Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

59

~~[illegible]~~

~~264~~

235 KW
F 25

1e uitg. 1642

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI

POLITICORVM

Libri Septem.

Editio ad ipſius Authoris emendatum Exemplar nunc primum vulgata.

AMSTERODAMI,
Apud Ludovicum Elzevirium
Anno 1642.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ILLVSTRI ET GENEROSO DOMINO, DOMINO

IOHANNI VLRICO SCHAFFGOTSCH

De Kienaſt, Greiffenſtein, Kemnitz, Girſdorff, Schmideberg, &c.

LIBERO BARONI AC DYNASTÆ Sileſiæ in Trachenberg & Prauſnitz:

Domino ſuo Gratioſo felicitatis incrementum D.

QVintus eſt annus, ex quo lucem vidit politicus meus libellus, ſuſceptus à Te tum adoleſcente, & ad Academica ſtudia, exoticaſque peregrinationes mentem præparante. Is cum ſuperiori luſtro à multis fuiſſet perluſtratus, copiam ſui facere deſiit, exemplaribus per univerſum regnum literarium ire juſſis. Altera illi nunc nativitas, ſidere, ut ominor, poſituque non infauſto;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

poſtquam emenſis ſtudiorum ſtadiis, confectoque itinerum curſu, ſceptra ditionum Tuarum gerere conaris. Quis illi dignior, quam Tu, ſuſceptor ac patronus? Plurimum referre ajunt, in quæ quis tempora incidat: Redivivo libello nihil eſt conducibilius ad maturitatem valentiorem, quam nunc intra patriæ ſinum Te recepto prodiiſſe.

Multiplices ejus rei cauſæ, quarum enumeratione ſublevat me Panegyricus, reduci Tibi nuper votive dictus. Illum ego non mei ſed Tui cauſa Cedro vivaciorem malim, unde factum, quod reiteratæ huic editioni eſt inſertus. Atque hoc tum Tibi, tum bonis quibuſcunque acceptiſſimum videri debet, ut virtutum Tuarum præconia, poſteris quoque noſtris innoteſcant. Nunquam adverſus bonam mentem ita conjurabitur, ut veneratio ac obſequium deſerat ceu umbra, virturem velut Solem. Aeternæ benedictionis palmarium ſuo quodam jure flagitare non erubeſcit. Sed & alteram hanc, cujus Te rogo obſecroque libelli curam parem cum priore ſuſcipe haud invitus, idque de me Tibi certum fige, educere me co-

pias

pias ſtudiorum conſiliorumque meorum in ampliſsimum commoditatum tuarum theatrum. Vale. Glogoviæ 15. Maji. Anno Chriſti 1614.

Illuſtri T. *Generoſitati*

Devote Addictus

Georgius Schonborner. IC.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI IC.

PANEGYRICUS

In reditum ex Equeſtri literariaque quinquennii peregrinatione

Illuſtris & Generoſi Domini, Domini

IOANNIS VLRICI SCAFFGOTSCH, de Kienaſt, Greiffenſtein, & Kemnitz: Lib. Baronis in Trachenberg & Prauſnitz, &c.

Solennibus Soteriis

Votive dictus.

XXIX. Ianuarii die, qui Auctoris natalis Anno Chriſti, 1614.

Panegyrici Argumentum.

TE patrios repetiſſe Lares, gaudent SLESII Dî
Dives Avûm atque Atavûm Nobilitate BARO.
Heroum Genium in ſobolem tranſire parentum,
Certaſti in cunis: at juvenis ſuperas!
Inſtructus ſtudiorum alto fundamine, cœlum
Mutaſti, patriæ conſuluiſſe volens.
Eſſe ſuum clamant Te Galli, Italique & Hiberi,
Quorum urbes, linguas, jura, animumque tenes.
Auxilii hincde Te multum ſibi SLESIA ſpondet,
Proque tua aſsidua vota ſalute facit.

Georg. Schonb. D.

Illu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Illuſtris & Generoſe Domine Baro.

SI quantam cunctis Sileſiæ Magnatum populique pectoribus impreſſit lętitiam reditus Tuus tot tantiſque votis expetitus, ingenii acumine aſſequi legitimoque gloriæ, laudiſve charactere inumbrare quiſque poſſet, næ ille robuſtiſſimis Dynaſtię Tuæ ſpeculis & ætatem duraturis columnis perennius ad famam monumentum collocaſſe, & nonnullorum haud infimi ſubſellii oratorum luminibus obſtruxiſſe videretur. In illorum enim perquam venuſto aſpectu qui paulum moratur, lineaſquè primas qua hilaritatem, qua formam contemplatur, fatebitur ultro, hunc illis vultum non adſcititium eſſe, aut ad tempus ſumptum, verum effloreſcere ex illo providentiæ cœleſtis theſauro: adeoque eum qui florem eloquentiæ ad exprimendum iſtum affectum ſatis digne adhibere poſſit, cedro digna locutum videri. Quod ſi tamen operam non o-

omnino ludunt ſuam, qui exteriora artuum lineamenta velut circumſcribunt, vultumque rudi penicillo obumbrant, cujuſquam ne dicam nos extimeſcemus? quid eſt, quod cenſoriam virgulam averſemur? Grandia conamur tenues: aggredimur tamen rem, & profitemur nos hodie fauſtiſſimas omnium ſympatriotarum reditui Tuo ex literaria & equeſtri peregrinatione effuſas congratulationes noſtro ore proclamaturos: lætitiamque ſingulorum, qui virtuti litant lingua noſtra deſignaturos, ut γνησίων, ſic ſine exquiſitæ artis aucupio, γνησίως. Excuſationem à nobis non expectes, quod pedeſtri ſermone incedimus, illumque, qui aut florum amœnitate delectare, aut artis gemma interpicta prodeſſe debeat, alterius conanimi relinquimus. Suſpicionis periculo non vacat, quotiens nativi coloris nitoriſque effigies, lomento quodam ſeu purpuriſſo defricatur. Tuo vero, illuſtris Domine BARO. fiat indultu, quod lætitiæ populi Sileſiaci ob fulgorem novi ſideris
paulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

paulo propinquiores aſſiſtimus, ejuſdemque ſcaturigines rimamur & miramur. At vero breviter: quod Tibi non minus gratum, quam neceſſe videri debet. Laconicam enim breviloquentiam malumus ſectari, quam multiplicibus pagellis infantię maciem publicare. Atque ut inde pandantur vela, contemplantibus univerſũ Sileſię populum rumore reditus Tui exhilaratum, admiratio ſubibit citius, quam ſatietas obrepet ſpectandi. Quid quiſque ſigillatim procul ab ira: procul ab odio, acclamando applaudendoque deſignatum velit, ex univerſali concentu dilucidius apparet. Miraculi vicem ſubit, unam omnium eſſe vocem, novum te patriæ hoſpitem faventiſſimis linguis excipiendum, quod & natales tibi in illuſtri poſiti momento, & pueritia domi cum decore, & adoleſcentia foris cum laude tranſacta, & capeſſendi regiminis Tui capulum omnia abunde ſuppetunt, quæ tanti faſtigii decus peculiariter requirit. Singula qualia ſint, inveſtigare operæ ducimus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cimus precium. Natales ex illuſtri majorum proſapia tibi contigiſſe, divinæ eſt opis: hi quantum ex re bellica dignitatis, quantum fortunarum ſint conſecuti, non una orationis parte determinandum, ſed integris voluminibus, pleniſque laudum velis extollendum eſſet. Sunt qui pro ſalute invictiſſimorum Cæſarum: ſunt qui pro tutela finium patriæ ad internecionem hoſtium fidiſſima arma ſumſerunt, meruerunt que inſeri ſummis Equitum ordinibus, & multis ditionum latifundiis velut hoſtimento laborum cohoneſtari. Atque hic quidem gloriæ Tuæ campus eſt latiſſimus, præiviſſe Tibi majores ab avita paternaque ſtirpe multa per ſecula, rei bene gerendæ natos: Ex origine vero materna nihil Tibi ad incunabula hæc mundana glorioſius; nihil ad vivendum illuſtrius: quam ſanguine generoſiſſimo BARONES PROMNICIOS attigiſſe. Felicem Te, felicem, cui virtutis avitæ hæredem eſſe, è ſupernis datum! feliciorem, quod matris genero-
ſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſus ſpiritus acceſsit. Viveret illa, viveret! & Te nunc reducem obviis ulnis deſideratiſſimum exciperet: At vero poſtquam magnanimitate quadam ſupra ſexum ingeminaſſet verba: Vita caduca vale, vita perennis ave, infelici puerperio, heu dolor! periit. Placidiſſimam illi quietem & lætiorem occurſum ad ſolennia vitæ alterius precamur. Sed quid periiſſe dicimus? quis metallum aut æs perire præſumat cum liqueſcit, & ex eo funditur ſtatua? Minime gentium perit: ſed honeſtatur: Idem in illa, quod ex informi maſſa, in ſplendidam DEI imaginem tranſit. At quæ Matrona? Fuiſſet, qui celeberrima illa veterum pictorum, fictorum, Poetarumq; ſimulacra ſuſpenſa oculis uſurpaſſet, umbram vidiſſe ſe præ lucidiſſimo hoc ſole dixiſſet. Fuiſſet, qui unum in corpus congeſſiſſet, quicquid vel Praxiteles Gnidiæ ſuæ, vel Phidias in fronte Lemniæ, vel Zeuxis in ſuperciliis Penelopes, vel Apelles in animato illo totius corporis colorum temperamento elaboravit: Erat, erat, hæc

matrona ſimulacris omnibus emendatior, cui hoc ipſum forma, quod natura. Quod ſi priſcas virtutum ideas in comparationem adducere fas eſt, non tantum Liviæ inerat prudentiæ, quantum huic: non illam Sulpitia æquabilitatem, non Cornelia patientiam, non Lucretia verecundiam, non Aſpaſia modeſtiam prę ſe tulerunt unquam. Sic, ſic ex cœleſti progenitorum ſeminio cumulari potuerunt in Te virtutes ad unam omnes? Hinc formam Tibi ut Hederam bonæ mentis à naturæ & virtutum confinio ſuſpenſam eſſe judicamus. Quemadmodum vero in illis, qui ſummo ut apud mortales ſint loco naſcuntur, nihil à teneris unguiculis animadverteris, quod popularitatem, quod exilitatem ſapiat: ſic nec in Te ipſo: qui veritatem conciliaſti proverbio, plantulam exſerere ſolere maturius, ultraque proprietatem innatam nihil ſpirare. Quę cauſa eſt, quod tam ſummorum palatia, quam imorum tuguriola vocibus hiſce perſonant, pueritiam Tuam ita fuiſ-

ſe

ſe peractam, ut neque tenellus animus exitioſa parentum indulgentia effœminaretur, nec larvatis nutricum blandimentis emolliretur, nec pernicioſis licentiæ habenis deterioraretur, deteſtanda nobilium liberorum jactura, qui antequam per ætatem vitia norunt, ab his in præcipitia dilabuntur. Sic illos quædam vitia velut felicitatis argumenta delectant. Illud vero tibi pueritiæ ſepta vix dum egreſſo luctuoſum, quod generoſus parens Chriſtophorus, cujus anima in benedictione, fato citius, quam ſenio aut curis vires eſſent fractæ, conceſſit. Inde ad providentiſſimam matrem delata educationis neceſſitas: nominati paterno Teſtamento, Cęſareaque auctoritate confirmati Tutores, & ortu illuſtri Heroes, & de apice Nobilitatis: qui prudentiæ ad ſpeculum affabre expoliti gerendis rebus Mercuriali velut virgula attacti, factique videbantur. Hi commonitrice prudētia, Te pupillum dexterrimis eorum ſtudiis committuut, qui cum dixerunt, quid facien-

 cien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ciendum ſit, probant faciendo: qui docent, quid vitandum ſit, nec unquam in eo, quod fugiendum dixerunt, deprehenduntur: res ex fide agitur: efformatur tenellus intellectus ad quævis ſublimiora, animus pietate, quam lapidem angularem cæteris virtutibus ſuperſtruendis eſſe, nemo negaverit, imbuitur. Voluntas legitimis cancellis moderationibus ad virtutum amplexum, optime perficitur, auſpiciis & ductu TOBIÆ PRÆTORII IC. Viri ex virtutum harmonia ad unguem compoſiti: idque non in umbra, & diverticulo ab hominum ſocietate remoto: ſed in palæſtra, concurſui juventutis è nobilitate deſtinata, in qua quantum libraris generoſiſſimæ indolis Tuæ vires, ut æquales omnes antecellueris, dicere ſufficienter poterunt, qui fuerunt ejus rei & ſpectatores & admiratores. Ipſe ſane eventus ſatis luculenter hoc depingit.

Quæ pueritiæ tranſactæ præconia, eadem & adoleſcentiæ. Ita enim vitam inſtituiſti, ut concentum quendam a-

ctionum honeſtarum, quantum ætate ſuffragante liceret, induxiſſe videreris. Paucos reperias, qui conſilio ſe ſuaque diſponunt: plerique dum vitæ inſtrumenta conquirunt, vitam tranſeunt: & eorum more, quæ fluminibus innatant, feruntur, non eunt. Vt enim levior unda aliqua detinuit, ac mollius vexit: quædam rapidiore curſu abrepta, quædam ad ripam impetu langueſcente, depoſita videas, alia denique retentis violentia dejecta in pelagus: ſic & adoleſcentiæ mores, aut molliores, aut vehementiores impari conamine adhibita cura, & illecebra diſtinguit. Nihil in hac adoleſcentia pari convictus contubernium, nihil ſpecioſa libertatis nomina, nihil alea, nihil cerea & flexilis in vitium licentia ſibi poſtularunt? Vnde prope eſt, ut exiſtimem, ipſam Virtutem humana ſpecie indutam, hæc verba feciſſe tecum: Ego hoc ſoleo præſtare mortalibus, ut veterno excuſſo ſolidam felicitatem aſſequantur: quali quiſque ſit conſtitutus loco, in mea poſitum eſt manu: quid cuique

eorum Iehova datum velit, meo ore pronunciat. Age mi Animule, diu piſſimo pectoris Tui ſacrario præſentia mea gaudeat: nihil Tibi commercii cum iſtis temporibus & rubiginoſæ mentis alumnis: qualia ſunt ocium, ſecuritas, protervia: illorum hæc ſint mancipata arbitrio, qui puſillo circum pectus ſpiritu emaciati frigent, & ſupra humum, cui nati ſunt, vix aſſurgunt. Divinior Tibi mens: quę bene agendo ſic exprimenda, ut, quamdiu corporis ergaſtulo moratur, omnia, quæ mortalibus contingere poſſunt ſumma, aſſequi valeat. Semina divinitatis adoleſcentiam Tuam velut agrum quendā bene ſubactum fœcundarunt, ut de uberrima meſſe ſpes nos alat minime fallax: Similia enim origini prodibunt, & paria his, ex quibus orta ſunt, pullulabunt. Hoc DEÆ anteloquium: cujus Zephyri admodum ſecundi littori me deſtinant, quo gemmas Tuarum virtutum colligendi copia ſuppetat. Verumenimvero propudioſum adulationis crimen non ita me aget in

tranſverſum, ut ſupra fidem aliquid enunciaſſe videar. Non eſt metus adulationis, cum, quod dicitur, ipſa re eſt minus. Ac illa quidem peregrinatio aliquot annorum per Germaniam, & Italiam, Galliæque & Hiſpaniarum provincias inſignia Tibi ad comparandas virtutes, gubernationi ſubditorum neceſſarias, adjumenta ubertim ſuppeditavit. Magna peregrinantium diſcrimina: alii rerum novitate detenti; velut pueri ignota mirantes, altius non aſſurgunt: alios mobiliores levioreſque reddit ipſa jactatio, ut quæ petierunt cupidiſſime loca, cupidius deſerant, & avium more tranſvolent, citiuſque quam venerant, abeant. Divagari, perluſtrare, cujuſvis eſt è trivio cerdonis: pauci peregrinando id efficiunt, ut varia gentium inſtituta, mores rituſq; incolarum, ciuitatum formas, vera ad judicium potenter inſtruendum ſemita bene aſſequantur. Vt qui jaculatoriam exercent, ſcopum ad quem colliment, præfixum habent, ſic tu multo ante quam exoticas adires

provin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

provincias, præfinire viſus es, quid per Apodemicam artem in obtinendo regimine ditionum paternarum adminiculi ad Te ſit perventurum. Quæ vero illa ſunt, ais? Tres Charites deliberantem ſupervenerunt, & in aſſiduo opere morantem tribus immarceſcibilibus coronis, prudentiæ, ſcientię & morum locupletarunt.

Prudentiam pro Palladea lancea ad ſubigendas affectuum pugnas prima Charitum tribuit: Hæc tibi galea ſecuritatis, hæc amplitudinis tiara, generoſitatis diadema, fortunarum cuſtos, fauſtiore haud dubie progreſſu, quam aut Maſiniſſæ præſidia, aut Danaes ſepimenta præſtare potuerunt. Prudentiæ eſt, quod Superbia indiſcreta felicium pediſſequa procul abs te ire juſſa: quod nihil fragili oſtentationi, nihil venioſæ ambitioni, nihil tumidæ arrogantiæ relictum. Eoque hoc decus eſt admirabilius, quo rarius: quippe alias ea ſcabie fortunatum laborat ingenium, ut quo potentia floret ampliore, eo ardentiore febri & prurigine corri-

corripiatur inſoleſcendi. Vix enim cuiquam contigit, & abundare fortuna, & indigere ſuperbia. Hæc ut ſemel blandiſſimo veneno mentem relegata ratione faſcinavit, nihil ſupereſt, quam ut ſe ſolum ſupra ceteros mortales evectum, Diviſque parem, & ut fortunæ indulgentia eminentem, ſic animi bonis, quorum ſæpe nec veſtigium vel ipſe Argus oculeus deprehenderit, ferocientem oſtendet. A modeſtia deflectit prudentiæ Tuæ Gnomon ad umbram comitatis deſignandam. Nihil tibi ad amplificandum decorem ſupereſt: unica excepta creſcendi materia, quod te ſubmittis, ita tamen, ut nec illuſtri perſonæ, quod eſt rariſſimum, aut humanitas auctoritatem aut facilitas dignitatem, aut ſeveritas amorem diminuat. Deſideria ſua quilibet explicabit apud Te, & ad aram clementiæ Tuæ deponet: Non importuni janitores obicem acceſſuris præcludent; nec magis tua virtus afflictis ſolatium, oppreſſiſque negare poteſt, quam fons venulis ſcaturiginoſis

fœcun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

fœcundus aquam hauſturis. O virtutem cœlo profectam, & ipſa raritate commendabilem! O fortunatos nimiũ cives Tuos, qui Te nunc veluti pręſens & ſalutare Numen venerantur ac ſuſpiciunt: Ejuſque rei cupidine vehementiore ſunt incenſi, quo frequentiore actu convincuntur, non ſaturari potuiſſe animum Tuum acquiſito prudentię theſauro, ipſum etiam multiplicis ſcientiæ in abditiſſimo Gratiarum penetrali effoſſum lętantur. Quod ſi quiſquam hoc faſcino mentem perculſam putet, umbratilem arripuiſſe Te pro vera, næ ille fœdum errat errorem, Averſaberis enim nî fallor, infelicem illorum induſtriam, quibus plurimum eripiebat temporis verborum ceruſſa, cavillatioque, miſeratio in eos, qui macerabant ſeſe quęſtiunculis, quę mater Hecubæ, quid Sirenes cantillare ſolitæ, quanto remigum numero navigarit Vlyſſes, & aliis infinitis, quas ſpreviſſe, quam ſolviſſe expeditius eſt. Illorum potius veſtigia gnaviter calcaſti, qui per immenſos Iuriſprudentiæ fines,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nes, ad auguſtum illud juſtitię templũ: per ſpacioſiſſima hiſtorię antiquæ juxta ac novæ pomeria, ad occupandam Prudentiæ aram, præiverunt. Sed & ſecretioris Philoſophiæ ſuavitates non ab iſtis cathedratis Philoſophis, ſed & veris & antiquis animo imbuiſſe nectaris loco fuit: acceſſit Latii ſermonis elegantia, uberrima utilitate evolvendis Claſſicorum ſcriptis, conquiſita. Quod ſi linguarum exoticarum notitiam, quæ Reipubl. Atlantem maxime decet, deſideramus, præclara omnia, faſtigioq; Tuo digna occurrunt, Perennes tibi gratias HENRICE SCVLTETE doctrinæ elegantis judiciique exquiſitiſſimi vir debemus, quod prudẽtiæ fideiq; Tuæ commiſſum Baronem tam præclaris ſcientiarum variarum gazis feceris illuſtriorem: quod author illi extitiſti, ut exteris in locis converſatione Scævolarum, Papinianorum, & Vlpianorum, quos Stateres juſtitiæ merito appelles, ad elegantem legum inveſtigationem redderetur accuratior: Tu illi Scaligeros, tu Thuanos, Tu Caſaubonos, quorũ auditus, noti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tiaque cuivis ad perfectionem anhelanti, magno emenda eſt, conciliaſti: inſigni laborum ad ſucceſſus talione, ut quod uſpiam in re literaria latet ſoliditatis dexterrime erueres, pectori glorioſiſſimo imprimendum. Iam & alia ad ſcientiam manuductio haud defuit: Omnia illa veteris Italiæ clauſtra, addo & campos, ubi Troja fuit, pyramides, columnas, amphitheatra, rudera Romani luxus, oculis uſurpaſti Tuis. Illic luctuoſas Cannas, funeſtam Cremeram, miſerabilemque Traſimenum: hic lætiora, Bajas, Tybur, Anxur, colonias, templa, palatia: quæ ſingula mirifice tam docuerunt, quam delectarunt, quorum prius ad enodandos Scriptorum obſcuritate quadam ſordentium locos: & ut ſplendor viſæ in altero virtutis, eoſdem pectoris Tui fomitibus radios immittere poſſet: poſterius ad exuendam tetricam frontem, & jucundo quodam pabulo reficiendam mentem. Binas jam coronas, conſociatione Charitum tibi nexas, explicui, prudentiæ videlicet &
ſcientiæ.

ſcientiæ. Tertia, quæ morum eſt, ſuccedit. Magnum in his pondus. Ac vere marcida, addo & noxia omnis eſt prudentia, ſcientiaque, quæ exulat ab elegantia morum. Illius elegantiæ eſt, quod veneres & lepores meliorum gentium in ſermone & geſtu ſollicite obſervaſti, quod illas affectatas & ridiculas morum exoticorum oſtentationes à conſortio Tuo, ſegregatas eſſe voluiſti, civilitatem uti par eſt virilem, non obnoxiam es amplexus. Eoque nomine diſcretionis & naturæ bonitatem miramur merito: quod cum facile peregrinas iſtas ineptias, novitate aliqua aut ſub virtutum palliolo abblandientes, imbibimus, nihil Tibi imponere potuerit ſimulatio. Magnæ circumſpectionis negotium eſt, prævidiſſe, quę cuique populo agnata vel familiaria vitia: plerumq; enim ita contingit, ut in qua gente certa vitia notantur, mores jam vocentur, & laudem, nedum vituperium mereantur. Nam & veriverbia iſthæc ratio dictat doctis, & veritas extorquet imperitis,
& ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& homine Germano commeſſationes hilaritatis nomine palliari: Ab Hiſpano faſtum fuco gravitatis tegi: à Gallo levitatem lenocinio occultari animoſitatis: ab Italo proterviam colore comitatis infuſcari: Specioſa vitiis nomina obtendunt, eademque tenello amplexu fovent, ut citius imponant. Simulationis artificium ex Epicharmea ſchola dimanans, calliditatem Sinonia fronte vocant: quod ſi in minutis iſtis & jocularibus citra fraudem cujuſvis eſt occupatum, non uſque adeo eſt improbandum: ſin ad res magnas, & quibus candor præeſſe debet, non quidem Morboniam eos ire juſſerim, aut navigare Anticyras, ne longinquitate itineris & nauſea nec via enerventur prorſus, ſed Romam duntaxat ad templum bonæ mentis deſtinarim.

Morum & hæc ſequela eſt, quod aſſiduis exercitationibus rei Equeſtris vigorem laudabilis naturæ publicaſti. Dulce eſt meminiſſe, quantum in progymnaſmatum theatris excitatum pulverem, ſudoremq; miſcueris, quam

conti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

continuatis & in ſe velut orbem red-euntibus negotiis mox literaturæ elegantioris, mox armaturæ ſpecioſioris intentione fueris delectatus: qua de re ſilere malo, quam pauca dicere. Ad extremum hujus orationis cymbam validiſſimus gloriæ tuæ ventus impellit. Deprecor infantiam, ſi quæ ſingulorum cordibus emanant vota pari alacritate proferre nequivero. Sane quicquid à decurſu aliquot ſeculorum profectum eſt in hominum congratulationibus, illud omne huic cumulo aggeſtum peruelim. Viuat, vigeat, floreat, perennet redux ad patrios lares Illuſtris SCHAFFGOTSCHIANA propago: nullo faſcino moderatur publica Sileſiæ lætitia: ſit vera ſeros in nepotes iſthæc felicitas, caneſcatque ſeclis innumerabilibus. At hæc quidem in univerſum ſummi pariter cum infimis vocent: Audiamus, ſi placet, ſingulos initio facto ab his, quorum Sleſiacæ nutu res ſtantque caduntque: Summus ante alios eſt SILESIÆ Monarcha, Divus MATTHIAS Cæſar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

optimus Maximus, quem Ducem, quem Dominum ſubmiſſis faſcibus ſalutamus, humillimoque ſubjectionis cultu veneramur. Gaudet Cæſare ipſius Majeſtas Vaſallum ſuum, ad continuandam prædiorum à majoribus in feuda conceſſorum adminiſtrationem accingi: illius fidem & clientelam, toti provinciæ ſalutarem futuram auguſtiſſima fronte auguratur, & favonio ſuæ gratiæ reditum hunc proſequi non dedignatur. S. Cæſ. Majeſtatem excipit, qui ſupremam utriuſque Sileſiæ præfecturam feliciſſime gerit, Sereniſſimus CAROLUS Dux Munſterbergius. Gaudet ipſius celſitudo, totius patriæ conventus adjectione Tuorum conſiliorum reddi illuſtriores: Rempubl. ad amoliendas incurſionum hoſtilium technas valentiorem ſapienter ratus, quo ampliore armatus eſt Illuſtrium virorum conſultatione, qui Minervium foris ita triverunt, ut domi eorum in conficiendis graviſſimis Reipublicæ negotiis jucunda pariter ac utilis induſtria experimentis

comprobari poſſit. Sed quid caput amplitudinis, conſiliique publici lætitia perfuſum dictito: cur non potius Illuſtriſſimos, Inclytos, & ſapientiſſimos ordines in ſocietatem clementiſſimę, fauſtiſſimæ, amiciſſimæque congratulationis advoco!

Inſtar veris enim vultus ubi Tuus
Affulſit, populo gratior it dies.
Et ſoles melius nitent!

Eminet hinc Ducalis clementiæ radius: prælucet Dynaſtarum, qui ejuſdem Tecum ſunt ſuffragii participes, favor. Hi Collegam, hi cognatum, hi affinem receptum gloriantur, & tantum non tripudiis affectum ſuum teſtatum faciunt. Progredior ad propinquiora. Quanta Illuſtriſſimo IOANNI GEORGIO Comiti ZOLLERINO, Vitrico Tuo gaudiorum incrementa acceſſiſſe per Adventum tuum putas? Quippe amore in Te ſemper (Te incorrupta fides, nudaque veritas appellamus) ita fuit propenſo ac patrono, ut Heroëm pro ſalute Tua litare, ſolenniaque vota pro reditu in patrias

ditiones plus vice ſimplici ſuſcepiſſe obſeruaverimus, quandoquidem ſextus jam annus labitur, ex quo conſiliis & archivis ipſius admovemur. Lætius aſſurgunt Equeſtris ordinis viri, tam qui agnationis cognationiſque nexu utroque in Ducatu Suidnicenſi & Iuravienſi Tibi ſunt adſtricti, quam qui Feuda abs Te in Dynaſtia Trachenbergica recognoſcunt. Horum omnium vota in Tuam ſalutem collata. Conceſſorum à divina clementia munerum florentiſſimam junctis copiis perpetuitatem vovent: & auguriis ſuis ominibuſque certatim fuſis hæc Soteria Tua proſequuntur. Ejuſdem congratulationis teſſeram palàm gerunt omnes, qui jure ſubjectionis aut incolatus te colunt & diligunt: hilaritati ſe dant, genialem diem celebraturi, laureis poſtes adumbrant: cuncta nitent, longos erexit janua ramos, & matutinis operitur feſta lucernis: hic præit, ille ſubit, hic cingit, alter nova lætitia incenditur, Saturninum vereq; aureum ſibi ſeculum illuxiſſe ratus. Atque hoc quidem

quidem pacto nonnulli priſtinum robur recuperant, poſtquam ſæviente peſtilitate ſuperiore Autumno plurimos ſuorum in rationem Libitinæ abreptos viderunt. Sic nempe & Aquilis annoſis redintegratur decor: ſic natali funere decedens, ſuccedenſque iterum Phœnix ſuiſmet exuviis reſeminatur: ſic angui priſtinus renovata pelle immigrat vigor. Ipſa medius fidius Templa, tectaque ſplendidiorem adſumpſiſſe vultum: ſcholæ etiam per oppida Tui diſtrictus novum ſpirare florem videntur. Quin ipſæ etiam Curiæ nitidiores ad receptum intra ſinum ſuum præſidem, velut ad Iuſtitiæ anchoram in undoſo calamitatum pelago confugiunt: Te Nauclerum: Te Rectorem, Te Ducem appellant & ſalutant. Quod ſi Arces Tuas vetuſtate pariter ac venuſtate laudabiles ſpectemus, illas deterſo ſitu exſilire & triumphum agere videas. Quin ipſi Gigantei montes dominio Tuo ſubjecti, cum omni eorum, ſubterranea ſupellectili aſſurgunt Tibi,

certiſſimos uberrimoſque è venis metallicis ſuppeditaturi proventus. Illorum enim opulentiam, qui non videt, cœcus; quiſquis videt, nec operi admovet manum, ignavus, qui laboranti reluctatur, amens eſt. Quid de Thermis commemorem? Vberius haud dubie fluunt, quod eum, quem Dominum ex parte agnoſcunt, ſalvum ad ſe rediiſſe experiuntur. quid ultra? Cuncta prorſus deſideratiſſimo ſidere promicante, vividius apparent. Plura cumulare volentem, pudor impedit. Portum nunc & littus occupo, finioque acclamatione brevi quidem, ſed cordiali:

Vivat Io, vigeatque diu SCHAFFGOTSCHIA virtus:

Sit honoribus locuples, ſit ſucceſſibus glorioſa, ſit beatitudine immortalis! ingrediaturque per ſacrarium temporarii honoris in felicitatis illud ævi-ternum.

LIBER ALLOQVITVR LECTOREM.

QVod aliàs dicitur, tot fere eſſe ſententias, quot homines: illud auguror mihi obventurum ſæpius: quot enim lectores, tot mihi paratas video cenſuras. Nec injuria. In libera fortè Repub. vivis, quicunque me legeris: In qua cuique quid velit ſentire liberum. Atque ea res Auctori meo nonnihil delectationis addet, ſi re probe cognita Tuum de me perceperit judicium, dum abſit livor & cavillatio. Quinimo te tanto æquiore animo feret, quanto plus tibi per ocium licuerit, genitus inveſtigare & cognoſcere, qualis intus & in cute ſim à capite ad calcem: quod ſi me velut per tranſennam inſpexeris, rogat Auctor, tamdiu calculum ſuſpendas, donec me plenius, qui ſim, quidve feram, fueris contemplatus. Primus ingenii Auctoris mei ſum fœtus: cupidæ rerum politicarum juventuti primum in Academia FRANCOFVRTANA ad Viadrum duobus extremis menſibus anni ſuperioris

rioris exhibitus: In eo enim gaudebat Auctor, ut aliquid diſceret, & doceret: neque illum ulla res delectat, licet eximia & ſalutaris, quam ſibi uni ſciturus eſt. Si cum hac exceptione detur ſapientia, ut illam incluſam teneat, nec nunciet, illicò rejiciet. Verum alia prorſus, quam nunc vides, facies mihi tum fuit. Auctor enim temporibus ſibi parendum eſſe ratus, non ultra duos menſes contemplationi auditorum, non ſecus ac σκελετὸν *quoddam me conſpiciendum præbuit: Nunc lucem adſpicio: terſiori haud dubie forma excultus. Curam mei exquiſitiorem habuiſſet Auctor: niſi ad civiles functiones maturius non ſine juſſu divino fuiſſet abreptus. Quod igitur compluribus negotiorum mole præpeditis parentibus accidit, ut multa remiſſius in liberorum educatione agant: id mihi & Genitori meo contigit: Sic ſimus, ut quimus, quando ut volumus, non licet: Occupationum nempe vocationis ſuæ cumulus illi obſtitit, quo minus comptiorem elegantioremque me efficere potuerit. Faciem vero meam fuco ullo oblinere, ambitioſumve obtendere titulum, noluit: quippe vanitas arguit eos, qui in ea re*

mire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

mire ſe tollunt. Κηρίον *inſcribunt, quod volunt intelligi favum: alii* κέρας ἀμαλθείας, *ut vel lactis Gallinacei ſperare poßis in volumine hauſtum: Iam Muſæ,* πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμὼν, πινακήδιον. *Inſcriptiones, propter quas vadimonium deſeri poßit: at cum intraveris, Dii, Deæque quam nihil in medio invenies! Politicum Me Auctor vocat, quod civilis Doctrinæ rivulos, ex Auctorum probatißimorum fontibus duco per foſſam, rectà ad immenſum prudentiæ Oceanum ferentem. Nec aberrabis opinor, ſi me comiter viam monſtrantem, pedetentim: fueris inſecutus: Si via alicubi nimis flexa videbitur, non è veſtigio pedem retrahe: quin inveſtigandum cenſeo magis, quo ſi ne Auctor me per iſtos anfractus & ſalebras, (quos quidem ſcopulos ſtudioſe evitare conatus eſt) deduxerit. Sed jam ni fallor, conjectura aſſequi videor, quot quantiſque accuſationibus ſiam obnoxius: quandoquidem cuivis multa cavillari, quam æmulari paratius eſt. Culpabunt alii Auctorem, quod in tanta ſcriptorum politicorum copia ſuum quoque, hoc præſertim ſeculo doctißimo, adjicere voluerit calculum,*

 atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

atque ita γλαυκὰς ἀθήνας: alii brevitatem; alii ſtyli diverſitatem, alii tractationis modum in quibuſdam reprehendent. Priores, qui obloquuntur, Auctorem ſuperſedere debuiſſe hoc labore, eum non morantur: Mali ſunt homines, qui bonis ſine cauſa dicunt male. Non diffiteri poſſum, eſſe in medio immenſam politicorum ſcriptorum meſſem, neminemq; eſſe literatorum, etiam eorum, quos ſpaciis natura coërcuit arctis, qui non aliquid in hoc genere ſapere velle videatur. Sed fremant licet, dicam libere, quod ſentio. Plurimi aut nugis ſcatent, aut quæſtiunculis frivolis, & parum fructuoſis chartas dilatant: adeo, ut in pleroſque illud Cleobuli conveniat: ἀμουσία τὸ πλέον μέρος λόγων τε πλῆθος. De me, (abſit invidia dicto) Perſianum illud uſurpo: Non equidem hoc ſtudeo, bullatis ut mihi nugis pagina turgeſcat; ſed ut ſalubria quædam monita lector capiat. Præterea Autor, cui magnæ curæ eſt, ne velut per tenebras ævum ignobile emetiatur, ſed ut agat vitam, non ut prætervehatur, aliis occaſionem præbere voluit, accuratius de pleriſque Regiminis publici capitibus cogitandi. Qui brevitatem

culpant, paucis nunc demulcendi ſunt. Iſti hoc ſibi perſuaſum habeant, non facultatem copioſius & latius quæque tractandi, ſed voluntatem Auctori defuiſſe: Portatili quippe iſta mea forma, qua ubi ſis peregrinari, ruſticari & meditari liceat, Synopſin quandam rerum politicarum complecti maluit, quod ſane multo fructuoſius tibi futurum cenſuit. Semen quamvis exiguum in bono ſolo ſparſum facile comprehendit, & ſe explicat: breve item monitum in bona mente. Quin imo ſator meus, ſuſpecta ne ſint longa colloquia amputare mavult.

Qui diverſitatem ſtyli averſantur, hoc à me juſſu Auctoris audiant: plane ſtatuiſſe eum, ſententiarum potius gravitate, quam luce verborum commendari orationem: atque ideo decerpſiſſe eum ex veteri memoria & monumentis ac literis, tam verba, quam exempla plena dignitatis, plena antiquitatis: quippe plurimum ſolent & auctoritatis habere ad probandum, & jucunditatis ad legendum. Ecquid enim pulchrius, quam è varii coloris filo unum aliquod aulæum contextum? Iſtiuſmodi veſte me donavit Auctor: tanto plus venuſtatis me habiturum

 præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

præſapiens, quanto majorem vetuſtatis ſolicitudinem in me ornando adhibuiſſet. In minimis quoque rebus omnia antiquæ conſuetudinis monumenta ſervari oportere cenſet: vel ideo maxime, quod ſuper omnibus negociis melius atque rectius olim proviſum: & quæ convertuntur, in deterius mutantur. Sed quid eſt, inquis, quod Auctor ipſe Græcorum ſcriptorum verba allegare noluit, & Latina eorum loco ſubſtituit? Dicam quod res eſt: Captui lectorum inſervire voluit & modo: Illi, ſi Græcarum literarum eſſent rudes, ut loco earum fideliter tranſlatis uti poſſent: Huic, ne primum Græcis verbis collocatis, mox Latinis ſubjectis, aut tædium obreperet, aut forma mea nimis excreſceret. Erunt fortaßis alii, qui ad tractationis modum & leges Methodi non recte obſervatas animadverſionis ſuæ aculeos intendunt: His, ſi tranſitiones omiſſas cauſabuntur, reponam, connexionem ſingulorum capitum dependere ex ſchematiſmo Tabularum ad calcem operis collocatarum: ex his ſingularum materiarum cohærentiam nullo negotio petere poſſunt. Sin vero alia nonnulla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nulla bene cogitata in tranſverſum rapient, monita quædam ſuggeram, ut magis ex ſuo meoque uſu me legant. Ante omnia ſine præjudicio, quod omne judicium enervat, me velim excutiant. Optimus ille lector eſt, qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius, quam imponat, & retulerit magis, quam attulerit: neque hoc cogitet videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſit intelligendum. Deinde amice Lector, integrum me, ſi vacat legas. Dulciorem eſſe ajunt in imo aquam marinam, quam in ſummo: ſic fortaſſe jucundiora tibi iſta, cum penetraveris. Dixit præterea Auctor nonnulla communiter: Tu vero cave faxis, ut quaſi in hunc aut illum invidioſe dicta putes. Taxat ſubinde morum pravitatem hoc ſeculo invaleſcentem. Neminem laceſſit: ſed famam cujuſque aſſerere, illibatamque conſervare ſatagit. Cæterum qui me legis, cognoſcendi animum adfer & ignoſcendi: atque illud vetus in mentem Tibi revoca: Καλὸς θεόκριτος οὐ μόνος ἀνθρώπων ὁρᾷ. Si qua in re Tibi non ſatis fiet, benigna candidaque interpretatione, ex lege Talionis, me ſubleva. Vale ac

Deo Opt. Max. ſi quid eſt, quod Tibi commodare poßit, gratias habe, non Auctori: partim quod vires & valetudinem hactenus clementer illi conceſſerit: partim quod cum nuper inclyta Lygiorum urbs, ex qua prodeo, magna ſui parre, flammis, proh dolor! fuerit conſumpta, me ſalvum incolumemque defenderit; magnum mihi augurium, me poſt cineres quoque Auctoris mei ſuperſtitem futurum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

SYLLABVS SCRI-PTORVM OMNIS ÆVI, QVI-bus in adornando hoc Sy-ſtemate Politico Au-ctor utitur.

Theologi.
SS. Scriptura Proph. & Apoſt.
Ambroſius.
Auguſtinus.
Phil. Athanaſius.
Tertullianus.
Hieronymus.
Chryſoſtomus.
Cyprianus.
Lactantius.
Epiphanius.
Ignatius Martyr.
Nazianzenus.
Clem. Alex.
Bernhardus.
Arnobius.
Aretius.
D. Thomas.
Io. Spinæus.
Lutherus.
Melanchthon.
Chemnitius.
Zepperus.

Iuriſconſulti.
Inſtit. Imp. Iuſtin.
Pandectæ.
Codex Iuſt.
Codex Theodoſ.
Novellæ.
Ius feudale.
Ius Canonic.
Receſſus Imperii.
Ordin. Cameræ.
P. H. O. Caroli V.
Ius Saxonic.
Aur. Bulla Carol.
Vultejus.
Goddeus.
Dionyſ. Gothoft.
Hier. Setſerus.
Cujacius.
Donellus.
Rævardus.

Robertus

Robertus.
Rodingus.
Theſſaurus.
Th. Grammaticus.
Surdus.
Rol. à Valle.
Farinacius.
Oddo.
Hier, à Monte.
Schurpffius.
Vaſquius
Ayrerus.
Borcholt.
Brunellus.
Tiraquellus.
Hotomannus.
Weſenbecius,
Baldus.
Bartolus.
Vigelius.
Treutlerus.
Gomezius.
Bocerus.
Roſenthal.
Connanus.
Menochius.
Lagus.
Baro,
Gail.
Rittershuſius.
Alciatus.

Coſtalius.
Graſſus.
Damhouderius.
P. Gregorius.
Scipio Gentil.
Fachineus.
Mynſingerus.
Garſias.
Huſanus.
Beuſt.
Beza.
Schraderus.
Vivius.
Hackelman.
Carol. Tapia.
Obrechtus.
Th. Michaelis.
Natta.
Pacianus.
Lancellot. Conradus.
Zoanettus.
Forcatulus.
Duarenus.
Pariſius.
Caſtrenſis.
Schneidvvein.
Palæottus.
Anton. Fabon.
Bonacoſſa.
Zaſius.
Bartolus.

Boni-

Bonifacius.
H.Hartmanni.
P.Frider.Mindanus.
And. Knichen.
Boetius.
Peckius.
Guido Papæ.
A. Reyger.
Wurmſerus.
Nicellius.
Speculator.
Corſetus.
Corraſius.
Goden.
Modeſt.Piſtoris.
Forſterus Senior.
Viglius Zuichem.
Covarruvias.
Catell. Cotta.
Olradus.
Daniel Mollerus.
N.Reuſnerus.
Anton.Auguſt.
Gheppinus.
Gigas.
Laudenſis.
Hipp. à collibus.
Alb. Gentilis.
P. Heigius.
Cravetta.
Tob.Paurmeiſt.
Contius.
Petreus.
Cacheranus.
P.Dennaiſius.
I.Curtius.
Briſſonius.
Ludovicus Rom.
Delrio.
Vſyllus.
Colerus.
Suaretz.
Molineus
Iulius Clarus,
Hoſtienſis.
Nic.Eberhard.
Muſcornus.
Iaſon.
Iuſtus Springer.
Hipp. de Marſil.
Phil.Francus.
Io. de Platea.
Rochus de Curte.
Franciſc. Cremenſis.
Fr. Pruckman.

MEDICI.

Hippocrates.
Galenus.
Dioſcorides.
Raſi.
Andr. Laurentius.
Ioh.Langius.
Ioach. Camerari.
L.Fuchſius.

PHI-

PHILOSOPHI, Oratores, Philologi, Politici & Scriptores rei militaris.

Ariſtoteles.
Plinius.
Cicero.
Plato.
Vitruvius.
Columella.
Seneca.
Solinus.
Lipſius.
Bodinus.
Daneus.
Val.Max.
A.Guevara.
Eraſm.Roterod.
Stobæus.
Cœlius.
Macrobius.
Feſtus.
Althuſius.
Lipſius Polit.
Henr. Steph.
Fl.Vegetius.
Frontinus.
D.Speckle.
Wilhelm. Bellay.
Iacob. Comes à Purlilien.
Leonh. Fronsb.
Laz. Suendius.
Wilhelm. Dillich.
El.Reuſnerus.
P.Greg.Tholoz.
Machiavellus.
Ranzovius.
Caſſiodorus.
Apuleius.
Strabo.
Funccius.
A.Bulcholzerus.
Munſterus.
Sabellicus.
Pol.Virgilius.
Phil.Camerarius.
Gellius.
Alex.ab Alex.
Poliænus.
Cato.
Crinitus.
Nonius Marcell.
Stadius.
Greg.Richterus.
Alb. Gentilis.
Macrobius.
Typotius.
Martinus Mylius.
F.Patricius.
Caſtellanus.
Paradinus.

Iſido-

Iſidorus.
Muretus.
Onoſander.
Sineſius.
Leo.
Iovian. Pontan.
Peucerus.
Mizaldus.
Boetius.
Levin Lemnius.
Varro.
Garzæus.
Freigius.
Cornel. Valerius.
B. Seidelius.
R. Goclenius.
Gerar. Mercator.
Lœlius Zechius,
Chaſſaneus.
Clapmarius.
Warem. ab Erenberg
Stuckius.
Pierius.
Baſilius Imp.
Simmachus.
Boiſſardus.
Hadr. Iunius.
Budæus.
Steph. Iunius.
Rollenhagius.
Bornitius.

Ortelius.
Papir. Maſſonius.
P. Ramus.
Th. Zuingerus.
Onuphr. Panvin.
AntiMachiavell.
Melchior Iunius.
Fr. Picolom.
And. Talæus.
Latinus Pacatus.
Athenæus.
Marqn. Freherus.
Iſocrates.
Math. Hoſtus.
Iul. Firmicus.
Quintilian.
Suidas.
Caſus.
Pomp. Mela.
Heraclides
Turnebus.
Iſidorus.
Iulian. Apoſtata.
Demoſthenes.
I. Gruterus.
Godoleveus.
Thomas Morus.

HISTORICI VEteres & recentiores.

Herodotus.

Thu-

Thucydides.
Xenophon.
Diodor.Siculus.
Plurarchus.
Dionyſ. Halicar.
Livius.
Iul. Cæſar.
Saluſtius.
Dion.
Tacitus.
Diog.Laertius.
Iuſtinus.
Strabo.
Vell. Paterculus.
Suetonius.
Florus.
Solinus.
Amm. Marcellin.
P.Diaconus.
Val.Maximus.
Ioſephus.
Lampridius.
Capitolinus.
Spartianus.
Polybius.
Æ. Probus.
Ægeſippus.
Euſebius.
Nicephorus.
Dictis Cretenſis.
Cato Orig.

Appianus.
Philoſtratus.
Aurel.Victor.
Eutropius.
Tzezes.
Feneſtella.
Pomp. Lætus.
Procopius.
Nicetas.
Cedrenus.
Herodianus.
Arrianus.
Q. Curtius.
Oroſius.
Vopiſcus.
Niceph.Gregor.
Aretinus.
Zoſimus.
Zonaras.
Xiphilinus.
Evagrius.
Hermol.Barbar.
Cantarenus.
Hugo Valcandus.
Reiner Reinecius.
Creſias.
Achill. Tatius.
Polyd. Vigilius.
Ioan. Magnus.
Ioſ. Simlerus.
Leonclavius.

Blondus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Blondus.
G.Buchananus.
F.Hotom.
Michael Ritius.
Petrus Iacobus.
Nicol. Damaſcen.
Cythræus.
Theod. Nihemius.
Valla.
Crantzius.
Olaus.
Nicol.Gruchus.
Pauſanias.
Ælianus.
Iovius.
Panormitanus.
Cuſpinianus.
Sigis-Baro ab Herberſtein
Socrates.
Nauclerus.
Aventinus.
Choniates.
Laonicus Chalcond.
Ruffinus.
Min. Felix.
Sozomenus.
Gaguinus.
P.Cragius.
Criſſon. de regno.
Perſar.

Bonfinius.
Agathias.
Cromerus.
Staruta Polon.
Herbut. Hippol.
Georg.Grammaticus
Sleidanus.
Peucerus.
Mechovius.
Greg. Turonenſis.
P.Comineus.
Ianſonius.
Sigonius.
Iach. Curæus,
Æn. Silvius.
M.Beutherus.
Rodericus Toletanus.
P.Oderbornius.
Froſſardus.
P.Melanchth. Chron.
Bernhard. Girard.
Guicciardin.
Marianus.
Tilius.
Munſterus.
Th.Challonerus.
P.de Andlo.
Wimphelingus.

POETÆ.

Virgilius.
Ovidius.

Plau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Plautus.
Catullus.
Tibullus.
Propert.
Sophocles.
Horatius,
Epicharmus.
Martialis.
Sen. Trag.
Iuvenalis,
Perſius.
Heſiodus.
Claudianus.
Natal. Comes. Mythol.
Scaligeri libri Poetic.
Silius Italicus.
Petronius.
Val. Flaccu .
Lucanus.
Lucretius.
Manilius.

Ianus Douſa.
Ariſtophanes.
Statius,
Terentius.
Homerus.
Guntherus.
Ioh. Major,
Cornel. Gallus.
Euripid.
Prudentius.
Menander.
G.Buchananus.
Auſonius.
Henr. Meibom.
Pindarus.
Theocritus.
Theognis.
Catonis Moralia
Nathan Chytreus.
Elizabetha Ioanna Weſtonia.
Virgo Angla.

TABV-

In quibus Methodus & Diſpoſitio operis oſtenditur.

TABVLA I. eaque generalis.

In Politia conſidero Reip.

- *Conſtitutionem Tab. II.*
- *Adminiſtrationem, eamq;*
  - *Togatam: hujus ſpecto*
    - *1. Efficientem cauſam: ſive modos, quibus deferri ſolet adminiſtratio. Tab. III.*
    - *2. Subjectum: nempe Magiſtratū.*
      - *Probū, Improbum, ut Tyrannum.* — *Tab. IV.*
    - *3. Formam, poſitam in*
      - *Sanctione legum. Cuſtodia diſciplin. publ.* — *Tab. V.*
      - *Iuriſdictionis exercitio.*
  - *Militarem Tab. X.*
- *Everſionem Tab. XI.*

Admin.

Admin. Toga- ta

- 4. Adjuncta ſunt:
  - Perſonæ: juvantes adminiſtrationem.
    - Conſilio Conſiliarii.
    - Legationibus. Legati.
    - obſequio Miniſt.
    - Tab.. VI.
  - & Subditi. Tab. VII.
  - Res: ſunt munimenta gubernationis politicæ: eoque vel domi, vel foris recepta. Illa in conſervando regimine & augendo: Hæc in fœderibus. Tab. VIII.
- 5. Species in modo gubernandi Monarchico Ariſtocratico & Democratico. Hic additur deſcriptio Status Sac. Romani Imperii Tab. IX.

TABULA II.

De Conſtitutione Reipubl.

LIBER I. Politicorum.

Politicæ hujus artis
- *Præſtantia: finis c. 1.*
- *Notatio, definitio: & præceptorum noſtri operis diſpoſitio c. 2.*
- *Quibus adjumentis aſſequamur politicam prudentiam c. 3.*
- *Subjectum Reſpublica: hujus*
  - 1\. *Definitio & Ortus c. 4.*
  - 2\. *Incrementa.*
    - *In genere c. 1.*
    - *In ſpecie: (ubi & rerump. partes deprehendimus.*
      - *Paucorũ, videlicet in conjũctione.*
        - *Maritali: atque hic de marital. & ux. c. 6.*
        - *Patria: hic de patre & lib. c. 7.*
        - *Quo pertinet Educatio c. 8.*
        - *Herili: de domino & ſervo c. 9.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

- Incrementũ eſt in ſocietate.
  - Plurium devinctorum, inter ſe vinculo
    - Naturali. Familiæ cap. 10.
    - Civile jure
      - Sodalitatis in Collegiis & tribubus: de quibus c. 11.
      - Vicinitatis quoad
        - Territorium ſive diſtrictum c. 12.
        - Civitatem & Metropol. c. 13.
        - Vrbem & in ea ædificia.
          - Publ. c. 14. priv. c. 15.

3. Forma Reip. & an mixta detur cap. 16.

4. Finis c. 17.

TABU-

TABULA III.

De Adminiſtratione Reip. quibus modis illa deferri ſoleat.

LIB. II. Politicorum.

- *Modi quibus defertur Adminiſtratio, ſunt*
  - *Legitimi*
    - *Electio: de hac quæritur.*
      - *Vtile Reip. ſit Electio c. 1.*
      - *quæ ejus forma, nempe quod in alia ſit voti*
        - *Liberi, in quæ ſæpius ortis diſſidiis Sorte res dirimenda eſt. c. 2.*
        - *reſtricti ad certas*
          - *Perſonas:*
          - *Leges: quo loco quæritur:*
          - *Ambulatorius an perpetuus Magiſtrat. eſſe deb. c. 3.*
    - *S*
  - *Illegitimi per violentiam, fraudem & largitiones c. 19.*

5

Succeſſio. vide A.

qui eligendi.

Non obſcuro loco nati. c.4.

Non extranei. c. 5.

Non illi quibus aliquæ inhæret macula c.6

Non juvenes, non ſenes nimis c.7.

Qui effectus electionis: quando is, qui Electus eſt, adminiſtrationem aut recuſet, aut ſuſcipit, idque vel lubens, vel invitus, & quid de utroque genere ſit ſentiendum. c.8.

A Suc-

- A. Succeſſio eſt ex jure
  - Sanguinis: eaque eſt
    - certa. hic quæritur:
      - 1. Expediatne Reip. ſucceſſio cap. 9.
      - 2. Subjectum Succeſſionis, quale ſit, qui ſuccedant.
        - Liberi diſtincti ex
          - Ordine prærogativæ, ut ſunt mares Legitimi non ſpurii c. 10.
          - Primogeniti, quo loco de jure primogenituræ c. 11.
          - Sexu, quo loco de Gynæcocratiâ c. 12.
        - Agnati: qui ſæpius ſuccedunt vigore pactorum familiarium: de quibus ut & de Ganerbinatu cap. 13.
    - Suſpenſa: hic quæritur de Tutoribus Illuſtrium Perſonarum, c. 14.
  - Belli cap. 15.
  - Connubiorum cap. 16.
  - Donationis, quo loco de Donatione Conſtantini M. diſſero cap. 17.
  - Teſtamenti cap. 18.

Adminiſtratione recte delata, ſequitur inauguratio Magiſtratus c. 20. & exactio juramenti cap. 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

TAB. IV. De SUBIECTO adminiſtrationis nempe Magiſtratu: eoque tum probo, tum Improbo LIB. II.

- *Magiſtratus, eſt*
  - *Probus: In eo ſpectatur*
    - *Virtus: ut agat*
      - *Pie reſpectu Dei & Relig. c.22.*
      - *Tēperāter, reſpectu ſui ipſius, quoad*
        - *Interna, ut colat*
          - *Sobrietatem. c.23.*
          - *Caſtitatē c.24*
        - *Externa quoad*
          - *Magnanimitatē & Fortitudinem c.25.*
          - *Modeſtiam & virtutes reliquas c.26.*
          - *Veſtitum & victum c.27.*
          - *Receſſum tēperatum: & Recreationes animorum c.28.*
      - *Iuſte, reſpectu aliorū, cum quibus illi negotiū eſt: qualē ſe gerere debeat erga*
        - *Eos, qui ſunt à latere ipſius Vxorem, Liberos, Conſiliarios & miniſtros c.29.*
        - *Subditos, his exhibeat.*
          - *Iuſtitiā c.30.*
          - *Clementiam c.31.*
          - *Prudentiam c.32.*
          - *Liberalitatem c.33.*

Vir-

- *Virtutis præmium, reſpectu ejus quam coluit.*
  - *Felicitas c.* 34.
  - *Bona conſcientia c.* 35.
  - *Auctoritas & benevolentia populi c.*36.
- *Improbus. Tyrannus: Hic conſidero, quæ Tyrannidis ſit.*
  - *Acquiſitio c.*37.
  - *Converſatio, quibus illa adminiculis fiat c.*38.
  - *Amiſſio in*
    - *genere: quibus modis Tyrannis aboleatur c.*39.
    - *ſpecie, de Tyrannicidis c. ult.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

TABULA V. De forma adminiſtrationis, quæ poſita eſt in ſanctione legum, cuſtodia diſciplinæ publicæ, & exercitio Juriſdictionis.

LIBER III.

- *I. Sanctio Legum: hic perpendo, quæ ſit Legum.*
  - *Definitio & Diſtributio c.* 1.
  - *Cauſa efficiens: Legiſlatores c.* 2.
  - *Materia cap.* 3.
  - *Finis & forma c.* 4.
  - *Effectus, quod obligant aut ad obedientiam aut ad pœnam c.* 5.
  - *Subjectum occupans c.* 6.
  - *Adjunctum: earum*
    - *Multitudo c.* 7.
    - *Interpretatio c.* 8.
  - *Contraria: Mutatio & abneg. c.* 9.

- *II. Cuſtodia diſciplinæ publicæ: ejus ſubjectũ*
  - *Recipiens, Cenſores c.* 10.
  - *Occupans in tuitione.*
    - *Religionis c.* 11.
    - *Commerciorum, in compeſcendo fœnore c.* 12.
    - *Honeſtatis & ſecuritat. publicæ: ut tollantur*
      - *Lupanaria c.* 13.
      - *Otioſi c.* 14.
      - *Mĕdic. c.* 15
      - *Cingar. c.* 16
    - *Cujuſque rei familiaris, ut frenentur luxus conviviorum & veſt. cap.* 17.
    - *Pauperum, hic de Xenodochiis c.* 18.

- *III. Iuriſdictionis exercitia vid. D.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

D.

III. Iuriſdictionis Exercitium ſpectatur in
- *Genere c. 19.*
- *Specie quoad*
  - *Criminalem, quæ eſt in exigendis pœnis c. 20.*
  - *Civilem, quo loco de Dorophagia Iudicum. c. 21.*

TABULA VI. De Perſonis Adminiſtrationem Reip. juvantibus conſilio, legationibus, obſequio, quales ſunt: Conſiliarii, Legati, Miniſtri aulici, ſubditi.

In Libro III. *quæ reſtant.*

Conſiliarii: Horum
- *Vſus in Rep. neceſſarius c. 22.*
- *Requiſita*
  - *In genere: ubi de Conſiliariorũ ætate, doctrina & Moribus c. 23.*
  - *In ſpecie, quales eſſe debeãt*
    - *in ipſa cõſultatione c. 24.*
    - *poſt eã c. 25.*
- *Privilegia c. 26.*

Legati vid. E.

Miniſtri aulici vid. F.

Subditi vid. G.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

E. Legati. Horum

- *Vſus in conficiendis Reipublicæ negotiis c. 27.*
- Requiſita
  - *In genere, ubi de Virtute ac doctrina legati c. 28.*
  - *In ſpecie, quales eſſe debeant*
    - *In ipſa legatione obeunda c. 29.*
    - *Poſt eã obitam c. 30.*
- *Privilegia c. 31.*

F. *Miniſtri aulici horum conſidero*

- *Qualitates, & qui eligendi cap. 32.*
- *Mores: & in univerſum de Aulæ Moribus c. 33.*

Sub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

C. Subditi: In his conſide-rotria

- 1. Efficientem cauſam: quibus modis quis ſubditus fiat, origine, domicilio: Lib. 3. c. 34.
- 2. Subjectum: qui habendi numero civium, an peregrini c. 35. an Iudæi cap. 36.
- 3. Adjunctum triplex
  - 1. Officium ſubditorum in genere erga Magiſtratum cap. 37.
  - 2. Numerus ciuium c. 38.
  - 3. ORDO: ubi primo quoque loco colloco eos qui Reip. magis ſunt utiles: Sunt vero ordines ſive claſſes 4.
    - 1. Ordo Equeſtris ubi de Nobilit. tractatio eſt c. 39
    - 2. Ordo literatorum
      - Theolog. c. 40
      - lCti. c. 41.
      - Medici. c. 42.
      - Philoſophi, Poëtæ, Oratores. c. 43.
    - 3. Ordo negotiantium vid. H.
    - 4. Ordo inutilium vid. I.

H. Ordo Negotiantiū, & manuaria artificia tractantiū

- *In genere: atque hic de vulgi natura cap. 44.*
- *In ſpecie ut ſunt.*
  - *Mercatores c. 45.*
  - *Alii, qui procurāt*
    - *Victum: Piſtores, Coqui, Lanii, Agricolæ, Venatores, Piſcatores c. 46.*
    - *Amictum: Pannifices: Sartores, Textores, Sutores c. 47.*
    - *Medicinam & valetudinem: pharmacopœi, obſtetrices cap. 48.*
    - *Literas: Typographi c. 49.*
    - *Ædificia c. 50.*
    - *Executionē ſententiæ à judice in capitalibus latæ c. 5.*

I. 4. *Ordo inutilium, & ludicras artes exercentium: quo pertinent Hiſtriones, Ludiones & Fidicines cap. ult.*

Muni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

TABVLA VIII. continens diſpoſitionem Libri IV. Polit.

Munimenta bonæ Rerump. administrationis ſunt,

- *Domini in regimine reip.*
  - *Conſervãdo ſi ſcil Magiſtratui cordi ſint Res*
    - *Sacræ*
      - *Ædes ſacræ, atque hic jure patronatus c.1.*
      - *Bona Eccleſiæ c. 2.*
      - *Seminaria Reip.*
        - *Scholæ Triviales c.3.*
        - *Academiæ c. 4.*
    - *Religioſæ, jus ſepulturæ c. 5*
    - *Sanctæ: Huc pertinent ſanctiones publicæ illuſtrationes in S. Rom. Imp. receptæ.*
      - *de pace religionis c. 6.*
      - *De pace publica, ejuſque violatione c.7.*
      - *Executione in delinquentes, hic de proſcriptione Imperii c.8.*
    - *Publicæ, Flumina c.9.*
  - *Agendo vid. K.*
- *Foris vid. M.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

K. Agendo in acceſſione

- 1. Hominum, per Colonias: hic de Coloniis cap. 10.
- 2. Armorum cap. 11.
- 3. Arcium cap. 12.
- 4. Propugnaculorum cap. 13.
- 5. Opum: earum
  - Vſus cap. 14.
  - Acquiſitio per
    - Delationem ad fiſcum: cujus
      - Cauſæ cap. 15.
      - Perſonæ intermediæ. Advocati fiſci c.16
      - Eventus quoad
        - Delatorem. cap. 17.
        - Fiſcum: hic de privilegiis fiſci c. 18.

6. Conſi-

- 6. Conſiliorum quorum communicatio cum fieri ſoleat in comitiis, diſſeritur c. 33
  - Exactionem
    - 1. Tributorum quo loco conſid.
      - qui exigant c. 19.
      - à quibus c. 20.
      - quid & quãtum c. 21.
      - quo modo c. 22.
      - quo eventu 23.
    - 2. Collectarum c. 24.
    - 3. Vectigalium: horum conſtitutio c. 25. l.catio c. 26 eventus c. 27.
  - Profeſſio vid. L.

Poſſeſſio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

L.
Poſſeſſio: hic tractatur de

- *Cenſu habendo c.28.*
- *Annona c.29.*
- *Moneta c.30.*
- *Nundinis c.31.*
- *Ærario c.32.*

M.
Foris recepta munimenta Rerump. ſunt Fœdera: hic quæro

- *Quo fine, quibuſve de rebus iniri ſoleant c.34.*
- *Quæ forma ſanciendorum fœderum c.35.*
- *Quale ſubjectum, cum quibus pangere fœdus liceat, an cum Infidelibus c.36.*
- *qui Effectus c.37.*

Atque hæc eſt diſpoſitio Libri IV.

TABU-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

TABULA IX. continens σκιαγραφίαν libri quinti Politicorum.

- *Quinto loco in adminiſtratione regiminis conſidero*
  - *Species Modum gubernandi*
    - *Monarchicum c.1.*
    - *Ariſtocraticum c.2.*
  - *Specierum illarum declarationem in deſcribendo ſtatu S.Rom. Imperii quod conſidero*
    - *In genere ut Corpus: ejus*
      - *Democraticum c.3.*
      - *Conſtitutio & tranſlatio ad Germanos c.4.*
      - *Conſtitutum quid contineat, hic conſid. præeminentiam ejus c.5.*
      - *Subjectum: membra videlicet ſecundum claſſes & circulos deſcripta c.6.*
      - *Alienatio: hic de Exemtionibus à S.Rom.Imp. cap.7.*

In ſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

- *In ſpecie: ejus mẽbra: quæ ſunt*
  - *CÆSAR: in eo obſ.*
    - 1. *Electio c.* 8.
    - 2. *Coronatio c.* 9.
    - 3. *Poteſtas*
      - *Reſervata: in qua*
        - *Superioritas Majeſtatica c.* 10.
        - *Sanctio LL. c.* 11.
        - *Indictio belli c.* 12
        - *Extrema provocatio c.* 13.
        - *Infeudatio c.* 14.
        - *Creatio Ducum c.* 15.
        - *Conceſſio priv. c.* 16.
        - *Fondatio Acad. c.* 17.
        - *Ius legitimandi c.* 18.
      - *Communicata. vid. N.*
  - *Status. vid. O.*

Com-

- Regi Romanorum c. 19.
- Cameræ Imp. Spirenſi c. 20.
- Iudicio Rotvvilenſi c. 21.

N. Communicata

- Statibus Imperii quæ dicitur Landsfurſtliche Obrigkeit Hic diſſ.
  - 1. Quo pacto iſta Communicatio fiat. c. 22.
  - 2. Exercitatio qualis ſit: poſita in jure
    - Meri & mixti Imperii c. 23.
    - Remittendi pœnas capitales c. 24.
    - Præſtandi ſalvum conductũ c. 25.
    - Recipiendi Iudæos &c. c. 26.
    - Succedendi in bonis ſpur. c. 27
    - Mutandi relig. exercitium c. 28.
    - Iuriſd. Foreſtali die Forſtliche Obrigkeyt c. 29.
  - 3. Probatio ejuſdem qualis c. 30.
  - 4. Qui effectus c. 31.

Status

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

O. Status: hi tributi in tres claſſes

- Electo-res: eorum
  - Origo c. 12.
  - poteſtas
    - In electione c. 33.
    - Extra eam c. 34.
- II. Principes
  - Eccleſiaſtici
    - Archiepiſc. c. 35.
    - Epiſcopi c. 36.
  - Seculares:
    - Abbates, Prælati c. 37.
    - Archiduces; Duces c. 38.
    - Marchiones, Landgravii c. 39.
    - Comites, Barones c. 40.
- III. Liberæ civitates c. 41.

TABU-

TABULA X. qua delineatur Liber VI. Politicorum, de re militari.

Res militaris eſt in felici bellorum adminiſtratione poſita, ad tutelam reip. Obſ. belli

- *I. Notatio definitio c.* 1.
- *II. Diſtributio c.* 2.
- *III. Cauſæ impellentes*
  - *Manifeſtæ c.* 3.
  - *Occultæ c.* 4.
- *IV. Apparatus in cura*
  - *Subditorum exercendorum in tractatione armorum c.* 5.
  - *Inſtrumẽtorum, qualia ſunt*
    - *Pecunia. c.* 6.
    - *Commeatus c.* 7.
    - *Arma ductiva c.* 8.
    - *Machinæ bellicæ c.* 9.
  - *Clarigationum c.* 10.

V. Sub-

- V. Subjectum
  - Dux c. 11.
  - Milites: hos conſid.
    - Separatim in
      - Delectu habendo: quo pertinet eorum
        - Cōſcriptio c. 12.
        - Luſtrat. c. 13.
        - Receptio. Auctoratio c. 14.
      - Diſtinctione facienda c. 15.
    - Collectim in exercitu. Hujus obſ.
      - Diſtributio in certos ordines c. 16.
      - Connexa, in Artificibus & Calonibus. c. 17.
- VI. Objectum: Hoſtis c. 18.
- VII. Actus belli vid. P.
- VIII. Adjuncta vid. Q.
- IX. Effecta vid. R.

VII. A-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

VII. Actus belli: in quo

- *1. Caſtrorum locatio c.19.*
- *2. Excubiarum conſtitutio: Teſſera & vexilla c. 20.*
- *3. Obſeſſio: ejus*
  - *forma, ubi de utriuſq; tam obſidentis quam obſeſſi officiis c.21.*
  - *Adjunctum, Obſeſſorum Eruptio c. 22.*
- *4. Prælium: ejus*
  - *Antecedentia, ubi de Duello c.23.*
  - *Actus prælii c.24.*
  - *Conſequentia c.25*
- *5. Inventio bellica: quo pertinent cōſilia.*
  - *Directa c.26.*
  - *obliqua*
    - *Acuta. Stratagemata c. 27.*
    - *Minus acuta c. 28.*
- *6. Diſciplina Militaris in diſtributione*
  - *Pœnarum, quo loco de Exauctorationibus c.29.*
  - *Præmiorū*
    - *Stipēdia c. 30.*
    - *privil. mil. c. 31.*

VIII. Ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Q.

VIII. Adjuncta: Cædes cap. 23. Vaſtationes incendia cap. 23. captivitas cap. 34.

R.

IX. *Effecta*

- *Triſtia: Subactio cap. 35.*
- *Læta cujus partes:*
  - *Victoriæ habendæ modus c. 36.*
  - *Declaratio c. 37.*
  - *Induciæ c. 38.*
  - *Obſides c. 39.*
  - *Dimiſſio exercitus cap. 40.*

TABU-

TABULA XI. De Everſionibus Rerump. exhibens diſpoſitionem. LIBRI VII.

In Everſionibus Rerump. obſerv.

- *I. Cauſa*
  - *Efficientes*
    - *Principalis Deus c.* 1.
    - προκαταρκτικὴ *ex parte*
      - *Magiſtratuum tantū, ex eorum*
        - *Injuſtitia c.* 2.
        - *Diſcordia c.* 3.
        - *Ambitione & avaritia c.* 4.
        - *Abdicatione intempeſt. c.* 5.
      - *Subditorum & Magiſt. ſimul: ob violat.*
        - *Diſciplinā publicā in*
          - *Religione c.6.*
          - *Idololatria c.7.*
          - *Libidin. c.* 8.
          - *Luxu & ſuperbia c.9.*
          - *Pauperum oppreſſione c.* 10.
  - *Formalis. vid. T.*
- *II. Subjectum vid. V.*
- *III. Adjuncta vid. X.*
- *IV. Effectus vid. Y.*
- *V. Contraria. vid. Z.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

8\. *ob jurisdictionē violatam evertitur Reſp. factis hominum*

- *Manifeſtis: ut ſunt*
  - *Factiones c.* 11.
  - *Defectiones c.* 12.
  - *ſeditiones harum*
    - *Cauſæ c.* 13.
    - *Remedia c.* 14
  - *Bella civilia c.* 15.
- Occultis, *qualia ſunt*
  - *Proditio c.* 16.
  - *Conjuratio ejus*
    - *Conceptio c.* 17
    - *Divulgatio & pœna c.* 18.
  - *Inſidiæ harum*
    - *Structura c.* 19
    - *Evitandi ratio c.* 20.

T. *Formalia, hoc loco tr. quomodo à converſione reip. differat everſio c.* 21.

V. *Subjectum evertendi rerump. partes*
- *Vrbes c.* 22.
- *Homines c.* 23.

X. *Adjuncta*
- *Tempus, hic de fatali Rerump. periodo c.* 24.
- *Signa c.* 25.

Y. *Effectus: Migratio Gentium c.* 26.

Z. *Contraria: Remedia quibus evitetur reip. Everſio c.* 27.

Atque

Atque hæc eſt *σκιαγραφία* Operis mei politici: in qua ſi certam & expeditam tradendarum rerum rationem aſſecutus ſum, eſt quod gaudeam: ſin minus, non tam ego illi addictus ſum, ut ſi melior rectiorque ordo in conſcribendis initiis, progreſſu & metis Doctrinæ politicæ mihi commonſtretur, relicta illa hanc non ſim protinus ſecuturus, atque comiter viam monſtranti gratias acturus. Juliani ſententiam probo: *Κἂν τ' ἕτερον πόδα ἐν τῇ σωρῷ ἔχω. προσμαθεῖν τι βȣλοίμην. l. 20. ff. de Fideic. lib. Et Solonis: Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.* Ordinem verò ut in cæteris diſciplinis omnibus, ita & in hac tueri ſemper mihi ſolenne fuit: Doctrina quippe ſine ordine non admodum diſſimilis mihi eſſe videtur corpori mente vacuo: Sicut enim corpus inutile pondus eſt, niſi mente regatur, ſic Doctrina citra ordinem rudis indigeſtaque eſt moles. Nam ſcire, quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

facias doceaſve, neſcire autem, quo ordine illud fiat, non eſt perfectæ cognitionis. Præterea memoriæ, quæ alias valde labilis eſt, *l. 44. ff. de acquir. poſſ.* inſignem fructum Methodus adferre ſolet. Tu Amice Lector his utere, fruere, & vale.

G. S. D.

GEOR-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI,

Sileſ. Phil. & I. V. D.

Conſil. & Cancellarii Zollerini

Liber I.

POLITICORUM.

CAPUT I.

Quæ Politicæ præſtantia, qui finis.

VIrtute politicâ præſtantiorem nullam homo adſequitur. Plut. *in Cat. Mai.* Illa enim maximè architectonica eſt. Ariſt. 1. *Eth. Nic.* 2. cæteriſque omnibus antecellit, & præſcribit, quatenus & quomodo in Rep. ſint excolendæ & tolerandæ. Et ſane quo nobilius politicæ ſubjectum eſt, nempe Reſp. eo illuſtrior eſt ejus amplitudo: non enim privatum reſpicit commodum: ſed commune & publicum omnium civium, quod eſt ἐν τῷ εὖ καὶ καλῶς ζῆν, ut loquitur Ariſtot. 1. *Polit.* 1. Quin ipſe quoque Auctor diſciplinæ huic ſummam impertit dignitatem! Deus enim eſt, qui hominum animis inclinationem ad civilis vitæ ſocietatem inſevit, unde illud Philoſophi, ἄνθρωπον τῇ φύσει ζῶον πολιτικὸν εἶναι. Ariſtot. 1. *polit.* 2. Deus eſt, qui populi ſui politiam fundavit legibus: Deus eſt, cujus lege immobilis rerum humanarum ordo ſeritur. Livius *libr.* 25. qui transfert & ſtabilit regna. Si finem ſpectas, nihil ſane recta Reipub. conſtitutione & adminiſtratione poteſt eſſe dignius. Vt gubernatori curſus ſecundus, Medico ſalus, Imperatori victoria:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ctoria : ſic moderatori Reipubl. beata civium vita propoſita eſt : ut opibus firma , copiis locuples , gloria ampla , virtute honeſta ſit , Cicer. 5. *de Republ.* iſtud eſt vinculum , per quod Reſp. cohæret: ille ſpiritus vitalis , quem hæc tot millia ttahunt: nihil ipſa per ſe futura, niſi onus & præda , ſi mens illa imperii ſubtrahatur. Senec. 1. *de Clement.* Generoſum ergo , & omni favore dignum eſt ingenium, cui cordi ſunt diſciplinæ politicæ. Socrat. *apud Xenoph.*

CAPUT II.

Quæ Politicæ notatio , quæ definitio, & præceptorum noſtri operis diſpoſitio.

Politica ἀπὸ τῆς πόλεως à *Civitate* dicitur , quam Cicero plerumque vocat Remp. Vnde politici dicuntur illi , qui præditi ſunt ſcientia adminiſtrandi Remp.

Politica eſt prudentia bene de Rep. judicandi, eamque recte conſtituendi , & ad ſalutem civium adminiſtrandi. De eo quæritur,an certis poſſit concludi præceptis: cum tanta videatur ineſſe varietas, quæ certis cancellis & metis perfici haud facile poſſit. Verum quemadmodum Iurisprudentia legitimis & inter ſe cohærentibus præceptis poteſt deſcribi , quod egregie à multis comprobatum eſt, ita Politica , quoniam in illa major quam in hac actionum occurrit varietas. Non tamen apodictica, ſed tantum probabilia expectabimus. Forma noſtri operis talis eſt : In politia conſidero 1. Reipubl. conſtitutionem. 2. Adminiſtrationem. 3. Everſionem . De conſtitutione Rerumpubl. libr. 1. diſſeritur . Adminiſtratio eſt vel togata vel militaris. In togata conſidero I. efficientem cauſam, ſive modos,quibus ea deferri ſolet. I I. Subjectum, nempe Magiſtratum , eumque vel probum ejuſque munia, vel improbum , ut Tyrannum Lib. 2.

III.

III. Perpendo adminiſtrationis formam, quæ eſt in ſanctione legum, Cuſtodia diſciplinæ publicæ, & Exercitio juriſdictionis. IV. Adjuncta bonæ adminiſtrationis, Perſonas nempe & res. Perſonas quidem adminiſtrationem juvantes partim conſilio, ut Conſiliarios, partim expediendis legationibus, ut Legatos, partim obſequio, ut Subditos. Atque de his conjunctim libr. 3.

Res ad adminiſtrationem pertinentes conſidero alias domi alias foris comparari ſolitas. Domi ſunt Munimenta quibus innititur adminiſtratio, ut ſunt Opes, Arma, Arces, Coloniæ, &c. Foris ſunt fœdera. Et de his libr. 4. V. In adminiſtratione ſpecto ſpecies. Alia enim eſt Monarchica, alia Ariſtocratica, alia Democratica. His adnecto deſcriptionem ſtatus S. Rom. Imperii. Hæc l. 5. Libro ſexto de militari diſciplina, & ſeptimo de Everſionibus Rerump. tractabitur methodice. In tabulis ſingulorum librorum diſpoſitio patet. Pauca ſunt, quæ dicentur: ſed ſi illa animus bene exceperit, convaleſcent, & exſurgent: Eadem quippe præceptorum conditio, quæ ſeminum: multum efficiunt, etſi anguſta ſunt: tantum idonea mens rapiat illa & in ſe trahat. Multa invicem & ipſa generabit, & plus reddet quam acceperit. Senec. *ep.* 38.

CAPUT III.

Quibus adjumentis adſequamur politicam prudentiam.

EGregie Seneca conſulit *Epiſt.* 37. *Si vis tibi omnia ſubjicere, te ſubjice rationi: Multos reges, ſi ratio te rexerit, ab illa diſces, quid & quemadmodum aggredi debeas.* Fieri enim non poteſt, ut alios regat, qui ſibi ipſi frenum injicere nequit. Id vero facile ex uſu, hiſtoriis, peregrinatione, & converſatione cum ſapientioribus addiſcitur. I. Vſus omnium Magiſtrorum pręcepta ſuperat. Cicero *de Orat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Et experiētia, quę ut in aliis, ita hic μαθήσεως ἀρχή. Quiſquis ergo in re civili intelligens haberi volet, opus ei experientia. Ariſtot. 10. *Ethic. ultim.* II. Hiſtoriarum variarum accurata cognitio plurimum adjumenti conferet. Diſces ibi tanquam in ſpeculo ornare & componere vitam tuam ad alienas virtutes. Plutarch. *in Timol.* Omniſque exempli documenta in illuſtri poſita intueberis, ut inde tibi tuæque Reip. quod imitere capias, inde fœdum incœptu, fœdum exitu quod vites, Livius *libro primo.* Hæc utiliſſima ad deliberationes publicas. Ariſtot. 1. *Rhetor.* 5. Nihil enim ſub Sole novum. Eccleſiaſtic. 1. *verſic.* 10. Omnis enim res anterior poſteriori normam præminiſtravit. Tertullian. *libr.* 1. *adverſus Marcion. cap.* 9. Eaque quæ nunc creduntur vetuſtiſſima, nova fuere. Tacitus. 11. *annal.* Obſerva orbem rerum in ſe remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingui, ſed vicibus deſcendere ac reſurgere: Rebus omnibus viciſſitudo debita: iiſque cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita & morum vertantur. Tacit 3. *annal.* Surguntque alibi ſuccreſcuntque novi homines & novus orbis, Lipſius. 1. *de conſtant. capit.* 16. Illa igitur omnia noſtris Rebuſpub. accommodare poſſumus. III. Peregrinatio modica plurimum confert adjumenti ad aſſequendam hanc prudentiam. Modicam dixi: Perpetua enim iſta jactatio ægri animi eſt: Idque primum argumentum compoſitę mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere & ſecum morari. Sen. *Epiſtol.* 2. Alias non infrugifera eſt ad comparandam prudentiam civilem hæc via. Quod ſuo nos docet exemplo Vlyſſes: Caſſiod. 3. *Var.* Nam.

Qui ſapit, ille animum peregrino obdurat in orbe,
Coralium extra undas ſic abit in lapidem.

Cam. *in Embl.* Vt enim Coralium,

—— quo primum contigit auras.
Tempore, dureſcit: mollis fuit herba ſub undis.

Ovid. 13. *Metam.* Sic qui domi adfixi ſunt ſuæ glebæ, molle

bæ, molles plerumque & delicatuli: ſi liberius & longius à ſuo ſolo recedunt, indureſcunt ad varias fortunæ vices, & animus eorum veræ prudentiæ cortice obducitur. Multum enim profuerit, varias Reſpub. earumque leges habere cognitas: ut & ipſi conſilia noſtra ſecundum eas dirigere poſſimus. IV. Converſatio cum ſapientibus eligenda eſt. Nulla enim res magis animos induit honeſtos, & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quam bonorum converſatio. *Paulatim* enim *deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet frequenter aſpici, frequenter audiri.* Sen. *epiſt.* 6. *Cum Catonibus vive, cum Lælio, cum Tuberone: quod ſi convivere etiam Græcis juvat, cum Socrate, cum Zenone verſare,* Senec. *Epiſt.* 104. Hi tibi tradent divinorum humanorumque notitiam.

CAPUT IV.

De Reip. Definitione & Ortu.

Reſp. eſt ordo regiminis hominum, certis jubendi parendique legibus inter ſe bono publico devinctorum. Eſſentia Reip. eſt in perſonis vel imperantibus, vel obtemperantibus; ſibi invicem mutuis officiis obſtrictis: Qui præeſt, fidem & protectionem debet ei, qui ſubeſt, hic illi obſequium, amorem & honorem. Leges certas eſſe dico, quæ conſtituunt Remp. nam ſi hæ abſint, mera ἀταξία & confuſio eſt, qua deterius nullum eſt malum.

Hæc perdit urbes, iſta perdit & domos
Vaſtasque reddit, Martis in certamine
Hæc terga vertit. Rite ſed parentium
Res ſervat atque vitam obedientia.
Sophocl.

Bonum publicum addidi: nam moderatori Reipubl. beata civium vita propoſita eſt, Cic. 5. *de Repub.* Quemadmodum vero omnia entia eſſe ſuum

 depen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dependens & participatum habent à ſummo illo Ente: Ita & Imperia ab unico hoc fonte. Patric.*l.* 1. de Regno *cap.* 11. Deus varias Rerumpub. formas, vices, & mutationes ordinat, gaudetque diſtinctione Statuum, & ordinata hominum pro diverſitate donorum in quemcunque eorum collatorum, diſpoſitione. Neque enim Epicuri probanda eſt opinio, qui homines temere & fortuito caſu coaluiſſe ſomniat. Cic.1. & 2. *de Nat. Deor.* nec eorum qui dicunt, homines initio inſtar pecudum in campis eſſe obvagatos, & longo ſeculorum decurſu per Eloquentiam Oratorum ad ſocietatem civilem colendam fuiſſe commotos. Sed quæ cauſæ fuerint προκαταρκτικαὶ, diſſidentes Auctorum ſunt opiniones. Quidam religionis cauſa homines initio conveniſſe arbitrantur, edocti ex illo vulgato:

Vtque alios alii de relligione docerent.
Contiguas pietas juſſit habere domos.

Alii metus cauſa coiviſſe homines, ſocietatem mutuam expetiviſſe putant, ut ſe munirent adverſus potentiorum injurias: Alii inſtinctu Muſicæ, quod Orpheo adſcribunt: Alii neceſſitatis cauſa. vel, ut tuti eſſent à cœli injuriis; vel, artem coquinariam addiſcerent, id factum volunt. De quibus vide Dan.1.pol.3. Quid vero Bodini tribuendum aſſertion. 1. *de Rep. cap.*6. & 4.*cap.*1. qui imperia omnia vi primum cœpiſſe colligit, quandoquidem primus Nimrod in fundatione Imperii Aſſyriaci viſus fuerit homines à domeſtico patrioque communionis jure ad publicam eamque ſeveram redegiſſe conſociationem? Sane non videtur hoc: Voluntarium enim eſt non violentum, quod homines inter ſe mutuorum officiorum cauſa conveniunt. Quid ergo eſt, quod cauſam huic rei dederit? Naturalis hominum inclinatio eſt divino afflatu incitata. Videmus eos, qui præclaris à Deo ornati ſunt donis, ad imperium gerendum quodammodo generatos, quo ſenſu Iaſon dixit, ſe obedire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dire non poſſe, quod ad imperandum natus eſſet. Ariſt. 3. *pol.* 3. Et Themiſtocles declinavit à ſe ſuſpicionem defectionis ad Perſas, ex eo quod non eſſet veriſimile, ipſum ſerviturum, qui natus eſſet ad imperandum, Plut. in *Themiſt.* Cæteri infeliciores melius parent. Et nihil in toto hoc univerſo conſiſtit abſque ordine, qui eſt proprium naturæ effectum. Denique imperare & parere, non ſolum neceſſariorum ſunt, verum etiam utilium. Ariſtot. 5. *Polit.* 5.

Quod vero melius ſemper intendit natura: atque etiam ideo homini articulatus ſermo datus, qui quaſi quidam portitor animi noſtri eſt, cujus communicatione civiles conventus indicuntur, artes coluntur, ſapientiæ neceſſitudines homini cum hominibus intercedunt. Scal. 1. *Poet.* 1. *pr.*

Reprehenſione ergo digni ſunt ἀπόλιδες iſti, qui à civili ſocietate penitus abhorrent, & in latebris ſuis deliteſcunt. Quid enim prodeſt recondere ſe, & oculos hominum aureſq; vitare? Bona conſcientia turbam advocat: mala in ſolitudine anxia eſt atque ſolicita. Si honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant, ſi turpia, quid refert, neminem ſcire, cum tu ſcias? O te miſerum, ſi contemnis hunc teſtem! Sen. *epiſt.* 91. Quin ipſa quoque ſolitudo multis occaſionē dedit atrociſſima perpetrandi delicta! Caino nempe, Davidi, Abſoloni, fratribus Ioſephi, Lotho, & duabus ejus filiabus, aliiſque innumeris. Vitanda ergo iſta, cum omnia mala nobis perſuadeat: nemoque ſit, cui non ſanctius ſit, cum quolibet eſſe quam ſecum. Sen. Solitarios autem quoſdam fecit Natura, quoſdā Fortuna. Fortuna ſocietatis expertes declarat relegatos, deportatos, & quibus aqua & igni interdictum eſt. Natura quos tales fecit, hi vel præſtantiores ſunt, vel deteriores: Illi contemplationis ſtudio avia & deſerta eligunt, veluti Eremitæ, quales Divus Hieronymus & Hilarion in deſertis Syriæ: Onophrius Anachoreta: Thomas Aquinas, & alii: quibus accenſendus Scipio Africanus, quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

duæ illæ res, quæ languorem afferunt cæteris, illos acuebant, otium & ſolitudo. Cicero. 3. *offic. pr.* Hi *vero* μισάνθρωποι omnino execrandi ſunt. Dixi naturaliter homini eſſe inditum, ut ſimili cohabitet: Nunc videndum quomodo certis gradibus ſocietas illa creverit. Primo omnium ſola fuit maritalis conjunctio: deinde tota domeſtica ſocietas coaluit: ex illa integræ familiæ gentilitiæ, quibus extraneæ acceſſerunt, ſic ut diſtinctis locis habitantes primo vicos, deinde pagos, poſt oppida & urbes, denique provincias *&* regna conſtituerent. Vicus eſt communio ex paucioribus domibus collecta. Ex multis pagis oritur Civitas, in uno loco collecta, & commoditatibus majoribus ac ampliori ſecuritate inſtructa atque munita. Ex pagis & urbibus longo intervallo inter ſe diſſitis conſtat diſtrictus ſive territorium.

CAPVT. V.

De Rerumpublicarum Incrementis in genere.

CVm ſocietas hominum à natura ſit, facile evenire potuit, ut commoditatibus quibuſdam oblatis, incrementa ſumſerint Reſp. Obſervandæ autem cauſæ incrementorum conſtituentes & impedientes.

Incrementa Rerump. adjuvantia, I. Vicinarum Rerump. ruina. Hoc enim pacto Roma creſcit Albę ruinis: duplicatur Civium numerus: Cælius additur urbi mons, & quo frequentius habitaretur, eam ſedem Tullus regiæ capit, ibique deinde habitavit. Liv. *libr.* 1. Ita Germani quondam hoc proprium virtutis exiſtimabant: expulſos agris finitimis cedere, neque quenquam prope ſe audere conſiſtere: ſimul hoc ſe fore tutiores arbitrabantur, repentinæ incurſionis timore ſublato. Cæſar *libr.* 6. *de bell. Gall.* II. Libertatis conceſſio. Civitas enim (Romæ) incredibile memoratu eſt, adepta libertate, quantum brevi creverit: tanta cupido gloriæ in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ceſſerat. Saluſt. *in Catil.* Nam omnes profectò liberi libentius ſumus quam ſervimus. Plaut. *in Captiv.* III. Civium diſparitas. Nam ſi in principio conditæ urbis conveniant in una mœnia homines diſpari genere, diſſimili lingua, facile illi coaleſcunt: exemplum refert Saluſt. in Catil. de Trojanis & Aboriginibus: & Livius *lib.* 1. IV. Studium armorum. Iſtud enim præſtat cæteris omnibus. Patria, libertas, cives, atque adeo ipſi reges latent in tutela & præſidio bellicæ virtutis. Cicer. *pro Mur.* Diſcat miles in otio, quod proficere poſſit in bello: Animos ſubito ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos præmiſſa exercitatione confidunt. Theodoric. *R. apud Caſsiod.* Et in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & contra injurias fortunæ inter beneficia firmetur. Miles in media pace ſine ullo hoſte decurrat, vallum jaciat, & ſupervacuo labore laſſetur, ut ſufficere neceſſario poſſit. Quem in ipſa re trepidare nolueris, ante rem exerceas. Sen. *epiſt.* 18. V. Concordia inter cives. Nam parvæ res per illam creſcunt, magnæ dilabuntur. Micipſa ap. Sal. *in Iugurth.* qua non modo ij, quibus natura ſenſum dedit, ſed etiam tecta, & agri lætari videntur. Cic. *de l. Agrar.* VI. Coloniarum deductio, ex iis gentibus, quarum ingenia per naturam feruntur ad ædificia eleganter extruenda. Hoc enim ſolidum & firmum eſt Reſpublicas provehendi munimentum. Lipſ. 4. *pol.* 7. VII. Conceſſio immunitatum, quales hodie in exſtructione propugnaculi & novæ urbis Manheimiæ inter Rhenum & Nicrum, omnibus paſſim ibi larem fortunarum ſuarum conſtituere volentibus largitur Sereniſſimus Elector Palatinus. VIII. Denique mire creſcet Reſp. ſi ſubditi alliciantur ad ædificia ſibi condenda in omnibus regni partibus: & magiſtratus materiam ædificandi illis præbeat.

Incrementa autem Rerump. impediunt I. Laxa diſciplina; Si nempe non corrigantur ea, quæ qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dem pœna digna nondum ſunt; neglecta tamen, aut inſuper habita multorum magnorum malorum cauſam præbent. Dionyſ. lib. 52. II. Nimia divitiarum cupido. Nam, ut volucres dementat Hioſcyami gravis herba, ſic inſana ſtupent pectora divitiis. Et recte Saluſt. ad Cæſ. *Sæpe jam audivi* inquit, *qui reges, quæ civitates per opulentiam magna imperia amiſerint, quæ per virtutem inopes creverant.* Atque ii demum penates, ea civitas, vel regnum excellenti in gradu facile ſteterit, ubi minimum pecuniæ, Veneriſque cupido ſibi vendicaverit. Valer. Max. *lib.* 4. c. 4. III. Morum pravitas.

Nam ubi mores deteriores increbreſcunt indies,
Vbique amici, qui fideles ſient, nequeas pernoſcere,
Vbi quid eripiatur, animo tuo quod placet maxume,
Ibi quidem ſi regnum detur, non eſt cupita civitas.

Plautus *in Mercat. actu* 5. IV. Denique Luxus, is enim fungi in modum ſuffocat: ut Epicharmus Comicus ait: *Emaciati, tanquam fungis ſuffocabimini.* Et Camer. *in Embl.*

Cantharidum Roſa mors, ſic luxus deliciæque.
Enervant animos eripiuntque virum.

CAPVT. VI.

De Marito & Vxore.

SApientiſſimo Dei conſilio effectum eſt, ut cum variæ ſint hominum ſocietates; nulla tamen vel dignitate præſtantior, vel utilitate efficacior, vel jucunditate uberior exiſtat: quam eorum, qui arctiſſima corporum animorumque conjunctione ad individuam vitæ conſuetudinem colendam, coaluerunt. Deus eſt, qui legibus hanc ſocietatem muniuit: Deus eſt, qui ſtimulos homini ad appetendam hanc conjunctionem in prima creatione indidit: Deus eſt, qui non alio modo, quam per hanc ſocietatem genus hominum multiplicari juſſit: Deus eſt, qui liberali hominum delectationi & adjumento per eam proſpicere voluit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

luit. Repugnant ergo illi divinæ ordinationi, qui cum ſocietatis hujus cultores eſſe poſſent, cœlibem potius & μισογαμικὴν eligunt vitam: quæ prudentioribus Legiſlatoribus non tantum diſplicuit, ſed etiam pœnis coercita eſt: Vox enim egregio principe digna eſt Hadriani *in l. cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum*, dicentis *ſe malle hominum adjectione, quam pecuniarum copia ampliare Imperium*. Intelligebat enim Princeps ſapiens, congeſtos pecuniæ acervos facile ſubverti poſſe: familiarum & Reipubl. amplificationem, quæ fit per matrimonia, perpetuam parere gloriam. Non alieni erant ab hac ſcientia Cenſores in Romana Repub. quorum munus erat inter cætera populi ævitates, ſoboles, familias cenſere, cœlibemque vitam prohibere. Cicero 3. *de LL.* Ita Camillus & Poſthumius Cenſores æra pœnæ nomine eos, qui ad ſenectutem cœlibes pervenerant, in ęrarium deferre juſſerunt. Val. Max. *lib. 2. c. 3.* Atque illud in eadem Repub. vigebat, quod cœlibes nihil ex civium Romanorum teſtamentis capere poſſent. Sozom. *lib. 1, c. 9.* Goedd. ad l. 128. num. 1. *de verb. ſign.* nec ex mortis cauſa donatione. l. 35. *pr. de mort. cauſ. donat.* & gloſſ. in l, 1. C. *de infir. pœn. cœlib.* Deforme quippe erat liberos nonhabere, quod recte legum civilium fuit auctoritate multatum. Ambroſ. c. 3. *in Luc.* Severa etiam apud alias gentes animadverſio in cœlibes uſurpata legitur. Corinthii cœlibes honore ſepulturæ privabant. Guevara *in H. P. p.* 221. Eoſdem Argivi ex inſtituto Phoronæi nullis muneribus præficiebant. Id. Lacones rigidius eos plectebant: nam & media bruma ex Magiſtratuum edicto jubebant forum veſtibus ſpoliati obire. Plut. *in Lycur.* & ita circumeuntes cantione in ſeipſos compoſita fatebantur, ſe juſta pati, quod legibus non parerent; & à ludorum nudorum ſpectaculis arcebantur. Plut. *in Apoph.* & denique honore & cultu, quem juvenes ſenibus exhibent, privabantur. *Cragius lib. 3. Rep. Lac. Inſtit.* 1. Apud Athe-

nienſes feſto die quodam cœlibes à mulieribus circum aram tracti, cædebantur flagris, qua ex ignominia ad dandam liberis operam excitarentur. Scalig. 3. *Poet. c.* 101. Hodie in ditione Palatinatus *Odenwald*, qui exceſſerunt 25. ætatis annum, cœlibatum profeſſi dicuntur *Hageſtæltzen*: eorumque bona poſt mortem devolvuntur ad fiſcum; *quod annos ſuos conſumpſerint & mariti & patris nomine vacuos.* Verba ſunt Val. Max. *lib.* 2. *c.* 4.

Non ergo audiendi illi, qui Plautinum illud occinunt.

Qui poteſt mulieres vitare vitet, ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat, quod ſe pigeat poſtridie.

Plaut. *in Stich.* Et iterum:

Negocii ſibi qui volet vim parare, navem & mulierem
Hæc duo ſibi comparato: nam nullæ magis res duæ
Plus negocii habent, &c.

Id. *in Pænulo.*

Hic reſpondet Eraſmus in Miſogam. Qui vult vitare omnes moleſtias, vitet mundum: nihil enim omni ex parte beatum: & homines, ſi ſine uxore eſſe poſſent, omnes ea moleſtia carerent. Gell. *lib.* 1. *cap.* 6. Veriſſimum quippe eſt illud Muſonii apud Stobæum *ſerm.* 65. *Quiſquis homines nuptiis privat, is abolet familiam, civitatem & totum genus humanum: quod abſque generatione non poteſt permanere.*

Magna vero circumſpectione in eligenda uxore opus eſt: ut & generis, formæ, & ætatis, & morum, & denique rei familiaris habeatur ratio. Etſi enim conjugia fato ſeu ordinatione divina fiunt, quod oſtendit hiſtoria Moſis *Exod.* 2. v. 16. & Eleazari *Gen.* 24. prudentiam tamen hominis non excludimus. Æqualitatem vero ante omnia ſpectari neceſſe eſt: nam firmiſſima eſt inter pares amicitia. Curt. *lib.* 7. Inæqualium conjunctio haud ſtabilis & concors eſſe ſolet. Ariſtot. 8. *Eth.* 1. & Ovidio bene monenti obtemperandum:

Si

Si qua voles apte nubere. nube pari.

Generis cura prima ſit: ut ducatur ea, cujus parentes bonis moribus præſtantes noveris. Conſentaneum enim eſt, eam & probe educatam, & virtutis paternæ futuram imitatricem.

Dos eſt magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas.
Horat. 3. *Od.* 24.

Econtra parentum improbitas fere ſemper etiam in liberis reſidere præſumitur l. *quiſquis*, §. 1. C. *ad l. Iul. Maje.* Mali enim corvi malum ovum. Formæ vero, quam naturæ privilegium Plato, donum fortunæ Diogenes, modici temporis tyrannidem Socrates, mutam commendationem Ariſtoteles, dixerunt, Diog. Laert. *in vita Ariſt. lib.* 5. ſtudendum maxime. Nam, Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus. Et egregia corporis ſpecies ſimulacrum eſt mentis, figuraque probitatis: In cæteris autem, quas naturæ errores, quam homines verius dixeris, quæ nigriores formica, pice, graculo, cicada. Mart. *lib.* 1. deformitas corporis cum turpitudine certat ingenii: adeo, ut animus eorum digniſſimo domicilio incluſus videatur. Vell. Pat. *lib.* 2. p. 66. Nec deterreat quenquam, quod

Pulchra brevi durat Roſa tempore, forma brevique
Tempore, ſic formæ par roſa tempus habet.

Et illud Senecæ *in Hippolyto*:

Anceps forma bonum mortalibus
Exigui donum breve temporis
Vt velox celeri pede laberis!

Nam fruatur ſane hoc bono, quamdiu frui Deus permittit, & cautus ſit, ne quo pacto labecula formæ aſpergatur. Quod ſi fataliter quid evenerit, audiat monentem Iuvenalem. *Sat.* 13.

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere major.

Et Senec. *Epiſt.* 104. *Vnus eſt vitæ hujus fluctuan-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tis & turbidæ portus, eventura contemnere, ſtare fidenter, aperte tela fortunæ adverſo pectore excipere non latitantem nec tergiverſantem. Interdum tamen illi etiam, qui forma vincunt Nerea, Horat. *Epod. Od.* 15 inſigni impudentia & animi improbitate laborant.

Sæpe etenim occuluit picta ſeſe hydra ſub herba,
Et nivea irrepſit furialis lilia vermis,
Quin animus nequam, atque occulto crimine plenus.
Sub ſpecie formæ incauto ſe ſæpe marito
Vendidit, & miſere tulit invida jurgia lecto.

Multis ſimulationum involucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur uniuscujuſque natura: frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur. Cic. *ad Q. Fr.*

Quid de Helena, ut nihil nunc dicam de cæteris, quæ fœminis totius Græciæ pulchritudinis pręripuit palmam? cum gemitu reſpondet Horat. 3. od. 3.

---Ilion, Ilion,
Fatalis, inceſtusque Iudex,
Et mulier peregrina vertit.
In pulverem!

Is igitur cui de meliore luto finxit pręcordia Titan, non tantum oculorum judicio ducendam putabit uxorem, ſed etiam aurium, Plut. *in præc. connub.* & de ætate ejus, quam ducere in animo habet, erit ſolicitus.

Ætas autem varia, à variis definita eſt, alia quidem viris, alia fœminis.

Viris ætatis trigeſimum ſeptimum definit Ariſt. 7. *pol.* 16. ex opinione Poetarum, qui ætates hominum numero ſeptenario diſtinxerunt: quod plerumque in corporibus hominum, quoad valetudinem, vigorem & robur corporis aliqua conſpiciatur mutatio. Et hoc eſt, quod Solon quintum ſeptenarium conjugio aptum pronunciat. Philo. 2. de *opif. Mundi* ex eleg. Solon de 10. ætat. Plato annum trigeſimum definit *lib.* 5. *de rep.*

Heſiodus

Heſiodus eundem 2. *op.* & *dier.* quod obſervatum eſt ab Ægyptiis. Xenoph. *in Spart. Rep.* Stob. *Serm.* 69. Cœlius *lect. antiq. lib.* 26. *c.* 20. Germani veteres ſacram juvenum Venerem volebant. Tacit. *de Mor. Ger.* & in turpiſſimis habebant, ante 20. ætat. annum uxoris notitiam habuiſſe, Cæſar *l.* 6. *bel. Gal.* Iuſtinianus Imperator 14. præſcribit. *pr. tit. Inſt. de nupt.* quem obſervatum ſuo tempore, nempe Severi Imperatoris ſcribit Tertull. *in lib. de virg. veland.* Leo Imper. *in Nov.* 109. decimum quintum expreſſit. Atque hæc de virorum ætate.

Fœminis annos nubendi præſcribit Ariſtot. ab anno ætatis 18. ad ann. 50. Plato à vigeſimo uſque ad 40. Heſiodus annum 15. Iuſtinianus 12. Macrob. *lib.* 1. *de ſom. Scip. c.* 6. Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit, tunc enim moveri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio fœminarum: ideo & tutela puer, quaſi virile jam robur nactus, abſolvitur: de qua tamen fœminæ propter votorum feſtinationem maturius biennio legibus liberantur. Rævard. *lib.* 4. *Var. c.* 10. Donell. 3. *Com.* 1. *civ. c.* 14. *p.* 192. Ius Canonicum hanc rem non ex annorum numero, ſed ex potentia procreandi æſtimat, c. *puberes* 3. *de deſponſ. impub.* & minorem 12. annis interdum habet pro uxore legitima. c. *à nobis* 6. *text. de deſponſ. impub.* c. *de illis* 9. *eod.* Quod juri civili repugnat. *l.* 4. *ff. de ritu nupt. l. cum hic ſtatus* 32. §. *Si quis ſponſam* 27. *ff. de don. int. vir. & uxor.* Experientia etiam comprobavit mares ante 14. ætatis annum generaſſe, fœminas autem 12. peperiſſe, Brun. *tr. de Sponſal. concluſ.* 4. *nu.* 4. Borcholt. *tr. de grad. p.* 93.

Cavendum tamen ne immaturæ nimis contrahantur nuptiæ cum ea, quæ nondum ſubacta ferre jugum valet cervice, &c. Horat. 2. Od. 5.

Illi enim, qui juvenculas nondum viripotentes ſibi adſociant, infinita ſibi accerſunt mala, lædunt valetudinem: damno afficiunt rem familiarem; quam antequam didicerunt, tractandam ſuſcepe-

runt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

runt: denique prolem variis obnoxiam morbis ſuſcipiunt, ſæpius etiam ipſæ puerperæ partus doloribus enecantur. Ariſt. 7. *pol.* 16. Illud etiam in civitate obſervatione dignum, ne cui 50. annis minori nubere permittatur ſexagenario, ne aberretur à præcipuo conjugii fine, quum quinquagenariâ majores ad concipiendum ineptas eſſe conſtet. *l.* 27. *C. de nupt. l.* 12. *C. de leg. hæred.* Ariſt. 5. *de hiſt. anim. c.* 14. Cuiac. 6. *obſ.* 20.

Anno 60. æt. elapſo, viris potentiam gignendi evaneſcere, ſcribit Ariſt. *lib.* 1. *de gen. anim. c.* 18. Galen. *de tuenda ſanit. lib.* 2. Et Auguſtus ſimile quoddam conjugium injuſtum pronunciavit, quoniam non quærendorum liberorum cauſa initum eſſet. Val. Max. *lib.* 7. *c.* 7.

Morum cura proximè hanc, quæ circa ætatem eſt excipiat, hi enim nobilitati etiam præferuntur, *l. pronunciatum*, §. *matrem*, *ff. de V. S.* Tiraq. *de Nobil. c.* 3. 4. *&* 5. Nam quod Senec. *ep.* 2. *de amicis eligendis* monet, his verbis: *Diu cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte: tam audacter cum illo loquere, quam tecum:* Illud ad electionem uxoris commode trahimus: cum qua perfectiſſima nobis intercedere debet amicitia. Quod ſi amicus eligendus non eſt, niſi qui cum modium ſalis abſumpſeris, multo magis in ducenda uxore idem obſervandum: quia amicum, cujus te ſatietas capit, cum gratia ejurare licet, uxorem non licet. Eo conſilio Cliſthenes Sicyniorum tyrannus cum filiam Agariſtam elocare vellet, convocatos ex variis gentibus procos annum apud ſe detinuit, ſingulorumque mores probe exploravit: Et jam ſtatuerat Hippoclidem eligere generum, cum ille indecentiore ſaltatione ſperatas deſaltat nuptias. Herod. *in Erato lib.* 6. Ea vero, quæ in moribus cujuſque conſideranda veniunt, hæc fere ſunt.

Primum, Non eligatur ea, quæ ſe nimis ornat, polit, & fuco oblinit, cui vultus nimium lubricus

aſpici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

aſpici Hor. 1.*Od.* 19. *Mulieribus quidem olim permiſſus eſt ornatus, ut formam ſuam concinniorem efficerent.* Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. *Sunt enim admodum inſulſæ atque invenuſtæ ſine munditia & ſumptu* Plaut. *in Pœn.act* 1.*ſc* 2. Sed vitioſum ubique quod nimium. *Illæ oculos Chriſtianorum graviter,* cenſente Hieron.*ep.*8. *ſcandalizant potius, quæ purpuriſſo & quibusdam fucis, ora oculosque depingunt, lavandoque & fricando nunquam ſaturantur.*

Mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam iſthæc veteres, quæ ſe unguentis unctitant interpoles
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco oblinunt;
Vbi ſe ſudor cum unguentis conſociavit: illico
Itidem olent, quaſi quum una multa jura confundit coquus. Plaut. *in Muſtell.*

Placent ergo mulieris illius apud eund. Plaut.*in Pœn.* verba dicentis.

Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo malo.
Multa ſunt mulierum vitia, ſed hoc è multis maximum eſt,
Cum ſibi nimis placent, nimisque operam dant ut placeant viris.

Deinde eligatur ea, quæ pudicitia & verecundia ornata eſt. Harum enim virtutum præſidiis puerilis ætatis inſignia munita ſunt: harum reſpectu ſincerus juventæ flos permanet, his cuſtodibus matronalis ſtola cenſetur. Val. Max. *lib.* 6. *c.* 1. Et propria fœminæ virtus pudicitia eſt & pudor.

Pudor eſt metus reprehenſionis: Pudicitia eſt conſtans abſtinentia à Venere prohibita. Scalig. *lib.* 3. *Poet. c.* 14.

Sed, qui noſces tales? Conjecturam capies partim ex ſermone, partim ex inceſſu, partim denique ex convictu: Si ſermo fuerit paulo liberior, & ad incentivum libidinis excitatior: ſi riſus immodera-

deratior,& effuſior: Si oculorum obtutus laſcivior, nam impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius, *c. nec ſolo* 32. *q*. 5. inceſſus arrogantior, ſi denique eos, cum quibus vivere ſolet, contempleris. Veteres eam credebant eſſe optimam, de qua minimus foris haberetur ſermo: Thucyd. Ideoque Venerem pingebant inſidentem cochleæ, ut mulieres à diſcurſationibus abſtinere diſcerent.

Facile emptorem reperit merx proba, tametſi in abſtruſo ſita eſt.

Plaut. *Pænul.a* 1.*ſc* 2.

Quinimo naturalis pudor fœminas non omnibus paſſim ſeſe manifeſtare concedit *l. optimam C. de contrah. & commit.ſtip.* Parthi ſane fœminis non convivia tantum virorum, verum etiam conſpectum interdicunt. Iuſtinus *lib*. 4. Apud Macedones mulieres à cœtibus virorum ſejunctæ ſunt. Iuſtin. *lib*. 7. *p*. 61. Ipſi etiam Turcæ fœminas ſuas ſevere domi continent. Hodie,proh dolor! multas ita educari videas, ut ad luxum jocumque videantur eſſe natæ: quibus inſtrumenta luxuriæ cariora ſunt ſemper, quam decus atque pudicitia, quod de Poppæa refert Tacit. *lib*. 14. *annal. pr.* Quæque laſcivo corporis motu gaudent impenſius.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus
Iam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur ungui.

Horat. 3. *Od*.6.

Certatur ingenti quodam nequitiæ certamine: major quotidie peccandi cupiditas, minor verecundia eſt. Expulſo melioris æquiorisque reſpectu, quocunque viſum eſt, libido ſe impingit: nec furtiva jam ſcelera ſunt,præter oculos eunt. *Adeoque in publicum miſta nequitia eſt, & in omnium pectoribus evaſit, ut innocentia non rara, ſed nulla ſit.* Sen. *lib*. 2. *de Irac. cap*.8.

Alium explorandi mulieres modum, Plaut. *in Stich*. exponit. *Vbi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Vbi facillime ſpectatur mulier, quæ ingenio eſt bona?
Quoi male faciundi eſt poteſtas, quæ ne faciat id temperat.
Nam natura fœminis quidem
Pectus inſtruxit dolis,
Sed vim negavit.

Sen. *in Octav.*

Ideoque illa laudanda maxime eſt, quæ cum licentiam habeat & occaſionem delinquendi, à pravo abſtinet: & ita non tam videri quam eſſe proba ſatagit.

Vltimo loco rei familiaris curam in eligenda uxore adhibendam eſſe dixi. Vxor enim laborum periculorumque ſocia venit, idem in pace, idem in prælio paſſura, auſuraque. Tacit. *de mor. Ger. cap.* 6. Quid enim tam humanum eſt, quam fortuitis caſibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem eſſe? *l.*22.§.7.*ff. ſolut. matrim.* Levamen ergo onerum habeat maritus, ut de dote data recompenſentur conjugii moleſtiæ *l.*7. *pr.ff. l.*20. *C. de jur. dot.* In moderata autem dote acquieſcendum potius, quam affectanda ea, quam difficulter obtinere poſſis, vel obtentam cum dedecore poſſideas. Nam ſi libertatem magno æſtimas, omnia parvo æſtimanda ſunt. Et quod Sen. *ep.*104. in fin. opes auctoramenta ſervitutis vocat, id de dote ampla dici commode poteſt. Dotata regit virum conjux. Horat. 3. *Od.* 24. Et ille apud Plaut. *in Aſinar.* exclamat:

Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Quod evitare conatus eſt Martial. ſic enim ſcribit:

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

Æqualitas autem in dote ſpectanda eſt. Plato *de Repub.* quod à Gallis olim obſervatum, teſte Cæſ. *l.*6. *bell. Gall.* Viri, quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex ſuis bonis ęſtimatione facta, cum dotibus communicant: hujus omnis pecuniæ conjunctim ratio habetur: fructuſque

ſervantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſervantur uter eorum vita ſuperarit, ad eam pars utriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum pervenit. Et prudenter in quibuſdam rebuſpublicis ordinatum, ut certæ ſint de dotibus leges, ne dotium magnitudine domus exhauriantur: & moderata dote fœminæ ad obſequium virorum redigantur. Iure divino dos 23. ſiclis æſtimatur Deut. 22. *v.* 29. Apud Venetos ſi patricius plebejam duxerit, dos non excedit 2000. aureos. Apud Maſſilienſes dos maxima eſt aureorum centum: teſte Strabone & Bodino. Plato 3. *de rep.* 50. drachmarum dotem conſtituit.

Certas de dotibus leges requirimus: quarum numero non agnoſcimus illam reip. utilem futuram, ſi indotatæ nubant mulieres, quod Spartanis ex inſtituto Lycurgi in more poſitum erat. Iuſtin. *lib.* 3. Qua enim ratione alere poſſet uxorem maritus, eamque tueri, niſi ſublevaretur dote? Veriſſimum enim illud Horat, 2. *Serm.*

---divina humanaque pulchris
Divitiis parent.---

Et quæ opum vis ſit & efficacia non tam monitis Poetarum, Petronii Arb. *in Satyr.* Horat. 2. *Satyr.* 2. Ovid. *eleg.* 3. *&c.* aliorumque auctorum, diſcitur, quam uſu & experientia aſſidua. Cavendum tamen provide: ne protinus ad cenſum, de moribus ultima fiat Quæſtio. Iuven. *Satyr.* 6. Quod quidem paſſim hodie magno Reipub. malo uſu receptum eſt:

An dives, omnes quærimus: nemo an bonus:
Non quare & unde: quid habeant tantum rogant.
Sen. *epiſt.* 115. *p.* 264.
Hic cum mala fama facile nubitur
Dum dos ſit, nullum vitium vitio vertitur.
Plaut. *in Perſa.*

Nunc, quod tempus contrahendo matrimonio idoneum eſſe videatur, attingendum eſt: atque in eo mos hodiernus à veteri diſcrepat. Majo menſe Plutarchus non nupſiſſe priſcos tradidit: Ovidius malas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

malas tantum eo menſe nubere ſolitas; Viduæ feſtis tantum diebus nubere adſuetæ: Virgines diebus cæteris: non tamen iis, qui vulgo inauſpicati habebantur, nempe poſtridie Calendarum Nonarum & Iduum. Perſæ non niſi vere inibant matrimonia. Lacedæmonii noctu. Scal. 3. *Poet.* 101. Hodie quodlibet anni tempus, præter quadrageſimale, receptum eſt.

Ritus nuptiarum pene ſuperſtitioſi fuerunt. Tres dies illis ritibus peragendis plerumque deſtinati: quid ſingulis diebus geſtum ſit, paucis notabimus.

Dies primus, Græcis προαύλια, deſponſationi Virginis tribuebatur: quæ contrahebatur mutuis ſtipulationibus: & inde Sponſoris & Sponſi promiſcua nomina, *l.* 2. & 3. *ff. de Sponſal. l.* 4. *C. de Sponſal.* quæ res cauſam dedit, ut omnis ſtipulatio promiſſioque ſponſio diceretur. *l.* 7. *de verb. ſign.*

Variæ autem apud varios populos in deſpondendo ſolennitates adhibitæ: Macedones, Thraces, Triballi, in conventione, panis, gladio diviſi, guſtabant particulam: Teutones radebant capita: Pannones lares argenteos, Siconii calceos, Cimbri præſegmina unguium ſibi invicem mittebant. Numidæ lutum temperabant ex utriuſque ſputo, & collinebant frontem: Armenii aures. Elamitę digitos annulares incidebant, & ſanguinem mutuo libabant. Guevara *in H.P.*

Dies alter appellabatur ἀπαύλια, in quo fiebant nuptiæ; certis ſolennitatibus adhibitis: Rem divinam primo faciebant: auſpiciis obſervatis, & porco in honorem Iunonis immolato: nam publice privatimque nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumpto. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. Hoſtiæ exemptum fel circum aram projici ſolitum, cæteræ autem partes adoleri, quod expectationem faceret futuræ inter conjuges tranquillitatis. Dehinc deducebatur Sponſus à paranympho in ædes ſoceri: cumque exiſtimarent aquam rerum omnium elementum

eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſſe, ignem vero formam: utrumque in limine poſitum ab utroque manu tangebatur. Ipſaque nupta ejuſdem aquæ aſperſione luſtrabatur. Lactant. *l.* 2. *divin. Inſtit. c.* 10. & Scævola *in l. pen.* §. *virgini ff. de don. int. vir. & ux.* Tum ex eo igne faces accenſæ, ex pino arbore confectæ. Iam inde comebatur virgo: cujus comæ haſtæ cuſpide diſcriminabantur: Velum lutei coloris capiti ejus obducebatur, ne pudor virginis proderetur: Ferreum ibi annulum ſine gemma dabat ei vir. Gemma aberat, ut rei deſcriberet ſimplicitatem: materia conſtantiam, forma Vinctionem perpetuam notabat; Sponſa vero ex tribus aſſibus, quorum unū in manu, alterum in pede, tertium in ſacciperio ferebat, primum ſponſo dabat, quaſi eum ſibi illo precio coemptum eſſet habitura: alterum in foco Diis laribus deponebat, tertium in vicino compito defodiebat. Boet. *in Topic.* Hotom. *in Com. verb. jur. p.* 385. Far quoque toſtum præferebant. Plin. *lib.* 18. *c.* 3. Nova nupta in gremio mariti jacebat: qua de re Iuvenalis:

————Ingens
Cœna, ſed in gremio jacuit nova nupta mariti.

In convivio vel cœna cibos Venerem acuentes proponebant: fœminę cum viris cubantibus ſedentes cœnitabant. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. Inde ducebatur Hymenæus cum choreis; præferebatur Aſparagus puero præcinente hanc cantilenam ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. Deinde Sponſa per pronubam ad genialem ducta lectum: quo loco Sponſus dona quædam conferebat in ſponſam; adſiſtebant faciferi, & duo præterea, qui colum cum lana, & fuſum ferrent cum ſtamine, tanquam operis in quo futura eſſet auſpicia. Mox zona ſoluta Sponſæ, taxim, id eſt, ſenſim tangendo: erat cingulum ex ovilla contextum lana, & Herculaneo nodo nexum: Guliel. Stuckius *lib.* 2. *antiq. c.* 29. *p.* 246. Interea nuces ſpargi ſolitæ, ut oſtenderent, omittendas animi laxationes, novaque

Occo-

Oeconomiæ ſtudia auſpicanda. Eſt enim nucum luſus pueritiæ conveniens, grandiorique ætati indecorus: Perſ. *Sat.* 1.

--- & nucibus facimus quæcunque relictis
Cum ſapimus patruos, &c.

Tertius dies Græcis ἐπαύλια, quaſi nuptiarum appendix dictus, Latinis *Repotia.* In quo Sponſi affines de ſuo convivium inſtruebant: tum clavis tradebatur ſponſę ad dominium potius atque poſſeſſionem, quam ad deſignandam, ut ajunt, partus felicitatem.

Novæ nuptæ mariti domum intrantes adipe poſtes inungebant, Plin. *lib.* 28. *c.* 8. unde uxores quaſi unxores dictæ. Seru. 4. *lib. Æn.* & in atrio domus ad ipſam januam lectum ſibi ſternebant, qui adverſus dictus. Propert.

Seu tamen adverſum mutarit janua lectum,
Sederit aut noſtro cauta noverca toro.

Vnde duorum fratrum uxores dicuntur janitrices, apud Græcos εἰνάτερες, quod pariter adverſum lectum ad januam ſternere, in eoque cubare tanquam cuſtodiæ cauſa ſolerent.

Nunc de officiis mariti ſequitur tractatio. Hæc ſunt partim in præſtatione debiti naturalis, partim in ſubminiſtratione alimentorum: partim in defenſione, partim denique in gubernatione domeſtica.

Præſtationem debiti naturalis priore loco collocavimus. Parentes enim liberorum procreandorum animo & voto uxores ducunt, ut ex prole diuturnitatis ſibi memoriam in ævum relinquant: *l.* 220. §. 3. *ff. de V. S. habeantque præſidium in adverſis, oblectationem in ſecundis.* Sophocl. Non ergo ad fovendam perpetuam virginitatem contrahendæ nuptiæ, quales habuit Henricus II. Imp. cum Cunigunde Franconicæ ſtirpis Palatina. Peuc. 4. *chron.* p. 778. & Boleſlaus Pudicus Rex Poloniæ, cum Cunigunde Belæ Regis Vngar. filia. Mechov.

lib. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

*lib.*3.*c.*38. Paria enim ſunt non habere maritum, & habere maritum inutilem, *gl. in l. plagiarii, C. ad l. Fab. de plag.* Eo vero caſu, maritus cum ſolvendo non eſt, uxorem non debet communicare alteri, aut eam permutare: Quid enim lenocinio ſimilius? quid affectioni conjugali magis contrarium? An Augylas excuſabimus? qui fœminas ſuas primis noctibus nuptiarum adulteriis cogunt parere, mox ad perpetuam pudicitiam legibus ſtringunt ſeveriſſime. Solin. *c.*41. De Laconibus quid dicamus; hi in communicanda uxore facillimi erant. Xenophon *de Spart. Rep.* Quid de Saracenis & Arabibus? qui uſuarias alebant fœminas, Strabo *l.*16. Quid de Babyloniis? qui liberos conjugeſque cum hoſpitibus ſtupro coire, modo pretium flagitii daretur, patiebantur. Curt.*l.*5. Quid de Germanis priſci ſeculi? qui uxorem ut mercem permutabant, Cæſar. *lib.* 4. *de bell. Gall.* Quid de Britannis? apud quos uxores habent deni duodenique inter ſe communes, & maxime fratres cum fratribus, & parentes cum liberis. Si qui ſunt ex his nati, eorum habentur liberi, à quibus primum virgines quæque ductæ ſunt. Cæſ.*lib.* 5. *de bell. Gall.* Hi inertiſſimi omnes fuerunt, & pro capite habuerunt cucurbitam, & peponem loco cordis. ut eſt proverb. apud Tertull. *lib.* 4. *adverſ. Marcion. cap.* 40. & commiſeratione potius quam refutatione digni ſunt. Perpetua enim vitæ conjunctio inter conjuges eſſe debet, donec vitali fruuntur aura, ſive lætis, ſive triſtibus rebus ingruentibus.

Alimentorum ſubminiſtratio ſuccedit: quæ & exhibitio alimentorum à noſtris dicitur.. *l.* 1. §. *æque ff. de mun. & hon. l. Neſennius* 34. *ff. de negot. geſt. l. inſulã* 42. §. *uſuras, ff. ſolut. matr.* Alimenta autem alia nutritioni, alia corporis cultui inſerviunt: Illa nutriunt & ſuſtentant corpus, & dici poſſunt cibaria *l.* 6. 21. *ff. de alim. & cib. leg.* hæc ambiunt atque tuentur. Goedd. *ad l.*44. *nu.* 5 *de V.S.* Vtra-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

que præſtare uxori maritus tenetur, ex lege naturæ: qui enim ſuos non alit, deterior eſt Ethnico. 1. *Tim.* 5. & qui alimenta ſubtrahit, necare videtur. *l.* 4. *ff. de agnoſc. lib.*

Nihil nobis natura jucundius, nihil charius eſſe voluit, nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia indulgentiaque conſumatur. Cic. *act.* 3. *in Verr.* Quod ſi à marito intermiſſũ fuerit, lucro dotis privandus eſt, Bald. *in auth. an data. C. de donat. ante nupt.* Caveat tamen maritus, ne liberali ſumptuum erogatione impotenti ſexui anſam præbeat ſuperbiendi, & cæteras ordinis ſui fœminas exquiſitiore veſtitu antecellendi: Rem enim familiarem ſubvertit.

——vitium rebus ſolenne ſecundis.
Virtutumque ingrata comes Superbia.

Claud. *lib.* 2. *de Stilic. laud.* Et ipſe Paul. 1. *Timoth.* 2. *v.* 9. amictum honeſtum, non luxurioſum, fœminarum eſſe debere præcipit.

Defendere etiam uxorem maritus tenetur. Nam uxores defendi à viris, non viros ab uxoribus, æquum eſt. §. 2. *Inſtit. de injur. l.* 2. *ff. eod.* Quod in tantum verum eſt, ut non tantum agere prohibeatur uxor nomine injuriæ mariti *d. l.* 2. *L. alienam, C. de procur.* Sed etiam maritum abſentem non poſſit defendere. *l.* 4. *C. de procur.* VVeſ. *conſ.* 43. *nu.* 137. Iure Saxon. defenſio hæc ad curatelam uxoris legitimam refertur. *Landrecht lib.* 1. *art.* 31. *& lib. artic.* 45. Treut. l. 2. *diſp. th.* 7. 1. Iure civili in eo potiſſimum verſatur, ut ſi qua injuria uxori illata ſit, maritus agendi poteſtatem habeat. *d. l.* 2. Vigel. *M. I. C. lib.* 22. *c.* 12. *reg.* 8. Et ſi maritus cum uxorem defenderet, aliquem aggreſſorem occiderit, obſervato moderamine inculpatæ tutelæ, pœnam ideo non incurret arg. *l.* §. *idem divus ff. ad l. Corn. de ſic.* Gœdd. *in explic. l.* 3. *de juſt. & jur. axiom.* 4.

Adminiſtratio denique regiminis domeſtici viro incumbit: ut ſuo conſilio œconomica procuret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

negocia: mandet, jubeat, quid fieri velit. Quod ſi maritus uxoris imperio paret, natura ipſa invertitur, & abjectiſſimi ingenii virum notat. Nemo excelſiore indole præditus illi jugo ſeſe facile ſubmiſerit, aut ſi ſe ſubmiſerit, nec viri nomine dignus cenſendus eſt: niſi forte exemplo Socratico ideo hoc fiat, ut quis patientiæ ſcholam domi habeat, qua exterorum injuriis ferendis aptior reddatur. Sed apage cum iſto doctrinæ genere, quod viro perpetuam inurit infamiam. Magna Dacor. contumelia erat, cũ adverſus Baſtarnas Sarmatiæ Europeæ populos ad Boryſthenem fl. (quorum mentio fit apud Plin. *lib.* 4. *c.* 12. Strab. *l.* 7. *pol. l.* 3. *c.* 51.) male pugnaſſent: ad ultionem ſegnitiæ capturi ſomnum capita loco pedum ponere juſſu regis cogebantur, miniſteriaque uxoribus, quæ ipſis antea fieri ſolebant, facere. Iuſtinus. *lib.* 33. Et multos foris claros domeſtica deſtruxit infamia, & ne maximi cives haberentur, hoc effecit, quod mariti minores eſſent. Plin. *in paneg. Trai.* Quid Samſoni heroi turpius, quam quod Dalilæ monitis morigerum ſe præbuit? Iud. 16. Quid Salomonem, in quo ſapientiæ theſaurus reconditus, magis dedecoquo affecit, quam quod concubinarum juſſu idololatriam exercuit? 1. *Reg.* 11. Quid Herculem tot monſtrorum domitorem magis contemptui obnoxium reddidit, quam quod ſandalio vapulans ad lanificium compulſus eſt ab Omphale uxore Terent. *in Eunucho.* Lucian. *In lib. de ſcrib. hiſtor.* Achab impiæ Iezabelis conſilio & impulſu adeo furit, ut Prophetas Dei trucidare non ſit veritus. 1. *Reg.* 16. Quid de cæteris, quorum longus poſſet texi catalogus, dicendum? Antonius, Ninus, & ipſe etiam Iuſtinianus Imperator: iſtorum omnium nomina poſteritati eſſent venerabiliora, ſi absque hac macula vixiſſent. Omnium vero illorum turpitudinem Seras, populos Scythiæ Aſiaticæ: de quibus Am. Marcell. *lib.* 13. ſuperaſſe prodidit Epiph. *lib.* 3. *hæreſ. cap.* 6. Viri illi nominetenus fuerunt,

mulie-

muliebria enim munia tractarunt, curando culinas, penſa trahendo, liberosque educando: mulieres contra virilibus occupatæ fuerunt, officiis. Quod Ægyptios etiam factitaſſe ſcribit Herod. *l.* 2. & noſtra ætate nendi morem Seguſianis uſitatum eſſe refert Henr. Stephan. *in apol. pro Herod. p.* 61. Hi γυναικοκρατούμενοι cum Sardanapalo perpetua flagrant infamia, digni frivolis ſuccumbere cæptis.

In regimine autem illo domeſtico recte adminiſtrando, non nimis aſperum ſe oſtendat maritus. Si immorigera uxor eſt, modica caſtigatione uti poterit non violenta & tyrannica. Nam quod de Gallis legitur, viros in uxores, ſicut & in liberos vitę neciſq; habere poteſtatem, Cęſ. *lib.* 6. *de bello Gallico* ab humanitate alienum eſt. Quemadmodum & illud quod de Germanis dicitur, licuiſſe marito autoritate privata ſeveriſſime in uxorem animadvertere: *Acciſis crinibus*, inquit, *nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit: publicatæ enim pudicitiæ nulla venia, non forma, non ætate, non opibus maritum invenerit.* Tacit. *de mor. Ger. c.* 6. Eſt quidem hoc à natura quibusdam inſitum mulieribus ut,

Si bene quid facias, levior pluma ſit gratia.
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerant.

Plaut. & propterea canino more latrent: flagrantes & minaces oculos habeant, labia quatiant, dentes comprimant Sen. 1. *de Ira. c.* 1. Sed his frena danda ſunt, ne ſi pares eſſe cœperint, continuo ſuperiores eſſe velint. Cato *in orat. pro L. Oppia.* Atque ut crudelem facit Medicum intemperans æger: ita maritum ſeverius coercentem procax & malitioſa uxor. Raro tamen ad verbera deſcendendum eſt: quis enim tam ſui negligens, qui ſe ipſum verberibus afficiat? quippe non alia mariti, alia uxoris, ſed una eademq; perſona utriuſque eſſe intelligitur. *ar. l. penul. ff. de uſufr. leg.* Et uxor eſt pars corporis mariti. *c. admonere* 33. *q.* 2. Omnia prius verbis ſapientem quam pugnis experiri oportet: Si

nil proficient monitiones mariti & propinquorum, cognitionem ſibi ſumat aut Magiſtratus, aut loco illius Conſiſtorium, litibus connubialibus, in pleriſque Rebuspublicis, decidendis ordinatum: quemadmodum olim in ſacello Deæ Viriplacæ redigebantur ad concordiam Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. Concordia maritali nihil poteſt excogitari beatius.

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulſus querimoniis
Supremâ citius ſolvit amor die.
Horat. 1. *od.* 13.

De mariti officiis hactenus: nuñc qualem ſe uxor gerere debeat, delineabimus.

Officium uxoris verſatur 1. in prȩſtatione debiti naturalis. 2. in exhibitione honoris & obedientiæ. 3. ut unum idemque habeat cum marito domicilium. 4. ut gratam viri defuncti memoriam retineat. Quod ad naturale debitum attinet, ſciendum eſt, maximum ac præcipuum fœminarum munus eſſe concipere, aut tueri conceptum *l. quæritur.* 14. §. 1. *ff. de ædil. edict. l. ambiguitates* 2. §. 1. *C. de indicta viduit. toll. Nec enim ob aliud,* ait Auguſtinus, *fœmina nùbit, quam ut mater fiat, unde & matrimonium, ominis cauſa dictum.* Tuebitur autem recte, ſi abortui cauſam non dederit, vel per cincturam nimis ſtrictam, ut Coriolani neptis: vel per ſaltationem immodicam, ut Curii triumphantis ſoror: vel per variorũ ciborũ ingurgitationem, ut ſoror C. Divillii: vel denique per conſternationem ſubitam, ut Iulia C. Cæſaris filia Pompeii uxor apud Val. Max. *l.* 4. *c.* 6. Guevara *in Horol. Princ.* Quid de ea quæ partum abegit? hæc intemporale exilium datur, ſi fœtus nec dum 40. dierum ſit *l.* 4. *& ibi. gl. ff. de extraord. crim.* quod ſi major fuerit, cum vivere præſumatur, legi Corneliæ de Sicar. potius quam l. Pompeiæ de parricid. locus erit. *l.* 1. *ad l. Pomp. de parricid. l. pen.* & *de ſicar. l.* 39. *de pœn.* Partum humana figura in lu-

cem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cem editum hilariter excipiat, non fletibus, ut olim Thraces, de quibus Valer. *lib.* 2. *c.* 1. Solinus *cap.* 15. *pr.* eumque non exponat aut abjiciat crudeliter, quod facere ſolent proſtibula, quibus potior eſt cura famæ quam conſcientiæ. Ita Romulus & Remus alienæ miſericordiæ objecti, quibus id à lupa exhibitum eſt, quod ab hominibus denegatum. Livius. *lib.* 1. Sic Cyrus Iuſtin. *lib.* 1. *Sic* Gargores Regis Curetum filius, tenelli adhuc & ſanguinolenti abjecti ad pecora. Idem *lib.* 44. Sic Moſes in Nili cataractam projectus eſt. *Exod.* 2. *v.* 3. Sic Hiero, qui Syracuſanum regnum deinceps tenuit, ex ancilla natus, ac propterea à patre velut dehoneſtamentum generis expoſitus fuit: ſed parvulum & humanæ opis egentem, apes congeſto circa jacentem melle multis diebus aluere Iuſtin. *libro.* 33. Sic Paridem expoſitum per dies quinque urſæ lac ſuxiſſe memorant. Sic Ægyſtum ejectum à capris enutritum tradunt. Nat. Com 6. *Mythol.* 23. Dixi de fœtu humana forma nato non abjiciendo. Nam ſi quid monſtroſum aut prodigioſum mulier ediderit, cum nihil homini ſimile inſit, abjectio permittitur *l.* 83. *l.* 135. *ff. de. V. S. l.* 14. *de Stat. hom. l. pen. C. de hæred. inſt.* Hoc conſilio Mauritius Imp. Chriſtianus enatum ſuo ſeculo monſtrum occidi præcepit, ejuſque factum ab Eccleſia probatum eſt. Niceph. *lib.* 6. *hiſt.* 38. Et Lycurgus monſtroſos partus occidi juſſit. Plut. *in Lyc.* Gomez. 3. *Var. reſol. c.* 3. *n.* 32. Obſervandum tamen, ea quæ nimis inſolenti, rara & varia, nimiſque à notarum forma rerum diſcrepante ſpecie eduntur, abſque dubio vel divinitus conformari: ut ceu effigurent ac pingant regnorum, gentium aut tyrannorum mores, aut ſecuturas mutationes: vel ex depravatis, Diaboli arte perfici. Peuc. *de divin.* vid. Iul. Obſeq. *de prodigiis.*

Partu legitime edito, proximum eſt, ut mater ſuis uberibus infantem alat: ideo enim binas mammas natura illi tribuit: nec permittere debet, niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

in caſu infirmitatis, ut nutricationis officium demandetur cuidam vetulæ; ne cum lacte illo adulterino exſucto mores illius (qui plerunque in deterius vergunt) infans imbibat, atque ita ab avita virtute progenitorum degeneret. De priſcis Germanis Tacitus c. 6. Sua quenque mater uberibus alit: nec ancillis ac nutricibus delegantur. Hodie peſſima conſuetudine invaluit, ut matres nutricationis officium delegent aliis: exiſtimantes dedecori ſibi eſſe, ſi ipſæ hoc munus ſubeant. Erubeſcit fieri nutrix quæ facta eſt mater Cryſ. *in pſ.* 50. *Hom.* 1. At cuinam mulieri dedecori eſſe poteſt lactare filium, quem ex propriis viſceribus eduxerit, novemque integris menſibus plus minuſve in penitiſſimis, abditiſſimis reconditiſſimis uteri receſſibus proprio ſanguine aluit? Cic. *in orat. pro domo.*

Secundo loco ad officium mulieris referimus præſtationem honoris & obedientiæ. Honorem marito debet, ex præſcripto Apoſtoli *Eph.* 5. *v.* 22. maritus enim caput eſt: atque ei, quod præſtantius eſt, honor ſemper deferri ſolet. Sic Abrahamum Patriarcham non alio quam domini nomine compellavit Sara: Sic illa apud Paulum, *in l. ea quæ* 57. *de donat. int. vir. & ux.* maritum dominum vocat cariſſimum: & illa apud Scævolam *in l. Lucius.* 88. §. 2. *ff. de legat.* 2. Vice verſa mariti etiam uxores ſolent vocare dominas, *l. uxorem* 41. *pr. de leg.* 3. *l. Titia.* 19. §. *qui Marito. de ann. leg. l. ult.* §. *de aur. & arg. leg.* Hinc nuptiale jugum *in l. hæc conditio.* 10. *ff. de cond. & demonſt.* nec ideo abjecti viri cenſendi ſunt, quod placuit Tiraquel. 4. *connub. gl. n.* 11. quem refutat Garſias. 1. *de conjug. ac quæſtu. n.* 24. *&c.*

Honoris illius ſequela & pars eſt, ne erga maritum ſuſpiciones ex levi cauſa concipiat, & Zelotypiæ, qui extremus ſupremuſque omnium affectuum in fœmina, Scalig. 5. *Poet.* 14. ſeſe ſubjiciat. Præterquam enim quod ea res occaſionem præbet alienationis animorum, pericula etiam non levia inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

inde naſci ſolent. Ovid. 7. *Met.* de Procry à Cephalo marito inſcio jugulata.

Nec cito credideris, quantum cito credere lædat.
Exemplum vobis non leve Procrys erit.

Eandem ſortem experta eſt Leuconoa Cyanippi uxor: & aliæ, de quib. Phil. Camer. *in med. hiſt. c.* 53. *p.* 234.

Obedientiam etiam marito uxor debet: Hoc enim pacto familiaris res augebitur.

Modeſte viro obviam eat, dicendo Domine adſum.
Impera quidvis, neque tibi ero in morâ, neque latebroſè me abs tuo
Conſpectu occultabo:
Plaut. *in Trinum.*

Tertio uxori convenit, unum idemque cum marito habere domicilium.

Ne vagus à thalamis conjugis erret amor.
Martial. *lib.* 12. *in fin.*

Mulier enim nubendo mutat domicilium: & mariti forum ſortitur *l.* 19. *de juriſdict.* Domus enim mariti eſt domicilium matrimonii *l.* 5. *in fin. de R. N. l. 6. C. de donat. ante nupt.* Huſanus *tr. de hominib. prop. c.* 5. *n.* 48. Et individua illa vitæ ſocietas non permittit, ut aliud uxoris aliud mariti ſit domicilium *l. ult. C. de incol.* Dotemque ibi exigere mulier debet, ubi maritus habet domicilium *l.* 65. *de judic.* Quapropter vituperanda Caricarum mulierum conſuetudo, quarum nulla cum marito cibum capit. Herod. *lib.* 1. *pag.* 60. Sponſa vero ante contractas nuptias non mutat domicilium. *l.* 32. *ff. ad Municip.* Sed tenebiturne uxor Maritum vagabundum ſequi? Vtique, ſi tempore contracti matrimonii ſciverit, maritum talem eſſe: Sero enim accuſat mores mariti, quos nubendo comprobavit. Si vero uxorem hoc latuerit, vix eſt, ut compelli debeat vagabundum ſequi, eo præſertim caſu, ſi malitioſe de loco ad locum circumcurſitaverit. Quod ſi domicilium neceſſario alibi quærendum ſit, uxorem à conſortio viri non dimoveri placet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Beuſt. *tr. de matrim. c.* 32. Hackelm. *diſp. de nupt. th.* 12. Quin imo bannitum maritum uxor ſequi tenetur: Deportatione enim non diſſoluitur matrimonium. Beza *tractat. de divort.* Nam cum libera mulier remaneat, nihil prohibet & virum mariti affectionem, & mulierem uxoris animum retinere. *l.* 5. *ff. de bon. damnat. l.* 22. §. 7. *ff. ſol. matrim. Gail.* 2. *de P.P. c.* 10. *n.* 18.

Quarto Vxor maritum defunctum lugere jubetur per an num, ſc. Romuli, menſi bus decem.

Per totidem menſes à funere conjugis, uxor
Suſtinet in viduâ triſtia ſigna domo.

Ovid. 1. *Faſt.* A Theodoſio tempus luctus factum eſt annuum. *l.* 2. *C. de ſecund. nupt.* Rittersh. *lib.* 2. *partit feud. n.* 5. *n.* 103. Imitetur turtures: utrumque animal adeo ſui conjugis ſtudioſum, ut eo morte affecto, ſuperſtes nullius appetat præterea conjunctionem. Et ſane ſi radices in pectore egit conjugalis amor, nec morte alterius aboleri aut extingui poteſt. Artemiſia viri mortui cinerem ebibit, ne & in morte à viro ſepararetur. Gell. *lib.* 10. *c.* 18. De Porcia Martial. *libr. Epigr.*

Conjugis audiſſet fatum cum Porcia Bruti,
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor,
Nondum ſcitis, ait, mortem non poſſe negari,
Credideram ſatis hoc vos docuiſſe patrem,
Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas:
I nunc, & ferrum turba moleſta nega.

De Thracicis fœminis Solinus *cap.* 15. Quæ fœminæ tenacis ſunt pudicitiæ, defunctorum inſiliunt conjugum rogos, & quod maxime inſigne ducunt caſtitatis, præcipites in flammam eunt. Vxor Senecæ maritum in ipſa morte non deſeruit: & venas ſibi una cum illo curavit incidi. Tacit. 15. *an.* 9. De Indicis mulieribus. Propert. *lib.* 3. *el.* 12.

Namque ubi mortifero jacta eſt fax ultima lecto,
Vxorum fuſis ſtat pia turba comis:
Et certamen habent lethi, quæ viva ſequatur
Conjugium, pudor eſt non licuiſſe mori.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponuntque ſuis ora peruſta viris.

Plura muliebris deſiderii erga defunctos maritos documenta vide apud Val. Max. *lib.4.c.6.*

Modus tamen inſit luctui: cogitentque uxores cum hominibus ſe vixiſſe, qui ea lege nati ſunt, ne perpetuum corporis hujus ergaſtulo anima incluſa eſſe cogatur. Tu ergo quæ marito orbata es amabili,

Flecte mentem, pectus antiquum advoca,
Victaſque magno pectore ærumnas doma,
Reſiſte, tantis in malis vinci malum eſt.

Senec. *in Theb.* Si qua vero tanta fuerit levitate, quæ maritum non eluget, præſertim cum intra annum luctus convolat ad ſecundas nuptias, ignominiæ macula notanda eſt. Et is, qui ſciens eam ducit, ex edicto notatur infamia *l.* 1. §.4. *ff. de his qui not. infam.*

Habet præterea uxor quædam ratione matrimonii privilegia.

Primo enim; Mulieres maritorum & honore eriguntur, & genere nobilitantur. *l. ult. C. de incol. l.* 13. *C. de dignit.* Privilegia marito conceſſa, quantumvis perſonalia uxori communicantur, ſaltem quamdiu matrimonium durat *l.6.C.de prof.& Med. lib.* 10. Vnde eſt, ut maritus nobilis nobilitet uxorem ruſticam, & maritus ignobilis uxorem nobilem faciat ignobilem. Vult.1.*I.R.*10.*n.*15.

Secundo. Vidua retinet defuncti mariti dignitatem, quia mortuo quoque marito idem nihilominus matrimonium durare intelligitur, quamdiu vidua in eodem ſtatu manet. *l. filii.* 22. §.1.*ff. ad Municipalem*, *l. fin. C. de bon. quæ lib. Schrad. de feud p.* 9.*c.*2,*n.* 5. Immunitas vero maritis ad vitam conceſſa, non ſpectat ad viduas. *l. Archiatros C. de metat. l.*22. Toming. *deciſ.*55.*in fin.*

Reſtat ut de diſſolutione matrimonii nonnulla producamus. Solvitur autem matrimonium conſummatum inter vivos. 1. Adulterio al-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

terutrius conjugis, *Matth.5.v.13. & 19. v.9. l. conſenſu C. de repud.* & quidem in totum, non quoad menſam & torum, quæ diſtinctio à CC. conficta eſt, & late refutata à Beza *tr. de repud. p.157. & ſeqq.*

Et non ſine cauſa dirimitur matrimonii vinculum per adulterium: nam in eo non tantum turpitudo ſtupri & violatio tori, qui quaſi jurejurando confirmatus eſt, ſed etiam partus ſubſtitutio improba, ſeminiſque ſcelerata commixtio verſatur. Gell. *lib.* 10. *c.* 13. Quam adulterii atrocitatem etiam Siracid. *c.23.v.33.* perſequitur: Et Philo Iudæus *in lib. de Decalogo* his verbis: *Adulterio tres ſubvertuntur familiæ; Is, cujus conjugium violatur, nuptialia vota perdidit, & ſpem prolis legitimæ: Nec minus incommodi accipiunt reliquæ duæ domus, adulteri & adulteræ, quandoquidem ambo replentur dedecore, contumelia probriſque turpiſſimis, & quoties parum integre ſervatur uxoris pudicitia, verus pater cognoſci non poteſt.*

Varias autem omnibus temporibus adulteris irrogatas eſſe pœnas, eoſque nunc capitali, nunc alio ſupplicio affectos legimus.

Capitalis pœna in Rep. Romana introducta eſt l. Iulia. §.4. *Inſt. de pub. jud.* Antequam illa lex ab Auguſto ferretur.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ.

Et Romani veteres, quamvis aliqua damnatione, nunquam tamen morte fœminas adulteras puniverunt. Auguſt. *libr.* 3. *de Civ. Dei.* Capitalem vero illam in adulteras ſtatutam pœnam Romæ rarius uſurpatam eſſe, ex hiſtoricis ſatis notum eſt. Apud alios populos gravis interdum hujus criminis animadverſio. Parthi nulla delicta adulterio gravius vindicabant. Iuſtin. *lib.* 41. Tenedi lex eſt, ut utriuſque adulteri corpus ſecuri concidatur. Heraclid. *in polit.* Gens Saxonica adeo deteſtata eſt ſtupra & adulteria; ut ſtupratas & adulteras ſtrangulatas deinde cremaverint, & mœchos ſupra rogos ſuſpenderint, donec morerentur. S. Bonifac. *ad R. Angl.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

R. Angl. referente Mel. 3. *chron. in fin.* Severiſſime Hippomenes IV. Athenienſium Archion. Is adulterum cum Limone filia deprehenſum, equis diſcerpſit, hanc vinctam una cum equo carceri incluſit; neutri alimentum præbens, unde equus actus in rabiem puellam vivam devoravit. Suidas. Et Ovid. *in Ibin.*

Solaque Limone pœnam ne ſenſerit illam,
Et tua dente fero viſcera carpat equus.

Capitale etiam fuiſſe adulterium tempore Diocl. & Maxim. colligitur *ex l. 18. C. de tranſact.* & Conſtantini *l. 30. ad l. Iul. de adult.*

Pœna autem non capitali coercitos eſſe adulteros legentibus occurrit ſæpius. Hos oculis privabat Zaleucus, Val. Max. *lib. 6. c. 5.* Teſtium ſuſpenſione Diogenes, Tiraq. *l. connub. 13. n. 12.* Narium mutilatione Ægyptii, Diod. Sic. *lib. 2. c. 3.* quæ pœna in regno Neapolitano etiam frequentata, in quo viro permittitur adulteræ mulieri naſum præcidere. Fr. Vivius *tr. com. op. lib. 2. verb. adulteri n. 4.* Eamque pœnam de adultero Helenæ ſumpſiſſe Menelaum refert Maro. Præterea verberatione ignominioſa utebantur Germani. Tacitus *de mor. Ger.* dedecoroſa circumductione Cumęi, Plut. *in probl. c. 115.* ῥαφανίδωσι Athenienſes, de qua Catullus ad Aurelium:

Ah tum te miſerum malique fati,
Quem attractis pedibus patente porta
Percurrent raphanique mugileſque!

Deportatione vero ſæpiſſime plecti ſolitos adulteros collegimus ex *l. 5. ff. de quæſtion. l. hodie 13. de pœn.* Caſtigationem cum fuſtibus, & detruſionem in monaſterium introduxit Iuſtinianus Imperator *Nov. 134. c. 10. auth. ſed hodie C. ad l. Iul. de adult.* Canonici pro adulterio quam pœnam irrogent, vide Bez. *de divort.*

Hodie plerunque capitis diſcrimen ſubeunt adulteri, aut fuſtigatione, aut pœna pęcuniaria multantur. Sunt tamen nonnulli, qui non expectata

magiſtratus ultione, pœnam ab ſe ipſis exigunt:

---quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiens animo tortore flagellum.

Iuven. *Sat.* 13.

Hic ſe præcipitem tecto dedit, ille flagellis
Ad mortem cæſus, fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam, dedit hic pro corpore nummos,
Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
Accidit, ut quidam teſtes caudamque ſalacem
Demeteret ferro.

Horat. 1. *Sat.* 2. Atque hæc de adulterio.

Diſſolvitur ſecundo Matrimonium malitioſa deſertione, 1 *Cor.* 7. *v.* 15. & 39. Late Beza *de repud. p.* 188. & *ſeqq.* Beuſt. *p.* 2. *De matrim. cap.* 26. & *ſeqq.* Gœdd. *ad leg.* 101. §. 1. *de V. S.* Et deſertæ perſonæ novum conjugium ſuperſtite deſerente inire permittitur. Nam ſi, teſte Apoſtolo, 1 *Cor.* 7. *v.* 39. deſertus non eſt ſervituti obnoxius, conſequitur, à lege alterius, id eſt, ab omni jure, quo perſona deſertrix eum obſtrictum tenebat, liberatum eſſe. Vinculum ergo matrimonii diſſolutum eſt. Ad argumenta contraria docte reſpondet Beza *tr. de Divort.*

Sævitia intolerabilis cauſam non præbet divortio, *Nov.* 117. *c.* 14. poteſt enim à magiſtratu coerceri mariti improbitas; & tamdiu detineri ſqualore carceris, donec ad frugem redeat. Eorum vero ſententiam, qui omnimodam ſeparationem ex hac cauſa permittunt, probare vix poſſumus. Vid. Hak. *diſp. de nupt. th.* 14. *a.* Plures divortiorum cauſas allegat Imp. *in l.* 8. *C. de repud.* quæ ſi admittantur, matrimonii dignitas vileſcet, & ex re ſeria fiet ludicrum.

Quid de furore ſuperveniente? Sufficiens ille eſt ad diſſolvendum conjugii vinculum? nullo modo *l.* 5. *ff. de his qui ſunt ſui vel al. jur.* furor enim contrahendo quidem matrimonio obſtat, non contracto. *d. l.* 8. *c. dilectus* 24. *ex. de ſponſal. c. hi qui*

25. 32. *q.* 7. *l.* 16. §. *fin. de R.N.* Eſt enim matrimonium conſortium omnis vitæ in utraque ſorte, ſecunda & adverſa *l.* 22. §. 7. *ſolut. matr.*

Quid de contagioſis morbis ſupervenientibus? nec hi dirimere poſſunt arctiſſimum hoc vinculum, *c.* 1. *&* 2. *ex. de conjug. leproſor.* Beza. *tr. de divort. p.* 97. Summus amicitiæ gradus eſt conjugale fœdus: Injuſtiſſimum autem eſt in calamitate amicum auxilio indigentem deſerere. Beuſt. *tr. de matrim. c.* 11.

Quid denique de ſterilitate uxoris? Divortium videbatur ſuadere ratio & exempla. Ratio, quoniam matrimonii finis non attingitur: qua ratione olim id permiſſum. *l.* 60. §. 1. *ff. de don. int. vir. & ux.* Exempla, quandoquidem ſæpius ex hac cauſa matrimonium diſſolutum compertum habemus. Solon in Rep. Attica ſteriles matrimonio eximebat. Plut. *in Solone.* In Spartana Rep. Anaxandrides Rex ſterilem uxorem repudiare jubebatur. Herod. *lib.* 5. Sp. Carbilius Ruga à Cenſoribus ſterili conjuge abſtinere juſſus. Gell. *lib.* 17. *c.* 21.

Verum exemplo pernicioſum eſt, ex hac cauſa diſſolvi connubialem nexum, *c. tantum* 32. *q.* 8. Etſi enim ad tempus mulier fuerit ſterilis, tamen ſæpiſſime votis correſpondet eventus: quod docent exempla ſacra, Rebeccæ *Gen.* 25. *v.* 21. Saræ *Gen.* 11. *v.* 30. *Heb,* 11. *v.* 11. Rachelis *Gen.* 39. *v.* 31. Vxoris Manoæ *Iud.* 13. *v.* 2. Annæ 1. *Sam.* 1. *v.* 2. Elizabeth *Luc.* 1. *v.* 37. Neque in poteſtate agricolarum eſt, ut fundus diligentiſſime ab iis conſitus, fructus ſemper ferat.

Spes alit agricolas, ſpes ſulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Tibull. *eleg. ult. lib.* 2. Interdum tamen

Fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo.

Ovid. *ep.* 16. *Heroid.* Non noſtri eſt arbitrii prolem ſuſcipere: Deus effector rerum omnium, ſterilem habitare facit in domo. *Pſ.* 113. *v. ult.* Interim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

patiente ſpe ſeſe ſuſtentent conjuges: & Medicorum, obſtetricumque ope infortunium ſuum allevare vel tollere ſtudeant. Cæterum Magiſtratus non temere permittat ex qualibet cauſa divortium: quod quidem Charondas facere ſolitus eſt. Diod. Sicul. *lib.* 12.

Sunt præterea prætextus alii, qui plerunque matrimonio diſſolvendo obtendi ſolent: de his ICtor. reſponſa docebunt: Cæterum nos hinc abimus ad patrem & liberos.

CAPUT VII.

De Patre & Liberis.

NOn fruſtra Spiritus Sanctus conjugem piam comparat viti fructiferę *Pſal.* 128. *v.* 3. Quemadmodum enim vitis ob amœnitatem jucunda aſpectu eſt, ob fertilitatem amabilis: ita uxor in domo ſingulare ornamentum, quæ liberos velut ramos olivarum educat. Non fortuito caſu nobis iſthæc contigit felicitas, ſed totum id eſt tui muneris, ô æterne rerum Conditor! Tu implantas hominū animis paternam illam στοργήν, tu patres cum liberis amore, velut glutine devincis: tu utriſque ſæpius eandem ſortem moreſque eoſdem attribuis, Tu vires animumque largire, ut quæ parentum, quæ liberorum ſint munia, intelligamus. Eſt autem patris officium 1. in alimentorum præſtatione 2. in diſciplina domeſtica rectè habenda. 3. in elocando ad matrimonium. 4. in dotando.

Quod ad alimenta attinet, ductu ipſius naturę intelligunt parentes, liberis alimenta præſtanda eſſe pro modo facultatum, *l.* 3. *C. de alend. liber. & par.* Quod ſi ſponte ſua id facere neglexerint, auctoritate Magiſtratus ad hoc debitum perſolvendum cogi poſſunt *l.* 4. *C. eod.* Vnuſquiſque enim naturali ratione alimentum debet ei, quem viſcerum ſuorum partem eſſe novit; alioquin ſine alimentis interi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

teriturum: & commune hoc parentum votum eſt, ut liberis omnia parent. *l. pen. §. ſed nunquid. de bonis libert.* & theſauros conquirant. *c. Cum Apoſtolus 6. ex. de Cenſibus.* Iſque damnatur anathematis, qui neceſſaria alimenta liberis non præbuerit. *c. ſi quis dereliquerit. 14. diſt. 30.* Idque procedit eatenus, ut etiamſi ex injuſto matrimonio ſint nati, alimenta iis debeantur, *c. cum haberet. 5. §. fin. in fin. de eo qui duxit in matrim. quam poll. per adult.* & mater vulgo quæſitos liberos alere compellitur. *l. ſi quis 5. §. ergo 4. De agnoſ. lib.* niſi filii ſibi ipſis proſpicere de alimentis poſſint *d. l. 5. § 7. ff. eod.* Et ſane magna parentum in liberos eſt affectio, nullusque eſt affectus, qui parentum vincat.

---O nimium potens
Quanto parentes ſanguinis vinculo tenet
Natura! quam te colimus inviti quoque!

Senec. *in Hipp.*

Exempla tanti affectus vide apud Val. Max. *l. 5. c. 7.* Sed non ſemper æqualis erga omnes liberos eſt affectio: quam tamen æqualitatem Cupreſſus arbor parentibus inculcare videtur, de qua M. Mylius *in horto Philoſ.*

Æquales recto producit ſtipite frondes,
Et ramis brevitas omnibus una manet,
Scilicet ex uno generatos ſanguine natos
Diſparili prohibet patris amore frui.

Videas tenerius amari infantes provectioribus, pueros adultis: videas econtra plus diligi eos, ex quibus fructum educationis parentes conſpiciunt, qui honori ſunt ſenibus, qui baculum ſunt ſenectutis paternæ.

Affectionem hanc non evertit mos ille vetuſtus, quo parentibus liberorum permiſſa fuit venditio: Ambroſ. *in lib. de Tobia: Vendit plerumque & pater liberos autoritate generationis, ſed non voce pietatis: ad auctionem pudibundo vultu miſeros trahit, dicens, ſoluite filii gulæ meæ ſumptum*, & quæ ſequuntur. Nam non niſi ſumma neceſſitate hoc indul-

tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tum eſt, ſi nec filium tueri pater potuiſſet, nec voluiſſet alius quiſquam, *l. 2. C. de patribus qui filios ſuos diſtraxerunt*. Et hactenus ut oppignorationis potius quam venditionis jure cenſeatur, hoc eſt, ut emtor quidem obtinendi ejus ſervitii habeat facultatem, ſed liceat ipſi qui vendidit, itemque ei qui alienatus eſt, adeoque cuilibet alii eum repetere ad propriam ingenuitatem, dummodo precium offeratur, id eſt, quantum valeret, ſi ſervus eſſet, aut aliud mancipium ejuſdem æſtimationis. Venditionem iſtam inſtitutam fuiſſe Maximini Imp. tempore legimus apud Euſeb. *lib. 9. Eccl. 5.* Et apud Ovid. *lib. 8. Metam. de Eriſichtone:*

—— & tandem dimiſſo in viſcera cenſu
Filia reſtabat, non illo digna parente,
Hanc quoque vendit inops, &c.

Atque hic mos vetuſtate obliteratus eſt merito, non enim permittendum eſt, ita agi cum liberis, non ſecus ac cum merce, præſertim cum liberi hominis nulla poſſit eſſe æſtimatio. *l. Celſus 6. de contrah. emt. l. §. ſi id quod. de O & A. l. liber homo. 103. de V. O.*

II. Diſciplina domeſtica patri incumbit, hæc ſevera non ſit nimis, ſed moderata, & ratione temperata. Hic veterum conſuetudo parum decora nobis videtur, quum jus vitæ neciſque ſibi in liberos ſumerent. *l. 11. de lib. & poſth.* Et Caſſii factum, filium familiari judicio damnatum interimentis, alio colore defendi poteſt, nempe quod legē Agrariam contra populi commoda tulerit; non hoc, quod optima ratione patribus hoc jus conceſſum fuerit. Non enim in atrocitate, ſed pietate patriæ poteſtatis jus conſiſtere debet. *l. 3. ff. ad l. Pom. de Parricid.* Omniſque vindicta privata prohibita eſt, *l. 10. de jud.* Atque ideo conſuetudo iſta paulatim obſolevit: & quodammodo ſepulta jacuit Pauli & Vlpiani ICtor. temporibus: cum ille *in l. 11. de lib. & poſth.* filios à patre exhæredatos non jure conqueri, ſiquidem olim eos occidere liceret, ſcribat:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſcribat : hic in *l. inauditum.* 2. *ff. ad l. Cornel. de ſicar.* filium à patre apud judicem accuſandum. Nam ſi quid gravius deliquerit filius, pater eum poterit caſtigandum offerre judici, dicturo ex ipſius præſcripto ſententiam *l. ſi filius* 3. *C. de pat. poteſt.* Caſtigatio vero & coercitio libera patri permiſſa eſt, ut quidquid hic privatim ſtatuerit pater adverſus filium, dum in ſævitiam intolerabilem non abeat, ſit extra omnem noxam. *l.* 3. *C. de pat. pot.* Quod ſi male tractaverit filium pater, emancipare eundem cogitur: quam enim ſævitiam in dominis non ferunt leges, eam multo minus ferunt in parentibus. Itaque ut illic dominum cogunt ſervum vendere, *l.* 2. *De his, qui ſunt ſui vel al. jur.* Sic hoc caſu patrem cogunt filium emancipare. *l. ult. ff. ſi quis à pat. manumiſ.*

Præterea licet privati carceris uſus inhibitus ſit *l. un. C. de priu. carc.* tamen ſi aliter filius ad obedientiam redigi non poſſit pater ſuum filium domi detinebit. Schneidvv. *Inſt. ad tit. de pat. pot. n.* 27.

Tertium patris officium dixi conſiſtere in commoda elocatione liberorum in matrimonium : idque tum ſui ipſius cauſa faciet, ut propagatione familiæ diuturnitatis memoriam ſibi comparet, tum liberorum, ut œconomiæ rationem habere diſcant ; Puellam vero, quæ jam matura viro eſt, & plenis nubilis annis, cuſtodire ab amatorum technis longe difficillimum, Alciat. *Embl.* 22.

Et non nimis poteſt pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.

Plaut. *in Epid.* Ejus ſi expers voluerit eſſe parens, mature virgini de viro proſpiciet. Liberrimus autem conſenſus liberorum eſſe debet, non coactus, non extortus. Bene ille apud Plaut. *in Sticho.*

Stultitia eſt pater venatum ducere invitas canes,
Hoſtis eſt uxor, invita quæ ad virum nupta datur.

Et præterea difficiles ſolent habere exitus coacta matrimonia.

Quartum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Quartum eſt in dotando. Pater enim dotem dare compellitur. *l.19.ff.De R. N.I. fin.C.de dot.promiſ.* etiamſi locuples filia fuerit, atque aliunde habeat, unde ſeipſam dotare poſſit. Gail.2. *obſ.95.n.* 14.*l.fin. C.de repud.*

Quid ſi filia turpiter vixerit, tenebiturne pater dotare? Non puto. *Nov.*815.*c.*3.§.11. quinimo exhæredari illa poteſt.*l.*19.*C.de inoff. teſt.*

Quid ſi inſcio patre ante annum 25. ætatis marito indigno nupſerit? illi nempe qui turpitudine vitæ & infamia aliqua laborat, non qui inferioris eſt conditionis: vel etiam qui moribus non eſt conveniens dignitati & decori familiæ *Gail.*2. *obſ.* 59.*num.*19. Atque hoc caſu pater dotem dare non compellitur. *Pariſ.conſ.* 29. *vol.* 3. Caſtrenſ. *in l. Si filiam, n.* 2. *C.de inoff. teſt.* per tex. *in l.*3.§. *emancipatus ff. de bon. poſſ. cont. tab.*

De parentum officiis hactenus: Sequitur de his, quæ liberorum ſunt.

I. Liberorum eſt præſtare parentibus reverentiam & obedientiam *l. pœna C.de pat. pot. l. congruentius in fin.C.eod.c.eſt ordo* 33.*q.*5.etiam in divinis *c.*1. *diſt.*30. Neque permiſſum eſt filio, patri caſtiganti reſiſtere, parentum enim perſona liberis ſancta ſemper eſſe debet *l.* 8 *de obſeq. par & patron. præſt.* Quod ſi fecerit, & manus violentas illi intulerit, pro ſcelerato meritò habebitur, atque ideo exhæredari poterit. *Nov.*115.*c.*3. Cui conſentit Alberti Imp. conſtitutio adducta à Schneidevv.*ad tit. de pat. pot. num.*27. *Welcher Sohn ſeinen Vatter an ſeinem Leib freventlich angreifft, oder jhn verwundet vnd fahet, derſelb ſol Ehrlos vnd Rechtlos ſeyn ewigklich, vnd zu keinen Ehren oder Rechten nimmermehr kommen mogen.* Atque olim in Rom. Rep. Lege Servia capitaliter plectebatur filius, qui patrem verberaſſet: Si Patrem puer verberat, inquit Legislator, aſt ille ploraſſit, puer Divis ſacer eſto. Nulla ergo juſta cauſa eſt, ex qua parentibus vim intentare liceat. Quid vero ſi pater ad interficiendos liberos

beros delendamque patriam properet? Defendere ſe poterit filius: & ſi terminos legitimæ defenſionis non exceſſerit, pœnam patricidii non incurret. Id enim quod legitime factum eſt, pœnam nullam meretur. *l.* 55. *de R. I.* Quinimo præmio erit afficiendus filius, qui ob neceſſariam ſui ſuorumque defenſionem, & patriæ, è medio ſuſtulerit patrem *l.*35.*de religioſ. & ſumpt. fun.* Et in tantum leges deteſtantur talem patrem, ut nec lugendus ſit poſt cœdem.*d.l.*35.

II. Officium Liberorum eſt in debita ἀντιπελαργίᾳ exhibenda. Parentum enim neceſſitatibus liberos ſuccurrere juſtum eſt *l.*1.*C.de alend.lib.* Si ejus facultates ſunt, ut θρεπτήρια ſive alimenta præſtare poſſint. *l.* 2. *C. d. t.* qua ratione infames pronunciavit liberos Solon, qui parentibus egentibus opem non tuliſſent. Diog. Laert. *in Solone,* exceptis iis, qui artem à parentibus non didiciſſent. Plut. *in Solone.* Vt enim quiſque filium ſuum vult eſſe, ita eſt. Terent. *in Adelph.* Nam ſi permiſerit pater filio deſidias molles, & marcida luxu Otia. Claud. *in Panegyr.* 3. *Honorii Cæſ.* quid aliud negligentia tanta dignum rependitur, quam, ut egens in ſenectute relinquatur à filio? Illuſtre pietatis filii in parentem exemplum eſt apud Dionem *lib.*46. Q. Ciceronem Marci fratrem filius occuluit: ac quantum in ipſo fuit, ſervavit: nam & occultavit patrem, ne inveniri is poſſet: & cum in quæſtionem adductus, omnibus tormentis interrogaretur, nihil enunciavit: ſed pater re cognita, miratus ſimulac miſeratus filium, ultro in publicum prodiit, ac ſe occiſoribus exhibuit. Et Coriolanus plus matris Veturiæ precibus flectitur, quam multis legatorum & ſacerdotum cum infulis ſupplicationibus Val. Max. *lib.* 5.*c.*4. Et Æneas apud Virg. 2.*Æneid.*egregie his verbis ſuum erga patrem teſtatur affectum.

Eia age, care pater, cervici imponere noſtræ.

Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit:
Quo res cunque cadent, unum & commune periclum,
Vna ſalus ambobus erit.

Ἀϛόργους vero liberos, qui vim inferunt parentibus, vel etiam plane de medio tollunt, mirabili modo ad pœnam tractos legimus: Sane nulla tam atrox excogitari poteſt pœna huic delicto, in quo omnia ſcelera complexa eſſe videntur. Cicero *pro Roſc. Am.* Lege Pompeia cavetur, ut ſi quis parentis fata properaverit (ſive clam ſive palam id auſus fuerit) neque gladio, neque ignibus, neque ulli alii ſolenni pœnæ ſubjiciatur, ſed inſutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, & vipera & ſimia, & inter eas ferales anguſtias comprehenſus (ſecundum quod regionis qualitas tulerit) vel in vicinum mare, vel in amnem projiciatur: ut omnium elementorum uſu vivus carere incipiat, & ei cœlum ſuperſtiti & terra mortuo auferatur. §.5. *Inſt. de pub. jud.* Vipera ob ſimilem impietatem ſupplicio addita eſt, dicitur enim perrodere uterum matris. Plin. *libr.*10.*c.*62. Simia exoſculando & comprimendo fœtum necat. Plin. *lib.*8.*c.*54. Inſuitur corio bovis vel culeo, ne corpore ſuo inquinet undam, qua ſolent omnia cætera expiari. Et licet à Magiſtratu non abripiantur parricidæ ad ſupplicium, occulta tamen vindicta Dei ſcelus commiſſum luunt. Selymus eo ipſo in loco, quo patrem fugientem fratremque trucidavit, interficitur. Adolphus Dux Geldriæ, qui patrem aſperrime tractaverat, miſerabiliter demum trucidatus eſt, & in minutiſſimas partes diſſectus. Cominæus *lib.*5. Chramnus Clothario patri R. Franciæ bellum movet, vincitur Chramnus, & igni conſumitur. Greg. Turonenſ. *l.*4. *c.* 16. *&* 20. Sic Neronis poſt admiſſum parricidium lancinata eſt conſcientia. Xiphil. *in Nerone. A Cæſare* (inquit *Tacitus* 14. *annal.* 2. *pr.*) *perfecto demum ſcelere magnitudo ejus intel-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

intellecta eſt : reliquo noctis, modo per ſilentium defixus, ſæpius pavore exurgens, & mentis inops lucem operiebatur, tanquam exitium allaturam.

III. De liberis notetur : ſequi eos familiam paternam. *l.19. de ſtatu hom.* excepto caſu *l.29.C. de decur. lib.* 10. participeſque eſſe omnis dignitatis & honoris, qui familiæ annexus eſt. *l. ſi ſenator.* 11. *C. de dignit.* quin imo in honorem patris plerumque filio privilegium conceditur, *l. honor.* 6.*l.9.*& 12. *C. de pœn. l. medicos* 8. *C de prof. & med.* 10. *c.*25. Filiæ vero tamdiu his gaudent, quamdiu manent in familia *l. fin. C. de dignit.l.*195. *in fin. de V. S.* ſiquidem in alienam familiam aſſumptæ mariti conditionem ſequuntur.

IV. Obſervetur, omnia à liberis acquiſita non ipſorum eſſe, ſed patris. §. 1. *Inſt. per quas perſon. cuique acquiratur.l.* 79. *de acquir. vel amit.hered.* exceptis peculiis caſtrenſibus & quaſi caſtrenſibus omni jure *l. cum oportet* 6. *in pr. v. ult.* & §. 3. *C. de bon. quæ lib.* adventitiis quoad proprietatem ſolam, jure novo *l.*1. & 2.*C.de bon. matern.*

V. Filiusfam. omnium honorum, munerum & dignitatum perinde capax eſt, atque paterfam. quilibet, non ſolum ignorante, ſed & invito patre, *l. ſi filius f.* 3. *C. ne fil. pro patre l. filios* 5. *C. de decur. lib.* 10. *tit.* 31. nec tollitur obedientia, quam liberi debent parentibus, iſto honore publico. In publicis quippe congreſſibus filius magiſtratum gerens præfertur, non habita ratione patriæ poteſtatis: In privatis vero jus domeſtici obſervatur. Atque ideo Fabius Gurges, cum conſul eſſet, & patrem proconſulem ſibi obviam haberet, juſſit patrem equo deſcendere, & pro more peditem ad ſe venire. Plut. *in Fab. Max.* Imo filius magiſtratum gerens poteſt patrem cogere. *l. ille à quo* §. *fin. ff. ad S. C. Trebell.* Ratio hujus rei eſt in *l.* 9. *de his qui ſunt ſui vel al. jur.* quod filiusf. in cauſis pub. habeatur loco patris *l.* 77. & *ſeq. de jud.*

Cæterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Cæterum de probatione filiationis ſæpe graves ſolent oriri controverſiæ. Conjecturis autem veriſimilibus fides facienda eſt *l. Lucius* 83. *ff. de condit. & demonſt. l. filium* 6. *de his qui ſunt ſui vel alie. jur.* Propria enim probatio dari nequit: quod fatetur Telemach. apud Hom.

Ex illo natum mater me dicit, at ipſe
Neſcio, nam certum quis poßit ſcire parentem?

Præſumptiones etiam ſive conjecturas quatuor noſtri Dd. adnotant: quibus ideo inniti nos oportet, ne filiorum ſtatus ſemper in incerto pendeat.

Prima eſt, ut quis ex viro & uxore ſimul habitantibus domi natus dicatur. *l.* 6. *de his qui ſunt ſui.* Et hæc conjectura adeo præponderat, ut licet interim mulier cum aliis conſuetudinem habuerit, preſumatur tamen potius mariti filius quam adulteri. *l. miles* 11. §. *qui propter* 9. *ff. de adult.* Alciat. 3. *præſumpt.* 37.

Secunda eſt, ut filium ab iis, quos parentes aſſerimus, filiorum more tractatum educatumque oſtendamus. *l.* 1. §. 3. *ff. de quæſt.*

Tertia: Filium nominatum ita à parentibus, *gl. in c. Michaeli de fil. presbyt.* Etſi enim hæc præſumptio valde debilis eſt, *l. neque* 5. *C. De teſtam. l. non epiſtolis. l. non nudis, C. de probat.* cum ſimilia verba blandiendi potius animo etiam erga alienos proferri ſoleant. *l. nemo.* 18. §. 1. *ff. de hæred. inſtit.* probat tamen, ſi id parens in judicio fuerit teſtatus, aut ſi id extra judicium data opera factum ſit, aut ſi nominatio ſæpius reiterata fuerit.

Quarta, ut talem in vicinia ab aliis quoque habitum fuiſſe oſtendamus *l. ſi vicinis* 9. *C. de nupt.* Ac licet, quæ publice per hominum ora circumferuntur certo plerumque carent auctore, atque ideo ſæpe vana ſunt, *l. decurionum* 12. §. 1. *C. de pœn.* attamen cum fama circa res vel veras, vel vero proximas verſetur; æquum eſt eam in his rebus plurimum valere, in quibus cum veritatis difficilis ſit probatio, quid veriſimile ſit, lex ut plurimum inſpicit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſpicit, & in dubiis famam viciniæ cæteris conjecturis præponit. *l. cum de lanienis* 18. §. 3. *ff. de inſtruct. vel inſtrum. leg.* Vide Palæott. *tr. de Spur. c.* 21. *& ſeqq.*

CAPVT VIII.

De Educatione.

EDucationis magna vis, magna neceſſitas eſt: eaque ſi probe curetur, eximium eſt Reip. ornamentum. Vt enim vites pedamentis quibuſdam ac radicibus indigent, ne jaceant: ſic juventus monitis ne cedat, & teneræ nimis mentes aſperioribus formandæ ſtudiis. Hor. 2. *Od.* 24.

Plurimum enim intererit,

---quibus artibus & quibus hunc tu
Moribus inſtituas.

Iuven. *Sat.* 24. Nam

Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu. Hor. *ep.* 2. *lib.* 1.

Multum itaque operæ educationi impendendum, ut juventutem reip. utilem quandoque futuram, ceu plantas recte curemus, foveamus, & diſciplina recta gubernemus: Illa namque optimum homini ad ſenectutem viaticum. Ariſt. apud Diog. Laert. *lib.* 5. Cura autem alia adhibetur in infantia, alia in pueritia, alia in adoleſcentia.

Infantiam Ariſtot. 5. *pol.* 17. duobus tantum prioribus ætatis annis circumſcribit: Septennio primo Vult. 1. *I. R.* 4. *n.* 24. *per l.* 1. §. *ſufficit, de adm. tut. l.* 14. *de Sponſal. l. ſi infanti C. de jure. delib.* Cujac. *de diverſ. temp. præſcr. cap.* 25. quem ſequimur. In hac ætate præceptis ſequentibus inniti oportet parentes:

1. Lacte materno nutriantur: cujus rei rationes tres adducit Ariſt. 7. *pol.* 17.

2. Moderato motu exerceantur infantum corpora, ut calor nativus in illis excitetur, & vitioſi humores, quibus plerumque abundant, diſſipentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tur. Id vero fit partim dum agitantur in cunis: partim dum geſtantur in ulnis.

3. Rectitudinem membrorum accurate conſiderent, ne quid gibboſum diſtortumve in lumbis, brachiis aut cruribus appareat.

4. Aerem externum duriuſculum ferre doceantur infantes: frigus enim externum retinet calorem intra corpus, ne diſſipetur: atque ita cibi concoquuntur melius: præterea aſſuefiunt hoc modo infantes, ne tam facile corpus adultum lædatur à frigore. Hoc quibuſdam gentibus in more poſitum, ut recens natos immergerent in aquam frigidam, ut eo modo frigori tolerando redderentur idonei. De Auſonibus decantatum eſt;

—— natos ad flumina primum
Deferimus, ſævoque gelu duramus & undis.

Qui mos & Germanis quamquam alio prorſus fine familiaris: ut diſſerit Iulianus Apoſtata Imp. *in Ep. ad Antiochum Miſopogona: Spurii,* inquit, *cum primum nati ſunt fluminibus ſuperponuntur, ac ſpurios quidem mergi, legitimos aquis innatare ferunt.*

5. Sermonem recte fingere diſcant: ſi quid in lingua impedimenti, arte & induſtria curetur.

6. Sermonibus quibuſdam & fabulis jucundis & utilibus demulcendi eorum animi: ñam pueris omne ludicrum in precio eſt. Sen. *ep.* 115. Parentibus quippe nec minus fratribus præferunt parvo ære empta monilia, eorumque recordatio in ætate provectiore utilis illis eſſe poterit.

7. Clamores, ploratus & vehementiores vocis contentiones non prohibendi: nam iſta ſunt quædam quaſi exercitia corporis, per quæ nervi diſtenduntur, & vires corporis aliquo modo corroborantur.

8. Caveant parentes, ne infantes commorentur cum ſervis, aliiſque abjectis hominibus; ne tenella illa ætas & flexanima corrumpatur. Atque hic Germanorum veterum conſuetudinem improbamus: apud quos dominus ac ſervus nullis educa-
tionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tionis delitiis dignoſcebantur: Inter eadem pecora, in eadem humo degebant, donec ætas ſepararet, ingenuos virtus agnoſceret. Tac. *de mor. Ger. c.* 8.

9. Ne ſpectent picturas turpes, quibus ad ejuſdem generis imaginationes & cogitationes datur occaſio

Nil fœdum dictu viſuve ea limina tangat,
Intra quæ puer eſt.

Iuven. *Sat.* 14.

10. Ne ſint ſpectatores Comœdiarum, in quibus perſonæ inhoneſtæ de amoribus & frivolis rebus agentes introducuntur. Iſtiuſmodi enim blanditiis facile irretitur ætas, in vitium flecti cerea, & homo naturali propenſione difficulter ab iis dimoveri poteſt, quibus ab ineunte ætate innutritus eſt.

Atque hæc de Infantia.

Pueritiam, quæ puerilis ætas vocatur l. *fin. §. ubi autem. C. de bon. quæ lib.* determinamus ſecundo ſeptennio in mari, ſexennio in fœmina. §. 1. *Inſt. quibus mod. tut. fin. l.* 5. *ff. qui teſt. fac. poſ.*

Tam vero hæc, quam illa, nempe infantia pupillaris ætas eſſe dicitur. *l.* 38. *de minoribus*: & qui ejus ſunt ætatis, dicuntur impuberes, &c.

Ariſtoteles ab anno 7. ad 21. determinat Adoleſcentiam, &c.

Annum 7. idoneum eſſe dicimus, quo pueri ducantur ad ſcholas publicas: eaque inſtitutio debet una, eadem & communis omnium eſſe: quoniam communium rerum, quarum numero etiam habentur pueri, velut ſpecioſæ plantæ in illo Reip. horto, communis & eadem debeat eſſe cura. Excitanda mens & attollenda ſemper eſt, quæ in ſecretis aut langueſcit, & quendam veluti opaco ſitum ducit, aut contra inani perſuaſione tumeſcit. Neceſſe eſt enim ſibi nimium tribuat, qui ſe nemini comparat. Quint. 1. *Inſt. Orat. c.* 3.

Accedit, quod qui iiſdem ſtudiis initiantur, ad ſenectutem uſque firmiſſimas colunt amicitias, Quint. *ibid.*

Atque hæc communis & publica juventutis inſtitu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſtitutio Lacedæmoniis etiam placuit teſte Ariſtot. 8.*pol.*1.

Cura puerorum in eo potiſſimum verſatur, ut imbuantur bonis artibus: nam quibus exercitiis tranſacta eſt pueritia, iiſdem deinde etiam virilis ætas detinetur. Exemplo eſt L. Çatilina: Illi homini ab adoleſcentia bella inteſtina, cædes, rapinę, diſcordia civilis grata fuêre, ibique juventutem ſuam exercuit. Saluſt.*in Catil.*Eadem peregit in ætate virili.

Modus tamen adhibeatur in cognitione diſciplinarum: non ſint nimis adfixi libris, ex quibus omnem & univerſam prudentiam haurire ſe poſſe confidunt: reſerventur quædam, donec judicium & ætas maturuerint, &c. Cæterum de inſtitutione pueritiæ alii multa, præſertim Plutarchus, quorum tradita cognoſci poſſunt.

De Adoleſcentia nonnulla videamus. Hæc circumſcribitur jure civili ab anno 14 ad 25. jur. Sax. ad annum 21. Videas multos, qui in adoleſcentia bonę indolis ſpecimen præ ſe ferunt, de quibus ampliſſima quæque tibi pollicearis, ſed votis non correſpondet eventus: fructum in virili ætate nullum ferunt. Hos imagine ſalicis, bonam primum ſpem oſtendentis, ſed fructus expertis, notat Camer. *in Embl. Neglecta juventus:*

Perdere virtutum fructus cum flore juventæ.
Frugis perda ſalix ne vocitere, cave.

Platano etiam non ineleganter adſimulari poſſunt:

Vmbram non fructum platanus dat: ſic quoque multos
Vana alias ſpecie ludere ſæpe placet.

Vitia adoleſcentiæ egregie delineavit Horat. *in arte.* his verbis:

Imberbis juvenis tandem cuſtode remoto
Gaudet equis, canibuſque & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus proviſor, prodigus æris,

Sublimis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Sublimis, cupiduſque & amata relinquere pernix.

Atque eo ſtudium animumque ſuum potiſſimum dirigit,

Vbi lepos, joci, riſus, vinum, ebrietas decent,
Gratiæ, decor, hilaritas atque delectatio.
Plaut. *in prol. Pſeud.*

Datur tamen conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent: Cic. *pro M. Cœl.* Moderatio ubique adhibenda, & in educatione ad amuſſim rectæ rationis producendum. Quantum enim prava, quantum recta educatio poſſit, ex illo Lycurgi ſpectaculo apparet: Is cum duos iiſdem parentibus catulos educari juſſiſſet, alterum quidem ad venationem, alterum ad ingluviem domeſticam: utrumque poſtea in theatro exhibuit, deinde ollas carnium apponi, ac leporem vivum dimitti juſſit. Repente venaticus in leporem irruere, culinarius in ollam. Cui congruit illud Horat. *ep.* 2. *lib.* 1.

——— Venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in ſylvis catulus.

Interim tamen, licet omnis induſtria omneque ſtudium parentum in ſobole probe educanda fuerit, degenerant liberi à majorum ſuorum veſtigiis & virtutibus. Vide quam patri opt. Cain ſit diſſimilis! quantum à Noe virtutibus diſcrepat Chamus! quantum Iacobi filii plerique à parentis veſtigiis receſſerunt! quid Eli liberis improbius? quid Davidis infelicius? quis Roboamo arrogantior, qui tamen optima haud dubiè inſtitutione Salomonis patris uſus eſt? Ahas Iotham fratrem non virtute imitatus eſt, ſed poſteris malitia ſua præluxit. Ioſias Rex tres infeliciſſimos filios educavit, quorum primus Ioahas, cum tres menſes regnaſſet, à Rege Ægyptii Necao, alter Ieboiakim, à Rege Babylo-

niæ interfectus eſt, & aſini ſepultura multatus. Ierem.22. Tertius Zedekias captivus effoſſis oculis Babylonem ductus eſt: Sunt plures, qui virtutis paternæ veſtigia calcare noluerunt: Cambyſes, M. Cicero, Caligula: Auguſtum parentem lætum atque fidentem diſciplina domus Fortuna deſtituit. Suet. *in Aug.c.65.pr.* Iſque aliquanto patientius mortem, quam dedecora ſuorum tulit: nec aliter illos appellabat, quam tres vomicas, aut tria carcinomata ſua, & hodie.

Ætas parentum peior avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Sæpius vero filii ne latum unguem à paternis moribus decedunt, præcipue improbioribus.

Probum patrem eſſe oportet, qui filium ſuum
Eſſe probiorem, quam ipſus fuerit poſtulet.
Nam tu quid damni, & quod feciſti flagitii
Populo, viritim potuit diſpartirier,
Idne tu miraris, ſi patriſſat filius?
Plaut. *in Pſeud.*

Illis vero caſibus, ſi numeroſa ſoboles ſit parens educationis officium probis honeſtiſque viris demandare debet, ne ſtudium induſtriaque ejus in infinita diſtendatur. Sane Hieronym. R. Arabum, qui 600. filios ex variis pellicibus ſuſcepiſſe dicitur, Iuſtin. *lib.*39. aliis educandi negocium credere neceſſe habuit: Idem Sciluro incubuit, cui 80. fuere filii: Idem Maſiniſſæ, idem Priamo, idem Gordiano ſecundo, & aliis.

Nos ab educatione liberorum tranſimus ad Dominum & Servum.

CAPVT IX.

De Domino & Servo.

CVm civitas conſtet ex pluribus domibus ſeu familiis, non poteſt ipſa eſſe felix & beata: niſi domeſticum illud regimen recte conſti-

tutum

tutum ſit. Conſtitui autem commodiore via non poteſt, quam Servis in Oeconomia exiſtentibus: qui, cum patresfamilias non ſemper ſuis ipſi poſſint præeſſe negociis, eorum vicem ſuppleant, & & rem familiarem augeant. Nam per ſervos melior noſtra fit conditio, non deterior, *l.* 133. *de regul. jur.*

Servitutem docendi gratia duplicem conſtituimus, naturalem & legalem. Natura ſervi ſunt, qui minus ingenii, plus roboris habent: atque ideo ob defectum prudentiæ, nec ſibi ipſis utilia proſpicere, nec alios recte gubernare poſſunt: ſuntque ob vires corporis laboribus ferendis, aliorumque mandatis expediendis idonei. Atque hi reguntur conſilio & arbitrio alterius volentes, & cum ſuo commodo Ariſt. 1. *pol.* 3.

Lege ſervi ſunt, qui certis ex cauſis dominorum poteſtati ſubjecti ſunt, atque ideo vitam ſuam ad nutum arbitriumque dominorum componere coguntur. Ariſt. 1. *pol.* 3. definit hoc modo ſervum, quod ſit inſtrumentum ſui domini animatum, ratione præditum, aptum ad aliquid agendum, natura quidem in ejus poteſtate exiſtens, ſed tamen ab eodem ſeparatum.

Hæc ſervitus juſta eſt, tum quod poſſeſſio ejus, quod virtute & fortitudine domini acquiſita eſt, juſta ſit: tum, quod legibus approbata, tum, quod potentiori in invalidum jure debeatur imperium.

Servi porro aut naſcuntur, aut fiunt.

Naſcuntur ex ancilla ſeu ſerva: ſuntque ejus cujus ancilla eſt, ex qua nati ſunt, *l.* 5. §. 2. *de ſtatu hom.* Partus enim ſequitur matrem, quantum ad ſtatus conditionem & dominium, *l.* 7. *C. de rei vend.* §. 19. *Inſt. de rerum diviſ.* Atque hi dicuntur Vernæ *l.* 10. *C. de rei vend.*

Fiunt ſervi. 1. captivitate. 2. venundatione. 3. damnatione in metallum.

Captivitatem in bello juſto intelligimus, quod eſt cum hoſtibus, *l. ſi quis.* 30. *ff. de captivis.* Et huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

manitatis eſt ; quos juſto bello ceperis, parta victoria ſervare : iis etiam victum ac veſtitum ſuppeditare, ſummaque caritate fovere, ac pro tantis beneficiis operas exigere.

Hæc tamen ſervitus ex captivitate orta non omnino plena aut certa eſt, ſed in ſuſpenſo vel pendente manet *l.* 1.§. *ſi pendeat,ff.ad S.C.Maced.*§. *ſi ab hoſtibus Inſtit.quib.mod.jus pat. pot. ſolvat.* ob fictionem juris, quod eſt poſtliminei vel lege Cornelia.

Hodie captivi vel gratis dimittuntur, vel certo lytro, vel permutatione aliorum captivorum. Huſan. *de hom.prop.c.*1.*num.* 40.

Venditione ſuiipſius Servi fiunt,ſi dolo malo ad precium participandum ſe venundari paſſi ſunt.§. 4. *Inſt.de jur.perſ.* Faber. *in Juriſp. Pap.ab ill.tit.prin.* 4.*illat.*3.

Damnatione in metallum denique ſervituti ſubjugantur, adeo ut etiam ſervi pœnæ dicantur.§.1. *ff.de cap.dim.*

Conſtituta ſervitute videamus quid in ea juris ſit, tum quoad perſonas, tum quoad res.

Perſonas dico Dominum & Servum, quamquam Servus proprie perſonam non habeat: eſt enim ἀπρόσωπος *l.inſtructum* 185. & *l.in lege* 203. *de V.S.* Vult.1.*I.R.* 8.*num.*3.

Domini officia ſunt in genere, præſtare ſervis opus, cibum, animadverſionem, nam cibus ſine opere facit ſervum porcum:opus ſine cibo,aſinum: caſtigatio ſine utroque,canem: In ſpecie vero :

1. Humana ſervorum tractatio. Non enim ſævire permittitur domino in ſervum.§.2. *Inſt. de his, qui ſunt ſui vel al.jur.* ſive gravis, ſive levis cauſa ſit. Sic erga ſervos dominus ſe gerat, ut neque petulantes, neque remiſſos eſſe patiatur. *Ariſtot.* 1,*Oecon.*5, Mediocris illi animadverſio permiſſa. *Huſanus tr. de hom.prop.c.*7.*n.*4. Quod Saturni ævo receptum ſcribit *Iuſtin.lib.*43. Id diligenter quoque dominus pro re nata curet. Vivat cum ſervo clementer: comiter etiam in ſermonem admittat & convictum. Sen.*ep.*47.

2.Do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

2. Dominus ſervos non adigat ad inhoneſta ſervitia, quod quidem olim familiare fuit Scythis, qui ſervos ſuos omnes viſu orbatos, fiſtulas genitalibus equarum impoſitas ore inflare coegerunt, lactis emulgendi gratia. Herod. *lib.* 4. *pr.*

3. Dominus non patiatur ſeſe ab uxore inſtigare in ſervos: prudens enim illud eſt Catonis monitum. Cato *lib.* 1.

Nil temere uxori de ſervis crede querenti:
Sæpe etenim mulier, quem conjunx diligit, odit.

Servorum officia eleganter complexus eſt Apoſtolus *Eph.* 6. *Coloſ.* 3. 1. *Pet.* 2.

Primum amore proſequantur ſuos dominos:
Qui hero ſuo ſervire vult, bene ſervit ſervitutem,
Næ adepol illum multa in pectore ſuo collocare oportet
Qui hero placere conſentiat præſenti atque abſenti ſuo.
Plaut. *in Perſa.*

Fideles deinde ſint & morigeri, & domini civitatem propriæ anteferant. Bennacoſ. *tr. de ſervis quæſt.* 53. dominoſque nec in extrema deſerant fortuna, quales fuiſſe Gallos ſcribit Cæſ. *lib.* 7. Celtiberos Valerius *l.* 2.*c.*1. Germanos Tacitus *lib. de mor. Ger.* Vitæ dominorum non ſtruant inſidias: quod quidem ſæpius factitatum legimus. Ita enim Tyrii á ſervis ejecti ſunt. Iuſtin, *lib.* 18. Et Scythas ex Media redeuntes patriæ aditu ſervi prohibebant Herod. *lib.* 3. *pr.* Plura collegit exempla Greg. Richt. *Ax. Oecon.* 57.

Tertium ſervi munus notat Plaut. *in Milite*:
homini ſervo ſuos
Domitos oportet habere oculos, & manus,
Orationemque

Cæterum alia ſervorum munia delineare voluit Apelles, qui ſervo picto atribuit aures aſininas, nares porcinas, manus omni inſtrumentorum genere refertas, humeros patulos, ventrem macilentum, pedes cervinos, labra duabus ſeris clauſa. Caſus *ad c.* 3. *lib.* 1. *polit.*

De Servitute quoad res obſervandum eſt: Ser-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

vum bona nulla habere poſſe, *l.13. ff. ex quibus cauſ. major. l.182. de V. S.* nec proinde ſucceſſores. *l.4. C. commun. de ſucceſſ. l. 28. de vulg. & pup. ſubſt.* Igitur quodcunque acquirit, ſuo acquirit Domino §. 4. *Inſt. de jur. perſ.*

Præterea curæ ſit politico, ne nimis multi ſint in Rep. ſervi, quemadmodum nec in œconomia. Ariſt. 1. *Oecon.* 5. Nam

Segnius expediunt commiſſa negotia plures..
Horat.

Qua in re vituperandi Lacedæmonii, qui deſtructo oppido Helo, incolas omnes captivos ſecum in ſuam regionẽ abduxerunt, unde etiam εἵλωτες dicti ſunt, eoſque in vicinos pagos juxta urbem diſtribuerunt: qua ratione facile fieri potuiſſet, ut conſpirationem adverſus cives urbem inhabitantes iniſſent. Ariſt. 2. *polit.* 7. Thucyd. *lib.* 8. Nam ſervi ſi aſpere tractantur, inſidiantur, ſi molliter, ſuperbiunt, & ſe dominis exæquant.

Nec decet ſuperbum eſſe hominem ſervum:
Plaut. *in Aſinar.*

Et totidem fere nobis hoſtes quot ſervi, ſi negligenter tractentur, Macrob. 2. *Satur.* 21. quo conſilio Vlp. *in l. un. §. 1. ff. Furti adverſ. naut.* Servum malum domeſticum appellat.

Cæterum Servos tales, de quibus diximus, hodie Germania non agnoſcit: & ſub annum Chriſti 1200. in univerſo ferme terrarum orbe ſervi tales amplius non fuerunt. Bodin. 1. *de Rep. c.* 6. & improbatur ab Imp. Sigiſmundo omnis ſervitus in reform. polit. *c.* 9.

Veſtigia tamen veteris illius ſervitutis hinc inde obſervare poſſumus: præſertim in regionibus Septentrionalibus: Huſan. *tr. de hom. prop. c. 1. n. 26.* Sunt paſſim homines proprii, ſive mancipia, vulgo *Leibeygene* dicti, Zaſ. *lib. 5. Reſponſ. c. 2. num. 75. & ſeqq.* atque hi fundos poſſident, quorum nomine operas ſerviles præſtant, gerunt officia, & exercent commercia. Sunt illi in VVeſtphalia etiam dete-

rioris

rioris conditionis : nam iis defunctis domini ſuccedunt in ſemiſſem, & extra conſortium hominum propriorum liberos ſuos elocare nequeunt, niſi hoc ab illis, quibus parent, impetraverint.

CAPVT X.

De Familiis.

FAmiliæ appellatio refertur ad res, vel ad homines. *l.195.* §.1. *ff.de V.S.* Pro re accepta totum patrimonium, quod cujuſque cum moreretur fuit, ſignificat. *d.l.195.* Inde familiam erciſcere, hoc eſt, hæreditatem dividere *l.1.ff.fam.erciſc.* Vult.1.*I.R.*8.*num.*4.Gœdd. *ad d.l.195.* Quo ſenſu Heſiod.2.*op. & dier.*docet, familiam conſtare non ſolum viro & conjuge, verum etiam bove aratore: cujus ſententiam commendat Ariſt. 1. *Oecon.* 2. 1. *pol.*1. Ad homines appellatio refertur vel ſervos, vel liberos. Servi dicuntur in familia contineri, *l.52.ff. de ædil. edict.l.2.*§.14.*ff.vi bon.rapt.l.1.*§.16. *de vi & vi arm.* Ad liberos cum trahitur, corpus certum quoddam hominum intelligimus, agnationis neceſſitudine inter ſe devinctorum. Eſtque nomen collectivum, quod una numero etiam ſingulari plures comprehendit. Bart. *in l.fin.pr.num.* 1. *C. de imp. ſubſtit. per l.2.ff.de reb. dub.l.9.de juriſdict.l.76. de judic.l.22.de fidej.*

Corpus illud hominum commune eſt vel proprium. Commune eſt agnatorum plurium inter ſe, communem quidem agnationis ſtipitem & originem habentium, ſed in quo ſunt capita plura, quæ viciſſim familias proprias habent, quæ ex eadem domo & gente prodierunt. Proprium, eſt familiæ, cujus caput & princeps unus eſt, cæteros ſi qui ſunt, ejuſdem familiæ in poteſtate ſua habens, qui paterfamilias dicitur. Magna autem familiarum eſt in Rep. neceſſitas: Sunt enim Rerumpub. omnium ſummaria & veluti rudimenta. Bodin.2. *de rep.*2. *in pr.* Nec Platonis 5. *de rep.* ſententia pro-

banda eſt, quod familias non tantum miſcet, ſed & plane tollit: dum uxorum in Repub. quam ſibi opinione ſua vinxit, communionem introducit: quid enim naturæ magis contrarium, quam labefactare primam conjugii inſtitutionem? Quid legumlatori magis congruum, quam.

Coucubitus prohibere vagos, dare jura maritis.

Quid Scytharum vetuſta conſuetudine tetrius, cum communes alerent uxores, liberos vero ex promiſcuo concubitu genitos adjudicarent ei, cui eſſent forma quam ſimillimi? Ita enim de Garamantis Pompon. Mela. *Nulla certa uxor eſt,* inquit, *ex his, qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcunt.* Orientales etiam populos quoſdam merito execramur, quod ſanguini nullam habuerint reverentiam, & paſſim inceſtu ſeſe polluerint.

Conſtituitur autem familia natura vel lege. Natura per cognationem, quæ eſt ex ſanguine & juſtis nuptiis, lege quæ per adoptionem contingit. Alia etiam familia plebeia hæc eſt; quæ inferiorem in Rep. gradum obtinet, alia nobilis eſt, quæ certis gradibus diſtinguitur: eſt enim vel Imperatorum, vel Regum, vel Ducum, vel Comitum, vel Baronum, vel denique Nobilium & Patriciorum.

Magiſtratus autem ſumma ope præclaras in Republ. familias conſervare ſtudeat: & extinctis novas ſubſtituat. Auguſtum Imperatorem hoc facere ſolitum ſcribit Tac. 2. *annal.* 5. *Nepos,* inquit, *erat Oratoris Hortenſii, is lectus à D. Auguſto liberalitate decies ſeſtertium, ducere uxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia extingueretur.*

Conſervantur vero familiæ per pacta quædam familiaria: Nam familia conſuetudinem inducere, ſtatutumve facere poteſt ad deciſionem cauſarum, vel ad filias ſucceſſione legitima excludendas VVeſenbec. *conſil.* 1. *num.* 66. & ibi allegat. Præferuntur enim mares fœminis in obtinendis fa-

miliæ

miliæ bonis præſertim inter nobiles. VVeſenbec. *conſil.* 51. Neque per mulieres, ſed per mares continuantur familiæ. Fœmina enim quamdiu in poteſtate patris eſt, familiam quidem habet, ſed per nuptias tranſit ex ea familia in qua nata eſt, in familiam ſui mariti. *l.* 195. *ff. de verb. ſign.* atque tum inter virum & uxorem ex diverſis familiis coeuntes utraque familia commixta & una domus eſt. Faber *in Iuriſp. Pap. tit. de nupt. princ.* 3. *illat.* 10. Et mulier ſui mariti conditionem ſequitur. *lib.* 8. *ff. de Senatoribus*: Participatque de dignitate maritali. *lib.* 13. *de dignit.* Vnde eſt quod privilegium immunitatis conceſſum generi & poſteris, non pertineat ad fœminas, *lib.* 1. §. 1. *ff. jure immunit.* Gail. 2. *obſer. num.* 16.

Cæterum familiæ communionem habent conſiliorum, ſacrorum, nominis gentilitii, inſignium, & honoris.

Conſiliorum participationem habent, aut habere præſumuntur: Vnde familiæ facta ſcire præſumuntur parentes & filii. Tiraq. *de Nobil. c.* 37. *num.* 110. VVeſenb. *conſ.* 15. *num.* 94.

Sacrorum communio olim inter familiares erat introducta lege Romuli. Plut. *in præc. connub.*

Non paſſuri erant, inquit Plin. Sec. *in Paneg. homines abradi aliquid bonis, quæ ſanguine, gentilitate, ſacrorum denique ſocietate meruiſſent.* Garſias *tr. de conjugali ac quæſtu. num.* 21. Sigon. *de antiq. Rom. lib.* 1. *cap.* 8. Tiraq. *de Nobil. cap.* 15. *num.* 16.

Nominis Gentilitii communionem habere, nec permittere debent, totius familiæ nomen mutari. Alias ex eo ſolo, quod quis novum ſibi adſumit nomen, nullum præjuditium oritur: quod ita demum fit, ſi alium ea re in fraudem induxerit, *arg. l. ult. ff. quod falſo tutore auctore l. un. C. de mutat. nomin.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Inſignia etiam habent communia ; quæ virtute majorum parta ſanĉte, nullo adjecto, nullo dempto, familiares tueri debent. Neque permittendum eſt aliis ad familiam non pertinentibus, ut ejus inſignia gentilitia præ ſe ferant: quemadmodum ambitio quendam eo compulit, ut fingeret ſibi loco inſignium Aquilam & Vrſum catena columnæ alligatum. In quem Bonifacius *tr. de furtis* hoc ſtringit diſtichon:

Redde aquilam Imperio, Collumnis redde columnam,
Vrſinis urſam: ſola catena tua eſt:

Innuens, nihil illi futurum venuſtius, quam catena gutturi ejus injicienda.

Veruntamen unicuique ſemper licuit ſibi fingere inſignia, & licebit, *l. 10. & ibi Dd. C. de ingen. manumiſ.* dum tamen non uſurpet ea, quæ aliarum familiarum ſunt propria. Bodin. 3. *de rep.* 8.

Honoris denique communionem habet familia: unde eſt, quod injuria illata uni de familia omnibus illata cenſetur. *l. lex Cornelia 5. ff. de injur.* & ſi filius injuria affectus ſit, pater agere poteſt. *l. 2. C. de injur. l. 36. in fin. de injur.* Et quoniam honor familiæ pariter ad omnes ſpectat, caveant ſedulo, ne aliqui per fraudem & impoſturam, ſuæ familiæ ſeſe inſerere conentur, per quos labecula cognationi adſpergitur. De his Val. Max. *lib. 9. cap. 16.* & Greg. Rich. *ax. œcon.* 213. Ita poſt mortem Commodi Imper. inventus eſt, qui ſe Sextum Condianum eſſe diceret, ac proinde recuperare facultates ejus, & dignitatem niteretur: qui quanquam ſæpe, cum examinaretur à multis, ſcite reſpondebat, tamen poſtquam eum Pertinax Græcè, cujus linguæ ille peritus fuerat, interrogavit, erravit maxime. Dion. *libro.* 72. De Pſeudo Druſo vide Dionem *lib.* 58. Atque ut impoſturæ iſtæ evitentur facilius, hi, qui ſe familiæ alicujus membra eſſe profitentur, apertiſſimis documentis fidem facere teneantur, vel Magiſtratui, vel ipſis familiæ principibus. Hoc diligenter obſervant Veneti, cogentes

gentes eum, qui ſe patricia de gente ſatum aſſerit, quingentos aureos penes ſe deponere, dum certis teſtimoniis probet, quod ſit patricius. Contar. *de rep. Ven.*

De deletione familiarum nonnulla notabimus.

I. Ob unius delictum in familia non tota familia exſtirpanda eſt. Suos enim pœna conſtringat auctores, *l.22.C.de pæn.* & eſt acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. Cic. in Brut. Proinde Perſarum illa conſuetudo; de qua teſtatur Ammian. Marcellinus, *lib.*23. merito irrationabilis videtur: *Leges*, inquit, *apud eos impendio formidatæ: inter quas diritate exſuperant latæ contra ingratos & deſertores, & abominandæ aliæ, per quas ob noxam unius, omnis propinquitas perit.* Briſſon. *lib.*2.*de regno Perſ.* In ſacris Saulis R. Iud. ſeptem filios à Gibeonitis ſuſpenſos eſſe legimus. 2.*Sam.*21. *v.*3. Et Philotas apud Curt. *lib.*6.*cap.*10. mœrens ſic alloquitur patrem: *Ergo chariſſime pater, & propter me morieris, & mecum? Ego tibi vitam adimo, ego tuam ſenectutem exſtinguo. Quid enim me procreabas infelicem adverſantibus Diis? an ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Neſcio adoleſcentia mea miſerior ſit, an ſenectus tua. Ego in ipſo robore ætatis eripior, tibi carnifex ſpiritum adimet, quem ſi fortuna exſpectare voluiſſet, natura repoſcebat*, &c.

Melius ergo ſanantur vitioſæ partes, quam exſecantur. Cic. 2.*ad Att.ep.*1. & Putridum illud familiæ membrum reſecandum, ne pars ſincera trahatur.

II. Experientia comprobatum eſt, in principum & privatorum hominum familiis, ſucceſſionem certa periodo circumſcriptam eſſe, qua decurſa, exſpirent. Non raro enim parentum dignitas aut in liberis exſtinguitur, aut certe in abnepotibus & trinepotibus deſinit.

Cambyſes dignitatem à patre Cyro acceptam non ad hæredes ſuos, ſed extraneos tranſmiſit: Et Alexander Aſię domitor Philippi patris gloriam

riam ſecum tumulo recondidit: Marcus ille Antoninus, quo nullus doctior fuit Imperator, Commodo filio gloriam pepererat, quæ tamen in ipſo exſtincta eſt.

Craſſus ille, quo nemo fuit locupletior, una cum filio, quem hæredem fore ſperaverat, à Parthis interfectus eſt.

Dionyſius Iunior paternam tyrannidem tueri non potuit: perfugium in adverſis Doctrina illi conciliavit apud Corinthios; quibus in erudienda juventute operam ſuam addixit: De illo canit Ovid. 4. *de Ponto eleg.* 4.

Ille Syracuſa modo formidatus in urbe,
Vix humili duram reppulit arte famem.

Piſiſtratidæ vero Hippias & Hipparchus partim cæſi, partim in exilium acti ſunt. Quod ſi filii aut nepotes paternæ dignitatis fiunt capaces, videas tamen ſæpius, eam deſinere in abnepotibus aut trinepotibus. Richt. *axiom. Oecon.*

III. Totæ interdum familiæ eradicantur propter parentum ſcelera.

Ruben ob inceſtam cum noverca conſuetudinem toti poſteritati pœnas accerſit. *Geneſ.* 49. Salomon ob idololatriam. 1. *Reg.* 11. *v.* 3. Aſſarhaddon luit ob patris ſui Sennacherib blaſphemias; regnum enim ab eo ad Chaldæos tranſlatum eſt. Tarquiniana poſteritas, ob Superbi illius tyrannidem, aut cæſa, aut in exilium pulſa eſt. Livius *lib.* 1. Paridis filii ruina cameræ in Trojana arce oppreſſi. Dyctis Cretens. *lib.* 5. atque alia hujus rei exempla quotidiana ſuggerit experientia.

CAPVT XI.

De Collegiis & Corporibus.

COllegium à colligendo auctore Varrone 2. *de ling. Lat.* dicitur. Eſtque legitima trium pluriumque perſonarum ejuſdem conditionis & poteſtatis conſociatio. *l.* 173. *ff. de V. S.* Corpus

pus vero plurium collegiorum conjunctio eſt. Dicitur & cœtus, conventus, ſodalitas, tribus. Et collegia ſodalitia Cujac. 7. *obſ.* 30. Dicemus autem 1. de conſtitutione collegiorum. 2. de ſubjectis. 3. de collegiorum jure, 4. de diſſolutione.

I. Ad conſtituendum collegium ſciendum eſt, non ex qualibet cauſa collegii conſtitutionem eſſe permiſſam. *l.* 1. *in princ. ff. quod cujuſque univerſit. nom. l.* 1. *per l. collegia* 3. *ff. de colleg. & corpor.* Hartman. *lib.* 2. *obſ.* 43. *obſ.* 4. *num.* 3. Religionis autem cauſa coire prohibitum non eſt. *l.* 1. §. 1. *ff. de colleg.*

Quæritur hoc loco, an inconſulto magiſtratu, ob cauſam religionis collegia habere liceat? Neg. nam turbæ & ſeditiones inde naſci facile poſſunt: & legibus, SCtis, principalibuſque conſtitutionibus coercetur, ne collegium tale paſſim habeatur. P. Fridericus 1. *de proceſſ.* 30. *in fin.* Et Athenienſes damnarunt Alcibiadem, quod ſacra collegia privatim tractaret. Æmil. Probus & Plutarch.

Quod ante ex *l.* 1. §. 3. de collegiis adductum eſt, vigorem ſuum hodie non obtinet, vel maxime ideo, ne Magiſtratus, cui religionis cura incumbit, aliam religionem, quam quæ publice inducta eſt, clanculum introduci permittat: Privatus autem non habet poteſtatem conſtituendi collegium *c. dilecta.* 14. *extr. de exceſſibus prælator.* Sed illud inire oportet ex authoritate ſuperioris, *l.* 3. §. 1. *ff. de colleg.* Et Princeps prudenter fecerit, ſi non permiſerit ullum collegium à ſubditis inſtitui, cui ipſe non præſit ſua auctoritate, per perſonam aliquam à ſeipſo delegatam. Nullum vero permittere collegium inhumanius eſt, quam ut à principe admitti debeat. Nec excuſationem meretur Claudius Imp. qui Collegia paſſim abolebat. Dion. *lib.* 60.

II. Ex collegiis, qui eſt ſuperior, dicitur Primicerius, reliqui ordine Secundicerii. *tit. C. de primicer.* Collegium autem inter pauciores quam tres

ſubſiſtere nequit *l.*85.*ff.de V.S.* Duorum enim numerus ad eam rem ſolennis non eſt *arg. l.deteſtatio.* 40.§.*unicus de V.S.*

III. Inter collegas eſt communicatio rerum, operarum, juris & benevolentiæ.

Rerum ideo, quia communes habent res, arcam, actorem, ſyndicum, *l.*1. §. *quibus ff. quod cujuſque univerſit. nom.c.*1. *ex.de Syndico.*

Operarum reſpectu, poſſunt pactionem, quam velint, inire, *l.ſodales.ult.ff.de colleg.* modo ne quid inde detrimenti ſentiat Reſp.

Communicatio juris inter collegas certis pactis & legibus exprimi & confirmari debet, ac referri in certas tabulas ſive libros, quos vocant *Zunfftbucher.* Huc pertinet illud, ut id, quod collegio debetur, non ſingulis debitum intelligatur: nec quod collegium debet, ſinguli debere dicuntur, *l.ſicut* 7. §.*ſi quid ff.quod cujuſque univerſ. nom.* Referri & illud huc poteſt, ut qui de novo veniunt ad collegium, non teneantur de debito ante contracto, *tex. & ibi.Bart.in l.providendum* 13. *C.de decurionibus lib.*10. & illud, quod ii, qui ſunt in collegio alicujus artis, & artem non exercent, non gaudeant privilegiis Collegii. Bart. *in l.ſemper.*§. *quibuſdam ff. de jur. immunit.*

Edictum autem Collegii valet ex eo, ſi major pars conſenſerit *l.*19.*ff. ad Municip. c.cum in cunctis ext. de iis, quæ fiunt à maj. par.*

Ex benevolentia eſt communicatio conſiliorum, *l.*4.*ff. ad municip.* animorumque conjunctio: Animadverſum enim eſt, Romæ neminem, qui collegam ſuam magiſtratu dejeciſſet, ipſum annum ſupervixiſſe Dion.*lib.*46.

Sed quid de collegiis Canonicorum liberis; *der freyen Keyſerlichen Stifften* dicendum? Hæc immediate ſubjecta ſunt Imperio & Cæſari in civilibus, atque ideo forum ſortiuntur in Camera Imperiali, *Gail.* 1.*obſ.*30.*n.*9. *& lib. de pignorat.c.*7.

IV. Remp. vehementer debilitat Collegiorum diſſolu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

diſſolutio. Id obſervarunt Romani devicta Macedonia: Tum enim victis Achæis, Mummius Coſſ. conſilia omnia ſingularum Achajæ nationum, & Phocenſium & Bœotorum, aut in alia parte Græciæ delevit. Liv. *libr.* 35. Poſtea vero cum Romanorum imperio acquieviſſent, antiquæ Genti cuique concilia ſunt reſtituta Strabo.

Quæritur: An perſonis mutatis, mutetur quoque collegium: Neg. *per l.* 7. §. 2. *ff. quod cujusque univerſ. nom.* Quod ſi nullus omnino remanſerit, ſolutum illud intelligitur. Accurſ. *ad l.* 7. §. 1. *eod.*

Quæritur denuo: An collegium auctoritate ſuperioris ob delictum deſtructum, *das durch die obrigkeit geſchleifft worden*, amittat ſua privilegia, Affirm. facit tex. *in c. placuit, de conſecrat. diſt.* 1. Tum enim cenſetur nullum ejus ſubjectum amplius eſſe reliquum, *arg. l.* 31. *ff. quibus modis uſufr. amit. Bald. in tit. de pace Conſtant. in verbo Imperialis num.* 8. Quod obtinet, etiamſi reſtauretur Collegium. Gail. 2. *obſ.* 61. *n.* 4.

Cæterum de abuſu Collegiorum, reformatione & deſtructione vid. Pet. Greg. 33. *de Rep.* 5.

CAPUT XXVII.

De Diœceſi, Diſtrictu, Territorio, & Regione,

Diœceſis definitur, quod ſit provinciarum quædam vniverſitas, quarum quælibet habeat ſuum præſidem. Vult. 1. *I. R.* 13. Forcat. *in Necyom. Dial.* 61. *n.* 3. quæ appellatio cum Territorio & diſtrictu convenit Zaſ. *conſ.* 16. *n.* 47.

Territorii autem notatio varia à noſtris adducitur: vel à terendo. Varro. 4. *de ling. lat.* vel à terra ſeu agro, id eſt diſtrictu. *l.* 27. *ff. de V. S.* vel à terrendo, quod hoſtis terrendi cauſa conſtitutum eſſe debeat: Frontinus. vel quod magiſtratus inter eos fines jus terrendi habeat. *l.* 239. §. 8. *ff. de V. S.* Alii quaſi Tauritorium, tritum bobus & aratro, dictum putant. A. Knichen *tr. de ſublim. ter. jure*. Idque ex eo quod antiqui condituri civitates taurum in

dextra,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dextra, vaccam intrinſecus jungebant, & juncti ritu Sabino, id eſt, Togæ parte caput velati, parte ſuccincti tenebant ſtivam incurvam, ut glebæ omnes intrinſecus caderent, & ita ſulco ducto deſignabant, aratrum ſuſpendentes circa loca portarum Cato *in orig.*

Territorium definitur, quod ſit terræ ſpatium, armatum juriſdictione. Boer. *deciſ.* 217. Guido Pap. *q.* 577. Eſtque vel anguſtius, ut Dynaſtia, Baronatus, Comitatus: vel latius, ut provinciæ, Ducatus, Regnum.

Notentur autem de Territ. ſequentia axiomata.

I. Territoria ſunt continua, non interrupta alterius principis dominiis. Diſcontinuatio enim illa magnas parit confuſiones, & tempore belli non ſatis firmum præſidium præſtare magiſtratui poteſt. Atque hoc nomine felicior eſt Rex Galliarum Rege Hiſpaniarum. Illius enim regnum nullo externo dominio eſt intermixtum, ſed omnes ejus partes veluti in circulum arcte ſunt continuatæ. Hujus provinciæ, licet potentia & amplitudine multo ſint ſuperiores Gallicis, tamen interruptæ ſunt, ut nec regi feliciter, nec auxilii quicquam ab iis peti poſſit.

II. Diſtrictus excultus eſſe debet frequentibus ædificiis pagorum, vicorum, caſtellorum & urbium quo nomine Germania noſtra hodie antecellit cæteras Europæ partes, more à vetuſtate diſcrepante. Nam olim civitatibus maximè laudi fuit, ut quam latiſſimas circum ſe vaſtatis finibus ſolitudines haberent. Cæſ. *lib. 6. de bell. Gal.*

III. Territoriorum limites deſignandi illi ſunt. qui natura loci munitiores ſunt, quo nomine felix eſt Anglia, undique mari & portubus cincta; nam & in eam importatum ſemel aurum exportari lege & moribus prohibetur, niſi quantum modico viatico ſit: Sed hæret in ejus ſinu ac gremio numus, non aliter quam in ſpelunca aut unguibus Leonis ingreſſæ feræ. Scipio Gentil. *l.* 2. *parerg. c.* 24.

Polonia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Polonia è contra nullis munitis cincta limitibus: ideoque liberum cuique quaſuis res exportare.

De jure Territorii.

I. Conceſſo Territorio, etiam quod alluvione vel fortuna accedit, dicitur cedere commodo Vaſalli, niſi dominus expreſſe ſibi reſervaverit. Arnold. de Reyger *in Theſ.*

II. Principes Imperium non recognoſcentes poſſunt in ſuis Territoriis, ſi ſunt ampla, diverſa & ſeparata, præmunire ſe adverſus vicinum, ædificiorum & caſtrorum exſtructione, Gail. 2. *obſ.* 69. *in fin.* alias enim difficulter retinentur remotæ ditiones Curt. *lib.* 4. *Periculoſum eſt*, inquit, *prægrave imperium. Difficile eſt continere quod capere non poſſis. Videſne ut navigia, quæ modum excedunt, regi nequeant?*

III. Territorium ſuum Domini purgare debent malis hominibus, ad tuendam popularium quietem, *l.* 8. §. 12. *ff. de off. præfecti urbi. l* 3. *l.* 13. *ff. de off. præſid. l.* 1. §. 8. *C. de off. præf. præt. Afric. l.* 7. *ff. de incend. ruin. nauf. Zaſ. conſ.* 14. *num.* 6. *fol.* 1.

Quod ſi mercator, qui vectigal ſolvit, rapinam in eo paſſus ſit, dominus iſtius Territorii tenetur ad refuſionem damni, vel ad exhibendum latronem. Mynſ. *cent.* 5. *obſ.* 70. VVurmſ. *obſ.* 5. Gail. 2. *obſ.* 46. Publice enim intereſt, ſine periculo hinc inde commeare. *l.* 1. §. 1. *ff. de his qui effud.* Quod confirmatum eſt jure Sax. *lib.* 2. *art.* 7. *his verbis: Wenn einer Geleit gibet, der ſol jhn fur ſchaden behuten, oder ſol jhm den ſchaden gelten.*

IV. Si in confinio duorum territoriorum quis occiſus reperiatur, cognitio ad utrunque pertinet, ſi dubitetur, quo loco cædes facta ſit. Niell. *diſp. ult. Feud. in fin.*

V. Quicquid eſt in Regno vel Comitatu aliquo, *Was in einem Furſtenthumb oder Graffſchafft gelegen oder bekreiſt iſt*, præſumitur eſſe de juriſdictione Regis vel Comitis illius, niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

niſi contrarium probetur, Specul. *ad tit. de juriſd. num.* 3.

V I. Denique Diſtrictus quo ſunt fertiliores, eo incolas habent pejores: quia ſatietas parit opulentiam, opulentia nequitiam. Inſulares cæteris improbiores ſunt, cujus rei cauſa Siculos & Anglos quidam producunt. Carthaginenſium etiam impoſtura & Punica fides in proverbium abiit; Et Sodomiticus ille tractus florentiſſimus erat, incolæ tamen ad quodvis ſcelus perpetrandum parati.

CAPVT XIII.

De Civitate & Metropoli.

CIvitas eſt hominum ſecundum eaſdem leges viventium certa ratione moderatus cœtus. Ratione moderatum dico, ut excludam pyratas, latrones, deportatos, aliaſque civitatum peſtes & catharmata: cum quibus jura commerciorum nulla eſſe poſſunt. Aliter definit Auguſtin. *lib.* 19. *de Civ. Dei c.* 21. quod ſit cœtus multitudinis juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus.

Differt à Rep. quod Civitas eſt quaſi materia, in quam reſp. tanquam forma inducitur: quo ſenſu Iſocrates Remp. vocat civitatis animam, & Ariſtot. 3. *pol.* 3. Remp. choris & harmoniis, civitatem perſonis & numeris comparat. Sicut enim iidem homines mox Tragicum, mox Comicum poſſunt conſtituere chorum ita civitas eadem variis poteſt informari Rerumpub. formis; ſicut Iudæorum civitas nunc à judicibus, nunc à regibus, nunc à principibus gubernata eſt.

Differt ab urbe, quod urbis termini muri ſunt, iiſdem ipſa fruitur *l.* 2. *ut Alphenus* 87. *l. collegarum* 173. §. 1. *de V. S.* Civitas autem non in parietibus aut muris, ut loquitur Pompeius apud Dionem, ſed ipſa hominum multitudine poſita eſt; quam ligneis etiam muris includit Themiſtocles apud Iuſtin. &

& Æ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& Æmil. iique cives eſſe alicujus Reip. poſſunt qui in urbe non habitant: quemadmodum ruri morabatur Quinctius. Plin. *lib.*2.*c.*18.*&* Liv. *lib.*3. Cato Senex & Lucullus. Hoc civitatis & urbis diſcrimen non adverterunt Carthaginenſes, qui de civitate promiſſam ſalutem interpretabantur de urbe. Appian. *in Lybic.*

Obſerventur hoc loco ſequentia axiomata.

I. Civitas eſt inſtar unius hominis, ejuſque perſonam repræſentat. Bartol. *in l.*1. §. *municipiis n.*3. *de acquir.poſ.*Ariſt.3 .*pol.*3. quod idem de Magiſtratu dicitur. *l.* 25. *ff. ad Municip.* Eſt autem Civitas corpus quoddam myſticum, ad corporis vivi verique modum, ut Plutarch. *in lib. de doctrina princ.ad Trajanum* docet, his verbis, referente Guevara *in Horol.princ. lib.*1.*c.*36. *Caput omnium eſt princeps: penes quem Imperii ſumma eſt. Oculi quibus videmus, viri in Rep. boni ſunt, quorum ductum ſequimur: aures quæ audiunt quæ dicimus, ſunt ſubditi, qui imperata faciunt: Lingua qua loquimur ſunt eruditione præſtantes viri, ex quibus leges & diſciplinas audimus: Capilli de capite penduli, ſunt injuria affecti, qui opem regis implorant: manus & brachia ſunt equites & nobiles, qui hoſtem reprimunt: pedes qui omnia ſuſtinent, ſunt agricolæ, qui victum omnibus ordinibus ſubminiſtrant: oſſa dura quæ carnem fulciunt fragilem, ſunt viri ſapientes qui onus ſuſtinent Reip. Corda quæ palam non videmus ſunt familiares intimi, qui in arcano conſilium dant ſenatu: denique collum, quo capiti corpus cohæret, eſt amor regis & regni, ex quibus conſtat civitas.* Hactenus Plutarchus.

II. Civitatibus præſertim opibus & armis florentibus vicini principes vehementer invident. Mature itaque ſibi proſpiciat bene morata civitas, qua ratione Principem finitimum benevolum ſibi & fœderatum efficere poſſit. De Philip. Macedone Iuſtin. *lib.* 8. *in pr.* refert, quod velut è ſpecula quadam libertati omnium fuerit inſidiatus alendo civitatum contentiones, auxilium inferioribus ferendo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rendo, victos pariter victoreſque ſubire regiam ſervitutem cogendo. Exempla hodie paſſim in S. Rom. Imp. ſunt cuivis obvia.

III. Civitates cum bona & matrimonia habeant, ex ſuo contractu non minus obligantur, quam alios obligatos habere poſſunt: non ſolum ſi omnes in unum convocati cives communicato conſilio, verum etiam ſi adminiſtrator civitatis nomine contrahat *l.* 27. *ff. de rebus creditis.* Ex mutuo autem non aliter obligatur, quam ſi probatum ſit, pecuniam eſſe in uſum civitatis verſam, *d. l.* 27. *Nov.* 120. *c.* 6. §. 2. *arg. l. fi. C. de vend. reb. civit.*

IV. Civitas ſuos cives eorumque bona ita obligare poteſt, ut in defectum ſolutionis ubique locorum apprehendi & arreſtari poſſint. Gail. *de arreſt. Imperii cap.* 9. Peck. *de jur. ſiſtendi cap.* 4. *num.* 17.

V. Civitas res ſuas urgente neceſſitate alienare poteſt. *l. ſi quæ* 3. *C. de vend. reb. civit.* ſi nempe omnium quorum intereſt conſenſus intervenerit. *l.* 2. *C. de præd. decurion. ſine decreto non alienand.* Alias pecunia Civitatis collocanda, in ejus uſum adminiſtranda. N. 128. *cap.* 16.

VI. Civitas adverſus contractum communi conſenſu celebratum, poteſt reſtitui: ſi probetur Læſio: utitur enim jure & beneficio minorum. *l.* 3. *C. de jur. reip. l.* 4. *C. quibus ex cauſ. majores l.* 1. *C. de officio ejus, qui vicem alicujus judicis, vel præſidis obtinuit.* Gail. 2. *obſ.* 52. *n.* 4.

VII. Civitas tenetur ex facto ſui Magiſtratus. *l. in honorariis.* §. 1. *ff. de O & A.* Nempe in civilibus. *l.* 1. §. 1. *de Magiſtratibus conveniendis.* Cives enim intelliguntur ſcire, quod ſciunt hi, quibus ſumma Reip. commiſſa eſt, *l.* 14. *ff. ad Municip.*

VIII. In conficiendis negociis civitatis, conſenſus majoris partis habetur pro conſenſu omnium *l. quod major.* 19. *ff. ad Municip.* Refertur enim ad univerſos quod publice fit per majorem partem *l. aliud.* 60. §. 1. *de R. I.*

IX. Ci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

IX. Civitas omnibus aliis chirographariis creditoribus præfertur, & bona debitoris à quocunque poteſt vindicare *l. 2. de debitoribus Civitatum*, niſi tamen bona debitoris alteri ſint obligata. *l. ignorante 3. C. de remiſſ. pignor.*

X. Civitas obligatur ex delicto, *l. metum 9. §. 1. ff. quod metus cauſa.* Mynſ. 4. *obſ.* 77. ſi vel communicato conſilio delictum ſit admiſſum, vel major civium pars deliquerit: *l. aut facta §. ult. de pœnis.* vel delictum per conniventiam approbatum ſit, Baro à Tautenberg *in viridario concl.* 80. Mynſ. 4. *obſ.* 79. Gail. *de pace publ. c. 9. n. 4.* Gœdd. *ad l. 17. n. 20. de V. S.*

XI. In civitates ob delicti gravitatem ſevere animadvertendum eſt: & pro diverſitate circumſtantiarum ſupplicium ſumitur vel de univerſis, vel de ſolis ductoribus, vel denique ſortitione facta pœna infligitur.

Vniverſos ſæpius punitos legimus. De Cyzicens. Dion. *libro* 54. ait. *libertatem iis eſſe ereptam.*

Auguſtus etiam, teſte Sueton. c. 24. decimam legionem contumacius parentem cum ignominia totam dimiſit. Quem imitatus eſt Alexander Severus, qui ſæpe integras exauctoravit legiones, Lamprid. Nec alterius illius coercitionis qua in ſolos delicti auctores animadverſio ſtringitur, exempla deſunt. De Capuanis perfidioſis Livius *dec. 3. lib. 6.* his verbis: *Ibi quoque in eos, qui capita rerum erant, animadverſum: Ita ad* 80. *Principes Senatus interfecti, Trecenti ferme Nobiles Campani in carcerem conditi, alii per ſociorum Latini nominis urbes in cuſtodias dati variis caſibus interierunt, multitudo alia civium Campanorum venundata.*

Sortitionis denique uſus fuit apud veteres frequens, cujus modum deſcribit Cic. *pro Cluentio.* Statuerunt ita majores noſtri, ut ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in

quoſdam

quoſdam animadvertetur, ut metus ad omnes, pœna ad paucos perveniat. Sic Caſſius apud Tacitum 14.*annal.* 6. Et ex fuſo exercitu, cum decimus quiſque fuſte feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur: habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra ſingulos utilitate publica rependitur. Quod ſi igitur temeritate multitudinis, & ſine magiſtratus conſenſu quid admiſſum eſt, ſi non multi delinquentes fuerint, locum habet regula, obligare ſingulos in ſolidum, quod à pluribus commiſſum eſt. *l. ſemper* 15. §. 7. *ff. quod vi aut clam. l. ult. de Sicar.*

Si vero plures fuerint, tum interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius quam aſperandæ. *l.* 42. *de pœn.* Si vero à ſolo Magiſtratu peccatum eſt, pœna ibi ſit, ubi & noxa eſt. *l.* 22. *C. de pœnis.* Si ab utriſque ſimul delictum eſt commiſſum, jura civitati adimuntur, vel privatur mœnibus, ut Carthago: vel inductione aratri deletur, ut Mediolanum: vel denique noſtris moribus à Cæſare proſcribitur, ut Aquiſgranum, &c.

De Metropoli.

Metropolis eſt Civitas primaria, ad quam aliæ inferiores reſpiciunt, dicta quaſi μητρόπολις, id eſt, *mater urbium, ſive, caput provinciæ. l.* 1. *C. de Metrop. Beryt. c. de his.* 14. *diſt.* 12.

Aliam notationem adducit Iſidorus *libr.* 7. *Etym.* 12. & *in c. Cleros diſt.* 21. Metropolin eſſe dictam quaſi menſuram Civitatum: Alias Metropolis etiam dicitur illa civitas, ex qua Colonia deducta eſt Thucyd. *lib.* 4. Colonia beneficio affecta, honorem urbi matrici tribuit: injuria vero affecta abalienatur.

Vnde Colonariæ civitates tanquam filiæ ſunt, reliquæ velut matres.

I. A dignitate & amplitudine metropoleos pendet totius diſtrictus gloria.

II. Metropolin munitam eſſe oportet, ut inferiores

feriores urbes tempore belli perfugium ibi habere poſſint.

CAPVT XIV.
De Vrbe & ædificiis publicis.

VRbs ab urvo ſive urbo dicitur, quod eſt curvativa aratri, & urbare idem quod arare, vel aratro definire *l. pupillus.* 230. §. 6. *de V. S.* In condendis enim urbibus, ut ſupra *cap.* 7. dictum eſt, olim aratro utebantur, quo futuræ urbis magnitudinem, proportionem, ſitumque muro cingendum deſtinabant. Cœlius Rodig. *lib.* 14. *c.* 1.

Oppidum ab ope ferenda & ſuſtinenda dictum, *d. l. pupillus* §. *oppidum de V. S.* Iſidorus *lib* 15. Orig. *c.* 1. deducit ab oppoſitione murorum, & opibus recondendis.

Oppidum vero Britanni vocant, referente Cæſare. 5. *com.* cum ſylvas impeditas vallo atque foſſa munierunt, quo incurſionis hoſtium vitandæ cauſa convenire conſueverunt.

Conſideratur autem urbs, reſpectu totius, vel partium. Totius reſpectu Situs urbis cognoſcendus eſt: quo pertinent Regulæ ſequentes.

I. In exſtruenda urbe ſalubritas aeris ſpectari debet: quæ major eſt in urbibus collocatis ad Orientem & Septentrionem, quam in iis, quæ ſunt ad meridiem & occidentem. Ex illis enim locis ſicciores & puriores ſpirant venti: ex his craſſiores & humidiores, Ariſt. 7. *pol.* 11.

II. Obſervetur commoditas loci, ad quævis negocia rectius perſpicienda: ex locis aſperis & montoſis plus incommodi ſentient incolæ, quam ex iis, quæ ſunt in planitie. Nam facilior in his commeatuum eſt ſubvectio. Scalig. 3. *Poet.* 106. Male ergo ſuaſit Dinocrates Architectus Alexandro M. ut etiam ſupra montem Athon urbem exſtrueret, ex qua incolæ nihil, quod ad vitæ ſuſtentationem faceret, obtinere poſſent. Machiavel. *l.* 1. *diſp.* 1.

III. Eligatur talis locus, qui civibus egreſſu facilis ſit, hoſtibus acceſſu difficilis.

IV. Locus aquis abundans placeat: ne hoſtes urbem ad aquarum penuriam facile redigere poſſint. Paluſtrem tamen locum averſari debent incolæ, vel maxime ob moleſtiam culicum ibi naſcentium, niſi propugnaculum eodem loci habere velint. Qua de re vide Bern. Saccum *lib.* 1. *hiſt. Ticinens. cap.* 6. & P. Camer. 2. *med. hiſt. c.* 86.

V. Vrbs amplitudine ſua non nimis ſit diffuſa: ut cives facilius commercia inter ſe habere poſſint: & ne magiſtratus officium in infinita extendatur, & peregrini paſſim ſeſe immiſceant: quod neceſſariò fieri oportuit in vaſtiſſima illa Babylone, de qua Curtius *libr.* 5. Totius operis ambitum 368. ſtadia complecti aſſerit, ædificia non eſſe admota muris, ſed fere ſpatium unius jugeri abeſſe: ac ne totam quidem urbem tectis occupatam: per 90 ſtadia habitari: nec omnia contigua eſſe, quod tutius viſum fuerit pluribus ſpargi: cætera ſeri, colique, ut ſi externa vis ingruat, obſeſſis alimenta ex ipſius urbis ſolo ſubminiſtrentur. In æmulationem hujus urbis Parthos condidiſſe Cteſiphontem prodidit Solinus *c.* 70. Sic Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syrię, Phœniciæque memorabilis. Curt. *lib*, 4.

VI. Vrbs non nimis vicina ſit mari, aut vaſto flumini: neque etiam nimium ab eo remota, ita ut cives terra marique neceſſaria ſibi comparare poſſint. Vrbi enim ideo maris vicinitas obeſt, quod facile poteſt repleri peregrinorum hominum colluvie: quibus ob novitatem morum corrumpuntur civium animi. Ariſt. 7. *pol.* 6.

VII. Fertilis denique locus eligendus eſt, ut in eo civibus numero auctis alimenta ſuppetant, potentioreſq; effecti cives omnem externam vim propulſare poſſint. Talis fertilitas in parte Hiſpaniæ deſcripta eſt à Iuſtin. *libro* 44. quod temperato calore, inde felicibus & tempeſtivis imbribus in om-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

in omnia frugum genera fœcunda ſit, adeo ut non ipſis tantum incolis, verum etiam Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantia ſufficiat. Conſentit huic rei Latinus Pacatus in Panegyrico: qui terris omnibus terram feliciorem indigetat Hiſpaniam.

Vidimus de Vrbe collectim: Nunc de ædificiis publicis in urbe conſtitutis. Illa habentur ob cauſam vel religionis, vel commerciorum, vel defenſionis, vel aquæductus, vel jucunditatis. De ſingulis videbimus.

I. Religionis & liberalis eruditionis cauſa ſunt, Templa, Scholæ, Bibliothecæ.

Templa in editioribus & celebrioribus civitatis locis, quæ ſplendorem aliquem & dignitatem habent, exſtruenda ſunt; quale fuit magnificentiſſimum Hieroſolymitanum templum: eorumque ornamenta ſervanda ſunt, *l.3.C.de paganis & ſacrificiis.* Quæ ex ſententia Perſii *in fi.ſat.2.* ſunt:

Compoſitum jus, faſque animi ſanctique receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectore honeſtum:
Hoc cedo, ut admoveam templis? & farre litabo.

Olim excubias militares circa templa fuiſſe diſcimus ex Tertull. *de Corona, & in Apol.*

Et vero cum pleriſque in urbibus templa aſylorum jura habeant, providendum, ne confluant eo homines, qui προαιρέσει deliquerunt, quos puniri Reip. intereſt. Nec enim ille meretur beneficium legis, qui contra eam delinquit. *c.fin. de immun. Eccleſ.*

Neque pyratis, adulteris & virginum raptoribus delicti venia concedenda eſt, ideo, quod ad templum confugiunt. *Nov.*17. Adoniam cum fugeret ad aram, inde retractum legimus. 1.*Reg.*1.*v.*50. & *Ioabum* 1.*Reg.*2.*v.*29. Et Pauſaniam in templo fame necatum. Thucyd. *lib.* 1. Olim triplici hominum generi perfugium in aſylis fuit, ſervis, obæratis & maleficis. Lipſ. *in not. ad l.*3.*An. Tac.*

Bibliothecæ (cujus appellatione non tantum

libros, ſed etiam locum in quo libri ſunt, comprehendimus, *l. Labeo. 50. ff. de contrah. emt.*) veræ eruditionis ſunt ſeminaria. Notetur autem. 1. Bibliothecas ad Orientem eſſe collocandas. Vitruv. *lib.6. Architec.5.* Nam ſi ad occidentem & meridiem ſpectant, ab humore & tineis facile vitiantur, & legentem moleſtia afficiunt. Cæterum de Bibliothecis vide Senecam *de tranq. animi c. 9.*

2. Obſervetur; Reditus eſſe conſtituendos in rep. ad augendam quotannis bibliothecam, quales hodie in inſtructiſſima ſua Bibliotheca liberaliſſime erogare ſolet Sereniſ. Elector Palatinus, imitatus Matth. R. Hungariæ, qui in comparandis variis ſcriptoribus, nullis pepercit impenſis, Bonfinius, Phil. 5. *Chron.* itemque Ptolemæum Philadelphum R. Ægypti, qui, teſte Gellio *libr. 6. cap. 17.* ad millia ferme voluminum ſeptingenta conquiſivit.

II. Commerciorum cauſa forum eſt: id eſt, publicum & amplum ſpatium, pervium ad commercia hominum exercenda deſtinatum. Ejus tres ſpecies. 1. Forum liberum, in celebriore civitatis loco accommodatum deambulationibus & colloquiis honeſtorum civium & negociatorum. 2. Forum rerum venalium: hoc à ſuperiore ſit remotum, & eo loci, quo merces è mari & terra facile comportari poſſint. 3. Forum Iuſtitiæ vel Magiſtratus, id eſt, locus, in quo Curia, archivum, tribunal diſceptandis controverſiis civium condita, Ariſt. 7. *Pol.* 12. *in fi.* Commerciorum cauſa etiam portus ſunt, nempe concluſi loci, quibus importantur merces, & inde exportantur. *l. portus ff. de V. S.*

III. Defenſionis cauſa exſtructa ſunt publica ædificia, veluti Muri, Armamentaria, Turres.

Muros in vrbe neceſſarios eſſe, ſex argumentis probat Ariſt. 7. *Pol.* 11. Contra diſputat Scal. *l. 2. Poet. c. 106.* & ut tutiore loco ſit civitas, mœnia pro facultatum conditione ampla exſtruantur.

Mœniorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Mœniorum urbis Babylonis amplitudo à Propertio *lib.* 3. decantata eſt:

Perſarum ſtatuit Babylonna Semiramis urbem.
Vt ſolidum cocto tolleret aggere opus;
Et duo in adverſum miſit per mœnia currus,
Ne poſſent tacta ſtringere ab axe latus.

Solinus Babylonicos muros altitudine ducentos pedes tenuiſſe ſcribit *cap.* 70. vid Curt. *lib.* 5. Et Iliaca mœnia dicuntur habuiſſe in ambitu quadraginta millia paſſuum, atque ideo ſtructuram eorum Diis adſcripſit. Lucanus *lib.* 6.

Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
Adſcribatque Deis.

De forma murorum in oppidis Gallicis vide Cæſ. *lib.* 7.

Muri autem in urbe ſancti ſunt *l.* 1. §. 1. *l.* 8. §. *fin. de Rer. diviſ.* nec violandi *l. ult. de L. l.* 11. *ff. ad l. Iul. peculatus:* nec ſine permiſſu Principis reficiendi *l.* 8. §. *fi. l.* 9. §. *pen. de rer. diviſ.* nec denique habitandi, *l.* 3. *C. ne quid in loco ſacro.*

Quod ſi quis tranſcenderit muros hoſtili animo, capite punitur, *l. fin. de rer. diviſ.* qua de cauſa Romulus fratrem Remum ſuſtuliſſe ſcribitur, quod diſplicet Ciceroni. 3. *de off.* placet Bartolo in tr. quem ſcripſit de tyrannide *colum.* 5.

Armamentaria in urbe habenda ſunt, ut indigentibus tempore belli arma inde ſubminiſtrari poſſint, quod factum Romæ Mario Coſ. Cic. *pro Rabir.*

Turres à torvis, quod proſpiciant ante alias, dici putat Terentius Varro *lib.* 4. *de ling. Lat.* vel, quod aſpectu torva ſit, vel etiam quod hoſtes terreat.

Magnam autem urbi dignitatem faſtigiatæ conciliant turres. Nam & ſine turribus muriſque non auſi habitare Thebani. Homer. *Odyſſ. lib.* λ. Nat. Com. *l.* 8. *Mythol. c.* 15. Cæſar *de bello civili. lib.* 3. *in fin.* Pharus eſt inſulæ turris, magna al-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

titudine, mirificis operibus exſtructa, quæ nomen ab inſula accepit. Et hodie Argentinenſis illa ſingularis artificio exſtructa, ædificari cœpta anno 1377. abſoluta annis viginti octo, cæteris palmam præripit. Viennenſis tamen, quę extrui cœpta anno Chriſti. 1340. completaque eſt ſexaginta annorum ſpatio, gloria non multum inferior.

Quibuſdam etiam urbibus velut pœnæ loco impoſitum, ne turres habeant faſtigiatas. Cæterum de turribus vide Patricium *lib.* 8. *de Rep. tit.* 5. *&* 6. Veget. *lib.* 4. *c.* 17. De pomœriis Godoleveus *ad lib.* 1. *Livii.*

Quarto loco ædificiorum publicorum numero habentur aquæductus, fontes, balnea.

De aquæductibus notetur, non licere cuique de aquæductu publico aquam ad ſuum prædium derivare: qui ſecus fecerint, pœnam publicationis illius prædii patiuntur, *l. ſi quis* 2. *C. de aquæductu. Vid.* Iul. Frontinum *in lib. de aquæductibus Romanorum.*

Fontium etiam cura magna ſit in urbe, non enim ſale, non pane, non tectis tam frequenter utimur, quam fontibus. Neceſſitati enim, utilitati & jucunditati ſimul ſubſerviunt. Ariſt. 7. *pol.* 11. Læl. Zech. de principe *lib.* 3. *c.* 2. Plato *libr.* 6. *de legib.* Et Vegetius *lib.* 4. *de re mil. c.* 10. *Magna*, inquit, *urbis utilitas eſt, cum perennes fontes murus includit.* Fons autem publicus ab initio, vel ex poſt facto publicus effectus, uſui privatorum non applicatur, etiam ex reſcripto ſuper hoc impetrato *l.* 9. *C. de aquæduct.* Balnea pro diverſitate ſexuum diſtincta ſint. Magna hic veterum circumſpectio. Cicer. 1. *Offic.* ex Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. *noſtro quidem more*, inquit, *cum parentibus puberes filii, cum ſoceris quidem generi non lavantur.* Alexander ab Alex. *lib.* 2. *Genial. dierum c.* 25. Et Adrianum Imperatorem mixta balnea ſuſtuliſſe memorat Dion, quæ tamen, atteſtante Lampridio, paulo poſt, & potiſſimum ſub Heliogabalo rurſus invecta ſunt.

Quin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Quinta publicorum ædificiorum ſpecies eſt, quæ delectationis & jucunditatis cauſa comparata ſunt. puta ad publicorum conviviorum celebrationem: quomodo Lycurgus cives non tantum ſodalitiis ac ſodalitatibus, ſed etiam perpetuis conviviis inter ſe devinxit; cujuſmodi ſunt Nymphea, id eſt, ædes publicæ, quibus nuptiæ celebrantur, cum ædes deficiunt ad choreas idoneæ. Zonar. *in Leone magno*. Has ædes templo contiguas eſſe debere monet. Ariſtot. 7. *pol.* 12. ut ſobrietatis rationem habere admoneantur convivantes. Huc pertinent Theatra, & Exoticothamiæ. Theatra Romæ ludis peragendis deſtinata erant. In his ſicut in Circo partes & factiones erant, diſtracto videlicet favore plebis in hunc hiſtrionem, vel in illum. Lipſ. *ad Tac.* Per quingentos autem & quinquaginta octo annos Senatus populo mixtus, ſpectaculo ludorum interfuit. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 1. Et multos ex nobiliſſimis domibus in arenam luxuria conjecit. Sen. *ep.* 100. Immenſæ erant capacitatis: ut ſæpius ſexaginta millia civium caperent. Bodin. 3. *de rep. c. ult. in fin.* Hodie iis facile poteſt carere civitas.

Exoticothamias dico ædes, in quibus adſervantur res peregrino ex orbe advectæ, & antiquæ: quarum uſus haud vulgaris eſt. His inſtructus eſt præ cæteris Germaniæ Principibus Illuſtriſſimus Mauritius Haſſię Landgravius, variaque naturę miracula illis ſubinde adjicere ſolet.

CAPVT XV.

De ædificiis privatis.

DE his notentur ſequentes Regulæ:

I. Non permiſſum eſt civibus ad æmulationem vel injuriam alterius ædificia exſtruere: quod cenſetur facere is, qui ideo ædes ſuas altius tollit, ut in vicini ædes proſpicere poſſit: non enim malitiis hominum indulgendum eſt, *l. in fundo* 38. *§. conſtituimus. ff. de rei vind.* Geil. 2. *obſ:* 62.

 II. Ædi-

II. Ædificia & poſſeſſiones ſuas iis modis à quibus abeſt turpitudo (ut loquitur Cic. 2. *Off.*) acquiſitas quiſque habeat: Ex illa enim poſſeſſionum & ædificiorum proprietate multa Reip. obveniunt commoda. Major quippe ſolet adhiberi induſtria rebus propriis, quam iis quæ communes habentur, cum naturale vitium ſit negligi quod communiter poſſidetur; utque ſe nihil habere, qui non totum habeat, arbitretur: denique ſuam quoque partem corrumpi patiatur, dum invidet alienæ. *l. meminimus. pr. C. quando & quibus quarta pars debetur ex bonis decurionum.* Et Ariſt. 2. *Pol.* 3. *Si adeſt,* inquit, *dominiorum diſtinctio, opes magis amplificantur, eo quod unuſquiſque rem ſuam maxime ſibi curæ eſſe patitur.*

Accedit quod amoris & amicitiæ natura hæc ſit, ut in plures diſperſa perinde vim ſuam amittat. Plato *in Mem.* ut flumina quæ in rivulos diviſa, nec hoſtes aditu prohibere, nec ferendis navibus utiles eſſe poſſunt. Quinimo major in bonis propriis & liberior delectatio eſt, quam ſi commune quid cum aliquo poſſideamus. Sejunctas ergo neceſſe eſt, privatas poſſeſſiones, ut quod cujuſque proprium ſit intelligatur.

Incommoda communionis bonorum Platonicæ hæc ſunt: labores inæqualiter diſtribuuntur: Æque enim illi, qui plurimum operæ impendunt, participant de fructibus, quam illi, qui manum admovere nolunt: Vnde diſcordiarum ſemina, & liberalitatis quę de propriis bonis erogare præcipit, neglectus. Ariſt. 2. *Pol.* 3. Nec frugalitas ibi eſſe poteſt, ubi nihil proprii habetur Lactant. *l.* 3. *div. Inſt. c.* 27.

Nec eſt quod quisquam regerat ob meum & tuum, ut inquit Plato, invehi & ali contentiones & jurgia, quibus eradicandis Magiſtratus curam adhibere debet. Iurgiorum enim cauſa non eſt *ἀκοινωνησία τῶν κτημάτων* ſed *πλεονεξία* & perverſitas hominum, quorum cupiditates in acquirendis bonis ſunt inexplebiles.

Nec illi audiendi, qui ex Cic. 1. *off.* obloquuntur

res

res nullas natura eſſe privatas: Loquitur enim de jure naturæ primævo, quo omnia fuere communia. *c. jus naturale, diſt.* 1. à quo per jus gentium receſſum eſt, cum creſcentibus hominum cupiditatibus in communione amplius vivi non poſſet, & dominiorum diſtinctio introduceretur, ut majorib. malis obviā iretur. Vaſquez. 2. *contr.* 51. *n.* 11.

III. Magiſtratus provideat de domibus Subditorum, ne ſuperbe nimis ſtruant aut inſtruant. Lipſ. 4. *pol.* 11. Et ſignis, aulæis, aliiſque operibus exornent. Sal. *ad Caſ.* Non enim domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt, Cic. 2. *de divinat.*

Et deſipiunt illi maxime, qui omnia potius viſenda, quam ſemet efficiunt. Saluſt. *ap. Caſ.* qui divitias per omnes ædium angulos diſſipant, tectaque ipſa fulgentia habent. Senec. *de tran. animi c.* 1. Hoc ipſum exprobrat cuidam Martial. *libro* 12. *&* Socrates Archelao, qui domum ſumtuoſiſſime ædificatam precioſa ſupellectile inſtruxerat, & eximiis antiquitatis monumentis exornarat: Plurimis enim undique ad talia decora inviſendi gratia accurrentibus, Socrates: *num animadvertis*, inquit, *ex tanta multitudine domum tuam quotidie inviſentium neminem adhuc tui viſendi cauſa intromitti poſtulaſſe?* Quibus verbis Archelaum monitum voluit, vel minimam earum rerum pluris quam illum ab univerſo populo æſtimari. Xenophon *in Memorabilibus Socrat.* Diogenes vero incivilius alteri cuidam objiciebat: Illius enim domum ingreſſus, & ſumptuoſis tapetis ſtratam ubique cernens, in ejus faciem exſcreavit, excuſans ſe, quod nullum alium inhoneſtiorem locum vidiſſet. Plut. *de lib. educ.*

Subditi ergo in exſtruendis ædibus ſeſe intra conditionis ſuæ limites contineant, & fortunam velut tunicam magis concinnam probent quam longam. Apul. *in Apol.* 1. atque Lacedæmonios imitentur, qui ex inſtituto Lycurgi non niſi ſerra & ſecuri, id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſt, ſimplicibus inſtrumentis adhibitis ædificabant, Cragius *lib. 3. de Rep. Lac.*

Ornatus rationem utique etiam, dum modus inſit, habere poſſunt; Sordida ædificia, qualia Tartarorum ſunt tuguriola, averſari debent.

IV. Ædificia à Civibus ſarta tecta habenda, eaque quæ vetuſtate collapſa ſunt reparanda. *l. 7. ff. de off. præſid. l. 7. §. poſſeſſor. C. de ædif. privat. l. 4. C. de jure Reip.*

Quod ſi per incuriam domum demum ſuam collabi paſſus ſit, area lapſarum ædium fiſco addicitur. *l. ult. C. de jure Reip.* Et Veſpaſianum Imp. vacuas areas occupaſſe, & ſi poſſeſſores ceſſarent ædificare cuique permiſiſſe teſtatur Suetonius, atque hoc pacto mirifice crevit.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.
Martial. *lib.* 12.

V. Ædificia, quæ in loco urbis publico contra ornatum & commodum civitatis exſtructa naſcuntur, diruenda, *l. præſcriptio. 6. l. ædificia* 14. *l. quicunque locus* 17. *C. de operib. publ.* Is vero, qui juxta ædes publicas ædificare vult, ſpatium quatuordecim pedum relinquere tenetur, *l. ſi cui 9. C. de ædif. privat.* Inter mœnia ſpatium decem pedum relinquendum, *l. mœnia* 11. *C. eod.* Inter domum autem in agro ædificatam, & ad confinem agrum tantum interſit, quantum duo teli jactus ſpatii conficiunt, ſin minus, quantum unus. Nov. Leonis. 71. Cuiac. 17. *Obſ.* 31.

VI. Ædificia negociandi cauſâ non deſtruenda ſunt, nec ornamenta detrahenda *l. ſenatus* 52. *ff. de contrah. empt. l. ult. ff. de damno infecto. l. 2. l. nemini. C. de ædificiis privatis.*

VII. Ordinata eſſe debet ædium privatarum diſpoſitio. Antiquitus inſtar Labyrinthi confuſo modo collocabantur ædes, nullis certis conſtitutis vicis: ex quibus peregrini, ſi alicui civium damnum intuliſſent, effugere non poterant. Deinceps ſecun-

dum

dum rectam lineam ædificia diſpoſita ſunt: & perviæ plateæ conditæ. Alia etiam ædificiorum exſtruendorum ratio eſt, ſi ingreſſu & extremitatibus urbis domus perturbato, in media vero urbe directo ordine collocentur. Atque hanc ædificiorum ſtructuram ornatui civitatis & ſecuritati inſervire probat Ariſtot. 7. *Pol.* 11. Vetus autem forma ædificiorum ſervanda eſt. *l.* 1. *C. de ſervit.* & *aqua, l. qui luminibus ff. eod.* ne diſcordiis civium detur occaſio: quod olim ſæpe factum ſcribit Agathias & Zonaras. Cujacius. 17. *obſerv.* 35.

VIII. Magnum ædificiis noſtris emolumentum accedit, ſi vicinitas nobis contigerit retinens veterem illum officii morem, non infuſcata malevolentia, non adſueta mendaciis, fucata, non fallax, non erudita artificio ſimulationis vel ſuburbano, vel etiam urbano. Cic. *pro Plan. arg. l. quod ſæpe* 35. §. *fin. ff. de contrah. empt.* Gail. 2. *obſ.* 69. *nu.* 20. Atque ideo Themiſtocles cum prædium venderet, ut alliceret emptorem, proclamari juſſit, bonum quoque vicinum habere, Plut. Cæterum de commodis vicinorum, vide Columel. 1. *de re ruſt.* 1.

IX. Domus, ſive domicilium cujusque ea cenſetur, ubi larem & ſedem fortunarum ſuarum fecit: etiamſi ſit taberna vel domus conducta, propria vel aliena, precaria vel gratuita, quam inhabitamus, *l.* 203. *de V. S. l.* 5. §. *domum. de injur. l. qui domum.* 7. *l. nec in ea.* 22. *ad l. Iul. de adult.*

Eaque cuilibet tutiſſimum præſtare debet refugium, ut violenter inde extrahi non poſſit, *l.* 18. *de in jus vocando. l. nemo, de reg. jur.* Sola autem domus poſſeſſio, quæ in aliena civitate comparatur, domicilium non facit. *l. libertas.* 17. §. *ſola domus, ff. ad municip.* Cujac. 24. *obſer.* 33. *in fin.*

CAPUT XVI.

De Forma Reip. & an mixta detur Reip. ſpecies.

VIdimus hactenus quoad conſtitutionem Reip. de proceſſu atq; ordine ſocietatis civilis, nem-

pe de domeſtico perſonarum regimine Mariti & Vxoris, Patris & Liberorum, Domini & Servi. Nunc forma Reip. conſideranda eſt.

Eſt autem omnis reip. gubernatio vel penes unum, vel paucos, vel omnes: cunctaſque nationes & urbes populus, aut primores, aut ſinguli regunt. Tacit. *lib.* 2. *Annal.* Vnde triplex bonæ Reip. ſtatus: Monarchicus, Ariſtocraticus, & Democraticus: vel, ut loquitur Lipſius, 2. *pol.* 2. Principatus, Optimatus, & populi ſtatus. Cætera, ſi quæ ſunt vitioſarum nomine continentur. Παρέκβασις Monarchiæ eſt Tyrannis: Ariſtocratiæ Oligarchia: Democratiæ Ochlocratia. Machiavel. *lib.* 1. *diſp.* 2. Sine his cætum nullum ſocialem reperies: quamquam miſceantur inter ſe, & remittantur, aut intendantur: ita tamen ut propendeat & præponderet ſemper aliqua pars, à qua jure ei nomen. Lipſ. *d. loco.* Polybius *l.* 6, *de mil. ac domeſt. diſcip.* Thom. Morus *in Vtopia.* Dionyſ. Halicar. *l.* 2. *c.* 3. *de leg.* A quibus noviter diſſentit Bodin. 2. *de rep.* 1. dicens nullum Reip. ſtatum mixtum dari. Sed refellitur ille uſu & experientia: quæ plurimas ejuſmodi rerumpub. mixtarum formas nobis ſuggerit. Quis ſtatum Romano-Germanici Imperii ſimplicem ſtatuat? an non ex Ariſtocratia & Monarchia mixtus eſt? in quo tamen præponderat Monarchia: quod patet ex eo, quod Cæſar pleraque ſumma majeſtatis jura ſibi ſoli reſervaverit, qualis eſt extrema appellatio, inveſtitura principalis, regale ſolium, corona, pallium, ſceptrum, pomum, quod orbis figuram repræſentat, & reliqua.

Quinetiam ſub Conſulibus mixta fuit gubernandi ratio; jura majeſtatis penes populum, adminiſtratio penes optimates reſidebat.

Apud Lacedæmonios rege certis conditionibus electo Ephori conſtituti ſunt, qui reges in officio retinerent: ac veluti habenis frenarent: atque illi ſingulis menſibus mutuo jurejurando ſeſe obligarunt

runt reges, ſe ex præſcripto legum regnaturos (nomine tamen magis quam Imperio. Æmil. Prob. *in Ageſil.*) Ephori, ſe civitatem illis conſervaturos Xenoph. *de Rep.Lac.*Et à cæteris Magiſtratibus ad Ephoros fiebat provocatio,qui tamen decidendis gravioribus controverſiis ob imperitiam non erant idonei. Ariſtot. 2. *pol.* 7. Sic Agis ab Ephoris in carcere ſuffocatus eſt. Plut. *in Agid.* quia tamen 28. ſenes ex optimatibus eligebantur, dicendum eſt, Laconicam Rempubl. ex Ariſtocratia & Democratia fuiſſe mixtam. Ariſt. *d. loco & 4. polit.9.*

Sic regni Poloniæ ſtatus mixtus eſt; Summum illud jus & autoritas Monarchiæ umbratilis eſt: ut loquitur Chriſtiana Vladiſlai 1. R. uxor, apud Crom. *lib.6.* Quinimo Sigiſmundus Auguſtus Petricoviæ anno 1548. ſibi imponi paſſus eſt, ſe nunquam commiſſurum, ut non communicato cum Senatoribus conſilio, ulla de re quicquam ſtatuat *lib.* 1. *Stat. c.* 1. Præterea provocatio, quæ ſummi magiſtratus nota eſt, non tam ad Regem quam Conventus regni terminatur. Ita enim Sigiſmundus Cracoviæ anno 1523. A ſententia judicis terreſtris & caſtrenſis licet unicuique vel ad colloquia generalia, vel in defectu illorum ad conventionem regni appellare, *lib.4.Stat.cap.27. l.2.* Vnde colligere poſſumus, ſtatum in Polonia mixtum eſſe, & præponderare Ariſtocratiam re penitus inſpecta, cum primo intuitu videbatur id dicendum de ſtatu Monarchico.

Sic in Anglia mixta videtur Reip. facies, quod Concilia obſervare tenetur Rex. Caſus 3. *pol.* 5. Monarchia tamen præeminet: & non aliter initiatur, quam ſi jurejurando promiſerit, ſe leges patriæ minime violaturum. Bodin.1. *de Rep.cap.*8.

In Gallia prima lex regni eſt, ne, quod ad ſtatum Reip.in univerſum pertineat, regi ſine publici conſilii auctoritate ſtatuere liceat. Hotom. 1. de *antiq. Gall.jur.c.23.*Vide Steph.Iun.*de jur.mag.in ſubd.q.6.*

De Ordinum Hiſpaniæ in Regem auctoritate idem *de loco*.

Danorum regnum ob præeminentiam regis, Monarchiæ potius, quam Ariſtocratiæ nomen obtinet: nam licet ordinum regni non vilis ſit auctoritas, quod patet ex eo, quod Chriſtiernum crudelitatis nomine inviſum, regia dignitate ſpoliatum, carcere ad mortem detinent: non eo uſque tamen ſui valitura eſt momento, ut regiam illam poteſtatem vincat.

In Scotia reges, cum publice inaugurantur, populo univerſo ſancte promittunt, ſe leges & ritus majorum ſervaturos, eoque jure, quod à majoribus acceperunt, uſuros, Buchan. *in Dial. de jur, regni ad Scot.*

Ex his itaque ſimilibusque aliis exemplis concludendum eſt, mixtam dari Reip. formam.

CAPVT XVII.

Qui Reip. recte conſtitutæ finis.

QVi præſunt reip. non domini modo & arbitri rerum cenſendi ſunt, ſed tutores & adminiſtri.

Non enim illis civium ſervitus, ſed tutela tradita eſt. Sen. *de clem.* Vtque tutela ſit procuratio reip. ad utilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt, gerenda. *Cic. lib. 1. off.* Salus quippe populi ſuprema lex eſſe debet.

Peſſimi illi & execrandi, qui in Imperio non niſi Imperium cogitant, qui exemplo Stratoclis & Democlis accedunt ad remp. velut ad meſſem auream, & exercent ſpoliarium civium. Hi ſe non civibus datos arbitrantur, ſed ſibi cives.

Optimus ergo, quisquis commodum, ſecuritatem & ſalutem civium ante oculos poſitam habet. Cic. 5. *de rep.* illud Claudiani ad Honorium effatum probe obſervat.

Tu civem patremque geras, tu conſule cunctis,

Non tibi: nec tua te moveant, ſed publica damna.

Rex enim eligitur, non ut ſeſe curet molliter, ſed ut per ipſum ii, qui elegerunt bene beateque agant, Xenoph. *in mem. Socr. lib.* 3. Et ſicut ſidera ſplendorem habent, ut uſibus mortalium deſerviant, ſic illi dignitatem, ſed cum munere officioque devinctam. Huc referenda egregia Tiberii Imp. vox in pleno Senatu prolata (qua claudo librum hunc primum) *Dixi & nunc, & ſæpe alias P.C. bonum & ſalutarem Principem, quem vos tanta & tam libera poteſtate inſtruxiſtis. Senatui ſervire debere, & univerſis civibus: ſæpe ac plerumque etiam ſingulis: neque id dixiſſe me pœnitet.*

GEORGII SCHONBORNERI,

Liber ſecundus, *POLITICORVM.*

CAPVT I.

Vtiliſne Reip. ſit Electio.

QVi Electionem haud ex uſu Reip. eſſe cauſantur, ſubinde ingeminare ſolent, diſſenſionum civilium eam valde eſſe feracem, cum raro fiat, ut omnium voluntates in unum conſpirent, ob naturalem hominum ad diſſentiendum libidinem. Inſidet adhuc multorum animis illa malorum hydra, quantis diſſidiis inter ſe flagrarint Proceres regni Poloniæ, cum quidam ex iis depoſcerent Sereniſſimum Auſtriæ Archiducem: quidam vero Inclytum hac tempeſtate Regem Sigiſmundum, Sunt reliqua adhuc in oris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

oris Sileſiæ cladis hujus veſtigia:

Quamquam animus meminiſſe horret luctuque refugit:

Sunt etiam aliis in regnis & provinciis exempla ob oculos poſita, quorum contemplatione quidem ducuntur ad improbandam tollendamque Electionem.

Accedit, quod ſuffragia, quæ debebant eſſe libera, partim præmiis emendicantur. *Omnis enim res*, canit Horat. 3. *Sat. lib.* 2.

Virtus, fama, decus, divina humanaque pulcris.
Divitiis parent, quas qui conſtruxerit, ille.
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens, etiam rex,
Et quidquid volet, hoc veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore.

Plus inſuper incommodi redundare ad Rempub. dictitant, ſi, quod frequenter uſu venire ſolet, ſpes de aliquo concepta eligentes fefellerit. Quid enim novi eſt, ut homines, quorum virtus, dum privatim ſuis intenti agellis viverent, fuit conſpicua, in deterius vergant adepta licentia. Tum enim ſol illuſtrat, & profert ea omnia, quæ antea quodammodo ſub nubibus latuerant. *Sicut vacua vaſa*, aiebat Plut. ad Trajan. *non facile diſcernere poſſis, quod eorum integrum, quod ſit vitioſum, ubi aliquid infuderis, ſtatim apparet, quid perfluat: ita animæ nimis fatiſcentes infuſam potentiam non continent, ſed foras diffluunt cupiditatibus, iris, arrogantiis, ineptiis. Et quemadmodum ii, qui laborant morbo comitiali*, ut ibid. Plutarchus ait, *ſi in frigore verſentur, vertigine corripiuntur, & agitatione morbum eorum arguente: ita fortuna, ubi ineptos homines aliquantulum opibus, gloria aut principatu extulit, ſtatim eorum ruinam demonſtrat.* Suo exemplo hoc docet Galba Imperator, qui major privato viſus, dum privatus fuit: & omnium conſenſu capax Imperii niſi imperaſſet. Tacitus 1. *hiſt.* Idem de Saule R. Iſraelitico judicium ferre poſſumus.

Verum enimvero non adducor ut credam, obeſſe Reip.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Reip. ſi Electione alicui legitima deferatur gubernandi poteſtas. Nam ſi recte inſtituta ſit ſuffragatio, nullis illaqueata præjudiciis, quis neget optimum quemque per electionem reperiri? Tacit. 1. *hiſt.* quis non conetur Reip. ſuæ, cui conſulit, præficere eum, quem ſcit à natura & arte ad frena Reip. capeſſenda bene inſtructum: Cooptandi enim judicium integrum, & ſi eligere velis, conſenſu monſtratur. Tacit. *ibid.* Sic Tullo Hoſtilio in honorem virtutis regnum ultro datum. Flor. *lib.* 1. *c.* 3. Scilicet hæc virtutis vis eſt, ut latere non poſſit: Exſerit enim ſe in auram liberiorem: & niſi Invidiæ nebula obfuſcarit hunc ſolem, radios ſuos longe lateque emittit. Eligatur ergo is, qui cæteros virtute & prudentia longo poſt ſe intervallo relinquit. Plus etiam inter eligentes & electum benevolentiæ eſt: illi favore & amore proſequuntur eum, de quo ſpem concepere bonam: hic viciſſim animo in eligentes ſolet eſſe propenſo & benigno, à quibus imperandi poteſtatem adeptus eſt. Et ſi faciem univerſæ Reip. ſpectes: loco libertatis erit, ſi eligi incipimus. *ibid.*

Non poteſt in diſcrimen adduci Reſp. aurea libertas non tollitur: Electus haud gravatim patietur certas ſibi leges proponi, quas ut cynoſuram in gubernando ſequatur, metas præſcriptas non excedet, abſtinebit ab expilationibus & exactionibus, atque adeo beata civium vita futura eſt. Quod ſi excedere limites voluerit, facile ſummoveri poterit. Eligatur ergo ex omnibus, qui imperaturus eſt omnibus. Plut. *in paneg.* Nec contrarium nobis perſuadeat, quod ſupra primo loco dictum eſt, diſſidia ex electione pullulare; & contentiones: expedire autem omnes in Rep. diſſenſionum cauſas dimovere. Non enim ſemper diſſidentes ſunt Electorum ſententiæ, & ne ſint, certis plerumque legibus adſtricti ſunt: quod ſi illud interdum eveniat, non per ſe, ſed per accidens illud contingit: ob hominum perverſitatem, qui etiam

optima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

optima quæque crebris contradictionibus deſtruunt. Deinde diſcordias civiles interdum prodeſſe, probat Machiav. *diſp*.4.

Quod ſecundo loco adductum eſt de emendicatis ſuffragiis: robur ſuum obtinere non poteſt: Electioni enim præſupponimus viros bonos & graves, qui pejus letho flagitium timent, ut loquitur Horat. qui ſententiam ſuam aperte ἀφθόνως, & ſine fuco proferunt: quod ſi tale quid deprehendatur, corruptum eſſe eligentis unius animum, non ſtatim cæteri eodem laqueo irretiri ſeſe patiuntur: facile eſt unū corrumpere: difficile plures. Et tamdiu quis boni viri cenſetur fungi officio, quamdiu ſuſpiciones in contrarium conceptæ luce meridiana clarius probentur. Quod ultimo movere poterat, ſolere eligentes ſæpe decipi, ut ſpes de eligendo fallat omnes: eſt id quidem ita, ſed eligendus is eſt, de cujus virtute non ambigitur: quem ſciunt omnes non tam ſupra ſe quam pro ſe futurum. Variis explorationibus latentes animi nævos potuerunt habere cognitos: & ſi quid ſimulatum ſubſit, non occultabitur id diu: Simulatum enim diu conſiſtere nequit. Cura ergo accurata electionem antecedat, ne pœnitentia pediſſequa ſubſequatur.

CAPUT II.

De Electione Voti liberi, & de Sortitione.

OMnis electio partim liberi eſt voti, partim reſtricti. Liberi voti Electio, eſt ſuffragatio in perſonam quamcunque, quæ ad obtinendum magiſtratum videtur eſſe idonea, ſive ea ſit ejuſdem, ſive diverſæ nationis, aut conditionis. Hac libertate uſi ſunt Poloni in eligendo Piaſto, agriculturæ operis occupato. Herbur. 1. *hiſt. Pol. c.* 12. Et etiamnum utuntur. Et olim Carthaginenſes. Ariſt. 2. *Pol.* 11. Itemque Romani, qui Cincinnatum

natum dictatorem creatum ab aratro trahebant in urbem. *Liv. lib.* 3.

Fit autem libera hæc electio per ſuffragia Eligentium, ut is qui majore eorum conſenſu deſtinatus eſt, admittatur.

Quod ſi diſſentiant inter ſe Eligentes, novum non eſt ſorte dirimi litigium. Commodum ergo hic quæritur: Sitne conſultum Magiſtratum ſortitione devolui ad aliquem?

Multi ſunt, qui ſortitionem nullam admittunt. Ajunt, cum Cicer. 2. *de divinat.* 1. Sortiri propemodum idem eſſe, quod micare, quod talos jacere, quod teſſeras, quibus temeritas & caſus, non ratio nec conſilium valet: Totam rem eſſe inventam fallaciis, aut ad quæſtum, aut ad ſuperſtitionem, aut ad errorem. Recoquunt illud Ariſtotelis. 1. *Eth.* 9. extremæ dementiæ eſſe, id quod maximum optimumque eſt fortunæ committere: quandoquidem Iſocrates ſortitionis gubernatricem fortunam eſſe dixerit. Conqueruntur iidem peſſimos quoſque ſortitione acquiri poſſe. Philoſtrat. *in vita Apollon. li.* 3. multisque fraudibus & impoſturis eam eſſe obnoxiam, cujus rei exemplum eſt apud Apuleium *lib.* 9. *Med. de ſacerdotibus Iſidis.*

Verum quicquid illis arrideat, ſtatuerim ego, ſi diſcordibus eligentium votis duo ſunt nominati, qui genere, virtute, & opibus pares ſunt, ſorti rem committendam, & decidendam eſſe, adductus legibus & rationibus partim divinis, partim civilibus, & moribus ſive approbationibus gentium.

Nam dubia res quævis, qua tandem via fiet evidentior, niſi hac adhibita? Teſtantur id ſacræ literæ. *Num.* 16. & 33. *Deut.* 1. 1. *Par.* 25. & 26. Sic terra per ſortem diviſa eſt. *Num.* 26. *v.* 5. & 33. *v.* 54. & 36. *v.* 2. *Deut.* 1. *v.* 28. & 31. *v.* 7. Sic in locum Iudę proditoris ad Apoſtolatum per ſortem evectus eſt Matthias, *Act.* 1. *v.* 26. quod commune fuit olim omnium ſacerdotum: Clerici enim à ſorte di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

te dicti: & κληρικὸς idem eſt *qui ſorte datus*. Alc. 5. *parerg.* 22.

Ita Syracuſis lex fuit, quæ in annos ſingulos Iovis ſacerdotem capi juberet: Cicero 2. *in Verrem.* Et cum ſuffragiis tres ex tribus generibus creati eſſent, res revocabatur ad ſortem: ita ſcil. nam quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conjiciebantur, & cujus nomen exiſſet, is haberet ſacerdotium. Ariſtot. 4. *Pol.* 15. Quamquam hodie ſortitio omnis in Eccleſiaſticis beneficiis prohibita ſit, *c. ult. ex de ſortil. in fin.* Non enim per ſortem eligitur Epiſcopus, *l.* 47. *C. de Epiſ. & Cler.*

Nec tantum divinis, ſed civilibus legibus, earumque præſcripto, dubiis in cauſis ſortitio adhibetur: Ita enim reſpondet Vlp. *in l.* 13. *ff. de jud. Si in judiciis duplicibus facile diſcerni non poſſit, quis litigantium actoris, quis rei partes obtineat, ſorte rem diſcernendam eſſe.* Idem Sortium uſus ſtabiliri poteſt ex *l.* 2. *poſt pr. C. quando & quibus quarta pars. lib.* 10. *l. generaliter.* §. *proinde v. & fortaßis ff. de fideicom. libert.*

Romæ dignitates omnes per ſortem cuivis obveniebant: Coſſ. ſortiebantur, uter ædes Diis dedicaret Livius *lib.* 2. *de ſortitione Val. Publ. & Horatii Coſſ.* Iidem Comitia ex ſorte habebant. Liv. *lib.* 5. *dec.* 4. *ibid.* Conſulibus ambobus Italia provincia decreta eſt: ita ut inter ſe compararent, ſortirenturve uter Comitiis ejus anni præeſſet. Sic etiam Cenſores inter ſe ſorte comparabant, uter eorum luſtrum conderet. Varro *lib.* 5. *de ling. Lat.*

Sic provinciarum adminiſtratio adſignabatur Prætoribus: exemplum in Iul. Cæſ. qui ex prætura ulteriorem ſortitus eſt Hiſpaniam. Suet. *c.* 18. Et Quæſtoribus *l.* 1. §. 1. *ff. de offic. quæſt.* Sic Iulio Agricolæ ſors quæſturæ provinciam Aſiam dedit, Tacit. *in Agric.* Sic Veſpaſianus quæſtor Cretam & Cyrenas provinciam ſorte tulit, Suet. *in Veſp. c.* 1.

Milites etiam per ſortem ad prædam vocati. Virg. 9. *Æneid.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Si vero capere Italiam ſceptroque potiri
Contigerit victori, & prædæ ducere ſortem, &c.

Gentibus etiam pluribus ſortium uſus non incognitus. De Germanis Cæſar. *lib.* 1. *de bell. Gall.* Cum ex captivis quæreret Cæſar, quamobrem Arioviſtus prælio non decertaret, hanc reperiebat cauſam: Quod apud Germanos ea conſuetudo eſſet, ut matresfamilias eorum ſortibus & vaticinationibus declararent, utrum prælium committi ex uſu eſſet, nec ne: eas ita dicere, non eſſe fas Germanos ſuperare, ſi ante novam lunam prælio contendiſſent. Sed ut ad rem accedamus propius, Regna ſane multis per ſortem obtigiſſe legimus. Saul eo modo ſceptrum obtinuit 1. *Reg.* 10. Et Homerus 15. *Ilia.* ait: Ipſius Saturni tres filios, Iovem, Neptunum & Plutonem, ſorte quoque ſibi Saturni Patris imperium diviſiſſe, & Iovi cœlum, Neptuno mare, Plutoni infernum obtigiſſe.

De Succeſſoribus Alexandri M. memoriæ prodidit Iuſtinus *lib.* 13, eos ſorte diviſiſſe regna & provincias: Aridæus defuncti frater Macedonicum obtinuit regnum: quod tutoris nomine Perdiccas adminiſtravit: Ptolemeus Lagi F. Ægyptum; Eumenes Cappadociam & Paphlagoniam: Lyſimachus Thraciam & regiones maris Pontici: Antigonus Phrygiam majorem: Seleucus vero Antiochi Fil. ſummum Caſtrorum Tribunatum eſt adeptus.

Ita Triumviri Auguſtus, Lepidus & Antonius à ſortitione non abhorruerunt. Appian. 1. *de bello civili pr. &c.*

Quod vero ſupra dictum eſt, fortunæ arbitriis regi ſortem, nec prudentem debere ſe illi ſubjicere, cum conſilio, non fortuna res expedienda ſit: id à nobis facili ratione dilui poteſt: non enim Fortuna, ſed Deus ſortes temperat: Nam illæ mittuntur in ſinum, Dominus vero dirigit. *Prov.* 16. *in fin.* & ibi. *c.* 18. dicitur: Sors contradictiones comprimit, & inter potentes quoque dijudicat. Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Quod cum ita ſit, dubium nullum relinquitur, ſortitione interdum, ſi neceſſitas poſtulaverit, Magiſtratum eligi & poſtulari poſſe.

CAPVT III.

De Electione reſtricta ad certas perſonas & leges: Et utrum ambulatorium potius, quam perpetuum eſſe Magiſtratum expediat.

Altera Electionis ſpecies reſtricta eſt, & certis circumdata limitibus: eaque ſpectat certas & determinatas vel perſonas vel leges.

In perſonarum determinatione illud eſt, ut nullus alius quam ex hac, vel illa gente aut familia eligatur: Cujuſmodi legem ipſe Deus populo ſuo tulit, ne alium ſolio regali dignarentur, quam ex tribu Iudæ & ſtirpe Davidis oriundum. *Deut.* 17. *v.* 15. Eſt & illud in numero horum cancellorum, ne quis ex peregrina gente ſceptri fiat capax: quoniam fere ſemper fieri videmus, ut provincia omnis regem domeſticum, quam advenam impenſius colat. Saxo Grammat. *lib.* 5. *hiſt. Dan.* Id ſalubriter ſanxit in Aurea Bulla Carol. IV. Imp. ne ad imperium admittatur alius, quam is, qui ſe Germano ex ſanguine ſatum docere poſſit: quam conſuetudinem cordate propugnat Elector Moguntinus apud Sleid. ſub anno 1519. Huic conſuetudini quaſdam reperias contrarias; nempe ne indigena, ſed peregrinus ad regnum evehatur: ut tollatur inter cives æmulatio, & quæ ex ea oritur animorum diſtractio, quod in regno Poloniæ uſu obſervari tralatitium eſt.

Proximum eſt in Electione, ut Eligentes certas habeant leges, ſecundum quas magiſtratum alicui deferant: Inter eas non poſtremum obtinet locum, ſi ad certum tempus, vel in perpetuum conſtitutum habere velint magiſtratus officium: prout hoc ipſum Reip. poſtulat conſuetudo, & utilitas.

In

In dubio quæritur: Vtrum ex his melius, Ambulatorium habere magiſtratum, an perpetuum:

Ambulatorium ſive annuum multi præferunt, 1. quod libertatis magna cuſtodia ſit, ſi magna imperia diuturna non ſient. Livius *libro* 4. Viciſſitudo. n. iſta faſtuoſa ingenia reprimit, nec inebriari nimia licentia ſinit. Dion. Halic. *lib*.4. E conſilio Dictaturæ vis atque majeſtas ſexto menſe exſpirabat, ne quis fretus diuturna potentia, haberet occaſionem evertendi Rempublicam. Et quemadmodum Romæ Coſſ. ſic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. Æmyl. Prob. *in Hannibale*. Argis quoque Rex unus erat, ſed ſingulis annis amovebatur. Huc refertur illud Ciceronis 3. *de legibus*. Cenſores magiſtratum quinquennium habento, cæteri Magiſtratus annui ſunto. Duodecim etiam illi Saxoniæ proceres annum tantum geſſerunt imperium. Crantzius, *lib*. 2. *Saxon*. *c*.22. idque ideo factum, ne longiora & diuturniora imperia multos attollerent & ad res novandas impellerent. Dion. *lib*. 52. Nihil enim tam utile, quam brevem poteſtatem eſſe, quæ magna ſit. Senec. 7. *controv. ult*. Honores enim non ſunt continuandi. *l*. 18. *ff*. *de decur*. *gl*. *in l*. *Divus*. 18. *ff*. *ad Municipal*.

2. Si Magiſtratus ſit ambulatorius, anſa ſeditionum tollitur: Earum enim cauſa præmiorum inæqualitas. Cives omnes pares ſint in ferendis oneribus: Sint ergo etiam pares in commodorum participatione, modo nihil aliud obſtet, quo minus tuto reſp. alicui committi poſſit.

3. In quibus continuantur honores, nunquam ad rationes reddendas obligatos ſe exiſtimant: quo nomine vituperat Ariſtotel. 2. *Pol*.7. Lacedæmoniorum remp. quod in ea Senatores, qui perpetuo dignitatem hanc obtinebant, immunes erant à reddendis rationibus.

4. Denique neceſſe eſt ſegnius expediri negocia œconomica ab iis, qui continue publicis deſtinen-

deſtinentur curis, & magiſtratus exequendis officiis.

E contra perpetuum Magiſtratum eſſe debere ſuadetur:

1. Quod quis è magiſtratu prius decedere cogatur, quam ejus quod didicerit ſpecimen exhibuerit. Dion. *lib.* 25. quo conſilio Antoninus Pius Imp. ſeptenis & novenis annis in provinciis detinere ſolebat bonos præſides. Intelligebat optimus Princeps, Magiſtratus crebram in Rep. mutationem non ſecus improbandam, ac aſſiduam in corporibus humanis mutationem victus. Ariſt. 2. *Pol.* 6. Quod & privata in vita dolorem movit Apulejo, qui ſecundo Floridorum exclamat: quid nobis cum iſtis proceſſ. vicibus? quid cum annis brevibus & feſtinantibus menſibus? ô celeres horum hominum dies! ô præſidiorum optimorum citata curricula!

2. Is, qui perpetuo demandatam habet gubernandi provinciam, cum majeſtate imperare poterit: non enim illi metuendum, ne aliquando privatorum contumelias, aut improborum injurias ferre cogatur. Sed tamen ſecuritas iſta animum non inflet turgido faſtu, aut impellat ad tyrannidem.

Quid ſtatuendum in harum ſententiarum conflictu?

Viam emergendi ex ancipiti hoc certamine ſuppeditabit diſtinctio: 1. Inter majores, minoreſque magiſtratus: Illos perpetuos eſſe conveniens eſt, hos temporales. 2. Inter diverſas rerump. formas, Monarchia perpetuum requirit gubernatorem: Democratia ambulatorium: Ariſtocratia ex utroque participat. Videndum autem ante omnia, quid cujuſque Reip. ferat conſuetudo, & quid commodi & ſecuritatis civibus inde redundare poſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT IV.

De Electione eorum, qui obſcuro loco nati ſunt.

ABſurdum videtur Socrati, cum artes ſedentarias nemo profiteatur abſque dedecore, qui eas non didicerit: neque quiſquam ſcrinium faciendum locet ei, qui rudis ſit ejus opificii: ad publicos magiſtratus admitti, qui nunquam dederunt operam diſciplinis, ſine quibus nemo poteſt recte magiſtratum gerere. Eligendi itaque quos virtus, quos genus præcipue reddit commendabiles. Virtus primum & præcipuum requiſitum eſt: nam qui probatæ vitæ ſunt, cæteros omnes antecedunt. *l. 6. in pr. C. ad l. Iul. repetund. l. 1. in fin. C. de offic. Magiſt.*

Genus requirimus ideo, quod conſentaneum ſit fortes creari fortibus & bonis, & meliores eſſe eos, qui ſunt ex melioribus: accedit quod humili loco orti, evecti impotenter ſe gerunt, priſtinæ ſuæ conditionis immemores.

Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum,
Cuncta ferit, dum cuncta timet, deſævit in omnes.
Vt ſe poſſe putet, nec bellua tetrior ulla eſt,
Quam ſervi rabies in libera colla furentis,
Agnoſcit gemitus, & pœnæ parcere neſcit,
Quam ſubiit, dominique memor, quem verberat odit
Claudian. *lib. 1. in Eutrop.*

Hujus rei egregium exemplum eſt Pallas, qui aſſerendæ auctoritatis cauſa, nunquam domi aliquid, niſi nutu aut manu ſignificavit: vel, ſi plura demonſtranda eſſent, ſcripto uſus, ne vocem ſociaret. Tac. 13. *annal.*

Quanquam nec deſint exempla eorum, qui infimo loco nati, ad principatum, & res magnas gerendas divinitus evecti ſunt.

Auguſtus ille, cujus nomen tam celebre fuit,

avum habuit argentarium: patrem adſtipulatorem. Cicero *epiſt. ultim. ad Quintum Fratrem*.

Helvius Pertinax Imp. libertino patre natus eſt Dion. *lib*. 73. Macrinus Imp. fuit libertinus. Maurus cum aure perforata. Dion origine gentis ſordida. Aurel. Vict.

Maximus Imp. Thrax infimo loco natus evectus ad imperium. Diocletianus obſcuriſſime natus eſt: adeo ut à pleriſque ſcribæ filius, à nonnullis Amullini ſenatoris libertinus fuiſſe credatur. Eutrop. *lib*. 9.

Valerius Aurelianus natus in Syrmio, in familia ignobili, matre ſacrificula Solis, ab exercitu Imp. factus eſt. Mel. 3. c*hron*.

Anaſtaſius Imp. fuit ſcriba aulicus. Mel. Iuſtinus Imp. patre natus armamentario. Mel. *ib*.

Cæſar Gallus, teſte Ammiano Marcellino *lib*. 14. ex ſqualore nimio miſeriarum, ætatis adultæ primitiis ad principale culmen inſperato cultu provectus, ultra terminos delatæ poteſtatis procurrens, aſperitate nimia cuncta fœdabat. Probus Imp. genitus patre agreſti hortorum ſtudioſo. Aur. Vict.

Agathocles Siciliæ Tyr. qui magnitudini prioris Dionyſii ſucceſſit, ad regni majeſtatem ex humili & ſordido genere pervenit. Iuſtin. *lib*. 22. *pr*.

Adramittenus Andriſcus in fullonia natus ob Pſeudo-Philippi nomen evectus eſt.

Amaſis Rex Ægypti cum privatus adhuc eſſet, paraſitica & furandi celeritate ſeſe aluit. Herod. *in Euterpe*.

De Perdicca vide Iuſtinum *lib*. 8. & Curt.

Herodes æдituus in templo Apollinis ad Aſcalonem filium habuit Antipatrum, quem à prædonibus raptum ob paupertatem redimere non potuit. Hujus filius Herodes Aſcalonita dictus à C. Iul. Cæſ. Iudææ tutor conſtitutus, titulum regis ab Auguſto accepit, is, qui pueros innocentes occidit. Ioſephus *lib*. 17. *antiq*. *Iud*. *cap*. 8.

Servium

Servium Tullum nec obſcuritas generis inhibuit, quamvis matre ſerva creatum, Florus *lib.*1. *cap.*6. quo minus Rex crearetur Romanorum.

Tarquinius Priſcus Rex Rom. patre Mercatore eoque exule natus eſt. Halicarn. *lib.*3. & Val. Max. *lib.*3. *cap.*4.

Tullus Hoſtilius humili genere & loco natus eſt, ut cujus incunabula agreſte tugurium cepit, & adoleſcentia in pecore paſcendo fuit occupata. Tzezes *hiſt. Child.*6. *c.*72.

Viriathus paſtor primum fuit, mox latronum dux, poſtremo tantos ad bellum populos concitavit, ut aſſertor contra Romanos Hiſpaniæ putaretur. Eutrop. *lib.*4.

Poſſent plures recenſeri hujuſmodi gubernatores, quos vomis & ſtiva ad Conſulares miſit ſecures: Verum ex his exemplis deducendum non eſt, negligendum eſſe in electione ortum cujuſque, ſecundum quem vel probus vel improbus plerunque evadit.

CAPUT V.

De Electione Extraneorum.

MUltis ea animis infixa eſt opinio, etiam exteris patere debere aditum ad moderanda frena Reip. tum quod hoc modo videatur tolli æmulationis ſtudium inter cives, tum quod vires illius reip. ad quam gubernandam exterus ſuam adjungit potentiam, augeri poſſint: tum denique, quod illuſtria hujus rei paſſim extent illuſtrium rerump. documenta. Ex alienigenis enim accerſitos fuiſſe legimus reges aliquot, & principes.

Numa Curibus Sabinis habitans conſultiſſimus vir, ut in illa quiſquam ætate eſſe poterat, omnis divini atque humani juris, Romam evocatus ad regnum, licet initio ejus electionis Romani veteres peregrinum regem aſpernati eſſent. *lib.*1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Tarquinius Priſcus etiam apud eund. Liu. in oratione in Comitiis habita, ſe non rem novam petere ait: quippe qui non primus, quod quiſquam indignari mirarive poſſit, ſed tertius Romæ peregrinus Regnum affectet. Poſt eum Servius Tullus non ſolum peregrinus, ſed & Serva matre natus in regnum aduolavit. Liu. *lib.* 1.

Trajanus à Nerva Auguſtus dictus, homo Hiſpanus primus exteræ nationis imperium Romanum obtinuit: Cenſuit enim Nerva virtutem cujuſque non patriam exiſtimari & ponderari oportere, Dion. *lib.* 68.

Severus, Maximinus, Philippus Arabs Imp. omnes fuere exteri, & tamen admiſſi.

Apud Polonos vero plurima hujus rei exempla in promptu ſunt: videmus evocatos ex Lithuania Iagellones: ex Gallia Henricum Valeſium: ex Tranſylvania Stephanum Bathoreum: ex Suetia Sigiſmundum.

Verum quantaſcunque illi rationes, quæcunque exempla adduxerint, nunquam cum iis faciam, ut ſtatuam, extraneos in remp. facile admittendos. Vere Lipſius: Vt in quam domum Veſpillones veniunt; ſignum eſt funeris: ſic Reip. labentis, ad quam fulciendam adhibentur peregrini.

Sunt enim πλεονεκτικοὶ, qui ſibi ſuiſque tantum proſpiciunt, haud ſolliciti quid de regni & reip. viribus fiat. Diſcretam oportet eſſe domum & remp. dicebat Nero 13. *an.* apud Tacit. In boni Principis penatibus nihil venale aut ambitione pervium eſſe debet.

Quin etiam principis externi jugum moleſtiſſime ferunt ſubditi: & nemo adeo patiens eſt, ut ejus reipub. in qua natus & educatus eſt, curam alienigenę commiſſam ferat. Fatentur hoc Scythæ apud Curt. *lib.* 7. coram Alexandro Magno: Nam ut fortior ſis, *inquiunt*, quam quiſquam, tamen alienigenam dominum nemo pati vult. Sic Narſes natione Græcus Romanis feliciter imperans, accu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſatur ab iis, quod nollent exteri hominis ferre imperium: atque ideo remotus eſt. Anton. Guevara *in Horol. princip. lib.* 1. *cap.* 16.

Neque etiam poterit peregrinus Princeps à periculis tutus eſſe, niſi validiſſimo præſidio ſe ipſum imprimis, deinde arces munierit. Bodin. 6. *de rep. c.* 5. Illa vero externa præſidia, plurimum Reip. detrimenti inferunt. Taceo, quod ſæpius regnum defertur extraneo, illudque repudiatur: quæ res novos excitat tumultus interim dum Interregnum eſt, atque adeo illa recuſatio cum dedecore ejus regni quod obtulit, conjuncta eſt.

Eligantur ergo domeſtici, qui in illo ipſo ſolo, ad quod regendum accedunt, ſati natique ſunt, Hi morum animorumque provinciæ gnari melius curabunt res patriæ notas: provocabunt ſubditos amore & benevolentia ad culturam virtutis & morum, & denique auctoritate apud ſuos non mediocri valebunt. Exemplum ſuppeditat Helueticorum reſp. penes quam nulli committi ſolet ullum munus, qui extra provinciam natus eſt. Nec movet, quod ſupra dictum eſt, tolli inter cives æmulationis ſtudium ſi admittantur cæteri, nam conſideratis effectibus, videndum ex quibus ad remp. plus detrimenti redundet. Iam vero ex eo, ſi admittantur exteri, plus incommodi capit reſp. æmulatio vero non ſemper inter cives eſt, ob communicatos cum illis honores, & ſi ſit, alter alterum ad virtutem incitat.

Fortius eſt, quod ſecundo loco dicitur, augeri potentiam Reip. conjunctione virium exteri principis. Verum acceſſio illa lubrica eſt, & haud ſcio, an non plus obſit, quam proſit: ſiquidem hac una ratione peregrini inuehuntur mores, qui interdum graſſantur, & evertunt totam remp.

Nec ſuperius adducta exempla quicquam ponderis habent: nam quod ad regnum Romanum attinet, neceſſitate eo deventum eſt, ut reges alienigenæ ſumerentur, ob indigenarum, qui habiles

 fuiſſent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

fuiſſent, defectum. Aucta civitate, exteri ne quidem jus civitatis habebant, nedum jus capiendi magiſtratum.

Quod de Imp. dicitur deſignati illi quidem ſunt ab anteceſſoribus, ſucceſſores ob virtutem: quidam vero ex iis liberrima militum electione ad Imp. evecti ſunt. Poloni vero fruantur hac conſuetudine, quamdiu illis lubet: an vero per eam reip. ſalus amplificata fuerit, ipſorum judicium eſto.

CAPUT VI.

De Electione eorum, quibus aliqua inhæret macula.

Magiſtratum non tantum à crimine, ſed ab omni criminis ſuſpicione liberum eſſe oportet. Et virtus proprium ipſius eſſe bonum debet, ſi diu ſalubriter regnare velit. Omnes enim oculi in eum fixi: & in vitam ejus velut in ſpeculum intuentes, dicta ſimul & facta animadvertunt. Inde oritur cupiditas imitandi: inde fit, ut aut virtutes emanent, aut vitia deriventur. Multa contra eos lux eſt: omnium in iſtam converſi oculi ſunt. Senec. 1. *de Clement. cap.* 8. Et quo quis in majore rerum faſtigio collocatus eſt, eo majorem virtuti operam dare debet: quo conſilio veteres recens electo magiſtratui faces ardentes prætulerunt, ut cæteris virtutis & æquitatis ſplendore prælucere noverit. Paradinus *in Symb. heroic.*

Lux publica principis ingens.

Accedit quod facta Magiſtratus habentur pro juſſis: ea enim principum conditio eſt, ut quicquid faciunt, præcipere videantur. Quint. *decl.* 4. & recte facere cives ſuos faciendo doceant. Vellei. *lib.* 2. Honeſta ergo velis, nemo non eadem volet. Senec. *in Thyeſt.* Veriſſimum enim eſt illud Theodorici R. ad Senatum apud Caſſiodorum *lib.* 3. *var. ep.* 12. *Facilius eſt, ſi dicere fas, errare naturam, quam diſſimilem*

diſsimilem ſui princeps poſsit formare Remp. Et Claudian. *de 4. Conſul. Honorii* :

---Componitur orbis
Regis ad arbitrium.

Id enim cenſetur eſſe genus obſequii. Lactant. *lib. 5. divin. Inſt. cap. 6.* Si principum ſuorum mores tanquam exemplarem quandam imaginem ſpectent, Chryſoſt. *lib. 3, de Sacerdotio.*

Nam ſi dediti illi ſunt artibus & diſciplinis, ecce omnes altum ſapere affectant: Si religioni, qualis Numa, mirum quantopere animus eorum flagret ſtudio tuendæ religionis: Si inclinant ad vitia principes: non ipſi tantum, proh dolor! concipiunt iſta, ſed in civitatem infundunt. Cic. 3. *de ll.* pluſque exemplo quam peccato nocent. Antiochi cæcam & amentem luxuriam imitatur exercitus. Valer. Maxim. *lib. 9. c. 1.* ut & Vitellium milites. Tacitus 2. *hiſt.* Andronici inceſtum ſequuntur ſubditi. Nicet. *lib. 3. Manuelis*: & L. Beſtiam. *Saluſt. in Iug.*

Probe ergo diſpiciant Eligentes, quem rerum gubernationi præficiant, ſiquidem ab eo prava pleraque aut recta, non ſecus atque à Sole in ſubjecto hoc orbe lux aut tenebræ.

Exoſos autem merito habent eos, quos inquinat & contemtui obnoxios reddit vel vitæ vilitas, & ſordidarum artium profeſſio: vel vitæ turpitudo: vel hæreſis: vel onus æris alieni: vel paupertas nimia: vel denique ambitionis æſtus. Hi omnes à limine dignitatis magiſtralis arcendi ſunt.

Ac ut de illis priore loco dicamus, qui ſordidas exercent artes: Complectimur ea appellatione omnes, qui ſunt ex ultimis negociatoribus, monetariis: aliiſque deformibus miniſteriis. *lib. 6. C. de dign. l. ſi cohortalis* 12. §. *fin. C. de cohortal. lib. und. C. Negociatores ne militent.* Negociationem talem intelligimus, quæ inter ſordidos & abjectos quæſtus reponitur *l. humilem. C. de inceſt.*

 nupt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nupt. Nec enim fieri poteſt, ut parvis & vilibus rebus occupati, ſublimes & generoſos ſpiritus concipiant, Demoſth. *in orat. de rep. ordinanda.* Non excludimus Mercatores illos, qui diffuſam exercent negociationem: Hos videmus in pleriſque Rom. Imperii Civitatibus primas obtinere, & remp. maximis juvare commodis. Reprehenſionem hoc loco effugere non poteſt Heliogabalus: Is teſte Herodiano *lib. 6.* eo vecordiæ provectus eſt, ut omnes ſcenicos artifices ac theatricos ad maximas Imperii dignitates proveheret: quippe exercitibus Saltatorem quendam præfecit, qui olim juvenis publice in theatro operas dederat. Alium item è Scena Iuventuti, alium Senatui, alium etiam Equeſtri ordini propoſuit. Aurigis item & Comœdis, mimorumque hiſtrionibus maxima imperii munia demandavit. Serviſque ſuis aut liberis, ut quiſque turpitudine reliquos anteibat, procurationes tradebat provinciarum.

2. Rejiciuntur illi, qui vitæ turpitudine inquinati ſunt, & ſine decore, ruboreque in publicum prodire non audent: ut ſunt omnes improbatæ vitæ viri & notati infamia *l. 2. C. de dign. l. un. C. de infamib. l. 1. C. de his, qui non impletis ſtipendiis:* qui cæſi ſunt flagellis. *l. 12. ff. de decurionibus:* qui rei ſunt publici criminis *l. libertus: 7. §. in quæſt. ff. ad Municip. l. Lucius 21. §. antepen. ff. eod. l. un. C. de reis poſtulatis.*

3. Amoventur ij, qui ob hæreſin omnium in ſe concitant indignationem. Illi enim prorſus ab honoribus excluſi. *Nov. 45. pr. uſque ad §. enimvero.* Hujus farinæ ſunt Iudæi *l. generaliter 3. §. fin. ff. de decurion. l. 17. C. de Iudæis.*

4. Tollendi ij, qui ære alieno nimio gravati ſunt: variis enim intenti ſunt artibus, ut nexu illo ſeſe liberent. Quod ſi pedem inferunt in Remp. expilationibus ſtudent & impoſturis: præſertim ſi ſunt debitores Rerumpublicarum: Hi penitus arcentur ab omni muneris adminiſtratione *l. 6. §. debitores ff. de mun. & honor.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

5. Non admittendi, qui nimia paupertate oppreſſi victum nocturno diurnoque labore ſibi quęrere coguntur: quod ex Divorum fratrum reſcripto *l. 6. pr. ff. de mun. & hon.* intelligimus de iis, qui ita tenues & exhauſti ſunt, ut non modo publicis honoribus pares non ſint, ſed etiam vix de ſuo victum ſuſtinere poſſint: adeoque minus utile, & nequaquam honeſtum talibus mandari magiſtratum. Paupertas enim multis occaſionem delinquendi obtulit Sirac. *c. 27. pr.* Cui conſentit Lactant. Firm. *in lib. de ira Dei. c. 20. Multa ſunt*, inquit, *quæ ad peccandum invitant, ætas, violentia, egeſtas. occaſio.* Et Saluſt. *in Iugurth. Egentiſſimo omnia cum precio honeſta videntur*. Præterea ut canit Hor. 3. *Od. 29.*

Magnum pauperies opprobrium, jubet.
Quidvis facere & pati,
Virtutiſque viam deſerit arduæ.

6. Ambitioſos denique aditu ad Remp. intercludere placet. Multos enim falſos fieri ſubegit ambitio, magiſque vultum, quam ingenium bonum habere. Saluſt. *in Catil.* Hos libido maxima invadit reip. capiundæ: neque id quibus modis aſſequantur, dum ſibi regnum parent, quicquam penſi habent Saluſt. *in Catil.* Hi ambitus crimine notati, puniendi, *l. un. ff. ad l. Iul. de ambitu.*

Hos igitur omnes, quorum catalogum texuimus, ſi poteſtate aliqua armaveris, perinde feceris, ac ſi febricitanti vinum, bilioſo mel, cœliacis obſonia porrexeris: quibus animi morbus, hoc eſt, ſtultitia incrementa capiat.

C A P V T VII.

An in Electione ætatis, ſive juvenilis, ſive ſenilis habenda ratio.

IVvenibus ante 25. æt. annum honores publicos non conferri, optima ratione nititur, *l. ad remp. 8. ff. de mun. & hon. l 2. §. fin. ff. de jure immunitatis. Iuvenile enim vitium eſt*, inquit, Seneca

in Troade, regere non poſſe imperium. Et idem *in Octav. Iuvenilis ardor impetu primo furit: langueſcit idem facile, nec durat diu. Et Iuvenibus nec animus rebus gerendis concalluit, nec ætas uſum dedit bene ſuadendi.* Cic. Quippe ingenita eſt illi ætati imperitia, utpote rerum omnium inexpertæ, atque ideo Homerus imperitos νηπίυς & pueros appellare conſuevit.

Non tamen deſunt exempla, maximis etiam imperiis & regnis fuiſſe præfectos adoleſcentulos. Salomon duodecennis Regno potitus, dijudicavit controverſiam illam inter duas mulieres, 3. *Reg.* 3. Ignatius Martyr *ep. ad Magneſianos.* Manaſſes annorum erat 12. Ioſias & Ioachin octo. 4. *Reg.* 22. Theodoſium jun. adhuc in cunis vagientem pater appellavit Auguſtum. Ladiſlaus Rex Vngariæ duodecennis adminiſtrationem regni ſibi uſurpavit. Henricus IV. Imp. cum eſſet annor. octo. De Alexand. Severo Herodian. *lib.* 6. *in fin. Milites Alexandrum Imperatorem conſalutatum in aulam Palatinam deduxerunt, adoleſcentulum admodum; & adhuc auiæ præceptis obtemperantem.*

Quod de juvenibus dictum eſt, ſceptri eos eſſe incapaces, id multo magis dicendum de ſenibus: nam

1. In magiſtratu auctoritatem & dignitatem eſſe oportet: atque illorum ætas irriſui & faſtidio eſt, quod notat in Galba Tacitus. 1. *hiſt.* 2.

2. Avaritia exulare debet à moderatore Reip. Iam vero ſenes attentiores ſunt ad rem omnes, quam ſat eſt. Terent. *in Adelph.*

3. Nihil ab aliis fieri poteſt, quod non illi vellicent & ſcommate excipiant. Cornelius Gallus:

Stat dubius, tremuluſque ſenex, ſemperque malorum
Credulus, & ſtultus, quæ facit ipſe, timet.
Laudat præteritos, præſentes deſpicit annos,
Hoc tantum rectum, quod facit ipſe, putat.

Quod ſane in Magiſtratu vitium eſſet intolerandum.

4. Pru-

4. Prudentia illorum, qua juvant remp. evanuit, & quaſi exaruit. Quotusquiſque enim ſenum eſt, in quem Plautinum illud non quadret:

---Terræ odium ambulat:
Iam nihil ſapit, tanti eſt, quanti fungus putridus.

Senibus ergo quiete nihil poteſt contingere optatius. Propert. *eleg.* 26. *lib.* 2. iis præſertim, qui climacterem magnum & fatalem ingreſſi ſunt, vel egreſſi.

CAPUT VIII.

De effectu Electionis: quando is, qui electus eſt, adminiſtrationem aut recuſat, aut ſuſcipit: idque vel lubens, vel invitus: & quid de utroque genere ſit ſentiendum.

ELectio ut maxime rite peracta eſt, tamen effectu ſuo quandoque caret, ſive quod is, qui electus eſt, abhorret à delato munere: ſive quod vi quadam majore & caſu fortuito impeditur, quo minus ſuſcipere poſſit. Illud vere notatu dignum, quod ſub recuſationis ſpecie quidam delatum imperium flagrantiſſime cupiunt. Si verum affectum eorum inſpicias, non oderunt, ſed litigant: videbis voluntariam eſſe illis in eo moram. Sen. *epiſt.* 23. Artifex in eo Tiberius, qui tandem quaſi coactus & querens miſeram & oneroſam ſibi injungi ſervitutem, recepit Imperium, nec tamen aliter, quam ut depoſiturum ſe quandoque ſpem faceret. Sueton. *in Tib. c.* 24. & Tacit. Non diſſimilis illi Blæſus. Is cum legeretur Procoſ. Africæ, reſpondit ſpecie recuſantis, ſed neque eadem aſſeveratione conſenſu adulantium auditus eſt. Nec abit in diverſum Sylla, ſimulator ſegnitiæ, dum temeritati locum reperiret. Tacitus 14. *annal.* Vſque adeo ſecundum illud Senecæ *in Oedip. certiſſima eſt regnare cupienti via Laudare modica*, & otium ac ſomnum loqui, ab inquieto ſæpe laudatur quies.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

De eo videamus, ſi electus delatam poteſtatem ſuſcipit: videas qui obviis ulnis amplectantur, & læta mente eo convolant: atque eo nomine felices ſeſe prædicant. Videas rurſum alios, qui dubitanter, & inviti Magiſtratum adeunt: atque hi plerunque melius rem gerunt, quam qui cupide ſe immiſcent: quo fine, nec Galba dedit equeſtria & ſenatoria officia niſi recuſantibus. Suet. *in Galba.* Vidit princeps ſapiens igniculos virtutum in ejuſmodi hominibus latitantes: conſideravitque haud dubie Epaminondam, cui recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt: quique honores ita geſſit, ut ornamentum non accipere, ſed dare ipſi dignitati videretur. Iuſtin. *lib. 6.*

T. Quinctius ruri procul ambitione ac foro vitam agens, invitus coactuſque dux electus eſt, bene tamen præfuit. Livius. *lib. 7. decad.* 1. Helvius Pertinax Imp. coactus imperavit, repugnanſque imperium ſuſcipiens tale cognomentum ſortitus eſt. Aurel. victor. Hiſce exemplis haud dubie motus Severus invitos nec ambientes dixit in Remp. eſſe collocandos. Lamprid. Et Leoni Anthemioque Imp. indignus eſſe videtur ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus. *l. ſi quenquam* 31. *in fin. C. de Epiſc. & Cler.* Atque hactenus de Electione, ſequitur de Succeſſione tractatio.

CAPVT IX.

Expediatne Reip. Succeſſio.

MVltis ita viſum, non eſſe ex uſu Reip. ſucceſſione deferre alicui poteſtatem. Sæpiſſime enim fieri videmus, ut hoc modo evehantur ii, qui nec parere, nedum imperare didicerunt, qui animo à virtute præditi ſunt averſo. Nam quis Cambyſem degenerem patris boni filium dignum ſucceſſione judicet? quis Commodo Imp. ſpurciſſimo, optimi illius M. Antonini Philoſophi filio faſces deferat? quis Caligulam accerſat, natricem illam orbis terrarum?

Præte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Præterea in dilatione Magiſtratus, non fortunæ arbitrio res gerenda eſt, ſed conſilio: atqui fortuitum eſt naſci ex principibus, nec ultra æſtimatur. Tacit. 1. *hiſtor.*

In ſucceſſione etiam multæ adhibentur fraudes: Videas quoſdam ut ſucceſſionem arriperent, per dolum uſurpare nomen & familiam alterius. Teſtantur hoc ſuo exemplo Pſeudo-Smerdis apud Herod. Pſeudo-VVoldemarus, Pſeudo-Fridericus, Pſeudo-Balduinus: & alii.

Verum his neglectis prorſus videtur, hunc modum deferendi adminiſtrationem optimis niti rationibus: firmum enim hoc eſt munimentum. Non claſſes, non legiones perinde firma imperii munimenta, quam numerus liberorum. Tac. 4. Et Eurip. τύραννοι παῖδες ἔρυμα δώμασι. Munimen aulæ regii ſunt liberi. Lipſ. *in not. ad Tacit. 1. annal.* Iique contemtui fere obnoxii, qui nulla ejuſmodi munimenta habent, qua de re conqueritur apud Curt. *lib. 6. Alexander*: Orbitas mea, quod ſine liberis ſum, ſpernitur.

Et major fere ſolet eſſe Succedentium auctoritas, quam Electorum, qui in ordine quondam inferiore vixerunt. Parit enim contemptum æqualitas. Cohibentur etiam pravæ aliorum ſpes, ſi Succeſſor non in incerto: & minus inſidiarum extimeſcendum, Læl, Zech. 1. *Pol. 3. n. 2.* Hæc dominatum adipiſcendi ratio uſitata in plurimis regnis & principatibus. Succedunt Galli, Angli, Dani, Scoti, Hiſpani: & principes Germaniæ omnes: quibus etiam jure debetur ſucceſſio, nam quod per nativitatem alicui quæſitum eſt, id illi non eſt ſine ſuo facto adimendum.

Nec in contrarium nos abripiat, quod ſupra dictum, deferri ſolere indignis adminiſtrationem: nam etſi hoc interdum fiat, non tamen fit cœco fortunæ arbitrio: Deus præficit regnis gubernatores: hi qualeſcunque ſint, ferendi tamen. Et quomodo ſterilitatem aut nimios imbres, & cætera na-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

turę mala, ſic luxum & avaritiam dominantium tolerare debemus. Tacit. 4. *hiſtor.* Temporum, quibus nati ſumus memoriam repetamus, bonoſque principes voto expetamus, qualeſcunque toleremus. Tacit. *ibid.*

Vnde concidit ſecundum illud, quo dicitur *fortuitum eſſe generari à principibus.* Illud vero ſimpliciter falſiſſimum eſt. Cor regis in manu Domini: ille temperat ſucceſſiones ſuo nutu & arbitrio: quod vel Ethnica docet hiſtoria Gargeris apud Iuſtin. *lib.* 44.

Quod de fraudibus dicitur, prudenti conſilio evitari poteſt. Manet ergo, ſucceſſionem optimum eſſe modum deferendi adminiſtrationem: iis præſertim locis, quibus conſuetudine & uſu hoc receptum eſt.

CAPVT X.

De Liberis, quibus debetur ſucceſſio: in quibus prærogativam habent, qui legitime nati ſunt, etiam ante adeptum à patre regnum, non ſpurii.

LIberorum in ſucceſſione primus eſt gradus. *arg. l.* 12. *de ſuis & legit. l.* 7. *§. fi. Si tab. teſt. null extab. l. nam & ſi is in pr. ff. de inoff. teſt.* & ratio naturalis, quaſi lex quædam tacita liberis parentium hæreditatem addicit, veluti ad debitam hæreditatem eos vocando. *l. cum ratio.* 7. *ff. de bon. damn.* cum etiam vivo patre quodammodo Domini exiſtimentur, *l. in ſuis.* 11. *de lib. & poſth.*

Hoc loco quæri ſolet: Vter ex duobus regis filiis, quorum alter ante, alter poſt adeptum à patre regnum natus eſt, in ſucceſſione præferatur?

Pro eo quem naturæ felicitas & privilegium ætatis fecit primum militat. *l.* 5. *ff. de Senat. l. ult. C. de Decur. l.* 2. *§.* 1. *ff. de decur l.* 7. *Si tab. teſt. null. Nov.* 89. *l.* 50. *de bon. lib.* Forſter. *tr. de ſucceſſ. lib.* 4. *c. ult. n.* 36. Cujac. 1. *Feud.* 1. 1. Menoch. 5. *præſumpt.* 33. *n.* 38.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tio

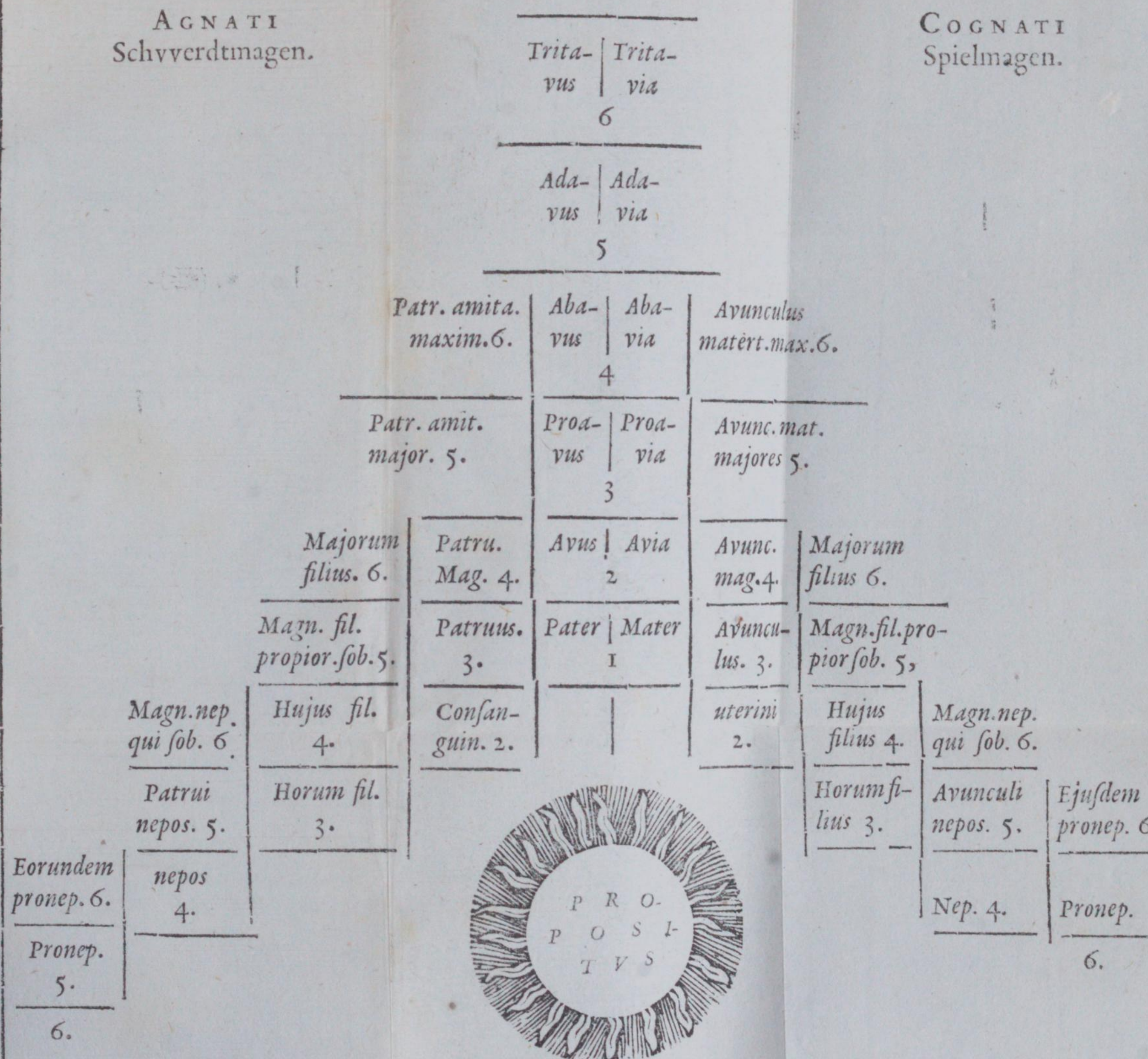
tiam divina ſanctio à civili ſocietate repellit *Deut.* 23. *v.* 2.

. 5.

præſumpt. 33. n. 38.

Pio

Ad Pag. 110. & 111.

Filius.	1	*Filia*
Nepos.	2	*Neptis*
Pronepos.	3	*Proneptis*
Abnepos.	4	*Abneptis*
Adnepos.	5	*Adneptis*
Trinepos.	6	*Trineptis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Pro ſecundo genito pugnant Schrad. *part. 7. cap. 5. num. 37. de feudis.* Niell. *diſp. feud. ult. th. 2.* Alciat. *ad l. bonæ fidei, n. 8. ff. depoſiti, per l. quicunque 7. C. de princip. agent. in reb. lib. 11. l. ſi ſenator. 11. & ibi* Bart. *C. de dignit. lib. 12.* Vide Hotom. *ill. quæſt. 2.*

Quæritur ſecundo in hoc capite. Vtrum Spurii in regno ſuccedant?

Videbatur hoc dicendum:

1. Quod ſæpe magna virtutis documenta in illis deprehendimus. Eurip. *in Andromach.*

———Sæpenumero certe
Atrida profundam terram vicit ſatio.
Spurius multis legitimis melior.

2. Quod nullum iis poteſt imputari dedecus: quid enim deliquerunt, ut ideo arcendi ſint à publicis muneribus?

3. Exempla Spuriorum, qui paſſim ad gerendam remp. admiſſi ſunt, patent. Hercules nothus erat, & tamen virtute ſua Diis æquum honorem aſſecutus eſt, Plut. Sic Theſeus, ſic Teucer, ſic Menelaus, ſic Themiſtocles, ſic Demoſthenes, idem habuerunt naſcendi principium. M. Brutus, omnibus virtutum numeris abſolutiſſimus ex adulterio ſororis Catonis Servilii & Iulii Cæſaris natus. Plut. Legimusque in hiſtoriis, Arnulphum qui primus ante Ottonem ex Gallia in Germaniam imperii titulum tranſtulit, ex Caroli M. pronepotibus ſpurium fuiſſe. Alc. *tr. de duello c. 17.* Et Conſtantinum Magnum nonnulli hujus farinæ hominibus addunt, aliosque complures.

Sed nihil proficiunt prædictæ rationes & exempla. Nam princeps magnificus eſſe debet, ut auctoritatem apud ſuos obtineat: quam vero contemtui obnoxii ſint, qui non legitime ſint nati, palam eſt. Apud Suecos, Gothos & Norvegos olim vix ſpuriis licuit in honeſtorum virorum verſari conſortio. Ioh. Magnus *libro. 18. c. 6.* Eoſque ipſa etiam divina ſanctio à civili ſocietate repellit *Deut. 23. v. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

23. *v.* 2. Et Solonis Lex erat, ut ſpurius publicum eſſet civitatis mancipium. Auctor horol. princ.

Deinde Spurii cum patrem non habere intelliguntur, *l.* 23. *de ſtatu hom. ar. l.* 5. *de in jus voc.* §. 12. *Inſt. de nupt.* nullam etiam in bonis patris ſucceſſionem obtinere poſſunt: quod ſi hoc in privatorum bonis ſancte cuſtoditur, quanto magis in publicis?

Accedit quod Spuriorum fides valde lubrica ſit: metuuntur enim in iis paterni criminis exempla. *ar. l. quisquis. C. ad l. Iul. Majeſt.* quo pertinet quod Sap. 3. in eos dicitur. Filii adulterorum in conſummatione erunt: & ab iniquo toro ſemen exterminabitur, &c.

Sic hodie apud Heluetios non admittitur ad gubernationem Spurius. Simlerus *de rep. Helvetior.* & in pleriſque Germaniæ civitatibus nec ad communicationem tribuum, multo minus ad clavum Reip. &c.

Nec in regno Galliæ, nec legitimatus quidem. Hotom. *tr. ſucceſſ. in regno Franc. l.* 3.

Arcendi ergo à limine tantæ dignitatis Spurii. Nec refert, virtus an innocentia iis inhæreat. Rarum hoc eſt: & exemplo pernitioſum.

CAPVT XI.

De jure Primogenituræ.

QVæritur I. Valeatne conſuetudo, qua primogenitus excludit à regni & principatus ſucceſſione reliquos? Videbatur dicendum conſuetudinem hanc ſummam redolere iniquitatem: nihil enim æquitati magis eſt contrarium, quam inæqualiter tractari eos, quos æquales ipſa fecit natura: qui communes habent parentes & domicilium. *l.* 1. *C. Vnde lib. Nov. de nupt.* §. *ult.* Deinde præcidenda omnis via ex qua naſci poſſunt inter germanos diſcordiæ: Nihil enim fraterna diſcordia tetrius: At vero præceps & lubrica eſt iſta conten-

contentionum inter fratres occaſio. Accedit, quod hi, qui excluduntur à ſucceſſione bonorum paternorum, nihil curant aliud, quam ut paraſitica arte ſeſe alant: nam quando molliter vivis parentibus educati ſunt, iis mortuis animum adplicant ad res nugatorias: atque ita malis hominibus repletur civitas.

Contraria vero ſententia, his repudiatis, videtur eſſe potior. Mynſ. 3. *obſer.* 23. *n.* 1. Primo enim expedit reip. conſervari honorem familiarum, *l.* 1. §. 13. *ff. de vent. inſpic. l.* 9. *C. de quæſt.* Forſter. *lib.* 3. *de ſucc. c.* 4. *n.* 20. quod fit, ſi ſucceſſio penes unum ſit: opes & dignitas conjunctæ manent, & ita deprimi non poteſt familiæ autoritas. Deinde certum eſt, attenuari patrimonia per filiorum diviſiones, quod ne fiat, publice utile eſt.

Idque procedit maxime in illuſtribus perſonis, quarum poſſeſſiones, ſi varias in partes diſcerpantur, vileſcunt. Subditorum etiam intereſt, ne multos dominos habeant: melius reguntur ab uno: difficilius à pluribus. Accedit quod adminiſtrationem decet reſidere apud prudentiorem: major autem fere primogeniti ob ætatem & uſum experientia eſt, quam cæterorum. Atque conſuetudo in multis regnis jam uſu recepta eſt. De Hiſpanis extat regia lex Tauri, explicata à Covarru. *c. ult. qq. pract.* De Scotis Bucchan. *lib.* 4. De Vngaris *Innocent. III. in c. licet de voto & vot. red.* Michael Ritius *in hiſt. Colomanni & Arini.* De Anglis Baldus *in l.* 5. *de juſt. & jure.* De Gallis Petrus Iacobus *in tit. de ſucceſſ. reg. Franc.* De regno Arragoniæ Oldradus *conſ.* 49. & 231. Vid. Tiraq. *de jur. princ. in præf.* 4. Patricius *lib.* 9. *de regno c.* 22.

Quæritur ſecundo: An filius primogeniti præferatur patruo ſuo in ſucceſſione ex jure primogenitorum? Patrui cauſam tuetur Cujac. *lib.* 2. *cap.* 11. *de Feud.* & alii, qui rationem proximi ſanguinis adſpiciunt, à patre rege, & nepotem toto gradu antecedit. Exempla vide apud Lipſ. *in lib. monitor. Polit.* Hotom. *ill. q.* 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Nos vero nepotis ſucceſſionem propugnandam ſuſcipimus. Certum enim eſt eum ſuccedere in locum ſui patris: Iam is, qui in locum alterius ſuccedit, eodem jure utitur, quo auctor illius uti potuit. *l. invitus* 156. *§. plerumque ff. de R. I. c. is qui invitus, & ibi Dd. de R. I. in.* 6. Et Surrogatum ſortitur naturam ſui ſurrogati. *l. ſi eum. §. qui injuriatum, ff. ſi quis caution.* participatque de omnib. illius privilegiis cui ſurrogatur. *l. decernimus.* 10. *C. de aquæduct. lib.* 11. *l. comperimus* 13. *C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib.* 12. *l. min.* 51. *§. pen. ff. de procu.* Filius ergo iſte ut in omnia ſui parentis jura ſuccedit, *l. hæreditas de V. S.* ita & capax eſt juris primogenituræ. *§. ſi capitanei. lib.* 1. *Feud. tit.* 14.

Quod urget eò fortius, quod natura pater & filius eadem eſſe perſona intelligantur. *l. ult C. de impub. & aliis ſubſtit.* Exempla pro nepote retulit Lipſius *in mon. Polit.* Vid Tiraq. *de jur. primog. q.* 40. Chaſſan. *de glor. mund. conſ.* 42. P. Greg. 7. *de rep.* 10. Moller. 1. *Semeſt.* 40. Alciat. 8. *parerg.* 15. Forſter. 2. *de ſucceſ.* 18. *n.* 15. *& lib.* 4. *c.* 23. *n.* 66. Schurff. *conſ.* 1. *cent.* 2. Mynſ. 3. *obſ.* 23.

CAPUT XII.

De Gynæcocratia.

Gynæcocratiam admitti debere, quidam autumant: quod cum imperandi poteſtas ex virtute dependere debeat, ea tam fœminis quam maribus communiter competat: Nulli enim præcluſa eſt virtus, omnes admittit, nec cenſum, nec ſexum eligit. Sen. Sunt enim plures fœminæ, quæ virilibus curis fœminarum vitia exuerunt. Fortitudinem ſapiunt, quo referam exempla. Sarmatæ gens uſque eo immanis atque atrox, ut fœminæ etiam cum viris bella ineant, atque ut habiles ſint, natis ſtatim dextra aduritur mamma, ut inde expedita in ictus manus. Pomp. Mela.

Pyrrhus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Pyrrhus cum bellum gereret adverſus Spartanos, ibi majore mulierum quam virorum virtute exceptus: quippe oppugnanti urbem ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum occurrit, ut non fortius victus, quam verecundius recederet. Iuſtin. *lib.* 25. In bello Cymbrorum & Marii non minor pugna cum uxoribus eorum, quam cum ipſis fuit; cum objectis undique plauſtris atque carpentis altæ deſuper quaſi è turribus lanceis contiſque pugnarent. Perinde ſpecioſa mors eorum fuit quam pugna Flor. *lib.* 3. *c.* 4.

Cum Germani bellum moviſſent in Italiam ſub Antonino Philoſopho Imp. iique cæſi eſſent, inter cadavera eorum mulierum corpora armata reperta ſunt. Dion. *lib.* 71.

Idem Dion. *lib.* 75. de muliebri certamine refert: In quo cum mulieres crudeliſſime pugnaſſent, eſſentque ob eam cauſam cæteras nobiliſſimas fœminas convitiis conſectatæ, cautum eſt, ne qua mulier unquam in reliquum tempus muneribus gladiatoriis perfungeretur:

De Germanicarum mulierum fortitudine Tacit. *de mor. Germ. cap.* 3. memoriæ traditur, quaſdam acies inclinatas jam & labentes à fœminis reſtitutas, conſtantia precum, & objectu pectorum, & monſtrata cominus captivitate, &c.

Iiſque ineſſe ſanctum aliquod & providum putarunt: Itaque nec conſilia earum aſpernabantur, nec reſponſa negligebant. Tacit. *ibid.*

De iiſdem Nicetas *lib.* 1. *Manuelis Comneni*: In expeditione Alemannorum in Palæſtinam viragines erant, haſtatæ atque armatæ, ac virili habitu ornatæ, Martio vultu, Amazonib᾽. audaciores.

Apud Britannos ſolitum fœminarum ductu bellare. Tac. *in Agric.* Et Triballi quatuor phalanges ſeu ordines in acie inſtruunt: primam phalangem faciunt imbecillium: alteram ab ea fortiſſimorum quorumcunque: tertiam equitum: ultimam mulierum,

mulierum, quæ reliquas in fugam verſas convitiis ſiſtunt. Nicol. Damaſc. *de mor. Gentium.*

Brigantes fœmina duce exurere coloniam, expugnare caſtra, ac niſi felicitas in ſocordiam vertiſſet, exuere jugum potuere. Tac. *in Agric.* 10.

Argivę mulieres egregie repulerunt Cleomenem R. Spartanorum oppugnaturum urbem: & Demarathum alterum regem, urbemque à periculo liberarunt. Ob hoc mulierum ſtratagema uſque in hodiernum diem Argivi celebrant Numenia cujuſque menſis, mulieres virilibus tunicis & chlamydibus, viros autem peplis muliebribus amicientes. Poliæn. *lib.* 8. *Stratag.*

Quin & exquiſita fœminarum calliditas: & ſæpe neceſſitatibus circumventæ conſilium capiunt ſaluberrimum ex tempore: qualis Clœlia, de qua Florus *lib.* 1. *c.* 10. his verbis: *Sed ne qui ſexus à laude ceſſaret, ecce & Viraginum virtus. Vna ex obſidibus regi data elapſa cuſtodiam, Clœlia, per patrium flumen equitabat.*

De uxore Numæ, Poeta:

Nympha Numæ conjux conſiliumque fuit.

De Agrippina Tac. 1. *an. c.* 13. *Sed fœmina ingentis animi munia Ducis per eos dies induit, militibúſque ut quis inops aut ſaucius, veſtem & fomenta dilargita eſt.* Pulcheria, Theodoſii II. Imp. ſoror ſalubria fratri ſæpe ſuggeſſit conſilia.

Germani pleraſque earum fatidicas, & augeſcente ſuperſtitione arbitrabantur Deas. Tac. 4. *hiſt.*

Accedit his omnibus exemplis peculiaris quarundam gentium conſuetudo, qua fœminis patuit gubernatio. *Pandæ Indorum gens fœmineo ſceptro parent.* Plin. *lib.* 6. *c.* 20. *Ac receptum ſolitumque in Aſia jam inde à Semiramide, etiam fœminas imperium inire.* Arrian. *lib.* 1. *de reb. Alex.* & Claudian. *lib.* 1. *in Eutrop.*

——— Medis levibuſque Sabæis.
Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet.

Quinimò Iure Can. ſuccedunt in dignitatibus regalibus. *c. ſignificavit in pr. de Reſcript.* Quæ omnia muliebre faſtigium ſuadere videntur.

Verum enimvero non adducor ut credam Reip. eſſe proſpectum, ſi fœminis ea committatur. Omnis quæſtio eſt, aut de regno Succeſſivo, aut de Electivo. In ſucceſſivo ſi conſuetudo eſt ſuccedere fœminas, ferendum eſt mulierem maſcula virtute præditam gubernationi rerum præfici, ſuffragante etiam ratione juris civilis, quo fœmina pari jure ad ſucceſſionem vocatur, ſublato veteri inter maſculos & fœminas quoad ſucceſſionem diſcrimine §. 15. *Inſt. de hæred. quæ ab inteſt.*

Et mos ille antiquus inſtar legis habendus eſt, nec ab eo recedendum: ſi conſuetudo regionis hoc non ferat, qualiter in Gallia fieri ſolet, nullo modo ad ſucceſſionem regni admittenda eſt mulier. Multo minus ſi quæſtio ſit de regno Electivo: Nam & Romanis dedecoroſa viſa eſt Gynæcocratia, quod innuit Tacit. 13. *annal.* 1. cum de Agrippina his verbis diſſerit: *Quin & legatis Armeniorum cauſam gentis apud Neronem orantibus, aſcendere ſuggeſtum Imperatoris & præſidere ſimul parabat, niſi cæteris pavore defixis Seneca admonuiſſet, venienti matri occurreretur. Ita ſpecie pietatis obviam itum dedecori.*

Nec injuria ſummũ Romani in muliebri faſtigio dedecus repoſuerunt. Nam Gynæcocratia intolerabilis eſt ſervitus, & ſignum reipub. mox interituræ.

Scire ſuos fines matrona & fœmina debet.
Martial. *lib.* 12. *in fin.*

Arceantur autem ab imperii tutela. 1. Iudicio ipſius Dei 2. Honeſtatis intuitu. 3. Ob defectum virium, prudentiæ & virtutis.

Iudicio Dei miſera cenſetur eſſe reſp. cujus habenas moderatur fœmina. *Eſa.* 3. *v.* 11. *Maledictus populus, cui infantes & fœminæ imperant.*

Honeſtas idipſum hic exigit: eſt enim contra pudicitiam ſexui congruentem virilibus conventibus & officiis ſeſe immiſcere. Et Romani ne

privatim

privatam quidem rem agere fœminas ſine auctoritate voluerunt: quemadmodum diſſerit Cato Cenſorius, apud Livium *lib.4. bell. Mac.* multo minus publicam: quod ſi fiat, non modo à libertate, ſed à virtute degeneratio eſt.

3. Arcentur ob defectus quoſdam ſexui infixos; qui defectus cōſiderantur vel in genere, vel in ſpecie. In genere, quod omnes fere mulieres affectibus variis hinc inde fluctuent: Quod iis objicit Propert.

Vos ubi contempti rupiſtis frena pudoris,
Neſcitis captæ mentis habere modum.

Et Prudentius:

---pectore in arcto
Mens fragilis facili vitiorum fluctuat æſtu.

In ſpecie vero planius hoc doceri poteſt, quam ineptæ ſint mulieres ad remp. Sunt enim

1. Virium expertes.

--- Deus iis pectus inſtruxit dolis,
Sed vim negavit.

Senec. *in Octav.* Et ideo contemptui obnoxiæ.

2, Sunt prudentiæ expertes & conſilii: Nam mollis & incautus eſt hic ſexus. Chryſoſtom. *par.2. homil. in Matth. hom.23.pr.* Mollis, quia facile deflectitur vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum: Incautus, quia non omnia, quæ videt aut audit, cum ſapientia & ratione conſiderat. Et plerumque muliebre conſilium in deterius. Tacit. 15. *annal.* quod illa apud Euripidem in Medea fatetur ingenue:

Mulieres ſumus ad omnia bona conſilia ineptiſſimæ.
Malorum autem omnium artifices ſapientiſſimæ:

Nec fallit hoc mulieris de ſexu judicium: nam callidæ ſunt mulieres inveniendis dolis. Quinimo cōſilium earum plerumque adverſus propria commoda laborat. *l. ſi pater in fin. C. de ſponſa.* Quam ob cauſam olim in perpetua tutela conſtitutæ fuerunt Cic. *in orat. pro Murena.* Cuiac. *7. obſ.* 11.

Virtutis expertes ſunt, & in omnia fere vitia, quę imperantes velut ſcopulos evitare debent, inclinant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nant: Sunt enim crudeliſſimæ plerunque: quod docet Menand. ἴση λεαίνης καὶ γυναικὸς ὠμότης æqualis leænæ & mulieris crudelitas. Et alibi: Ferarum omnium immitior fœmina. Talis Athalia, Tomyris, Olympias, Irena, Cleopatra, & aliæ.

Deinde plurimum indulgent iræ:

---Quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum, & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites, ut ſaxa jugis abrupta quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.

Iuven. *ſat.6.in fin.* Et Propert. *lib.3.ad Cynthiam*:

Neſcit veſtra ruens ira referre pedem.

Præterea impudicæ ſunt: quod docet Ovid. *in Ep. Hel. ad Parid.* & ſuo exemplo Iulia Auguſti Imperatoris filia, quæ omnes ſui temporis mulieres impudicitia antegreſſa eſt.

Accedit quod mulieris animus veluti vertigine quadam inconſtantiæ circumgyratur. Propert.

--- Nulla diu fœmina pondus habet.

Qua in re Chamæleontem imitantur: Quemadmodum enim eum ferunt facile variare, omneſque aſſumere colores, præter candidum; Ovid. 15. *Metam.* ut interim fabuloſum illum Protheum Ægyptium omittam: Nazianz. *in Iulian.* Ita illæ appetunt omnia, & fluctuant: quod ſane malæ mentis certiſſimum præbet indicium.

Denique virtute illa præclara, nempe celeritate in conficiendis negociis, deſtitutæ ſunt, quin potius mulier nata eſt ex ipſa mora.

Nam quævis alia, quæ mora eſt, æque mora,
Minor ea videtur, quam quæ per mulierem eſt.

Plaut. *in Milite.*

Relinquatur ergo ſolis viris gubernandi provincia: nam quidquid maſculum, natura magis factum ad imperandum fœmineo. Ariſt. 1. *Pol.* 8. Quod vero ſupra quarundam virtute præditarum mulierum mentio facta, non eſt ſufficiens ad conſtituendam Gynæcocratiam: quandoquidem rara iſta fortitudinis muliebris exempla deprehendimus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

mus: Et quod à communi naturæ lege exorbitat, non trahendum ad conſequentiam.

CAPVT XIII.

De agnatis, qui ſuccedunt vigore pactorum familiarum, ſive Confraternitatis: & de Ganerbinatu.

DEficientibus liberis legitimis, agnatis debetur ſucceſſio, ſecundum gradus prærogativam. Plerumque autem in illuſtribus familiis pacta gentilitia ſunt, ut alterius ſtirpe extincta, ad alterum patrimonium eorum & principatus certa ſucceſſionis lege perveniat. Noſtris dicuntur illa pacta *Erbverbruderung oder Erbvereinigung*, ſuſcepta eo fine, ut ex mutua & ſtabili ſucceſſione, defenſione, fide & concordia fraterna, Familiarum ſeneſcentium ſplendor & dignitas conſervetur: quas pactiones reip. utiles eſſe probat Nic. Reuſn. *1. conſ. 7. nu.* 54. Et publica pax innititur ejuſmodi confœderationibus Andr. Knichen *de jure Saxon. verb. Electorum cap. 2. num. 78. & ſeqq.* Privatorum etiam commodis hiſce pactionibus proſpectum eſt, ne illi alienis & peregrinis Dominis ſubjiciantur; nam cum omnis mutatio mala ſit, principum ſane peſſima eſt, quoniam ex diverſarum gentium commixtione legum mutatio & morum corruptio invehitur. Præterea lugubre ſatis & deplorandum eſt non ipſis ſolum ſubditis, ſed & Dominis, videre antiqua majorum prædia ac caſtra devolvi ad exteros, *l. 38. de rei vind. l. 1. §. 2. de lib. agnoſc. l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. l. 22. C. de admin. tut. l. 35. de pign. act.*

Exempla horum Pactorum quædam ſubjiciam.

I. Pactum tale inierunt Duces Saxoniæ cum Landgraviis Haſſiæ: Anſam illi præbuit bellum novenne, quod Henricus Illuſtris dictus geſſit cum Sophia, Ludovici Landgravii Haſſiæ & S. Eliſabethæ filia, deſponſata Duci Brabantino anno 1268. confir-

confirmante Rudolpho I. Imp. Chytræus *in Chron. Sax. libro* 18. & Carolo IV. imperante anno 1370. deinde Sigiſmundo anno 143. Choppin. de doman. *lib.* 3. *t.* 6. *n.* 59. Huic acceſſit domus Brandeburgica. Renovatum eſt hoc pactum ſucceſſorium inter Auguſtum Electorem Sax. Ioachimum El. Brand. & filios Iohannis Friderici El. & Landgravios Haſſiæ Naumburgi ad Salam anno 1555. Sleidan. *lib.* 26.

II. Eodem modo inter ſe pacti ſunt Electores Brandeburgici, & Duces Pomeraniæ, anno. 1323. Chyt. *in Chron. lib.* 5.

III. Idipſum factum à Iohan. Friderico II. Iohanne VVilhelmo, & Iohanne Friderico III. cum principibus Hennebergicis, anno. 1554. Kal. Septemb. ut his deficientibus ad Duces Sax. perveniret comitatus Hennebergicus: è contra hi in diſtrictu Coburgenſi ſuccederent: Conditio evenit in principibus Hennebergicis anno 1583.

IV. Eodem modo inter ſe confœderatos eſſe Reges Boh. cum Archiducibus Auſtriæ, teſtatur Chopp. *de doman. lib.* 3. *t.* 1. *n.* 8.

V. Eodem familiari jure utuntur Duces Bavariæ & Palatini Principes. Bodin. 1. *de rep.* 2.

VI. Inter Poloniæ, Bohemiæ & Vngariæ reges eadem intercedit confraternitas. Chytr. *in Chron. Sax. lib.* 12. Knichen *de jure Sax. verb. Electorum c.* 2. *n.* 73. *&* 76. VVaremund. ab Erenberg. *tr. de faderib. c.* 2. *n.* 35.

Vt autem hæc pacta vigorem habeant, confirmationem Superioris accedere neceſſe eſt: Cæſaris enim auctoritate & abſoluta poteſtate ſuffulta malorum morum reprehenſione carent, & affectatæ mortis votum tollitur: adeoque plenitudinis arbitrio effici poteſt, ut paciſcentes fratrum loco habeantur. Gail. 2. *obſ.* 127. *n.* 5. Idque eo magis obtinet, ſi confirmationi adnexa ſit clauſula: ex certa ſcientia & juſta cauſa. Chaſſan. *in catal. glor. mund. conſ.* 24. *n.* 107. quæ cauſa, quoties à principe ali-

 quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

quid contra jus poſitivum ſtatuitur, ſemper juſta eſſe præſumitur. Mynſ. 4. *obſ.* 8. *n.* 3. Solet & illa plerunque confirmationibus clauſula addi: **Dem H. Reich und mennigklich an ſeinem Rechtẽ unnachtheilig.** Clapmar. *de arcan. rerump. li.* 2. *c.* 21. Semper tamen in confirmatione requiritur confœderatorum principum conſenſus: quod ex eo patet, in confirmatione confraternitatis Hennebergicæ & Saxonicæ requiſitum eſſe conſenſum Landgravii ut fœderati. Reuſ. 1. *com.* 3. *n.* 48. ne illius jus, quod in ſpe poſitum habet, intervertatur eo inſcio, quod fieri non debet, *arg. l. ſi filiof.* 11. *ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eatur.* Hæc pacta vim legis obtinere ſcribit Zaſ. 2. *conſ.* 1. *n.* 22. cum ſtatus & ordines Imperii habeant omnimodam juriſdictionem, & ſic poteſtatem condendi legem in ſuis territoriis. Gail. *d. obſ. n.* 8. neque ex eo aliquid auctoritatis iis decedit, quod votum captandæ mortis inducere dicuntur: In principibus enim ceſſat ejuſmodi ſiniſtra ſuſpicio. Gail. *lib. num.* 2. præſertim Germanis: quibus nulli mortalium fide aut armis ſuperiores. Tac. *de mor. Germ.* neque inde labefactantur, quod voluntatem teſtandi eripiant, fieri enim plerumque ſolet reſervatio certæ rei, de qua integrum quovis modo & tempore diſponere. Hotom. *conſ.* 72. *n.* 34. Sic in pacto Brandeburgicæ & Haſſiacæ familiæ proviſum, ut teſtamenta, quæ alterutri principes facerent, decedentes ſine maſcula prole, rata eſſent, dum tamen ultra ſummam decem mill. flor. non teſtarentur. Reuſn. 1. *conſ.* 3. *n.* 28.

Pacta ejuſmodi non tantum eos, qui pepigerunt, ſed etiam ſucceſſores eorum obligant, cum præſumantur ejuſdem eſſe voluntatis & affectus cum prædeceſſoribus. Et ſibi invicem debent defenſionem, cum plura corpora & familiæ coeant in unam quaſi eſſentiam: quippe confœderatio eſt tantæ potentiæ, ut etiam de duobus corporibus unum faciat, mutuæ defenſionis gratia. Gigas *tr. de crim.*

de crim. læſ. maje. ſub rubrica. de rebellio. q. 21. Illi enim videntur ſibi mutuo ſalutem propriam & omnia concredere; quod de commilitonibus dicitur *in l. cum allegas* 4. *C. de caſtrenſ. pecul. milit. & præfect.* 12. *C.* 37. Quinimo confratres ad mutua invicem auxilia & copias militares tenentur. Laudenſ. *in tr. de confœd. Princ.* Hippol. à coll. *tr. de princip. cap.* 3.

Quod ſi plures confratres inter ſe bellum gerant, quæritur cui confratrum ſuccurrendum ſit? Confraternitas, quæ vetuſtiori jure nititur, potior eſt: & ſecunda ſemper ſine præjudicio primæ cenſetur facta *c. un. §. fin. de prohib. feudi alien. per Frid.* niſi diviſo auxilio utrique ſatisfacere poſſit. Alberic. *de jure belli cap.* 18.

Homagium principibus omnibus confœderatis ſubditi præſtant: quæ tamen præſtatio vivente naturali domino non importat ſubjectionem: nec enim confratrum fœdus juriſdictionem confert. Bal. *conſ.* 306. Neque etiam civitates & provinciæ utuntur privilegiis iſtius principatus, cui per pactum hoc gentilitium adhærent: nec ſtatutis: nec crimen læſæ majeſt. in eos, qui per fraternitatem conjuncti ſunt committitur. *arg. l. 7. de captiv. & poſtlim. reverſ. c. ad Apoſtolicos, de re jud.*

Quæritur, an ad ſimilitudinem horum pactorum privatis concedatur ejuſmodi pactorum uſurpatio? Non ſane videtur. VVarm. de Erenberg. *de fœd. c. 2. n.* 36. Forſt. *de ſucceſſ.* 4. *t.* 24. *num.* 24. & 26. Vult. *de feud. c. 9. n.* 48. Heig. 2. *q.* 23. *n.* 41.

Ganerbios alii deducunt ab eundo, ut ſint quaſi *gang Erben*: alii à feſtinatione quaſi accelerantes hæredes *gehe Erben*, ad quos tanquam deſcendentes properet ſucceſſio: alii à communione hæredum, quaſi *gemeine Erben*: quod probat Rittershuſ. 1. *partit. Feud.* 17. Idem hujus rei originem ad ea refert tempora, quibus in armis jus poſi-

tum erat, *zu der zeit, da das Fauſtrecht im ſchwang gegangen*: cum prædones latrocinia hinc inde exercerent, & ex rapto viventes arces munitas ſibi extruerent: reperti ſunt alii, qui ab iſta deprædandi conſuetudine abhorruerunt, & ſalutis ſuæ tuendæ cauſa contra incurſum hoſtilem ſeſe munierunt: hi confraternitatis jura inter ſe coluerunt: ὁμόκαπνοι: & cum ſuis in arcibus non ſatis tuti eſſe viderentur, vicinorum principum clientelam & tutelam expetiverunt. Hæc fraternitas certis ſancita fuit legibus, quas leges ſeu conventiones appellarunt *den Burgfrieden.*

Aucta eorum potentia cœperunt alios opprimere: quorum tamen improbitas publicis Imperii conſtitutionibus coercita eſt. Recipere præterea ſolebant eos, qui in bannum imperiale incidiſſent. In receptatores gravem ſanxit pœnam Maximilianus I. Imperator anno. 1500. in Auguſtanis Comitiis: adeo ut nec conjunctum Ganerbium iis recipere licuerit. In eoſdem quadruplex pœna ſtatuta VVormatiæ ann. 1495. 1. *Das ihr Leib und Gut allermenniglich erlaubet ſeyn ſol, Vnd niemand daran frefeln kan oder mag.* 2. *Das alle Pflicht und Recht, auch anforderung, die ſie haben ſollen, gegen denen, ſo ihnen verhafft, dodt und ab ſeyn.* 3 *Das ſie alle Lehen verfallen haben.* 4. *Das ſie vor unredlich gehalten werden.* Quod eodem loco repetitum anno. 1521. & Auguſtæ anno. 1548. & denique inſertum Ordinationi Cameræ anno. 1555. part. 2. tit. 13.

Fit igitur Ganerbinatus pactis & conventionibus, quibus Superioris acceſſit confirmatio: pertinetque etiam ad diverſas familias, quæ jure confraternitatis inter ſe coaluerunt: ita ut uno mortuo ſuccedat alius ex eadem familia, aut ſi non extet, vel nolit, portio deficientis accreſcat cæteris condominis: Adminiſtratio bonorum plerumque eſt apud majorem natu, pro quo onere habet partem fructuum: reliqui fructus dividuntur æquis portionibus inter omnes gentiles. Quod ſi alicui

cui eorum diutius in Ganerbinatu commorari non placuerit, renunciatione ſeſe expedire poteſt. Exempla arcium Ganerbicarum d. loco recenſet Rittershuſius: quarum prima eſt Rotenburgenſis prope Noribergam: cujus arcis condomini nobiles plures 70. ſunt: quorum unus Burggravius loco judicis eſt: altera eſt Friburgum in VVetteravia, immediate ſubjecta Imperatori tanquam Domino feudi: tertia in arce Saltzburg ad Salam in Francia Orientali. Ganerbicam civitatem ibidem dicit Crucinacum, cujus condomini ſunt Electores Palatini & Marchiones Badenſes, & Gelnhuſam civitatem Imperialem huic adnumerat Paurmeiſt. *lib.* 2. *de juriſdict. cap.* 8. *n.* 68.

CAPVT XIV.

De Tutoribus Illuſtrium Perſonarum.

ILluſtribus perſonis, videlicet Electorum, Principum, Comitum, Baronum liberis, vel teſtamento, vel auctoritate Summi Principis, tutores conſtitui ſolent. De Electoralibus tutoribus quæſtio eſt: Vtrum Tutor ab Electore S. Rom. Imperii teſtamento conſtitutus præferendus proximiori agnato? Quod videbatur. 1. quia certi juris eſt, tutelam legitimam ceſſare, quoties ſperatur teſtamentaria, *l. ſi quis.* 11. *ff. de Teſt. tut.*

1. Quia voluntas Teſtatoris eſt lex. *Nou.* 22. *c.* 2. §. 1. Vt ergo lex ad obedientiam obligat, *l.* 1. *&* 2. *ff. de legibus*: ita & teſtatoris diſpoſitio excludens tutorem legitimum.

Contrarium tamen eſt verius. 1. quia Electoratus non eſt in jure & poteſtate morientis, ſed lege defertur, & cum certa qualitate, ut futurus Elector ſit in tutela proximi agnati ad 18. ætatis annum. De ejus ergo adminiſtratione nulla poteſt in teſtamento fieri diſpoſitio.

2. Idem ſuadet ſalus Reip. Satis enim periculoſum eſt, tantæ celſitudinis adminiſtrationem extraneo commendare.

3. Et niſi hanc admitteremus declarationem Aureæ Bullæ, ſupervacanea eſſet diſpoſitio. Verba autem in omni diſpoſitione ita accipienda ſunt, ne deſtituantur effectu, *l. ſi ſtipulatus. ff. de uſuris, l. ſi quem ff. de leg.* 14. Denique non convenit æquitati, jus quæſitum alicui auferri ſine ſuo facto. *l.* 11. *de R. I.* Atqui agnatus proximus jus illud dignitatis lege quæſitum habet, quod ſine ſuo facto amittere non poteſt.

Nec difficilis eſt ad ea, quæ in contrarium adducta ſunt, reſponſio: Loquuntur enim de regula, hic verſamur in exceptione, quam Aurea Bulla ſuppeditat. Et obtinet eo caſu, quando Teſtator nihil contra jus diſponit: nemo enim efficere poteſt, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant. *l. nemo.* 55. *ff de legat.* 1.

Alia magni momenti quæſtio huc referenda eſt: An ex Aurea Bulla Caroli IV. in Electoribus anno. 18. ætatis; tutela & cura finiantur, ita ut poſt annum. 18. non tantum Electores ſint, ſed & ducatus & principatus ſui adminiſtratores? Affirmativa ſententia potior eſt: Abſurdum enim eſſet, eum carere adminiſtrandi facultate, qui legis auctoritate ad Electoratus eminentiam evectus eſt: & individuus eſt nexus dignitatis cum principatu ejuſque juribus. *tit.* 20. *Aur. Bul.*

Nec reſiſtit declaratoria Sigismundi Imper. Bulla: nam & illius obſervatio nunquam invaluit: aut ſi invaluiſſet, non ad Electores, ſed ad reliquos principes, quoad adminiſtrationem, referenda eſſet. And. Knich. *ad jus Saxon. c.* 5. Cæterum ut certa ſit deciſio, ſicubi in hanc ſpeciem forte emergerent caſus, ſpectanda ſunt nova in Electoratu Palatino & Saxonico hujus rei præjudicia: quibus merito inſiſtendum eſt.

CAPUT XV.

De Succeſſione in regnis, quæ jure belli fit.

QVodcunque captum eſt ex hoſtibus, dominio victoris ſubjicitur, *l. naturalem.* 5. *§. fin. l. ideo quidem:* 7. *in pr. & l. transfugam* 51. *ff. de acquir. rer. dom.* Habetque victor univerſale jus non particulare. Hotom. *q. ill.* 5. idque etiam divina lege. *Deuter.* 20. *Geneſ.* 48. Et Romani, leges paciſque conditiones victis proponere ſoliti ſunt ex arbitrio. Machiavel. *lib.* 2. *diſp. c.* 6. Sic Spartani & Athenienſes quoſcunque occuparunt omnes ſibi ſubditos fecere. Idem *lib.* 2. *c.* 4. Hoc jure Aſiam Alexander tenuit: nec ferendus eſt Lucanus, qui orbis terrarum prædonem vocat Alexandrum *lib.* 10. nec Seneca *lib.* 1. *de benefic.* qui & alia, & hoc in Alexandro notat, quod latro fuerit. Et principes jure belli ſuccedunt victo, ut ſuæ victoriæ fructum capiant, & ſecuritati proſpiciant. Indicebatur & jure victoriæ tributum. Tacit 4. *hiſt.* quomodo Iuſtinianus Imper. victis Zanis tributa indici jubet, ut ſe victos agnoſcerent. *Agath.* 4. Et agri tributo onuſti, hominum capita ſtipendio cenſa, notæ ſunt captivitatis. Tertul. *in Apolog.* Rigidius apud Cæſ. *lib.* 1. Arioviſtus pronunciat, jus eſſe belli, ut qui viciſſent, iis quos viciſſent, quemadmodum vellent, imperarent, &c. Ratione temperatum ſit neceſſe eſt novum illud imperium, alioqui illi, qui victi ſunt, facillime defectionem moliuntur, & ab impoſito jugo reſiliunt.

CAPUT XVI.

De Succeſſione ex jure Connubiorum.

QVod prudenter Tacit. *in Agric.* ait: Eſſe matrimonium ad majora nitenti, decus ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

robur: id commodum eo trahimus, ſolere multis ex jure connubiorum ſucceſſionem regni competere: isque ſuccedendi modus ſtabilis & frequens eſt: quod non negat Lycus ambiens Megaræ nuptias apud Senec. *in Herc. fur.*

---alieno in loco
Haud ſtabile regnum eſt, una ſed noſtras poteſt
Fundare vires, juncta regali face.
Thalamisque Megara, ducet è genere inclyto
Novitas colorem noſtra.

Illuſtre huic rei exemplum præbet domus Auſtriaca, quæ per connubia multas ſibi acquiſivit provincias. Maximilianus I. Imp. ducta in Vxorem Maria, Caroli Burgundiæ Ducis Bellicoſi filia, ſortitus eſt Belgium. Philippus ejus filius ducta Iohanna, Regis Ferdinandi filia, univerſam Hiſpaniam. Albertus Archidux ducta Iſabella, potiores Belgii provincias. Sic Henricus Haſſiæ Landgravius Illuſtriſſ. Mauritii propatruus, cum dixiſſet filiam Philippi Comitis in Catzenellenbogen, qui fuit ultimus ſuæ familiæ, curavit ſe una cum uxore ſua, vivo adhuc ſocero de eo Comitatu inveſtiri ab Epiſcopo Herbipolenſi, eaque occaſione Comitatus ille Henrico ſine liberis maſc. defuncto ad Haſſiæ Landgr. pervenit. Rittershuſ. 1. *part. feud. c.* 16. *n.* 20. Nec vetera deſunt exempla.

De Dario Iuſtin. *lib.* 1. Principio regni, Cyri R. filiam, regalibus nuptiis regnum firmaturus, in matrimonium recepit, ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam Cyri reverſum videretur.

Et Perdiccas, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ ſororis Alex. M. & alterius Alexandri quondam uxoris intendit Iuſtin. *lib.* 13.

Caveat tamen is, qui hoc pacto ſucceſſionem acquiſivit, ne frena gubernationis à Conjuge ſibi eripi patiatur: ſuo nomine pleraque agat, atque ita ſibi

ſibi auctoritatem apud ſuos, metum apud hoſtes afferat.

CAPVT XVII.

De Succeſſione, quæ fit ex titulo Donationis: & de Donatione Conſtantini Magni.

DOminationibus inter vivos etiam acquiri ſolet regnum vel provincia.

Ita legimus, regi Galliæ donatum eſſe Delphinatum à principe Vmberto Anno. 1349. ea lege, ut regis filius natu maximus Delphinus diceretur: & ditionem illam tamquam Imperii feudum ab Imperio recognoſceret, eoque nomine Imperii Vaſallus eſſet. Theod. Nihemius *l. 2. hiſt. cap. 25.*

Sed quid Conſtantinianæ tribuendum donationi, quam tantis extollunt præconiis Pontificii? Egregium, ſi dicere fas eſt, colorem adfingunt rei incognitæ & obſcuræ: imo prorſus nullæ. Nunquam enim hanc donationem eſſe factam, probatiſſimi auctores liquide demonſtrant. Valla *in lib. de commentitia Conſtantini donat.* Alciat. 7. *par.* 19. Anton. Contius. *l. 2. ſubject. lect. cap. 20. nu.* 1. nulla ejus apud Iuriſconſultos fit mentio, nulla apud hiſtoricos, qui res geſtas Conſtantini literis mandarunt. Deinde regnorum diviſio facta eſt aut ab ipſo Conſtantino, aut eo defuncto â filiis: Conſtantinus Orientem & Thraciam ſortitus: Conſtantinus II. regnavit in Gallia, Germania, Britannia & Hiſpania: Conſtans in Italia. Zonar. *in vita Conſtantis in pr.* Quinimo reliqui Impp. ſedem Imperii ſui Romam habuerunt, quod utique non permiſiſſent Papæ, ſi jus aliquod habuiſſent: & Gothi, qui poſt ejectos Imperatores potiti ſunt Italia: omnimodam Imperii poteſtatem ſibi ſolis reſervarunt: itemque reges Longobardici. Denique certum eſt, multos Impp. poſt Conſtantinum tuliſſe leges, ad quarum obſervantiam tam populus quam ipſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Pontifices adſtricti fuerunt. Non ergo facta eſt unquam hæc donatio: ſed totum illud, quod de ea dicitur, ex faſtuoſa Papicolarum arrogantia proficiſcitur.

Poſito quod facta fuerit, non tamen illa jure valere poteſt: tum quod Princeps regalia in præjudicium ſucceſſorum alienare nequit. Hotom. *quæſt. illuſt.* 1. Cacheran. *deciſ.* 101. *num.* 13. nec enim diminuere debet Imperium, ſed augere, §. 2. *proœm. Inſt. jur.* tum quod à Papali munere diſcrepat dominandi in Rep. poteſtas. Gregem ille ſuum curet: Legem in republica tuendam commiſit ſummus ille Imperiorum fundator Principibus; quibus etiam pro auctoritate ſui officii, provinciarum ſemel ab Imperio avulſarum recuperatio competit.

CAPVT XVIII.

De Succeßione quæ ex Teſtamento competit.

TEſtamento acquiri regnum, extra controverſiam eſt, ſi ſcilicet is, qui per ſucceſſionem plenum jus diſponendi de ſuo regno habet; alium hæredem regni inſtituerit. Solus Crantzius *lib.* 2. *Daniæ c.*3. ea de re dubitat; ita enim ſcribit: *Vnguinus Gothorum Rex erat, quem Haldanus poſt ſe regni moderatorem in Dania deſignavit, Norvegiæ Haſmundum impuberem filium relinquens. Novum & antehac incompertum munus teſtamento datum. Equidem ædes, agros, prædia, vineas, & his ſimilia teſtamento dari audivimus: regnum autem præſtare chartæ beneficio, prodigii loco habitum eſt.* Miror doctiſſimum virum non animadvertiſſe apud Eutropium *lib.* 4. & Iuſtinum *lib.* 36. Attalum regem Pergami ditiſſimum teſtamento hæredem ſcripſiſſe populum Romanum, licet eum doli mali in adeunda hæreditate Attali, non obſcure inſimulet

mulet Mithridates apud Saluſtium: & Horat. *Od.* 28. *carmin.* 2.

---neque Attali
Ignotus hæres regiam occupavi.

Miror non conſideraſſe Crantzium, quod Alexander Ægypti Rex Alexandriam Ægyptum populo Romano legaſſe dicitur apud Ciceronem 2. *Orat. Agrar.* Miror non legiſſe eum, quod ab Eutropio *lib.* 6. ſcriptum: Nicomedem Bithyniæ Regem morientem, populum Romanum feciſſe hæredem: regnumque ipſius in provinciæ formam redactum.

Mathildis quas in Thuſcia & Longobardia poſſeſſiones habuit, patrimonio Divi Petri per teſtamentum adjeciſſe dicitur. Sigon. *lib.* 10. *de reg. Ital.* Quod vero dicitur, teſtamento ſolere ſucceſſionem competere, tum demum locum habet, cum nullæ ſunt in regno leges, quæ hoc ipſum fieri prohibeant.

CAPUT XIX.

De modis illegitimis, quibus adminiſtratio acquiritur, nempe per violentiam, fraudem, & largitiones.

GLoriam ignavus æque ac fortis expetit: Sed hic vera via nititur: ille aut leonina aut vulpina indutus pelle negotium conficit. Ad gerendum magiſtratum omnibus ardet animus: ſive id vi, ſive fraude adipiſcantur, nihil penſi habent.

Violenter ſeſe ingerunt multi, cum magno eorum qui parent faſtidio. Abimelech unus Iudicum populi Dei auſpicatus eſt Imperium cæde 70. ſuorum fratrum: & quod ſcelere obtinuerat, ſcelere adminiſtravit. *Iudic.* 9. Sic Tarquinius Superbus ſcelere partam poteſtatem non melius egit, quam acquiſiverat. Florus *lib.* 1. *c.* 7. Agathocles,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ut ſibi tyrannidem aſſereret. Senatum Syracuſanum die quodam coegit, tanquam aliqua, quæ è republ. eſſent, deliberaturus: ac ad nutum ad id conſtitutum, juſſit à ſuis militibus omnes Senatores omneſque è populo ditiores ad unum interfici: quibus trucidatis principatum illius Civitatis occupavit, ac ſine ulla civili controverſia illum tenuit. Machiavel. *de principe cap.* 8.

Crudelius Turcæ hodie auſpicantur ſuum Imperium, à jugulatione fratrum, peſſimo Monarchiæ obtinendæ zelo.

Dixi per violentiam ſæpe acquiri ſolere dominatum: ſæpius idipſum contigit per vinolentiam: Piſonem ebrietas præfectum fecit. Plin. *lib.* 14. Sueton. *in Auguſto cap.* 42. Sic multi hiſce tyrociniis ad Rerumpubl. adminiſtrationem initiati, temporibus Alexandri M. Tiberii & Heliogabali.

Eſt & alius mitior obtinendi modus, ſed tamen illegitimus. Nam cum mortalibus nihil ſit carius pecunia, atque inter homines una plurimum valeat: Eurip. *in Phœniſſ.* facile illaqueari poſſunt eorum animi muneribus, qui jus ſuffragiorum habent.

Sic avidis fallax indulget piſcibus hamus.
Callida ſic ſtultas decipit eſca feras.

Semiramis regnum, quod fraude quæſierat, largitionibus confirmavit. Iuſtinus *lib.* 1.

Sic Roma una cum toto ſuo Imperio, quaſi in foro aut mercatu, venalis propoſita eſt: In Conſulatu petendo erogabant lineas paragaudas, tunicas ſubſericas, & equos, ingemiſcentibus frugi hominibus. Vopiſcus in Aurelian. Et ipſum Imperii diadema nummis venale fuiſſe tot profuſiſſimæ largitiones paſſim apud autores decantatæ convincunt. Nam de Nerone Tacitus *lib.* 12. *an. in fine* ait: *Illatus caſtris Nero & congruentia tempori præfatus promiſſo donativo, ad exemplum paternæ largitionis Imperator conſalutatur.* Poſt mortem Pertinacis Imper.

per. emebant Sulpitius & Iulianus, factis contra ſe mutuis licitationibus; atque auctione paulatim ab iis facta, eo ventum eſt, ut ſingulis militibus vicena ſeſtertia daturos ſe promitterent. Dion. *lib.* 73. ſic Iuſtinus pecunia ſibi emit militum ſuffragia. Melancth. *in Chron.* Sed apage iſtos, qui ſe hoc pacto ingerunt, virtute ambire oportet, non pecunia. Sat favitorum habet, quem penes eſt virtus.

CAPUT XX.

De Inauguratione Magiſtratus, ejuſque inſignibus.

ADminiſtratione recte delata, Inauguratio ſequitur: quæ pro varia locorum conſuetudine varia eſſe conſuevit. Tartarorum, Arragonum, Carinthiorum regum initiandi ritum complexus eſt Bodinus, *lib.* 1. *de Rep. c.* 8. Antiquitus in Inauguratione cujuſque & poſt eam, ad declarandam Magiſtratus perſonam, varia adjecta ſunt Inſignia: quorum aliqua breviter ſubjiciam.

1. Diadema à διαδέω quod eſt *circumligo.* Erat enim faſcia candida, quæ capiti regis vel reginæ circumligabatur, Iuſtinus *lib.* 15. inventum à Libero patre Plin. *lib.* 7. *cap.* 59. Silius *lib.* 19. *de Iuba Rege:*

---Regnique inſigne vetuſti
Geſtat Iuba decus, cinguntur tempora vitta
Albenti

Egeſippus *l.* 2. *de bell. Iud. c.* 1. quid enim ſella aurea albatumq; diadema, niſi regni forent inſignia? Ita Manuel. Comnenus diademate coronatus à Michaele Patriarcha Nicet. *l.* 1. Ita ferunt regem ſubtilis judicii traditum ſibi diadema, priuſquam capiti imponeret, conſideraſſe ac dixiſſe: ô nobilem magis, quam felicem pannum Valer. Max. *lib.* 7. *c.* 11. Eodem inſigni regio Tyridates vinctus. Briſſonius *lib.* 1. *de regno Perſ.* Et Ochi inviti reluctantiſque caput à proceribus regni Perſici, eodem diademate vinctum. Cieſ. *in Perſ.* Duplicique diademate vinxiſſe caput ſcribitur Parthorum Rex Artabanus. Herodian. *lib.* 6. Diadema autem primus Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

norum principum uſurpavit Aurelian. *Aur. Vict.*

2. Crux Imperii fuit inſigne. *Regum purpuras* (inquit Hieronymus) *& ardentes diadematum gemmas, patibuli Salvatoris pictura condecorat.*

3. Annulus aureus ſignum traditæ poteſtatis. Sic Alexander Hepheſtioni porrectione annuli poteſtatem conceſſit. Curt. Et Iohannes Comnenus Patri Alexio Imperatori morituro annulum detraxit. Nicet.

4. Faſces. Harum origo eſt à Romulo, qui ſibi 12. adſcivit lictores, faſces virgarum cum ſecuri portantes. Regibus exactis, Coſſ. quoque iis utebantur: ſed non apud utrumque Coſſ. erant, ſed tantum apud majorem natu, vel apud eum, qui plures ſuſcepiſſet liberos, ex l. Iulia de maritandis ordinibus. Gell. *lib.* 2. *cap.* 15. Suſpendebantur autem Coſſ. foribus: iiſque inde ſumptis, lictores, qui domo egredienti Conſuli apparebant, obviam plebem ſubmovebant, & fores, ſi quo ingrediendum eſſet Conſuli, pulſabant. Plin. *lib.* 6. *cap.* 30. Solin. *cap.* 6. Secures illis appenſi, quibus innuere voluerunt, iram magiſtratus non debere eſſe in præcipiti, & ſolutionem faſcium, quæ paulatim fit, moram aliquam iræ injicere debere, & cunctationem. Plutarch. *in Rom. quæſt.* 83. Vel, quod cum vitiorum alia ſint ſanabilia, aut inſanabilia, virgis corrigebantur, quæ emendari poterant, ſecuribus ſecabantur immedicabilia, ut cauteriis ignitis putrida vulnera. Cujac. 20. *obſ.* 37.

5. Haſta, Iuſtinus *lib.* 43. *Per ea adhuc tempora*, inquit, *reges haſtas pro diademate habebant, quas Græci ſceptra dixere.* Nam & ab origine rerum pro Diis immortalibus veteres haſtas coluere, ob cujus religionis memoriam adhuc Deorum ſimulacris haſtæ adduntur: quo fine Parthenopæus apud Æſchylum per haſtam jurat, eamque colit pro Deo.

6. Purpurea veſtis. Imp. Leo *in Novel.* 80. cujus

jus color rubicundus ſanguinis imperium & necis inferendæ poteſtatem notavit. Lactant. *lib.* 4. *de vera ſap. c.* 7. Et Valentiniani Conſtitutio eſt *l. un. C. de veſtibus holoſ. & aur.* ne quis veſtes auratas gerat præter principem, ne quis purpuram geſtet. Eique ſoli competebat inſcriptio purpurea *l.* 6. *C. de diverſ. reſcript.* inter purpureas illas veſtes etiam referre ſolet paludamentum, cocco purpuraque & auro diſtinctum, quo Coſſ. ac prætores in provinciam exituri induebantur. Iſidor, *lib.* 10. *cap.* 24.

7. Trabeæ. de quibus, ut aliis Imperii inſignibus, Florus *lib.* 1. *cap.* 5. his verbis: *Tarquinius Priſcus oriundus Corintho, qui Græcum ingenium Italicis artibus miſcuit, Tuſciæ populos frequentibus armis ſubegit, inde faſces, trabeæ, curules, annuli, phaleræ, paludamenta, prætexta, inde quod aurato curru quatuor equis triumphatur. Togæ pictæ, tunicæque palmatæ, omnia denique decora & inſignia, quibus imperii dignitas eminet*, Virgil.

Et ſellam regni trabeamque inſignia noſtri.

8. Cidaris. de qua Curt, *lib.* 3. Cidarim Perſæ regium capitis vocabant inſigne: hoc cærulea faſcia albo diſtincta circuibat.

9. Compages. calceamenti genus principibus ſolis uſitatum. Cujac. 21. *obſ.* 28. Et Imperatorum calceos purpureos deſcribit Nicetas *in vita Alex. Comn.*

10. Sceptrum. Ægyptiorum & Æthiopum reges ſceptrum in aratri formam habent: pileos oblongos geſtant, circa finem habentes umbilicum, ſerpentibus quos aſpidas vocant, circumvolutum, monumentum inſigne, eos qui contra regem inſurgere audeant, mortiferis morſibus ſubeſſe. Diodor. *lib.* 4. *c.* 1. P. Greg. *lib.* 35. *Syntag.* 1. *num.* 11. In illo ſummo regum ſceptro Ciconiæ figura ſculpta erat, in imo vero Hippopotamus: quo ſymbolo admonebantur reges, ut eſſent pietati dediti,

& alieni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& alieni à violentia, Garſias *de expenſ. & melior. n.54.*

11. Iiſdem Ægyptiis Regibus nunc leonis, nunc tauri aut draconis effici imaginem, aut ignem, arboremve effictam ſupra caput ferre, principatus & regii dominatus inſignia fuere. Diod. Sic. *lib.2.*

12. Scutum: Ammian. Marcellin. *libr.* 20. *de Iuliano à Gallicanis militibus principe renunciato: Impoſitus eſt*, inquit, *ſcuto pedeſtri, & ſublatus eminens populo ſilente Auguſtus renunciatus jubebatur diadema præferre.*

13. Tiara Regum Perſicorum propria Briſſon. *lib.* 1. *de regno Perſ.* & Marcellinus *libr.* 29. refert, Saporem R. Perſ. aureum capitis arietini figmentum, interſtinctum lapillis, pro diademate geſtaſſe.

14. Virgæ laureatæ. Herodian. *de Gordiano:* Sequebatur ipſum Principalis pompa omnis, milites quicunque aderant, juveneſque urbani, procera ſtatura, ad eorum ſimilitudinem, qui Romæ Imperatorem comitantur: Virgæ item laureatæ, quo inſigni principes à privatis dignoſcuntur, &c.

De his ſimilibuſque Imperii inſignibus eleganter Sen. 1. *de benefic.* Quid habet corona precioſum? quid prætexta? quid faſces? quid tribunal & currus? nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne. Et Prudentius:

---Nonne curſim tranſeunt
Faſces, ſecures, ſella, prætexta, togæ,
Lictor, tribunal, & trecenta inſignia
Quibus tumetis?

15. Prælatio ignis. Herodian. *in Commodo:* Nihilo ſecius Commodus honores ſorori ſuę ſeruavit: nam & in theatris ſella imperatoria ſedebat, & ignis eam præcedebat. Idem de Pertinace. Venit in Senatum, neque ignem ſibi paſſus præferri, neque aliud ullum principatus inſigne attolli. Qui mos haud dubie originem traxit à Perſis. Illorum enim regi prælatum eſſe ignem docet Xenophon. *lib.* 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

lib. 8. παιδείας. καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ἐπ' ἐσχάρης μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. Quod ipſum de Aſiaticis regibus etiam ſcriptum reliquit Ammian. Marcell. *lib.* 23.

CAPVT XXI.

De Iuramento à Magiſtratu præſtando.

IVramentum præſtare debent illi, quibus committitur adminiſtratio, ſe pro adminiſtrationibus ſortiendis neque dediſſe quippiam, neque daturos unquam poſtmodum fore, ſive per ſe, ſive per interpoſitam perſonam, & ſe nihil penitus tam in adminiſtratione, quam poſt depoſitum officium, pro aliquo præſtito beneficio, tempore adminiſtrationis, quam gratuito meruerunt, accepturos *l. ſancimus* 6. *C. ad l. Iul. repetund.*

Forma juramenti proponitur *in Nov.* 8. *in fin.* eaque ad Deum ſolum καρδιογνώστην concipienda eſt. Olim (ut Tertull. loquitur) majore formidine & callidiore timiditate Cæſarem obſervabant, quam ipſum de Olympo Iovem: citius denique apud eos per omnes Deos, quam per unum genium Cæſaris peierabatur. Nam Claudius inter cæteros, referente Sueton. *c.* 2. juſjurandum neque ſanctius ſibi, neque crebrius inſtituit, quam per Auguſtum.

Mira vero veterum in juramentorum formulis ſuperſtitio & varietas hoc loco nonnihil attingenda eſt: ut Chriſtiani hodie deteſtari diſcant eorum deliria, & grata mente recognoſcant, quantis è tenebris oſtenſa veritatis luce, fuerint emerſi. Romani jurabant per Iovem lapidem. Gel. *lib.* 1. *c.* 21. per Solem. Virg. 12. *Æneid.* Arcades per aquam Stygis. Herod. *lib.* 6. Naſamones per viros, quos credebant eſſe optimos. Herod. *in Melp.* alii per caput ejus quem chariſſimum habebant *l.* 3. *§. fin. & l. ſeq. ff. de jurejur.* Forcatulus *in Necyomantia dial.* 12.

per

per oſſa & cineres parentum. Propert *lib.* 2. *eleg.* 20. *& libr.* 4. *eleg. ult.* per oculos apud Plaut. *in Menæchm.* per caput apud Homer. *Iliad. α.* Per Numam Hermogenianus. Item per Hephæſtionem Alexander: per anſerem Socrates: per canem Diogenes: per porcum Agamemnon. Guil Stuck. *de ſacrific. gentil.* ac per ferrum candens *ibid.* Nos ſpretis hiſce labruſcis, uvas habemus: Deus ſolus actionum noſtrarum inſpector eſt & judex; is invocandus, quotieſcunque ſacra jurisiurandi à Magiſtratu pro fideli muneris adminiſtratione, vel ab aliquo quolibet, celebratio inſtituenda eſt.

Quid ſentiendum ſit de juramento, quod Imperat. in Coronatione præſtat P. P. (cujus formula eſt in *c.* 33. *Tibi Domino, diſt.* 63.) vide apud Rittershuſ. 1. *de feud. c.* 10. *n.* 11.

CAPVT XXII.

Magiſtratum pietate debere præcellere.

PIetas verſatur in agnitione & cultu Dei: Illam non aliter habere debet Magiſtratus, quam quemadmodum ſeſe in verbo ſuo Deus patefecit: hic conſiſtit in conceptione piarum precum, & vitæ integritate. Optimus enim animus pulcherrimus Dei cultus eſt. Sen. & Chriſtianorum omnis religio eſt, vivere ſine ſcelere & macula. Lactant. *lib.* 5. *c.* 9. Quinimo nec in ipſis periculis ſacrorum cultus deſerendus eſt.

Pietati autem cum ſe dat Magiſtratus, duos iſtos, qui circa eum ſunt, ſcopulos ſtudioſe evitet, nempe Superſtitionem *&* Impietatem. Vtriuſque peſtis ſatis nobis cognita: Præcipuè verò Superſtitionis, quam veriſſime Curtius *lib.* 5. humanarum mentium ludibrium dixit: quæ ut plurimum rudibus & barbaris animis ineſſe conſuevit. Plutarch. *in Sertorio.* humilemque & depreſſum animum arguit. Lucret. nempe ſi quis ei nimium ſit deditus. Aliàs in adverſo rerum ſtatu etiam fortiſſimi quique percel-

luntur

luntur hoc turbine: quippe fortes etiam viri ſubitis terrentur. Tacit. 15. *annal.* 8. Cujus rei exemplum Alexander: Nihil enim tam parvum aut abſurdum, ſi modo inſolitum, quod in prodigium aut omen non verteret. Itaque ſacrificantium, luſtrantium, divinantiumque regia erat plena. Plut. *in Alex.* Et Auguſtus auſpicia & omina pro certiſſimis obſervare ſolitus eſt. *Suetonius.*

Alter vero ille ſcopulus, Impietas, diligentiſſime evitandus eſt. Infelices iſti in omni rerum ſuarum ſucceſſu, quoniam deſertores ſui Deus deſerit. Nos ad cæteras Magiſtratui decoras virtutes deflectimus.

CAPVT XXIII.

Temperantia & Sobrietas Magiſtratui injuncta.

SObrietatem dicimus cum Auguſtino, mentis & ſenſuum, membrorum omnium corporiſque tutelam, caſtitatis pudicitiæque munimentum, pudori proximam, honeſtati ſemper conjunctam, cunctaq; cum ratione diſponentem. Anima enim ſiccior præ reliquis ſapientior eſt: ex ſententia Socratis: & melius vocationis ſuæ muniis inſiſtere poteſt: quod ſuo exemplo docent Rechabitæ abſtemii. *Ier.* 35. *pr.* Simſon & Nazaræi omnes. *Num.* 6. E contrario, qui luxui & ſaginæ mancipati emtique ſunt. Tac. 2. *hiſt.* ut ignavia animalia, ſi cibum ſuggeras, jacent torpentque: & præterita, inſtantia, futura pari oblivione dimittunt. Tacit. & aliis ſubjecti miſeriis, quorum meminit Claudianus *in laudibus Stiliconis.*

Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis, habet ut caligine ſenſus,
Membraque Circeis effœminat acrius herbis:
Blanda quidem vultu, ſed qua non tetrior ulla.
Interius, fucata genas, & amicta doloſis

Illecebris,

Illecebris, torvos auro circumlinit hydros,
Illa voluptatum multos interjicit hamos.

Quin etiam illi, qui ſe ſervitio voluptatum corporis aſtringunt, in publico ſubinde verſari, & in foro agere non poſſunt, niſi eorum quæ noctu feciſſent de die teſtimonia proferre velint. Philiſſus apud Dionem *l.* 38. Et præterea mentis quandam alienationem patiuntur; non eſt enim animus in ſua poteſtate, ebrietate devinctus. Sen. *ep.* 83. quod non obſcure innuit ille, qui Ebrietatem dixit eſſe voluntariam inſaniam: & ſecundum eum Seneca *lib.* 2. *nat. quæſt. Fulmen,* inquit, *vinum in dolio gelat, ferrum & æs fundit: unde non eſt mirum, quod vinum fulmine gelatum, cum ad priorem habitum redit, potatum, aut exanimat aut dementes facit.* Quod convenit perſuaſioni Ægyptiorum, qui vitem ex fuſo in terram Gygantum ſanguine pullulaſſe, ex eoque amentiam & furorem ineſſe vino (xiſtimarunt. Pierius *lib.* 13. *hierogl.*

Et ſane nihil aliud menti vino obrutæ accidit, quam curribus auriga excuſſo: ſiquidem currus ſpoliati rectore, nullo ordine rapiuntur, animus quoque ratione orbatus in multos incidit errores. Iſocrat. Sic ubi jam mens furore percita eſt, magno impetu ruit in præcipitia delictorum, in Venerem, in rixas, jactantiam, ſecretorumque patefactionem.

In Venerem ruere dixi: nam Veneris hortator & armiger eſt Liber: vinumque reſtinguit pudoris ignaviam, & alacrem vigorem libidinis incutit. Hac enim ſitarchia navigium Veneris indiget ſola Apul. 2. *Met.* Cui ſuffragatur Tertul. *in lib. adverſ. Pſychicos: Monſtrum,* inquit, *habetur libido ſine gula, cum hæc duo tam unita atque concreta ſint, ut ſi disjungi omnino potuiſſent, ipſi prius ventri pudenda non adhærerent.* Nec alienus ab hac ſententia Auguſtinus *Diſtento,* inquit, *ventre, diſtenduntur & ea, quæ in ventrem ſunt.* Quæ cauſa extitit, quod vini uſus olim Romanis fœminis fuerit ignotus, ne ſcilicet

in

n aliquod dedecus prolaberentur. Val. Max. *l.* 2. *c.* 1. Proximus enim à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſuevit. Suo facto hoc Agrippina comprobat, quæ ardore retinendæ potentiæ eo uſque provecta, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpius temulento comtam, & inceſtui paratam. Tacit. 14. *annal.*

Sic à Venere ad rixas conferunt ſe ebrii, quod docet Tacit. *de mor. Germ. cap.* 7. Crebræ, ut inter vinolentos rixæ: raro convitiis, ſæpius cæde & vulneribus tranſiguntur. Neque hic finis eſt: Procedit ultra ſemel commotus, & è limitibus ſuis pulſus animus, Vires ſuas jactat, audacem ferocemque vultum præ ſe ferens, nil niſi pugnam victoriamque de hoſte jactitans. Thraſonica illa feritate exultabat Beſſus, qui graves mero ſuas vires extollere, hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem ſpernere ſolebat. Curt. *lib.* 7. *c.* 4. *pr.* Ideoque Horat. 3. *od.* 21. Liberum patrem Cornutum ſic alloquitur:

Tu ſpem reducis mentibus anxiis
Vireſque, & addis cornua pauperi,
Poſt te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Ad extremum cum nihil aliud ſupereſt, quicquid alta mente repoſtum eſt, vi vini recluditur. Vt muſto dolia rumpuntur, & omne, quod in imo jacet, vis caloris ejicit: Ita ebrii omne, quod in ſecreto pectoris concluſum habent, vini calore ejiciunt. Sen. *epiſt.* 84. Multi etiam ad duriorem reſervati caſum, vel linguæ ſuæ temeritate, vel caſu inter compotandum jugulati, quorum vita, heu male! cum gemitu fugit indignata ſub umbras. Sic Clitus periit; ſic Ella R. Iſraelis: ſic Balthaſar R. Babyl. ſic Holofernes, & multi alii.

— — — quorum ſi nomina dicam,
Icariæ numerum ſcribere coner aquæ.

Sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Sunt alii, qui ſua etiam ingluvie ſibi ipſis accerſunt interitum: ſimiles animali, quod infixo ſemper ſanguini capite vivit: atque ita intumeſcit, unum animalium, cui cibi non ſit exitus, ut dehiſcat nimia ſatietate, alimento ipſo moriens Plin. *libr.* 11, *cap.* 34. Ita Iovinianus Imp. apud Eutrop. *lib.* 10. *in fin.* & Albertus II. Imp. ingluvie ſua ſeipſos neci dederunt. Peucer. 5. *Chron.* & alii complures.

Quod diximus turpe eſſe, principem ipſum genio luxuique indulgere: leve eſt reſpectu ejus, quod à quibuſdam certamina potatoria inſtituta legimus, nempe ab Alexandro M. qui coronam ei, qui plurimum meri ebibiſſet, propoſuit: victor Promachus quidam ſtatim expiravit: & cum eo quadraginta. Plut. *in Alex.* Xerxes etiam opum regiarum oſtentatione eximia eo uſque luxuria gaudebat, ut edicto præmium ei proponeret, qui novum voluptatis genus reperiſſet, Val. Max. *lib.* 9. *c.* 11. Hi deteſtandi ſimul cum illis, qui ſe vino die noctéque ingurgitant.

CAPVT XXIV.

Caſtitas Principi commendata.

VIrtutibus reliquis facem præbet Caſtitas: nec ſola eſt, ſed plerunque cæteris comitata virtutibus, nam *pudicitia eſt virtus* (inquit Auguſtinus *lib.* 1. *de Civ. Dei*) *quæ comitem habet fortitudinem.* Caſtitatis eſt, non pellicum ſeſe immiſcere gregi, quod Sardanapalus facere ſolitus eſt: ſed matrimonium recte initum habere. Nullum enim honeſtius Imperatoriæ mentis levamen, quam aſſumere conjugem, proſperis dubiiſque ſociam, cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradas. Tacit. 12. *annal.*

Caſtitatis eſt, non tantum corpus ab omni macula purum conſervare, ſed etiam occaſiones ad impudicitiam ducentes, ſanguine viperino cautius

tius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

[?]us evitare, oculorum vagus obtutus cohibendus [e]ſt; ex monito Periclis ad Sophoclem: Prætorem [n]on ſolum manus à lucro, ſed oculos à libidine [h]abere debere puros: & imitandus Iob, qui fœ[d]us iniſſe ſe cum oculis ſuis profitetur, ne oberrent in venuſta conſideratione virginum. *Iob.* 31. *v.* [1]. Imitandus Cyrus, qui abſtinebat à conſpectu [P]antheæ: Ob iſthoc ipſum, aiebat, magis eſt, ut [a]bſtineam: Etenim ſi nunc illam adiero cum vocat, fortaſſe illa efficiet ut adeam etiam cum non vocat, eique aſſideam, neglectis rebus ſeriis. Xenophon. Exemplum capiendum à Livia, cui fœminæ formoſi viri nihil à ſtatuis differre videbantur. Dion. *in Tib*

Vitanda ſpurca colloquia: Amatorius enim ſermo vehemens eſt cupiditatis incitatio. Achilles Tatius *lib.* 1. *Clitophont.* Vt egregius pictor vultum ſpecioſum effingit, ſic pudicitia celſius conſurgentem vitam exornat. Bachilides. Monitum ſalubre capient à Clitomacho Athleta, qui abſcondere ſe ſolitus eſt, ſi quis ſermones injeciſſet amatorios. Plut. *l.* 7, *quæſt. conviv.* 7.

Cæterum quo fœdior eſt in Venerem & libidinem projectorum labes, Senec. *de brev. vit. c.* 6. eo cautius ſibi temperet à libidine Magiſtratus. Nihil enim eſt tam mortiferum ingeniis quam libido. Animoque per libidines corrupto nihil honeſtum ineſt. Tacit. 11. *annal.* Et qui huic ſunt obnoxii crimini, illico convolant ad alia; quod docet ſuo exemplo David, Salomon, Themiſtocles, Pauſanias, Nero, Tiberius, Albertus Thuringiæ Landgravius, Galeatius Maria dux Mediolanenſis, de quo Paradin. *in ſymb. Heroicis.* Quodque omnium maxime movet, contemptu & infamia flagrant apud ſuos, qui pudorem ſuſque deque habent. Quemadmodum enim apes vehementer oderunt homines à coitu olidos. Pier. Valer. *libro* 26. ita ſubditi principem libidinoſum execrantur, deteſtantur, & tantum non diris devovent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

devovent. Abſtineant ergo à tanta turpitudine principes, ne pœnitere Demoſthenicum à tergo ſequatur. Macrob. *lib. 2. cap. 2.*

CAPUT XXV.

De Magnanimitate & fortitudine Principum.

AD magnanimum pertinet, neque perturbationi animi, neque hominis, neque fortunæ ſuccumbere. Cic. 1. *offic.* eaque videntur acerba, ita ferre, ut nihil á ſtatu naturæ diſcedat, nihil à dignitate ſapientis. Cic. *ibid.*

Non æſtu cythiſus, non frigore, non nive læſus,
Spernere magnanimos omnia dura docet.

Cui conſequens eſt, quod ait Seneca 4. de virtutibus. *Si magnanimus fueris, nunquam judicabis tibi contumeliam fieri: De inimico dices, non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cum illum in poteſtate tua videris, vindictam putabis, non vindicare potuiſſe: Scito enim magnum & honeſtum vindictæ genus eſſe ignoſcere, & magnam fortunam* (quod idem Seneca 1. *de Clement.* retulit) *magnum animum dicere: cujus eſt proprium placidum eſſe tranquillumque, & injurias atque offenſiones ſuperne deſpicere.* Conſentit Lycus apud Sen. *in Hercul. fur.* Ars prima regni poſſe te invidiam pati. Calluit hanc artem Tiberius, de quo Suetonius *cap.* 28. *Sed &*, inquit, *adverſus convitia maloſque rumores, & famoſa de ſe ac ſuis carmina firmus ac patiens, ſubinde jactabat: In civitate libera linguam mentemque liberas eſſe debere.* Neque tam facile lubricum linguæ ad pœnam trahendum eſt. *l. 7. ff. ad l. Iul. majeſt.* quod obſervavit Auguſtus, qui Timegenem hiſtoricum quodvis de ſe ſcribentem impune paſſus eſt. Seneca 3. *de ira. cap.* 23. Quin imo paſquilli & prurigo ſcribentium fruſtra inhibentur. Tac. 11. *annal.* At contra punitis ingeniis gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges aut qui eadem ſævitia uſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam peperere. Ferenda igitur interdum iſta linguæ lubricitas & ſpernenda: nam ſi ex levitate proceſſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

proceſſerit, contemnendum eſt: ſi ex infamia, miſeratione digniſſimum eſt: ſi ab injuria, remittendum. *l.un.C.ſi quis Imp. maledix.* Et veriſſimum eſt illud Taciti 4. *annal. Convitia, ſi iraſcare, agnita videntur, ſpreta exoleſcunt.*

Magnanimitati proxima virtus eſt Fortitudo: quod eſt munimentum humanæ imbecillitatis inexpugnabile: quod qui circumdedit ſibi, ſecurus in hac vitæ obſidione perdurat. Senec. *ep.*113. Ignis aurum probat, miſeria fortes viros Sen. *in lib. Quare bonis viris mala accid. cap.* 5. Et fortuna fortiſſimos, ſibi pares quærit: quoſdam faſtidio tranſit: Contumaciſſimum quemque & rectiſſimum aggreditur, adverſus quem ſuam vim intendat. Ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio: tormenta in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone, &c. Senec. d. loco *c.*1. Atque illi omnes perpetua laude decori apud omnem poſteritatem vigent: nihil nunc dicam de aliis, quibus ſudor, pulvis, & alia talia epulis jucundiora fuerunt. Saluſt. quorum in numero M. Curtius, Horatius Cocles, Clœlia. Florus *l.* 1. *cap.* 1. Iulius Cæſar, qui ſignis collatis quinquagies & bis dimicavit: M. Marcellus, qui novies tricies pari modo præliatus eſt. Solinus: Cynegyrus miles, qui non fatigatus tot cædibus, non amiſſis duabus manibus victus, truncus ad poſtremum & veluti rabida fera dentibus dimicavit. Iuſtin. *lib.* 2. M. Sergius, qui primum ter & vicies vulneratus: deinde dextra amiſſa ferream ſibi manum fecit, bis captus ab Hannibale refugit, Solinus *cap.* 6. L. Sicinius Dentatus, de quo id. *cap.* 6. Val. Max. *lib.* 3. *cap.* 2.

Obdurandum ergo adverſus urgentia Alciat. *Embl.* 36. animoque magno obviam eundum infortuniis:

Proſpera non inflent animum, non aſpera frangant,
Vtra cadat, neutra mens generoſa cadat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXVI.

De Modeſtia & virtutibus reliquis Principi decoris.

MOdeſtiæ fama nec à ſummis mortalium aſpernanda eſt, Tacitus. Eſt enim omnis virtutis promptuarium. Menand. & Deorum donum pulcherrimum. Eurip. *in Medea.* Princeps enim quilibet, niſi ob fortunæ indulgentiam rerum poſteritate ebrius luxuriat, ex monito Plin. *in Paneg.* non minus hominem ſe quam hominibus præeſſe cogitabit, ſeque ab illa lege & conditione omnibus indicta mortalibus, non eſſe exemptum. Agnovit hoc Cyrus, cum Cræſo captivo ad ſe ducto, & his verbis utenti, Salve Domine, hunc enim titulum tibi ut tribuam, fortuna conceſſit, reſponderet, Salve & Tu: Vterque enim ſumus homines. Iuſtin. Deinde quid ſpes jubes eſſe ratas, in perpetuo felicitatis humanæ culmine te immobilem perſtiturum? Audi Senecam *in Oedipo* monentem:

Vt alta ventos ſemper excipiunt juga,
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamvis quieti verberent fluctus maris:
Imperia ſic excelſa fortunæ objacent.

Et eundem *epiſt.* 29. Nihil inauſum eſt fortunæ, adverſus imperia idem habet juris, quod adverſus imperantes. Vt regnorum, ita regum varia & miſeranda ſors eſt. Magnæ arbores diu creſcunt*, una hora exſtirpantur. Curt. *lib.* 7. Stupenda erat Polycratis felicitas: Illi tamen (ut loquitur Tertull. *in libr. de anima*) filia crucem proſpicit de ſolis unguine & lavacro Iovis. vid. Lipſ. 2. *de Cruce* 15. & Herod. *libr.* 3. Ingemiſco: quoties Valeriani Imp. Rom. ſortem animo concipio meo: Doleo. Bajazethis, quamvis ſibi ipſi caveam elegerit, dedecus per univerſam Aſiam ſparſum: Ioachin & Zedechias Babylonem captivi ducti me movent: Commiſera-

miſerationem denique omnium meretur Henricus IV. Imp. à filio detruſus in carcerem.

Poſſem plures recenſere, qui dignitate ſua exuti in peſſima & morte graviore conſenuerunt ſervitute.

——— Sic omnia verti
Cernimus, atque alias aſſumere pondere gentes. Ovid.

Audiant ergo Principes monitum Cobaris ad Beſſum, apud Curtium *lib.7. c 4.* Magnum onus ſuſtines capite regium inſigne. Hoc aut moderate perferendum eſt, aut, quod abominor, in te ruet. Videant, ne dum ac dum ad culmen pervenire contendunt, cum ipſis ramis, quos comprehenderunt, decidant. Abſtineant à titulis invidioſis, & quæ ſupra ſortem ſunt humanam. Tiberium ſpectent, qui acerbe increpuit eos, qui divinas occupationes, ipſum que dominum dixerunt. Tacit. quod forte ab Auguſto didicerat. Is enim Domini nomen in totum reſpuit Oroſ. *lib.6.cap.22.* Et aliàs Romæ infenſum erat Domini nomen. Martial.

Fruſtra blanditiæ venitis ad me,
Dicturus Dominam Deamque, non ſum,
Iam non eſt locus hac in urbe vobis.

Videmus quoſdam nimis ſeſe extuliſſe, & ultra modeſtiæ limites proceſſiſſe, quæ res illis ſummam apud ſuos conflavit invidiam, & apud poſteros famæ eorum non parum detraxit. Alexander ille Magnus, Iovis filium ſe non ſolum appellari paſſus eſt, ſed & juſſit: & rerum geſtarum famam dum augere vult, tali appellatione corrupit. Curtius *lib.4.* Auguſtus adhuc vivus & hominem fungens, in provinciis eſſe colique voluit pro Deo, non in Italia, aut Romæ. Lipſius *in not. ad* Tacitum *libro 1. & lib. 2. de Conſtantia cap.25.* De Caligula Suetonius *cap. 22.* Compluribus cognominibus aſſumptis, & Pius, & Caſtrorum filius, & pater exercituum, & optimus maximuſque Cæſar vocabatur. Commodus Imper. multa ſibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cognomenta adſumſit, hoc ordine: Amazonius, Invictus, Felix, Pius, Lucius, Ælius, Aurelius, Commodus, Auguſtus, Herculeus, Romanus, Superans. Dion. *in Commodo.*

Eadem jactantia intumuerat Attilæ animus, qui in vexillis coronatam ferebat aquilam, hac inſcriptione: Attila magni Nimrodi nepos, divina benignitate rex Hunnorum, Medorum, Gothorum & Danorum: Matris urbis Deique flagellum. Bonfin. *lib.* 3. *decad.* 1. & Olaus *in vita Attilæ.*

Nec prætereunda eſt Saporis ad Conſtantium ſcribentis inſolentia: *Rex regum* inquit, *Sapor, princeps ſiderum, frater Solis & Lunæ, Conſtantio ſalutem.* Marcellinus *lib.* 7.

Apud Procopium *lib.* 1. *de bello Perſ.* Alamundarus Cabadem Perſarum Regem alloquens, βασιλέα βασιλέων appellat. Quæ meræ ſunt nugæ, profectæ ab iis, qui ob exiguam acquiſitam potentiam, ſe omnis humanitatis faſtigium exceſſiſſe opinati ſunt.

Sunt alia dona, quæ principem virum ornant: Forma & robur corporis.

Forma, quæ eſt in quadam apta membrorum figura, cum coloris quadam ſuavitate. Cic. 4. *Tuſc.* eximium Dei donum eſt. Auguſt. *lib.* 15. *de Civ. Dei c.* 22. & principi plurimum decoris & admirationis addit: nam quod pulchrum eſt, amicum eſt. Plato *in Lyſide*: & ſine vi, quicquid vult, facilime imperat: Vnde Carneades egregiam principis formam vocat ἀδορυφόρητον βασιλείαν, hoc eſt, *regnum abſque ſatellitio,* Theophraſtus tacitam deceptionem, aut ſilentem fraudem, quod abſque verbis perſuadeat. Diog. Laert.

Præterea Indicium mentis cujuſque ſolet eſſe forma. Cujus facies eſt deformis, vix poteſt habere bonos mores. Raſis *Medicus lib. ad Almanſorem.* 2. *cap.* 33. plurimiſque barbaris hominibus in corporum majeſtate veneratio eſt, qui magnorum facinorum,

facinorum, non alios capaces putant, quam quos natura eximia donavit ſpecie. Curtius *lib.* 6. Nec tantum de animo, verum etiam de nobilitate cujuſque ex forma conjecturam recte capere poſſe videmur, quod de ſe ipſo fatetur Paris apud Ovid. *in ep. ad Helenam:*

Forma vigorque animi, quamvis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erant.

Et de Dardanio pulcrè refert Maro. *Æneid.* 5.

---Divini ſigna decoris
Ardentesque notate oculos, qui ſpiritus illi,
Qui vultus.

Et Milo apud Apulei. *lib.* 1. *de Aſ. aur.* de corporis ipſius Apulei ſpecioſa habitudine, deque virginali ejuſdem verecundia, generoſa illum ſtirpe prædítum conjecit. Antoninum etiam Imperatorem nobilem fuiſſe vultu ex Iulio Capitolino didicimus: Nec non ex Homero de Vlyſſe: Eum enim naufragio ejectum in littore, nudum veſtibus, virtute tamen ornatum, Phæacum multitudo conſpiciens, cæteris fortunatis Phæacibus, venerabiliorem admirata eſt. Et quid moramur in conjecturis? Contemplemur heroas illos, qui jure de ſe ſuisque ſubditis dicere poſſunt, quod illa apud Terent. *in Heaut.*

Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt,
Hæc ubi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.

De Ioſepho dici jure potuit: εἶδος ἄξιον τυραννίδος: *Facies imperio digna.* Itemque de Priamo Eurip. & de Turno, qui ante alios pulcherrimus omnes. Virg. 7. *Æn.* De Xerxe ita memorat Herodotus *in Polymn.* In exercitu Xerxis nemo erat, qui aut ſpecie, aut magnitudine corporis cum Xerxe ipſo poſſet contendere, tanquam dignior, qui illud imperium obtineret. De Alexandro M. Solinus *cap.* 14. ait, eum fuiſſe forma ſupra hominem auguſtiore, cervice celſa, lætis oculis & illuſtribus malis ad gratiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rubeſcentibus: reliquis corporis lineamentis nō ſine majeſtate quadam decorum. De ejuſdem ſucceſſoribus prodidit Iuſtin. *lib.* 13. Ejus virtutis erant, ac venerationis, ut ſingulos reges putares, quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac ſapientiæ magnitudo, in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, ſed ex toto terrarum orbe electos eſſe judicaret.

De Auguſto Suetonius *cap.* 78. Forma fuit eximia, & per omnes ætatis gtadus venuſtiſſima. In Tito Imperat. commendat Tacit. 2. *hiſt* decorum oris, cum quadam majeſtate. De Autonino Pio Imp. Aurelius Victor. Ad eum Indi, Bactri, Hyrcani legatos miſere, juſtitia tanti Imp. comperta, quam ornabat vultu ſereno & pulchro, procerus membra, decenter validus. De Trajano Plinius *in Paneg.* Iam proceritas corporis, jam honor capitis & dignitas oris, longè lateque principem oſtentant. De Stilicone Claudianus:

Iam tum conſpicuus, jam tum venerabilis ibat,
Splendebatque Ducem celſi nitor igneus oris:
Membrorumque modus.

De Theodoſio Latinus Pacatus, *virtus*, inquit. *meruit quidem imperium: ſed virtuti addit forma ſuffragium: illa præſtitit, ut oporteret illum Principem fieri, hæc ut deceret:* De Iphictate vide Æmil. Prob. De Manuele Comneno Imp. Nicetas *lib.* 1. E vultu adoleſcentis gratia quædam elucebat, & arridentes oculi neſcio quid illecelebrarum in ſe habebant.

Et quo delabimnr? Tanta formæ gratia eſt, ut eam nonnulli in rege peculiariter deſiderarint, imitati apes, quæ etiam eligunt regem inſignis formæ. Plato *in lib. de regno.* Plin. *libr.* 11. *c.* 16. Columella *lib.* 9. *c.* 10. Apud Armenios Rex electus eſt ob inſignem corporis formam Ariobazanes. Tacit. 2. *Annal.* Apud Æthiopes Macrobios mos eſt, eum cui potiſſimum pareant, ſpecie ac viribus legere, Pomp. Mela. & Ariſt. 4. *pol.* 4. quod

imitantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

imitantur Indi qui Catheam incolunt. Strabo *lib.* 6. & Diod. Sicul. *lib.* 17. Et Perſæ, qui nec luſcum ad principatum admiſere. *Procop.*

Et Spartani regem Archidanum feruntur multaſſe, quod propter divitias uxorem puſillam duxiſſet, ex qua non reges ſed regulos eſſet procreaturus. Plutarch. *de educ. lib.*

Quemadmodum vero formæ decor ad conciliandos hominum animos plurimum momenti habet: ita nihil eſt, quod facilius contemtui reddat homines obnoxios, quam deformitas. Expertus hoc eſt Stauratius Imp. Orientis, qui ob corporis deformitatem, ingeniique ſtoliditatem & libidinem regno dejectus eſt. Et Tiberius, cui in ſenectute quoque corporis habitus pudori fuit: quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, & plerunque medicaminibus interſtincta. Tacit. 4. *annal.* 9. Rationem quæris? Eam reddet Ecdorus Poeta Græcus apud Stobæũ *ſerm.* 88. cujus verſus ſic redditi:

Faciem aſpectu deformem poſsidens
Mores etiam ejuſmodi habes.
Ex malo enim natura malum producit,
Vt ex vipera rurſum vipera naſcitur.

Iulius Pelignus ignavi animi, &c. deridiculo corporis juxta deſpiciendus. Tac. 12. *annal.* Quod idem de Therſite Homerico dicitur, de quo Ou. 4. *de Ponto.* 13.

Tam mala Therſitem prohibebat forma latere,
Quam pulchra Nireus conſpiciendus erat.

Verumenimvero non utrobique hanc conjecturam capere licet. Poteſt ingenium fortiſſimum ac beatiſſimum ſub qualibet cute latere: poteſt ex deformi humilique corpuſculò formoſus animus ac magnus exire. Non enim deformitate corporis fœdatur animus, ſed pulchritudine animi corpus ornatur. Seneca. epiſt. 97. Philopœmen Achæorum Dux Therſiti cuidam quam principi ſimilior, multis tamen animi virtutibus ornatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

repente inclaruit. Econtra Commodus omnium ſuæ ætatis erat formoſiſſimus, & tamen ſceleſtiſſimus Herodian. *lib.* 1. *in fin.* Obſervanda ergo monitio Eurip.

Animus ſpectandus eſt: nihil pulchritudo
Iuvat, cum quis mentem non bonam habet. &c.

Singulare etiam ornamentum principis eſt robur corporis, quod in quibuſdam ſingulari Dei beneficio eximium & ſingulare extitit. Samſonem heroem incredibilis roboris vis nobilitavit, hoſtibuſque terribilem reddidit. *Iudic.* 14. *v.* 14. 15. Davidem etiam fortiſſimum adverſus Philiſtinos præliatorem eo numero meritò habemus. 1. *Sam.* 16. *v.* 18. & 19. *v.* 34. 35. Quibus accenſendum Samgari facinus heroicum, qui uno ictu trecentos hoſtes humi ſtraviſſe ſcribitur. *Iud.* 3. *verſ. ult.* Inter profanos. Milo Crotoniates, teſte Plinio, *lib.* 7. *cap.* 20. tam prodigioſi roboris fuiſſe dicitur, ut vectum à ſe humeris bovem, ictu nudæ manus victimam fecerit, & à nemine cum conſtitiſſet è veſtigio, in quo erat, abducebatur, & ſi malum digito teneret, nemo ei eripere poterat. Huc referendi etiam Iunius Valens & Ariſtomenes ex Solino. Nos hinc ad victum veſtitumque Principum tranſimus.

CAPVT XXVII.

De victu & veſtitu Principum.

VIctum principum frugalem eſſe convenit: non luxuriantem: non aliunde adſcitum. Præterquam enim quod frugalitas ſanitatis eſt conſervatrix, auctoritatis etiam plus illa apud ſubditos conciliat, quam comeſſatio aſſidua. Auguſtus cœnam tribus ferculis, aut, cum abundantiſſime, ſenis præbebat, ut non nimio ſumptu, ita ſumma comitate Sueton. *cap.* 47. Et de eod. *cap.* 76. Cibi minimi erant, atque vulgares fere: Secundarium panem & piſciculos minutos, & caſeum bubulum, manu preſſum, & ficos virides biferas maximè appetebat:

petebat: veſcebaturque & ante cœnam, quocumque tempore & loco, quo ſtomachus deſideraſſet. Et de eod. *cap.* 77. Vini erat parciſſimus, &c. De Tiberio idem Sueton. *cap.*34. Et ut parcimoniam publicam exemplo quoque juvaret, ſolennibus ipſe cœnis pridiana ſæpe ac ſemeſa obſonia appoſuit, dimidiatumque aprum, affirmans omnia eadem habere, quæ totum. De Tacho Ægyptio Ælian. *lib.*5.*cap.*1. refert, eum tamdiu proſpera valetudine eſſe uſum, quamdiu patrio more frugaliter vixerit: Nec valetudini tantum iſta frugalitas inſervit, verum etiam firmitati ſtabiliendi regni,& amplificandæ benevolentiæ popularium. Pauſanias in gubernatione ſua ſuſpectum maxime ſe fecit, quod Perſico uſus eſt vivendi more. Plutarch. *in Lacon.* Scythæ ſuſtulerunt Scylen Regem, quod Græca exerceret Bacchanalia. Herod. *lib.*4. Alexander M. quod difflueret luxu Perſico, favorem ſuorum imminutum vidit. Curt.*lib.*3.*&* 7.

Deteſtamur ergo eos, qui veſcendi cauſa terra marique omnia exquirunt. Saluſt. *in Catil.* quique dormiunt prius quam ſomni cupido ſit, non famem aut ſitim, neque frigus, aut laſſitudinem operiuntur, ſed ea omnia luxu antecapiunt. Saluſt. *ibidem* horum corpora in ſagina, animi in macie & veterno ſunt. Senec. *epiſt.* 88. Qualis Heliogabalus, qui ſexcentorum Struthionum capita una cœna multis exhibuit, ad edenda cerebella. Lamprid. qualis Caligula, qui convivis ex auro panes & obſonia appoſuit. Cœlius *lib.*28.*cap.*3. qualis Vedius apud Dionem *lib.*54. Plin.*lib.*9. Tertull. *de pallio.* Senec.3. *de ira.cap.*40. qualis Cleopatra: qualis Muleaſſes Rex Tuneti, qui licet exul eſſet, nihilominus ad pavonis unius, quo veſcebatur, condimenta impendit aureos nummos centum. Iovius:

--- O prodiga rerum
Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
Et quæſitorum terra pelagoque ciborum

Ambitioſa fames ; & lautæ gloria menſæ.

Lucan. *lib.* 4.

Amabiliores etiam ſunt Principes, ſi utantur veſtitu modico: non nimio: non peregrino. Modicum dico, non tenuem nimis vel ſordidum, nec nimium comptum & ſplendidum. Nam ob tenuem nimis habitum non poſſunt dignoſci à privatis; quod accidit Ageſilao legationem obeunti in Ægyptum: de quo Plut. *in Ageſ.* Philopæmen etiam ad viliſſima miniſteria amandatus eſt, non tantum, quod eſſet deformis, ſed etiam, quod veſte uteretur parum ſuæ dignitati accommodata. Tzezes *hiſt, chiliad.* 4.*c.*48.

Nimium autem corporis cultum averſamur ideo, quod turpe ſit ſapienti (verba ſunt Iuliani Imper. apud Marcellum *lib.* 25.) cum animum habeat, captare laudes ex corpore. Et Chryſoſt. *in epiſt. ad Epheſ. ſerm.*3. *Mulieri,* ait, *peculiare ac commodum magis eſt ornari, quam viro.* Quia convenit, quod ait Marius apud Saluſt. Mundicias mulieribus, viris laborem convenire. Et Quintil. *lib.* 11. *c,* 1.*pr.* tradit, monilibus ac margaritis, quæ ſunt ornamenta fœminarum, viros deformari. Is enim, ut idem Quintil. ait in prolog. *lib.*8. *Orat.Inſt.* fœminatius Heliogabalo Imp. qui vultum compoſuit elegantius quam probam deceret. Herod. *lib.*6. Et quod ait Phædra ad Hippolytum de procis apud Ovidium, idipſum nos commodum de ornatu principum nimio dicere poſſumus:

Sint procul à nobis juvenes ut fœmina compti:
Fine coli modico forma virilis amat.

Et id. Ovid. 1. *de arte amandi:*

Forma viros neglecta decet: Minoida Theſeus
Abſtulit, à nulla tempora comptus acu.
Hippolytum Phædra, nec erat bene comptus, amavit.
Cura Deæ ſilvis aptus Adonis erat.

Quamobrem multo pulchrius, magiſque regium, graviter cenſente Ariſtot. *in præfat. ad Alexandr.* animum præferre cultum & compoſitum, quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

quam corporis veſtem. Cui admonitioni Alexandrum obtemperaſſe tradit Ælian. *libro 8. var. hiſtor.* Eidem obſequentem ſeſe præbuit Auguſtus, de quo Sueton. *cap. 73. Veſte non temere alia quam domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore, filia, neptibuſque confecta: togis neque fuſis; clavo nec lato, nec anguſto: calceamentis altiuſculis, ut procerior quam erat videretur.* Eo etiam nomine Livius Hieronem commendat *lib. 24. Nec veſtes habitu*, inquit, *nec alio ullo inſigni differens à cæteris viſus eſt.* Et de Agricola Tacit. Cultu modicus, ſermone facilis, adeo, ut plerique, quibus magnos viros per ambitionem æſtimare mos eſt, viſo aſpectoque Agricola quærerent famam, pauci interpretarentur. Alphonſus quoque cum veſtitu non multum diſcreparet à popularibus ſuis, admonitus à quodam, ut regio ornatu incederet, reſpondit, ſe malle moribus & auctoritate ſuos excellere, quam diademate & purpura, Panorm. *lib. 1. de reb. geſt. Alphonſi: &* Æn. Silv. quod deſumptum videri poteſt ex ore laudatiſſimi Imperatoris Alexandri Severi, apud Lamprid.

Modeſtiæ ſpecimen ſingulare omnes iſti ediderunt: Cæteri, qui in veſtitu nimii, luxuriæ & ſuperbiæ: eſt enim veſtitus inſignis & mollis ſuperbiæ vexillum, niduſque luxuriæ: ideoque illaudati. Quod notat in Dario Curt. *lib. 3. Cultus*, inquit, *regis, inter omnia luxuria notabatur: purpureæ tunicæ, medium album intextum erat, pallam auro diſtinctam aurei accipitres, velut roſtris inter ſe corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus acinacem ſuſpenderat, cui ex gemma erat vagina*, &c. Eandem reprehenſionem effugere nequit Maximinus Iunior, qui in veſtibus tam accuratus erat, ut nulla mulier nitidior eſſet in mundo. Capitolin.

Dixi, non nimis inſolentem eſſe debere cultum corporis: dico amplius, non debere eſſe aliunde aſcitum. Namque dici non poteſt, quantopere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

popularium animos abalienet priſtini habitus mutatio, Macedones certe exuebant amorem erga Alexandrum, quod uteretur veſte Medica, relicta Macedonica. Curt. *lib.* 5. & 7. Diodor Sic. *lib.* 17. Eaque nota Cajo inuritur, quod ad exoticum alienumque cultum & hominibus Romanis inſolitum demigravit. Senec. 2. *de benefic. cap.* 12. Turneb. *lib.* 19. *Adverſ. c.* 30. Et Venones apud Tacit. 2. *annal.* 1. diverſus à majorum inſtitutis idipſum expertus eſt. Sic peregrinum veſtitum aſſumit Heliogabalus, quod cernens Mœſa, ac iniquo ferens animo, pellex illi perſuadere conatur, Romanum aſſumeret cultum, ne urbem mox curiamque ingrediens, peregrino illo barbaroque habitu ſpectantium oculos perſtringeret, inſolentes ejuſmodi mundiciarum, ac reputantes mulierculis, quam viris congruentiores. Herodian. *lib.* 5.

Heliogabalo hac in re impudentior Nero, qui Circenſe ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel circulo inſiſtens. Tacitus 15. *annal. cap.* 6.

Quæritur hoc loco, an deceat principem mutato habitu apud ſubditos inquirere, quid vulgo ſentiant de vita & moribus ſuis? Quod interdum, ſi illis ita libeat, admitti poteſt. Fecerunt hoc, Antiochus Parthorum oppugnator: Mithridates apud Iuſtin. *lib.* 37. Leo Imper. Matthias R. Hung. Auguſtus El. Sax. & alii complures. P. Camer, 1. *med.* 90. Sequitur de recreationibus & receſſu principum.

CAPVT XXVIII.

De Receſſu Principum, & recreationibus animi.

EXpedita eſt auctoritatis obtinendæ ratio, ſi paulatim ex hominum aſſiduo conſpectu ſeſe receperint principes: nam continuus aſpectus minus verendos magnos homines ipſa ſatietate facit. Livius *lib.* 35. Nam in familiari con-

ſuetudine

ſuetudine ægre cuſtodias illud opinionis de Te auguſtum. Parit converſatio contemptum, raritas conciliat ipſa rebus admirationem. Apuleius *de Deo Socratis.* & majeſtatis major eſt ex longinquo reverentia. Tacit. 1. *Annal.* omneque ignotum hominibus pro magnifico eſt. Idem *in Agric.*

Hoc modo aſſervarunt auctoritatem ſuam reges Perſici: quorum perſona ſub majeſtatis ſpecie occultabatur. Iuſtin. *l.* 1. Herod. *lib.* 1. Am. Marcel. *lib.* 14. Colligiturque ex libro Eſther. *cap.* 4. ne nimia ſatietate tædium ſui facerent: Qua de re infra cap. 36. Ita ſeceſſit interdum Tiberius, & ſe è medio quam longiſſime amovit: ut vitato aſſiduitatis faſtidio auctoritatem abſentia tueretur, atque etiam augeret, ſi quando indiguiſſet ſui Reſp. Sueton. *in Tiber. cap.* 10. Sic Chabrias, quoad ei licebat plurimum aberat. Verum enimvero ita ſe ſubducere debent principes, ne ſeditionibus & tumultibus abſentia eorum occaſionem præbeat: Sicut Titus ad Iudæos dicebat: *Inſolentiores vos noſtra abſentia facit, quia nos occupatos putaſtis* Egeſipp. *lib.* 5. *cap.* 46. Miſcenda ſunt iſta alternandaque ſolitudo & frequentia. Senec. *de Tranq.*

Relaxatio animi neceſſe eſt viro principi.

Nam ut lyram & arcum remittimus, quo melius poſſint tendi: ita recreandus ocio animus, ut ad labores reddatur vegetior. Recreatio etiam ſive delectatio, prout cuique viſum, arripienda eſt. Auguſtus piſcabatur hamo, modo talis, aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat præcipue Mauros & Syros. Sueton. *in Octau. cap.* 83. Noverat enim ex Platone *lib.* 8. *de rep. cap.* 5. Ludum relaxationis cauſa comparatum eſſe, & relaxationem voluptate afficere: quippe quæ moleſtiis iis, quæ ex laboribus capiuntur, medicinam adferat.

Diverſa autem ludorum genera, prout quisq; hunc vel illum magis amplectitur, recreationi inſerviunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

viunt. Eſt quibuſdam in delitiis Pictura: eſt aliis alea delectationi: alios pilæ luſus afficit; alios inſtrumentalis Muſica, quoſdam Venatio: Picturæ magnus Romæ honos habitus: ſiquidem cognomina ex ea traxerunt Fabii clariſſimæ gentis: & ipſe ejus cognominis princeps ædem Salutis pinxit. Plinius. *lib.* 35. *cap.* 4. *pr.* Cicer. 1. *Tuſc.* Eadem ſeſe oblectarunt Hadrianus Imper. Spartian. M. Antoninus Philoſophus Imper. Capitolin. Alexander. Severus apud Lamprid.

Aliorum delectationem alit alea: quæ & ipſa ſi modicus ejus ſit uſus, ingenuo homine digna eſt. Reperias tamen quoſdam, qui in aleæ luſu verſantur, ut in re ſeria, bis ſtulti, quod fortunas ſuas fortunæ committunt arbitrio: quodque ea in re ſunt occupati, in qua vela ſuorum affectuum poſſunt expandere: nunc iræ indulgent, nunc invidiæ.

Ovid. 3. *de arte amandi*:
Ora tument ira, nigreſcunt ſanguine venæ,
Lumina Gorgoneo ſævius angue micant.

Præterea tanta ſunt vecordia, ut malis gaudeant, atque ex incommodis alterius ſua comparent commoda. Terent. *in Adelph.* Inſuper Ennianum illud 8. *an.* tenent.

Haud doctis dictis certantes. ſed maledictis,
Miſcent inter ſe inimicitias agitantes.

Quoſdam pilæ recreat luſus: in quo non animi tantum eſt recreatio, ſed etiam corporis omniumque ejus membrorum ſalutaris exercitatio. Alexander poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui, aut luctantibus dabat. Lamprid. Auguſtus poſt finem civilium bellorum ab exercitiis campeſtribus ad pilam tranſiit. Patric. *Dial.* 25. Veſpaſianus valetudine proſperrima uſus eſt: quamvis ad tuendam eam, nihil amplius quam fauces cæteraque membra ſibimet ad numerum in ſphæri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

in ſphæriſterio defricaret, Hotom. *in com. verb.* 1. *verb Sphæriſt.*

Muſica inſtrumentalis altius penetrare ſolet animos hominum. eoſque corpore & curis obſitos jucunda harmonia excitare. Nero oblectabatur fidibus ad inſaniam uſque, & in theatris Muſica decertavit. non ſine majeſtatis Imperatoriæ dedecore: Vnde & nummos lyræ nota percuſſit, & ſtatuas ſibi cytharedico habitu poſuit. Sueton. Pier. *lib.*47. *Hieroglyph.* Titus Imper. cantare, pſallere jucunde & ſcienter noverat. Sueton. *cap.* 3. Idem Adrianus Imper. de quo Aurel. Vict. & Alexander Severus apud Lamprid.

Venatio regium eſt oblectationis genus,
Romanis ſolenne viris, opus utile famæ,
Vitæque & membris.

Horat. 1. *ep.* 18.

Immanes & feras belluas nanciſcimur venando: ut & veſcamur iis, & exerceamur in venando ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ, & utamur domitis & condocefactis. &c. Cic. 2. *de nat. Deor.* in venando enim exercentur omnia bellica. Gail. 2. *obſer.* 67. *num.* 1. Tiraq. *tr. de Nobil. c.* 57. *num.* 137. Præterea mirum eſt, ut animus hac cogitatione motuque corporis excitetur, nam undique ſylvæ & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Plin. *lib.* 1. *ad C. Tac.* His exercitiis apprime dediti fuere potentiſſimi quique reges & principes: Vlyſſes, Pelopidas, Philopœmen, Pompejus, Alexander Magnus, Trajanus, Antoninus Pius, Hadrianus, Henricus Auceps, Maximilianus I. &c. De Germanis Cæſar *lib.* 6. *bell. Gall. Germanorum*, inquit, *vita omnis in venationibus, atque in ſtudiis rei militaris conſiſtit.* Atque hodie etiamnum

Scit bene Germanus, cervis ubi retia tendat,
Scit bene qua frendens valle moretur aper.

Ovid. 1. *de arte amandi.*

Vitamque ſub dio & trepidis agit in rebus. Horat.

rat. 3. *od.* 2. ut jucunda captet præmia. Horat. *epod. od.* 2. Atque hæc de recreationibus attigiſſe ſufficiat.

CAPVT XXIX.

Qualem ſe gerere debeat Princeps erga eos, cum quibus verſatur quotidie, nempe Conjugem, Liberos, Conſiliarios & miniſtros.

PRinceps perſonas ſecum habet, vel neceſſarias, vel officiarias. Neceſſariæ ſunt Conjunx, ſoboles, fratres, ſorores, agnati, cognati. Officiarii ſunt Conſiliarii & Miniſtri aulici.

De Conjuge ſit ſolicitus, 1. ut eam recte regat, nec adhibeat facile ad ſecretiora conſilia, aut ullam regiminis partem: quod Lacedæmonios olim feciſſe Plutarchus memorat. 2. Non permittat, Conjugem eſſe nimis ſumptuoſam & delicatam. 3. Gynæceum ſic gubernari curet, ne ulla in eo extent inhoneſtatis & inſolentiæ exempla: neve negotiis publicis ſeſe admiſceat: Summum quippe mulierum decus in modeſtia poſitum eſt: vitæque perturbatio eſt mulierum confuſio.

Sobolis maſculæ curam exactam princeps gerat, & idoneos morum ſtudiorumque gubernatores illi præficiat. Hodie fere locum habet illa Cominæi querela. *l.* 5. *Sic hodie,* inquit, *inſtituuntur complures, quaſi ad ludum eſſent facti & jocum: In veſtitu & omni ſermone nihil moderate faciunt aut prudenter: literarum nullam cognitionem habent: viris bonis atque peritis non patet ullus ad eos aditus: de negotiis aut ſuis, aut populi non cognoſcunt ipſi, verum in familiares omnia rejiciunt, qui per hanc illorum ignaviam atque ſocordiam ſuas facultates inſigniter amplificant.*

De fratribus & ſororibus Princeps proſpiciat, ut honeſtam & familia dignam ſuſtentationem habeant: & ſi ita ſint comparati, ut iis tuto fidere poſſit, certa officia ac præfecturas iis committat.

Sorori-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Sororibus etiam conſulere Principem decet, ut elocentur honorificè.

Agnatis cognatiſque ſuis Princeps eum exhibeat honorem, quem requirit jus ſanguinis: non tamen iis permittat ocioſe in aula verſari, ſed certa iis aſſignet domi vel foris officia.

Conſiliarios ſuos intus & in cute noverit Princeps, ut ſciat diſtinguere ſanabilia ingenia à deploratis. Nam ubi diſcrimen inter malos bonoſque ſublatum eſt, confuſio ſequitur. Sen. 1. *de Clement. cap.* 2. Et ſane magna eſt ingeniorum diverſitas: quemadmodum inter tot hominum millia nullæ facies per omnia ſimiles, nec ullæ voces: ita ſuum cuique ingenium eſt, ſuus cuique mos. Sed quæ ſunt illa indicia? Docet hoc Sen. *ep.* 52. *Argumentum morum ex minimis quoque licet capere: Impudicum & inceſſus oſtendit, & manus mota, & unum interdum reſponſum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum, improbum riſus, inſanum vultus habituſque demonſtrant: illa enim in apertum per notas exeunt*, &c. Et Senec. *in Thyeſte:*

——Multa ſed trepidus ſolet
Detegere vultus: magna volentem quoque
Conſilia produnt.

Sed & ita Princeps ſe gerat erga conſiliarios, ne gubernationis aleam illis ſolis committat, neve ab illorum nutu juſſiſque totus pendeat: qualem ex Tranquillo *cap.* 14. didicimus fuiſſe Galbam, qui trium hominum regebatur arbitrio, quos unà & intra Palatium habitantes pædagogos vulgo vocabant. Miniſtri in rectis diſciplinæ limitibus retinendi ſunt: ſi deviant à virtute, prompta ſit in eos animadverſio: Non enim placet iſta multorum conſuetudo, qui conceptam adverſus miniſtrum indignationem ſecum retinent; atque interim torvo ſunt vultu, aſperiſque verbis, ſæpius etiam verberibus eos excipiunt. Delinquentem à tergo comitetur ultio congrua: illa ſumpta redibit ad officium miniſter, & dominum probe monentem audiet, &c.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXX.

De Iuſtitia Subditis æquabiliter adminiſtranda.

IVſtitia ſtabilitur principatus, ſi nempe Magiſtratus in ſe inque aliis firmiter jus & æquitatem ſervet. Lipſius. 2. *pol.* 10. ut nec opulenti injuſtum aliquid patiantur, nec plebs contumeliam accipiat. Ariſtot. 5. *polit.* 10. Hæc virtus eſt, ſine qua nihil in Imperii adminiſtratione laudabile efficitur. Cicer. 3. *offic.* qua remota regna nil aliud ſunt, quam magna latrocinia. Auguſtin. 4. *de civitate Dei.* Hæc virtus eſt, quæ Trajanum juſtitiæ ac juris humani divinique tam repertorem novi, quam inveterati cuſtodem, Aurel. Vict. perpetua nominis celebritate mactavit: hæc Ariſtidem evexit: hæc Romani Imperii vim ad ſummum tranſtulit apicem. Vere enim Saturninum eſt ſeculum, ſicubi ad amuſſim juſtitiæ probe vivitur. Nec fallit illud Boetii. 1. *de conſ. Philoſ.* Annum bonum non tam de magnis fructibus, quam de juſte regnantibus exiſtimandum. Audiat ergo Princeps Agapetum *ad* I. I. bene monentem: *Quantum poteſtate cateris antecellis, tantum etiam factis juſtis emicare, & ante alios enitere debes. Sit enim tibi perſuaſiſſimum, eam abs te poſtulari honeſtorum operationem, quæ magnitudini Imperii ac poteſtati præſtatione ſanctarum virtutum reſpondeat.*

CAPVT XXXI.

De Clementia Principum.

CLementia propria eorum virtus eſt, qui ad gubernacula rerum ſedent: hæc firmum & ſtabile reddit regnum: hæc in quamcunque domum pervenerit, eam felicem tranquillamque præſtabit. Senec. 1. *de Clem. cap.* 5. Nam

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

qui benignitate ac clementia Imperium temperavere, his candida & læta omnia fuerunt: etiam hoſtes æquiores, quam illis cives. Saluſt. *ad Cæſ.* Errat, ſi quis exiſtimat tutum eſſe ibi regem, ubi nihil à rege tutum eſt. Securitas ſecuritate mutua paciſcenda eſt. Non opus eſt inſtruere in altum editas arces, nec in aſcenſum arduos colles emunire, nec latera montium abſcindere, multiplicibus ſe muris turribusque ſæpire. Salvum regem in aperto Clementia præſtabit. Senec. 1. *de Clem. cap.* 19. Majore etiam in eos propendemus affectu, qui languida regnant manu. Senec. *Trag.* & remiſſius imperanti melius paretur. Natura contumax eſt humanus animus, & in contrarium atque arduum nitens, ſequiturque facilius, quam ducitur, Senec. 1. *de Clem.* 24. *&c.*

——— peragit tranquilla poteſtas,
Quod violenta nequit, mandataque fortius urget.
Imperioſa quies.

Neque ulla alia in re homines ad Deum accedunt propius, quam ſalutem hominibus dando. Cic. *pro Lig.* idque in novo potiſſimum principatu, in quo juxta Symmachum *lib.* 10. *epiſt.* 27. cauto opus eſt, ne aſperitas negotii effectu irrito ſolas arceſſat offenſas, quæ nulli magis evitandæ ſunt, quam juveni & Principi, cujus gratia cnm ætate debet adoleſcere.

Pulchrum eſt eminere inter illuſtres viros:
Conſulere patriæ, parcere afflictis, fera
Cæde abſtinere, tempus atque iræ dare;
Orbi quietem, ſeculo pacem ſuo.
Hæc ſumma virtus, petitur hac cælum via.
Senec. *in Octav.*

Nullumque ornamentum Principis faſtigio dignius, pulchriuſque eſt, quam illa corona ob cives ſervatos. Non hoſtilia arma detracta victis, non currus barbarorum ſanguine cruenti, non parta bello ſpolia. Senec. 1. *de Clem. cap. ult.*

Illuſtris præ cæteris Philippi R. Macedonum clementia.

mentia. Is cum urbem Methonem expugnaret, jactu ſagittæ dextrum amiſit oculum : nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitiſque etiam adverſum victos fuit. Iuſtinus. Idem Athenienſibus per inſidias victis, metu gravioris belli cum interficere poſſet, omnes incolumes ſine precio dimiſit. Iuſtin. De Romanorum erga Syphacem & Perſeum clementia vide Val. Max. *lib. 5. cap, 1.* De Auguſto Imper. Caracotam latronē humaniſſime tractante. Dion. *lib.* 56. Veſpaſianus Imper. neq; cæde cujuſquam unquam lætatus eſt, juſtis ſuppliciis allacrymavit etiam & ingemuit. Sueton. Quem imitatus eſt Titius filius: qui nec auctor cujuſquam necis, vel conſcius, quamvis interdum ulciſcendi cauſa non deeſſet, ſed periturum ſe potius quam perditurum adjurabat. Sueton.

Princeps ergo quærat amorem apud populares, metum apud hoſtes. Tacit. II. *Annal.* Et quemadmodum divina vindicta delicta nocentium non ſtatim expiantur fulminibus : ita homo hominibus præpoſitus miti animo exercere Imperium debet, & cogitare, utrum mundi ſtatus gratior oculis, pulchriorque ſit ſereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant. Nec alia facies eſt quieti moderatique Imperii, quam ſereni cœli & nitentis : Crudele regnum turbidum, &c. Senec. I. *de Clem. cap.* 7.

CAPVT XXXII.

De Prudentia & doctrina Principum.

POſt Clementiam, Prudentia Principi injungitur : quæ non aliud eſt, quam notitia rerum eventuumque & judicium in iis rectum : ut videlicet intelligere & deligere novit res, quæ publice privatimque fugiendæ, aut appetendæ, atque ea, quæ ſibi, quæque aliis conducunt, diſpicere poſſit. Ariſt. 4. *Eth.* 5. nec non præterita recordetur,

futura

futura provideat, præſentia ordinet. Hæc ſola præit, & ducit ad recte faciendum. Plato *in Menone*, eſtque perfectum bonum mentis humanæ. Sen. *ep.* 89. Hinc eſt, ut famuletur omne quicquid eſt prudentiæ. Menand.

Huc referre placet ſimulandi diſſimulandique artem, qua quis ad morum ſermonumque aliorum ſeſe varietatem conſiderate aptat: alienumque, ut loquitur Iuvenalis, aſſumit vultum, pro re nata. Eo in cenſu L. Sylla apud Saluſtii Iugurtham, cui ad ſimulanda negotia altitudo incredibilis fuit. Talis & Cæſar, quem Cicero inſito amore Pompeianarum partium laudandum cenſebat, quod aliud diceret, aliud intelligi vellet. Talis etiam Tiberius, qui cæteros omnes hoc artificio videtur eſſe ſupergreſſus. Nullam enim ex ſuis virtutibus magis diligebat, quam diſſimulationem: ſermo ejus aut ſuſpenſus, aut obſcurus, aut recuſantis in ſpeciem compoſitus. Tacit. 1. *Annal.* Talis denique Otto, de quo idem Tacitus 1. *hiſt.* §. 18. *Dilatæ voluptates, diſſimulata luxuria, & cuncta ad decorem Imperii compoſita: eoque plus formidinis afferebant falſæ virtutes, & vitia reditura, &c.* Sed tamen ſumma cautio in hujus artis profeſſione requiritur: medio tutiſſimus ibit, qui illam exercere volet.

Iam de doctrina Principi perquam neceſſaria nonnihil differendum eſt. Nihil homini antiquius eſſe debet, quam ut animum, qui Rex atque Imperator mortalium eſt. *Saluſt.* in hac mortali vita excolat, & quod natura imperfectum reliquit, induſtria & labore ad ſummæ perfectionis apicem contendat. Vides aſpectum à circumfuſo aere lumen accipere: ſic mens à doctrina. Diog. Laert. *in Ariſtotele.* Et nihil magis ex Muſarum placido commercio homines capiunt, quam quod naturam mitigant, & manſuetam faciant ratione & doctrina, amplectentem ex iis Modeſtiam, & quod nimis eſt, fugientem. Plut. *in C, Marcio*

Coliol.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Coliol,&c. Vidit hoc Comineus, qui lib.10.ſuæ hiſt. ita diſſerit: *Doctrina vel meliores reddit homines vel deteriores. pro cujuſque natura, vel inclinatione, ſed tamen veriſimilius eſt, aliquem ea fieri meliorem. Nam quo quiſque magis quid ſe deceat intelligit, eo vehementius ipſum neglecti pudet officii, & etiamſi non omnino ſibi temperet à maleficio, tamen ne plane modum excedat cavet.*

Deteriores per doctrinam ut plurimum fiunt homines ad malitiam proclives. Quemadmodum enim vina vaſis infuſa è taxo factis mortifera ſunt: ita ſalutaris alioquin eruditio, ſi inciderit in hominem peſtilentem, moribus illius redditur noxia. Ideoque per doctrinam

Eradenda cupidinis
Pravi ſunt elementa.
Horat.

Et radicitus evellenda vitia, quæ una cum lacte materno imbibimus. Videmus verum eſſe quod jactatur vulgo:

——— didiciſſe fideliter artes
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Dico mores reduci in melius: dico amplius, ornatum nullum viro principi excogitari poſſe ſplendidiorem: non aulæa, non purpuratas veſtes, non gemmas ac auro circumdatos precioſos lapides tantum ad ornandam perſonam principis habere momenti, quam ſolam doctrinam. Τιμὴ πέφυκε πᾶσι παιδεία βροτοῖς. *Mortalibus doctrina honori eſt omnibus.* Hęc eſt illa laurus vireſcens, de qua Plin. *lib.6.cap.30, & lib.13.c.7.* Vt enim illa tota viret perpetuo: ita hujus fama non ſeneſcit, neque marceſcit: hæc amarinthus, hæc omni amœnitate florum amœnior eſt.

Quid Auguſtum inter cæteras animi dotes magis ornat, quam quod eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate prima & cupide, & laborioſiſſime exercuit?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cuit? Sueton. *cap.* 84. Quid cæteros ipſius ſucceſſores, licet non admodum bene ſummæ rerum præfuerint, commendabiles fecit, quam doctrinæ ſtudium? Inter eos primus Nero, qui puerilibus ſtatim annis vividum animum in alia detorſit, aliena indiguit facundia: Interdum tamen carminibus pangendis ineſſe ſibi elementa doctrinæ oſtendebat. Tacit. 13. *Annal.* 1. Tiberius artem quoque callebat, qua verba expenderet: tum validus ſenſibus, aut conſulto ambiguus. Etiam C. Cæſaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quoties meditata diſſereret, elegantiam requireres. Tacit. *ibid.* In his omnibus nihil ornamenti deprehendes, quam præditos eos fuiſſe doctrina eximia: quam tamen fœdis ſuis factis conſpurcarunt. Et quid doctrina abſque moribus? Bene Plaut. *in Pœn.*

Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.

Et quid ornatus abſque doctrina? Similes mihi videntur equo phaleris ornato: aut ovi cum aureo vellere, qualem appellabat Cæſar Iunium Syllanum hebetis ingenii virum, cum diceret eum eſſe pecudem auream.

Hunc itaque ornatum principes ambiant, hoc ſeſe conſpiciendos præbeant: in eo ſuperbiant. Sic onus gubernandi ſibi impoſitum minore cum tædio ferent. Doctrina ſola eſt officina, in qua cuduntur arma bene gerendæ rei: Hic ambit mortuos iſtos Conſiliarios, quos tantopere dilexit Alphonſus ille Arragonum Rex, qui ab his, ſine metu, ſine gratia, de iis, quæ noſſe cupiebat, certior reddebatur. Panorm. *lib.* 3. *de reb. geſtis Alphonſi.* Eoſdem diligentiſſime perſcrutatus eſt Epaminondas, ut mirabile videretur, unde tam inſignis militiæ ſcientia homini inter literas nato. Iuſtin. *lib.* 5.

Alium monitorem egregium, Baſilium Imper. ad Leonem fil. *cap.* 56. Per hiſtorias veteres ire ne recuſa: Ibi enim reperies ſine labore, quæ alii cum labore collegerunt: atque illinc hauries & bono-

rum

rum virtutes, & improborum vitia: vitæ humanæ varias mutationes: & rerum in ea converſiones, mundi hujus inſtabilitatem, & impiorum præcipites caſus: &, ut verbo complectar, malorum facinorum pœnas, & bonorum præmia, quorum illa fugies, ne in juſtitiæ divinæ manus incidas: hæc amplecteris, ut præmiis, quæ ea comitantur, potiaris.

Contemplare Auguſtum, qui teſte Suetonio *c.* 89. in evolvendis utriusque linguæ auctoribus nihil æque ſectabatur, quam præcepta & exempla publice vel privatim ſalubria, &c. Admirare Coſroem R. Perſarum, qui ipſum Ariſtotelem, Platonemque percalluiſſe dicitur: qui & ipſa Græcorum opera in ſuam linguam multa tranſtulit. Sit ante oculos Alexander Severus Imperator, qui frequentiſſime dicitur legiſſe vitam illius Alexandri M. quem imitatione, quibus poſſet modis, exprimere eſt conatus. vide Fridericum illum II. Imperatorem πολύγλωττον, & lectioni deditiſſimum. Is recte judicabat, non poſſe regi populum abſque doctrinæ & virtutis adjumentis: quæ ex libris doctorum hominum poſſunt haberi certiſſima.

Penſitatis hujuſce rei utilitatibus continuo jucunditatem & delectationem animi perſentiſces. Tenebunt te γλυκεία σειρῆνι τῶν λόγων boni auctores: Præferes cum Carolo. IV. Imper. haſce literarias lautitias conviviis etiam delicatiſſimis: cum Alphonſo illo magno omnibus regni ditiſſimi gazis. Neque enim ſemel edixit: Malle ſe omnium regnorum (ſeptem ea numerabat) jacturam facere quam minimam doctrinæ. Adeoque licet oculi feſſi ſint legendo, auresve audiendo, mens tamen nunquam defatigabitur cognoſcendo.

Famam etiam tuam late transfundes, & ab extremis Gadibus appropinquabunt exteri, contemplaturi limpidum hunc doctrinæ fontem: veniet Sabæa regina, admirabunda, plauſuque edito, Deorum

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rum te inſeret choro, Video eos: qui nullo vel parvo doctrinæ ſucco fuere imbuti, deteſtabiles eſſe omni ſeculorum memoria. Licinius Imper. tam rudis erat literarum, ut nec nomen ſcribere poſſet. Euſebius *lib.* 8.*cap.*13. Mario melius videbatur imbui arte feriendi hoſtem quam literis. Sabel. 2. *En.* 6. Michael Balbus Imp, eadem laboravit pigritia. Sigon. *lib.*4.*regni Ital.* Iuſtinianus etiam à quibuſdam dicitur fuiſſe ἀναλφάβητος. Suid.& Cuſpin. quod an veroſimile ſit, aliis dijudicandum relinquo. De Carolo VIII. R. Galliæ prodidit Æmil. *lib* 10. eum hæc tantum verba monito patris Latina ſciviſſe: Qui neſcit ſimulare, regnare neſcit,&c.

Verum quemadmodum famæ ſuæ non conſulunt ij, qui prorſus à literis abſtinent: ita rei ſuæ regendæ male proſpiciunt, qui totos ſeſe dedunt literis, & ideo res gerendas omittunt. Vitioſum ſemper, quod nimium eſt. Peccavit hac in re Michael Ducæ filius, Byzantii Imperator, qui ducente Michaele Pſello ita totum literis ſe dedit, ut gubernatio rerum penes alios eſſet, & turpiter Imperium dehoneſtaretur. Zonar, *in Annal. tom.* 3. Adrianus Græcis literis impenſius eruditus, à pleriſque Græculus appellatus eſt. Aurel. Vict. Quod idem objectum eſt Iuliano Imper. quod Philoſophiæ totum ſeſe mancipaſſet. Ammian. *lib.*17. Doctrina ergo eorum, ut Philopœmen loqui ſolitus eſt, ad facta tendat, non ocii aut inutilis loquacitatis cauſa uſurpetur. Plutarch.

Quod dictum ſupra eſt, principem excolere debere animum bonis literis, id etiam extendimus, ut ſtudiorum, & virorum eruditorum accuratam rationem habeat: Sublatis enim ſtudiorum preciis, etiam ſtudia pereunt. Tacit. 11. *Annal.* Et ſcimus bonas artes honore nutriri, atque hoc ſpecimen eſſe florentis reip. ac diſciplinarum profeſſoribus præmia opulenta pendantur. Simmach. *lib.*1.*epiſt.* 73. Archelaus R. Maced. in tantum literarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

amator fuit, ut Euripidi Tragico conſiliorum ſuorum ſummam crederet: Cujus ſuprema non contentus proſequi ſumptu funeris, crinem tonſus eſt, & mœrorem, quem animo conceperat, vultu publicavit. Solinus. *c.* 14.

CAPVT XXXIII.

De Liberalitate Principum.

Digna hæc virtus eſt faſtigio principali, quam Diocletianus propriam Principum dotem appellare ſolitus eſt. Pompon. Lœtus *in Dioclet.* Siquidem hanc ſibi nobilitas legem imponit, ut debere ſe quod ſponte tribuit, exiſtimet, & niſi in beneficiis ſuis creverit, nihil ſe præſtitiſſe putet *tex. in cap. 2. de donat.* Hominemque frugi eſſe, non multum laudis habet in rege: fortem, juſtum & gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes. Cicer. *pro Deiotaro.* Alexander Magnus patrimonium omne ſuum quod in Macedonia Europaque habebat, amicis dividit, ſibi Aſiam ſufficere præfatus. Iuſtinus *libro* 11. Hiero Syrac. R. audita clade qua Romani apud Thraſimenum lacum erant affecti, trecenta millia modiorum tritici, & ducenta millia hordei, aurique ducenta & 40. pondo, Vrbi munere miſit. Valer. Max. *lib.* 4. *cap.* 8. Titus diem ſe perdidiſſe exiſtimavit, quo nihil cuiquam præſtitiſſet Aurel. Vict. & ex eo Guevara *lib.* 3. *Hor. Princ. cap.* 31. Et Severus Imp. ad quærendum diligens, ad largiendum liberalis. Aur. Vict.

Cum autem liberalitatis fontes duo ſint, verum judicium, & honeſta benevolentia, Val. Max. *lib.* 4. *c.* 8. probe illud à principe obſervari debet: nam judicium requirit, ne præcipitanter illa fiat, ſed re conſilioque deliberato. Subitæ enim largitionis comes pœnitentia. Plin. *lib.* 7. *ep.* Et deinde ne nimis ſit effuſa largitio; ne ſi ærarium ambitione exhau-

exhauſtum ſit, per ſcelera ſupplendum ſit. Tac. 2. *annal.*

CAPVT XXXIV.

De Felicitate Principum.

MAgna felicitatis ad aſſerendam Magiſtratus auctoritatem vis eſt, magna potentia:

Centum doctum hominum conſilia hæc devincit Dea
Fortuna, atque hoc verum eſt: proinde ut quiſque
fortuna utitur,
Ita præcellit, atque exinde ſapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod conſilium diſcimus accidiſſe hominem
cautum
Tum eſſe declaramus, ſtultum autem illum, cui vertit male.

Plaut. in *Pſeud.*

Multos tamen peſſundare ſolet felicitas nimia: Sic ſegetem nimia ſternit ubertas: ſic rami onere franguntur: ſic ad maturitatem non pervenit nimia fœcunditas; Idem animis quoque evenit, quoſ immoderata felicitas rumpit: qua non tantum in aliorum injuriam, ſed etiam in ſuam utantur. Seneca *epiſt.* 39. Et ſecundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant, quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Tacit. 1. *hiſt.c.* 5. Mæcenas ingenioſus vir fuit, magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, niſi illum enervaſſet felicitas, imo caſtraſſet. Senec. *epiſt.* 19. Vſque adeo magnæ eſt felicitatis, à felicitate non vinci. Auguſtin.

Inquieta ergo res eſt felicitas: ipſa ſe exagitat: movet cerebrum, non uno genere, alios in aliud irritat, hos in potentiam, alios in luxuriam, hos inflat, hos mollit & in totos reſolvit Senec. *ep.*17. Et lubrica res eſt Imperantis felicitas. Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

in Syllæ perſona videre poſſumus, de quo Appianus *lib.* 1. *de bello civili. Vir*, inquit, *perpetuo juxta ſuum cognomen felix, ſi felicitas dicenda eſt, poſſe quicquid velis.* Quæ res haud immerito quenquam adigat, ut fateatur ultro, meretriculæ ſimilimam eſſe fortunam: Vt enim illa neminem amat, dum amatores perpetuo mutat, ita & fortuna: aut ſaltatrici, quod in eoſdem recurrat circulos, & quæ confecit, celeriter retexat. Eoque tendit Scytharum ad Alexandrum monitum apud Curt. *lib.* 7. Fortunam tuam preſſis manibus tene, lubrica eſt, nec invita teneri poteſt. Impone felicitati tuæ frenos, facilius eam reges. Sine pedibus dicunt eſſe fortunam, quæ manus & pennas tantum habet: cum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non ſinit. Ejus farinæ eſt & Minuti monitio ad M. Coriolanum apud Dionyſ. Halic. *lib.* 8. *Qua in re*, inquit, *maxime potes, & in qua numen divinum tibi favet, in ea moderate te geras, & fortunæ beneficia prudenter diſpenſes, hiſque ſapienter utaris, cogitans res omnes eſſe mutabiles, & nihil unquam in eodem ſtatu permanere ſolere. Quicquid enim excellit, quando ad ſummum claritatis faſtigium evaſit, indignationem Deorum effugere nequit, & rurſus ad nihilum redigitur.*

Fortuna ſævo læta negocio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc aliis benigna,
Laudo manentem: ſi celereis quatit
Pennas, reſigno quæ dedit: & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem ſine dote quæro:
Horat. 3. *od.* 29.

CAPVT XXXV.

Quantum viro Principi ſolatium Bona Conſcientia.

Conſcientiam bonam appellamus integrum animi judicium ex religione & innocentia ſui ortum, bona approbans, mala abhorrens. Nihil opinionis cauſa, omnia conſcientiæ faciat Magiſtratus: & in omni vita tranſverſum unguem à recta conſcientia non diſcedat. Cic. *ad Attic. lib.* 13. Populo ſpectante fieri credat, quicquid ſe conſcio facit. Vnde illi plus animi, plus conſilii ſuggeritur. Eſtque metu vacuus. Bias apud Stobæum. Quemadmodum enim laurus non timet fulmen: ita bona conſcientia nulla culpa palleſcit. Camer. *in* Embl. *Intacta virtus :*

Sic illæſa malis conſtat pulcherrima virtus,
Laurus ut eſt diris integra fulminibus.

E contra ij, qui aliquid commiſerunt, pœnam ſibi ante oculos ſemper verſari putant. Cicer. *pro Mil.* eorumque animus nec vigiliis nec quietibus ſedari poteſt. Saluſt. *in Catil.*

Hi ſunt, qui trepidant & ad omnia fulgura pallent. Iuven. & ſolem ipſum abſque metu & ſuſpicione non hauriunt. Chryſoſt. *homil.* 12. *ad Timoth.* 1. namque animus impurus Diis hominibuſque infeſtus, ita conſcientia mentem excitam vaſtat. Saluſt. *in Catil.* Planum hoc faciunt Tiberius apud Sueton. *c.*67. Caligula Ib. *cap.*50. Nero apud Tac. 14. *an.* 2. *p.* Otto apud Sueton. *cap.*7. Domitianus apud Xiphil. Beſſus apud Plutarch. Dionyſ. Tyr. Syrac. apud Cic. 2. *Off.* Philotas apud Curt. *lib.*6. Theodoricus rex Gothic. apud Procop. *lib.*1. *bell. Goth.* Hi ob commiſſa ſcelera tortorem & carnificem habuerunt in animo : alii, quibus mens à crimine vacua eſt, plena conſcientiæ fruuntur lætitia & libertate, &c.

CAPVT XXXVI.

De auctoritate Magiſtratuum, & benevolentia populi in eum.

PRæclarum Dei donum eſt, cum ſubditi, & exteri ſimul honorificam de Principe ejuſque ſtatu concepere opinionem: quæ eſt ex inclinatione animorum ob admirationem ſapientiæ, virtutis & felicitatis in Principe.

Auctoritatem pro cæteris apud ſuos obtinuere reges Perſici: Nam ſubditi humi proſtratis corporibus ſalutabant regem. Curt. *libr.* 8. Val. Max. *lib.* 7. *cap.* 3. quem morem ad ſua uſque tempora permanſiſſe teſtatur Socrat. *lib.* 7. *hiſt. Eccleſ. c.* 8.

Nec permiſſum erat cuiquam ſalutare regem, niſi oblato munere, qualecunque illud eſſet. Ælian. 1. *var. hiſt.*

Apud Conſtantinopolitanos Impp. morem fuiſſe refert Zonar. *in vita II.* ut qui accedere vellent Imperatorem, ii in terram honoris cauſa prociderent.

Benevolentia populi in principem, arx illi muniſſima eſt: & nihil aliud laborare principes bonos decet, quam ut ſubditis amabiles ſint: non enim ullos poſſunt habere firmiores muros quam benevolos ſubditorum animos. Guevara *in Hor. Prin. lib.* 3. *c.* 30. Et nihil tam utile quam diligi, nihil tam inutile quam non amari, Ambroſ. *lib.* 2. *off. c.* 7. Quod confirmat Marcus Imp. in orat. ſua, quam moriens ad ſuos habuit, apud Herodian. *libro* 1. Neque aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut ſtipantia ſatellitum agmina tueri principem poſſunt: niſi illi ipſi, quos regas, animum imperanti benevolentiamque accommodent: quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, ſed amorem ex bonitate, civium ſuorum animis inſtillant. Amor

inermis

inermis quidem incedit, dormit tamen loricatus; neque ulli majores ſunt copiæ, quam ei qui plurimum amatur. Pontanus *in lib. de Principe*. Quamobrem culpandus eſt Mithridates, qui, quamvis in omnibus regiis rebus ſapientiſſimus fuit, hoc tamen non obſervavit, nihil neque arma, neque multitudinem ſubditorum ſine eorundem benevolentia conducere: quin imo hæc ipſa fides abſit, tanto minus tuta eſſe, quanto plura. Dion. *l.* 37. Probe autem ſuorum civium favorem ambivit & conſecutus eſt Romulus; Is multitudini gratior fuit quam patribus: longe ante alios acceptiſſimus militum animis Liv. *lib.* 1.

Brutus favori civium etiam domus ſuæ clade & parricidio velificatus eſt. Flor. *lib.* 1. *cap.* 9. De Auguſto vid. Sueton. *c.* 57. Illi reges exteri regnis relictis non Romæ modo, ſed provincias peragranti quotidiana officia togati, ac ſine regio inſigni, more clientum præſtiterunt. Suet. *c.* 60. In Germanico conciliandę hominum gratiæ, aç promerendi amoris mirum & efficax ſtudium. Suet. *c.* 2.

Is vulgo ſic favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquò adveniret, vel alicunde diſcederet, præ turba occurrentium, proſequentiumve, nonnunquam eum diſcrimen vitæ adiiſſe, &c. Suetonius *cap.* 4. De Caligula, idem *c.* 14. Acceſſit ad immenſum civium amorem, notabilis etiam exterorum favor, &c. De Antonino Pio Imp. Aurel. Victor: Orbem terræ nullo bello per annos 23. auctoritate ſua rexit, adeo trementibus eum atque amantibus cunctis Regibus Nationibuſque & Populis, ut parentem ſeu patronum magis, quam Dominum Imperatorem vere putarent, omneſque uno ore, cœleſtium morem propitium optantes, de controverſiis inter ſe judicem poſcerent.

De M. Antonino Philoſopho Imp. Herodian. *lib.* 1. De Eberhardo VVirtembergico. Naucler. De Timoleonte Plutarch. & Æmil. Probus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Hi omnes civibus apprime cari fuerunt, quibus procedentibus, non tanquam malum aliquod aut noxium animal è cubili proſiliens, diffugerunt; ſed tanquam ad clarum ac beneficum ſidus certatim advolarunt: objicere ſe pro illis mucronibus inſidiantium paratiſſimi, & ſubſternere corpora ſua, ſi per ſtragem illi humanam iter ad ſalutem ſtruendum eſſet, Senec. 1. *de Clement. c.* 3. Horum veſtigiis princeps inſiſtat.

CAPVT XXXVII.

De Tyrannidis acquiſitione, & moribus.

HActenus de Magiſtratu probo, ejuſque muniis dictum eſt. Succedit Tractatio de Magiſtratu improbo, nempe Tyranno: qua ratione ille Tyrannidem ſoleat acquirere, conſervare & amittere.

Tyranni olim dicebantur, qui poteſtate erant perpetua in ea civitate, quæ libertati aſſueverat. Æmil. Prob. *in Miltiad.* Cum vero ſæpius abuterentur ſua poteſtate, nomen una cum re abiit in odium.

Eſt autem Tyrannis violentum unius imperium præter mores & leges. Lipſ. *6. pol. 5.* id eſt, in quo unus homo, divinis ac naturæ legibus ſolutus, rebus alienis ut ſuis, & liberis hominibus quaſi mancipiis ad libidinem abutitur. Bodin. *lib. 2. pol. 4. pr.*

Eſtque tyrannus in duplici differentia: alius eſt abſque titulo, alius exercitio: ille remp. ſine ullo legitimo titulo vel electionis vel ſucceſſionis, ſed vi aut malis artibus invaſit: hic quidem legitime conſtitutus eſt princeps, ſed tamen tyrannice adminiſtrat.

Acquiritur ergo Tyrannis technis, dolo, violentia & impoſturis, ab iis, qui cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrant. Tac. 13. *an.* 1. eaque adepta, omnia ſibi licere exiſtimant: in qua ſenten-

ſententia Caligula eſt apud Suetonium *cap.* 29.

Mores Tyrannorum hi ferè ſunt:

1. Res regni in privatum uſum conferunt; nam in eo rex à tyranno diſcrepat, quod rex ſubditorum: at tyrannus ſuum ipſius commodum ſpectat. Ariſt. 8. *pol.* 10.

2, Bella nutriunt, ut ſubditorum vires enerventur.

3. Exiſtimant ſibi omnia licere. Ita enim Caligula monenti Antoniæ aviæ, tanquam parum eſſet non obedire, *Memento*, ait, *omnia mihi in omnes licere* Sueton. *in vita ejus c.* 29.

4. Sunt ſuſpicaces, & ad omnes ſuſpiciones pavidi, Tac. 2. *hiſt.*

---tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.

Claudianus. Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum tyrannidis ejus incertus eſt: Sonitus terroris ſemper in auribus ejus. *Iob.* 15.

Sunt in aſſiduo metu, & palpantibus præcordiis vivunt, ut loquitur Seneca *ep.* 74. Omnium manus obſervant & quoque tempore quo non captantur, peti ſe judicant; nullumque momentum immune à metu habent. Si Tyranni quæris imaginem, leonem, urſum, lupum aut aquilam cogita, quæ laniatu vivunt ac præda, ut quoniam intelligunt ſeſe omnium odiis obnoxia, omnium inſidiis peti, præruptis locis ſe continent, aut ſpecubus & ſolitudinibus abdunt ſeſe. Niſi quod horum quoque ſæuitiam ſuperat tyrannus: Dracones, Pardi, Leones, cæteraque immanitatis damnata crimine animantia, à ſuo genere temperant, & tuta eſt inter feras ſimilitudo morum: At tyrannus homo in homines, civis in cives potiſſimum feritatem ſuam exercet.

Dionyſius major Tyr. Syr. veritus, ne filius Dionyſius cordatorum hominum uſus conſuetudine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſibi inſidiaretur, incluſum adſervavit in conclavi. In cubiculum ejus admittebatur nemo, niſi poſita ſua ſtola ſumeret aliam, & nudus à ſatellitibus excuteretur. Valer. *lib.* 9. *c.* 14. Cic. 2. *off.* & 5. *Tuſc.*

Nero magis magiſque pavidus, quanquam multiplicatis excubiis ſemet ſepiiſſet. Tacit.

Caligula & Caracalla arcas venenis plenas ſecum circumferebant, tum ut alios, tum ut ſeipſos tollerent, ſi forte eſſet opus, ne in manus hoſtium vivi inciderent.

Heliogabalus funes ſerico & cocco intortos ſibi paraverat, quibus ſi neceſſe eſſet, fauces elideret: paravit & gladios aureos, quibus vim ſibi inferret, neceſſitate urgente. Sueton. Herodian. & Spartian.

Domitianus pavidus ſemper atque anxius, numinis etiam ſuſpicionibus præter modum commovebatur. Sueton. *in Domit. c.* 14.

Dionyſius cultros metuens tonſorios, candente carbone ſibi adurebat capillum. Cicer. 2. *off.*

Maſiniſſa R. Numid. ſalutem ſuam cuſtodia canum vallabat. Val. Max. *lib.* 9. *c.* 14.

Alexander Phæreorum Tyr. à Conjuge accurate ſe muniebat. Val. *ibid.*

Hanc Tyrannorum formidinem non male comparat Ælian. *lib.* 10. ſui. Sus enim, ſi quis eam comprehendat, vociferatur, nec temere: cum enim neque lanam portet, neque quicquam aliud ejus generis, ſtatim mortem auguratur, ſciens ſuas tantum carnes uſui eſſe capientibus: Similes autem ſuibus Tyranni, qui ſemper in ſuſpicione & metu verſantur, cum ſciant, ſicut ſues, ita ſuam vitam ſolam omnibus deberi, &c. Quinimo contemptiſſima illis formidini ſunt: nec eſt mirum: cum maximos ferarum greges linea pennis diſtincta contineat, & in inſidias agat: Vanis enim vana terrori ſunt. Curriculi motus rotarumque verſata facies leones redigit in caveam: Elephantes porcina vox terret. Sen. 2. *de ira c.* 12. *pr.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Ex hac Tyrannorum formidine colligimus, torqueri eos infinitis conſcientiæ tormentis: Nam ſi Tyrannorum mentes recluderentur, poſſent aſpici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita ſævitia, libidine, malis conſultis animus dilaceretur. Tacit. *6.annal.* adeoque facinora atque flagitia ſua ipſis quoque in ſupplicium vertunt. Tacit. *ibid.*

CAPUT XXXVIII.

Quibus adminiculis conſervetur Tyrannis.

1. HOc primum ſolent Tyranni, ut emittatur *Turba gravis paci placidæque inimica quieti.* Martial. *lib.*1. *Epigr.* hoc eſt, delatores, exploratores & emiſſarii, quibus exquirunt omnia ſolicite, quid quiſque ſubditorum & ſentiat & faciat Ariſt. *5.pol.*11. Atque ut quis diſtrictior eſt accuſator, apud eos velut ſacroſanctus eſt. Tac. 4. *an.* hoc maxime exitiabile tulere Tiberii tempora, cum primores Senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque diſcernentes alienos à conjunctis, amicos ab ignotis. Tac. *6.annal. princ.*

2. Conventus omnes civium prohibent, quo efficiunt, ut cives ipſi inter ſe ſic ignoti ſint, ut alii aliis peregrini & hoſpites eſſe videantur. Ariſtot. 5. *pol.* 11.

3. Inſtigant ſubditos ad mutuas criminationes & calumnias, vt amici amicis, plebeii patriciis, divites ſibiipſis inſidientur.

4. Literas abolent, vel, ne ſapere incipiant homines, vel, ne ipſorum ſcelera mandentur memoriæ. Sic ſcholas Ariſtotelicas paſſim abolevit Caracalla, & ipſius Ariſtotelis libros combuſſit Phil. Mel. *in chron.* Pellunt ſapientiæ profeſſores, & omnes bonas artes in exilium agunt. Tac. *in Agric.* Sæviunt in libros. Lipſ. 2. *de Conſt.c.*25. *in fin.*

5. Inſignes viros è medio tollunt, ne quis eo-

rum adverſus tyrannidem inſurgat: illis enim boni, quam mali ſuſpectiores ſunt: ſemperque his aliena virtus formidoloſa eſt. Saluſt. *in Catil.* Et certiſſimum ob virtutes exitium. Tac. 1. *hiſt. pr.* Factum hoc à Periandro ex monito Thraſibuli decutientis ſumma papaverum capita. Herod. *lib.* 5. Et à L. Tarquinio de conſilio patris, apud Liv. *li.* 1. Flor. *lib.* 1. *c.* 1. Factum etiam à Cambyſe, qui 12. Perſas miſere jugulari juſſit. Herod. *libr.* 3. Nec tantum è medio tolli eos ſufficit, progrediuntur longius: interdicunt ne capite damnatos propinqui lugeant. Sueton. *in Tib. c.* 61. De primariis quibuſdam nobilibus cæſis vid. Amm. Marcel. *lib.* 19.

6. Muniunt ſe peregrinorum militum cuſtodia & ſatellitio. Sic Maria regina Scotiæ, repudiatis Scotis cuſtodiam ſui corporis commiſit Italis. Georg. Buchan. *lib.* 18. *hiſt. Scot.*

7. Aſtute ſimulant, ſe regnare ſalubritèr, omneſque ſuas ſolicitudines ad civium commodum directas profitentur.

8. Si quem poteſtate ſpoliare velint, non totam ſimul auferunt, ſed paulatim minuunt.

9. Curant ut cives redigantur ad inopiam, quod fit, ſtipendium militibus non ſolvendo, gratuitas operas imperando, immane vectigal exigendo. Quinimo novos excogitant prętextus, quorum obtentu à ſubditis extorqueant pecuniam. Nero incenderat Vrbem & prætextu iſtius incendii magnam vim pecuniæ à privatis & populis exegit. Dion. *lib.* 62.

10. Iocoſe dicta ſiniſtre intelligunt, atque ideo eos à quibus iſta profecta ſunt, ſolent ſubjugare ſupplicio.

— — — Sed tu rabidi nec perditus ore
Fumantem naſum vivi tentaveris urſi.

Martial.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXXIX.

De abolitione tyrannidis in genere.

NOn diuturna ſolet eſſe tyrannica gubernatio: Nihil enim rarius Tyranno ſene Plutarch. *in Sympoſ.* Laert. *in vita* Thalet. Et Reges conſeneſcunt, liberiſque ac nepotibus tradunt regna: Tyrannorum execrabilis breviſque poteſtas eſt. Sen. 1. *de Clem.* quæ nec ad hæredem tertium quandoque ſeſe extendit: Quemadmodum legimus pulſum eſſe à Dione Dionyſium juniorem, Dionyſii majoris filium R. Syrac. & Piſiſtrati filios partim interfectos, partim in exilium pulſos deprehendimus: Phæreum qui, cum apud Theſſalos menſes 10. dominatum obtinuiſſet, mox fuit trucidatus, Dionyſii viciſſitudinis pernicitatem ridens, tragicum tyrannum appellat Plutarchus *in Galb.*

Exitus eorum ſunt tragici: uſque adeo
Ad generum Cereris, ſine cæde & ſanguine pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni.
Iuven. *Sat.* 10.

Suo facto docent idipſum Achab: Herodes Infanticida: Nero Imp. Phocas Imp. Theodoricus Veronenſis Rex Gothicus: Hatto Epiſcopus, & Pompellus. II. Rex Polon. arroſi & diſcerpti à gliribus & muribus; Cambyſes: Poclycrates Samius: Commodus Imp. Phalaris: Pharao Rex Ægypti, &c.

Poſt mortem etiam execrationibus omnium ſunt obnoxii. Heliogabali & Scæmidis cadavera milites trahenda per contumeliam plebi tradiderunt, quę diu per totam urbem raptata ac dilaniata, poſtremo in cloacas abjecta ſunt, ut inde ſcilicet in Tyberim deferrentur. Herodian. *in fin. lib.* 6.

Eorumque memoria damnatur. Nam nemini in rep. Rom. licuit Tyranni imaginem habete.

 Ambroſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Ambroſ. 1. *Off.* Tyranni aliquis imaginem habeat, nonne obnoxius damnationi.

Multos etiam Tyrannos voluntas peſſundat incautos, Sardanapalus inter ipſos pellicum greges abreptus ad ſupplicium: Nulla capitalior peſtis homini à natura data eſt, quam voluptas: Inſaniam aufert medicus: voluptas cum æque mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt. Boiſſard. *Embl.* 37. Nam voluptates in hoc amplectuntur homines ut ſtrangulent. Sen. *ep.* 51. *in fin.* etiam ferociſſimos quoſque: quemadmodum taurus ferociſſimus fico alligatus, miteſcit, tangi, ac ſubigi, & manu palpari tolerat: ita ferociſſimi quique voluptatibus alligati edomantur.

CAPUT XL.

De Tyrannicidis, ſintne excuſandi?

VAriis ex cauſis impelli poſſunt homines, ut inſurgant adverſum Tyrannos, eoſque tollant è medio. Quibuſdam hoc propoſitum eſt, ut tyrannide liberent patriam; ut Harmodio & Ariſtogitoni: ut & illis, qui Domitianum & Caligulam ſuſtulerunt. Quidam illatas ſibi ſuiſque injurias ulciſcuntur: ut is, qui legiones Arabum ac Mahometanorum ab oris Africæ in Hiſpaniam acceſſivit, ut contumeliam ſibi à Roderico Hiſp: R. qui uxori ſuæ ſtuprum intulerat, vindicaret. Quidam verò præmii loco propoſitam ſibi imperii adipiſcendi ſpem habent, quemadmodum Arbaces necato Sardanapalo, & uterque Brutus.

Quæcunque ſit cauſa, quæ illos exſtimulat, difficillimum eſt eum, qui magno ac forti animo Tyrannum occidere, ac mori ſimul propoſuit, à ſuſcepta ſententia dimovere, ſi propoſiti conſcium, quem metuere poſſit, habeat neminem.

Num vero excuſandi illi, ut juſte cæſi dicantur Tyranni?

Multis hoc ita videtur:

1. Quod favendum illi ſit, qui pro libertate introducenda pugnat, & ſervile Tyranni jugum excutere laborat.

2. Quod nulla pinguior Deo poſſit mactari victima, quam rex iniquus. Seneca in *Herc.fur.*

3. Quod Græci homines honorem Tyrannicidis velut libertatis aſſertoribus habuerint. Cicer. *pro Mil.* & ſtatuas iis erexerint.

4. Quod juſtus ſit metus, cui reſiſtere omnia jura permittunt. *Gaill.*2. *obſ.*93. *n.* 4. & emori per virtutem præſtat, quam vitam miſeram atque inhoneſtam, ut alienæ ſuperbiæ ludibrio fueris, per dedecus amittere. Saluſt. *in Catil.*

5. Quod digniſſimum ſit eum tali perire ſupplicio, quod optat cæteris. Atque Tyranni ſe viventibus omnia verti funditus concupiſcunt. Dion. *lib.*52.*de Nerone.* His confectis rebus cupivit,quod antea ſemper optaverat, urbem atque imperium vivus funditus perdere. Non alienus etiam ab hac inſolentia Caligula, qui optare ſolitus eſt, unam tantum populo Romano eſſe cervicem,ut uno ictu tolli poſſet.

Non eſſe excuſandos Tyrannicidas ſpecioſius nonnulli diſputant:

1. Quod nulli privatorum liceat adverſum Magiſtratum, utpote à Deo ordinatum, arma ſumere. *Ep.Judæ v.*9.2.*Pet.*2.*v.*11,

2. Quin potius pro Magiſtratu quovis concipiendæ preces, 1.*Tim.*2.

3. Et inſiſtendum Sanctorum veſtigiis: Michaelis Archangeli: Davidis, qui Sauli Tyranno violentas manus inferre noluit, ut maxime potuerit. 1.*Sam.*24.& 26. Pauli, qui nec verbis Sacerdotem lædi decere innuit, *Act.* 23.*v.*5. utpote cum omnem Magiſtratum à Deo eſſe ordinatum idem ſcribat *Rom.* 13. *v.* 1. quod Petrus comprobat, 1. *ep.*2.*v.*13.

4. Quod ſatis illi poſt mortem puniti.

5. Denique quod ipſe Chriſtus honorem Cæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſari Tyberio exhibendum mandavit: qui tamen impotentius in gubernatione ſe gerere ſolitus eſt.

Quid dicendum in hac opinionum diſcrepantia? Diſtinctio nodum ſolvet: Is, qui Tyrannus eſt abſque titulo, tolli poteſt: alius qui legitima ſucceſſione regnum ſibi acquiſivit, aut recognoſcit ſuperiorem, & tum poteſt ei reſiſti mediis ordinariis: aut non recognoſcit, & ſi is interemtus, Tyrannicidæ nullam excuſationem tribuimus.

GEORGII SCHONBORNERI,

Liber Tertius.

POLITICORUM.

CAPUT I.

De Legibus, earumque neceſſitate, definitione & diſtributione.

LEx anima & ſpiritus eſt Civitatis: & una cum ipſius Civitatis primordiis ſcribi cœpit. §. 11. *Inſt. de rer. diviſ.* Ut enim corpora noſtra ſine mente, ſic civitas ſine lege ſuis partibus ut nervis ac ſanguine & membris uti non poteſt. Cicer. *pro Cluentio.* Quintil. *lib.* 5. *Inſt. Orat. cap.* 11. Et multitudo coaleſcere in unius populi corpus nulla re quam legibus poteſt. Livius *lib.* 1. Hæc civilium controverſiarum norma eſt, & regina omnium divinarum & humanarum rerum *l.* 2. *ff. de legibus.* Hæc judiciis cohibet affectus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

affectus, ut non ex arbitrio ſibi fingat æquitatem, ſed omnem controverſiarum nodum hoc velut enſe recidat. *A. Faber Iuriſp. Pap. ad tit. de Iuſt. & jure princ. 3. illat. 6.* Et quemadmodum aut architecti ſine libella & linea nil proficiunt, aut nautæ curſum navis tenere non poſſunt ſine ferro, quod affricuit Siderites: ita nec imperantes ſine hac norma. Actum ergo cum illa civitate, in qua mores perduxere leges in poteſtatem ſuam, ac eæ miſere ad parietem fixæ clavis ferreis. Plaut. *in Trinum* Atque illi populi merito agreſtes cenſendi ſunt, qui ſine legibus vixerunt: quales Aborigenes, genus hominum agreſte, ut loquitur Saluſt. *in Catil.* ſine legibus, ſine imperio liberum atque ſolutum: quales etiam in Africa Caſeres Mauri & Abyſſini.

Definitur lex à Papin *l. 1. ff. de legibus*, quod ſit commune præceptum, virorum prudentium conſultum, delictorum, quæ ſponte vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis Reip. ſponſio.

Demoſthenis & Chryſippi definitiones vide ib. apud Martian. *lib. 1. Inſt. in l. 2. ff. de legibus.*

Diſtribuitur lex in divinam & humanam. Illa ab ipſo Deo, hæc ab hominibus lata eſt. Circa illas quæritur, an forenſes Moſaicæ leges, neceſſariò obſervandæ in Chriſtiana Rep.? Multis hoc ita videtur: cum tanto dignior ſit lex, quanto dignior eſt legislator: jam vero Deus illarum auctor: cujus ſanctiones non poſſunt non eſſe optimæ. Sed contraria potior eſt ſententia. Nam quod Reip. Iſraeliticæ in proceſſu judiciorum congruum eſſe viſum eſt, id non ſtatim aliis etiam expedit Rebuſp. Et peculiariter huic populo leges iſtæ latæ ſunt, quo extincto, conſequens eſt, alios hiſce non teneri. Aret. 1. *probl.* 54. Zepperus *in tr. de legibus Moſ.*

Cæterum lex politica eſt de regno vel ineundo vel regendo: Illa vocatur lex regni fundamentalis, nempe de modo & requiſitis vel ſucceſſionis, vel electionis: his enim velut fundamentis regnum inni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

innititur: Hæc eſt norma, per quam princeps adminiſtrat principatum.

CAPUT II.

De Legislatoribus.

VArios variorum populorum legislatores legimus, Moſes Hebræorum: Zoroaſtres Bactrianorum. Menus, Seſoſtris, Amaſis Ægyptiorum: Draco, & Solon Athenienſium: Lycurgus Spartanorum: Zaleucus Locrenſium. Et Zaleuci leges, Charondæque laudantur. Sen. *epiſt.* 90.

Hodie idem, qui princeps eſt, idem etiam legislator: Dum tamen in ferendis legibus peritiorum utatur conſilio *l. humanum.* 8. *C. de legibus.* Solus autem Imperator condendæ legis poteſtatem habet. *l. ult. C. de legib.* Et hodie Status Imperii in ſuis territoriis, vigore conceſſionis Imperatoriæ idipſum poſſunt.

In Legislatoribus præcipue requirimus.

1. Pietatē. Quid enim boni proficiſci poteſt ab eo, qui religionem ſusque deque habet. Vituperandus hoc loco eſt Cabades Rex Perſicus, qui legem tulit, ut omnes fœminæ eſſent communes. Procop. *de bello Perſ. lib.* 1. vel ut Mel. *in Chron.* ait, ne adulteria ſine violentia facta punirentur.

2. Auctoritatem legibus addant, ſuæ vitæ integritate. Apud antiquos, ut legibus ſua conſtaret auctoritas, Legislatores profeſſi ſunt, leges iſtas latas ſibi inſpiratas eſſe divinitus. Fingebat Minos ſe ab ipſo Iove didiciſſe, quod per annos novem ad montem quendam commearet, ubi antrum Iovis ſacrum erat, à quo reverſus ſemper leges aliquas Cretenſibus attulit. Nic. Damaſc. *de mor. Gent.* Iac. Typotius *lib.* 1. *de Fortuna. num.* 79. Lycurgus conſilio Apollinis Lacedæmoniis leges compoſitas ferre ſe perſuaſit. Plut. & Val. Max. *l.* 1. *c.* 3. Numa nocturnos cum Dea Ægeria conventus ſimulavit. Liv. *lib.* 1. Zaleucus ſub nomine Minervæ apud

Locren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Locrenſes prudentiſſimus eſt habitus Ælian. 2. *var hiſt. de* Minoe. Val. *dict. loco.*

Caveant ergo Legislatores, ne ſuis damnentur legibus: quemadmodum Zaleuci filius in ipſam à patre latam legem primus deliquit: utque ſuus conſtaret legi vigor, oculum filio unum, ſibique alterum erui curavit. Ælian. *l.* 3. *hiſt.* Charondas Tyrius in frequentem ſenatum gladium inferre prohibuerat: ipſe vero eandem legem violat: eoque gladio ſe ipſum transfigit. In hanc claſſem referendi Licinius Stolo apud Plutarch. *in Camill.* Tennes apud Heraclidem *de politiis*: Pericles, Cliſthenes Duces Attici, apud Ælian. *lib.* 13. Lycurgus apud eund. & Solon apud Plutarch. Eutropius Eunuchus, de quo Melanct. 3. *chron.* Ex Socrate *lib.* 6. *hiſt. Eccl. c.* 5.

CAPUT III.

De ratione Legis.

Eleganter ICti dicunt, rationem eſſe animam legis *l.* 17. *ff. de legib. c. ſedulo.* 38. *diſt.* nam ſicut anima dominatur corpori, ita ratio legis vel canonis dominatur verbis. Eberh. à Midelb. *in loco à rat. leg. n.* 2. Lex enim ex ratione ſemper æſtimanda eſt, ut ubi ratio non eſt, ibi nec lex ſit: cum juſtitia ſit animi habitus, & quidem bonus, qualis eſſe non poteſt, niſi quatenus ratione perficitur: Et quemadmodum juſticia ſine ratione non eſt, ita nec lex *arg. c. conſuetudo diſt.* 1. Unde eſt, ut id quod errore primum introductum eſt, legis vicem non ſuſtineat. *l.* 39. *ff. de legib.* Verum non ſuperſtitioſe inquirenda eſt legis ratio. *l.* 20. *cum ſeq. ff. eod. l. ſi ita.* 51. §. *fin. ff. ad l. Aquil.* item. *l.* 3. *C. de crim. ſacrilegii*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT IV.

De fine & forma ferendarum legum.

FInis legum eſt, ut per eas homines retineantur in officio; nam improbitas hominum cauſam legumlationi dedit. Sicut ante morbos neceſſe eſt cognitos eſſe, quam remedia eorum, ſic cupiditates prius natæ ſunt, quam leges, quæ iis modum facerent. Liv. *dec* 4. *lib.* 4.

Forma ferendarum legum eſt:

1. Vt generaliter concipiantur, non in ſingulas perſonas. *leg.* 8. *de legib.*

2. Leges in ſcripturam redigantur, ut cives meliorem poſſint earum habere notitiam. Eo conſilio Romæ in æs incidi ſolitæ ſunt leges. Ovid. 1. *Metam.*

--- nec verba minantia fixo
Ære ligabantur.

Liv. *lib.* 3. (per verba minantia intelligit leges minantes ſupplicia) Plin. *lib.* 34. *c.* 9. *Vſus*, inquit, *æris ad perpetuitatem monumentorum jam pridem translatus eſt tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.*

3. Legem brevem eſſe oportet, quo facilius ab imperitis teneatur, velut emiſſa divinitus vox ſit: jubeat, non diſputet, Senec. *ep.* 59.

CAPVT V.

De effectu legum.

OMnis lex obligat ad obedientiam aut pœnam. *l. Divus* 7. *de jur. patron. l.* 2. *ff. de legibus.*

Atque ut ad patriarum legum obſervantiam aſſuefiant cives, non permittendum in Rep. ut aliarum civitatum leges commendentur aut recitentur: Ita apud Lacedæmonios interdictum, ne quis Athenienſium jura, aut aliorum quorumcunque laudet.

laudet. Demoſth. *adverſ. Leptinem.* Suas enim leges civitas pertinaciſſime tueri debet, quemadmodum legimus Græcos & Indos morum legumque ſuarum fuiſſe obſeruantiſſimos, apud Herod. *lib.* 2. Darius accitos Græcos ſuæ ditionis percontatus eſt, quanta pecunia vellent defunctis parentibut veſci: illis negantibus ulla ſe pecunia hoc eſſe facturos: Darius dehinc interrogavit Indos, qui veſcuntur parentibus, quantum accipere vellent, ut patres defunctos igne comburerent: Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari jubebant.

A ſuperiori regula excipitur princeps, qui cum ferendi & abrogandi leges poteſtatem habeat, legibus eſt ſolutus. *l.* 13. *ff. de legib.* nempe ſupra leges civiles eſt. non enim ſupra eas, quæ ſunt juris naturæ aut gentium. Neque enim populus lege regia potuit transferre in principem plus juris, quam ipſe populus haberet. *l.* 54. *de regul. jur.* Nunquam autem licuit populo naturale jus aut gentium violare. §. *ult. Inſtit. de jur. nat. gent. & civ.* Poſitivis itaque legibus ſolutus eſt, ſi ejus poteſtatem ſpectes: ſi mores & animum, princeps ita comparatus eſt, ut revera majus Imperio eſſe putet legibus ſubmittere principatum: quo ſenſu legibus ſe alligatum profitetur, *l.* 4. *C. de legibus l. ex imperfecto* 23. *de leg.* 3. Eſt igitur inſpecto jure princeps ſolutus: ſed multo decentius fecerit, ſi de hoc jure ſuo remiſerit, & ſecundum leges vixerit.

CAPUT VI.

Quibus de rebus ferendæ leges.

I. DE his, quæ frequenter fieri ſolent, non quæ raro, leges fieri debent. *l.* 3. *& ſequentibus. ff. de legib. l.* 3. *Digeſt. ſi pars hæredit. petatur l.* 28. *ff. de judiciis l. ea quæ* 64. *de regul. jur.*

II. Futuris negociis leges formam dant, non præteritis *l.* 9. *Cod. de legib. l. jubemus,* 29. §. *quæſitum,*

tum Cod. de teſtamentis. l. ſancimus. 18. in fin. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. l. un. fin. C. de caduc. tollend. c. cognoſcentes. c. fin. de conſtit.

Vnde legis novæ pœna gravior ad commiſſa prius delicta porrigi non debet. *l. factum. 115. §. in pœnalibus. l. in omnibus de reg. jur. l. hodie. 13. l. reſpiciendum. de pœn. l.pen. ſi ex noxali cauſa agatur.*

CAPVT VII.

De legum multitudine.

PAucas, eaſque bonas expedit eſſe in Republ. leges: nam fieri non poteſt, ut omnes articuli ſigillatim, aut legibus, aut Senatuſconſultis comprehendantur *l. 12. ff. de legib.* id eſt, omnes caſus, qui quandoque inciderint, quia multo plura ſunt negotia, quam vocabula. *l. 4. ff. de præſ. verb.* Et natura ipſa quotidie varias & novas formas edere properante, neceſſe eſt, multa emergere negotia, quæ legum laqueis adhuc non ſunt innodata, ut loquitur Iuſtin. *in conſtit. de confirm. ff. ad Senatum §. ſed quia divinæ.* Ex his autem, quæ primo conſtituta ſunt: ſi ſententia legislatoris manifeſta ſit, id juris ad ſimilia produci debet, aut interpretatione, aut ſuppletione, aut ſupremi principis conſtitutione. *l. & ideo. 11. l. 12. ff. de legib.* Et ſi velis novis quotidie emergentibus caſibus novas ponere leges, perinde feceris, ac ſi tentes reſecare hydræ capita, quibus reſectis nova ſemper pullulant: & ex novarum legum non tantum verbis, ſed & diſputatiunculis novæ oriuntur controverſię nam ut Plato ait, ubi plurimę leges, ibi & lites, itemque mores improbi.

Eleganter Strabo *lib. 6.* refert, Zaleucum illum Thuriis olim paucas & ſimplices leges dediſſe: ſed ſecutos alias per ſubtilitatem & nimiam curam addidiſſe: ex quo factum ſit, ut celebres magis quam boni redderentur. Lipſ. *in lib. mon. pol. cap. 10.*

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Et ſane corruptiſſima eſt Reſp. in qua plurimæ leges, Tac. 4. *annal.* Ex legibus varia interpretatio oritur: quæ veris an falſis nitatur principiis nihil penſi habent quidam audaculi. Atque utinam hodie fata aliquem animarent Iulium, qui jus civile ad certum modum redigeret, atque ex immenſa diffuſaque legum copia optima quæque & neceſſaria in pauciſſimos conferret libros. Hoc Iulio Cæſari propoſitum fuiſſe refert Suetonius. Sed ferenda ſunt, quæ mutari non poſſunt.

CAPVT VIII.

De interpretatione legum.

Ratio interpretandi leges proponitur *in l.* 10. *cum trib. ll. ſeq. ff. de legib. l.* 2. *§. his legib. ff. de orig. jur.*

Si ambigua vox legis eſt, ea potius accipienda ſignificatio, quæ vitio caret. *l.* 19. *ff. de legib. l. quoties.* 76. *de reg. jur. l.* 3. *de reb. dubiis.* Et benignior ſemper pręferenda ſententia. *l.* 18. *l.* 25. *ff. de legib. l. ſemper.* 55. *l. ea quæ.* 152. *in fin. de R. I. l. non ſine ratione.* 5. *§. quamvis C. de bon. quæ lib. l. per fundum.* 11. *ff. de ſervit. ruſt. præd.*

In poſteriorum legum explicatione priores adhiberi poſſunt. *l.* 26. *&* 27. *ff. de legib.* Et in prioribus explicandis adhibendæ poſteriores *l.* 28. *ff. de legib.* Eaque quæ in favorem alicujus conſtituta ſunt adverſus eum non ſunt interpretanda. *l.* 6. *C. de legib. l.* 25. *ff. eod. l. plures.* 18. *C. de fide inſtrum.*

CAPVT IX.

De mutatione & abrogatione legum.

Qværitur, an poſitas ſemel leges, quæ ſua quidem nituntur vetuſtate, ſed aliquid iniqui continent, mutare liceat? Ajunt hoc quidam: 1. quod variæ recurrant circumſtantiæ per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

perſonarum, locorum & temporum, quæ novam conſtitutionem poſtulant. 2. quod mala lex non poſſit ex ſolo temporis tractu confirmari. 3. Quod leges inſervire debeant hominum uſibus & moribus: Vt vero illi varii ſunt: ita & legem variam eſſe conveniens ſit.

Contraria vero ſententia probabilior eſt:

1. Confuſionem introducit legum mutatio: & homines leges vilipendere incipiunt, cum vitæ ſuæ regulam, quæ conſtans & perpetua eſſe debebat, ſubinde vident immutari.

2. Ipſa etiam legislatoris auctoritas vileſcit quem non tam eſſe diſcretum præſumunt homines: ut futuri etiam temporis circumſtantias perpendere potuerit. Recte ergo ſuadet Cleon. apud Thucyd. Melius agitur cum civitate, quæ malis legibus conſtanter utitur, quam cum ea, quæ bonis utitur: quia nempe non tantum proderit, qui corrigere perget, quantum nocebit aſſuefactio ſuperioribus non parendi. Et apud Locrenſes collum in funem mittere cogebatur, qui novam vellet introducere legem, ut ſi non acceptaretur à populo, contracto laqueo ſtrangularetur, Stob. *ſerm.* 42. quod de Thuriis etiam refert Diod. Sic. *lib.* 12. Vid. Caſ. 3. *pol.* 6. Dan. 3. *pol.* 4. Lipſ. *pol.* 9. Ariſt. 2. *pol.* 8. Toloſ. 10. *pol.* 5. Bodin. 4. *de rep.* 4. Vaſq. 1. *ill. controv. c.* 8. *num.* 50. *& c.* 29. *num.* 23. *c.* 43. *num.* 4. *c.* 46. *num.* 24.

Abrogatur lex non ſolum ſuffragio populi, ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem *l. de quib.* 32. *in fin. ff. de legib.*

CAPVT X.

De Cenſoribus.

CVm uniuscujuſque Reipubl. fundamenta ſint mores & leges, Polyb. *lib.* 6. optimum in ea fuerit, ſi quid in moribus labat, non deeſſe corrigendi auctorem. Tacit. 2. *Annal.* Si quid

quid in legibus; opem poſtulare à judice. Cenſores igitur magiſtri ſunt veteris diſciplinæ & præfecti moribus. Cicero *pro Cluent.* pacis magiſtri & cuſtodes. Val. Max. *lib.2.c.9.* nec non pudoris & modeſtiæ. Cicer. *in Piſon.* Vnde Romæ regendis moribus diligens & ſevera cenſura. Liv. *dec. lib.1, in fin.* Sine hac nil arma valent militum, nil legatorum merent conſilia: nam quid prodeſt foris eſſe ſtrenuum ſi domi male vivitur. Valer. *lib.2. cap.9.* Sine hac nullæ unquam divitiæ auguſtiorem facient Rempublicam, niſi enim ſingulis officium ac verecundia ſua conſtiterit, partarum rerum æquatus cœlo cumulus ſedem ſtabilem non habebit. Val. Max. *ibid.* Hinc eſt, ut ſacratiſſimus hic Magiſtratus dici meruerit. Plut. *in Cat. Majore*, & honoratiſſimus: is enim cumulus quaſi reliquarum dignitatum. Lipſius *in not. ad lib. 4. ann.* Tac. *num.* 34. & morum Iudex apud Iuvenal. & Iurator apud Plaut. *in prol. Pœnuli.* Scip. Gentil. *lib. ſing. Orig.*

Dicti ſunt Cenſores à cenſendo ſive conſtituendo. *l.3. de V.S.* Apud Athenienſes ζητηταὶ vocati ſunt. Suid. ab inquirendo. Id enim eorum proprium, in ea, quæ ab receptis moribus degenerare viderentur, ſecure inquirere: & deprehenſa notare: nam ſi præſentes, aut id reſciſcentes delinquentem non increpent, eidem pœnæ ſunt obnoxii, cui is, qui deliquit, Plut *in Inſt. Lac.*

Eſt autem duplex eorum officium: in habendo cenſu. & præfectura morum. De illo dicitur infra commodius lib.4.c.28. De hoc quædam nunc ſubjungemus.

In morum cura hæc erant: Senatum legebant, indignos amovebant: ſi quis plebejus oſcitanter vel male viveret, agrum paſſus ſordeſcere, eumque ſegniter curaret, aut vineas arboreſque ſuas haberet derelictui, impune hoc non ferebat: Si quis equum haberet ſtrigoſum, impolitiæ notabatur. Gell. *lib.4. cap. ult.* ſi ebrietatem, ſi jurgia, ſi perjuria civitatem invadere deprehenderent, acriter animad-

nimadvertebant ; & in univerſum providebant, ut quiſquis civium haberet negotia ſua, quibus à malo publico retineretur. Saluſt. *ad Cæſ.* & abſtineret à pravis artibus maliſque libidinibus. *Ibid.* ſtuderetque probitati atque induſtriæ, non ſumptibus aut divitiis. Sal. *ibid.*

Eaque cura ſummis etiam viris demandata : Cæſar cum eſſet magiſter morum, privatas ædes ambiit, quomodo quiſque viveret, percontans, Plut. *in Cæſ.* Dion. *lib.* 43. Tiberius etiam, ſi qua in publicis moribus deſidia aut mala conſuetudine labarent, corrigenda ſuſcepit. Sueton. *in Tib. c.* 33.

Cenſores autem ipſos, quandoquidem aliorum moribus regendis præpoſiti, ſumma vitæ integritate eſſe oportet : quod profitetur apud Saluſt. *in Cat.* Cato : qui mihi atque animo meo nullius unquam delicti gratiam feciſſem, haud facile alterius libidini malefacta condonabam. Atque adeo

Turpe eſt Cenſori, cum culpa redarguit ipſum.

Effectus notæ Cenſoriæ olim erat, quod damnato ruborem incuteret. Cic. 4. *de Rep.* non infamiam. D. Dionyſ. Gothefr. præceptor meus obſervan. *in explic. l. 2. de Credit,*

CAPVT XI.

De Religione.

SVmmum illud & æternum Numen neque mutabile, neque interiturum, quod intereſt animis noſtris, & cogitationibus mediis intervenit. ex quo omnia, per quod omnia, in quo omnia, recte agnoſcere, & ſincere colere, fundamentum eſt & columna totius Reipubl. Hac ſola virtute univerſa hominum conſtat ſocietas : hic murus aheneus : hoc propugnaculum, hoc tutamen eſt : hac ſola Romana gens orbem terrarum ſubegit : hanc ſi tollis, vita hominum ſtultitia, ſcelere, immanitate

manitate complebitur. Vtrique autem tam qui imperant, quàm qui parent, arcta quadam catena inter ſe devincti, magnum Imperio robur & fulcrum addunt, ſi non ficte, non perfunctorie, non ſuperſtitioſis animis Religionem tueantur & propagent: magnam è contra eidem ruinam & ſtragem accerſunt, ſi ſuſceptæ fuerint, contra quam fas eſt, impiæ religiones.

Dî multa neglecti dedere
Heſperiæ mala luctuoſa,

Canit Horatius. & Seneca.

--- Vbi non eſt pudor,
Nec cura juris, ſanctitas, pietas, fides,
Inſtabile regnum eſt.

Verum an diverſas in Repub. Religiones eſſe expediat, ſæpius lacertis quam chartis, armamentis quam argumentis agitata quæſtio eſt. Quæ inde diſſidiorum civilium faces accenſæ ſint, qui bellorum ſtrepitus, animus meminiſſe horret, luctuque refugit! Liligerum illud regnum iſtis bellorum civilium turbinibus, quibus ultra 40. millia hominum abſumpta, ſanguine humano fere inundatum, non ſine gemitu intuemur! Florentiſſimum Belgium eodem infortunio implicatum: Germania etiam haud raro diſceptationis hujus aculeos heu indigne perpeſſa eſt. Sed revoco me ad thema propoſitum.

Diverſas in Republ. religiones admitti poſſe multorum ſcriptis, rationibuſque defenſa eſt opinio. Hi cum Theodorico Rege Gothico religionem liberam eſſe volunt: cum nihil tam voluntarium ſit, quam religio, in qua ſi animus averſus eſt, jam ſublata, jam nulla eſt: Neminem perinde animis imperare poſſe, ac linguis: cum mentium Rex Deus ſit corpora obnoxia eſſe & adſcripta dominis, mentem quidem ſui juris, quæ adeo libera & vaga eſt, ut nec ab hoc quidem carcere, cui incluſa eſt, teneri queat, quo minus impetu ſuo utatur, & in infinitum comes cœleſtibus exeat. Senec. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

*de benefic.cap.*20. adeoque nemini imponi poſſe neceſſitatem, vel credendi, quod nolit, vel quod velit non credendi. Lactant. nec quenquam efficere poſſe, ut quicquam agamus præter animi ſententiam. Id laudatiſſimo Heroi Stephano R. Poloniæ viſum, qui crebris ſermonibus uſurpare ſolitus eſt: Deum tria ſibi reſervaſſe, in quibus nec velit, nec poſſit habere parem: dominari conſcientiis, ſcire futura, & ex nihilo aliquid facere. Et Maximiliano II. Cæſari invictiſſimo placuit, nullam intolerabiliorem eſſe tyrannidem, quam dominari velle conſcientiis. Progrediuntur ulrerius ſententiæ hujus aſſertores, coacta ſervitia ipſum Deum averſari: perverſum illum atque inverſum eſſe docendi ordinem, ut à vi & coactione initium fiat: ipſum Chriſtum prohibuiſſe diſcipulis, ne quos ad credendum civilis poteſtatis auctoritate compellerent, fidem ſuadendam, non imponendam, vulpeſque & lupos vineam Domini devaſtantes non armis, ſed argumentis eſſe capiendos. Extollunt ſeſe altius, & quaſi è ſpelunca circumſpiciunt florentiſſima Europæ Aſiæque regna: Intuentur pacatiſſimam Germaniam, in qua vigore pacis religionis, interdum conjuges in religione quidem diſſentire, parentes & liberos diverſa ſacra ſequi, fratres & ſorores in una interdum domo in plurimis cœleſtis doctrinæ capitibus diſcrepantes fovere ſententias, in politicis tamen & domeſticis rebus concordes vivere deprehendunt. Contemplantur fortiſſimam Galliam: eam tranquilliorem & pacatiorem factam eſſe, quamprimum liberum Religionis exercitium permiſſum: idemque in aliis regnis & provinciis obtigiſſe. Latiſſimum & firmiſſimum eſſe Turcarum imperium, qui tamen varias ſectas tolerant: neque adduci potuiſſe Solimannum Sultanum magnis ſuorum precibus, ut Chriſtianos ad Alcorani leges adſtringeret: Atque ut in horto varietas herbarum atque florum non ſolum nihil obeſt, ſed mirifice oculos & ſenſus recreat: Sic in

Imperio

Imperio diverſam fidem & religionem potius uſui eſſe quam oneri. Ajunt præterea. Iudæis etiam olim varios fuiſſe admixtos, principeſque Chriſtianos cœtus ac Synagogas Iudæorum, quas olim Tiberius, Claudianus, ac Domitianus vetuerant, permiſiſſe, eoſque hodie in multis Imperii liberis ciuitatibus & provinciis ſecure vivere: Ægyptios etiam variam & miſcellam religionem induxiſſe, ſtabiliendo ſceptro, & ne unquam conſpirationi locus inter eos eſſe poſſet. Sed quid in hujus opinionis relatione immoror longius?

Quicquid illud ſit, non adducor ut credam, expedire reip. religionum diverſitatem: Imò non coaleſcunt in civilibus ſubditorum animi, niſi in ipſa actionum ſumma, in Religione ſcilicet, prius conveniant. Magiſtratui ergo hoc unicum ante oculos verſetur, religionem & venerationem nullam aliam niſi unius Dei tenere: & proſpicere, quantum fieri poteſt, ut multitudinis credentium ſit cor unum, & anima una. Vnum Imperii corpus una religione regi neceſſe eſt: Iſtud eſt vinculum, per quod Reſp. cohæret: ille ſpiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt: nihil ipſa per ſe futura, niſi onus & præda, ſi mens illa Imperii ſubtrahatur. Quod ſi is, qui anathematis nomine inviſus eſt, fugiendus, quid ſtatuendum de eo, qui neglecta vera religione, alienam amplectitur? Conſortium ejus evitandum: præcidendum putridum aliquod membrum, ne pars ſincera trahatur. Quin ipſa divina voce religionum improbatur diverſitas. *Deut.* 13. & falſos prophetas ſuſtulerunt è medio Elias, Iehu, Ioſias, & alii: quam divini juris ſanctionem Imperatores ſapienti conſilio repetiverunt *l.4. & 5. C.de hæret.* Quin imo hac religionis diverſitate ad extremum Numinis contemptum feneſtram aperiri latiſſimam, in confeſſo eſt: In neutram enim credit, qui leges contrarias admittit. Taceo, quod ſeditiones ex eadem pullulant, & lanienæ, quod videre licet ex hiſtoria Moiſis Creten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſis, Muntzeri, & Eoarum Pariſienſium.

Quid quod Romanis etiam Ethnicis diſplicuit iſta diverſitas? Ædilibus enim id negotii datum, ut animadverterent, ne qui niſi Romani Dii, ne quo niſi patrio more colerentur. Salvam ergo tamdiu futuram crediderim Remp. quamdiu vera atque una in ea viguerit religio. Optare iſtud quidem, ſperare fortaſſis vix licet: Sapientiſſimi ergo Rerump. moderatores in eo genere nauclerum imitantur, qui cum eo, quo cupiat, pergere non poſſit, eo quo poteſt curſum dirigit, ac ſæpe velificatione mutata procellis & tempeſtatibus obtemperat, ne ſi curſum tenere velit, naufragium patiatur. Hoc quoque prudentis eſt gubernatoris, diſpicere, an diverſæ religionis cives hæreſin amplectantur tantum, an etiam ſpargant. Illi ſi placate vivant, ſpe converſionis, & pacis publicæ gratia tolerandi videntur. Hi ſi in fraterna admonitione non acquieverint, ex Rep. exterminandi ſunt. Sed quo tandem me loco ſi ſto? Fertiliſſimum hic dicendi campum ingreſſus ſum: ſpicilegiis iſtis collectis abeo. Cætera!

--- ſpaciis excluſus iniquis
Prætereo, atque aliis poſt me memoranda relinquo.

CAPUT XII.

De compeſcendis fœnerationibus.

Tollendum ex civitate eſt iſtud urbibus vetus fœnebre malum. Tacit. 6. *annal.* quod fidem probitatemque, cæteraſque artes bonas ſubvertit: & pro his ſuperbiam, crudelitatem, Deum negligere, omnia venalia habere edocet. Saluſt. *in Catil.* quod omnium ſatietate parat famem, ut quo plura haberent, acrius, quæ non haberent, cuperent homines. Scythę ad Alexand. apud Curt. *libro* 7. Bellua eſt, fera, immanis, intoleranda. Saluſt. *ad Caſ.* & ſeditionum diſcordiarumque

rumque creberrima cauſa. *Tacit.6. annal.* quinimo furto quovis deterius hoc crimen. Ambroſ. *in lib. de Tob. cap.15.* & homicidio gravius: fœnus enim animæ funus eſt: ut loquitur Alphonſus Rex apud Panor. *lib.3. de dict. & fact. Alph. c.* 34. Vtque naturæ adverſatur is, qui hominem è medio tollit violenter: ita eandem vehementer lædit, qui hominem expilat, deplumat, & ad miſeriam paupertatemque adigit: quo ſenſu Ariſtoteles fœnerationem contra naturam eſſe dixit: 1.*pol.*7. Hi dando ſpoliant, erogando colligunt: Nunquam ſerunt, & metere nunquam deſinunt: cocta cruda devorant, nunquam ſaturi, quibus ſive ſterile ſive fertile ſit ſolum, menſtruos fert cenſus luna, ſol annuos. Hos è ſua Rep. ejiciebat Lycurgus. Plut. *in Lyc.* manus amputatione plectebat Gallia. Cui 7. *obſ.* 13. Horum tabulas comburebat Agis Athen. dux. Alex. ab Alex. 1. *gen. dier.*7. Hi ignoti apud Germanos veteres, de quibus Tacitus *de mor. Germ. c.*8. Fœnus agitare & in uſuras extendere, ignotum, ideoque magis ſervatur quam ſi vetitum eſſet. O utinam & de noſtris hodie civibus probe hoc dici poſſet! ſed pervaſit furiale hoc malum omnium animos: Levabit aut tollet hoc ſevera & conſtans diſciplina, atque in unum alterumve gravis inflixa animadverſio, quæ cæteros deterreat.

CAPVT XIII:

De Lupanaribus.

LVpanaria deſpicabilem, ſordidam, & ad omnem vitiorum clivum præcipitanter inſilientem faciunt civitatem: nam 1. occaſione illorum mens hominis è ſua ſede dimovetur: quod fatetur ille apud Plautum *in Truc.*

——— nam mihi hæc meretrix,
Quæ hic habet Phroneſium ſuum nomen, omnem
E pectore evomit meo phreneſin.

2. Cenſum facultateſque exhauriunt: quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

itidem apud eund. Plaut. *d. loco* conqueritur quædam :

---Meretrix meum herum
Miſerum ſua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore atque amicis.

Et Apuleius *lib.* 10. *de Aſ. aur.* Meretricum illa in Lupanari jactata baſiola vocat poſcinummia : Quid vero aliud in iſta palæſtra, ubi damnis deſudaſcitur, expectandum ?

Stat meretrix certo cuivis mercabilis ære,
Et miſeras juſſo corpore quærit opes.

Ovid. 1. *amor.* 10. nec fundum habet hoc hominum genus : quicquid in eas contuleris : nunquam enim ſatiabile plura concupiſcendi lenitur deſiderium.

Metricem ego eſſe reor mare, ut eſt,
Quod des devorat, nec unquam abundat.

Plut. *in Truc.*

3. Turpitudo in his omnium eſt turpiſſima corruptela juventutis : morum civitatis depravatio: corporis tormentum : animæ perditio : Quid enim aliud iſta ſervulorum ſordidulorum ſcorta diobolaria (Plaut. *in Stich.*) in Remp. invehunt, quam morbos publice & hæreditario graſſantes ? quid aliud ſcorta iſta ſcortea, & inſtar pelliculæ ac corii rugoſa (Apuleius. 1. *Mileſ.*) faciunt, quam ut ex ſano inſanum, ex robuſto invalidum, ex ſolido erectoque corpore, lecto affixum, perpetuisque doloribus arctatum efficiant ? Interim tamen in ſplendidiſſimis quibuſdam Rebuſp. non vilis lupanarium auctoritas: & major plerunque ex illis, quam ex conceſſis rebus quæſtus & exactio. Nam cum meretrix fortunati ſit oppidi ſimilima, & non poſſit ſuam rem obtinere ſine multis viris : Plaut. *in Ciſtell.* præſumtio eſt, eam haud ſegniter ſuam exercere negotiationem : atque ideo tributum ab ea exigitur annuum, quemadmodum ab iis, qui quæſtum faciunt de rebus in commercio poſitis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XIV.

De otioſis è Rep. pellendis.

VIta humana ut ferrum eſt, quod ſi exerceas, uſu conteritur, & cum ſplendore quidem, ſin minus, rubigine exeditur: Sic homines honeſte ſe exercendo conteruntur, ſi non exercentur, inertia atque torpedo plus illis detrimenti adfert, quam induſtria. Gell. *lib.* 10. *c.* 1. Neceſſe ergo eſt, omnes in rep. habere negotia ſua, quibus à malo publico detineantur. Sal. *ad Cæſ.* & ne nihil agendo malè agere diſcant. Mentem enervant, & ad ſtuporem redigunt otia. Lucan. 1. *de bell. ciu. Variam ſemper dant otia mentem.* Corpus attenuant & exſugunt. Ovid. 1. *de Ponto.*

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Vt capiunt vitium, ni moveantur aquæ!

Aves quæ conviviis comparantur, ut immotæ facile pingueſcant, in obſcuro continentur: ita ſine ulla exercitatione jacentibus tumor exiguum corpus invadit, & ſuper membra iners ſagina ſuccreſcit, ita iſtorum corpora, qui ſe tenebris dicaverunt, fœda viſuntur. Sen. *ep.* 122. Accedit, quod blandiente inertia otioſi occœcantur, ruuntque in fœdum libidinis propudium: nam, ut ait apud Valerium *lib.* 7. *cap.* 2. Appius, blandæ appellationis requies plurimis vitiis ſcatet. Viuunt non quomodo volunt, ſed quomodo cœperunt. Sen. *de Tranquil. cap.* 2. & cum ſatis ſuperque ipſo otio ſe corruperunt, in imum calamitatis barathrum dejiciuntur. Ægyſthus non polluit ſe adulterio, niſi per otium, David, VVenceslaus Imp. eodem jure cenſendi.

Levia hæc ſunt, quæ de animi corporiſque enervatione dixi; gravius eſt, quod confuſio per otioſos in civitatem inducitur: nam iniquum eſt paribus frui privilegiis in civitatibus otioſos, cum iis, qui probe ſuo officio defunguntur: Otioſi, velut fuci in alveariis deprædandis, occupati ſunt, in eradicandi

dis commoditatibus civium, quę cauſa forte Catullũ movit, ut exclamarit, Otium reges ſimul ac beatas perdidiſſe urbes. Quin imo ex otio ſeditiones non raro ortæ! quod ſuboluit fortiſſimus ille Corbulo apud *Tacit. 2. an.* & ne otio deſides militum animi luxuriarentur, prohibuit. Quæ omnia noſtram confirmant ſententiam, nullum otioſis in rep. locum dandum eſſe: veſtigiis etiam optimorum legiſlatorum & principum inſiſtendum eſt, qui otioſos prorſus exterminarunt. Apud Spartanos ſummum erat dedecus, hominem ignavum in idem admittere conſortium, vel in lucta cum eo ſeſe exercere. Xenoph. *de Rep. Lac.* apud Maſſilienſes ejiciebantur ſacrificuli, ne religionis prætextu otium & luxum ſectarentur. Valer. Max. *lib. 2. c. 1.* Romanis nihil fuit antiquius, quam ut caverent, ne adoleſcentes & ſenes viverent otioſi, & tamdiu civitatis duravit gloria, quamdiu adoleſcentibus Romæ vagari otioſis non licuit. Cicer. *de legibus* & ex eo Guevara *lib. 1. Hor. Princ. c. 2.* Sane M. Aurelii Imp. temporibus, qui in foro ambulabat ſine profeſſionis ſuæ teſſera, condemnabatur ad opus publicum. Gymnoſophiſtæ, vehementiſſime torporem animi, & otium oderunt. Igitur ibi menſa poſita, priuſquam edulia apponantur, omnes adoleſcentes ex diverſis locis & officiis ad dapem conveniunt, magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonum fecerint: qui nihil habet adferre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur: Apulejus 1. *Floridor.* Severius apud Athenienſes Draco ſtylum in otioſos ſtrinxit: τῆς ἀργίας ἅλοντας ἀποκτεῖναι. Et poſt eum Sol. ἀργὸς τῷ παντὶ κατηγορεῖν ἐθέλοντι ὑπόδικος. Aret. *part. 2. probl. 138.* Inertiam in forum perinde ac delictum aliquod trahebant.

Tollenda ergo iſta civitatis catharmata: ſecundum Amaſis R. Ægypti ſanctionem: qui legem tulit, ut ſinguli quotannis apud Nomarchen, id

eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſt, cujuſque præfecturæ præſidem profiterentur, unde viverent: Qui autem hoc non faceret, aut genus vitæ præſidi approbare non poſſet, huic pœna extremum ſupplicium eſſet. Herod. *in Euterp.* Ælian. 4. *Var*, 1. Alex. ab Alex. 3. *gen. dier. c.* 13.

CAPUT XV.

De Mendicantium importunitate cohibenda.

MEndicantes iſti validi, qui laborem velut exquiſitum ſupplicium fugiunt, civitati ſunt dedecori. Nam iſti cives honeſtos, qui ſuum labore pepererunt patrimonium, exſugunt & exhauriunt, ideoque eliminandi è rep. Exploretur in ſingulis integritas corporum & robur annorum, *l. un. C. de mendicantibus valid.* 11. *C.* 25. Et Caroli M. conſtitutio eſt apud P. Camer. *Cent.* 2. *med. hiſt.* 74. *Mendici per regiones vagari non permittuntor: ſuos pauperes quæque civitas alito, illis, niſi manibus operentur, nullus quicquam dato: Mangones, vagabundi & moriones qui impoſturis homines ludunt, coercentor: facinoroſus oculum pro prima culpa perdito: culpam iterans naſo truncator: tertiò deprehenſus capitalem pœnam luito: nemo militiæ ſocium ſuum aut quemlibet alium ad potandum invitato: quod ſi quis ebrius repertus fuerit, ejectus, quoad culpam cognoſcat, aquam bibito.*

Nec in Iſraelitico populo ullus mendicantibus fuit locus. *Deut.* 15. *v.* 4. quod adhuc hodie in ſuis cœtibus obſervant Iudæi. Lex quidem Iudæis erat lata, ne mendicos in ſua Rep. tolerarent: ſed Chriſti tempore mendicantium magna fuit copia. *Luc.* 16. *v.* 20. & 18. *v.* 35. *Iohan.* 9. *v.* 8. *Actor.* 3. *v.* 2. Vnde colligimus, depravatum illius reip. ſtatum & degenerantẽ à priſtinis legibus iſto tempore fuiſſe.

Quod ſi quis patrocinari velit Mendicis, quod pauperes cum divitibus Deus ſimul eſſe voluerit, quod homines meminiſſe debeant, ſe ad li-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

beralitatem præſtandam cogi omni jure. Is reſponſi loco capiet, nos non excludere è Civitate eos, qui miſericordiam omnium commerentur: Eos tamen à foribus honeſtorum civium arcere & ad Xenodochia relegare conſultius eſt. Qui vero validis ſunt lacertis, eos omnimodo repudiamus. De illis dici poteſt illud Comici.

De Mendico male meretur, qui ei dat quod edat aut bibat:
Nam & illud quod dat perdit, & illi producit vitam ad miſeriam.

Quanquam excuſatio Ariſtotelis quodammodo ſpectanda ſit: Is objurgatus à quodam, quod dediſſet eleemoſynas improbo: *Non mores*, inquit, *ſed hominis miſeriam reſpexi.* Laert. *lib.* 5. *cap.* 1. ut non tam homini, quam humanæ ſorti dediſſe videatur. Laert. *ibid.*

CAPUT XVI.

De Cingaris.

Vagatur paſſim in Germania hæc hominum colluvies, quos Cingaros dicunt Itali: Galli Ægyptios, Hiſpani Gittanos, nos *Zigeuner.* Hos primum in Germaniam veniſſe refert Albertus Crantzius *lib.* 11. *Saxon. cap.* 2. anno Chriſti 1437. Aventinus vero 7. *annal. Bojor. in fin.* refert ad annum 1439. Hi mentiuntur ſe Ægyptios. Sentina eſt hominum variis ex nationibus collectorum: qui furtis, rapinis, mendicationibus, chiromantica divinatione vitam ſuam tolerant: omnium fere periti linguarum, de loco ad locum ſe conferunt: mares pedibus iter conficientes, fœminæ cum ſtratis & pueris jumentis inſidentes: tentoria figunt in ſilvis, viis & itineribus publicis: corpus de induſtria nigrum & deforme efficiunt: caninoque ritu degunt. Hoc hominum genus publico exitio repertum, publica Imperii lege removetur: *Zigeuner* quos compertum eſt proditores eſſe, & explorato-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

res hoſtium, nuſquam in Imperio locum invenjunt: in deprehenſos vis & injuria ſine fraude eſto: fides publica *den Zigeunern* ne dator: neu data ſervator. P. Dednaiſius *in* 1. Camer. 1. *med. hiſt.* 17. *&* 2. *med.* 75.

CAPUT XVII.

De Conviviorum & veſtium luxu in Civitate frenando.

CVm conviviorum luxuriam & veſtium, ægræ Civitatis indicia eſſe ſcribat Seneca *epiſt.* 115. Videndum eſt, quantopere illa in Rep. obeſſe ſoleant: Nos, proh dolor! hodie ſuperare nitimur luxu conviviorum Heliogabalum: Apicium cœnis Laute cibum capimus, quod de Germ. priſcis refert Tacit. *de mor. Ger. c.*7. Vbi nunc victus ſimplicitas, ſumtuumve reſtrictio? Quotuſquiſque eſt cui parabilis facilíſque placeat cibus, nihil habens accerſiti precii? Senec. *de Tranq. c.*1. O miſeros nos & deplorandos! qui jam pridem virtutis ſpecioſa vocabula trahimus ad vitia: Liberalem dicimus. qui conviviis exhibendis nimius eſſe ſolet: magnificum, qui ultra ſortem ſuam ſeſe oſtentat: civilem, qui ſtrenuus eſt ſalutipotator. Priores iſti animum inducere debebant, mutationes in rep. fieri graves, cum homines ſua conſumunt, prodige viventes; nam tum publicæ rei optime erit conſultum, ſi quiſque civium intra ſuæ conditionis ſepta ſe continuerit. Conſiderarent utique ſi ſaperent, quæ ſit in natura excellentia & dignitas: neminemque liberum eſſe, qui corpori ſervit. Senec. *ep.* 92. intelligerentque, quam ſit turpe diffluere luxuria, & delicate ac molliter vivere: quot inde morbi pullulent. Sen. *epiſt.* 95. quamque honeſtum parce, continenter, ſecure, ſobrieque. Quin etiam ſupervacanea omnia præcidenda eſſe intelligerent, ſi quid in iis mentis. Infelicis luxuriæ iſta tormenta ſunt. Quærit quemadmodum poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſaturitatem quoque eſuriat, quemadmodum non impleat ventrem ſed farciat, quemadmodum ſitim prima potione ſedatam revocet. Seneca. *ep.* 119. Denique prudentioribus ſemper diſplicuiſſe iſtam luxuriem facile perſpicerent, niſi præterita, inſtantia & futura pari oblivione dimitterent. Fabricius & Æmilius Cenſores, ipſum Cornelium Ruffum, qui bis Conſul & Dictator fuerat, ſenatu moverunt, quod argenti facti cœnæ gratia decem pondo haberet. Gellius *lib.* 15. *cap.* 1. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 4. Cic. *pro Cluent.* Et præterea.

---Feſto die ſi quid prodegeris
Profeſto egere liceat, niſi peperceris:

Vt loquitur Euclio apud Plautum *in Aulul act.* 2. Quid vero de Salutipotatoribus ſentiendum? Audi Ambroſium *in lib. de Elia & jejunio cap.* 17. *Quid obteſtationes* (inquit) *potantium loquar? quid memorem ſacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibunt, inquiunt, pro ſalute Imp. & qui non biberit, ſit reus in devotione. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus ſalute non biberit. O piæ devotionis obſequium! Bibamus pro ſalute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum ſanitate. Et hæc vota ad Deum pervenire judicant: ſicut illi, qui calices ad ſepulcra Martyrum deferunt, atque illic in veſperam bibunt, & aliter ſe exaudiri poſſe non credunt. O ſtultitiam hominum, qui ebrietatem ſacrificium putant, qui æſtimant illos ebrietate placari, qui jejuni paßiones ſuſtinere didicerunt.* Sed his valere juſſis, ſalubri Senecæ monito mos gerendus eſt. *c.* 1. *de Tranq. an.* *Placeat*, inquit, *menſa, non varietate macularum conſpicua, nec per multas elegantium dominorum ſucceßiones civitati nota, ſed in uſum poſita, quæ nullius convivæ oculos, nec voluptate moretur, nec accendat invidia.* Quid enim eſt (ut aalio loco Seneca epiſt. 95.) cæna ſumtuoſa flagitioſius, & equeſtrem cenſum conſumente? Quid tam dignum Cenſoria nota, ſi quis, ut iſti Ganeones

neones loquuntur, ſibi hæc & ingenio ſuo præſtet?

Maxime vero improbandus eſt hominum in veſtitu exceſſus, quo profunduntur dona Dei, & vexillum ſuperbiæ, otii & levitatis ducitur. Ea in re Lacedæmonii curioſi: quamquam arrogantiæ eos arguat Ariſtoteles. 4. *Ethic* 7. Phil. Cam. *cent. 2. med. hiſt. c.* 39. Nam curam gerebant Ephori, ut quotidie multum diligenterque conſiderarent, quæ ad veſtitum pertinerent, num aliquid circa veſtes à decenti & debito ornatu deficeret. Ælian. *l.* 10. *c.* 7. Iidem ſolis meretricibus floridas veſtes aurumque mundum geſtare permiſerunt, probis mulieribus ornatus ſtudium interdicentes, eo, quod ſolis meretricib. concederent ornatum Clem. Alexand. *lib.* 2. *pædag. c.* 10.

Cæterum de veſtitu ſequentia monita capienda ſunt.

1. Non ſit peregrinus, & aliunde adſcitus. Nam Afræ illæ aves, quæ cujuſque nationis ſubinde imitantur veſtitum, inconſtantiam & levitatem ſuam produnt. Fieri præterea ſæpenumero ſolet, ut veſtium mutationem ſequatur inſignis Reip. mutatio, quod deprehenſum eſt ſub imperio Andronici Ducis, referente Gregora *lib.* 4. quod multis retro ſeculis ſuboluiſſe videtur Auguſtus, cum negotium daret Ædilibus, ne quem in foro niſi togatum conſiſtere paterentur. Sueton. *c.* 40. Gellius *lib.* 13. *cap.* 20.

2. Habitus genti cuique peculiaris conſtanter retinendus eſt. Imitandus ea in re Viriathus: cujus ea virtus continentiaque fuit, ut cum Coſſ. exercitus frequenter vinceret, tantis rebus geſtis, non armorum, non veſtis cultum, non denique victum mutaverit. Iuſtin. *l.* 44. Reprehendendi Galli, qui veſtitum indies atque adeo in horas mutant; & quas mane geſtare cœperunt veſtes, veſperi pro obſoletis habent, id demum circa cultum corporis magnificum & ſplendidum

ducentes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ducentes, quod diu magnificum ſplendidumque eſſe non poteſt, ne videlicet, novæ ſemper ſumtuū occaſiones deſint. Henric. Steph. *in Apol. pro Herod.*

3. Certi & diſtincti ſint cultus eorum, qui locis, ordinibus & dignitate antiſtant. Tacit. 3. *annal.* Natura homo mundum & elegans animal eſt. *Senec. ep.* 92. Nec placet conſuetudo Laconum, apud quos ex inſtituto Lycurgi nemo altero cultior inceſſit. Iuſtinus. Nec enim precioſa veſte, ſed corporis egregia conſtitutione ſeſe ornarunt. Xenoph. *de rep. Lac.* Certas veſtium diſtinctiones, ac velut ordines pro fortuna & honorum gradu cujuſque fieri neceſſe eſt: Idque novum non eſt. Nam & Iulium Cæſarem conchyliatæ veſtis ac margaritarum uſum, niſi certis perſonis, ætatibuſque, idque per certos dies ademiſſe auctor eſt Suetonius: & Carolum V. Cæſ. idem feciſſe memorat. Iac. Curtius *tom.* 1. *conject. lib.* 2. *cap.* 11.

4. Fœminarum habitus decorus ſit, non decurtatus. Reprehenſionem hoc loco evitare non poſſunt Lacedæmoniæ mulieres, quæ veſtes ſupra genua decurtatas geſſerunt. Vnde φαινομηρίδες dictæ ſunt, tanquam quæ fœmora nuda oſtenderent. Clem. Alex. *lib.* 2. *pædag. c.* 10. Nullam enim partem nudam fœminas oſtendere decet. Idipſum reprehendit Eurip. *in Andromach.*

---neque ſi velit quæpiam
Caſta eſſe queat, Spartana puella,
Quæ cum juvenibus, relinquentes domos,
Nudis fœmoribus & tunicis diſſolutis,
Curſus palæſtraſque non tolerabiles mihi
Communes habent, & tamen admirabile videtur,
Si non caſtas mulieres educatis.

Eandem ob rationem graviter culpandæ mulieres Babylonicæ, quæ licet in conviviis in principio ſe modeſte gerant, tamen deinde ſumma quæq; amicula exuunt, & ima corporum velamenta projiciunt. Curt. *l.* 5. De luxu fœminarum in gemmis vid. Lipſ. *in not. ad* 3. *an. Tac. num.* 102. & Plin. *in Proœm. lib.* 12. *nat. hiſt.*

At

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

At vero qua in re fœminarum ornatus eſt poſitus? Docet hoc Tertullian. *in lib. de cultu fœm. Prodite*, inquit, *vos jam medicamentis & ornamentis extructæ Apoſtolorum: ſumentes de ſimplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depictæ oculos verecundia, & Spiritus taciturnitate, inſerentes in aures ſermonem Dei, annectentes cervicibus jugum Chriſti: caput maritis ſubjicite, & ſatis ornatæ eritis. Manus lanis occupate, pedes domi figite, & plus quam in auro placebunt. Veſtite vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitiæ. Taliter pigmentatæ Deum habebitis amatorem.*

CAPVT XVIII.

De cura miſerabilium perſonarum, in Xenodochiis & Noſocomiis.

Miſerabilium perſonarum curam in rep. eſſe expedit: Sunt enim & ipſa membra Civitatis. Prudenti autem conſilio in bene conſtitutis rebuſp. earum receptacula & collegia fundata ſunt: Ptochotrophia, in quibus aluntur mendici & pauperes, *l. illud* 19. *l. ſancimus* 18. *C. de SS.* Eccl. Orphanotrophia, allumnos habent minores, parentibus atque ſubſtantiis deſtitutos. *l. Orphanotrophos. C. de Ep. & Cler. l. omnia privilegia C. de SS. Eccl.* Brephotrophia continent infantes, præſertim expoſititios, *l. illud l. ſancimus C. de SS. Eccl.* In Noſocomiis, valetudinariorum: In Xenodochiis, advenarum, ægrotorum, inopum, debilium, quique ſibi ipſis per laborem de alimentis proſpicere non poſſunt, cura geritur. In Gerontocomiis, quæ apud Vitruv. *l. c.* 28. dicuntur Geruſia, tenues homines, qui affecta ætate victum ſibi ſuis operis parare amplius non poſſunt, aluntur, *l. illud* 19. *l. ſancimus* 18. *C. de SS. Eccl.*

Illi vero, qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur: Parabolani dici ſolent. *l.* 18. *C. de Epiſc.* quod forte inde confictum, quod ſeſe audacter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ēter periculis omnibus objicerent, neque ullius quamvis peſtiferi morbi contagionem timerent. Nam παράβολα dicuntur à Græcis, quæ ſummis periculis objecta ſunt.

Collegia iſta iiſdem fruuntur privilegiis, quibus Eccleſiæ. *Nov.* 131. §. *penult. l. omnia.* 333. *in fin. C. de Epiſc. & Cler.*

Donatio illis facta non eget inſinuatione. *l. illud quod.* 16. *C. de SS. Eccl.* Et quæcunque res ab his collegiis ex cauſa lucrativa fuerint acquiſitæ, à lucrativorum inſcriptionibus ſunt immunes, *l. ſancimus.* 18. *C. de SS. Eccleſ.*

CAPVT XIX.

De Iuriſdictione in genere, quomodo ea exercenda.

HAbita cura diſciplinæ publicæ, Iuriſdictionis ſequitur exercitium. Eſtque juriſdictio poteſtas politica ſtatuendi aliquid de negocio civili vel criminali. Vult. 1. *I. R.* 12. *n.* 1. Magiſtratus autem per ſe ita ſtatuere debet, ut ſolus arbiter rerum ſit jure & nomine regio. Tac. 1. *annal.* Nec permittat Princeps, ut uni conſiliariorum liberum ſit moderari habenas imperii pro arbitrio: quod Xerxes Artabano, Alexander Magnus Hephæſtioni, Auguſtus Agrippæ, Tiberius Sejano, Severus Plautiano, Conſtantinus Cæſ. Euſebio, Arcadius Eutropio, Commodus Clearcho conceſſerunt. Nam periculum eſt, privati hominis nomen ſupra Principis attolli. Tac. *in Agric.* Principes nil niſi nudum retinent nomen: Iſti tolluntur in altum, ut lapſu graviore ruant.

In exercenda autem juriſdictione ſpecto Conſtantiam, Severitatem & Lenitatem.

Conſtantia requiritur, nempe ut uno & veteri tenore fluat gubernatio, neque innovetur aliquid: nam ii hominum tutiſſime agunt, qui præſentibus moribus legibuſque etiamſi deteriores ſint, mini-

minimum variantes, rempubl. adminiſtrant. Thucyd. *lib.* 6.

Peccarunt contra hoc principium multi, non enim eo, quo cœperunt, modo in adminiſtratione regiminis progredi ſoliti ſunt. Initia magiſtratuum noſtrorum meliora ferme, & finis inclinat. Tac. 15. *annal.* His Dejaniræ convenit convitium: Cœpiſti melius quam deſinis, ultima primis cedunt.

Eorum ubique exempla ſatis obvia. De Tryphone Ioſephus. 13. *antiq.* 2. De Caligula Philo *in legat ad Cajum.* De Valentiniano Ammianus *lib.* 27. & Zoſim *lib.* 4. De Niceta Zonaras *tom.* 3. De Iſacio Cheniates. De Manuele Nicetas *lib.* 4. *Mon.* De Heliogabalo Lampridius. De Ariſtocrate Rhodiorum Duce Suidas. De Nerone & Galba Tacitus. 1. *hiſt.* De Philippo poſtremo Rege Maced. Plut. *in Arato.* De Domitiano Aurel. Vict. de Alexandro fratre Ariſtobuli Ioſephus *lib.* 1. *de bel. Iud. c.* 3. De Othone Dion. De Saulo R. Iſrael Ioſephus *lib.* 6.

Severitas, quæ non in rigorem abeat, adhibenda eſt: ne princeps aciem auctoritatis ſuæ patiatur hebeſcere. Cic. 1. *Catil.* Contemptibiles iſti, qui remiſſe nimis imperant: qui, ſicubi ſerpunt & graſſantur in civitate vitia, raro aut fere nunquam animadvertunt.

Dixi ſeveritatem ita debere eſſe compoſitam, ne in rigorem degeneret: Nam ob nimiam ſævitiam Dominus amittit juriſdictionem in ſubditos. Gail. 1. *obſ.* 17. *n.* 2.

Quod diximus de Severitate adhibenda, locum non habet in novo & precario imperio; nam illius jugum rigida cervice ſubeuntibus Barbaris, tempore opus eſt: dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior conſuetudo permulcet. Alex. M. apud Curt. *lib.* 6.

Denique pro re nata Lenitas maxime aſſumenda. Nam Legum præſidem, Civitatiſque rectorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rem decet, quamdiu poteſt, verbis, & his mollioribus, ingenia curare, ut facienda ſuadeat, cupiditatemque honeſti & æqui conciliet animis, faciatque vitiorum odium, precium virtutum: tranſeat deinde ad triſtiorem orationem: qua moneat adhuc & exprobret: noviſſime ad pœnas, & has adhuc leves & revocabiles decurrat: Vltima ſupplicia ſceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit. Senec. *lib.* 1. *de Ira. c.* 5. *in fin.* Conſilio, non impetu opus eſſe, ait Cobares apud Beſſum. Curt. *lib.* 7. *c.* 4.

---peragit tranquilla poteſtas,
Quod violenta nequit. Claudian.

Docet hoc exemplum Q. Metelli apud Val. Max. *lib.* 5. *cap.* 1. Narſetis apud Agath. *lib.* 1. Philippi Macedonis R. apud Polyb. *lib.* 2. Iuliani apud Ruffinum *lib.* 5. *hiſt. Eccleſ. c.* 32. Traſamundi apud Procopium *lib.* 1. *Vand.* Alexandri Magni apud Curt *lib.* 9. Alcibiadis apud Æmyl. Probum. Fabricii & Pirrhi apud Frontin. *lib.* 4. *Stratag. c.* 4. De Lucullo apud Dion. *lib.* 34. Et quid plura cumulamus? Ipſa hoc docet natura, lenius exercendum imperium in hominem, quo nullum aliud animal moroſius. Senec. 1. *de Clem. cap.* 7. Qui equos domant, prius blandiuntur iis ac molliſſime tractant, ut aſſueſcant freno: ſic populus lenitate ſubigendus. Plutar. *in Moral.* Nihilque eſt tam deforme, quam ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adjungere. Cic. *ad Q. Fr. ep.* 1. Enimvero benignitate atque clementia hoſtem vincere, quam armis præſtat. Polyb. *lib.* 5.

CAPVT XX.

De Iuriſdictione criminali.

PRæmiorum & pœnarum jure univerſam contineri Remp. Solonis eſt aſſertio: quibus ceu alimentis quibuſdam virtus omnis provehitur. Nam & præmii ſpes ad optima quæque ſtudia promtiores,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

promtiores, & pœnæ metus ad pravas & improbas actiones efficit tardiores : Vtque illi ſuo diſcant defungi officio, ſummum jus Magiſtratus habet vitæ neciſque : aliaſque pœnas etiam non capitales, pro delictorum qualitate, irrogandi. In utriſque qualem ſe gerere debeat, hoc capite delineabimus.

1. In plectendis facinoroſis hominibus mos moduſque vetus tenendus eſt: nec nova excogitanda ſupplicia. Nam more patrio ſupplicia ſumi oportet. Ariſt. 1. *pol.* 11. Et execrandi illi, qui puniendi cauſam habent, modum non habent. Senec. 2. *de Clem.* inter quos primicerius Caligula : qui multos honeſti ordinis deformatos prius ſtigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad beſtias condemnavit, aut beſtiarũ more ut quadrupedes cavea coercuit, aut medios ſerra diſſecuit. Suet. c. 27. Cui ob immanem truculentiam ſecundocerius ſubjicitur Ioannes Baſilides Moſcoviæ princeps, cujus exquiſita ſupplicia & tyrannidem literis mandavit Paulus Oderbornius. Ejuſmodi inſolitorum ſuppliciorum nomine memoriæ ſuæ maculã nõ levem inuſſit Alexander. Is Calliſthenem Philoſophum, quem ſuſpectum habebat ob ſtructas inſidias, naſo, auribus, lingua privatis, eumque cum cane in cavea clauſum, ad metum cæterorum circumtulit. Iuſtin. *lib.* 15. Idem juſſit Lyſimachum objici leonibus. Iuſt. *ib.* Sunt alii, quos fœdat in inuſitatis ſuppliciis infligendis truculentia: quemadmodum Sylla Mario perfringi crura, erui oculos, amputari manus juſſit, & quaſi totiens occideret, quotiens vulnerabat, paulatim & per ſingulos artus laceravit. Senec. 3. *de Tranq. cap.* 18. Artaxerxes Rex Perſicus, cum de Mithridate ſupplicium ſumeret: Cambyſes de Syſamne. Otto III. Imp. de Creſcentio, &c. Et Selymus Imp. Turcicus Muſtapham Baſſam, cujus ope ad imperium aſcenderat, ſtrangulatum prius, deinceps canibus dilaniandum objecit. Peucer. 5. *Chron.* His accedunt alii:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

alii: Aurelianus & Mauritius Impp. Phalaris & Nero, cujus ferina rabies lippis & tonſoribus nota eſt. Et nos illius ſpecimen de Chriſtianis miſere laniatis ex Tacito. 15. *Annal.* 6. ſubjicimus: *Et pereuntibus*, inquit, *addita ludibria, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur.* Omnium vero ſæviſſimum ſupplicium ſuſtinuit Andronicus apud Nicetam. *lib.* 2. *cap.* 12.

2. In exigendis pœnis obſervetur æqualitas, nempe proportione Geometrica: vides & à medicis, quamquam in adverſa valetudine nihil ſervi à liberis differant, mollius tamen liberos clementiuſque tractari? Plin. 8. *Epiſt.* 6. Quidni & nobiles præ cæteris tractandi mitius? Lipſ. 4. *pol.* 4. quorum virtus reip. fructuoſa eſſe poteſt. Et mulieres delinquentes mitius puniri debent: cum ob imbecillitatem ſexus non ita poſſint reſiſtere affectibus, ut mares. *c. quod propoſuiſti.* 32. *q.* 7. *c. indignanter.* 22. *q.* 6. *l. ſacrilegii in pr. ff. ad l. Iul.* Gail. 1. *de P. P. n.* 37. Prægnantium pœna differtur poſt partum *l.* 18. *ff. de ſtatu hom.* quod tamen Claudius neglexit: Is ne quidem prægnantium mulierum ſupplicio abſtinuit. Dion. *lib.* 57. Briſſon. 2. *antiq.* 20.

3. Neminem princeps ex ſuſpicione condemnet ad mortem. Nam iſtam præcipitantiam è veſtigio ſequitur pediſſequa pœnitentia. Peccabat hac in re Cæſar Gallus, à quo multi per ſuſpicionum nebulas æſtimati noxii damnabantur, quorum pars necati, alii puniti bonorum multatione, à laribus ſuis extorres, nullo ſibi relicto præter querelas & lacrymas, ſtipe collatitia victitabant, &c. A. Marcel. *lib.* 14. Peccabat Theodoſius II. quod Paulinum virum opt. ex meris ſuſpicionibus morti deſtinabat.

4. Non ſit frequens ſuppliciorum irrogatio. Sed tum demum fiat, ſi publica id ſuaſerit utilitas. Sen. 1. *de Clem.* Principi non minus turpia multa ſupplicia,

tia, quam Medico funera. Sen. *ibid.* Et præterea videmus ea ſæpius committi, quæ ſæpe vindicantur: nam ſeveritas amittit aſſiduitate auctoritatem. Temperatus timor eſt, qui cohibet: aſſiduus & acer in vindictam excitat. Igitur civitatis mores magis corrigit parcitas animadverſionum. Sen. 1. *de Clem.* Vidit hoc Artaxerxes Longimanus Rex Perſicus. qui tiaras, ad vicem capitum, quibuſdam noxiis amputabat, & ne ſecaret aures, more regio, pro delictis, ex galeris fila pendentia præcidebat. Am. Marcellin. *lib.* 30. Briſſon. *lib.* 2. *de reg. Perſ.* Et Iulius Cæſar animadverſionis tempus ſollicite obſervare ſolitus eſt. Cæſ. *lib.* 3. *de bell. civil.* Vitia erunt donec homines: ſed nec hæc continua, & interventu meliorum penſantur. Tac. 4. *hiſt.* Frequens vindicta paucorum odium reprimit, omnium irritat. Et quemadmodum præciſæ arbores plurimis ramis repullulant, & multa ſatorum genera, ut denſiora ſurgant, reciduntur: Ita regia crudelitas auget inimicorum numerum tollendo. Vide Sen. 1. *de Clem. c.* 7. *in fin. & ſeq.*

5. Non præcipitanda ſententia condemnatoria. Prope eſt, ut libenter damnet, qui cito. Senec. 1. *de Clem.* qualis Cn. Piſo apud eundem *lib.* 1. *de Ira, cap.* 16. Id prudenter ſuaſit Auguſto Athenodorus his verbis: *Cæſar, cum fueris iratus, ne quid dixeris feceriſve, priuſquam Græcarum literarum.* 24. *nomina apud te recenſueris.* P. Cam. 1. *Med. Hiſt.* 9. Ea demum velocitas placet, quæ, ubi juſta eſt, veſtigium ſiſtit: nec ultra deſtinata procurrit, & quæ flecti, & à curſu ad gradum reduci poteſt, Sen. 2. *de Ira, c.* 35. Semper ira procul abſit, cum qua nihil recte, nihil conſiderate fieri poteſt. Cic. 1. *off.* Nunquam enim iratus qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parum: Cavendum eſt igitur, ne major ſit pœna quam culpa Cic. *ib.*

6. Diebus feſtis non exigenda ſupplicia, Philo Iud contra Flaccum. Hoc probe obſervatum

à Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

à Romanis. Senec. *pat. lib. 5 contr. v. lib. 4.* Accuſatus eſt à fratre parricidii & damnatus: diebus feſtis intercedentibus pœna ex lege dilata eſt. Plut. *in Mario.*

7. Magiſtratus non ſit ſuppliciorum ſpectator: neve ullam lætitiæ ſignificationem edat: Nam ferina iſta rabies eſt, ſanguine ac vulneribus gaudere. Sen. 1. *de Clem.*

Qui fruitur pœna, ferus eſt, legumque videtur
Vindictam præſtare ſibi.

Claud. *in Conſ. Hon,*

Sane Princeps, ubi pœnarum aut coercitionis res eſt, aliis id delegare, ubi præmiorum aut munerum, ipſe obire debet. Xenoph. *in Hieron.* De ſupplicio Metii ait Livius *lib.* 1. avertiſſe omnes à tanta fœditate ſpectaculi oculos: Et Nero ſubtraxit oculos, juſſitque ſcelera, non ſpectavit. Tacit. *in Agric.* Vituperandus ergo Antonius, qui proſcriptorum civium interemptorum capita inſpexit etiam inter cœnandum, ac ſe diutiſſime nefario iſto ac miſerrimo ſpectaculo exſatiavit. *Dion. l.* 47. Hunc imitatus eſt Caligula, qui animadverſionibus pœniſque ad ſupplicium datorum cupidiſſime intererat. Sueton. *lib.* 11. *pr.*

Pœnæ autem ſunt capitales, vel non capitales. Capitales, vel cum vita naturalis adimitur, quod variis fit ſuppliciorum generibus, cruce, furca, crematione, ſtrangulatione, decollatione, ſubmerſione, diſſectione membrorum, & fractione per rotam. Vel vita civilis aufertur, privatione libertatis & civitatis, vel alterutrius tantum: quod contingit damnatione in metallum, ad beſtias, carceres perpetuos, in exilium & perpetuum opus publicum. Non capitales ſunt: Membri alicujus amputatio, relegatio: conjectio in carceres: fuſtigatio: ſtigmatis inuſtio: & mulctatio. De ſingulis nonnulla ſubjiciemus.

Cruciatum & interitum nocentium in ligno præmittimus, floſculis quibuſdam decerptis ex elegan-

gantiſſimis tribus Lipſii de Cruce libris. Lignum illud Crux dicitur: nonnunquam Gabalus: ſæpius infelix arbor, ſtipes: apud Liu. *lib.* 1. Cic. *pro Rabir.* Senec. *ep.* 101. Minuc. Felix *in Octau.* Græcus σαυρὸς & σκόλοψ. Lipſ. *lib.* 1. *c.* 4. Species illius variȩ: namque aut ad arborem alligabantur homines: Ita enim Tertullianus de Tiberio *in Apol. c.* 8. *Saturni Sacerdotes*, inquit, *in eiſdem arboribus templi ſui, obumbratilibus ſcelerum, votivis crucibus expoſuit: aut erecto acutoq; ſtipiti nocentes infigebantur.* Sen. *conſ. ad Marc. c.* 20. *Video iſtic*, inquit *cruces nec unius generis, ſed aliter ab aliis fabricatas: capite converſo in terram ſuſpendère, alii per obſcœna ſtipitem egerunt aut denique compactali è duplici ligno cruci reos affigebant.* Hujus compactatæ crucis ſpecies tres adducit Lipſ. *lib.* 1. *c.* 7. decuſſatam, commiſſam, immiſſam. Decuſſatam deſcribit Hieronymus *in Hierem. c.* 31. Decuſſare eſt per medium ſecare, veluti ſi duæ regulæ concurrant ad ſpeciem literæ X. quæ figura eſt crucis. Et Iſidorus *l.* 1. *orig. c.* 3. *X* litera & in figura crucem, & in numero decem demonſtrat. Commiſſam crucem Lipſius *lib.* 1. *c.* 8. æquiparat literæ T. Tertul. 3. *Marcion.* Ipſa litera Græcorum T A V, noſtra autem T. ſpecies crucis. Immiſſa crux eſt, cum ligno erecto tranſverſum alterum injungitur atq; immittitur, ſed ſic ut ipſum ſecet: atque in hac Chriſtus mortuus, qui morte ſua nobis vitam peperit. Vſus crucifixionis olim apud varios populos. Sane in ſacris literis frequens ejus mentio, Ioſuæ *c.* 8. *Num.* 25. Eſth. 7. Ita in crucem actus Polycrates. Herod *in Thalia.* Ignarus. Thuycd. *lib.* 1. Carthagine etiam Duces bella pravo conſilio gerentes, etſi proſpera fortuna ſubſecuta eſſet, cruci ſuffigebantur. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 7. Apud Germanos olim proditores & transfugæ arboribus ſuſpenſi. Tac. *de mor. Germ.* apud Romanos ſervile erat ſupplicium. Plaut *in Milite*:

Noli minitari, ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum,

Ibi majores mei ſiti ſunt, pater, avus, proavus, abavus.

Indignum enim homine libero quamvis nocente ſupplicium eſt viſum. Lactant. *lib.* 3. *Inſt. cap.* 26. Interdum tamen crux libere & laxe vagata in hoſtes: nam Alexander M. duo millia Tyriorum crucifixit. Ioſeph. *lib.* 13. *antiq. c.* 22. Titus in obſidione Hieroſolymitana quingenos & plures in ſingulos dies crucibus affixit. Id. *lib.* 5. *excid. c.* 28. Itemque in ſeditioſos: Auguſtus ſex millia ſervorum in crucem egit. Oroſius *lib.* 6. *c.* 18. Crucifixionem præceſſit flagellatio: Alexander M. eos, qui Petram obſtinatè defenderant, omnes verberibus affectos, ſub ipſis radicibus Petræ crucibus juſſit affigi. Curt. *lib.* 8. De Iudæis ante crucifixionem flagellatis vide Ioſeph. *lib.* 5. *excid. cap.* 32. Qui deſtinatus jam erat cruci candidatus, ut loquitur Apulejus *l.* 5. Met. corpore ſuam efferebat crucem. Plut. *de tarda num. vind.* deductus cum vexatione, & ſtimulis actus. Lipſ. *lib.* 2. *c.* 6. Nudabatur reus *id c.* 7. & clavis figebatur. Sen. *de vita beata c.* 19. Plaut. *in Moſtell.* quæ propria atrocitas crucis. Tertull. *adverſ. Iud. c.* 10. Addebatur inſcriptio ſive titulus, quod comprobat hiſtoria Salvatoris noſtri *Ioan.* 19. *v.* 19. Et illud Suetonii *in Caligula cap.* 38. Præcedente titulo, qui cauſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumducitur. Quidam ex illis, qui crucibus affixi, etiam à volucribus laniati ſunt. Horat. 1. *ep.* 16. & canes vultureſque intima viſcera protraxerunt. Apul. *lib.* 6. *Met.* Crucifragium in Iudæa tantum uſitatum. Lactant. *lib.* 4. *cap.* 26. In cruce mortuos non depoſuerunt, ſed tabo illic paſſi ſunt diffluere, & à Sole ac pluvia corrumpi. Val. Max. *lib.* 6. *cap.* 9. Miles cruces aſſervabat, ne quis corpora ad ſepulturam detraheret. Petron. *in Satyr.* Die natali Imperatoris permittebatur ſepultura. Philo *contra Flacc.* Quidam etiam ſumma in cruce necati. Cicero *lib.* 1. *ep. ad Q. Fr. ep.* 2. aut flamma. Lamprid. in Alex. quo ſuppli-

ſupplicio Polycarpus enecatus. Euſeb. *lib.4.cap.15.* quidam beſtiis objecti. Sueton. *in Nerone cap.* 49. Xiphil. *in Ner.* Vopiſ. *in Aurel.* Euſeb.*lib.5. cap.1.* Dirum hoc crucis ſupplicium ſuſtulit Conſtantinus. Caſſiodor. *Hiſt.trip.1.cap.9.* Aur. Vict.*in Conſt. edicto omnium poſtremo.* Sozom. *lib.1.c.8.* Cujac.16. *obſ.*1. Atque ideo Tribonianus pro cruce furcam in libris juris poſuit. Contius 1. *ſub.lect.c.13.&c.*

Furca à cruce differt, non tantum nomine, ut Cujacio 1.*obſ.* 16. viſum, quod criminoſi furca ſuſpendi, cruci affigi dicuntur: ſed & forma. Nam & ſuſpendendi verbum ad crucem refertur. Senec. *ep.* 7. Latrocinium fecit aliquis, quid ergo meruit? ut ſuſpendatur. Quod ſuſpendium de cruce intelligendum monet Petronius in Satyr. Imperator provinciæ juſſit latrones crucibus affigi. Et Apuleius *lib.* 13. *Met.* Latronem iſtum miſerorum pignorum meorum peremptorem cruci affigatis. Forma furcæ in eo: quod ſingula extrema bacilla furcillata figuram habuerunt literæ Y. Varro 4.*de ling.Lat.* Lipſ.*lib.3.de cruce c.5.* Furcam idem eſſe, quod patibulum ex Macrobio 1. Satur. 10. probat Lipſ. 3. *de cruce.* 3. De modo ſuſpendendi Id. *lib.3.cap.6.* Hodie ſtrangulatio vicem hujus rei ſupplet: quæ pœna dicitur præpoſtera ob incluſum ſpiritum, cui quæritur exitus. Plin. *lib.2.cap.35.*

Crematio ſive vivorum exuſtio ſancitur *in l.8. §.2.ff. de pœn.* Huic ſubjiciuntur plerunque ſervi, qui ſaluti dominorum ſuorum inſidiati ſunt. *l.28. §.11.ff. de pœn.* Haruſpices *l.3. C. de malef. & mathem.* Incendiarii *d. l. 28. §. 12. ff. de pœn.* Transfugæ, & qui hoſtibus detegunt conſilia principis. *l. aut damnum. §. hoſtes. l. ſi quis aliquid §. 1.ff. de pœnis.*

Decollatio vel gladio, vel ſecuri fieri ſolet. *l.8.§. 1.de pœn.l. 28. pr.eod.* Quæ gladio fit, honeſtior cenſetur. Xenoph. *in pæd. Cyri. lib.2.in fin.* Lipſ. *in not. ad Tacit n.133.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Lapidatio lege Dei adulteris impoſita *Deut.* 22. *Ioan.* 8. & blaſphemis. *Levit.* 54. 3. *Reg.* 21. *Actor.* 7.

De pœna famis vide P. Greg. *lib.* 31. *Syntag. cap.* 23.

Submerſio in aquam moribus noſtris irrogatur lamiis & veneficis convictis: Illa vero Sagarum per aquam frigidam probatio futilis eſt & invalida: cum nulla ſubmerſionis vel innatationis ratio dari poſſit.

Diſſectio membrorum fit vel inſtrumentis ferreis vel equis adhibitis: cum corpus diſcerpitur in 4. partes: cujus ſupplicii frequens in Gallia uſus eſt, in eos, qui crimen læſæ majeſtatis commiſerunt. Huc refertur ſectio hominum per ſerram, quo mortis genere Eſaiam Prophetam occubuiſſe tradunt: Athanaſ. *in quæſt.* Eoque ſupplicio Caligulam delectatum refert Sueton. *c.* 27.

Excoriationis ſupplicio ſe pavit Antiochus 2. *Mac.* 7. & Cambyſes. Herod. *lib.* 5. Eoque affecti plurimi Chriſtianorum ſub Perſarum rege Bartane. Niceph. *Hiſt. Eccleſ. l.* 14. *c.* 19. Et Ægyptii pro ſupplicio graſſatores exuerunt corio, quos ita demum magno cum cruciatu diu vivere experiuntur, ſi carnifex umbilicum ferro non attingat: eo reſecto illico exſpirant. And. Laurent. *in Op. Anatom. de vaſis umbil.*

Dejectio è rupe Tarpeia Romæ ſtringebatur in eos, qui falſum dixiſſent teſtimonium. Gell. *l.* 20. *c.* 1. quod abrogatum eſſe ſcribit Mart. *in l.* 1. *ff. ad l. Corn. de Sic.*

Damnatione in metallum civitas & libertas ſimul amittitur. Damnabantur in metallum inquirendum vel eruendum. Cum enim vapor, qui eſt in materia metallorum, ſit tam craſſus & fumidus, ut multi in ipſis fodinis eo enecentur, olim non niſi vinculis conſtricti his operis ſe addicebant: quin & hodie videmus, verſantes in fodinis variis morbis & catharris obnoxios eſſe, facie livida, colore pallido,

pallido, & raro diu ſubſiſtere. Daneus p. 2. *Phyſ. tr.* 3. *c.* 42.

Damnatio ad beſtias fieri ſolita eſt, vel, ut rei eſſent earum præda. *l. pœna.* 9. *ff. ad l. Pomp. de parric.* vel, cum iis depugnandi cauſa immitterentur in arenam *l. is qui judicio.* 4. *ff. de accuſ.* Cujac. 13. *obſ.* 10. Suet. *in Cal. c.* 27. Pauſan. *lib.* 1. *P. Greg. lib.* 31. *Syntag. c.* 20.

Pœna damnationis ad carceres perpetuos jure quidem civili incognita eſt in liberis hominibus *l.* 35. *de pœn.* §. 6. *l.* 8. §. 9. *eod. l.* 10. *C. eod.* quibus aſſervandis & continendis tantum, non puniendis carcer haberi ſolet *l.* 6. § 7 *ff. de injuſto, rupto &c.* Iure Can. pœna hæc inducta eſt *c. quamvis.* 3. *de pœn. in.* 6:

Damnatio in exilium proprie amiſſionem civitatis continet *l.* 2. *de pub. jud.* Cujac. 15. *obſ.* 35.

Damnatio in opus publicum perpetuum civitatem aufert. *l.* 17. §. 1. *de pœn.*

Huc pertinent deportati, qui ea quidem, quæ juris civilis ſunt, amittunt, retinent vero ea, quæ ſunt juris gentium *l.* 17. §. 1. *de pœn.* vid. Cui. *ad l.* 8. *ff. qui teſt. fac. poſſ.* Atque hactenus de capitalib. pœnis: Sequuntur non capitales.

Membri amputatio capitalis pœna non eſt. *arg. Nov.* 128. *c.* 20. Non enim tollit vitæ vehiculum, ſed tantum in membro illo reſecato ſiſtit. Delrio *ad l. tranſigere n.* 44. Nullius autem membri, quam manus abſciſſio permittitur. *Nov.* 134. *c. ult. Auth. ſed novo C. de ſeru. fug.* Cujac. 7. *obſ.* 13. VVeſenb. *in parat. de pœn. n.* 3. *in fin.*

Pedis abſciſſio eſt in Servos tranfugas *l.* 3. *C. de ſeru. fug.* Nares furibus amputari ſolitæ apud Longobardos. P. Gre. 31. *Synt.* 16. *n.* 10. Hodie in blaſphemos eſt linguæ amputatio ex ſanctione Carolina *art.* 189. & aurium abſciſſio in adulteros: quæ inde forte orta, quod auribus vena quædam promineat, quæ γόνιμον contineat ſperma; cujus venæ abſciſſione, procreationis vis ſeu ſemen

prolificum ſubmoveatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur; quod fieret, ſi liberos generarent. A. Knichen *tr. de jur. territ.* Vſyllus *ad §. ex maleficiis.num.* 22. *Inſt. de action.* Bodin. 5. *de rep.c.*1.

Relegatio ad exiſtimationem, non ad capitis periculum pertinet. *l.*18.§.1. *de pœn.* Gœdd. *ad l.*103. *n.*4. *de V S.*

Conjectio in carceres meri imperii eſt, ſi is, qui cauſam carceris examinat, eam poteſtatem habeat. Od. *ad l.*3. *ff. de juriſd.*

Fuſtigatio excogitata à Tarquinio. Eutr. *lib.* 11. ad viliores tantum coercendos recepta eſt. *l.*28.§. 1. *ff. de pœn. l.*5. *C. ex quibus cauſis inf. irrogatur.* Olim etiam milites qui reliquiſſent aciem. Cœl. Rhodig. *lib.*22. *ant.c.*5. Fitq; vel flagellis, vel virgis. Flagellis olim ſervos tantum cœſos deprehendimus. Hor. *epod. Od.*4. *Ter. in Adel.* Nam ex quibus cauſis liber fuſtibus, ex his ſervus flagellis eſt cæſus. *l.* 10. *ff. de pœn.* Aſpera hæc fuerunt flagella, adeo ut Vlpianus ſcripſerit miniſtrorũ immanitate multos ſub ejuſmodi flagellis interiiſſe *l.*8.§.3. *ff. de pœn.* quinimo ſæpius inſitis talis aut oſſiculis exaſperata erant, ſive, ut loquitur Apuleius *lib.*8. *Met.* pecuinis oſſibus catenata. Virgæ honeſtiores erant. Porcia tamen lex virgas ab omnium civium corpore amovit. Cicer. *in orat. pro Rab.*

Stigmatis inuſtio in facie hominis hodie ſublata eſt *per l. ſi quis in metallum* 17. *C. de pœn.* ne facies, quæ ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cœleſtis figurata, maculetur, *d.l.*17. Mynſ. 2. *obſ.* 46. Thoming. *deciſ.*7. *n.*17.

Mulctatio tum criminalis eſt pœna, cum mulcta applicatur fiſco. *arg.l.*5. *C. de modo mulctar.* Huc referenda etiam Confiſcatio: & Excommunicatio: Menoch. 2. *arb.caſ.*438. *num.*35.

C A-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXI.

De Iuriſdictione Civili, & de δωροφαγίᾳ Iudicum.

QVi juriſdictioni præeſt, nec ſibi, nec ſuis jus dicere poteſt. *l.* 10. *de juriſd. l. un. C. ne quis in ſua cauſa.* Vix enim tam juſtus quiſquam eſt qui conſtantem illam & perpetuam ſuam cuique tribuendi voluntatem etiam contra ſe velit exercere, aut qui non ſaltem proprii compendii cauſa facile ſibi imponi patiatur, ut in propria causà id juſtum & æquum eſſe poteſt, quod in aliena iniquum eſſe fateretur. Vt autem in dicendo jure pro Tribunali Magiſtratus ſine fraude recte decidant controverſias, optimum in rep. fuerit, lege lata coerceri Iudicum avaritiam, quam Muneralem appellat Plautus. Plin. *li.* 5. *epiſt. ult.* ne largitionibus ſeſe corrumpi patiatur *l. ſolent.* 6. §. 3. *de off. proconſ. l.* 15. *de off. præſid.* Male quippe ſe res habet, cum id quod virtute effici debet, tentatur Pecunia. Cicer. 2. *off.* Nam ut bilanx in eam vergit partem, unde plus accipit: ſic quidam nunc huic, nunc illi favent, qui plurimum det, non cujus cauſa ſit optima.

Sed quoties bonus atque fidus
Iudex honeſtum prætulit: &
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, Horat. 4. *Od.* 9.

Optima quæque de illo nobis polliceri poſſumus.

Talis Ephialtes, qui licet pauperrimus fuerit, attamen cum amici decem talenta ipſi dono darent, non accepit, hæc inquiens, me cogerent, ſiquidem reverenter vos haberem, aliquid præter jus concedere: ſin minus vos obſervarem ingratiſſimum haberi. Ælian. *lib.* 11. *hiſt. var.* Talis Epaminondas, qui oblata ſibi à Iaſone 50. auri talenta repudiavit, itemque ab Artaxerxe R. Perſ. tria Da-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ricorum millia. Plut. *in Apoph.* Talis Grachus in ſua Sardiniæ adminiſtratione. Gell. *lib.* 15. *c.* 12 Talis Phocion. de quo I. Spinæus *lib.* 1. *de Tranq. an.* Talis Petrus Apoſtolus. *Act.* 8. 16. 20. Iſti omnes muneribus ineſcari ſe non paſſi: ideoque abſtinentiæ ſuæ ad omnes poſteros gratam tranſmiſerunt memoriam. Reliqui Nummarii, ſive δωροφάγοι judices coercendi ſunt *ar. l.* 1. *C. publ. lætitiæ.* 12. *C.* 36. Nam & eos notavit Domitianus, teſte Sueton. & Bonifacius VIII. in *c. Statutum.* §. *inſuper ut gratis de reſcript. in* 6. Atque olim Romæ tanta cura cautum erat, ne quis pateretur ſe corrumpi largitionib. ut præter pœnam quam convictis infligebant, accuſatoribus etiam honores haberent. Ita Carbo Cottæ accuſator conſulatum adeptus eſt: deinde ipſe Carbo ejuſdem rei nomine, ob quam accuſaverat Cottam, accuſatus eſt à Cottæ filio. Dion. *lib.* 36.

CAPVT XXII.

De Conſiliariorum uſu: & an expediat Succeſſori, dimittere Conſiliarios Anteceſſoris.

PRimus ille vir eſt, qui ipſe conſulit quod in rem ſit: Secundus is, qui bene monenti obedit: Qui vero nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, is extremi ingenii eſt. Liu *dec.* 3. *lib* 2. Quod ſi is, qui ad Reip. clavum ſedet, ſuopte ingenio ſe ſuoſque regere non poteſt, proximum eſt, quoniam magna negotia magnis adjutoribus egent. Vellei *lib.* 2. multaque, quæ natura impedita ſunt, conſilio expediuntur. *Liu. l.* 40. ut ſibi proſpiciat de ejuſmodi præſidiis, quorum interventu Chymeram domare, i.e. fortiſſimos quoſque ſuperare poſſit. Alciat. *embl.* 14.

Quæ vero illa ſunt præſidia? non exercitus, non theſauri, verum amici. Micipſa apud Saluſt. nullumque magis boni imperii inſtrumentum, quam boni amici. Plin. Paneg. Neque enim iſtud ſceptrum

trum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

trum eſt, quod regnum cuſtodit: ſed copia amicorum: ea regibus ſceptrum veriſſimum tutiſſimumque. Cyrus apud Xenoph. *lib.* 8. Alexander eò potentiæ nunquam deveniſſet, ſi vixiſſet abſque Clito, Parmenione, Seleuco, Ptolomæo, Lyſimacho, &c. Nec alter ille Alexander, nempe Severus Imp. eam conſecutus eſſet gloriam, ſi abſque his præſidiis imperaſſet: Nullum ille decretum, teſte Lampridio, fecit, ſine ICtis. 20. ac pleriſque Senatoribus, rerum gerendarum uſu peritis: quos quaſi per συγκαταβάσιν de ſua magnitudine remittens amicos appellare ſolitus eſt *l.* 4. *C. de contrah. ſtipul.* ſed & parentem vocavit Vlpianum *l.* 4. *C. de locato & cond.* Neque etiam Reſp. Attica id faſtigii adepta eſſet, niſi habuiſſet Miltiadem, Themiſtoclem. Ariſtidem, Timonem, Periclem, & reliquos: Roma vero beatam ſeſe prædicat præ cæteris omnibus, in tantum creviſſe vires ſuas bonorum & fortium virorum conſilio, videlicet Scipionum, Fabiorum Marcellorum, &c.

Quinimo omnia regna, civitates, nationes, uſque eo proſperum imperium habuere, dum apud eos vera conſilia valuere: ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrupere, paulò poſt imminutæ opes; deinde ademtum imperium, poſtremò ſervitus impoſita eſt. Saluſt. *ad Cæſ.* Et conſilio ardua quæque & inacceſſa perrumpimus: Sin forte primo obtutu negotium nimis videtur eſſe arduum, non idcirco deponendus eſt animus, quin tanto magis conſilio res indaganda: quod uni conſulentium non ſatis obvium, alius fere expediet facile: quod ſi male ceciderint, quæ bene ſunt cogitata, jam nihil eſt, quod conſulenti imputari poteſt: nam qui conſuluit, præſtare fidem, non eventum debet. Inſcriptio curiæ Heidelb.

Queritur, An principem novum deceat mutare prædeceſſoris ſui conſiliarios, eoſque dimittere? Quod videbatur ex eo, quoniam princeps novus

ſibi adſciſcere debet eos conſiliarios, quos ſcit ſuo ingenio maxime eſſe accommodatos: Iam vero illi antiqui adſueti ſunt moribus Anteceſſoris: & novus princeps, ſucceſſionis lege deſignatus, non ſuo arbitrio, ſed conſiliariorum illorum arbitrio pleraque peragere cogeretur: quod illi perquam dedecoroſum.

Sed contraria magis placet ſententia. Conſiliarios prædeceſſoris nullo modo eſſe à principe novo dimittendos, ſi nulla eorum arguatur improbitas. Nam illi gnari ſunt morum animorumque provinciæ: ſciunt vires principatus, experientia ductrice plurima cognoverunt: de quibus & ipſum poſſunt monere ſucceſſorem. Si dimiſſi fuerint, ſecretiora principatus communicant aliis: & ob ipſam illam dimiſſionem, quæ ruborem iis incutit, vindictam meditari ſolent. Id haud dubie perpendit Ludovicus XI. R. Gall. qui filio ſuo Carolo hoc conſilii dedit, ne quid mutaret in adminiſtratione regni, & antiquos amicos, familiares & miniſtros retineret. Etſi vero princeps multo ſit excelſior, quam ut privati hominis conatus vereri debeat, tamen ne minimam quidem odii in ſe occaſionem præbere ſit ſolicitus. Commodus Imp. tamdiu virum in gubernatione ſe geſſit, quamdiu commendatos ſibi ab opt. patre Conſiliarios in conſilium adhibuit: His neglectis, ubi paraſitos, ludiones, comœdos conſuluit, eorum impudentiam & temeritatem longe antegreſſus eſt: Rehabeam cui pater reliquerat verecunda canitie amabiles conſiliarios, juvenili præcocitate animum applicat ad ſui ſimiles homines, quorum ductu in extremam miſeriam deturbatus eſt.

CAPUT XXIII.

De conſiliariorum ætate, doctrina & moribus.

IN delectu Conſiliariorum Principes ſæpenumero peccant, adulatorem non diſcernunt à viro bono: prudentiam ſolidam, ab umbratili & vana.

na. Tria autem ſpectanda in Conſiliariorum perſona: Ætas, Doctrina, Mores.

Ætas non juvenilis ſit, nec ſenio nimis languida. Iuvenes molles ſunt, ætate fluxi, & dolis haud difficulter capiuntur: Sal. *in Catil.* propendent in affectus, & regere non poſſunt impetum. Vſu & exercitatione nondum obfirmarunt animum ad capiendum conſilium de rep. atque juvenes alterius prudentioris regi conſilio neceſſe eſt: non ergo conſilio ſuperioribus eſſe poſſunt. Et quanquam non deſunt exempla juvenilis prudentiæ (nam & Nerva publice de jure reſpondiſſe fertur 17. ætatis anno *l.* 1. §. 3. *ff. de poſtul.*) & Celſus *l. ſi ſervum.* §. *ſequitur ff. de V. O.* raro tamen id evenit: & vix eſt, ut ante 25. an. animus obducatur veræ prudentiæ cortice. Cautum eſt (inquit Plin. *ad Trajan.*) ne quis capiat magiſtratum, neve ſit in ſenatu minor annorum 30. Paulatim tamen admovendi ſunt juvenes conſultationibus, ut ſenum regantur prudentia: cujus uſum deinceps excedentibus è ſtatione ſua ſenioribus, habere poſſint.

Neque tamen ſenibus, ultra 60. annos conſtitutis, hoc munus concredi debet: A quinquageſimo anno lex militem non cogit, à ſexageſimo ſenatorem non citat. Sen. *de brevi. vit. c. ult.* de ponte dejicit, hoc eſt, non illi communicat ſuffragiorum jus, quod per pontem ferebant. Cicero *pro Roſcio Amer.* Sigon. *lib.* 1. *de antiquo jur. civil. c.* 17. ea enim ætate corpus annis infirmum: ante id ingenium ſapientia validum eſſe ſolet. Sal. *in Catil.* atque illi prudentia gubernare remp. & labefactatam erigere ac reſtituere; principum item negotia ſalubri conſilio optime moderari poſſunt. Spinæus *lib.* 7. *de Tranq. an.* Hi ſenectutis prolixæ beneficio multis experimentis inſtructi. Apulei. *libro.* 5. *de Aſino aur.* affectiones animi tranquilliores habent, ſecundum quas ſalubria depromunt conſilia.

Doctrinam Conſiliarii exquiſitam & elegan-

tem eſſe convenit, præſertim ut ipſum ſe noſcere didicerit. Hoc jubet illa Pythicis oraculis adſcripta vox, Noſce te. Sen. *conſ. ad Marc. c.* 11. Iuriſprudentiam & hiſtoriam omnis temporis noverit: Sine his enim miſera cudet conſilia. Philoſophicarum diſciplinarum cognitio plurimum etiam proderit: nec non linguarum exoticarum apprehenſio. Sed apage eos, qui non niſi ex libris ſapiunt: nullo rerum uſu edocti: quique rebus propriis bene proſpicere non didicerunt: quippe domum ſuam coercere haud minus arduum eſt, quam provinciam regere. Tac. *in Agric. cap.* 7. Iſti ad ſecretiora conſilia non magis apti quam ὄνος πρὸς λύραν, Qui vero per utrumque tempus ſecundæ adverſæque ſortis variè fuerunt exerciti & attriti: quibus.

Per varios uſus artem experientia fecit,

Exemplo monſtrante viam. Manil. I. *Aſtron.* Hi conſilii ſui copias recte explicare & diſponere norunt, ad quaſuis certaminum emergentium ſpecies: qua in re Mithridates excelluit: cui fortuna multis rebus ereptis uſum dedit bene ſuadendi. Saluſt. *in frag.* Et prudenter Baſilius Imp. ad filium: Conſiliariis, inquit, utere iis, qui rebus propriis bene conſuluerunt, recteque eas adminiſtrarunt: non autem qui per imprudentiam male. Nam qui ſuis rebus male proſpexerit, nunquam ille bene conſuluerit alienis.

Summam autem & ſcrupuloſam in doctrina ἀκρίβειαν exoſam habeant principes: nam plerunque illi, quod ab aliis bene ſuaſum eſt, crebris contradictionibus deſtruunt, & omnia ſuo ex ſenſu dimetiuntur. Quæ ſententia eſt Thucydidis *lib.* 3. dicentis, Conſiliarios hebetiores ut plurimum melius proſpicere reip. quam acutiores: Siquidem iſti novandis, quam gerendis rebus ſunt aptiores. Curt. *lib.* 4. Mores Conſiliarii ſpectandi in pietate, modeſtia & continentia.

Principio cum ſacrum quiddam ſit Conſultatio: Plato:

Plato: conſiliorumque gubernaculum lex divina eſſe debeat, Cyprian. *in epiſt.* nihilque rite aut providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore, auſpicentur. Plin. *in Paneg.* Pietate vera conſiliarios imbutos eſſe neceſſe eſt. Namque ubi divina providentia non commilitat conſiliis actibuſque hominum, malus iis exitus obvenit, & cogitationibus valde adverſus. Nam tunc neque vir conſultus, conſultus eſt: nec fortis, fortis; ſed etiam ſapientiſſima conſilia inſipienter deſinunt: & generoſa maxime ac fortia facta turpem & infamem exitum conſequuntur, Niceph, *Greg. lib.7.*

Modeſtia ſecundo loco ex iis elucere debet. Nam illi optimi, qui ſpecie obſequii regunt, ad omniaque, quæ agenda ſunt, quieta induſtria adſunt. Tacit, 3. *hiſt*, Diverſus ab hac regula Puzenus apud Nicetam *l.*1. qui moribus erat ad ſeveritatem & rigorem ita compoſitis, ut aſperrima rupes facilius emolliri poſſet, quam ille à ſententia diduci.

Continentiæ appellatione non tantum oculos, ſed & manus abſtinentes eis injungimus. Alieniſſimi ſint à crimine avaritiæ: quippe nullum eſt officium tam ſanctum atque ſolenne, quod non avaritia comminuere ac violare ſoleat. Cic. *pro Quinct.* nullumque eſt vitium tetrius quam avaritia, præſertim in principib. & remp. gubernantibus: habere enim quæſtui Remp. non modo turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium. Cic. 2. *Offic.* & peſſimum veri affectus venenum ſua cuique utilitas. Tacit. 1. *hiſt.* qua ratione lex fuit apud quoſdam populos, ut qui agros hoſtibus finitimos haberent, non admitterentur ad conſilia belligerandi; quaſi ob privatæ rei curam minus ingenue ſuadere poſſent. Ariſtotel. 7. *polit.* 10. Ergo ſi populo conſulis, remove te à ſuſpicione alicujus tui commodi: fac fidem, te nihil niſi populi utilitatem & fructum quærere. Cic. *de l. Agrar. ad pop.* Cæterum, ut de Vettio Prætextato ſcribit Symmachus *lib.* 10. *epiſt.* 25. Conſiliarius

ſit in alios temperatus, in ſe ſeverus, ſine contemtu facilis; ſine terrore reverendus; nullis proſperis frangatur; nullius rideat adverſa, indecoræ neſcius largitatis.

CAPVT XXIV.

Quales in ipſa Conſultatione Conſiliarios eſſe deceat.

IN ipſo conſultationis articulo notandæ res, quæ adeſſe, & quæ abeſſe debent. Adſint: ſuadendi libertas, ſobrietas, & provida cunctatio. Abſint: Aſſentatio, Contumacia, Diſcordia, Affectus. De ſingulis ſubjiciemus.

Inter ea, quæ ipſi conſultationi ineſſe debere diximus, primo loco eſt Libertas ſuadendi: nam quemadmodum abſynthium nomen omne amittit, ſi amaritudinem tollas: ſic oratio, ſi libertatem loquendi amittat. Stob. *ſerm.* 11. Et quid rectum proficiſci poſſit ab eo, qui linguam frenat ad nutum ſui principis? Quid præſidii in iſta Rep. in qua videmus curiam elinguem: in qua dicere quod velles periculoſum, quod nolles miſerum eſſet? Plin. Iun. *in Paneg.* Etiam fera animalia ſi clauſa teneas, virtutis obliviſcuntur. Tac. 4. *hiſt.* 15. Deteſtandi illi, quos in præceps egit extincta libertas & fides in obſequium ſervile ſubmiſſa. Senec. 6. *de benef.* 30. qui cum fortuna potius principis loquuntur, quam cum ipſo. Tac. 1. *hiſt.* qui veri copiam non faciunt, ſed ſuſpenſa, & quo ducantur inclinatura reſpondent. Tacit. 11. *annal.* quibus omnia principum honeſta atque inhoneſta laudare mos eſt. Id. 3. *annal.* Imitentur Conſiliarii Labeonem ICtum, qui in Senatus lectione M. Lepidum hoſtem Auguſti legit, interrogatuſque an eſſent alii digniores, ſuum quemque judicium habere reſpondit. Nec ideo libertas aut contumacia fraudi cuiquam fuit. Sueton. *in Octav. cap.* 54.

Iſta tamen παῤῥησία nonnullis peperit extremam

mam miſeriam Cobares apud Beſſum id expertus eſt: nam Beſſus & ingenio & multo mero ferox, adeo exarſit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum, (nam ſtrinxerat quoque acinacem) contineretur. Curt. *l.* 7. *c.*4. Calliſthenes apud Alexandrum Magnum idem incurrit periculum. Iuſtin. *lib.* 15. Nec non apud Cambyſem Crœſus Herod. *lib.* 3. & Prexaſpes: Apud Philadelphum Regem Ægypti Sotades: Apud Baſſianum Caracallam Papinianus ICtus. Nam Imperator magna laborabat invidia, quod fratrem occidendum curaſſet. Eoque Æmyl. Papiniano Præf. Præt. ICto negotium dederat, ut hoc facinus apud Senatum defenderet; At is reſpondit, multo facilius parricidium perpetrari, quam defendi: Ob hanc liberam vocem Baſſianus occidit virum immortalitate digniſſimum. Ob ſimilem cauſam, Thomas Morus Angliæ Cancellarius, ſecuri percuſſus eſſe dicitur, quod noluiſſet comprobare Regis divortium.

Sobrietas etiam conſpicua in Conſiliario virtus. Sobrie enim non gravatis mero viribus conſultationes ineundæ: ut aciem ingenii extendere poſſit ad res, quæ in deliberationem cadunt. Culpandus ergo Beſſus, qui cum amicis ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Curtius *lib.* 7. *cap.* 4. *pr.* Nec non Germani veteres, de quibus Tacitus *de mor. Germ. cap.* 7. *Sed & de reconciliandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus, & adſciſcendis principibus; de pace denique ac bello plerumque in conviviis conſultare, tanquam nullo magis tempore, aut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Gens non aſtuta nec callida, aperit adhuc ſecreta pectoris, licentia loci: Ergo detecta & nuda omnium mens, poſtero die retractatur, & ſalva utriuſque temporis ratio eſt. Deliberant dum fingere neſciunt, conſtituunt dum errare non poſſunt.*

Denique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Denique provida cunctatio in Conſiliario eximia eſt virtus. Nam vir ille optimus, qui in deliberando quidem cunctatur & prætimet, quicquid poteſt contingere: in agendo autem confidit. Herod. *lib.* 7. Omnia non properanti clara certaque ſunt: feſtinatio improvida eſt & cœca. Livius *lib.* 22. & nihil magni diſcriminis conſiliis tam inimicum, quam celeritas. Livius. *libro* 31. quoniam præcipitata raptim conſilia neque revocari, neque in integrum reſtitui poſſunt. Livius. *ibidem.* Tantum hunc ex conſilio ſuo fructum capiunt, ut celerem habeant pœnam, ſed eandem feram atque inutilem. Liu. *d. loco.* Averſamur ergo eos, quorum conſilia velocius, quam aſparagi, cocta ſunt: ut loqui ſolitus eſt Auguſtus apud Sueton. *cap.* 87.

Tranſimus ad ea, quæ à conſultatione abeſſe debere diximus: quorum primum eſt Aſſentatio, Diogenes ille Canis ſcite olim, cum aliquando heus homines adeſte: dixiſſet, & concurſus factus eſſet, baculo abegit omnes, addens: ἀνθρώπους γὰρ ἐκάλεσα, οὐ καθάρματα: *Homines enim advocavi, non purgamenta,* non hæc mancipia: Hujus farinæ ſunt aſſentatores, qui in aures principum ficte & ſimulate quæſtus ſui cauſa inſuſurrant. Cicer. *ad Q. Fr. lib.* 1. qui aucupum more vocem ſuam ad imitationem regum componunt, itaque eos ſubeunt & decipiunt. Plut. *de Rep. ger.* Similes Hyacintho lapidi, qui ſentit auras, & cum cœlo facit mutationem nec æqualiter rutilat, cum aut nubiloſus eſt, aut ſerenus dies. Solinus *c.* 43. aut Heliotropio, herbæ ſolari, quæ ſolis ortum mane ſpectat, & ejus iter ita ſequitur ad occaſum, ut ad eum ſemper ſpectet. Plin. *lib.* 22. *c.* 21. ſeſeque cum ſole circumagit, etiam nubilo die ac nocte. Varro. ingens adulandi certamen eſt, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandiſſime fallat. Senec. 6. *de benef.* 30.

Tales

Tales deprehendit Conſtantius apud Ammian. Marcellin. *lib.* 15. Hi qui ſummam aulam tenebant, omni placendi ſtudio in adulationem ex more collato virtutem felicitatemque Imperatoris Conſtantii extollebant in cœlum: quo ille ſtudio blanditiarum exquiſito ſublatus, immunem ſe deinde fore ab omni mortalitatis incommodo fidenter exiſtimabat.

Tales habuit complures Domitianus Imp. atque inter eos coryphæum Martialem, qui *lib.* 5. *Epigr.* ita abblanditur Cæſari.

Si qua fides veri, præferri, Maxime Cæſar,
Temporibus poſſunt ſecula nulla tuis.
Quando magis dignos licuit ſpectare triumphos?
Quando Palatini plus meruere Dei?
Pulchrior & major quo ſub Duce Martia Roma:
Sub quo libertas principe tanta fuit? &c.

Et *lib.* 9. *Epigr.*

Ad cœnam ſi me, diverſa vocaret in aſtra
Hinc invitator Cæſaris, inde Iovis,
Aſtra licet propius, palatia longius eſſent,
Reſponſa ad ſuperos hæc referenda darem:
Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis:
Me meus in terris Iuppiter ipſe tenet.

Sic Neronem (in recenti adhuc parricidio mœrentem) auctore Burrho prima Centurionum Tribunorumque adulatio ad ſpem firmavit, prehenſantium manu, gratantiumque quod diſcrimen improviſum & matris facinus evaſiſſet. Tac. 14. *Annal.c.* 2. Et eidem cunctanti in oppidis Campaniæ, quonam modo urbem ingrederetur, an obſequium Senatus, an ſtudia plebis repeteret anxio, contra deterrimus quisque, quorum non alia Regia fœcundior extitit, inviſum Agrippinæ nomen, & morte ejus accenſum populi favorem diſſerunt. Tacit. 14. *an.* 2. *lib.* 6.

Eoſdem magno ſuo cum incommodo aluerunt Roboam. 2. *Paral.* 10. *v.* 10. Aſſuerus *Eſth.* 3. *v.* 4. Darius *Dan.* 6. *v.* 7. Herodes Agrippa *Act.* 12. 3.

Felix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Felix præſes Iudææ. *Act.* 24. *v.* 27. Cambyſes apud Her. *in Thalia.* Xerxes apud eundem, & Sen. 6. *de Beneficiis. c.* 31. Quinimo complures, qui ſibi maxima induſtria caverunt, ne in adulatorum blanditias inciderent, incauti dementati ſunt. Atque in illis locum habet illud Plauti *in Captiu.* Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet, etiam cum caviſſe ratus, ſæpe is cautor captus eſt.

Iſti omnes cogitare debuiſſent, peſſimam ferarum eſſe tyrannum, de cicuribus adulatorem. Plut. *in Sympoſ.* eosque legitimi regni graviſſimas eſſe peſtes. Buchan. *in præf. Dial. de jur. regni apud Scotos* ideoque eos ejiciendos fuiſſe. Namque veriſſimum illud deprehendimus, quod ſcripſit Iunius *embl.* 22. cum hac inſcriptione: Adulator Reip. gravis.

Vt leo, quem cæci vis lancinat effera morbi,
Sentit opem, ſi ſimiam edat, citam.
Talponem & dirum Sycophantam qui ejicit aula
Rex, virû regnum vacuat gravi

Similitudinem ergo capiant principes à Cupreſſo arbore (ſiquidem alias etiam arbori adſimilantur) quæ tineas & blattas non fert, ſed eas repellit. *I. Camer in Embl. Nil mihi vobiſcum eſt:*

Ite leves procul hinc aliorum in prædia blattæ:
Neſcit adulantes noſter amare decor.

Secundo abſit Contumacia: ſive pervicacia. Nam quod quidam tantum ſententiis aliorum contradicunt: conſilii, quamvis egregii, quod ipſi non adferunt, inimici, etiam adverſum peritos pervicaces. Tacit. 1. *hiſt.* id nullo modo ferendum eſt. Iſti Suffeni prolabuntur prudentiæ fiducia, & quemadmodum ſimiæ præ nimia exoſculatione ſuos enecant fœtus. Pier. *lib.* 6. *Hierogl.* Ita hi ſe ipſos perdunt, quod nihil, niſi quod ipſi faciunt, rectum putant. Ter. *in Adelph.* In hos egregium ſtringit Emblema, ſub tit. *Cæcus amor ſui* Alciat. *embl.* 67,

Quod nimium tua forma tibi, Narciſſe, placebat,
In florem & noti eſt verſa ſtuporis olus.

Ingenii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Ingenii eſt marcor, cladesque φιλαυτία, *doctos*
Quæ peſſum plures datque deditque viros;
Qui veterum abjecta methodo, nova dogmata quærunt
Nilque ſuas præter tradere phantaſias.

Tertio ab ipſa conſultatione amandamus procul diſcordiam inter conſuaſores: ne ſint, quos ſtimulet privati odii pertinacia in publicum exitium. Tacitus 1. *hiſtor.* Illi Lernæam hydram ſecant, & mala attrahunt, ut Cæcias nubes: quod notat Camer. *in Embl. vim ex vi*: ſimilitudine Lauri:

Damna dat atque facit vis vi collata potentum,
Ramorum attritu ut flamma reſultat edax.

Imitentur Conſiliarii boni Ariſtidem: qui cum eſſet inimicus Themiſtoclis, inimicitias illis in conſiliis Reip. ſuggerendis ſepoſuit: *Viſne*, inquit, ô *Themiſtocles, inimicitias pauliſper hic deponamus, recepturi eas, cum redierimus?* Plutarch. Et Popilium, qui faceſſere voluit privatam amicitiam, cum mandata patriæ intercederent. Iuſtin. *lib.* 34. Cavenda ergo illorum conſortia, qui cum deliberaturi ſunt de Repub. privatis ſimultatibus invicem ſibi ſunt inimici, qualis Iulius ille Claſſicianus, qui Suetonio diſcors, bonum publicum cum privatis ſimultatibus impediebat. Tac. 14. *an.*

Quarto loco Affectus omnes noxios excludimus: ab illis enim omnes, qui de rebus dubiis conſultant, vacuos eſſe decet. Saluſt. *in Catil.* & ubi illi officiunt, haud facile animus verum providet. *Ibid.* Vtque oculi, ubi glaucoma obſidet, puriter non vident: non item mens, ubi affectus: Præjudicium judicium omne tollit.

Imprimis vitetur Securitas, nam in ſecundis rebus nihil in quenquam ſuperbe ac violenter conſulere decet: nec præſenti cedere fortunæ, cum quid veſper ferat, incertum ſit. Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferant, nec adverſa infringant. P. Æmil. apud Livium *lib.* 5. *dec.* 5.

Dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

--- Dum tua navis in alto eſt
Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.
Horat. 1. *epiſt.* 19.

Deinde tollatur nimia Confidentia & Fiducia: Nunquam enim de futuris rebus tanquam de jam factis deliberandum eſt, neque hærendum pertinaciter in iis, quæ aliter evenire poſſunt: quin potius pars aliqua inopinato eventui relinquenda, cum ubique homines ſimus, maxime vero in rebus bellicis. Polyb. *lib.* 2.

Omnium vero nocentiſſimus eſt Iræ affectus: nam ſicubi ille animum invaſerit, extinguitur illico rationis rectæ lumen, quos ideo ebriis comparat Baſilius, quod utrique amiſſo rationis uſu inepti ſunt audiendis admonitionibus: & nihil recte, nihil conſiderate facere poſſunt. Cicer. 1. *Off.* At tu, qui conſilium publicum adis,

---pone veſanos, precor,
Animi tumores, teque pietati refer.
Senec. *in Theb.*

& antequam limen palatii ingrediaris, hunc & cæteros omnes affectus exue. Monet hoc inſcriptio Curiæ Ratisbonenſis in tabula marmorea, his verbis: *Quiſquis Senator curiam officii cauſa ingrederis, ante hoc oſtium privatos affectus omnes abjicito: iram, vim, odium, amicitiam, adulationem: Reipubl. perſonam & curam ſubjicito: nam ut aliis æquus aut iniquus fueris: ita quoque Dei judicium expectabis & ſuſtinebis.* Idipſum ſuaſit in expeditione Gothica Narſes, apud Aretin. *lib.* 2. *de bello Italico contra Gothos, Cum de publica, ô viri, utilitate conſulitur, eſt quidem, ut exiſtimo, utilitas ipſa per ſe inſpicienda, nec aliis reſpectibus, vel odii, vel amoris peſſundanda, &c.*

C A-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXV.

Quid conſultatione habita requiratur in Conſiliario.

Conſultatione peracta tria requiruntur in Conſiliario: Silentium, Conſtantia, & Audacia in facto.

Silentium requirimus ideo, quod optimum tutiſſimumque rerum adminiſtrandarum ſit vinculum. Valer. Max. *lib.* 2. *cap.* 2. Neque enim res magnæ ſuſtineri poſſunt ab eo, cui tacere grave eſt. Curtius *l.* 4. Eſt & fideli tuta ſilentio merces. Horat. 3. *Od.* ἀκίνδυνον γὰρ ἐκ σιγῆς γέρας, nullaque ſunt meliora conſilia, quam quæ ignoraverit adverſarius, antequam fierent. Veget. *lib.* 3. Docent hoc infinita exempla, maximarum rerum procurationem ſoli interdum taciturnitati accepto ferendam eſſe. Ante omnes collocandi Perſæ: apud quos non metus, non ſpes eliciebat vocem, qua proderentur occulta: Vetus diſciplina regum, ſilentium vitæ periculo ſanxerat, linguamque gravius caſtigabat, quam ullum probrum: Ob hanc cauſam omnium, quæ apud hoſtem Darium gererentur, ignarus fuit Alexander. Curt. *lib.* 4. De iiſdem Ammian. Marcell. *lib.* 21. *Speculatores*, inquit, *& transfugæ ſubinde venientes, repugnantia prodebant: ideo futurorum incerti, quod apud Perſas nemo conſiliorum eſt conſcius, præter optimates taciturnos & fidos, apud quos Silentii quoque colitur Numen.* Poſt Perſas collocandi Hiſpani, qui ſæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ celebratio. Iuſtin. *libro* 44. Nec Romani illis cedunt: Nam Eumene Rege Romam veniente, & Perſen in Senatu accuſante, in præſentia nihil, præterquam fuiſſe in Curia Regem, ſcire quiſquam potuit: bello denique perfecto, quæque dicta ab Rege,

quæque

quæque reſponſa eſſent, emanavere. Liv. *lib.* 42.

Nec ſingularum perſonarum deſunt exempla. Pompeius, cum legationis officio fungeretur, à Gentio rege interceptus, cum Senatus conſilia prodere juberetur, ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit: eaque patientia regi ſimul & deſperationem tormentis quicquam ex ſe cognoſcendi excuſſit, & expetendæ populi Romani amicitiæ: magnam cupiditatem ingeneravit. Valer. Max. *lib.* 3. *cap.* 3.

Abominamur ergo iſtos loquaculos plenos rimarum, qui hac atque illac perfluunt, & tum obviis quibuſque, tum præcipue uxoribus deliberationes publicè habitas communicant. Eo conſilio Auguſtum adulteria exercuiſſe ferunt, ut facilius conſilia adverſariorum per cujuſque mulieres exquireret. Sueton. *in Octav. cap.* 69. Illum vero Conſiliarium, ſi Diis placet, egregium.

Fingere qui non viſa poteſt, commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caveto.

Horat. 1. *epiſt.* 18. qualis apud Saluſt. *in Catil.* Q. Curtius: cui homini non minor vanitas inerat, quam audacia, neque reticere, quæ audiebat, neque ſuamet ipſe ſcelera occultare, prorſus neque dicere, neque facere quicquam penſi habebat.

Conſtantia alterum eſt peractæ conſultationis requiſitum. Nam mutatio voluntatis indicat animum natare alicubi, atque alicubi apparere, prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixum & fundatum. Seneca *epiſt.* 35. Atque ut æſtum maris aut detrimenta Lunæ magis ſentiunt imbecilliora corpora: ita rebus contrariis vehementius commovetur animus minus ſibi conſtans, & affectibus vitiatus. Sic maxime arguitur animus imprudens: alius prodit atque alius; & quo turpius nihil judico, impar ſibi eſt. Magnam rem puta, unum hominem agere. Præter ſapientem autem nemo unum agit, Cæteri multiformes ſunt. Senec. *epiſt.* 120.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

120. Chamæleontis induunt naturam. Ariſt. 1. *Eth. Nic.* leviores cortice: mutare quadrata rotundis edocti. Ergo maxime notandi ij, qui ex aliena libidine huc illuc fluctuant & agitantur: interdum alia, deinde alia decernunt: & uti eorum, qui dominantur ſimultas atque arrogantia fert, ita bonum malumve publicum exiſtimant. Saluſt. *ad Caſ.* Quin illud ipſum quoſdam egit ad mortem, quod propoſita ſæpe mutando in eadem revolvebantur. Sen. *de Tranq. c. 2. in fin.*

Tertium finitæ conſultationis caput, diximus eſſe audaciam in facto: Celeriter deliberata peragenda ſunt, deliberandum autem tarde. Ariſt. 6. *Eth. 6.* Vbi conſulueris mature facto opus eſt. Saluſt. *in Catil.* Nec triſtari Conſiliarium oportet, ſi quod ſalubriter ſuaſit, eventum felicem non ſortiatur.

Si ſors initio res videatur ardua,
Non eſt quod animum protinus deſpondeas;
Quid conſulendum cenſeo vel eo magis,
Quod ſæpe viſum eſt uni inexplicabile,
Expediit alius facile: Si cedant bene
Conſulta prave, te ſequetur gloria:
Si male ceciderint, tu tamen culpa vacas,
Autore magno deſipere, pæne ſapere eſt.
Quod undiquaque claudit omnes exitus
Invicta vis, aut fatum ineluctabile,
Nec explicare conſilia ſeſe queant,
Idem probabunt quicquid eveniet, quibus
Vſus fuiſti in conſulendo auctoribus:
Sin ipſe reliquis facinus inſciis novum
Perages, rogatus qui probaturus fuit,
Eventa primus arguet, quamquam ſciat
Remedia nulla, ſciſſe vult credi tamen.
Buchan. *in Iephte.*

Nec ferenda illorum hominum improbitas, qui ex eventu de conſiliis cujuſque judicium faciunt: & cui bene quid proceſſerit, multum illum prævidiſſe,

diſſe, cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicunt. Cicer. *pro C. Rab. Poſth.* Peſſimum illud & frequentiſſimum omnibus temporibus, ut qui rem aliquam aggreſſi ſunt, & feliciter perfecerunt, optimo couſilio uſi exiſtimentur: alii contra ſtultitiæ culpantur, cum re optime deliberata voti compotes facti non ſunt. Dion. *lib.* 45. Non enim rarum eſt, ut bonis initiis mali ſuccedant eventus, Saluſt. *in Catil.*

Cæterum ſunt alii, qui etiam in pravis conſiliis, quæ ſuggeſſerunt, exequendis, ſtrenuos ſe præbent Iſti plerumque per quæ peccant, per eadem puniuntur & ipſi. *Lib. Sap. c.* 2.

Circumretit enim vis atque injuria quemque,
Atque unde exorta eſt, ad eum plerumque revertit.

Lucret. *lib.* 5. Et quemadmodum vexilla bellica, quibus militem ad expeditiones conſcribimus, & in præliis velut ductoribus in hoſtem armamus, primas experiuntur convulſiones & oppugnationes. Paradin. *in Symb. Her.* Ita Conſiliarii, qui in conſiliis ſuppeditandis militarunt ſub vexillo doloſo & fraudulento: quod alterius capiti ſtruunt, in ſuo experiuntur. Docent hoc ſuo exemplo. Haman *in hiſt. Eſth. cap.* 6. Achitophel. 2. *Sam.* 17. Majo, Amiratus Magnus apud Guilielmum Regem Siciliæ, de quo Hugo Falcandus *in Hiſt. Sic.* Cardinalis Balvenſis, apud Ludovicum XI. R. Galliarum: 2. de quo Comineus *lib.* 10. Alexander VI. Pontifex &c. vid. Val. Max. *l. c.* 26. Phil. Cam. 1. *med. hiſt.* 6. G. Richt. *ax. pol.* 148.

CAPUT XXIV.

De Conſiliariorum privilegiis & præmiis.

CONſiliarii cenſentur eſſe pars corporis ipſorũ Principum, *l. quisquis.* 5. *in pr. C. ad l. Iuliam Majeſt cap. ſi quis.* 6. *de pœn. in.* 6. & cum ipſo principe quaſi unum conſtituunt corpus, *l. jus Senatorum.* 8. *C. de dignit.* 12. *Cod.* 1. Ideoque eorum dicuntur amici *l.* 4. *C. de contrah. ſtip.* Et ipſe Alexan-

der Severus Vlpianum ICtum parentem ſuum appellare dignatus eſt *l. ex divi.* 4. *C. de loc. & conducto* Iuſtinianum ſummi ingenii uirum *l. un*, §. 9. *C. de caduc. toll.* Et à II. Conſiliariis dicuntur Patricii. *l. ult. C. de Coſſ. lib.* 2. *Niceph. lib.* 13. *Hiſt. Eccl. cap.* 1. & 4. & Claudiano cujus ſunt de Eutropio, Patriciatus honore decorato, verba:

---Præſidium legum, genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Vnde eſt, quod Conſiliarii ſummi principis liberati ſunt patriæ poteſtatis nexu *l. ult. C. de Coſſ. lib.* 2. Inque eos committitur crimen læſæ majeſtatis: ſi illud in odium ipſius principis factum fuerit. VVeſenb. *conſ.* 57. *n.* 6.

Accedit, quod qui vocantur ad conſilium principis ab omnib. oneribus & munerib. ſunt immunes, nec ad decurionatum aut ſimilem magiſtratum vocari poſſunt *l. jurisperitos.* 30. *l. adminiſtrantes.* 41. *de excuſ. tut. l. verum.* §. *ex facto. de minor. l. fin. C. de ſilentiariis. lib.* 12. *l. pen. & l. fin. C. de decur. lib.* 10.

Quid vero de præmiis? Illisne afficiet Princeps eum, qui bene de cæteris conſuluerit? Sane non videtur: idque ideo, ne deinceps aliquid præter animi mentem & ad gratiam loquatur. Thucyd. *lib.* 3. Emeritis tamen poſſunt conſtitui ex Camera principis certi reditus, vulgo *Gnadengeldt.*

E contra Princeps nec eum, qui in conſulendo fuerit inferior, nullo dedecore, nedum ſupplicio perſequatur. Thucyd. *lib.* 3. deſint, qui ſuadeant, ſi male ſuaſiſſe periculum ſit. Curt. *lib.* 3.

CAPVT XXVII.

De uſu Legatorum in conficiendis Reip. negotiis.

LEgati à legendo dicti, quod publice lecti mitterentur. Varro: variis nominibus appellari ſolent: Nam & Oratores dicuntur *l. lex Iulia*

ad l. Iul. de vi publ. & Nuncii. Cicer. 1. *Tuſcul. &* Ambaſſatores ἀπὸ τοῦ ἀμφαδίζειν, quod mittere eſt. Et Reſponſales *c. Salonitana diſt.* 63. Et Caduceatores à caduceo ſive coryceo *l. 8. de rer. diviſ.* h.e. baculo, à legatis geſtari ſolito, habente ab utraque parte inſculptos duos ſerpentes invicem implicatos, & ſe mutuo reſpicientes. Plin. *l. 19. N.H.* Pier. *in Hieroglyph. lib,* 15. *c.* 2.

Eſt autem legatus perſona publica ſacratiore nomine ad principem vel Remp. miſſa ſine imperio, rei dicendæ agendæque cauſa.

Species legationum variæ ſunt:

1. Pronuba: quam peragit, qui matrimonium pro abſente Principe contrahit, Budæus 1. *de Aſſe.*

2. Officioſa, quæ officii & honoris cauſa ſuſcipitur, quales fiunt ad congratulandum, aut dolorem ſignificandum. *l.* 35. §. 1. *ff. ex quibus cauſ. major.* aut gratias agendum, 2. *Sam.* 2. Hæc etſi officii ſit, non tamen prætereunda eſt, ne inter principes alioquin conjunctos, ſimultatibus occaſio detur.

3. Legatio qua expediuntur negotia ad ſummam Reip. pertinentia, tempore pacis, hoc fieri ſolet ex cauſis variis: potiſſimum ob ineunda fœdera. Olim etiam ſorte legebantur legati, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret. Tacitus *lib.* 4. *Hiſt. Cic. ad Att. ep.* 17. *lib.* 1. Dion. *lib.* 59.

4. Legatio ad denunciandum bellum: cujuſmodi legati dicuntur Feciales: & Araldi. Bud. *ad l.* 7. *de rer. diviſ.*

5. Libera: quæ eſt ejus, qui publico nomine commendatus, ornatuſq; re ipſa ob privatam exiit occaſionem: Donabantur enim à Senatu vel Imp. clariſſimi viri honorario titulo liberæ legationis, etiamſi ſuorum, non publicorum negotiorum cauſa in provinciam aliquam proficiſcerentur: quo majori abeſſent cum dignitate. Lipſ. *in Comment. ad lib.* 12. *ann. Tac.* Libera dicitur, non quod nullo finita ſit tempore Cujac. 9. *obſ.* 29. (nam annus his legatio-

legationibus erat præſtitutus. Cicer. 15. *ad Att. ep.* 6.) ſed quod introire in urbem & rurſus exire liberam legationem habenti liceret. Neque illi cenſebantur abeſſe cauſa Reip. *l.* 14. *de legat.* Tribus autem fere de cauſis poſtulabantur liberæ legationes: Voti ſolvendi, periculi vitandi, & hæreditatis nominumve perſequendorum cauſa: & qui cum ejuſmodi libera legatione mittebantur, lictores à provincialibus Magiſtratibus & inſignia cæterorum legatorum acceperunt. Cicero 12. *epiſt.* 21.

Sed nos revertimur ad eas legationum ſpecies, quarum hodie magnus eſt uſus. Nam cum privatis hoc liceat, cum rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, ut idipſum agant per alios. *l.* 1. *ff. de procur.* cur non & principibus? Atque quo hoc jus eſt vetuſtius (origo enim ejus eſt ab ipſis civitatum primordiis: *l.* 5. *de juſt. & Jur.*) eo venerabilius eſt: cumque apud omnes gentes paſſim legatorum fuerit uſus receptus, jure gentium effectum eſt, ut legati haberentur ſancti, id eſt, ab omni violentia tuti. *l.* 8. *ff. de rer. diviſ.* Et legatorum nomen apud omnes nationes ſanctum inviolatumque ſemper fuit. Cæſ. *lib.* 2. *bell. Gall.* In ſignum vero ſecuritatis geſtare ſoliti ſunt ſagmina ſive herbas. *d. l.* 8. §. 1. *de rer. diviſ.* Livius *lib.* 1. Plin. *lib.* 22. *c.* 2. & Feſtus. Nec tantum in acceſſu inviolabiles ſunt, ſed etiam in reditu. Neque enim quiſquam deſinit eſſe legatus, antequam principi renunciaverit, quid perfecta legatione geſtum fuerit.

Hoc loco quæritur, an etiam illi, qui miſſi legati non ſunt, & legationis tamen nomen obtendunt, ſancti & inviolabiles ſint? Et dicendum, jure legationis eum eximi debere, qui à nemine miſſus deprehenditur: eum vero, qui legatus quidẽ eſt, non tamen ad eum, ad quem ſe miſſum affirmat, legationis jure frui humanius eſt: quemadmodum Alexandrum pepeciſſe legatis Athenienſiũ,

qui ad Tyrios in eum animandos venerant, legimus. Curt. *lib.* 4.

Quid vero de legatis hoſtium, ſuntne illi hoc jure cenſendi? Imo vero, ſi quis legatum hoſtium pulſaſſet, contra jus gentium id commiſſum eſſe exiſtimatur *l. fin. ff. de legat.* Æmil. Prob. *in Pelopid.* Cujac. 11. *obſ.* 5. Violarunt ergo jus gentium hoſtes Henrici Aucupis Imper. qui prope Goſlariam legatos illos præciſis crinibus male multarunt. Rein. Reinec. *in Chron. Slavor. lib.* 37. P. Camer. *cent. 2. med. hiſt. c.* 40.

Quid de legatis, qui ſpeculandi cauſa miſſi ſunt, an hi à violatione immunes? Et eorum quidem qui ejuſmodi exploratores legationis ſpecie oberrantes humaniter tractarunt, exempla non deſunt. Inter eos A. Poſthumius & Antiochus: quoniam legationis nomini, quod præ ſe ferebant, plus dandum cenſuerunt, quam facinori certo rependendum. Dion. Halic. *lib.* 6. Verum cum pro legatis habendi non ſint, jure legatorum frui nullo modo poſſunt.

Quid de iis, quibus interdictum ne venirent? Et iis caſibus, in quibus licitum eſt vetare, ne legati accedant, putamus miſſis jura legationum non manere. Si cauſa prohibitionis nulla eſt, legatorum jus ſtabile eſt. Interdum enim ex indignatione nimia & metu, aditu prohibentur legati: quomodo Franciſcus R. Gall. ne quid à Feciali Caroli V. Imp. audire cogeretur, quod ſuo nomini majeſtatique labem ullam inureret, ut adventare audiit, crucem pro palatio figi mandavit: ac feciali denunciari, certum illi crucis exitium impendere, ſi mandata expoſuiſſet.

Quid vero apud eum, cui ante jura legationis violata ſunt; ſuntne legati tuti? Et placet legatos ab eo principe, qui prior legationis jura violavit, tuto non ire ad eum, cujus jura violata ſunt. Nam fidem frangenti fides haud ſervanda eſt. *l. cum proponas l. 2. & ib. Dd. C. de pact. l. qui pendentem 25. l.*

Iulian.

Iulian.§. offerri ff. act. emt. c. dilectus de Simonia. Et fruſtra quis poſtulat ab eo ſervare fidem, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat: *cap. fruſtra de R. l. in 6.*

Quæritur, quomodo puniendi qui legatos violarunt? certum enim eſt, violatum eſſe jus gentium:

Magnaque debetur violato pœna caduceo:

Iuven. *Sat. 6.* qua de re ſacerdotes feciales judices fuiſſe auctor eſt Varro *lib. 3. de vita pop. Rom.* Et deditionem fieri ait. *l. ult. de legat.* Cujus exemplum eſt apud Cæſ. *lib. 3, bell. Gall.*

Atque is, qui principis legatum violat, crimen læſæ majeſtatis committit. Gail. *de pignor. obſ. 5. num. 6.*

Iure Canon. violatores legatorum exterminantur à Chriſtiana Rep. *c. ſi quis. diſt, 93.*

Si à civitate facta eſt violatio, ultionem ſuſtinet, & bello petitur ab eo, cujus legati aſpere & crudeliter excepti ſunt. Romani hac ex cauſa Corinthum deleverunt. Cicer. *pro l. Man.* quod legatos ſuos perfudiſſent ſordibus: Alexander Tyrum. Curtius *lib. 4.* Græciam, ob detruſos in puteum legatos Perſicos, invaſit dira & cruenta fax belli, Herod.

CAPUT XXVIII.

De Legatorum Virtute & Doctrina.

MAgna legatorum dignitas: magna iis adhibenda cautio, ut perſonam, quam ſuſtinent, virtute digniorem efficiant.

Imprimis Temperantiæ inſignem curã habeant.

Modus omnibus in rebus optimum eſt habitus:
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex ſe.

Plaut. *in Pœnul.* imitenturque illum Athenienſium legatum Xenocratem: qui dicitur nequicquam voluiſſe guſtare prius, quam legationem ſuam expoſuiſſet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Deinde non tantum oculos, ſed manus abſtinentes habeant: Dorophagiam omnem procul amandamus: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε οὔτε παρὰ πάντων *l. 6. §. 3. de off. procoſ.*

Venetorum legatis capitale eſt, in legatione munera contrectaſſe. Hermolaus Barb. *de Rep. Venet.* qui ipſe ob eandem cauſam exulatum ire juſſus eſt, Bodin. 3. *de rep. c.* 1. Itemque Athenienſibus. Xenophon. *lib.* 7. *Rer. Græc.* Q. Fabius Gurges: Cn. Fabii pictores Q. Ogulnius legati ad Ptolomæum regem miſſi, munera, quæ ab eo privatim acceperant, in ærarium detulerunt, de publico ſcil. miniſterio nihil cuiquam præter laudem bene adminiſtrati officii accedere debere judicantes. Valer. Max. *lib.* 4. *cap.* 3. Videndum tamen an ea mente munera data ſint, ut corrumperentur legati, an vero teſtificandæ benevolentiæ & honoris cauſa; nam etiam Romani legatis munera dare ſunt ſoliti, teſte Livio.

Præterea legati adverſus omnem vim omnemque eventum pectus imperterritum gerant.

Multa ſecus eveniunt, quam cogitata ſunt: ſed ideo non exuenda magnitudo animi? quæ ſola quemlibet rei eventum improviſum deprimit.

Confidentia animum vegetiorem reddat: nemo ex his timiditate impediri ſe patiatur, quominus progrediatur celerius. Verſatur enim in re laudabili: in qua ſi meticuloſus ſit, canis muti nomen non effugiet. *c. ſi Rector.* 43. *diſt.* Docet quippe negare, qui timide rogat. Sen. *in Hipp.*

Fidelitas etiam legatorum maxime neceſſaria eſt *Prov.* 13. *&* 25.

Quæritur, an Principi parêre debeat legatus in rebus turpibus? Negatur. Major enim & ſanctior eſſe debet cura conſcientiæ, quam ejus, qui tantũ poteſt imperare linguis & corporibus. Steph. Iun. *tr. de vind. tyr. q.* 1. *& de jur. Magiſtrat. q.* 3.

Doctrinam in legato non vulgarem requirimus, ſed ex omni diſciplinarum genere cumulatiſſimam

Depro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Depromat ex iſthoc myrothecio quicquid in deliberationibus publicis, quicquid in converſationibus utile futurum: Iuriſprudentiæ, Philoſophiæ & Hiſtoriarum cognitio facem præferet, & inſignem ſibi conciliabit auctoritatem. Linguarum exoticarum noticia plurimum decoris addet.

CAPUT XXIX,

Qualem ſe Legatus in ipſa legatione obeunda gerere debeat.

LEgatus exhibere tenebitur principis ſui ſcriptum mandatum *l.* 5. *C. de jure fiſci.* 10. *C.* 1. ſive literas credentiales, ut loqui ſolemus. Omnes enim ſciant, nemini quicquam, niſi quod ſcriptis probaverit, eſſe credendum, nec ullius dignitate terreri *l.* 1. *C. de mandat. princip.* Excipiunt CC. Legatum à latere *c. nobiliſſimus.* 97. *diſt.*

Porro is, qui legatione fungitur, nihil præter ſuum negotium agere, neque alienis, neque propriis rebus ſe debet interponere, *l. Paulus.* 8. §. *fin. ff. de legat.* unde impediri legatio poſſit. Quod ſi quid impedimento nō eſt legationi, eo ſeſe non extendit prohibitio. Nemo prohibetur rebus ſuis ſalva legatione, optime conſulere. *arg. l. legatus* 12. *ff. de legat.* poteſtque quis damnum & injuriam legationis tempore ſibi illatam, perſequi. *l.* 9. *l.* 10. *eod.* Legatio vero non deſerenda eſt. *l.* 1. *eod.* quæ moram non patiuntur, ſtrenue perficienda ſunt ab illo ipſo cui injuncta eſt legatio, non à ſubſtituto. *l.* 4. §. 4. *ff. eod.* Nihil illi ſit antiquius, quam ut honoris dignitatiſque ſui principis ſummam rationem habeat: fines mandati diligenter cuſtodiat: nam ſi exceſſerit, aliud quid facere videtur. *l.* 5. *ff. Mandati. l.* 11. §. 5. *de inſt. actione.* Cumque princeps certam formam preſcripſerit, certe omnem hujuſmodi licentiam legato ademit. *Alb. Gent. l.* 3. *de legation. c.* 16. Quod ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

præter mandatum aliquid de novo emergens è re principis eſſe videatur, illico certiorem reddat Principem: aliudque expectet mandatum & conſenſum Principis. Quod ſi moram non ferat negotium: diligentiſſime laboret in capiendo conſilio, quod principi utile futurum: ejuſque cauſas ſtatim ad ipſum principem deferat. Liberior poteſtas legatis indulta eſt, ſi mandato generalis iſta clauſula inſerta fuerit: Reliqua committimus tuæ prudentiæ & diſcretioni. Geil. 1. *de P.P.c.* 4.*n.*30.

Cæterum ſedulo dent operam legati, ne quid flagitioſe per ſe vel ſuos fiat. Eo enim caſu aliquo ſcelere ſe obſtrinxerint, privilegiis legatorum non fruuntur, liciteque violantur. Dignum ergo ſupplicium luit Auguſti legatus, qui cum veniſſet ad M. Antonium, ſermone liberiore erga Cleopatram uſus, verberibus nudus eſt cæſus. Dignum factis ſuis præmium experti legati Perſici in aula Amyntæ Regis Macedonum: & tres illi Fabii ad Gallos miſſi. Solent etiam quidam acceptarum à legatione injuriarum ultionem à Principibus ipſis repoſcere: ut Carolus Burgundus Legatis Ludovici. XI. R. Gall. reſpondit: ſe ab Regis Cancellario contumelioſe habitum: brevi tamen futurum, ut regem facti pœniteret: nec mora, quin eodem anno regem nihil tale cogitantem graviſſimo bello urgeret, ac pene in rerum omnium deſperationem adduceret. Phil. Comin. *lib.* 1.

CAPUT XXX.

Quales eſſe debeant Legati poſt legationem obitam.

LEgatus omni animi perturbatione ſemota, quę in legatione actitata ſunt primum fideliſſime renunciet: nihil hic ſibi vindicet ira, nihil invidia, ut ſi forte minus digne ab iis, ad quos miſſus eſt, habitus fuerit, idcirco famæ eorum detrahat: non ſit incendiarius turbarum, & qui πῦρ

ἐπὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ἐπὶ πῦρ (*ignem ad ignem*) addat : eaque ſecreto etiam habeat, quæ in legatione peregit, neminemque niſi ei à quo miſſus eſt, renunciet.

Legatum à legatione reverſum ſeparatim audiat Princeps, ac ſolus, ne ſi minus jucunda renunciet, pavorem ea res atque metum inferat multitudini. Sunt enim omnes cupidi rerum novarum, & non deſunt, qui cum familiariter norint legatum, audent ſibi polliceri fore, ut omnia reſciſcant. Verum ſi judicio præditus eſt ille, cavebit modis omnibus, ne quid efferat, quod vel alienationem animis vel trepidationem excitare poſſet. Phil. Comin. *lib.* 1.

CAPVT XXXI.

De Privilegiis Legatorum.

CVm pro Reip. ſalute Legati in regionibus exteris variis ſint ſubiecti caſibus, æquiſſimum eſt, privilegiis quibuſdam iis ſubveniri: quorum contemplatione ad ſuſtinendas itinerum difficultates faciliores reddantur.

1. Ex illis primum eſt, quod Legati non coguntur durante Legatione ſubire dubiam judiciorum aleam, ſed domum revocandi jus habent. *l.* 2. *de judic* id eſt, poſſunt petere, ut cauſa ad locum, in quo habent domicilium, remittatur.

2. Deinde Legati non poſſunt capi pro repreſſaliis, Bar, *in l. ſi quis Legatum. in pr. ff. legat.* Colerus *de proceſſ. execut. par.* 2. *c.* 3. *n.* 186. *& ſeqq.*

3. Legatis reſtituendi ſunt ſumtus in legationem erogati. *l.* 2. *§. fi. ff. de legation.* etiam ii, quos ad recuperandam ſanitatē ſuam impenderunt. Bar. *in l. ſi cui.* 21. *§. tamdiu. ff. Ex quib. cauſ major.* Quod ſi damnum in via fuerint paſſi, ad reſtitutionem recte agent. Legati enim officium publicum eſt, quod quis etiam coactus ſubit, cujuſmodi officia nemini ſunt damnoſa. *l. poſt. leg.* 5. *§. advoc. ff. de his. quib. ut indig. l. cum poſtulaſ.* 44. *de dam. infect.* Legati legativum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

gativum i. e. ſumptus ex publico habent. *l.2.§.his qui ff. de legat.* Si in legatione mortui ſint, viatica & honoraria Legato publice conſtituta, à fiſco non vindicantur, ſed ad legati hæredes ipſo jure pertinent. *l.10.de legat.*

4. Legatorum præmia tria: Locus, Lautia. Munera. Loci nomine ædes liberas intelligimus. Romæ honeſtabantur ſociorum legati conſeſſu Orchæſtræ. Iuſtinus *de Maßilienſibus libro* 43. ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in Senatu datus. Ita Hircana ejuſque filiis, item legatis, qui ab eo miſſi, gladiatorum & ferarum pugnas ſpectare in ſedibus Senatorum, Ioſephus *lib.* 14. *cap.* 17. Lautia erant Xenia legatis miſſa. Plut. *in probl. Rom.* dicta à magnificentia præbitoris. Duar. *in diſp. cap.* 26. in muneribus erat, quod illis de publico dabatur aureus annulus, quem palam gerebant eoque poſtea depoſito, ferreo intra domos utebantur. Plin. *lib.*33,*c.*1.

5. Legatis in Legatione mortuis ſtatuæ erigebantur in publico: ut qui pro pátria occubuiſſent, in perpetuum per gloriam vivere intelligerentur. *pr. tit. Inſt. de excuſ. tut.* Statuas quatuor illorum legatorum, quos Lartes Tolumnius Vejentium R. interfecerat, in roſtris longo poſt tempore ſtetiſſe teſtatur Cicero *Philipp.*9. Ita legatis à Teuta Illyriorum regina interfectis, à Rom. ſtatuæ ſunt poſitæ: quod tribui ſolebat injuria cæſis. Plin.*lib.*34. *cap.*6. Florus *libr.*2.*c.* 5.

6. Legati dum abſunt, ſi conveniantur domi, non coguntur mittere procuratorem. Zaſ. *in l.quia tractatur num.* 28. *& ſeqq. ff. de diverſ. & tem. præſcript.*

7. Vacationem à muneribus etiam legati Reipub. obtinent, non modo in ipſa legatione, ſed biennio etiam poſt *l.*7. *in fi. & l.*8. *ff. de legat. l.* 3. *C. eod.*

Quæritur, an privilegia legatis conceſſa occaſione

ſione legationis, etiam ad comites ipſorum extendantur? Affirmatur. *argum. l.* 12. *de vac. & excuſ. mun. l.* 41. *de excuſ. l.* 18. *de off. præſid.* Quoniam & eadem indulta ſtudioſorum famulis, quæ ipſis ſtudioſis. Geil. 2. *obſ.* 68. *num.* 6. *&* 1. *de P.P. c.*6.*n.*21. VVeſenb. *conſ.* 50. *n.*22. Friderus *de continentia cauſarum. c.*19.*n.*12.

CAPVT XXXII.

De Miniſtris Aulicis eligendis.

MIniſtros principi adjumentum præcipuum eſſe ipſa teſtatur experientia: quoniam parum tuta eſt ſine viribus majeſtas. Livius *libr.* 2. Arque ut tuta eſſe poſſit, ſint qui cuſtodiam corporis principis gerant, qui ſi opus ſit, nullum pro ſalute principis periculum reformident, Idque in novo præſertim principatu ſieri debere ſuadent Panſa & Hirtius apud Vell. Paterc. Principatum armis quæſitum, armis tenendum eſſe. Quod cum facere neglexiſſet Cæſar, tandem hujus ſuæ ſecuritatis colophonem tragicum ſortitur. Nam is etſi nominis & dignitatis ſuæ multos videret ſtudioſiſſimos, non tamen adduci potuit, ut præſidia ſibi adſciſceret; Plutarch. Diverſus ab illa Romulus, atque ideo tutior. Trecentos quippe armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellavit non in bello ſolum, ſed etiam in pace habuit. Livius *lib.* 1. Darius Rex Perſ. in eo regiorum præſidiorum apparatu admirandus. Currum decem millia haſtatorum ſequebantur, haſtas argento adornatas, ſpicula auro præfixa geſtabant: dextra levaque regem ducenti ferme nobiliſſimi propinquorum comitabantur. Curt. *libr.*3.

Miniſtri eligantur probi & fideles: Ab iis enim pleraque prava aut recta: Melior eſt Reſp. & propemodum tutior, in qua princeps malus ſit, ea in qua mali principis adminiſtri. Capitolin. *in Alex.*

Non peregrini: Odioſum enim reddunt Regem peregrini ſervi. Hinc Naberſanes vitio vertit Dario, quod peregrinos circum ſe haberet. Curt. *lib.* 5. Et aliis nonnihil nocuit peregrino ſatellite cingi. Vſi ſunt Auguſtus & Tiberius cuſtodia Germanorum: Caligula Batavorum: Galba evocatorum.

CAPVT XXXIII.

De Aulæ moribus.

AVlicorum quorundam mores contemplabimur: eo fine, ut tela iſta præviſa minus nocere nobis poſſint. Pleriſque eorum ineſt contemtor animus: & Superbia, commune nobilitatis malum. Saluſt. *in Iugurth.* Vitium rebus ſolenne ſecundis. Claudia. *lib.* 2. *de Stiliconis laud.* & quodammodo naturale. Vell. Paterc. *lib.* 2. At veto iſti quanto ſuperiores ſunt, tanto ſe ſubmiſſius gerere debeant. Cicero 1. *offic.* Nam quo fortuna altius evexit, ac elevavit humanas opes, hoc ſupprimere ſe magis felicem decet. Seneca Trag. Præterea illorum non fere quiſquam litteratorum induſtriæ favet: nullis noſtris officiis benevolentiam illorum allicere poſſumus. Cicero 7. *Verr.* deſpiciunt omnes veluti inferiores, quandoque etiam Vatiniano odio proſequuntur. Plus ſibi videntur poſſe quam poſſunt, Alius eloquentiæ fiducia prolabitur, alius patrimonio ſuo plus impetravit quam ferre poſſit: alius infirmum corpus laborioſo oppreſſit officio. Senec. *de Tranq. an. in cap.* 4. magnaque vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus. Senec. *epiſt.* 1. Ecquid illud eſt? Addicunt animum voluptati, cui indulgere initium omnium malorum eſt. Id. *in Epiſtolis.* Iactant vires ſuas coram iis, quibus aliquid in aula negotii eſt: audacter promittunt, fideliter ſe acturos cauſam: ſi penitius introſpicias, ludunt; nonnunquam etiam impedimentum, quantis poſſunt viribus, objiciunt, cum paulo ante adjumento ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

to ſe futuros polliciti eſſent. Hoc pacto comicam faciem præ ſe ferunt, & tragicam perſonam agunt.

Ore aliud, tacitoque aliud ſub pectore verſant:

Adjiciunt complexus & oſcula, facti natura, & conſuetudine exerciti velare odium fallacibus blanditiis. Tacit. *lib.* 14. *ann.* Vivum in Abnero & Ioabo exemplum eſt. 2. *Sam.* 3. Hic tibi velim commendatam eſſe fidem Diabolorum. Quænam eſt illa inquis? Credunt illi & contremiſcunt D. Iacob. *in ep. c.* 2. *v.* 19. Sic tu crede, & treme. Artificium non leve adhibent, ut capiant facilius, more aucupum, Secretis criminationibus infamant ignarum, & quo incautior decipiare, palam laudatum. Tacitus 1. *hiſt.* iſtis omnibus ad reprehendenda aliena dicta & facta ardet animus: vix ſatis apertum os, aut lingua prompta videtur. Saluſt. *ad Cæſ.* Similes hyænæ, quæ ſtabula paſtorum ſequitur, & auditu aſſiduo addiſcit vocamen: quod exprimere poſſit imitatione vocis humanæ: ut in hominem aſtu accitum noctu ſæviat. Solin. *c.* 40. Experti ſunt hoc ipſum Ioſephus in aula Pharaonis *Geneſ.* 39. *v.* 14. Abimelech. 1. *Sam.* 22. *v.* 8. Mephiboſeth 2. *Sam.* 16. *v.* 3. *&* 19. *v.* 26. Naboth 1. *Reg.* 21, *v.* 6. Ita Theodorus Stippiotes à Cathameri Logotheta oneratus calumniis apud Manuelem Imp. excæcatur. Nicet. *lib.* 3. Ita Beliſarius & Ioannes Dux apud Iuſtin. Imp. Cornelius Gallus apud Auguſtum. Vſque adeo fucata omnis inter eos eſt amicitia: arctiſſimo familiaritatis nexu obſtringere ſe ſolent inter pocula, etiam ij, qui alio modo quam helluatione iſta inter ſe ſunt ignoti. At tu qui vitream iſtam vitro ſancis amicitiam, audi Martialem *lib.* 9. *epig.*

Hunc quem cœna tibi, quem menſa paravit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea, non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus erit.

Et Nicetas *lib.* 3. *Manuelis. Obſerva,* inquit, *quantum*

tum licet, eos æmulos, qui ingeniis ſunt illiberalibus, & moribus occultis præditi, linguaque pollent ab animo diſſentiente: ac cuſtodia muni os tuum, nec ſinas linguam temere extra dentium ſeptum & labiorum munitionem evagari, quibus à natura quaſi duplici vallo eſt incluſa. Huc referendum eſt illud Solonis:

Tu ſi ſapis, fac ſingulos probe obſerves,
Ne forte quiſquam tegat, quod habet intus
Odium: & interim vultu loquatur blando,
At lingua duplex ex atra ſonet mente.
Ergo proborum appetendum conſortium:
Boni ſibi hoc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam, hoc probis precium eſt. eo mihi magis lubet.
Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

Plaut. *in Trinum.*

CAPVT XXXIV.

De Subditis: & quibus modis quis Subditus fiat.

SVbditus eſt, qui juriſdictioni ſubeſt, in quo illa exercetur. Præter Principem autem omnes omnino; qui illi ſubſunt, ſubditi ſunt: at princeps ſubeſt nemini, niſi Deo & natutæ. Dn. Præcept. Vulteius *lib. 1. Iuriſp. c. 15. num. 3.* Fiunt Subditi origine & domicilio. Origo ſive nativitas ſubditum facit *l. 1. pr. l. 6. & l. finge. §. 3. ff. ad Municip.* Quod ſi quis ex diverſarum civitatum parentibus natus ſit, patris non matris conditionem ſequitur. *l. 1. §. 2. ff. eod. l. 3. C. de municip. 10. C. 38.* & ibi Cujac. *l. nullus 44. C. de decur.* niſi filius ſit vulgo quæſitus. Is n. matris originem ſequitur. *lib. 1. in fi. l. ejus qui 9. ff. ad Municip.* Domicilium conſtituit ſubditum, in quo quis fortunarum ſuarum ſedem fecerit. *l. 3. & ſeqq. ff. eod. c. licet ratione, de for. compet.* Non vero nuda ſolum conteſtatione domicilium inducitur. *l. 20. ff. eod.* nec ſolius emptione domus. *l. 17. §. 13. d. t.* Sed re & facto. *l. 20.*

27. eod.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

27.*eod.* h.e. ipſa habitatione concurrente cum animi conteſtatione. Dn. Præceptor Gœddeus *ad l.* 203. *n.* 1. *ff. de V S.* Quanto vero tempore domicilium contrahatur, Dd. diſcrepant. Alii decennii habitatione hoc fieri ajunt. Soar. *in com. opin. lit. D. n.* 115. Molin. 5. *conſ.* 61. *n.* 21. Alii judicis arbitrio hoc relinquendum putant. Menoch. 1. *arb. cent.* 1. *caſ.* 86. *n.* 16. In civitatibus Germaniæ paſſim incolatus poſt annum acquiritur: neque permittit Magiſtratus, advenam diutius ibi commorari, ſi lapſo anno jura civium redimere nolit. Gail. 2. *obſ.* 35. *n.* 8. Venetias annos 14. incolere neceſſe eſt iis, qui jura civium plebejorum adipiſci velint: qui tamen ab imperiis omnibus & omni ſuffragiorum jure ſummoventur. Bodin. *lib.* 1. *de Rep. c.* 6.

Cæterum incola obligatur ad obſervantiam conſuetudinum ejus loci, in quo habitat. *l. incola.* 29. *l. ff. ad Municip. l. un. C. ubi pet. tut.* Si extra illum locum deliquerit. tradunt Dd. non puniri eum, eſſe ſecundum loci domicilii ſtatutum. Rochus Cort. *tract. de conſuet. n.* 724. *& ſeqq.* Phil. Franc. & Dd. *c. ut animarum* §. 1. *arg. illius text. de conſtit. lib.* 6. Bal. & Ang. *in l. fin. ff. de juriſd. om. jud.* Poteſt autem quilibet ſponte ſua domicilio renunciare, quod tum fieri cenſetur, cum ſe ſuaque bona in alium locum transfert. *l. incola* 34. *l. nihil* 31. *ff. ad Municip.* Sed renuntiatio plerumque fit cum onere, ſecundum cujuſque loci conſuetudines, ut nimirum renunciantes de bonis ſuis Magiſtratui aliquid penſitent: quæ penſitatio *Nachſtewr* dici ſolet. Domicilio vero originis de jure communi renunciare non poſſumus, quocunque enim ſe transfert civis originarius, nihilominus jus originis retinet. *l.* 4. *C. de Municip.* nempe quoad munera & honores. Gail. 2. *obſ.* 36. *num,* 5. ſecus eſt quoad juriſdictionem: nam forum originis amittitur, relicto originis domicilio, atque alibi novo conſtituto. De conſuetudine vero civis originarius renuncians civitati, & domicilium

alio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

alio transferens, deſinit eſſe civis, non ſolum quoad munera, verum etiam quoad juriſdictionem, Matth. de Afflict. *deciſ.* 384. Gail. 2. *obſ.* 36. *n.* 7. *& ſeqq.*

CAPUT XXXV.

An peregrini habendi in numero Civium?

PEregrinos in civitatem multi præmiorum magnitudine ac immunitatum illecebris alliciunt: ſive ad ſuos cives erudiendos, ſive ad finitimos debilitandos: ſive ad opes & copias cogendas: ſive ad immortalem gloriam, quam ſeſe adepturos ſperant, ſi oppida à ſe fundata civium multitudine ac rerum omnium abundantia reddant clariora. Hoc pacto Theſeus populoſiſſimas effecit Athenas. Plut. *in Theſ.* Et Alexander M. urbem ad oſtia Nili conditam, quam de nomine appellavit Alexandria. Ioſeph. *l.* 3. *Bell. Iud.* Et Cæſar non ſingulis tantum hominibus, ſed etiam integris nationibus civitatem aſſignavit. Cicer. 1. *Phil.* quem imitatus Antoninus Imp. qui civitatis jus, quod antea magno conſtabat, omnibus in Imp. Rom. degentibus conceſſit. *l.* 17. *ff. de ſtatu hom.* Quin ipſam Romam plerique patria ſua extorres incolebant: alios alliciebat ambitio, alios neceſſitas officii publici, alios impoſita legatio, alios luxuria, opulentum & oportunum vitiis locum quærens: alios liberalium ſtudiorum cupiditas, alios ſpectacula. Quibuſdam venalis eloquentia, multis & forma. Erant præterea in Municipiis complures, qui ſuis poſſeſſionibus derelictis, novas ambierunt, dubium an naturali quadam transferendi ſedes irritatione commoti. Sed enim, receptis in urbem peregrinis, nihil magis extimeſcendum, quam quod peregrini mores inducuntur; atque inter eoſdem cives diverſa vivendi ratio habetur, civiumque jura nonnihil ab exteris labefactantur: nam quod locuſta ſegeti, id civitati peregrinus.

Caſ. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Caſ. 5. *pol.* 3. Quæ res Spartanos forte movit, ut peregrinos civitatis participes eſſe noluerint. Tzezes *Chil.* 7. *hiſt.* 130. Xenoph. *de Reb. Spart.* Ipſoſque etiam Athenienſes aucta civitate peregrinos excluſiſſe Plut. *in Pericle* commemorat: quod peregrinitatem in urbem invectam, multis creaſſe infortunium didicerant. Ariſt. 5. *pol.* 3.

Accedit quod cuique in externis locis minor eſt ad facinus verecundia. Cicer. *lib.* 4. *Ep. fam. ad Marc.*

Recipi tamen poſſunt interdum quibuſdam conditionibus: nempe ſi bonæ ſint nationis, ſi præter meritum ſuum miſeri, aut religionis cauſa ſolum vertiſſe videntur; ſi denique magna ſit civium penuria, ut neceſſe ſit, externa præſidia appetere.

CAPUT XXXVI.

An Iudæi ſint habendi in numero Civium?

MIſera hæc gens vivum iræ divinæ ſpeculum eſt, peragratur varias mundi plagas, patria ſua extorris, & nuſquam fere tuto collocatur loco. Sed eſtne ex uſu Reip. eam admitti in civitatem? Sane qui negant, impietatis & blaſphemiæ eorum nomine commoventur, ne idipſum concedant. Stante politia Iudaica, lex illis fuit à Deo poſita, ne quem ſuo cœtui admiſtum haberent blaſphemum, impiumve, eum repertum devovendum diris: quid nunc, annon quod in aliis æquum putaverunt, in ſua perſona valere patiantur? Fœnus agitant, & Chriſtianos in fraudem pellicere, laudi ducunt. Artes, præter fœnerationem, fere nullas exercent: aut, ſi quas habent, earum vim univerſam ad Chriſtianorum incommodum dirigunt. Vt marſupia fœnore, ita facultates corporis vitales medicamentis exhauriunt, & experimenta per mortes agunt. Langius *lib.* 1. *Ep. Med.* 21. Neque enim medicamentum ab iis eſt ſumendum. *c. nullus eorum* 28. *q.* 1. Quibus de cauſis non toleran-

tolerantur in quibuſdam regnis & rebuſp. Galliam non incolunt. Gaguin. *lib. 7. hiſt.* Franc. Petr. Greg. *in Syntag. jur. lib.* 22. *c.* 3. *n.* 23. Et à pleriſque Germaniæ provinciis ſunt extorres.

Verumenimvero honorem hunc habeamus genti miſeræ, & omnium potius miſericordiam, quam indignationem in ſe commoventi: Contemplemur iſta divinæ vindictæ ſpecula: & exinde in animum nobis revocemus, quantopere hæc gens olim prę reliquis floruerit, tantopere nunc contemtu ſordeſcere. Nec eſt, quod prorſus de illorum pervicacia nobis inſideat, nam converſionem eorum ante mundi finem fore diſerte prædicit divina veritas. *Rom.* 11. *v.* 26. Soph. 3. *v.* 7. *&* 8. *Hoſ* 3. *v.* 4. Quin & olim collegia Iudæorũ, permiſſu ſuperiorum, habita, *l.* 15. ἤδη καὶ Ἰουδαῖοι. *ff. de excuſ. tut. l.* 3. *§. ult. ff. de decur. l. circumcidere. ff. ad l. Corn. de ſic. Cujac.* 7. *obſ.* 30. eoſque nec vetus Chriſtianorum Eccleſia rejicit.

Certis tamen conditionibus tolerari poſſunt: ut tranquille & pacifice vivant, ut habitu utantur à Chriſtianis diverſo *c. in nonnullis.* 15. *ext. de Iudæis,* ne præficiantur officiis publicis *c. cum ſit nimis* 16. *c: ex ſpeciali ext. de Iud.* ne Chriſtianos habeant pro ſervis. *c. Iud.* 5. *c. multum* 2. *c. adhæc.* 8. *c. etſi* 13. *ext. de Iudæis* ne novas Synagogas ſibi extruant. *c. de Iud.* 3. *ext. de Iudæis.* Cu ac. 16. *obſ.* 3. *l. ult. C. de Iud.* Denique ne matrimonia cum Chriſtianis ineant. *c. ſi quis Iudaicæ in pr.* 28. *q.* 1. *l.* 5. *C. de Iud.*

CAPVT XXXVII.

De officio ſubditorum erga Magiſtratum.

SVbditorum eſt Magiſtratui ſincero ex affectu debita præſtare officia, quæ verſantur in exhibitione honoris, obedientiæ, tributi & operum militarium.

Honor eſt in recognitione ſuperioritatis, & veneratione

neratione Majeſtatis tanquam divinæ. *Pſal.* 82.6. Time Deum, honora Regem. 1. *Petr.* 2.7. Atque hunc honorem comitatur vera benevolentia: quam declarant pii ſubditi, cum preces pro ſalute Magiſtratuum fideliter concipiunt. 1. *Tim.* 2. exemplo captivorum in Babylone: qui etiam pro Magiſtratu Ethnico orare ſunt ſoliti. *Ier.* 29. & Seniorum, qui Davidis doluerunt vicem. 2. *Sam.* 12. Peccant ergo, qui calumniis Magiſtratum inſectantur. *Exod.* 22. & qui ſingula illius facta rimantut, & ad deteriora flectunt. Hi pœnas dabunt ſuæ curioſitatis & vaniloquentiæ. 2. *Pet.* 2. *v.* 10. una cum Chamo, generoſi patris degenere filio *Gen.* 9.

Obedientia ſubditis incumbit in politicis quidem omnimoda. Omnis enim anima poteſtati ſubdita ſit. *Rom.* 11. *v.* 3. cui ſi quis reſiſtit, ordinationi divinæ ſe reſtitiſſe noverit, *Rom.* 13. *v.* 2.

Edictis itaque Magiſtratuum durioribus, & fortaſſe iniquis mos gerendus eſt. 1. *Pet.* 2. *v.* 18. 1. *Sam.* 8. *v.* 10. Illa licet quandam ſapiant injuſtitiam, ſubditi tamen juſte ita plectuntur à Deo occultis quibuſdam de cauſis: Iſti vero talia jubentes divinam vindictam non effugient, & immane torquebuntur. *Sap.* 6. Quid ſi contra conſcientiam in religionis negotio quid jubeant? Reſpondet Petrus: Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Cui conſentit apud Platonem Socrates dicens: πείσομαι τῷ θεῷ μᾶλλον ἢ ὑμῖν. *Obediam Deo magis, quam vobis.* Quamdiu Imperator non jubet divinis mandatis contraria, tamdiu parendum: ſin ſecus: tum cœleſtis Imperatoris ratio potior: Ille corpus tantum, hic & animam perdere poteſt: Ille gladium, hic gehennam minatur. Quid vero licetne Subditis adverſus Magiſtratum illicita mandantem, arma ſumere? Non ſane videtur: qui enim gladium privata auctoritate ſibi uſurpat, eodem peribit. *Matt.* 26. *Prov.* 24. *v.* 21. & 22. Quod ſi debita officia non præſtant ſubditi, Magiſtratus bona eorum capere poteſt, & tenere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nere tantiſper, donec ad frugem redeant. *l. ſi quis* 6. §. 1. *de pœn.* Gail. 1. *obſ.* 17. *nu.* 8. Neque poſſunt ſe auctoritate propria ſubducere ab obedientia ejus, qui propter delictum privandus eſt jurisdictione, ante ſententiam privationis, *c. nonne.* 8. *q.* 4. *c. ſæpe, ext. de appell.* Retinetur enim adminiſtratio uſque ad ſententiam. Bart. *in l. poſt contractum.* 15. *ff. de donat. arg. l. aufertur.* 46. §. *in reatu ff. de jure fiſci l. reo.* 41. *ff. de ſolut.*

Tributi præſtatio etiam facienda eſt ſubditis, ut ſub tutela Magiſtratus commodius vivere poſſint *Rom.* 13. *v.* 8. *& ſeq.* Tributa enim ad conſervationem gubernationis judiciorum & pacis publicæ indicuntur: ut dicetur infra *lib.* 4. *cap.* 19.

Denique in operis militaribus ſpectantur ſubditorum erga Magiſtratum ſtudia: quotiescunque illa ſuſcipiuntur ad defenſionem Reipubl. & tranquillitatis civium: qua de re infra *lib.* 6. latius.

CAPVT. XXXVIII.

De Numero Civium.

Non ſatis probe proſpectum videtur civitatibus populoſis: quoniam confuſionem munerum civilium introducit multitudo civium: atque illi ipſi, qui intra eadem mœnia degunt, ita inter ſe ignoti ſunt, moribusque aliquantum diſcrepantes, ut pene alii eſſe videantur. Inde periculis communibus ingruentibus animorum ſequitur diſtractio: & quæ eam comitatur, ſeditio. An fructuoſa ſit tanta civium copia, viderint ii, qui habenas populoſiſſimarum civitatum moderantur. De Venetorum & Athenienſium cenſu vid Bodin, *lib.* 4. *de Rep. c.* 1.

Mediocri itaque civium numero contenta civitas felicius effloreſcet: Si tamen jam multi radices egerunt, non ideo exſcindendi, ſed potius in claſſes digerendi, curiisque & collegiis diſtribuendi ſunt, quod feciſſe Servium Tullium memorat Florus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Florus *lib.* 1. *c.* 6. cujus ſolertia ita ordinata eſt reſp. ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur, ac ſi maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur. Flor. *ibid.*

CAPUT XXXIX.

De ordine Equeſtri, & Nobilitate.

PRimus civium in Rep. ordo eſt Equitum ſive Nobilium: Horum tres gradus deprehendimus. Primo loco collocantur ii, qui & ſua & majorum virtute nobiles ſunt, armis vel literis claritatem adepti. Secundo gradu ſunt ii, qui tantum ſua virtute ſunt nobiles, accedente beneficio Principis, nobilitatis jura concedentis. Tertio loco ſunt, qui tantum majorum crepant imagines, propriæ virtutis egentes. In hos quadrat iſtud Iuven. *Sat* 8.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictosque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos?
Quis fructus generis tabula jactare capaci
Famoſos equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male vivitur?

Et illud Ovid. *ad Piſon.*

---perit omnis in illo
Gentis honos, cujus laus eſt in origine ſola.

Vnicum enim Nobilitatis fundamentum eſt Virtus: quæ.

--omnibus rebus anteit profecto;
Libertas, ſalus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, ſervantur.
Plaut. *in Amphytr.*

Privilegia nonnulla ordini huic vel legis beneficio, vel conceſſione Principis, vel conſuetudinis vigore indulta ſunt, horum aliqua inducemus. Potiſſimum eſt, ſi deliquerint, quod mitigari illis pœna ſolet, niſi atrociſſimum fuerit crimen.

l. ſacri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

l. ſacrilegi. pr. & §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. l. ult. ff. de incend. ruin. naufr. l. ult. de ſepul. viol. l. 2. de term. moto. l. 11. de pœn. l. 6. §. 2. in fin. ff. de interd. & releg. Ita legimus apud Sueton. in Aug. *c.* 5. quod C. Lectorius adoleſcens patricii generis ad deprecandam graviorem pœnam adulterii natales inter cætera allegarit: & quod Scaurus propter vetuſtam nobilitatem, & recentem patris memoriam abſolutus fuerit. Valer. Max. *lib.* 8. *c.* 1. Vide quæ dixi ſupra cap. 20. Nec poſſunt ſubjici torturæ, *l. omnes judices* 33. *C. de decur. l.* 10. *l. ſever.* 10. *C. de dignit. lib.* 12. *l. milites* 8. *l. Divo.* 11. *C. de quæſt. l. nullus* 4. *C. ad l. Iul. Majeſtat. l. Deſertorem* 3. §. 1. *ff. de re mil. c. nullus* 6. *q.* 1. uſque adeo ut Iudex, qui nobilem torturæ ſubjecerit, capitaliter delinquere dicatur. Bald. *in l. Decuriones, C. de quæſt.* nec conſuetudo in contrarium valeat per tex. *l.* 2. §. *in filiis. ff. de Decur. l. omnes C. eod. l. Divo Marco. C. de quæſt.* Iaſ. *ad l.* 32. *n.* 66. *ff. de legib.* Huic privilegio affine eſt, quod per procuratorem comparere poſſunt in criminalibus. *l. ult. C. de injur.* & ſi condemnentur, à furcæ ſupplicio ſunt immunes. Schrader. *in feud. part.* 8. *cap.* 3. *num.* 66.

Nobiles etiam ſunt immunes à muneribus publicis. *l. præcipimus. l. ſenatorum l. quoniam, C. de dignit. lib.* 12. habentque prærogativam in aſſequendis Magiſtratuum muniis, quemadmodum etiam in dignitatibus & beneficiis Eccleſiaſticis Canonicatuum præferuntur ignobilioribus. Tiraq. *de Nobil. c.* 20. *num.* 10. *& ſeqq.* Præterea, ſi conveniantur Nobiles in quantum facere poſſunt, relinquuntur eis ampliores ſumptus, quam ignobilioribus, nempe ut lautius ſeſe alere poſſint. *c. non cogantur* 41. *diſt.* & ſi qui ex iis non poſſident immobilia, ſatisdare non tenentur. *l. quoties.* & ibi Bart. *C. de dignit. libro* 12. Cæterum de aliis Nobilitatis juribus vide eleganter diſſerentem. Tiraq. *tr. de Nobil. c.* 20. Nos de amiſſione nobilitatis pauca ſubjicimus.

Cauſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Cauſarum ex quibus amitti dicitur Nobilitas, aliæ ſunt apparentes, aliæ veræ. Illius farinæ ſunt 1. paupertas, 2. advocandi, & 3. judicandi munus. Hujus, vitæ turpitudo, & profeſſio ſordidarum artium.

Paupertate non amittitur nobilitas. *arg. l. humilem C. de inceſt. nupt.* Etſi vero vulgo ludibrio eſſe ſolent nobiles iſti (quandoquidem.

Et *genus, & virtus, niſi cum re vilior alga eſt.* Horat. 2. *ſerm. Satyr.* 2.) veriſſimumque ſit, neceſſitate preſſis decora à majoribus parta, oneri eſſe: impudentiam in quæſtu haberi: Non tamen ideo privilegiis Nobilitatis excidunt. Abſint licet Nobilitatis fulcra & columnæ, Divitiæ, ipſa tamen nobilitas & generoſitas manet, Stob. *ſerm.* 86. Tiraq. *c.* 25. *num.* 1.

Advocandi autem munus nobilitatem abolere non poteſt: præſertim ſi in ſummo Imperii Tribunali id fiat: namque laudabile eſt eorum officium, *l. laudabile, C. de advocatis diverſ. judic.* & honoratum *l. quiſquis* in fin. ibi *honori ſuo. C. de poſtul.* Ita Germanicum oraſſe cauſas refert Suetonius *in Calig. c.* 3.

Denique nec Iudicandi munus ullam Nobilitati maculam inurere poteſt: nam quæ major poteſt eſſe gloria, quam præeſſe judiciis: per quæ conſervatur hominum ſocietas? *l. judices, C. de dignit. lib.* 12. quis non eum, qui litibus decidendis operatur, ſummis honoribus digniſſimum exiſtimet? *l. ſemper in pr. ff. de jur. immunit. l,* 3. §. 1. ibi. *jure honoris, ff. quod met. cauſ. l. obſervandum in fin. ff. de offic. præſid.* Vnde major profeſſioni auctoritas, quam quod filiof. judici in patrem jus competit? *l. ille à quo* §. *ult. & l. ſeq. ff. ad Trebell.* Nec deſunt exempla nobiliſſimorum hominum, qui juridicundo præfuerunt. Inter illos Priamus apud Virgil. 7. *Æneidos* Romulus & Tarquinius apud Livium. *libro* 1. Philippus Macedo, & Alexander M. apud Plut. *in Apopht.* Auguſtus apud Sueton. *cap.* 33.

Iul.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Iul. Cæſar apud eundem *c.* 43. Galba apud Val. Max. *lib.6. c.*2. Veſpaſianus apud Dionem: Trajanus: Hadrianus: Severus: & alii. Sed hactenus de apparentibus amittendi nobilitatem cauſis. Subjungemus veras.

Certiſſimum eſt eum, qui illicitas exercet artes, indignum ſe nobilitate facere. *l.ſi qua. C. de ſec.nupt. l.*1.*C.ubi Senatores vel clariſſ.C.nobilis.*2. *q.*5. adeo ut etiam filiorum nobilitati præjudicet. *l.Divo Marco* 11. *C. de quæſt.* Si ſcilicet poſt delictum, & ob id abrogatam nobilitatem ſint editi. Vid. Tiraq. *de nobil.c.*85. Cravet. *conſ.*165.

Porro artium ſordidarum exercitiis non obfuſcatur tantum nobilitas, ſed & plane tollitur. Illiberales & ſordidi ſunt quæſtus (ait Cicer.1. *off.*) mercenariorum omnium: quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces authoramentum ſervitutis. Atque eam ob cauſam Romæ quæſtus omnis patribus indecorus eſt viſus. Livius *lib.*21. Et Tarquinium viliorem fecit, quod mercaturam pater ejus exercuiſſet. Valer. Max. *lib.* 1. *cap.* 4. Nec non Veſpaſianum Imper. quod negotiationes vel privato pudendas uſurparit. Sueton. *cap.*16. Et Capitolinus inter Pertinacis ſordes numerat, quod mercaturæ operam dederit. Indigna ergo nobilioribus videri debet omnis Negociatio, vel minimi lucri cauſa ſuſcepta. *l.nobiliores, C. de commerciis & mercator.l. ne quis C. de dignit. lib.*12. Mynſing.6.*obſer.*54. Tiraq. *de Nobil. c.*33. niſi hoc ipſum ſumma neceſſitate alicui impoſitum ſit. Nam & M. Æmilio Scauro nihil offecit, quod pater ipſius paupertate coactus Carbonariam exercuiſſet. Iac. Curt. *comm.*1.*lib.*2.*c.*29. Nos ab ordine Equeſtri ad claſſem litterarum tranſitum facimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XL.

De Theologis.

MAgna Theologorum in ordine litterarum dignitas, magnum eorum munus. Nam glorioſæ vocis confiſi munimine divina myſteria populo enunciant, ſimplicioribus viam monſtrant ſalutis æternæ: gregemque ſibi commiſſum ſectari virtutem, averſari ſcelus non tam monitis quam exemplo docent. Noverint, ſe intra cancellos ſuos eſſe debere conſtrictos: meminerint, abſurdiſſimum eſſe, ſi cauſarum ſecularium peritos ſe oſtenderint, *c. cum ad verum. diſt. 95. c. ſacerdotibus in fin. & toto tit. Ne Cler. vel Monach. ſec. neg. ſe immiſc. Nov. Leon. 86. l. repetita verſ. abſurdum, C. de Epiſc. & Cler.* Talium curioſitas publicis Magiſtratus edictis refrenanda eſt: ut eorum, qui foris quidem præ ſe ferunt modeſtiam, intus faſtu & ambitione nimis turgent, dealbatis ſepulcris ſimiles: ſuntque in aliorum vitiis lyncei, in ſuis talpa cœciores: ſive, ut loquitur Cobares apud Curtium, *lib. 7. c. 7.* in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quam in alieno. Nempe privati odii pertinacia tales ſtimulat, ac maledictis proſcindere ſolent immerentes.

CAPUT XLI.

De Iureconſultis & Advocatis.

DOlendum proh dolor! tam ſiniſtra vulgi judicia paſſim audiri de Iureconſultis & Advocatis, qui dirimunt ambigua fata cauſarum, ſuæque defenſionis viribus in rebus ſæpe publicis ac privatis lapſa erigunt, fatigata reparant: quique non minus provident humano generi, quam ſi præliis atque vulneribus patriam parenteſque ſalvarent. *l. 14. C. de Advoc. diu. judicior.* Miſeri illi plebeculi aut inſcitia, aut invidia, id quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Rabularum eſt proprium, impingunt Advocatis. De Rabulis, quos aut rei domeſticæ abſorpta ſubſtantia, aut cæcus ambitionis æſtus, in forum egit, verum eſt illud Caſſiodori: *Horum ſi nares afflaverit cujuſquam rubiginoſi aura marſupii, confeſtim videbis illico oculos Argi, & manus Briaci, & Sphyngarum ungues. & perjuria Laomedontis, Vlyſsis argutias, Sinonis fallacias, fidem Polymneſtoris, & pietatem pigri Leonis adhiberi*. Horum vaniloquas linguas præcidendas eſſe ſcribit Bernhardus *libro. 2. conſid. ad Eugen.*

Huic uni ſolent ſtudio ſe dedere & arti.
Verba dare, ut caute poßint pugnare, doloſe
Blanditia certare, bonos ſimulare viros ſe,
Inſidias facere, ut ſi hoſtes ſint omnibus omnes.

Lucil. *apud Lactant. lib. 5.*

Iſta viliſſima capita forenſia, pecora, ac togati vultures. Apul. 10. *Met.* qui audacter cum Cicerone profitentur, ſe tribus menſibus futuros ICtos: neutiquam comparandi ſunt cum Aduocato legum & morum perito, qui eſt

Inſigne mœſtis præſidium reis,

Horat. 2. *Od.* 1.

Rabularum iſte venalis grex,

Sen. *in Apotheoſ.*

Clamoſi rabioſa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat.

Sen. *in Herc. fur.*

Advocatus moderate & prudenter labentibus rebus ſuccurrere, lapſas reſtituere novit.

Ceſſent ergo vaniloqua vulgi judicia: & licet non ceſſent, Advocati tamen probi iſtis non commoventur, perinde ut equus generoſus canum latratus alto ſupercilio deſpicit. Advocatos autem intelligimus omnes omnino, qui cauſis agendis quoquo ſtudio operantur, *l. 1. §. 11. ff. de extraord. cogn.*

C A-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XLII.

De Medicis & Alchymiſtis.

EAdem hic repetenda eſt querela, quod Medicis nonnulli peſſimo ex affectu laudem ſuam detrahunt: ne ſine autoritate aliquid protuliſſe videantur, farraginem ſcommatum conſarcinant, ex ſcriptoribus omnis ævi, iiſque integram Medicorum famam onerant. Ajunt, Romę exiguum Medicis habitum honorem, idque exinde colligi, quod templum Æſculapii extra urbem poſitum: quod & Servis hoc ſtudium familiare fuerit: deprehendi id ex Quintil. *lib.7.c.2.* Sueton. *in Nerone* Senec. 2. *de benef. cap.* 24. Et quod fortius eſt, ex l. Thais, §. Lucius. 6. ff. de fideic. libert. l. alimenta, ff. de alim. & cib. leg. l. Seio, ff. de ann. legatis. Romam ſine Medicis annos amplius 600. floruiſſe. Bodin. *de rep.* Et Babylonios expuliſſe eos urbe. Herod. *lib.* 1. Progrediuntut etiam paulo longius Medicorum irriſores, experimenta eos per mortes aliorum ſolere facere. Plin. *lib.29.N.H.c.*1. adeoque non ferendum, delicta eorum manere impunita. Sed non advertunt iſti ſcioli ſacratiſſimæ hujus ſcientiæ dignitatem, quam & ab ipſo Deo, & à præclariſſimis orbis Monarchis, & à quotidiano uſu obtinuit.

A Deo. Nam hanc ipſam profeſſionem ſanctiorem reddit, quod Medicinam ipſe Chriſtus laudabiliter exercuit, ſanando hæmorrhoides *Marc.* 5.22. paralyſin. *Matth.*9. febrim *Ioh.* 4. alioſque morbos innumeros. Et herbas eo fine condidit, ut eſſent, qui eas uſui hominum ſalutari applicare noſſent.

A Principibus non minor conciliata eſt huic diſciplinæ auctoritas: nam & eximiam illius ſcientiam calluerunt, qui ſequuntur.

Mithridates, XXII. gentium Rex, non ita ſeſe oblectavit aut audiendis legationibus, aut veneratione ſubditorum, quam cultu Medicinæ: no-

men ab illo adeptum eſt Alexipharmacon contra venena. Galen. *lib. de commendationibus Theriacæ ad Cæſ.*

Maſiniſſa ille præfracta cervice præditus adverſum labores, non multos ſecum duxit Medicos, ſed in ſpelunca quadam deliteſcens ſua ſibi obligavit vulnera. Livius *lib.9.dec.2.*

Iiſdem ſtudiis occupatum fuiſſe Salomonem accepimus à Ioſepho 8. *antiq.2.*

Et Iubam Regem Mauritaniæ, qui volumen ſcripſit de Euphorbio. Plin.*lib.25.c.7.*quemadmodum & Gentium Illyricæ Regem, à quo Gentiana dicitur.

Vſus vero Medicorum in Rep. eximius eſt. Nam non tantum ad ægros animi ſui ſollicitudinem referunt, ſed etiam ad validos & robuſtos, quibus rationem conſervandæ ſanitatis præſcribunt: Atque ut parva ſæpe ſcintilla neglecta maximum excitavit incendium: Curt. *l. 6.* Ita, quod primum leve nobis videtur in corpore malum, excreſcit in morbos acutos, non adhibita cura Medici. Recte enim illa adhibenda: nam in moribus nihil eſt magis periculoſum, quam immatura medicina. Sen. *conſ.ad Heluid.*

Olim etiam Medici ſimul erant Chirurgi. *l. qua actione §. ult. l. idem juris, ff. ad l. Aquil. l. cum de lanionis, §. in inſtrumento, ff. de inſtruct. vel inſtrum. leg.*

Contemplatione utilitatis, quæ per Medicos accedit Reip. immunitatem illis conceſſit Auguſtus. Dion *lib.35.* qui & Archiatro ſuo Antonio Muſæ non vulgare gratitudinis monumentum erexit. Pli. 29.N.*H.c.*1.

Alchimyſtæ, an in civitatem admittendi, magnis experimentis, majoribus diſpendiis famigerabilis eſt diſceptatio. Excludit illos Petreus in *Theſaur. concl. crim. th.*168. & ſalſe eos deridet Eraſmus *in Alcumiſt.* itemque Rolleñh. *in ſua βατραχ.* Et Euphormio Luſininus *in Satyrico Eleg.* quod ut

plurimum

plurimum pro carbonibus cineres, pro metallis & auro cinerum favillas micantes in furno relinquant. Lang. *ep. med.* 52. nec verum aurum, ſed tantum apparens conficiant. Bald. *cap.* 1. *col.* 5. *ext. de conſtit.* ſive auro quid ſimile. D. Th. 3. *ſent. diſt.* 7. *q.* 3. *art.* 1. Nam probatiſſimo auro tria ſunt peculiaria, quod eſt tenuiſſimum, quod igne non conſumitur, quod non tingit. Freig. *lib.* 26. *Phyſ.* quæ Alchymiſtico non congruunt. Qua de re judicent alii: ego litem meam non facio: & hinc abeo ad Philoſophos.

CAPVT XLIII.

De Philoſophis, Oratoribus & Poetis.

NEmini dubium eſt, Philoſophiam ex ſua fœcunditate plurimas artes peperiſſe tanquam filios. Piccol. *tr.* 5. *Phil. mor. c.* 57. eamque virtutis eſſe indagatricem, & vitiorum expultricem. Cicer. 5. *Tuſc.* Nam finis illius in virtutum actione poſitus eſt. Ariſt. 1. *Eth.* 7. & 13. *Ethic.* 6.

Paulatim vitia atque errores excutit omnes.

Iuvenal. *Sat.* 13.. Nunquam illa ſatis digne laudari poteſt, cui qui paret, omne tempus ætatis poteſt ſine moleſtia degere. Cicer. *in Catone Majore.*

--- petite hinc juveneſque ſeneſque
Finem animo certum, miſeriſque viatica canis.

Perſ. *Sat.* 5. Caveant vero Philoſophi, ne verbis tantum ſapiant, re autem ſint *αὐόητοι*. Id curent.

Vt ſtudio mores convenienter eant.

Ovid. 3. *de arte am.* Hocque primum profiteantur, mercenariam operam ſpernere. *l.* 1. §. 4. *ff. de extraord. cognit.* quod fecit Crates Thebanus apud Laert. *lib.* 6. Spinæus *lib.* 1. *de tranq. an.* Eſt enim alienum viro, quod alteri præceperit, idipſum facere non poſſe. Cicer. 3. *Off.* Facere docet Philoſophia non dicere, & hoc exigit, ut ad legem ſuam

quiſque vivat, ne rationi vita diſſentiat: ut ipſa inter ſe vita unius, ſine actionum diſſenſione, coloris ſit. Maximum hoc eſt officium & Sapientię & judicium, ut verbis opera concordentur, ut & ipſe ubique par ſibi idemque ſit. Senec. *epiſt.* 20. neve profeſſio & deſiderium inter ſe diſcrepent. *lib. 6. C. de mun. patr.* 10. *c.* 41. Rari ſunt hujus generis Philoſophi: Vix ſingulæ ætates ſingulos ferunt. Cujac. *ad tit. ff. de excuſ. in lib.* 6. Atque illi, qui decreto ordinis approbati ſunt, vacationem à muneribus habent, *l. 8. C. de iis qui num. lib.* perſonalibus ſcilicet non patrimonialibus *l. 6. C. de mun. patr.* etenim vere philoſophantes pecuniam contemnunt, cujus retinendę cupidine fictam aſſeverationem detegunt. *l. 8. §. pen. ff. de vac. & excuſ. mun.*

Oratores Reip. inſerimus: non eos, qui litem ſerunt ex lite, quibus loquentiæ multum, ſapientiæ parum: Saluſt. qui corrumpunt judicia & plus nocent, quam illi, qui largitionibus utuntur, quod pecunia corrumpere prudentem nemo poteſt, dicendo poteſt. Amm. Marcell. *lib.* 30. quo ſenſu Ariſtoteles totum Rhetoricæ facultatis artificium in bene morata civitate ſupervacuum eſſe judicat: tantumque ob auditoris perverſitatem inventum; Audomar. Talæus *in Rhet. c.* 1. Sed eos admittimus, qui ſpectatæ ſunt virtutis, quorum opera eo eſt illuſtrior, quo facilius multitudo regitur, orationis præſidio adhibito.

Quid vero de Poetis dicendum? Sunt ne & illi habendi numero civium? Dubitationem facit, quod Iſidorus *lib.* 3. *Sent. de ſummo bono c.* 13. (cujus ſententia refertur *c. ideo diſtin.* 37.) ſcriptum reliquit, Chriſtianos à lectione Poetarum eſſe arcendos, quod per oblectamenta inanium fabularum mentem excitent ad incentiva libidinum: quod forte Platonem movit *lib.* 10. *de Rep.* & Spartanos, teſte Plut. *in Lac.* ut civitatis participes eos eſſe noluerint. Nec aliqua in jure civili iis tributa privilegia *l. Poetæ* 3. *C. de prof. & med.* ſive quod graſſationi-
bus

bus, hoc eſt, adulationibus ut plurimum dediti eſſent. Scip. Gentil. 2. *par.* 1. ſive quod veritatem, qua nihil nobis debet eſſe amabilius. Ariſt. 1. *Eth.* 4. aut involucris quibuſdam occultarent, aut ſæpius negligerent.

Exit in immenſum fœcunda licentia vatum,
Obligat. hiſtorica nec ſua verba fide.

Ovid. *lib.* 3. *eleg.*

Verum enim vero quis adeo literarum rudis eſt, qui non intelligat, poeſin mirabiles in animis hominum vires obtinere, multosque poetas dicere, quæ à Philoſophis aut dicenda, aut dicta ſunt? Sen *ep.* 8. Nam in omnibus veterum Poetarum figmentis vel hiſtorica latet narratio, velut in pugna Herculis cum Achelao bicorni, vel Phyſica, ut in fabula Phaetontis: vel moralis, cujus nonnulla adducam veſtigia. Annon Icarus in mare delapſus monet, neminem ſeſe altius efferre debere, quam pro ſorte ſua? Quid aliud Marſias excoriatus docet, quam non eſſe certandum cum potentioribus? Annon Danaes auro deceptæ fabula innuit, nihil tam eſſe munitum, quod non expugnetur pecunia? Quid Midæ votum, niſi avaros & inſatiabiles ſuis ipſorum opibus præfocari? Quid Sirenum cantus, niſi aſſentationem, ut rem omnium blandiſſimam, ita & peſtilentiſſimam? Plura in hanc ſententiam adducerem, niſi ad metam mihi redeundum eſſet. Veriſſimum eſt illud Horat. *in arte Poet.* de Poetis elogium:

Aut prodeſſe volunt, aut delectare Poetæ,
Aut ſimul & jucunda & idonea dicere vitæ.

Atque hæc res ipſis etiam regibus principibuſque ſtimulos indidit, ut poeſin excolerent. Nero ne ludicræ tantum Imperatoris artes noteſcerent, carminum quoque ſtudium affectavit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Sueton. & Tacit. 14. *ann. cap.* 2. Illi ipſi ſtudio Cotys Rex mire deditus: ad eum enim eſt elegia. 9. Ovidii *lib.* 3. *de*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ponto: & in hujus regno vates ille exulavit. Ita carus Crœſo Pindarus: Scipioni Africano Ennius. Auguſto Virgilius: Mœcenati Horatius: Domitiano Martialis: Gratiano Auſonius, &c.

Planiſſimum igitur eſt, Poetas non tantum in civitatem admittendos, ſed & ſummo honore afficiendos; Et magna poëſeos eſt cum cæteris artibus adfinitas. Ariſt. *de poet. cap.* 1. etiam cum Iuriſprudentia. Scip. Gentil. *lib.* 2. *par. c.* 2. Cæterum de delectu Poetarum habendo vide Scalig. *in lib. Poeticorum*. Natal. Comit. *in lib. Mythologicis*, Melch. Iun. *in Method. Eloq. c.* 8. & 10.

CAPVT XLIV.

De Natura Vulgi.

QVi non umbram gloriæ, ſed ipſum corpus ſectatur. in Pythagorico illo Symbolo acquieſcit: λεωφόρους ὁδοὺς μὴ στείχειν, hoc eſt, *popularibus viis non incedere*. Illi omnia vulgi vitia non inviſa, ſed ridicula eſſe videntur. Senec. *de tranq. an. c.* 15. Et ſane nil verius eſt Cleanthis verſibus relatis à Clem. Alex. *lib* 5. *Strom*. Latine factis à I. Cam. apud P. Cam filium 2. *Med.* 51.

Si ſapientiam amas, tibi ne ſit opinio vulgi
Ante oculos, populi neque ſit ſententia curæ.
Vana, pudore vacans, temerarias nam neque prudens
Nec juſtum eſt confuſæ hominum turbæ, nec honeſtum
Iudicium, invenieſque bonum hoc contingere paucis.

Felicem vero illum prædicarim, apud quem plus valet ratio, quam vulgi opinio. Cicer. 1. *parad. quive.*

——— nec ſumit aut ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.
Horat. 3. *Od.* 2.

Cæterum ut noſcas vulgi ingenium, ſequentibus velim imbui monitis. Eſtque vulgus.

1. Verbis ferox: Procacia plebis ingenia. Tacit. 2, *Hiſt*. Impigræ linguæ, ignavi animi. Sal. Præterea ubi

ubi bonis inſultare conantur: tum illum furorem nec ratio domare, nec pudor avertere poteſt.

2. Affectus ponit & ſumit. Nil quicquam facilius, quam in quemlibet affectum mutare populum. Quintil. 2. *declam.* Tam pronus eſt in miſericordiam, quam immodicus ſævitia fuerat. Tacit. 1. *hiſt.* & quos deſertos à fortuna conſpexit, ſtatim ſoluto pudore deſtituit. Expertus hoc ipſe Chriſtus & Apoſtoli. *Actor.* 2. & 3. Paulus apud Lycaones, *Act.* 14. & Melitenſes, *Act.* 28. David, 2. *Sam.* 5. Alcibiades, Phocion, Sejanus & Philotas apud Curtium, *lib.* 7. *prin.*

3. Stupidum, judicii expers. Non eſt conſilium in vulgo: non ratio, non diſcrimen, non diligentia. Cicer. *pro Planc.*

Nunc quo quis eſt è plebe ferme indoctior,
Auctoritatem aſſumit arrogantius
Dijudicandi in rebus obſcuriſſimis.
Et pertinaci (quod fere arrogantiæ eſt)
Animo tuetur dogma ſuſceptum ſemel,
Nec interim æquo expendit examine mala.
An recta ſint, quæ pertinaciter tenet.
Sed quum inter omnes maxime cæcutiat.
Cæcus videntes cæcitatis arguit.
Vt cui peruſta febre fervent viſcera,
Amara cuncta credit, unumque autumat
Se ſapere, quum deſipiat unus maxime.

Buchan. *in Iephthe.* Et quemadmodum ſcarabæi fugiunt unguenta, delectantur fœtoribus: Sic plebi peſſima pro optimis placent: praviſſimiſque opinionibus ea putat mendacia, quæ vel auditu nova, vel viſu rudia, vel certe ſupra captum cogitationis ardua videntur: quæ ſi paulo accuratius exploraris, non modo compertu evidentia, verum etiam factu facilia ſenties. Apul. 1. *Met.*

4. Negligit Remp. Privata cuique ſtimulatio: & vile decus publicum. Tacit. 1. *Hiſt.* Intenta mala, quaſi fulmen, optant duntaxat, ſe quiſque ne attingant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tingant. Saluſt. De victu tantum ſollicita eſt, eique una ex rep. annonæ cura. Tacit. 4. *hiſt.*

---duas tantum res anxius optat
Panem & Circenſes.
Iuvenalis.

5. Credulum. Nam facilis civitas ad credenda accipiendaque omnia nova. Tac. 1. *hiſt.*
Vilia ſunt illi, quæcunque prioribus annis
Viderat, & ſordet quicquid ſpectavorat olim.
Illud vero deteſtabile, quod quoquo modo audita pro compertis habet. Tacit. 3 *annal.*

6. Suſpicax. Municipale vulgus pronum ad ſuſpiciones. Tac. 2. *hiſt.* cujus exemplum eſt Actor. 16. *v.* 22.

7. Invidum. Nam virtus, dignitas & opes honeſtorum civium, titiones ſunt ad accendendum in plebe invidiæ ignem, alienis enim incrementis inimiciſſima invidia. Sen. *de tranq. c.* 2. Alit livorem infelix inertia, & omnes deſtrui cupiunt, quia ſe non potuerunt provehere, & ex hac deinde averſatione alienorum proceſſuum & ſuorum deſperatione obiraſcens fortunæ animus, & de ſeculo quærens, & in angulos ſe retrahens, & pœnæ incubans ſuæ dum tædet ſui, pigetque. Sen. *ibid.*

8. Leve & inconſtans, inſtar marinorum fluctuum accedentium & recedentium: quemadmodum apud Dionem loquitur Antoninus. Nam in multitudine eſt varietas, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum mutatio. Cic. *pro domo.* A natura diſcedimus, populo nos damus, nullius rei bono auctori, & in hac re, ſicut in omnibus inconſtantiſſimo. Senec. *ep.* 99. aut ſervit humiliter, aut ſuperbe dominatur: Libertatem, quæ media eſt, nec ſpernere, modice nec habere ſciunt. Livius *lib.* 23.

9. Lucri avidum. Vulgo ingens probrum eſt paupertas: magna gloria divitiis per fas nefaſque partis abundare: atque eò inclinat, unde ſpes emolumenti

lumenti oritur. Necato Iulio Cæſare, antequam aperirentur tabulæ teſtamenti ejus, in quo legata relicta erant populo, nec laudabant, nec vituperabant factam cædē; apertis teſtamenti tabulis, interfectores ſummo odio proſecuti ſunt. Plut. *in Cæſ.*

10. Superſtitioſum. Nam imbecilli animi facile ſuperſtitioſa concipiunt. Cic. *de divin.* Et nullus eſt animi morbus, tam multis erroribus perturbationibuſque ſcatens, & ex tam inter ſe diſſidentibus & pugnantibus opinionibus refertus, atque ſuperſtitio. Plut. *in lib. de ſuperſtit.* Stuckhius *de ſacrif. Gentil.* Eſtque error inſanus: amandos timet, quos colit, violat. Senec. *ep.* 123. *in fin.* Ex rebus, quæ caſu etiam naturali, modo tamen inſolito, oriuntur, prodigia auguratur. Paradin. *in Symb.* Scilicet is ſuperis labor eſt.

11. Rebus ſecundis pronum ad ſeditiones.

Heu cœcæ mentes, tumefactaque corda ſecundis!

Silius *lib.* 1. Quæ exemplo urbanos motus excitaverunt. Livius *lib.* 3. Nicet. *in vita Alexii Comneni* de Byzantino populo: *Eſt profecto*, inquit, *morbus hic omnium civitatum, ut plebs ſit temeraria, & magno impetu feratur, neque conſilio quicquam aggreditur, neque æquo animo ab inhoneſtis conatibus deſiſtit: & interdum fama tantum ſeditionis impulſæ igni magis exæſtuat, in enſes, in præcipitia, in marinos ſcopulos cœco furore ruit, &c.*

12. Ad plures inclinat: Multitudo vulgi more magis quam judicio, poſt alios alium quaſi prudentiorem ſequuntur. Saluſt. *ad Cæſ.* pecorum ritu, antecedentium gregem. Senec. *de vita beata.*

13. Favet fervidis: in quibus ſæpe nihil aliud quam vecors facundia. Tacit. 4. *hiſt.* Quicquid modeſtum, ignaviæ ſpeciem habet: quod circumſpectum & providum ſegnitiæ: quicquid autem abruptum & præceps, id vero forte: & virile cenſetur. Thucyd. *lib.* 3.

14. Sine Duce nil audet, Vulgus ſine rectore præceps, pavidum, ſocors. Tacit. 4. *hiſt.* Et nemo

facile rebus arduis ducem ſe præbet, comitem quivis: inſita mortalibus natura, quæ piget, inchoare. Tacit. 1. *Hiſtor.*

15. Dat vires famæ. Vagus primum & incertus rumor, mox, ut in magnis mendaciis, interfuiſſe ſe quidam & vidiſſe affirmant credula fama inter gaudentes, & incurioſos. Tacit. 1. *hiſt.*

16. Ludicris delectatur. Vulgo ſicut pueris omne ludicrum in precio eſt. Senec. Cæterum variant ingenia, & ſunt tam civitatum, quam ſingulorum hominum mores: genteſque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem proniores aliæ ſunt. Livius. *lib.* 45.

CAPUT XLV.

De Mercatoribus.

MErcatura eſt diffuſa vel reſtricta. Illa honeſtior eſt, ſi ſatiata quæſtu ſit, vel contenta potius. Cic. 1. *Off.* cujus in Republ. uſus eſt inſignis. Calliſtratus *in l.* 2. *ff. de Nund.* Illam Solon exercuiſſe ſcribitur, non tam lucri cupiditate impulſus, quam periclitandi videndique Cic. *in Bruto:* & Thales ille ſapiens, cum providiſſet olearum inopiam, omnes coemit, & anno inſequenti vendidit. Ariſt. 1. *pol.* 7. Atque hi poſſunt decurionatum & honores in ſua patria petere. *l.* 12. *ff. de decurion.*

Reſtricta Mercatura, quam alii ſordidam appellant, eſt eorum, qui mercantur à mercatoribus, quod ſtatim vendant. Nihil enim proficient, niſi admodum mentiantur. Nec vero quicquam eſt turpius vanitate Cicer. 1. *Off.* Et hos puſilli humiliſque animi, lucello inhiantes, quæſtuique ſeſe mancipantes, dixit Oſiander: quippe hos mercandi præceps cupiditas circa omnes terras, circa maria ſpe lucri ducit. Sen. *de brevit. vitæ cap.* 2.

Huc pertinent Dardanarii, qui emunt ut carius vendant: illi incidunt in l. Iul. de annona. *l.* 2. *ff. ad l. Iul.*

Iul. de annona. Sic dicta à Dardano quodam profligatiſſimo Mago: qui maleficis artibus annonam in granaria ſua avertere, menſuras in admetiendo minuere ſolitus eſt. Stuckius *libr.2.antiq. conviv.c.* 12, Turnebus *libr.9.adverſ.c.17.*

CAPVT XLVI.

De his, qui victum in Civitate procurant.

PRiore loco collocavimus, qui procurando victu in civitate occupati, cujuſmodi ſunt: Piſtores, Lanii, Coqui, Agricolæ, Venatores, Piſcatores.

Piſtores olim dicti ſunt, qui frumenta pinſebant, panem faciebant, nunc piſtrinarii. Quoſdam neceſſitatis cauſa comparatos deprehendimus in civitate, quoſdam delitiarum. Illi panem ſimpliciter conficiunt. De his eſt *tit.* 11.*C.* 16. & farinas molunt ſubiguntque. Cujac.16.*obſ.* 5. Qui delitias procurant, panem & mellita concinnantes edulia. Apul.*lib.*10. Dulciarii dicuntur. In hos Martial. *in fin.ſui op.*

Mille tibi dulces operum manus iſta figuras
Extruit, huic uni parca laborat apis.

Horum artem vulgarem appellat Cic. *pro S. Roſc. Am.* & à caſtris abeſſe jubet Vegetius 1.*de re milit.* Iſti invecti Romam *anno V.C.*508. Plin. *lib.*18. *cap.* 11. Polyd.Virg. *libr. 9. de rer. invent.c.*2. Stuckius *lib.2.antiq. conv. c.*13. Cum antea panem feciſſent ipſi Quirites, mulierumque id opus fuiſſet.

Laniis intra mœnia bene inſtitutæ civitatis vetitum ſit mactare tauros & ſues: ne, ſi paſſim lanienam exerceant, totam urbem reddant peſtilentem. Vide Eraſmi ἰχθυοφαγίαν.

Coqui viliſſima antiquis mancipia. Liv. *lib.*39. vilibus & illiberalibus artibus operam dantibus olim accenſebantur. Iul. Firmicus *lib.*3. *Aſtron.c.*9. Ariſt.1.*pol.*4. Servilis enim ars fuit habita. *l.legatis ſervis.* §. *ſi unus.ff.de leg.* 3. Veteres tamen Romani

coquos non habuerunt in ſervitiis. Plin. *lib.* 18. *c.* 11. Sed eos ex macello conducebant. Plaut. *in Aulul.*

Poſtquam obſonavit herus, & conduxit coquos,
Tibicinaſque haſce apud forum.

Et *in Pſeudol.*

– – – veniunt conductum
Coquum, nemo illum quærit, qui optimus & cariſſimus eſt;
Illum conducunt potius qui vtiliſſimus eſt.

Et in Rep. Laconica Coquinarium artificium vile habitum: nam cives nihil præter ſalem & acetum pro obſoniorum condimento dabant; quod cætera ab ipſis cibis atque à labore petenda eſſe dicerent. Plut. *in Apoph.* Spinæus *lib.* 5. *de tranq. an* Et ſane, ut nimius ſplendor oculos præſtringit, & ſonus acutior aures obtundit ac ſtupefacit: ita nimia curioſitas in ſuavitate cibis concilianda, ſæpe eos palato noſtro reddit inſipidos. Coquos rapaces appellat Euclio apud Plaut. *in Aulul.*

Cum ſenis manibus genere Geryonaceo
Quos ſi Argus ſervet, qui oculus totus fuit,
Quem quondam Iovi Iuno cuſtodem addidit,
Is nunquam ſervet, &c.

Paulatim vero invecta Aſiatica luxuria, Coquinaria, æſtimatione & uſu in precio eſſe, & quod miniſterium fuerat, ars haberi cœpit. Livius. *l.* 39. Plin. *lib.* 9. *c.* 1. 17.

Non ſatis eſt ars ſola coco, ſervire palato,
Namque coquus domini debet habere gulam.

Martial *in fin. ſui op.* Et non tantum artificibus, ſed etiam dignitatem habentibus civibus cocos adnumerat Ludovic. Roman. *in ſing. ſuo* 655. & Franciſc. Cremen. *in ſing. ſuo* 99.

Agricolæ deinceps collocandi ſunt, genus hominum Reip. fructuoſum, & induſtrium, quos ideo ſummæ prudentiæ & auctoritatis apud Græcos Plato, cum inſtitueret, quemadmodum civitas bene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

bene beateque habitari poſſet, inprimis neceſſarios duxit. Calliſtratus *in l.ſi quis 2.ff.de Nundinis.* Et ſane omnium rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil eſt Agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nil libero homine dignius. Cicero 1. *off.* Martial.*lib.*1.*epig.* Horat. *od.* 2.*epod.* & 2.*ſerm.* 6. Xenoph. Plin. Colum. Iucunditate illa eximia commoti ſunt multi heroes, qui vitam in arvis, relictis armis, exegerunt. Hercules manu ſua quercus ſeviſſe ſcribitur. Plin. *lib.*16.*cap.*44. Cyrus agriculturæ apprime deditus. Xenoph. & Cicer. *de Senect.* Eodem opere occupati Diocletianus Imp. Attalus R. Pergami. Tiraq. *tr. de Nobil.c.* 32. *num.* 5. M. Valer. Corvinus, qui ſexies Coſ. fuit. Val. Max. *lib.* 8. *cap.* 14. Maſiniſſa & Scipio ille Africæ domitor: aliique complures. Privilegia Ruſticorum vid. apud I. Plaut. *in l.*1.*C.de agric.& cenſit.l.*11.

Venatores egregio, & ad utilitatem & jucunditatem comparato labore occupatos ſubjungimus. Vtilitas inſignis eſt: quoniam natura nobis indulſit dominium in feras: Iam indagandi illas artificium haud leve reputatur. Non illum abſterrent pericula à feris objecta.

---manet ſub Iove frigido
Venator teneræ conjugis immemor,
Seu viſa eſt catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas,

Hor. 1.*od.* 1.

Vitamque ſub dio & trepidis agit
In rebus. Id. 3.*c.* 2.

Iucunditas utilitati non cedit in re venatoria:
Nam venator liberrimo ſub cœlo
Aut tradit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obſtanteis plagas:
Aut amite levi rara tendit retia
Turdis edacibus dolos:
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem,
Iucunda captat præmia.

Horat. *lib. epod. od.* 2.

Quinimo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Quinimo cum ſe ſopori credidit mente ſua jucunditatem illam magis magiſque repetit. Claudian. *lib.* 3.

Venator defeſſa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad ſilvas & ſua luſtra redit.

Piſcatores ſubjicimus: quibus volupe eſt
--- prædantibus hamis
Exhaurire lacus, patriæque alimenta ſenectæ,
Ducere ſuſpenſo per ſtagna latentia lino.

Sil. *lib.* 5. Piſcationem thynnariam exercere dicuntur, qui Latine Cetarii, Græce θυννασκοποὶ appellantur, nam & Cete Latini & thynnos cum Græci tum Hebræi dixerunt majora piſcium genera, imo & majora quęque animalia etiam terreſtria. Cujac. 24. *ob.* 22. De piſcatu vide Freig. *libro* 33. *phyſ.*

CAPUT XLVII.

De his, qui amictui proſpiciunt, ut ſunt Sartores. Textores, Pannifices, Pelliones, Sutores, &c.

Sartores abſtinere debent à confectione prohibitarum veſtium. Sic viris olim non licuit aureas ac ſericas paragaudas geſtare. *l.* 1. & 2. *C. de veſt. holoſericis* 11. *c.* 8. nec purpuram. *l. ult. C. eod.* Hotom. *in Comment. verb. jur.* Paragaudæ fuerunt ſericæ auro intextæ Phrygio ſive Barbarico opere: Turneb. 9. *adverſ. cap.* 11. Vopiſcus in Aureliano, alias monolores, alias dilores, alias trilores, & pentelores facit, pro numero intextorum aureorum filorum, quæ videntur lora appellaſſe. Sic & uſus veſtium ſericarum purpurearum tam mulieribus quã viris interdictus eſt. *l.* 4. *C. d. tit.* Non tamen puduit has veſtes uſurpare etiam viros levitatem propter æſtivam. In tantum à lorica gerenda diſceſſiſſe mores, ut oneri ſint etiam veſtes. Plinius.

Sartoribus accenſendi plumarii, qui olim veſtimenta ex plumis avium confecerunt, quo genere priſca luxuria delectata eſt:

Avium

Avium quoque verſicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis.

Prudentius *in Hamartigenia*. Senec. *ep.* 90. Non corticibus arborum pleræque gentes tegunt corpora? Non avium plumæ in uſum veſtis conferuntur? Vel qui acu pingentes exprimunt animalium vel hominum figuras.

Huc pertinent textores: quorum operas ex Poſidonio egregie deſcripſit Seneca *ep.* 90. Quæ textoribus lanam diſtribuit, dicitur lanipendia. *l.* 31. *ff. de donat. inter vir. & vx.*

Hos ſequuntur Sutores;

Dentibus antiquas ſoliti producere pelles,
Et mordere luto putre vetusque ſolum.

Mart. *lib.* 9. Hi calceamentis conficiendis operati. In horum cenſu quondam etiam Alfenus ICtus:

---Alfenus vaſer omni
Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna
Sutor erat, &c.

Horum variæ ſpecies: Crepida. Gell. *lib.* 13. *c.* 29. Vdones, ita enim legit Turneb. 1. *adverſ.* 13. ex lana hircinisve pilis ſolent confici. *l.* 25. §. 17. *ff. de auro & argent. leg.* de quibus Martial. *lib.* 14. *ep.* 140.

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti.

Sunt præterea Cothurni, Sculponeæ, Socci, Socculi: de quibus Suetonius in Vitellio: *cap.* 2. Pro maximo munere à Meſſalina petiit, ut ſibi pedes præberet excalceandos, detractumque ſocculum dextrum inter togam tunicaſque geſtavit aſſidue, nonnunquam oſculabundus.

CAPVT XLVIII.

De his, qui Medicinæ, Valetudini, & exercitationi corporis proſpiciunt.

Valetudinem hominis procurant Pharmacopœi, Chirurgi, Obſtetrices, Exercitationem Athletæ.

Pharma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Pharmacopœi ſunt, qui præparant venduntque medicamenta: alias pigmentarii dicti. *l.* 3. §. 3. *ff. ad l. Corn. de Sicar.* De his, ſciendum eſt, teneri eos, ſi temere aromata venenoſa hominibus fatuis, malis vel ſuſpectis vendiderint. Hippol. de Marſil. *in l. ejuſdem,* §. *alio SCto. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Menoch. *lib.* 2. *Centur.* 4. *c.* 359. vide Ord. polit. de anno. 77. artic. 34.

Chirurgicis miniſteriis occupati ſunt vulgo Barbitonſores dicti: Horum filios, ut molitorum, ad ſodalitates ſuas in quibuſdam liberis Germaniæ civitatibus non admittunt cæterarum tribuum Tribuni: more peſſimo, & ipſis Imperialibus conſtitutionibus abrogato.

Obſtetrices curam gerunt mulierum ſignatarum id eſt, prægnantium. Scip. Gentil. *lib.* 1. *parerg. c.* 16. & æſtimant, an mulier ſit prægnans. *l.* 1. *de vent. inſpic.* An ſit virgo; eſt in difficili ac pene impoſſibili, nec hujus rei uſquam legitur obſtetricibus delatum arbitrium. Cujac. 17. *obſ.* 27. Ejuſdem vero dicuntur eſſe precii, cujus ſunt Medici. *l. ult. C. de legatis.* Vtique Medicinam exhibere videntur. *l.* 1. §. 2. *ff. de extraord. cognit.* His non minus quam maribus imputatur culpa, ſi qua noxia medicamenta impoſuerint aut dederint *l. item.* 9. *ff. ad l. Aquil.* Cujac. 17. *obſ.* 27. Capitis periculum ſubeunt, ſi partum falſum ſuppoſuerint *l.* 2. *ff. de Carb. edict. Paul. l.* 2. *tit.* 24. De mercede earum extra ordinem jus dicitur *l.* 1. §. 1. *ff. de extraord. cognit.*

Corporis exercitationem, membrorumque agilitatem docent Athletæ: qui in magno apud veteres precio ſunt habiti. Nam & in jure civili pro præmio coronantur. *l ſpem.* 5. *C. quæ res pignori l. commodis.* 40. *ff. de re judic. l. un. C. de athlet.* & civilium munerum, veluti tutelæ vacationem habent *l. ſi duas.* 6. §. 13. *ff. de excuſ. tutor.* Cui. *ad l.* 6. *de excuſ.* Neque enim ludicram dicuntur facere artem *l.* 4. *pr. ff. de his qui not. infam.* Sed cauſa virtutis in palæſtram procedere: *d. l.* 4. Non projiciunt animum

mum projecti: quoties ceciderunt, contumaciores reſurgunt. Sen. *ep.* 13. Horum tamen, ut & hiſtrionum aitem exoſam fuiſſe veteribus Saxoniæ incolis, veſtigia ſunt in *Landrecht, lib.* 3. *art.* 45. *& apud Symmachum lib.* 2. *ep.* 46. legimus captivos Saxones gladiatores odio ſpectaculi prius mortem ſibi intuliſſe, quam in theatrum producerentur. P. Heig. *lib.* 1. *q.* 8. *n.* 74.

CAPVT XLIX.

De Typographis.

DIvinitus adinventum eſſe artificium Typographicum, apud omnes in confeſſo eſt: Cujus encomia lectori ſuggerit Cardanus *lib.* 17 *var. rer. cap.* 98. Scaliger *exerc.* 99. Polyd. Virgil. *l.* 2. *de rer. invent. cap.* 7. Originem hujus artis referunt ad annum Chriſti 1440. *d.* 2. Ianuar. Peucerus *lib.* 5. *Chro.* ex VVimphelingo *c.* 65. Idque factum Argentinæ tradunt. A. Buchol. *in Iſag. chrono* Auctor ejus minime prætereundus ſilentio, quidam Iohannem Fauſtium vocant, quidam Guttenbergerum. Func. *in chronol. ad. ann.* 1440. Avent. *lib.* 8. Eteoſtichon tale eſt:

MIra typIs LIbros ars qVæ CeLerI eXCItat aCtV,
GVttenbergerI genIo eſt InVenta IohannIs.

Præterea tenendum hoc loco, coercendum eſſe Typographorum in recudendis ſcriptis Reip. inutilibus inſolentiam: ut & eorum, qui libros ad prægravandam innocentiæ famam emittunt. Atque illi, qui famoſos evulgant libellos, adverſus conſtitutionem politicam, à Cæſare puniuntur exrra ordinem. P. Denaiſius *de jur. Cam. tit.* 177. *verb. Librarii. n.* 7.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT L.

De Opificibus, quæ circa ædificia occupati ſunt.

HVc pertinent ii, quorum mentionem facit Taruntinus *lib.* 1. *militar in l. ult. ff. de jure immunit.* Structores οἰκοδόμοι ſculptores ligni, γλύπται ξύλων. Fuſores, veluti plumbarii: tignarii, qui ligna dolant. *l. ferri* 235. §. 1. *ff. de V. S.* Scandularii, qui ædes ſcandulis tegunt. Sunt autem ſcandulæ ſectiles aſſerculi, quibus contectam annis quadringentis & ſeptuaginta fuiſſe Romam, Plinius *lib.* 16. *cap.* 10. teſtatur. Cælatores, quorum ars apud antiquos magni nominis erat: inter illos Lyſippus adeo ſibi devinxerat Alexandrum, ut ab eo ſolo fingi voluerit,

Edicto cavit, ne quis ſe præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lyſippo duceret ora.

Huc referendi etiam pictores, quos licet in numerum liberalium artium non recipiat. Sen. *epiſt.* 88. non magis quam Statuarios, aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ miniſtros: maximis tamen honoribus dignos cenſemus. Nam & in jure civili hoſpitali moleſtia, quoad vivunr, liberati dicuntur. *l. Archiatros.* 8. *C. de Metatis & Epid.* 12. *C.* 41. *l. ult. C. de excuſ. artif.* Et quod Bodinus *lib.* 3. *de Rep. cap.* 8. ſcribit, Hebræos picturam pro ſordidiſſima arte habuiſſe, atque hodie Turcas pro capitali ſupplicio, exigui ponderis eſt ad deprimendum picturæ dignitatem.

CAPVT. LI.

De his qui deſtinati ſunt ad executionem Sententiæ in Capitalibus latæ.

HVc referendi ſunt Apparitores, de quibus mentio fit *in l.* 3. *ff. de Seru. fugit l. ult* §. *ult. ff. quod metus cauſ.* Lictores & Carnifices quorum miniſterium in Rep. maxime neceſſarium eſt, ne

e deficientibus illis, honeſtiores ſe hac macula quinare cogantur: quemadmodum apud Lituaos ipſi accuſatori hoc injungitur. Alex. Gangui-us & Abr. Ortelius, *in deſcript. Lituan.* Cromerus *b.* 16. Quod olim etiam Hebræis uſu receptum uiſſe deprehendimus *Iohan.* 8. Hoc vero hominum enus non admiſcendum eſt cœtui honeſtorum ci-ium, ſed extra mœnia, ablegandum. Cic. *pro Ra-ir.* nec impediri debent à populo, quo minus exe-uantur officium Car. *V. Peinliche Halsgerichts ord-ung*, *art.* 97. Eaque hominum conſuetudo im-robanda eſt, cum Carnifices in ipſo actu deficiant, eque uno ictu rem peragant, lapidibus obruuntur. '. Gregor. *lib.* 31. *Syntag. cap. ult. n.* 7.

CAPVT LII.

De Pantomimis, Hiſtrionibus & Tibicinibus.

PAntomimis olim magnus honos habitus: nobiliſſimiq; juvenes eorũ fuerunt mancipia, Sen. *ep.* 47. Tertull. *in l. de ſpectacul.* Plin. *l.* 7. *c.* 53. *& lib.* 29. Sen. *in fin. l.* 1. *quæſt. natural.* Verum llis cauſam labefactati imperii, adſcribit Zoſimus *l.* 1. vetitumque temporibus Tyberii, ne domos Pantomimorum ſenator introiret. Tac. 1. *an.*

Hiſtriones dicti, non quod ab Hiſtoria eorum origo, ut Feſtus exiſtimat, ſed quod Ludio Thuſco verbo Hiſtrio vocabatur. Liu. *lib.* 9. *dec.* 1. Cic. 4. *Tuſc.* præmium eorum Lucar dictum eſt à Lucis, qui multi circa urbem, quorum reditus deſtinati ad ludos. Quinque aureos ſtatam mercedem fuiſſe ſcenicorum, Capitolinus refert. Sunt vero infames, ſi ob præmium in ſcenam deſcendant. *l.* 2. *§. ait prætor. in fin. ff. de his, qui not. infam. c. diffinimus* 4. *q.* 2. Cujac. *ad l.* 4. *C. de ſpectac.* 11. *C.* 4. Multoties Italia eos ejectos legimus. Tac. 13. *ann.* 7.

Huc referendi Tibicines, à tibiæ cantu ſic dicti, Tibia Græcis αὐλὸς ἀπὸ τοῦ αὐλεῖν, id eſt *flando*: unde

& Ger-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& Germanicum *Flœten*, ex buxo configi ſolita: Ovidius. 12. *Metam.*

Non illos citharæ: non illos carmina vocum:
Longaque multifori delectat tibia buxi,

Tibul. *eleg.* curvam vocat:

Obſtrepit & Phrygio tibia curva ſono.

Cavam Ovid. 6. *Faſt.*

Quæritur in cœna cava tibia, quæritur aris.

De origine tibiæ Plin. *lib.* 7. *c.* 56. ait: Muſicam Amphion invenit, fiſtulam Pan: monaulam Mercurius: obliquam tibiam Midas in Phrygia: geminas tibias Marſias. Cæterum, an adhibendi ſint conviviis, diſputat Plutarh. *in Sympoſ. lib.* 2. *q.* 2. Judæi non tantum in conviviis illis uſi ſunt. *Eſa.* 5. *v.* 12. Sed etiam in funebribus *Matt.* 9. *verſ.* 23. & in ipſis Regum inaugurationibus. 2. *Reg.* 1. *v.* 34. 1. Sam. 10. *v.* 5. Romæ olim magnus huic hominum generi honos habitus. Idibus Januarii veſtem induti muliebrem totam urbem circumibant. Plut. *quæſt.* 55. *Rom.* cujus rei rationem tradit Livius *dec.* 1. *lib.* 9. Varro *lib.* 4. *de ling. Lat.* Et in univerſum gentiles ſoliti ſunt Deos mulcere ſuos per Tibicines Arnob. *lib.* 7. Suet. *in Tiberio.*

Verumenimvero omnem tibiarum uſum improbat Ariſtoteles. 9. *pol.* 6. & Alcibiades, qui tibiarum uſum Thebanorum filiis, qui loqui neſciunt, convenire dixit: non genti Atticæ, cujus principes ſunt Pallas & Apollo, quorum illa fiſtulam confregit, hic Tibicinem excoriavit. Plutarch, *in Alcib.* Plato *in Protagora* ab imperitis ideo adhiberi tibicines auguratur, quod cum ob inſcitiam mutua collocutione exhilarare ſeſe nequeant, luculenta mercede tibiarum alienam vocem conducere ſoleant. Et ſane ad ſedandos triſtiores affectus nonnihil conferunt: idque ſolius vocis, aut potius inſtrumenti beneficio. Per ſe nihil mentis habent: quin potius bonam mentem aliunde emendicare coguntur.

Dii tibicinibus mentem nullam tribuere:
Nam ſimul ut flarint, avolat illico mens.

GEOR-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI,

Liber Quartus. *POLITICORVM.*

CAPVT I.

De Iure Patronatus.

COnſiderato primo bonæ adminiſtrationis adjuncto, quod eſt in perſonis, vel conſilio, vel legationibus, vel obſequio Remp juvantibus, alterum quod eſt in Rebus nunc ſequitur. Hic munimenta felicioris adminiſtrationis conſtituenda ſunt, alia quidem domi, alia foris, Domi, vel conſervando, vel augendo regimini curam Magiſtratus intendit. Conſervatur ergo regimen, ſi diligens inſpectio ſit rerum, vel ſacrarum, vel religioſarum, vel ſanctarum, vel publicarum. In rebus ſacris primum ſe offerunt ædes ſacræ, cultui divino habendo deſtinatæ: atque hoc loco de Iure patronatus diſſertatio nobis inſtituenda eſt. Patronus dicitur Eccleſiæ defenſor, & advocatus. Hoſtienſ. *de jur. patron. n.* 1. *per c. præterea. eod. text. cap. ſingulis §. ult. de ſtatu Monach.* VVeſenb. *conſ.* 48 *n.* 14 habetque proviſionem & ſollicitudinem pro Eccleſia *c. filiis c. decernimus* 16. *q.* 7. Vnde jus patronatus definitur, quod ſit poteſtas præſentandi inſtituendum ad beneficium vocans. Lancel. *in Inſtit. hoc tit.* Plures patroni ſint, ſive unus, nihil intereſt: dummodo ſi plures ſint, in præſentando omnes, vel certe major pars in eundem conveniant. *c.* 3. *ext. hoc tit.* Tametſi patroni inter ſe paciſci poſſint, ut alternis vicibus ſinguli præſentent. *c.* 2. *de jur. patron. in* 6.

Induci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Inducitur autem jus patronatus I. per fundationem, ſi prædium donetur vel relinquatur Eccleſiæ extruendæ *c. Abbatem* 4. 18. *q.* 2. II. per conſtructionem, ſi quis ſuis impenſis ædes ſacras ædificet. *c. nobis c. piæ mentis c. Fulgentius. c. monaſterium* 16. *q.* 7. III. per donationem, ſi miniſtris Eccleſiæ neceſſaria conſtituantur. *c. nemo de conſec. diſt.* 1. IV. per præſcriptionem immemorialem *q. querelam.* 24. *ext. de elect.* V. ex titulo donationis *c. ex inſinuatione* 14. *ext. de jur. patr. c. un. eod. in* 6.

Præſentatio fieri debet intra quatuor menſes à tempore vacationis, ſi patronus ſecularis eſt: ſin Eccleſiaſticus, intra ſex menſes. *cap, un. §. de jur. patr. in* 6. P. Friderus *lib.* 3. *de contin. cauſ. cap.* 19. *n.* 17. Cæterum patrono ut fundatori Eccleſiæ honor & reverentia debetur: & ſi ad inopiam redigatur, modeſte illi ſuccurrendum eſt ab Eccleſia: *c. nobis* 25. *ext. hoc tit. c. quicunque* 16. *q.* 7. Controverſia de jure patronatus orta coram Eccleſiaſtico Iudice decidenda eſt, Gail. 1. *obſ.* 38. *n.* 6. *c.* 3. *ext. de judic.* Covarr. *pract. q.* 35.

CAPVT II.

De Bonis Eccleſiæ.

VAriis ex cauſis Eccleſię bona acquiri poſſunt, veluti Legato *l.* 1. *l. jubemus* 14. *§. verum C. de SS. Eccleſ.* Donatione *d. l.* 14. *Nov.* 37. *pr. & §. penult.* Si damni aliquid in iſtis rebus acquiſitis apparuerit, redhibitioni locus eſt. *Nov.* 7. *§. Sicut autem. Nov.* 120. *§. enimvero. c. hoc jus* 10. *quæſt.* 2. Alienationem vero omnem res ab Eccleſia acquiſitæ reſpuunt. *d. l.* 14. *C. de SS. Eccleſ. c. nulli liceat* 5. *c. ſi quis* 6. *de reb. Eccleſ. al. Nov.* 7. *pr.* niſi certis quibuſdam caſibus, qui ſunt circa alienationis vel formam, vel materiam: vel finem. Circa formam dicendum eſt, valere alienationem, ſi vel per tranſactionem facta ſit, *c. ſtatuimus.* 2. *cap. contingit.* 3. *de tranſact.* vel per locationem ad tem-

pus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

pus. *c. veſtra 2. de loc. & cond.* Nov. 120. §. *locationes.* Covar. 2. *var. reſol. c.* 10. & 17. vel per pignoris obligationem. *Nou.* 120. §. *quod ſi uſuveniat:* vel denique per alienationem emphyteutico jure factam. *cap. hoc jus.* 10. *quæſt.* 2. *Nou.* 7. §. *Emphyteuſin autem & Nou.* 120. Circa materiam obſervandum eſt, non improbari alienationem rei Eccleſiaſticæ, ſi uſusfr. tantum rei ſit alienatus. *c. ſi œconomus.* 10. *q.* 2. & *c. ſeq. l.* 14. §. *ſane ne omnis. C. de SS. Eccl.* Si ædes ruinoſæ. *d. c. hoc jus.* §. *ſi quas vero.* 10. *q.* 2. multiſve præſtationibus obnoxiæ *c. ut ſuper* 8. §. *fi. de reb. Eccl. al.* vel modicæ. *c. cæterum* 3. *de don.* aut nimis remotæ. *c. terrulas verſ. aut longe* 12. *q.* 4. alienatæ ſint. Circa finem alienationis notandum, permitti eam, ſi fiat, vel captivorum redimendorum cauſa. *Nov.* 120. §. *ſacroſanctis. Nov.* 65. *pr. c.* 1. *in fi.* 10. *q.* 2. *c. Apoſtolicos in pr. v. excepta cauſa* 12. *q.* 2. *l.* 17. *verſ. excepta. C. de SS. Eccl.* vel æris alieni ſolvendi gratia *c. hoc jus pr.* 10. *quæſt.* 2. *Nov.* 120. §. *Sed & hoc Nov.* 46. *Nov.* 54. *cap. quia igitur. Nov.* 67. §. *quoniam vero. Auth. hoc jus porrectum. C. de SS. Eccleſ.* vel ob alimoniam pauperum. *cap. gloria. c. aurum* 12. *quæſt.* 2. vel ob fabricam Eccleſiæ *cap. queſti ſunt* 17. *quæſt.* 4. vel denique ob meliorem Eccleſiæ conditionem factam *cap. ſicut Eccleſia.* §. *fin. cap. ſine exceptione* 12. *quæſt.* 2. Extra hos caſus nulla rerum Eccleſiæ alienatio valida eſt: quin imo illæ nullius in bonis ſunt: nec quiſquam eas tanquam proprias ſibi vendicare poteſt. *c. ratio* 3. *de præbend. c. quod autem* 23. *q.* 7.

Neque in iis ſucceſſio jure conſanguinitatis permittitur. *c.* 1. *de præbend. c. conſuluit.* 15. *hoc tit. c. in canonibus.* §. *generaliter* 16. *q.* 1.

CAPVT. III.

De Scholis Trivialibus.

FIrma Reip. columna eſt recta juventutis educatio, in ſcholis trivialibus recte habita. Habebitur autem recte, ſi Magiſtratus conſtitu-

tis Scholarchis Præceptorum accuratam gerat curam: non tantum legitimis præſtitis ſtipendiis, ſed etiam monitis ſubinde ſuggeſtis, ne ſuo deſint officio. Eſt igitur omnis ſcholarum gloria in eo poſita, ut ſuum quiſque munus tam præceptores, quam diſcipuli recte exequantur.

Præceptorum officium verſatur partim in Doctrinæ inſtillatione, partim in diſciplinæ directione.

Doctrina preciosiſſimum hominis ἐφόδιον. Ariſt. *apud Diog. Laert. lib.* 5. haud facile alicui contingit, niſi prævia manuductione præceptorum. Rari ſunt αὐτοδίδακτοι: & pene dixerim Phœnice rariores. Inter veteres Numam forte poſueris. Livius *l.* 1. aut Homerum: nam unde illi minerval, qui ſtipem petebat oſtiatim: Iac. Typotius. *l.* 2. *de fortuna. num.* 4. ſive etiam Apulejum, qui de ſeipſo ſcribit 1. *Met. pr.* ſe in urbe Latia advenam ſtudiorum Quiritium indigenam ſermonem ęrumnabili labore, nullo Magiſtro præeunte, aggreſſum excoluiſſe. Inter recentiores clariſſimum Cuj. qui, teſte Papyrio Maſſonio *in vita ejus*, ſeipſum in Græcis fere Latiniſque politioribus literis nullo docente erudiit. Eamque ſtudendi rationem P. Ramus ille Pegaſus, aut, ducens ſubtilia ſerica Bombyx, ut loquitur R. Goclenius, obſervare ſolitus eſt. Nec alienus ab ea Muretus, qui de ſeipſo ſcribit, nullo ſe ad ullam artem neque privatim neque publice præceptore uſum eſſe: idque eveniſſe ſibi indomita quadam ingenii pervicacia, ut nullum doctorem triduum ferre poſſet. Tutior tamen ex inſcitiæ cœno emergendi via eſt, antequam judicium maturuerit, præceptorum monitis inſiſtere.

Doctrinæ vero inſtillatio duos fines propoſitos habet: Cognitionem rerum, & facultatem res animo conceptas propria & perſpicua oratione explicandi. Averſamur enim eos, qui ſe ita literis abdiderunt, ut nihil poſſint ex his neque ad communem adferre fructum, neque in aſpectum lucem-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

que proferre. Cicer. *pro Archia.* Ad rerum doctrinam rudioribus inſtillandam conducit primum ordo, deinde dexteritas, & denique exercitatio. Ordinis, ſive in docendo, ſive diſcendo, magna vis eſt. Nic. Everh. *in top. loco primo*: atque in eo vertitur, ut primum vera pietate imbuantur adoleſcentium animi. Namque omnis doctrina eſt demta pietate venenum. Deinde in tradendis artibus Philoſophicis, ut quæque earum ordine antecedit. Prȩceptorum induſtria requiritur. Dexteritas etiam adhibeatur. *l 57.ff.de V.S.* & ibi Dn. Prȩcept. Gœdd. *n.* 11. nec onerentur nimis tenelli diſcentium animi: neceſſaria & utilia in ſingulis diſciplinis omiſſis inanibus cavillationibus proponant: In lectione bonorum auctorum apes imitentur, & quæcunque ex diverſa lectione congeſſerunt, ſeparent: melius enim diſtincta ſervantur. Sen. *ep.* 84. Nihil vero æque proficiet, ac exercitatio ſedula, quæ eruditionem conſummat, format judicium, acuit ingenium, medetur arrogantiæ, promptoſque reddit ad reddenda ea, quæ ſemel memoriæ commiſſa ſunt. Rerum cognitionem comitari debet orationis formandæ ſtudium, quo pertinet diligentia in præceptis artium dicendi perſpicuè tradendis, & monſtrando præceptorum uſu aſſiduaque ſtyli exercitatio.

Diſciplinæ directio ſevera præceptoribus unice incumbit: nam

--- teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Formandæ ſtudiis. Horat. 3. od. 24.

Dirigitur autem diſciplinæ ſcholaſticæ nervus, non tam monitis, quam exemplo, ſiquidem

--- non ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quam exempla regentum.

Tollendæ delinquendi occaſiones: promptaque ſit, & ratione moderata in delinquentes animadverſio ſævitia præceptoris nimia inulta non relinquitur. *l.* 5. §. *fin. l.* 6. *ff. ad l. Aquil.*

Diſcipulorum officium egregie deſcribit Auſonius in protreptico ad Nepotem: atque his fere partibus conſtat.

1. Docilitas requiritur, ne in addiſcendis artibus adducti arrogantia aut φιλαυτίᾳ contemnant aliena judicia, nec falſas opiniones pertinaciter tueantur, ſed ut alios audiant, convicti certis argumentis cedant, & veris ſententiis firmiter adhæreſcant. Præterea non ſtatim improbent, quod non intelligunt: ſed tanto magis admirentur, quo minus intelligunt. At illis aut hebetibus & obtuſis, aut mala conſuetudine obſeſſis diu, rubigo animorum effricanda eſt. Sen. *ep. 95.*

2. Studium & diligentia. Quæcunque ſalutaria ſunt, ſæpe agitari debent, ſæpe verſari: ut non tantum nota ſint, ſed etiam parata. Sen. *ep. 94.*

3. Obedientia ſine ſignificatione contumaciæ, & in honeſta gubernatione morum, & in ratione diſcendi à fideli præceptore præſcripta. Admonitionum ſit patiens: Nam omnium honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat. Erigitur virtus cum tacta eſt, & impulſa. Idem Sen. *epiſt. 94.*

4. Denique Gratitudo requiritur. Præceptorib. enim ex ſententia Ariſt. qui veram ſapientiam nobis impertiunt, non poteſt reddi æquivalens. M. Antoninum Imp. perpetua gloria illuſtrem legimus magiſtris ſuis tantum honoris detuliſſe, ut imagines eorum aureas in ſacello Larium habuerit. Capitolin. E contra de Nerone nihil dici poteſt ſceleratius, quam quod infenſus Senecæ omnes ad eum opprimendum artes conquiſierit. Tac. 15. *ann.* 8. Quid enim aliud ſupererat, poſt matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris præceptoriſque necem adjiceret? Tacit, *ibid. c. 9.*

C A-

CAPVT IV.

De Academiis.

ACademiarum jura dependent ex auctoritate ſummi Principis: ut infra *libr.5. cap.17.* dicemus, Rectores earundem mixtum habent imperium. *Auth.habita.C.ne fil.pro pat.* in verb·delictum vel debitum. Barth. *ib. & in l.9.n.12.de juſt. & jur.* Iul. Clar. *in §. fin. pr. crim,q.53.* Syllabum florentiſſimarum in Germania, Gallia, Italia, Anglia, Hiſpania, &c. Academiarum adjicimus, neque id lectori ingratum futurum ſperamus.

Germania præ cæteris hoc nomine felicior eſt: Academias numero 25. continet. Baſileenſis inſtituta à Senatu Baſil. anno Chriſti 459. Heidelbergenſis fundata à Ruperto Ruffo Electore Palatino. 1346. confirmata 1387. Marpurgenſis à Philippo Landgravio 1526. Ienenſis à Ioh. Friderico I. El. Sax. an. 1548. Iulia Helmeſtadiana à Iulio Duce Brunſvicenſi & Luneb. 1576. Francofordiana ad Oderam à Ioachimo I. El. Brand.1506. VVittenbergenſis à Frider. III. El. Sax. 1503. Tubingenſis ab Eberhardo VVirtembergico, 1477. Argentinenſis à Senatu Argentin. 1567. Viennenſis Auſtriæ à Rudolpho & Alberto III. Auſtriæ Archiducibus FF. Germanis 1361. Colonienſis ad Rhenum opera Senatus 1288. Erphordiana à Dagoberto Francorum Rege olim condita, à Bonifacio IX. PP. privilegiis ornata 1391. Herbipolenſis à Iohanne Epiſcopo 1493. Lipſienſis à Friderico I. El. Saxon. 1409. Roſtochienſis à Iohanne & Alberto primis Ducibus Megapolenſibus, & pariter à Senatu Roſtoch. 1415. Friburgenſis in Briſgoja ab Alberto *V*I. Arch. Auſtr. 1460. Ingolſtadiana à Ludovico & Georgio Patre & Filio Duc. Bavar. 1472. Moguntina à Dithero Iſenburgico Archiepiſcopo Mogunt.1482. Regiomontana Boruſſorum ab Alberto I. March. Brand. pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

mo Duce Boruſſiæ 1544. Altorfiana in Norico à Senatu Reip. Noriberg. 1575. Grypsvvaldiana ab Vratiſlao IX. Duce Pomeran. 1546. Gieſſena cæpit ante triennium. Leidana Batavorum 1575. Dillingana in Suevia fundata ab Othone Truchſeſio VValpurgio Epiſcopo Auguſtano & Cardinali. Duacenſis in Belgio fundata à Philippo II. R. Hiſpanorum.

Gallia Academias habet: Pariſienſem à Carolo Magno Anno 791. conditam. Lugdunenſem Anno 830. Montispeſſulanam Anno 1196. Aurelianenſem à Philippo Pulchro Rege Galliæ & Clemente V. Lemovice PP. ann. 1312. Andegavenſem à Ludovico I. Duce Andegav. Rege Sicil. & Neapol.

Italiæ Academiæ ſunt: Bononienſis in Romanula Ciſpadana, condita 9. Maji, anno 423. à Theodoſio II. Imper. Ticinenſis Inſubrium à Carolo M. fundata, anno 791. inſtaurata 1361. à Carolo IV. Imp. Pataviana à Friderico II. Imper. 1221. Peruſina in Hetruria florere cœpit. 1290. Piſana inſtituta à Laurentio Medico Pr. Florentino. 1339. Senenſis à Pio II. PP. 1387.

Anglicæ Academiæ: Cantabrigienſis à Sigisberto Orientalium Anglorum Rege aperta 630. Lindiarnenſis ab Oſvvaldo Northumbrorum Rege 640. Oxonienſis ab Alfredo R. Angliæ. 895.

Hiſpaniæ: Conimbricenſis in Luſitania à Ioanne II. R. Portugal. Toletana à Fr. Alvaro. Hiſpalenſis à Roderico de S. Ælia. Granatenſis à Ferdinando Talabricenſi. Complutenſis in regno Caſtellæ à Fr. Ximene Archiepiſc. Tolet. 1517. Haffnienſis in Dania condita à Chriſtiano III. R. Daniæ 1539. Cracovienſis in Polonia à Caſimiro II. R. Pol. 1364. confirmata 1403. ab Vladiſlao Iagellone. Pragenſis in Bohemia à Carolo IV. Imp. 1361. Lovanienſis in Brabantia à Iohanne Duce Brabantiæ 926. S. Andreana in Scotia 1411. Dolana

na in Burgundia à Philippo Bono Duce Burgund. 1426.

CAPVT V.

De Iure Sepulturæ.

REligioſum eſt jus Sepulturæ. §. 9. *Inſtit. de rer. diviſ.* de quo quæritur. 1. Sitne ullus illi habendus honor. 2. qui ſepeliendi, 3. quæ cum defuncto ſepelienda. 4. quæ forma. 5. qui locus ſepulturæ. 6. denique quomodo coërceantur ſepulchrorum violatores.

Prima quæſtio non uſque adeo magni eſt momenti. Sciunt omnes ipſius etiam naturæ ductu, hominem humo procreatum, eidem reddendum: pulvis eſt, & in pulverem redigendus eſt. *Geneſ.* 3. *v.* 19. Præterea corpus humanum, quod Spiritus ſancti habitaculum fuerat, honorifice terræ Matri includendum: Inſepultum ſi relinquitur, contumelia afficitur ipſe naturæ conditor, mandatumque illius ſacroſanctum violatur. Inhumana ergo eſt Theodori Philoſophi ſententia, dicentis: Nihil intereſſe, ſupra terram, an infra terram putreſcat. Senec. *de tranq. an. c.* 14. Cic. 1. *Tuſc.* Imprudentiam ſapit illud Diogenis, quod inhumatū ſe abjici juſſit baculo tantum appoſito, Stob. *Serm.* 122. Inconſtantia illud Sen. *ep.* 92. qui quo receptaculum ſuum conferatur, ignis illud exurat, an feræ diſtrahant, an terra contegat, non magis ad ſe judicat pertinere, quam ſecundas ad editum infantem. Barbaris hoc in more poſitum olim, ut ſepulturam ſuſque deque habuerint. Parthis vulgo avium aut canum laniatus fuit. Iuſtin. *lib.* 41. Quis non videt, ipſi etiam naturæ inferri injuriam? quis hoſtium adeo immanis, ut adverſarios ſuos cæſos inſepultos reliquerit? Sane Philippus ille Macedo bello conſumptorum Athenienſium corpora ſepulturæ reddidiſſe ſcribitur. Iuſtinus *libro* 9. Et qui meritum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tum luerunt ſupplicium, eo naturę beneficio non ſpoliati. Nam ſeptem illos ex Saulis poſteritate ſuſpenſos, terra conditos legimus, 2. *Sam.* 21. Magni itaque æſtimanda eſt ſepultura honorifica.

Alter locus jam attingendus eſt: quinam ſepeliendi ſint. Atque omnes omnino mortales terræ matris domicilium ſibi futurum, merito expectant. Si fato ſunt functi, injuſtiſſimum fuerit detineri vel vexari cadauera. *l.* 38. *& ſeq. ff. de religioſ. l.* 3. §. *non perpetuæ, ff. de ſepul. viol.* aut dare pignori, quod permiſſum fuit Ægyptiis Herodot. *l.* 2. Si qui prætextu debiti, ſepulturam impedire conantur, pœna amiſſionis debiti ſancita eſt. *l. cum ſit C. de ſepulc. viol. l. quidam in ſuo, ff. de condit. inſtit.* Gail. *tr. de arreſt. cap.* 11. *num.* 28. Quibuſdam tamen perſonis ob vitam ſcelerate anteactam Eccleſiaſtica ſepultura denegatur. Tales ſunt: Vſurarii manifeſti. *cap.* 3. *extr. de uſuris Clem.* 1. *de ſepult.* fures & latrones in flagranti crimine occiſi. *cap.* 2. *extr. de furt. c. pen.* 23. *quaſt.* 5. Iudæi *c. Eccleſiam cum* 5. *ſeqq. de conſcr. diſtin.* 8. Excommunicati *c. ſacris* 12. *ext. de ſepult. c. ad hæc.* 5. *de privil.* αὐτόχειροι *c. placuit* 33. *q.* 5. Olim quidem eorum qui de ſe ſtatuiſſent, humabantur corpora, manebantque teſtamenta. Tacit. 6. *ann.* Hodie ſub tecto domus dejiciuntur, vel ſub limine extrahuntur, & aut comburuntur, aut per carnificem in campo ſuppliciis deſtinato, vel ſi honeſtiores ſunt cœmiteriis propinquo ſepeliuntur: & hæc dicitur ſepultura canina. 3. *Reg.* 21. & 4. *Reg.* 9. aut aſinina. Ierem. 22. *verſ.* 19.

Tertio loco videndum eſt, quæ cum defuncto ſepelienda ſint. Et palam eſt, ornamenta cum corporibus non condenda eſſe. *l. Et ſi quis* 14. §. *non autem oportet, ff. de relig.* multo minus pecuniam. Ædificia tegant cineres, columnæ vel marmora ornent ſepulcra: talenta non teneant, qui vivendi commercia reliquerunt. Caſſiod. *lib.* 4. *epiſt.* 34. Et culpæ genus eſt, inutiliter in abditis relinquere mortuorum, unde ſe vita poteſt ſuſtentare viventium.

tium. *Quod enim proficit ſepulchrorum ſuperbia?* (ait Ambroſius) *damno ſunt potius viventium, quam ſubſidia mortuorum.* Vituperandi erga Galli, qui teſte Cæſ. *lib.* 6. omnia, quæ vivis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferebant, etiam animalia. Et antiqui Germani, qui ſua cuique arma, quorundam igni equum addiderunt. Tacit. *de mor. Germ. cap.* 8. E contra laudanda eorum conſuetudo, qui morientibus ornamenta, præcipue annulos detraxerunt. Plinius *lib.* 33. *nat. hiſt.* 1.

Quarto forma humandi, conſideranda eſt. Ea in re potiſſimum Magiſtratus curam gerat, ne nimiis expenſis adornentur funera.

Abſint inani funere næniæ,
Compeſce clamorem, ac ſepulchri
Mitte ſuper vacuos honores,
Horat. 2. *Od. ult.*

Quorſum enim illa funerum ambitio. Tacit. *de mor. Germ. cap.* 8. Quid opus eſt ſeculis duratura componere ? vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? Morte natus es, minus moleſtiarum habet funus tacitum. Senec. *lib.* 1. *de tranq. c.* 1. Tacitum funus intelligit, ſine pompa, ſine ludis, præcone, indictione, ſilens & quietum. Indictivum ſive publicum, publice denunciabatur per præconem. Polyb. *l.* 6. Vbi præclarus aliquis ex domeſticis obiit, inſtituunt funeris apparatum, & circumfuſi, qui ſimiles magnitudine á ſtatura videntur, veſtes capiunt: ſi cenſor purpureas, ſi triumphalis auro intextas. Qui funus proſequebantur, cereas manibus geſtabant, candelas, funalia, faces. Senec. *de breu. vitæ. c. ult. & de tranq. cap.* 11. Item *epiſt.* 123. Plin. *lib.* 16. *c.* 38. Sueton. *in Auguſto c.* 18. Apuleius. 2. *Florid.* Signum funeris Cupreſſus arbor erat. Virgil. 3. *Æneid.* Lucan. *lib.* 3.

Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus.

Quæ cur feralis arbor ab antiquis fuerit habita, vide Hadr. Iun. *lib.* 1. *Miſcell. c.* 20. Plin. *lib.* 16. *c.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

33. Apium etiam in luctu adhibitum legimus. Mylius *in hort. Philoſ.*

Quinto de loco ſepulturæ diſpiciendum eſt. Liberum eſt cuilibet, quo velit loco ſepulturam ſibi deligere. *c.* 1. *in verb. nulli tamen. c. cum ſuper.* 8. *extr. de ſepult. cap.* 2. §. *fin. eod. in* 6. adeo ut & uxor inconſulto marito, & filius ſine aſſenſu patris ſui, hanc poteſtatem ſibi vendicent *c. de uxore.* 7. *ext. eod. & c. pen. eod. in* 6. Vigel. *lib.* 4. *Meth. Iur. Can. c.* 9. *nu.* 2. *reg.* 1. Vxor tamen defuncti mariti ſepulchrum ſequitur. *c. unaquæque* 13. *q.* 2. quos enim conjunxit unum conjugium, conjungat unum ſepulchrum. *c.* 2. *in fin.* 13. *q.* 2. Præterea non in religioſo tantum loco ſepultura permittitur, ſed etiam in loco minus religioſo, *c.* 2. §. *fin. de ſepult. in* 6. modo id malitioſe non fiat: neque enim malitiis indulgendum eſt. *cap.* 3. *ext. de ſepult.* Cæterum in civitate ſepultura denegata eſt. *l.* 3. §. 5. *ff. de ſepulch. viol. l. mortuorum.* 12. *C. de religioſ.*

Reſtat ultimo, quomodo coercendi ſint ſepulchrorum violatores: qui imitantur hyænam, quæ inquiſitione corporum ſepultorum buſta eruit. Solin. *Polyhiſt. c.* 49. Talis Cambyſes, qui vetuſta recludens ſepulchra mortuos inſpiciebat. Herodot. *lib.* 3. & cadaver R. Ægypti Amaſis è conditorio ſublatum verberibus cædi ac vellicari ſtimuliſque pungi, omni denique contumelia infeſtari curavit, Herodot. *in Thal.* Cæterum violatoribus ſepulchri jus civile infamiam irrogat. *l.* 1. *ff. de ſep. viol.* quia dolum punit. *l.* 3. *eod.* cujus propria pœna dedecus eſt. Interdum etiam ii, qui cadavera ſpoliant, vel corpora oſſaque extrahunt, ſeverius, quandoque etiam capite puniuntur. *l.* 3. §. *adverſus.* 7. *l. fin. eod. l.* 4. *C. eod.* quod ad illos quoque extenditur, qui furcis affixos vel ſuſpenſos, aut denudant, aut prorſus tollunt: item, qui ſemimortuos, aut necant, aut deſerunt, ſibi commiſſos, ut citiore morbo animam exhalare cogantur. Quin imo quotiescunque curioſitate quadam, nullo interveniente dolo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dolo, ſepulchra à Principibus aperta ſunt, male res cecidit. Quo terrore Xerxes effoſſo Beli monumento affectus fuerit. Ælian. *lib.* 13. ex Herodoti lib. 3. memorat: Semiramidis ſepulchrum Darius non ſatis feliciter aperuit, Herodot. *lib.* 1. Nec Alexander Cyri: Cicero Archimedis: Otto III. Imper. Caroli M. Carolus V. Imp. Rudolphi I. & anteceſſorum cadavera aliquo cum fructu ſpectarunt.

---ſubita gelidus formidine ſanguis
Diriguit, cecidere animi.

Virg. 3. *Æneid.*

---gelidusque per ima cucurrit
Oſſa tremor.

Quieſcant ergo illi, qui ſemel terræ viſceribus ſunt conditi: immunes ab improborum aſſultibus. curioſorumque hominum vanitate.

CAPVT VI.

De Pace Religionis in S. Rom. Imperio recepta.

NEminem latere opinor, quantis bellorum civilium ſeditionumque incendiis flagrarit Germania ſub Imperio Caroli Cæſaris: quantæ tenebræ efflorescenti Verbi divini ſplendori offuſæ fuerint: nempe multorum oculos ita perſtrinxerat Romanæ devotionis ſtudiũ, ut renaſcentem Evangelii lucem, longe lateq; irradiantẽ, ferre aut poſſent, aut nollent. Verum quo vehementioribus obfuſcationibus illi ſoli obviam eſt itum, eo majori impetu erupit: Nihil erubeſcit veritas, niſi ſolummodo abſcondi. Et quemadmodum plantis quibuſdam, veluti lilio, myrrhæ, oxali, croco, plantagini (qua de re vid. M. Myl. *in hort. Phil.*) ea eſt natura, ut calcatæ magis magisque vireſcant: Aut ſicut in univerſum aromata late odorem emittunt, ſi teras: ita veritatis fama diffunditur, ſi premas. Sępius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tentata res eſt, qua ratione libera, ab oppreſſionibus adverſariorum, Euangelicæ veritatis profeſſio haberi poſſet: primum enim Anno 1541. pacificatio quædam, ſed temporaria & arctior erecta: quæ anno ſequente 42. Spiræ ad ännos quinque: ac inſuper Anno 44. ad ulteriorem declarationem prorogata eſt: Donec plena & perfecta religionis pacificatio in Comitiis Auguſtanis, juſſu Caroli Cæſaris à Ferdinando Rege Germaniæ & Statibus Imperii ſolenniter geſtis, introducta eſt, & confirmata à Maximiliano Cæſ. Anno 1566. Hujus pacificationis verba ex Receſſu Imperiali iſtius anni, cujus etiam *Sleidanus* meminit *lib.* 26. fideliter referam, additis nonnullis obſervationibus.

Der Keyſer, Koenig Ferdinand, auch Churfurſten, Furſten vnd Stænde des H. Reichs, ſolten niemanden von wegen der Augſpurgiſchen Confeßion, vnd derſelbigen Lehr, Religion vnd Glaubens halben, mit der That gewaltiger Weiſe vberziehen, beſchadigen, vbergewaltigen, oder in andere Wege wider ſeine Conſcientz, Wiſſen vnd Willen, von der Augſpurgiſchen Confeßions Religion, Glauben, Kirchengebrauchen, Ordnungen vnd Ceremonien, ſo ſie auffgericht, oder nochmals auffrichten mogen, in jhren Furſtenthumben, Landen vnd Herrſchafften, dringen, oder durch Mandat, oder in einiger anderer Geſtalt beſchweren oder verachten, ſondern bey ſolcher Religion, Glauben, Kirchengebreuchen, Ordnungen vnd Ceremonien, auch jhren Haab, Gutern, Ligend vnd Fahrend, Land, Leuten, Herrſchafften, Obrigkeiten, Herrligkeiten vnd Gerechtigkeiten, ruhiglich vnd friedlich bleiben laſſen.

Prohibetur violenta coactio, contemptus Catholicorum in Religionis Auguſtanæ Confeſſionis aſſeclas. Sancitur tranquillum & concors illius Religionis exercitium, quod conſiſtit, tum in peragendis omnibus iſtis, quæ religionis hujus ratio & inſtitutum exigit: tum in bonis, ſive in mobilibus, ſive immobilibus pacate obtinendis.

Vnd ſol die ſtreitige Religion nicht anders, dan durch Chriſtliche,

Chriſtliche, freundliche, friedliche Mittel vnd Wege, zu eynhelligen Chriſtlichen Verſtand vnd Vergleichung gebracht werden.

Vides quibus mediis tentandum, ut in unam conſonantiam redigatur diſpar Religio! Placida, amica, pacata ſuſcipiatur tractatio: Odium, ira, virulentia, hic ſibi nihil vendicet.

Alles bey Keyſerlichen vnd Koeniglichen Wurden, Furſtlichen Ehren, wahren Worten, vnd Peen des Landfriedens.

Iuramento ſe adſtringunt S. Imperii Rom. proceres ad hujus conſtitutionis obſervantiam. Iuramento enim æquipollent verba iſta, Mynſ. 1. *obſ.* 17. Gail. 2. *obſer.* 59. *num.* 2. Coler. *tr. de proceſſibus.* c. 10. *num.* 250. Teſſaur. *deciſ.* 47. *n.* 21. VVeſenb. *conſ.* 23. *n.* 56. Pœnam etiam in tranſgreſſores ſtatuunt, eandem, quæ fractoribus pacis publicæ irroganda eſt: nempe Bannum Imperii.

Dargegen ſollen die Stende, ſo der Augſpurgiſchen Confeſſion verwandt, die Romiſche Keyſerliche Mayeſtat, &c. vns vnd Churfurſten, Furſten, vnd andere des H. Reichs Stende, der alten Religion anhengig, Geiſtliche oder Weltliche, ſampt vnd mit jhren Capiteln, vnd andern Geiſtliches Stands, auch vngeacht, ob vnd wohin ſie jhre Reſidentzen verrucket oder gewendet hetten, gleicher Geſtalt bey jhrer Religion, Glauben, Kirchengebrauchen, Ordnungen vnd Ceremonien, auch jhren Haab, Gutern, Ligend vnd Fahrend, Landen, Leuten, Herrſchafften, Obrigkeiten, Herrligkeiten vnd Gerechtigkeiten, Renten, Zinſen, Zehenden vnbeſchweret bleiben, vnd ſie derſelben friedlich vnd ruhig gebrauchen, genieſſen, vnwegerlich folgen laſſen, vnd getrewlichen darzu verholffen ſeyn, auch mit der That, oder ſonſt in vnguten, gegen denſelben nichts furnehmen, ſondern in alle Weg, nach laut vnd Auſweiſung des H. Reichs Rechten, Ordnungen, Abſchieden, vnd auffgerichtetem Landfrieden, jeder ſich gegen dem andern an gebuhrenden ordentlichen Rechten begniegen laſſen, alles bey Furſtlichen Ehren, wahren Worten, vnd Ver-

meidung der Peen, in dem auffgerichten Landfrieden begriffen, &c.

Iuſtiſſima & à natura ipſa profecta (Cic. *de Invent.*) Talionis lex hic ſancitur, ut Proteſtantes, quam in ſe ſuiſque bonis tranquillitatem optant, Catholicis etiam permittant. Fruantur Status Catholici ſive Eccleſiaſtici, ſive Seculares plena ſecuritate: in exercendo religionis ſuæ cultu: nec quiſquam bona eorum rapiat aut ſpoliet, religionis prætextu: quin potius ſecundum ſacras Imperii conſtitutiones legitimis remediis contra eos experiatur: Tranſgreſſoribus Bannum infligitur.

Doch ſollen alle andere, ſo obgemeldten beyden Religionen nicht anhengig, in dieſem Frieden nicht gemeynet, ſondern gentzlich außgeſchloſſen ſeyn.

Vnd nach dem bey vergleichung dieſes Friedens Streit furgefallen, wo der Geiſtlichen einer oder mehr von der alten Religion abtreten wurden, wie es der von jhnen bis daſelbſt hin beſeſſenen vnd eingehabten Ertzbiſthumb, Biſthumb, Prælaturen, vnd Beneficien halben, gehalten werden ſol, welcher ſich aber beyder Religionsſtænde nit haben vergleichen konnen, Demnach haben wir in Krafft von hochgedachter Romiſcher Keyſerlicher Majeſtat vns gegebener Vollmacht vnd Heimſtellung erkleret vnd geſetzet, thun auch ſolchs hiemit wiſſentlich alſo: Wo ein Ertzbiſchoff, Biſchoff, Prælat, oder ein ander Geiſtliches Stands, von vnſer alten Religion abtreten wurde, das derſelbige ſein Ertzbiſthumb, Biſthumb, Prælatur vnd andere Beneficia, *auch damit alle Frucht vnd Einkommen, ſo er davor gehabt, alsbald ohne einige Widerung vnd Verzug, jedoch ſeinen Ehren vnnachtheilig, verlaſſen, auch den Capituln, vnd denen es von gemeinen Rechten, oder der Kirchen vnd Stifftgewonheiten zugehort, eine Perſon der alten Religion verwandt, zu wehlen vnd zu ordnen zugelaſſen ſeyn, welche auch ſampt der Geiſtlichen Capituln, vnd andern Kirchen, bey der Kirchen, vnd Stifft* Fundationen, electionen, præſentationen, confirmationen,

mationen, *alten Herkommen, Gerechtigkeiten vnd Gutern, ligend vnd fahrend, vnverhindert vnd friedlich gelaſſen werden ſollen, jedoch kunfftiger, Chriſtlicher, freundlicher vnd endlicher Vergleichung der Religion vnvorgreifflich.*

Omnibus immediate Imperio ſubjectis liberum eſt, extra omnem cujuſque offenſionem, à Pontificia ad Auguſtanam confeſſionem, vel contra, diſcedere: Eccleſias reformare, & reditus ad ſuæ religionis uſum applicare. Si tamen Eccleſiaſticorum quiſpiam, veluti Archiepiſcopus, Epiſcopus, ſive Prælatus, à Religione & officio ſuo diſceſſerit, beneficia cum omnibus reditibus reſtituere cogitur, ut ea penes Pontificios remaneant, & alium ſui ordinis præficiant. Hoc vero contraria conſuetudine moderatum & abrogatum.

Dieweil aber etliche Stænde, vnd derſelben Vorfahren, etliche Stiffte, Kloeſter, vnd andere Geiſtliche Guter, eingezogen, vnd dieſelbigen zu Kirchen, Schulen, Milten, vnd andern Sachen angewendet, ſo ſollen auch ſolche eingezogene Guter, welche den jenigen, ſo dem Reich ohne Mittel vnterworffen, vnd Reichsſtænde ſind, nicht zugehorig, vnd deren Poſſeßion die Geiſtlichen zur zeit des Paſſauiſchen Vertrags, oder ſeithero nicht gehabt, in dieſem Friedſtand mit begriffen vnd eingezogen ſeyn, vnd bey der Verordnung, wie es ein jeder Stand mit obberuhrten eingezogenen vnd albereit verwandten Gutern gemacht, gelaſſen werden, vnd dieſelbigen Stænde derenthalben, weder in noch auſſerhalb Rechtens, zu erhaltung eines beſtendigen ewigen Friedens nicht beſprochen, noch angefochten werden. Derhalben befehlen vnd gebieten wir hiemit, vnd in Krafft dieſes Abſchieds, der Keyſerlichen Mayeſtatten, Cammerrichtern vnd Beyſitzern, das ſie dieſer angezogener vnd verwandter Guter halben, keine Citation, Mandat vnd Proces erkennen vnd decerniren ſollen.

Bona Eccleſiaſtica, veluti monaſteria, quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

proprie ad eos, qui immediate Imperio ſunt ſubjecti, non pertinent, quorum poſſeſſione caruerunt. Eccleſiaſtici à tempore tranſactionis Paſſavienſis, anno. 1552. initæ, occupata à ſtatibus, tranſlatis reditibus ad Eccleſiarum reformatarum, ſcholarumque emolumentum, Conſtitutione includuntur: adeo ut quæcunque à novis iſtis occupatoribus ſit facta diſpoſitio, ea vigorem ſuum obtineat: nec concedatur alicui judicialiter vel extrajudicialiter illic litem intentare: neque enim horum bonorum nomine proceſſus à Camera decerni ſolent.

Damit auch obberuhrte beyderſeits Religionsverwandte, ſo viel mehr in beſtendigen Frieden, und guter Sicherheit, gegen, mit, vnd beyeinander ſein vnd bleiben mogen, ſo ſoll die Geiſtliche Iuriſdiction, *(doch den Geiſtlichen Churfurſten, Furſten vnd Stenden, Collegien, Kloeſtern, vnd Ordenſleuten an jhren Renten, Gulten, Zinſen, vnd Zehenden, weltlichen Lehenſchafften, auch andern Rechten vnd Gerechtigkeiten, wie obſtehet, vnvergriffen) wider der Augſpurgiſchen Confeßion, Religion, Glauben, Beſtellung der Miniſterien, Kirchengebrauchen, Ordnungen vnd Ceremonien, ſo ſie auffgerichtet vnd auffrichten mochten, bis zu endlicher Vergleichung der Religion, nicht* exerciret, *gebrauchet oder geubet werden, ſondern derſelbigen Religion, Glauben, Kirchengebrauchen, Ordnungen, Ceremonien vnd Beſtellung der Miniſterien, jhren Gang laſſen, vnd kein hindernis oder Eintrag dadurch beſchehen, vnd alſo hierauff, wie obgemeld, bis zu endlicher Chriſtlicher Vergleichung der Religion, die geiſtliche* Iuriſdiction *ruhen, eingeſtellet vnd* ſuſpendiret *ſeyn vnd bleiben, Aber in andern Sachen vnd Fallen der Augſpurgiſchen Confeßion, Religion, Glauben, Kirchengebrauchen, Ordnungen, Ceremonien vnd Beſtellung der Miniſterien nicht anlangend, ſol und mag die geiſtliche* Iuriſdiction *durch die Ertzbiſchoffe,* Biſchoffe, *vnd andere Prælaten, wie deren* exercitium *an einem jedern Ort hergebracht, vnd ſie in deren Vbung, Gebrauch vnd Poſſeßion ſind, hinfuro,*

ſuro, wie bisher, vnverhindert exerciret, geubt vnd gebraucht werden.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica, quæ penes Pontificios erat, in omnibus negotiis & cauſis Confeſſionem Auguſtanam concernentib. ſuſpenſa & inhibita eſt, uſque ad Chriſtianam & amicabilem de religionis negotio inter Cæſarem & Status Imperii compoſitionem. Exinde ſequitur *I.* Cognitionem hujus rei, verane an erronea ſit Auguſtana confeſſio durante Edicto plane eſſe inhibitam, ita ut illa neque in Camera tractari, neque ad Auſtregas vel ſingulares Imperii receſſus, neque ad forum Eccleſiaſticum remitti poſſit. P. Dennaiſ. *in jur. Cam. h. t. n.* 12. *II.* Cenſuram Eccleſiaſticam omnem eſſe ſuſpenſam: Vnde eſt, quod Magiſtratui Pontificio non permittitur inquiſitio in ſubditos Auguſtanæ Confeſſioni addictos, tanquam in hæreticos, multo minus animadverſio. *III.* Concludendum inde, ſi Confeſſionis Auguſtanæ adſeclæ jus patronatus competat, poteſtatem illi eſſe præſentandi ſuæ religionis miniſtrum: quem collator, licet Pontificius ſit, inſtituere cogitur. *IV.* Cognitionem in cauſis ſpiritualibus, veluti juramenti (quæ jur. Can. ad forum Eccleſiaſticum ſpectat *c. venerabilem in fin. de Elect.* Geil. 1. *obſ.* 25. *n.* 1.) pertinere ad Cameram. *Ord. Cam. part.* 2. *tit.* 24. Guid. Pap. *deciſ.* 78. *n.* 3. & *deciſ.* 149. Aliud πόρισμα ex prioribus Conſtitutionis verbis deducit Iuſtus Springerus *in tr. de Pac. Rel.* 69. Proteſtantes in ſuis territoriis non teneri Calendarium Gregorianum ſuſcipere. Hæc alibi latius. Nos ad edicti verba revertimur.

Als auch den Standen der alten Religion verwandt, alle jhre zuſtandige Rent, Zens, Gult vnd Zehenden, wie oblaut, folgen ſollen: So ſoll doch einem jeden Stand, vnder dem die Rent, Zinſz, Gult, Zehenden oder Guter gelegen, an denſelbigen Gutern, ſein weltliche Obrigkeit. Rent vnd Gerechtigkeit ſo er vom Anfang dieſes Streits in der Religion daran gehabt, vnd im Brauch geweſen, vorbehalten, vnd dadurch denſelbigen nichts benommen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nommen ſeyn. Vnd ſollen dennoch von ſolchen obgenandten Gutern, die notdurfftige miniſteria *der Kirchen, Pfarren vnd Schulen, auch die Allmoſen vnd* hoſpitalia, *die ſie vormals beſtellet, vnd zu beſtellen ſchuldig, von ſolchen obgemelten Gutern, wie ſolche* miniſteria *der Kirchen vnd Schulen vormals beſtellet, auch nachmals beſtellet vnd verſehen werden, vngeacht, was Religion die ſeyn, &c.*

Supra dictum, Catholicis omnes reditus annuos manere debere inviolabiles. Additur hoc loco, penes Dominum iſtius territorii, quo exigi ſolent, jus Superioritatis, quod ante controverſiam de Religione motam obtinuit, adhuc reſidere. Ex illis bonis ſtipendia miniſtris Eccleſiarum & Scholarum exſolvenda ſunt. Magiſtratus autem quilibet tot miniſtros Eccleſiæ adſciſcere poteſt, quot ad fidem ſuam propagandam requiri putaverit.

Adnectitur in §. ſeq. *Vnd ob ſolcher Beſtellung halben* Cautela. In diſſenſione partium eligendos eſſe arbitros, qui dijudicent, quid & quantum ad ſuſtentationem ejuſmodi miniſtrorum conferri debeat. Pergit Conſtitutio.

Es ſoll auch kein Stand den andern, noch deſſelben Vnterthanen, zu ſeiner Religion dringen, abpracticiren, oder wider die Obrigkeit in Schutz vnd Schirm nehmen, noch vertheidigen in keinen wege. Vnd ſoll hiemit denjenigen, ſo hierbevor vor Alters Schutz vnd Schirmherren anzunehmen gehabt, hierdurch nichts benommen, vnd dieſelbige nicht gemeynet ſeyn.

Nemo alterum cogat ad ſuæ religionis profeſſionem: Nihil tam voluntarium, quam religio, in qua ſi animus averſus eſt, jam ſublata, jam nulla eſt. Lactant. *l.* 5. *c.* 14. Nemo ſubditos alterius ab obedientia Magiſtratus ſui avocet: nemo patrocinium ſubditorum contra Magiſtratum illorum ſuſcipiat. Sane in fidem & clientelam ac protectionem ſuam ſuſcipere civitatem aliquam, prohibitum non eſt. Vult. 1. *de feud. c.* 8. *num.* 17. Patronus ſive protector, *Schutz- vnd Schirmherr* dicitur,

tur, eoſque quos in tutelam ſuam recipit, accepto annuo honorario contra injuriam aliorum, etiam armata manu protegere & defendere tenetur. Gail. 2. *obſ.* 54. *n.* 2. alias nihil juris illi competit. Nam clientes *Schirms verwandten* non efficiuntur illis ſubditi: manentque ſub ordinaria juriſdictione ſui Magiſtratus, cui in omnibus, ut antea parere debent. *arg.c.recepimus* 8.*ext.de priv.* Vnde intelligitur. protectorem non poſſe jure Clientelæ à Clientibus ſuis penſitationem vel collectam exigere. Gail. 2. *obſ.* 54, *n.* 5.

Wo aber vnſere, auch der Churfurſten, Furſten vnd Stænde Vnterthanen der alten Religion, oder Augſpurgiſchen Confeßion, anhengig, von ſolcher jhrer Religion wegen aus vnſern, auch der Churfurſten, Furſten vnd Stænde des heiligen Reichs Landen, Furſtenthumben, Stetten, Flecken, mit jhren Weib vnd Kindern an andere Ort ziehen, vnd ſich niderthun wolten, denen ſoll ſolcher Ab vnd Zuzug, auch Verkauffung jhrer Haab vnd Guter, gegen ziemlichen billichem Abtrag der Leibeigenſchafft vnd Nachſtewr, wie es eins jeden Orts von alters hero vblich herbracht vnd gehalten worden iſt, vnverhindert menniglichs zugelaſſen vnd bewilliget, auch an jhren Ehren vnd Pflichten aller dings vnengolten ſeyn. Doch ſoll den Obrigkeiten an jhren Gerechtigkeiten vnd herkommen der Leibeigenen halben, dieſelben ledig zu zehlen oder nicht, hierdurch nichts abgebrochen, oder benommen ſeyn.

Miſera Regnicolarum Chriſti conditio eſt: odiis, perſecutionibus, excommunicationibus, occiſionibus excipiuntur ab adverſariis; & quidem ſub opinione cultus Dei. Ioh. 16. *v.* 2. Verum nihil eſt, quod tam deceat, quam in omni re ferenda, conſilioque capiendo ſervare conſtantiam. Cicer. 1. *Off.* Camerar. *de rore Solis,* in Emblem. Invicta maneo:

Syrius ut flagrat, viret ac perfuſa liquore eſt:
Candida ſic durent pectora firma fide.

Vigore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Vigore hujus conſtitutionis non permittitur Magiſtratui Pontificio ſubditum reformatæ religionis ex illa cauſa bonis multare, ejicere, vel quacunque alia ratione lædere, ſed emigrandi illi poteſtatem liberam, bonis omnibus vel ablatis ſecum, vel juſto precio divenditis, concedere debet: ut aliò ſe conferat, ut publicum atque liberum religionis ſuæ exercitium habere poſſit. Integrum ergo ſubditis eſt aut emigrare, aut placide eo loco commorari. P. Friderus *lib. 1. de proceſſ. c. 30*

Homines proprii ſive *Leibeigene*, antequam emigrent, tenentur redimere jus, quod Domino in ſe ipſos competit: Et certa bonorum portio civitati relictæ debetur, quam vulgo *Nachſtewer*, appellare ſolent. Gail. *tr. de arreſtis c. 14. in fin.*

Vnd nachdem eine Vergleichung der Religion vnd Glaubensſachen, durch ziemliche vnd geburliche wege geſucht werden ſoll, vnd aber ohne beſtandigen Frieden zu Chriſtlicher freundlicher Vergleichung der Religion nicht wol zu kommen So haben wir, auch der Churfurſten Rathe an ſtadt der Churfurſten, erſcheinende Furſten, Stende vnd der Abweſenden Botſchafften vnd Geſandten, Geiſtliche vnd Weltliche, dieſen Friedenſtand, von geliebten Friedens wegen, das hochſchadliche Misvertrawen im Reich auffzuheben, vnd dieſe lobliche Nation vor endlichem vorſtehendem Vndergang zu verhuten, vnd damit man deſto eher zu Chriſtlicher, freundlicher vnd endlicher Vergleichung der ſpaltigen Religion kommen moge, bewilligt, ſolchen Frieden in allen obgeſchriebenen Artickeln, bis zu Chriſtlicher, freundlicher vnd endlicher Vergleichung der Religion vnd Glaubensſachen, ſtet, feſt vnd vnverbruchlich zu halten, vnd demſelbigen trewlich nachzukommen. Wo denn ſolche Vergleichung durch die wege des General Concilii, *National-Verſamlung, Colloquien oder Reichshandlungen, nicht erfolgen wurde, ſoll alsdan nichts deſto weniger dieſer Friedeſtand in allen oberzelten Puncten vnd Articuln, bey Krafften bis zu endlicher Vergleichung der Religion vnd Glaubensſachen ſtehen*

hen vnd bleiben, vnd ſoll alſo hiermit, obberuhrter geſtalt, vnd ſonſt in alle andere wege ein beſtandiger, beharrlicher, vnbedingter, fur vnd fur ewigwerender Fried, auffgerichtet vnd beſchloſſen ſeyn vnd bleiben.

Cauſas finales erectæ hujus Conſtitutionis Status adjiciunt, harum tres ſunt: ut diffidentiæ & ſuſpiciones mutuæ tollantur: ut vindicetur ab imminente interitu patria: ut ad amicabilem in religionis negotio compoſitionem citius perveniatur. Adſtringunt ſe denuo ad obſervantiam edicti. Quod ſi vel in generali Concilio, vel provinciali conventu, vel colloquio, lis illa dirimi non poſſit, ratam manſuram hanc conſtitutionem perpetuo edicunt.

Vnd in ſolchem Frieden ſollen die Freyen Ritters ſchafft, welche ohne Mittel der Keyſerl. Majeſtat vnd vns vnderworffen, auch begriffen ſeyn, alſo vnd dergeſtalt, das ſie obgemelter beyder Religion halber, auch von niemanden vorgewaltigt, bedrangt noch beſchweret ſollen werden.

Nobiles immediate Imperio ſubjecti fruuntur beneficio hujus Conſtitutionis. Poſſunt ergo in omnibus ſuis bonis ſive allodialibus ſive feudalibus religionem libere mutare; P. Frideus *l.* 1. *de proceſſ. c.*3.2.*n.*2.

Nachdem aber in vielen Frey vnd Reichsſtædten die beyde Religionen, nemlich vnſere alte Religion, vnd der Augſpurgiſchen Confeßion verwandten Religion eine Zeit hero im gang vnd gebrauch geweſen, ſo ſollen die hinfuro auch alſo bleiben, und in ſolchen Stætten gehalten werden, auch derſelben Frey vnd Reichsſtætte Burger, vnd andere Einwohner, geiſtliches vnd weltliches Standes, friedlich vnd ruhig bey vnd neben einander wohnen, vnd kein Theil des andern Religion, Kirchengebrauch, oder Ceremonien abzuthun, oder jhn davon zu dringen, vnterſtehen, ſondern jeder Theil den andern, laut dieſes Friedens, bey ſolcher ſeiner Religion, Glauben, Kirchengebrauchen, Ordnungen vnd Ceremonien, auch ſeiner Haab vnd Gutern, vnd allem andern, wie hie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

hie oben beyder Religion Reichsſtende halben verordnet vnd geſetzt worden, ruhiglich vnd friedlich bleiben laſſen.

In multis civitatibus liberis Imperialibus tam reformatæ quam Pontificiæ doctrinæ exercitium viget. Ex mente ſtatuentium nemo alterum concivem ſuum ob religionis diſcrepantiam vexet, turbet, ſive in ritibus ad religionem cujuſque pertinentibus, ſive bonis Eccleſiaſticis. Si igitur Catholica religio in urbe Imperiali colatur, danda illa eſt conſcientiæ libertas: & civibus liberum Auguſtanæ Confeſſionis exercitium poſtulantibus mos gerendus eſt. Diſſentit Frider. *l.* 1. *de proceſſ. c.* 31.

Vnd ſoll alles, das in hiervorigen Reichs Abſchieden, Ordnungen, oder ſonſt begriffen vnd verſehen, ſo dieſem Friedſtand in allen ſeinem Begriff, Articuln vnd Puncten zuwider ſeyn, oder verſtanden werden mochte, denſelbigen nichts benehmen, derogiren *noch abbrechen, auch dargegen keine* declaration *oder etwas anders, ſo denſelbigen verhindern oder verendern mochte, nicht gegeben, erlanget noch angenommen werden, oder ob es ſchon gegeben, erlanget oder angenommen wurde, dannoch von Vnwurden vnd Vnkrefften ſeyn, vnd darauff weder in noch auſſer Rechtens, nichts gehandelt oder geſprochen werden.*

Si quod forte in prioribus Imperii receſſibus continetur, quod Pacificationi huic contrarium eſſe videtur, valere id nullo modo poteſt: nec declaratio permittitur: nec curioſa indagatio de Conſtitutionis hujus validitate ſuſcepta.

Vnde patet, quid tribuendum illi aſſertationi noviter in lucem productæ: Conſtitutionem pacis religionis à tempore Tridentini Concilii finiti, reſpectu Auguſtanæ Confeſſionis expiraſſe. Vana illa merito cenſenda. Non enim iſthic duas illas religiones diſcrepantes, in iſto Concilio ad aliquam conſonantiam redactas, ſed potius craſſiſſimos errores ab Orco revocatos, tenaciterque defenſos eſſe legimus, ut multis

probat

probat Chemnitius *tr. de Concilio Tridentino.*

In §. pen. & ult. hujus Conſtit. tam Cæſar quam Status Imperii adſtringunt ſe ad edicti perpetuam obſervantiam, uti ſupra etiam cognovimus.

CAPVT VII.

De Pace publica, vom Landfrieden.

VT tuta eſſet inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenaretur nocendi facultas. *c.* 1. *hiſt.* 4. Divus Maximilianus I. cum nulli magis quam Cæſari convenire intelligeret, Reip. ſalutem tueri, *l.* 3. *pr. ff. de off. præf. vig.* concordi Statuum ſuffragio VVormatiæ anno 1495. & Auguſtæ anno 1500. ſaluberrimam de pace publica Conſtitutionem promulgavit: quæ confirmata eſt à Divo Carolo VVormatiæ anno 1521. Noribergæ anno ſequenti Auguſtæ anno 1548. & 1551. Divo Ferdinando Auguſtæ anno 55. Ratisbonæ anno 57. Auguſtæ anno 59. & Divo Maximiliano II. Auguſtæ anno 66. Spiræ an. 70. Ratisbonæ an. 76.

Hæc Conſtitutio univerſalis eſt, quemadmodum aliæ leges. *l.* 8. *ff. de LL. l.* 3. §. 5. *de ſepulcro viol.* Neminem excuſat ignorantia. *l.* 12. *C. de jur. & fact. ign. l.* 11. §. 2. *ff. de inſtit. act.* Omnes omnino, ſummos cum infimis comprehendit, etiam fœminas. Gail. 1. *de PP. c.* 1. *num.* 34. Variis autem ex cauſis pax publica violatur.

1. Si quis ex quacunque cauſa ad offenſionem alterius delectum militum egerit, & bellum moverit, atque eo in caſu in Camera Imperiali mandata avocatoria decerni ſolent, ut qui conſcripſit milites, eos è veſtigio dimittat, & gregariis militibus nec prece vel precio militent, ſerio injungitur. Si contra iſta mandata proceditur, pœna banni infligitur: & interim implorato vicini principis ſubſidio & præſidiis provin-

provinciæ, vis vi repellitur. Omnia bella iujuſſu Cęſaris ſuſcepta reprobata ſunt, *l.3.ff.ad l.Iul.Majeſt. l.17.C. de re mil.*12.*C.*36. Ord. Cam. *p.2.t.15. Geil.* 1.*de PP.c.4.n.4.*

2. Si quis alterum doloſa & atroci violentia poſſeſſione dejicit & ſpoliat. Doloſam dico, ſi quis præcedente conſilio ad hoc ipſum homines colligit armatos, ut damnum det, bonave rapiat. *l.2.§.2.ff. vi bon. rapt.* Voluntas enim & propoſitum diſtinguunt maleficia. *l.3.pr.ff.de furtis*, eaque, quæ repentino aliquo metu accidunt, leviora ſunt, quam ea, quæ meditata & præparata inferuntur. Cic. 1. *off.* Ergo niſi deſtinatum animi propoſitum præceſſerit, non violatur pax publica. *arg.l.46.§.7.ff. de furt.l.1.§.3.ff.ad l.Corn. de ſicar* niſi quis in actu per ſe illicito verſetur: nam qui rei prohibitæ operam dat, ipſo facto cenſetur eſſe in manifeſto dolo. *arg.l.* 52.*§.1.ff.*ad *l.Aquil.* Geil.1.*de PP.C.7.n.13.* ſive per ſe hoc faciat, ſive per alios. *l. 1.§.12.ff. de vi & vi arm.l.6.§.1.ff.quod cujuſque univerſ.l.152.§.1.l.169. ff.de R.I.* etiam auxilium ſceleroſis impertiendo. *l.* 6.*C.de def.civit.l.1.§.35.ff.ad SC. Sillan.l.15.§.8.ff.de injur.* Violentiam conſideramus hoc loco majorem, quam cui reſiſti poſſit. *l.15.§.2.ff.locati.* Ad ſolam enim vim atrocem pertinet hæc conſtitutio. *arg. l.* 1.*§.3.ff. de vi & vi arm.* quæ eſt majoris rei impetus, qui repelli non poteſt. *l.2.ff. Quod met.cauſ.* fitq; armata manu collectis hominibus. *l.2.pr. & §.* 2.*ff.vi bon.rapt.* ubi poſſeſſor domo agrove ſuo dejicitur. *l.3.§.fin.* vel villa expugnatur. *d.l.3.ff.ad l.*Iul. *de vi publ.*

3. Si quis alteri bellum & extremas inimicitias denunciet: quæ denunciatio Diffidatio dicitur. *Wan einer den andern befehdet, Abſags oder Fehdsbriefe zuſchicket.* Ipſa enim per ſe diffidatio arma parata præſentemque necem intentat. Quin & publica imperii lege capitali ſupplicio diffidator afficitur. Carol.V. *peinliche Halsgerichtsordnung*, art. 129. his verbis: *Welcher jemand wider Recht vnd Billigkeit*

muthwillig

muthwillig befehdet, den richtet man mit dem Schwert vom Leben zum Todt. Huc pertinent minæ, de quibus, ſi quis certis de cauſis ſibi metuat, mandatum de non offendendo impetrabit in Camera. Gail. 1. *de PP. c.* 2. *&* 3. Melius enim eſt in tempore occurrere, quam poſt exitum vindicare. *l.* 1. *C. quando liceat unicuique ſine jud. ſe vin. &* jura intacta ſervare, quam poſt vulneratam cauſam remedium quærere *l. fin. C. in quibus cauſ. reſt. in integ.*

4. Si quis hoſtibus Rom. Imperii loricas, ſcuta, arcus, &c. vendiderit: nam iſti præterquam quod incidunt in pœnam fractæ pacis de jure communi plectuntur capitis pœna, cum publicatione omnium bonorum. Pernitioſum namque Romano Imperio, & proditioni proximum eſt, Barbaros, quos indigere convenit, telis, ut validiores reddantur, inſtruere. *l.* 2. *C. quæ res exportari.*

5. Si quis ædificaverit ad æmulationem alterius & ad novum opus nunciatum non deſtiterit: ea enim res materiam ſeditionis præbet. *l.* 3. *ff. de op. pub.*

6. Si quis contumax fuerit, & jurisdictionis Cæſareæ contemtor. *arg. l. un. pr. ff. ſi quis jus dic. l.* 2. *§.* 1. *ff. ſi quis in jus voc. non ierit. l.* 11. *§.* 4. *in fin. ff. de interrogat. l* 9. *ff. de juriſd.*

7. Si quis ſubditos alterius ad rebellionem incitaverit: & tumultum ex tumultu ſeverit, ut loquitur Sal. variiſque artibus imperitam plebeculam impulerit.

8. Si quis proſcriptos Imperii receptaverit. Nam peſſimum genus eſt receptatorum, ſine quibus nemo diu latere poteſt, *l.* 1. *pr. ff. de recept.* par ipſos & reos pœna expectet. *l.* 1. *C. de his qui latrones.* Quintil. *decl.* 255. Proximos exiſtimo eos eſſe transfugis, à quibus transfugæ recipiuntur: Hoc natura ſimile eſt, facere ſcelus & probare. Vid. Gail. 2. *de PP.* 10.

Atque his mediis violatur Conſtitutio de pace publica: Videamus de coercitione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT VIII.

De Banno, ſeu Proſcriptione Imperii.

BAnni vocem deducunt vel à Vandalico *Banner*, quod vexillum denotat: quo ſenſu Procopius *lib.* 4. *bell. Perſ.* Bannophorum dicit Signiferum: vel à mulcta: cum pro ea uſurpetur ſæpius tit. de conſuet. & ſtat. contr: libr. Eccleſ. edit. in pr. Vs F. vel à Germanico *Baan*, quod viam publicam ſignificat, & judicium criminale, unde *Blutbaan*: Sive quod Bannitis interdictus ſit publicarum viarum uſus: ſive quod criminali judicio plectendi ſint. Eſt autē Bannum ſive proſcriptio, pœna, qua violatoribus pacis publicæ aqua & igni interdicitur, ita ut à nemine in clientelam & fidem recipi, ab omnibus vero impune tam in perſona, quam rebus offendi poſſint. Gail. 2. *de PP.* 1. *n.* 20. Sunt enim hoſtes Imperii ἐχθροί, quæ vox cum Germanica appellatione *Echter* coincidit.

Soli autem Cæſari vel Regi Romanorum, & Cameræ Imperiali jus banni Imperialis competit. *arg. l.* 1. §. 3. *ff. de l.* 3. *Gail.* 1. *de PP. c.* 11. *n.* 3. in omnes Imperio Rom. ſubjectos, tam ſeculares quam Eccleſiaſticos, qui ratione dignitatis, regalium & feudorum Imperialium immediate Cęſari & Imperio ſubjecti ſunt. Et ideo contra Eccleſiaſticū Imperii ſtatum, pacem publicam manu militari turbantem, citatio ſuper fracta pace à Cameralibus decernitur: condemnatio vero non eodem modo, ut in ſeculares fieri conſuevit: Neque enim ſub dio ſententia declaratoria publicatur, ſed in ipſo Conſiſtorio, judice ſedente pro tribunali: Nec ordinaria Banni pœna infligitur, ſed regalia & privilegia Imperii illi adimuntur: quia Imperatori non competit juriſdictio in perſonas Eccleſiaſticas, niſi ratione regalium & beneficiorum ſecularium *c. nimis*

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

de jurejur. Atque ideo plus ab iis aufferre nequit, quam ipſis dedit & conſequenter pœnam ſanguinis, aut vitæ neciſque periculum ipſis irrogare non poteſt: Illud enim ad forum Eccleſiaſticum pertinet. *c. ſi diligent. de foro comp.* Sic etiam in fœminas non fertur illa conſueta banni ſententia, ſed quadam ſimilitudine Eccleſiaſticarum perſonarum bonis omnibus, beneficiis, favoribus atque privilegiis juris communis & municipalis privantur. Gail. 1. *de PP. cap.* 1. *num.* 36. Mynſ. *obſ.* 58. *num.* 7.

Vt autem quis bannitus cenſeatur, ſententia declaratoria requiritur. Gail. 2. *de PP.* 3. *n.* 1. *&* 8. In atrocioribus & manifeſtis delictis banni declaratio abſque ulla tela judiciaria fit per Imp. ipſis fecialibus bannum publice ſonantibus tubis ſub dio ſolenniter denunciantibus. Gail. *ibid. num.* 24. Forma ſententiæ hæc fere eſt: præmiſſis præmittendis. *Nach dem Beklagte, aus denen vnd denen Vrſachen dem Landfrieden zu wider gehandelt, derhalben* denunciren *vnd erkleren wir die ſelbe als offenbare Echter in der Keyſerl. Majeſtat vnd des heiligen Reichs Acht: Setzen ſie aus dem Frieden in den Vnfrieden, vnd erlauben jhren Leib, Haab vnd Guter allermennig-lich. Von Rechts wegen.*

Lata ſententia Excuſatio prompta eſt: Actor immittitur in bona Banniti. Gail. 2. *de P.P.* 17. *num.* 2. Executio demandatur his, ſub quorum juriſdictione bona ſita ſunt: Si exequi noluerint, mandatis pœnalibus coercentur. Gail. 2. *de P.P.* 17. *num.* 25. Præfectis etiam Circulorum, *den nechſtgeſeſſenen Kreyſoberſten*, committi ſolet. Gail. 16. *n.* 28.

Effectus Banni eſt, quod omnes obligationes, juramenta, pacta & actiones bannitorum fiunt irritæ. Ord. Cam. *part.* 2. *tit.* 9. §. 2. *Das alle Verſchreibungen, Pflicht, vnd Bundnus jhnen zuſtehende, vnd darauff ſie Spruch vnd Forderung haben mochten, gegen die jenigen, die jhnen verhafft weren, ab vnd todt ſeyn ſollen, Gail.* 2. *de Pace Publ.* 12. *n.* 4.

Banniti etiam Excommunicatis æquiparantur. Sicut enim iſti membra Eccleſiæ eſſe deſinunt. *c. decernimus de ſent. excom. lib.* 6. & pro mortuis habentur. *c. nihil* 11. *q.* 3. Sic banniti membra non ſunt imperii, ſed reputantur pro mortuis. *l.* 65. §. 12. *ff. pro Socio. &* ſimiles ſunt deportatis. Gail. 2. *de PP. c.* 1.*n.* 19. Bannum enim ſucceſſit in locum interdictionis aquæ & ignis. Clar. §. *fin. q.* 67. *n.* 8. Vniverſitas bannita amittit omnia privilegia. *gl. in c. fin. in verb. expreſſ. de procurat.* Gail. 2. *PP.* 12.*n.* 10. Plerumque tamen pœna Banni in pecuniariam convertitur, quando Vniverſitas ob delictum pacis publicæ condemnatur, ne plectantur, ſimul innocentes. Gail. 22. *de PP. c.* 9. *n.* 17. Mynſ. 2. *obſ.* 30 *n.* 1.

CAPVT IX.

De Fluminibus.

Amplum & illuſtre providentiæ divinæ documentum eſt fluviorum perennitas. Ad locum unde exeunt, revertuntur, ut iterum fluant. *Sir.* 41. & intrant Oceanum omnes. *Eccleſ.* 1. tametſi de Iordane diverſum ſtatuat Tacit. 5. *hiſt.* 2. Miramur, quod acceſſionem fluminum maria non ſentiunt. Senec. 3. *nat. qq. c.* 4. Verum certus illis à Deo eſt præfixus terminus. *Pſ.* 104. Tantum effluit ſemper quantum influit, Bruno Seid. 2. *Phyſ.* 14. Et quemadmodum corpus à jecore velut receptaculo ſanguinis per omnes venas diffunditur: ita per terræ venas, pro quarum magnitudine vel major vel minor aquarum copia exſilit, è medio aquæ emergunt. Cornel. Val. *lib. Phyſ. c.* 26.

Fluvius autem eſt perennis aquarum decurſus: differt à torrente: quod

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire,
Sed tamen hæc ſubita eſt, illa perennis aqua.

Freigius *lib.* 21. *Phyſ.*

Fluminum quædam publica ſunt, quædam privata.

vata. Publica varie à noſtris definiri ſolent: vel quod ſint, quæ in publico oriuntur, & perpetuo fluunt. VVeſ. *in π. ff. de flum. n.* 3. vel quod perennia ſunt. Caſſius *in l.* 1. §. 2. *ff. de flum.* quæ ſententia Vlpiano *lib.* 68. *ad edictum*, videtur probabilis: vel denique quod ſint, quæ omnium uſibus patent, & cenſentur jure regalium *c.* 1. *verb. flum. Quæ ſint Reg.* ut navigabilia, & quæ navigabile aliud faciunt *l.* 1. *& ſeq. ff. de flum.* Privata flumina eorum ſunt, in quorum prædiis fluunt. *l.* 10. §. 1. *ff. Si ſeru. vind.* exemplo riparum. *l.* 5. *ff. de rer. diviſ.* neque quiſquam in illis aliquid moliri poteſt invito domino: nihil enim differt à cæteris locis privatis flumen privatum. *l.* 1 §. 4. *ff. de flum.* Sed quid eſt, quod Marcianus ait *in l.* 4. §. 1. *ff. de rer. diviſ.* flumina pene omnia eſſe publica? forte hoc voluit, quod quæ privata ſunt, magis amnes, rivi vel torrentes ab accolis appellantur, quam flumina: nam non ſolum magnitudo flumen à rivo diſtinguit, ſed etiam exiſtimatio accolentium *l.* 1. *ff. de flum.*

Ex flumine autem perenni & navigabili aquam ducere non licet: cum his aquarum derivationibus minuatur fluminis aqua, atque ita noceatur uſui publico, i. e. navigationi, quæ Reip. maxime eſt neceſſaria. *l. quo minus.* 2. *ff. de flum.* Si vero flumen nec per ſe navigabile eſt, nec aliud ex eo navigabile fit, quo minus inde deducatur aqua, nihil impedit. *d. l.* 2. Ex privato vero flumine Dominus aquam ducere concedere poteſt. *l. Lucio.* 4. *ff. de aq. quot. & æſtiu.*

Præterea in fluminibus tria præcipue conſideranda ſunt: Vſus, Proprietas. Iuriſdictio. Vſus fluminis communis eſt. *l.* 5. *C. do aquæduct.* 11. *C.* 42. Proprietas publica eſt, ad populum ſpectans. §. 2. *Inſt. de rer. diu.* quia in patrimonio populi ſunt, aliter atque mare. *l.* 14. *ff. de acqui. rer. dom.* Iuriſdictio fluminum Principis eſt. *c. un. Quæ ſint reg. l.* 2. *de flum.* Inde delicta in flumine commiſſa Princeps ulciſcitur, vel ejus officiales, qui ſupremum habent impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rium ejus territorii. Steph. Forcat. *in Necyom. Dial.* 84. *n.* 5. Sed hoc cavendum Magiſtratui, ne flumina à naturali ſuo curſu abducere, atque alio derivare tentet.

Nunquam enim iſtæ derivationes ceſſerunt feliciter. Necus Rex Ægypti Nilum per foſſam in mare rubrum ducere tentans, in illo opere medio amiſit 12000. ſuorum. Herod. *lib.* 1. Demetrius, Cæſar, Caligula, Nero, auſi ſunt Iſthmum perfodere, ſed infelici ſucceſſu: tametſi Periander eodem in opere deſudans, mirantibus reſponderit, μελέτη πάντα δύναται. Seleucus I. cognomento Nicanor cum mari Caſpio conjungere voluit Boſphorum Cimmerium: ſed antequam manum admoveret operi, jugulatur à Ptolomæo. Trajanus à derivatione Euphratis in Tygrim abſtinere coactus eſt. Carolo M. non ſucceſſit conatus conjungendi Danubium & Rhenum. Carolus IV. Imp. à Muldaviæ & Danubii conjunctione deſtitit. Neque enim feliciter res evenit, ubi ipſi naturali rerum curſui ſiſtendo, atque alio deflectendo opera impenditur:

Nil mortalibus arduum eſt.
Cœlum ipſum petimus ſtultitia, neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Iovem ponere fulmina.

Horat. 1. *Od.* 3.

CAPUT X.

De Coloniis.

DIctum eſt de conſervando regimine Reip. in tuitione rerum ſacrarum, religioſarum, ſanctarum & publicarum. Nunc de eodem augendo videbimus. Illud vero augmentum, in acceſſione vel hominum per colonias, vel armorum, vel arcium, vel propugnaculorum, vel opum, vel conſiliorum, eſt poſitum.

Civium Romanorum, qui extra urbem habitarunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

runt, duo fuere genera: Municipes & Coloni. Municipes ſunt cives Romani ex municipiis ſuo jure & legibus ſuis viventes, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes, à quo munere capeſſendo appellari videntur, nullis aliis neceſſitatibus, neque ulla Pop. Rom. lege adſtricti. Gell. *lib.16. cap.13.* Vnde intelligitur Municipia fuiſſe civitates à pop. Rom. in ſocietates munerum ac honorum receptas, ſuo interim jure utentes. D. Gœddeus *ad l. 18. n. 7. de V. S.* Coloniarum vero alia conditio erat. Solebant veteres, quos agros de hoſtibus capiebant, alios veteranis in præmia aſſignare, in alios colonias ducere, quoſdam mancipibus in longum tempus locare, ut annuam mercedem Principi darent, & hos vectigales dixere. Iul. Front. *lib. de limitibus agror.*

Deducebantur paſſim legiones cohorteſque veteranæ in agros & oppida: Sæpe etiam provinciales cum omnibus ſuis fortunis provolvebantur in varias terras: alii in ſitientes Afros:

Pars Scythiam, & toto diviſos orbe Britannos.

Virg. *Eccl.* 1. Ex Romana civitate igitur quaſi propagatæ ſunt. *l. 1. & 2. l. fin. ff. de cenſib.* & jura inſtitutaque omnia pop. Rom. non ſui arbitrii habebant. Et licet Coloniarum conditio magis quam municipiorum obnoxia eſſet, potior tamen & præſtabilior exiſtimabatur propter amplitudinem majeſtatemque pop. Romani, cujus coloniæ quaſi effigies parvæ erant, & ſimul quia obſcura oblitarataque erant municipiorum jura. Gail. *l. 16. c. 13.* Inſtituebatur autem coloniarum deductio ad frangendum plebis impetum. Liv. *lib.10.* nam alia ratione haud facile ſe ſubjecere exteri Romanis, jam domiti ut pareant, nondum ut ſerviant. Tacitus *in Agric. c. 13.* Non adſuetæ frenis ſervitutis tumidæ gentium inflatæque cervices facile aliàs ab impoſito jugo reſiliunt. Flor. *lib. 4. c. ult.* Seriem omnium coloniarum à Romanis deductarum, qua-

rum. 163. ſunt, cognoſcere poſſumus ex Onuphrio Panuinio, & Goldeleveo *in not. ad lib. 4. Liu.* De Tyro varias deductas eſſe colonias ſcribit Curt. *lib. 4. c. 4. Coloniæ ejus*, inquit, *pene toto orbe diffuſæ ſunt. Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum.*

CAPVT XI.

De Armis.

VEriſſimum eſt illud Taciti. 15. *annal.* Non ignavia magna imperia contineri, ſed virorum armorumq; faciendum eſſe certamen. Et illud Darii apud Curt. *lib. 5. pr.* Ferro geri bella non auro: Viris, non urbium tectis, omnia ſequi armatos. Quid enim ad injuriam nobis illatam repellendam tutius? quid ad obtinendum jus noſtrum, ſi cæteris remediis nihil efficitur efficacius? Sint arma nobis ipſo cariora ſanguine: exemplo Hiſpanorum. Iuſtin. *lib.* 44. Illi enim nullam vitam rati ſine armis eſſe. Livius *lib.* 24. Nam oppugnamur aut ab exteris aut à noſtris. Si ab exteris, ſane nullum aliud tuendæ libertatis remedium eſt, quam ut ſimus forti pectore & armis. Virg. 4. *Æn. pr.* & virtute militari probe exerciti. Publica habeantur armamentaria: & quiſq; civium ſuis etiam inſtructus ſit armis, ad repellendum repentinum impetum. Suis quiſque in armis, inquam, ſeſe oſtentet: aliena arma aut ex humeris decidunt, aut ſunt geſtantibus oneri, aut eos conſtrictos tenent. Machiavell. *tr. de pr. c.* 13. Si à noſtris periculum eſt, quod frequenter evenit: (nulla enim magna civitas diu quieſcere poteſt: Si foris hoſtem non habet, domi inveniet. Livius *lib.* 30.) armorum cura ipſa liberorum caritate nobis antiquior ſit *l.* 19. §. 7. *ff. de captiu. & poſtl. reverſ.* quibus reduci ad officium poſſint rebelles: ut ita tranquillus ſerenuſque beatæ pacis ſtatus efflore ſcat. Valer Max. *lib.* 2. *cap.* 2.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XII.

De Arcibus

MAgna in arcibus Imperii conſervandi augendique munimenta eſſe nemo diffitebitur: neque enim ab illo ſolummodo extruendæ ſunt, qui ſuos magis quam externos timet: ut opinatur Machiavell. *tr. de pr. c.* 20. Sed etiam ab eo, qui externos magis quam ſuos metuit: nempe ut adverſus omnem vim tueri ſe poſſit. In meditullio regionis ideo conſultum eſt extrui, ut & opportunum & ex æquo incolarum contra molitiones hoſtiles habeatur aſylum: & commodum principis adverſus ſubditorum rebellionem præſidium. Nec alibi tutior eligitur regiminis ſedes, quam in medio principatus: quod à Cyro & regibus Cappadocum obſervatum ex Strabone *lib,* 15. 12. probat. P.Greg. *lib.* 2.*c.* 1.*n.* 10. Vtrum vero tutius, planis an montoſis locis collocari arces? In planis ſpatium eſt capacius; atque ita ad fortificandum quacunque forma libuerit aptius: ager fertilior: & ob aquarum ingruentium colluviem hoſti & acceſſu & obſidione & expugnatione difficillimus. In montanis hoc urget maxime, quod quo ſublimior eſt locus eo munitior. Plato. 6. *de LL.* & ſalubrior. Vitru. *l.* 2.*c.* 4. tutumque adverſus hoſtis inſequentis & pene vicentis vim atque incurſiones receptum præbens. Sed hæc prudentis eſt Architecti inſpectio. Illud cavendum, ne omnes regni vires in unam atque alteram arcem collocentur, qua oppugnata aut expugnata actum de totius regni bono. Ita Darium non ſatis provide ſibi conſuluiſſe legimus, quod totius exercitus opes Arbella cogeſſerat: nam illa regia ſupellex diti gaza repleta ad quatuor millia talentum ad Alexandrum devoluta eſt Curt. *lib.* 5.*pr.*

Cæterum præſidiis fortiſſimis arces, præcipue

recens occupatas, firmandas eſſe ſuo exemplo docet Alexand. apud Curt. *l.5.& 24.* Mille Macedones præſidere arcis (Suſanæ) cuſtodiæ juſſit: Babyloniæ ſeptingentos,&c.

CAPVT XIII.

De Propugnaculis.

PErpetuo digladiantur inter ſe politici, præſtetne propugnaculis civitates munitas eſſe, quam iis vacare? Machiavellus. *lib. 2. diſp. c.* 24. curioſe magis quam fructuoſe negativam tuetur: & alii, his forte adducti rationibus. 1. Omnem ignaviæ occaſionem maxime eſſe evitandam: cives otio torpeſcere ſolere, qui confidunt propugnaculis, eæque ideo muliebres latebras à Cleomene eſſe appellata. 2. Securos fieri cives, & faciles ad provocandum hoſtem: Securitatem vero & contemptum hoſtium magnopere officere. 3. Sumtu ingenti tam belli quam pacis tempore eſſe fovenda propugnacula: iiſque interdum exhauriri ærarium, atque inde præcipitem eſſe gradum ad quodvis ſcelus. 4. Nec ſatis tuta eſſe ab inſultibus hoſtium, hoc præſertim tempore, quo nihil intentatum inauſumque relinqui ſolet: Cuniculis & machinis expugnata eſſe ampliſſima caſtella: tormentorumque bellicorum impetu non urbes modo conquaſſatas, ſed montes quoque ipſos concuſſis fundamentis ſubrutos. 5. Populum ad defectionem facile eſſe pronum, qui fidit propugnaculis: eoque conſilio, ne victis adderetur animus ad rebellandum, ab Annibale Sagentum, à Sulla Athenas, à Severo Bizantium, à Tito Hieroſolymas ſolo æquatas eſſe. 6. Principes ipſos impelli fiducia propugnaculorum ad exercendam tyrannidem: Ingenerari hoc modo principibus adverſus populos, ac populis viciſſim erga principes ſuſpicionem ad diffidentiam. 7. Imitari hoc modo hoſtes ad obſidionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

nem diuturnam, eamque infinita ſecum trahere incommoda: interdictum eſſe civibus commerciorum uſum: omniaque paſſim compleri populorum ſtrage. 8. Ipſos quoque cives ad ferendam obſidionem fieri obſtinatos, cum ignominiæ eſſe ducant, citius cum hoſte paciſci, ut obſidione ſoluta pacem urbi reddat: obſtinationem iſtam non raro ſolere ipſos cives in mutuas animare clades. 9. Hoſtes, ſi ſuperiores facti, propugnaculis potiti fuerint, difficulter ſemel admiſſos ejici poſſe: miſceri ibi populos. Religionem moreſque bonos ſuſque deque haberi: eoque conſilio quoſdam fuiſſe commotos, ut ſua propugnacula diruerint funditus. 10. Denique haud conſultum eſſe civitati, cives inſtruere ad ſuſtinendos labores militiæ: miſeram eſſe eam civitatem, quæ pace & tranquillitate ſua uti frui non poſſit: inter arma ſilere leges, omniaque humana & divina confundi.

Quid vero ſententiæ alterius aſſertores ad iſta? Sane non levibus machinis utuntur. Ajunt 1. Vrbes ſine propugnaculis omnium latrociniis, libertatemque civium libidini hoſtili patuiſſe ſemper: ejuſque rei evitandæ cauſa primum conſtitutos eſſe muros, ut non modo univerſorum, ſed etiam ſingulorum fortuna, uxores, liberi, ab hoſtium incurſionibus tutiores eſſent. 2. à natura ipſa hoc cuique animantium generi eſſe inditum, ut ſe ſuaque ab invaſionibus hoſtium tueantur: & præſertim homini, beſtias habere ſua luſtra, aves nidificare in locis præruptis & inacceſſis. 3. Eos qui cincti ſunt propugnaculis, poſſe & virtute repellere hoſtes, & in pace & otio vitam tutò degere, quanquam non ſine invidia: eam tamen alto ſupercilio eſſe contemnendam. 4. Ornatui etiam & magnificentiæ inſervire propugnacula, qua de re Ariſtoteles 7. *pol.* 11. 5. Parci hoc pacto ſanguini civium: & quod per lateres & calces effici poteſt, id non debere effici objectu humanorum corporum. Antimach. *libro* 3. *theor.* 33.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Hoc intellectum eſt à piis Iudææ regibus, qui munitiones extruxerunt. Rehabeam 2. *Chron.* 11. *v.* 5. Aſ. 1. 2. *Chron.* 14. *v.* 6. *& ſeqq.* Ioſaphat. 2. *Chr.* 17. *v.* 2. Iotham. 2. *Chr.* 27. *v* 3. *&* 4. Ezechias. 2. *Chron.* 32. *v.* 5. Nehem. 2. P. Greg. Tholoſ.. *lib.* 2. *c.* 5. Bon. *l.* 5. *c.* 5. Reuſnerus 2. *Strat.* 26. Patric. *lib.* 8. *de rep. tit.* 4. Iunius *q. pol. c.* 4. *par.* 2. *memb.* 2. Atque hæc ſententia ſine dubio veriſſima eſt. In Machiavellicis prioris ſententiæ rationibus parum præſidii eſt: quid illis tribuendum ſit, prudens Lector per ſe facile diſpiciet. Nobis digitum ad inveſtiganda altiora intendiſſe ſufficiat.

CAPVT XIV.

De Opibus.

Non ſine cauſa exclamat apud Dionem in Veſpaſ. Mucianus: Νεῦρα τῆς ἡγεμονείας τὰ χρήματα εἶναι. *Nervos Imperii pecuniam eſſe.*

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa potentius
Ictu fulmineo. Horat. 2. *Od.* 16.

Sed illud civitati maximè ſit curæ, ne patiatur ſe corrumpi divitiarum contubernio. Multis paraſſe divitias, non finis miſeriarum fuit, ſed principium. Senec. *epiſt.* 17. Torquent ſe, & aſſiduo plura obtinendi deſiderio flagrant.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Horat. 3. *Od.* 10.

Nunquam ad ea, quæ jam poſſident, oculos convertunt, ut iis contenti ſint: ſed ad id potius, quod appetunt, nec adeſt, quo magis ac magis ſeipſos excrucient. Virtus hebeſcit. Innocentia pro malevolentia duci incipit. Saluſt. *Catil.*

Pudor per aurum ſoluitur;
Violatur auro integritas:
Pax occidit: fides perit:

Leges

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Leges & ipſæ intercidunt. Prudent.
Catell. Cotta *in Memorab.*
At tu qui frena regis Reip.
Sis pecore, & multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat. Hor.*epod. Od.*15.

Divitiæ tuæ ſint : non tu divitiarum ſis. Opes poſſideas, ſed nulli detractas, nec alio ſanguine cruentas, ſine cujuſquam injuria partas, ſine ſordidis quæſtibus, quarum tam honeſtus ſit exitus, quam introitus, quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus. Senec. *de vit. beat. c.*23. Fortunam nec venientem ſentias, nec recedentem : Terras omnes tanquam tuas videas, tuas tanquam omnium: Sic vivas, quaſi ſcias aliis te natum, & naturæ rerum hoc nomine gratias agas. Quicquid habes, nec ſordide cuſtodias, nec ſordide ſpargas. Nihil magis poſſidere te credas, quam bene donatas : non numero, nec pondere beneficia, nec ulla niſi accipientis æſtimatione pendas. Sis amicis jucundus, inimicis mitis, & facilis: exoreris, antequam rogeris: honeſtis precibus occurras. Vbicunque homo eſt, ibi beneficio locus eſt.

CAPVT XV.

Quibus ex cauſis res ad fiſcum deferri ſoleant.

Fiſcus proprie ſignificat ſacrum ærarium, ſacras largitiones ſive theſauros. *l.* 3.*C. de quadrien. præſcript.* dictus à fiſcis, id eſt, ſportulis, quibus pecuniæ publicæ olim concludi ſolebant: deinde trahitur hæc vox ad res ſive largitiones privatas Auguſti vel Auguſtæ. *l.*1.*C. de locat. præd. civil. vel fiſcal.* Ærarium vero proprie denotat pecuniam publicam Imperii, ut fiſcus ſit principis, ærarium populi, Gail. 2. *obſ.*20.*num.*3. Promiſcue tamen his utuntur ICti *l.*1.§.5.*ff. ad l. Cor. de falſ. l.*13. *de jur.* Corraſ. 6.*miſ. fiſc.* 19.*n.*16.

Acquiritur autem fiſco, vel ex cauſa inteſtati, vel ex teſtamento, vel ex delicto, vel ex indictione

 multæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

mulctæ, vel denique inventione theſauri.

1. Ex cauſa inteſtati acquiritur Fiſco, ſi quis ſine hærede deceſſerit *l.* 1. *vacantia.* 4. *C. de bon. vac.* Nam & is, cui nullus eſt hæres, inteſtatus deceſſiſſe intelligitur. *pr. t. Inſt. de hær. quæ ab inteſt.* Fiſcus vero tum demum ſuccedit in bonis vacantibus, ſi hæc illi intra quadriennium fuerint vindicata. *l.* 1. *C. de quadrien. præſcript. l. intra* 10. §. 1. *ff. de diverſ. temp. præſcript.*

2. Ex teſtamento vel occaſione ejus, Fiſco debetur ſucceſſio, ſi hæres hæreditate ſit indignus. *l.* 1. *pr. ff. de jure fiſci,* & ſi quis capere non poteſt, quod ei à defuncto relictum eſt. *d. l.* 1. *pr. l. vn C. de his, qui ſe deferunt.*

3. Ex delicto vel omiſſionis, vel commiſſionis. Ex illo, ſi vectigal ſolutum non ſit. *d. l.* 1. Si non vindicata ſit defuncti mors. *d. l.* 1. nam ſi maritus mortem uxoris necatæ vindicare neglexerit, dotem perdit, eaque acquiritur fiſco. *l. cum mortem.* 27. *ff. de jure fiſci.* Ex hoc, ſi reus capitalis criminis ſibi mortem conſcivit. *d. l.* 1. *pr.* Si quis in fraudem civilium munerum bona ſua alienavit. *l.* 15. §. *pen. ff. ad Municip.* Si quis rem litigioſam vendiderit: nam & hoc caſu duplum fiſco acquiritur. *d. l.* 1. *pr.* Fiſcus etiam ſuccedit nato ex inceſtuoſo coitu. Mynſing. 3. *obſ.* 19.

Ex indictione mulctæ fiſco quoque acquiritur. *l.* 5. *C. de modo mulctar.*

Denique ex inventione theſauri. *d. l. pr. l.* 3. §. *pen. de jur fiſci.*

Quid ſi navis expulſa fuerit ad littus, vel naufragium factum ſit, acquiriturne fiſco aliquid? Sane jure antiquo ita comparatum erat. *l.* 9. *ff. ad l. Rhod. de jactu.* Novo jure ſecus eſt, *l.* 1. *C. de naufr. Conſt. Carol. pub. jud. art.* 129. *pr.* Conſuetudo vero in contrarium hodie in pleriſque maritimis civitatibus recepta, qua.

Quæſtus naufragio petitur, corpusque profundo
Immiſſum pariter, cum præda exquiritur ipſa.

Manil.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Manil. *lib.5. Aſtron.* & ad fiſcum civitatis devolvitur: irrationabilis eſt. Gail. 1. *obſ.*18. neque enim ſpectandum quid fiat, ſed quid fieri debeat. *l.* 12. *ff. de off. præſid.*

CAPVT XVI.

De Advocatis Fiſci.

QVi cauſam Fiſci agit, dicitur advocatus Fiſci. In illo obvia nobis ſunt, Conſtitutio, munus & privilegia. In Conſtitutione eſt, ut illius qualitas conſideretur: quo refertur, ut per ſtatuta tempora legum eruditioni noſcatur inhæſiſſe *l. petitiones* 5. §. 4. *C. de advoc. div. judiciorum.* Munus in eo eſt, ne occultet commoda fiſcalia. *l.* 3. *C. de advoc. fiſci*, ne fiſci nomine privatos calumniis vexet. *d. l.* 3. *l.* 1. *C. de lucris adv.* ne patrocinium præſtet contra ipſum fiſcum. *l.* 1. *C. de advoc. fiſci.* Finitur ejus officium, ſecundum jus civile biennio. *l. ſancimus* 12. *C. de adv. diu. judicior.* Privilegia Advocatorum Fiſci ſunt: quod immunitatem habent à muneribus. *l.* 20. §. *ut autem C. De Adv. diverſ. judicum.* Sortiuntur Comitivam dignitatem *l. laudabile* 4. *pr. C. eod.* ædes eorum à Metatorum onere ſunt immunes. *l.* 3. §. *Nec.* 2. *C. eod.*

CAPVT XVII.

De Eventu delationis ad fiſcum, quoad ipſum delatorem.

DElationi certa ſunt præſtituta præmia: nam primum is, qui alium defert, tertiam ejus, quod defert, partem præmii loco conſequitur. *l. un. C. de his qui ſe deferunt. l. edicto* 13. §. *extat. ff. de jure fiſci.* Deinde, qui ſeipſum defert, profitendo; ſibi, quod capere non poſſit eſſe relictum, dimidiam partem præmii nomine accipit. *l. edicto* 13. *in pr. l. Senatus* 15. §. *Senatus ff. de jur. fiſci. l. un.* §. *quod ſi C. de his, qui ſe deferunt.*

Quod

Quod ſi quis per errorem ſeipſum detulerit, hoc illi non officit. *l.13.§.fin.& l.2.ff.de jur. fiſci.* Si vero quis detulerit, & non obtinuerit, puniendus eſt *l.5.in fin. C.de delatoribus* 10.C. 11. Inſtructus enim ad deferendum procedere debet: (nam ipſe delatus non cogitur dicere titulum ſuę poſſeſſionis. *l.extat.* 25. *de jur. fiſci*) & ad finem in delatione perſiſtere. *l.22.§.ſicut ff.de jur. fiſci.*

CAPVT XVIII.

De Privilegiis Fiſci.

Potiſſima Fiſci privilegia ſunt. 1. quod habet jus pignoris in bonis debitoris ſui, & præfertur aliis creditoribus.*l.46,§.fiſcus ff.de jure fiſci. l.3.C.de privil.fiſci.l.1.C.ſi propter publ.penſitationes.*2. quod Fiſco agenti reus cogitur edere inſtrumenta. *l.2.§.1.de jure fiſci.* 3. quod contra Fiſcum ſententia lata intra triennium etiam ſine appellatione poſſit retractari. *l.un.C.de ſentent. cont. fiſc.* 4.quod qui à Fiſco quid comparavit, ejus nomine ab alio conveniri non poſſit, ſed detur actio adverſus Fiſcum intra quadriennium. *l.* 2. *l.* 3. *C. de quadrien. præſcript.* 5. Fiſcus evictionis nomine non in duplum, ſed ſimplum tenetur. *l.5.pr.ff.de jure fiſci.*

Civitatibus autem Fiſci privilegia non competunt. *l.ſimile* 10.*l.Lucius* 21.*§.fin. ff.ad Municip.*

CAPVT XIX.

De Exactione Tributorum: Quibus exigendi jus competat.

Illuſtre Reip. adminiſtrationis munimentum eſt Tributorum Exactio:In his enim eſſe Reip. nervos nemini dubium eſt. *l.* 1.§.20.*ff. de quæſt.* Nam neque quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis,neque ſtipendia ſine tributis haberi poſſunt. Tacit. 4. *hiſt.* Hæc ornamenta pacis ſunt, & belli ſubſidia. Cicer. *pro l.Man.* Et quemadmodum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

admodum totum corpus ad extremam tabem venire neceſſe eſt, alimentis ventriculo denegatis:ita tributis non exhibitis, extrema Regimini pernicies. Quo ſpectat oratio Menenii Agrippæ apud Livium *lib.*2. Magiſtratus ergo exigendi facultatem habet, non ſine auctoritate principis *l.un.C.de ſuperindicto* 10.*C.*18. Poteſt tamen,ſi velit hoc jus ſuum remittere. quod fecere Romani, qui bello Punico ſecundo pecuniam mutuo à Civibus ſumere maluerunt, quam tributum extorquere. Livius *lib.*26. Et M. Antoninus Philoſophus Imp. cum ærario exhauſto largitiones, quas militibus impenderet, non haberet,tributum provincialibus indicere noluit. Aur. Vict. *in vita illius.*

Penditur autem tributum pacis fruendæ gratia, ut cives in otio tutò rebus ſuis ſupereſſe poſſint. Ita victo Annibale ſtipendium Carthaginenſibus imperatum in annos ſingulos. Livius *lib.*31. Et Reges Idumæorum & Ammonitarum Davidi Regi annua ſolvebant ſtipendia. 1.*Sam.*8.

Species Tributi eſt Capitatio, cujus uſus in regio Imperii Romani dominatu: Tarquinius ille ſuperbiæ nomine inviſus pro capite cujuſque decem denarios exegiſſe ſcribitur, atteſtante Dionyſ. Halic. Eaque tributi ſpecies hodie Turcis familiaris eſt. Sublata eſt in Romano Imperio à Conſtantino, *l.un.D.de cap.civ.cenſib.eximendo* 11.*C.*48.

C P V T XX.

A quibus exigenda tributa.

TRibuta ſequuntur poſſeſſionem fundi:& non perſonis, ſed rebus indici ſolent *l.* 3. *C. de annon.* 10.*C.*15. adeo ut præteriti temporis tributa novus poſſeſſor ſolvere cogatur. *l.Imp.*7.*ff.de publican. l.*5.*§.fin. ff. de cenſib.l.prædiis.* 36.*de jur.fiſci.* Nec ſubditorum eſt tergiverſari, & tributa indicta nolle exſolvere. Britannorum veſtigiis inſiſtendum eſt, qui delectum ac tributa, & injun-

cta

cta imperii munera impigre obire ſoliti ſunt, ſi abeſſent injuriæ. Tacit. *in Agric. cap.*13. Tributum enim ideo penditur, ut teſſeram quandam Subjectionis Magiſtratus habeat. Et ipſe Chriſtus tributum illud ſacrum ſolvit pro ſe & Petro, ſtatere numerato, qui duos didrachmos, ſiclum vero unum efficit. Solvit autem exactoribus Iudæis non Romanis, ut Hilarius aliique recte cenſent. *Matt.*17. *v.fin.c. tributum* 23.*q.*8. Ejuſque exemplo Eccleſia urgente neceſſitate de ſuo contribuere tenetur, *l.* 5.*C.de SS. Eccl.* Omnes ergo ſecundum patrimonii vires tributum pendunt, nulla privilegiorum ratione habita. *l.* 1. *C. de indict.*10.*C.*17. *l.*1.*C. de apo. publ.*10.22. atque illud etiam Vſufructuarius agnoſcit. *l.*7.*ff.de uſufr.* niſi in legato uſufr. teſtator nominatim eorundem præſtationem hæredi injunxerit. *l.uſufructu* 52.*ff.de uſufr.* Fiſcus autem nihilominus fructuarium recte convenit. Sed præſtitis tributis habet contra heredem actionem ex teſtamento:*l.ep.*52.*§.pen.ff.de pact.*

CAPUT XXI.

Quid & quantum Tributi nomine exigendum:

CErtum eſt quemque teneri pro quantitate patrimonii.*l.*2.*C.de immunit.nem.conced.* Meliorato fundo & aucto augetur quoque ejus tributum.*l.*2.*C.de allu.* niſi ſumtibus poſſeſſoris id factum ſit. *l.*3. *C. de fund.rei priv.* Econtra ob deteriorationem prædiorum relevanda tributa. *l.forma cenſuali* 4.*§.illam æquit.ff.de cenſ.d.l.*2.*C.de allu.* nec non ob imminutionem.Mynſ.3.*obſ.*34. Gail.1.*obſ.* 21.*num.*18. Hart. Hartmanni. *tit.*52.*obſ.*5.*num.*1. ſicut enim ob ſterilitatem. *l.*15.*C. de omni agro deſert.*Et in univerſum ob quoſvis caſus fortuitos:Ita tributis levatæ in tempus Aſię urbes afflictę terræmotu. Tacit. 2. *ann. n.*47. *&* 4.*an n.*13. factaque eo auctore SCta, ut civitati Cibyraticæ apud Aſiam, Ægirenſi apud Achaiam motu terræ labe-
factatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

factatis ſubveniretur: remiſſione tributi in triennium. Et 12. *ann. n.* 58. Tributumque Apaminenibus terrę motu convulſis, in quinquennium remiſſum.

Obſervandum autem Magiſtratui, ne tributa indicat ſordida. Indigniſſimum tanto culmine facinus, lucrum ex omni cauſa odorari. Amm. Marcel. *libr.* 22. quod vel ex avaritia principum eſt, vel indigentia. Iſta namque gravium exactionum ſunt ſeminaria. Ant. Guevara *in Hor. pr. lib.* 1. *cap.* 14. Nec effugiet unquam ſordiciei maculam Veſpaſianus cum vectigali ſuo urinario. Sueton. forte etiam Antigonus, qui cum ei objiceretur, quod Alexander Aſiam tot exactionibus non oneraſſet. *Bene*, inquit, *ille enim meſſuit ſegetes Aſiæ: Ego autem ſtipulam colligo.*

Deinde non levi ex cauſa ſive ficta imponenda ſunt. Diſſolutionem Imperii doce, ſi fructus quibus Reſp. ſuſtinetur, deminuantur. Tacit. 13. *ann.* Iſtud Tyrannorum eſt, novos ſubinde ſinus, & varia prædandi vocabula exquirere. Tacit. 4. *hiſt.* quod receptum fuit Iulii Cæſaris temporibus. Cæſar. *lib.* 3. *de bell. civ. In capita*, inquit, *ſingula Servorum ac liberorum tributum imponebatur, culinaria, oſtiaria, frumentum, milites, remiges, tormenta, arma, vecturæ imperabantur: cujus modo rei nomen reperiri poterat, hoc ſatis ad cogendas pecunias videbatur.*

Mediocritatis in exigendo tributo ſumma ratio habenda eſt: Videmus multos principes pecuniis acerbe conquirendis, plus invidiæ ſibi, quam virium addidiſſe. Tacitus 3. *hiſt.* & plebem pacem exuiſſe, principum magis avaritia, quam obſequii impatientia. Id. 4. *ann.* Nempe Actæonum illorum hoc erat fatum, ut à ſuis canibus dilaniarentur. Tondere pecus maluerunt, quam deglubere. Suetonius *in Tib.* & ex eo Gail. 1. *de P. P. c.* 2. *n.* 21. & ideo lana detonſa male his ceſſit. Atque ita ex ordine cauſarum geri neceſſe eſt: quippe ſanguinem elicit

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

qui emungit nimis *Prov.* 30. Execrandi illi Gryphi, corvis & felib. rapaciores ſunt. Ab radice exſcindunt olera, & rem auferunt cum pulviſculo. Talis Caligula, de quo Suet. *c.* 40. Exigebatur pro litibus atque judiciis ubicunque conceptis quadrageſima ſummæ de qua litigaretur. Talis Heliogabalus, qui Diis ſuis fecit nuptias, ut iis pro dote pecuniam elaboraret. Herodian. *in vita ejus.* Tales interdum etiam Romani, qui graviter ad hunc lapidem impegerunt. Quintam partem fructuum ex agro paſcuo poſtulatam eſſe tradit Appian. *lib.* 1. decimam ex agro arvo: Occiſo Iulio Cæſ. ſinguli cives vigeſimam quintam omnium bonorum dependere juſſi, & Senatorii ordinis omnes in ſingulas ædium ſuarum tegulas ſex aſſes. Dion. *lib.* 46. Auguſtus exegit octavam. Dion. *lib.* 50. Ejuſque tempore ex Ægypto Vrbi annua ducenties centena millia modiûm frumenti inferebantur. Lipſ. *ad lib.* 6. *an Tac. n.* 43.

CAPVT XXII.

Qui exigendi modus.

QVi tributa exigit, exactorum eſt cuſtos & diſpenſator, ut communium bonorum, non ut ſuorum. Ariſt. 5. *pol.* 11. Et Cenſitor dicitur *l.* 4. §. *illum ff. de cenſib.* Forcatul. *in Necyom. Dial.* 84. *n.* 2. In exactione autem Theſeum illud qualitatis filum recte tenendum: nempe ut juſta & uniformis ſit contributio, nec per bonam malamve gratiam hi ſubleventur, iſti premantur: Commoda civium non divellenda, omneſque eadem æquitate continendi. Cic. 2. *Off.* ut ſol & dies omnibus in commune naſcitur. Plin. *Paneg.*

Inprimis uno certoque Tributo defungantur, & in reliquum, ſit libera nec ſolicita rei ſuæ cuique cuſtodia. Cic. 2. *off.* Evitet Exactor duos ſcopulos, Violentiam & Impoſturam. Illa facillime exulcerat plebejorum animos: Ipſam vitam parvi faciunt a-

dempta

[ex]empta re vel minimi precii. Cogi quidem ad præ[ſ]tationem Tributorum poſſunt. *Nov.* 8. §. *proinde:* [&] jure civili, ſi tributum non ſolvitur, pignora capi [&] diſtrahi jubentur *l.cum poſſeſſ.* §. 2.*fin*. *ff de Cenſib.* [l]. 1. *&* 2. *C. de capiend. & diſtr. pign.* Verum abſint, [q]uantum licet, extrema illa, ne boves ipſos, mox a[g]ros, poſtremo corpora ſervitio tradere(Tac.4.*an.*) cogantur. Tenuiores mire ſublevat, ſi paulatim & [p]er partes, quæcunque ex præſcripto modo debent, [i]nferant. Dion *l.*52, Alter ſcopulus, Impoſtura ſan[g]uine viperino cautius evitandus eſt. Plurimis aurum præſtringit oculos. Varro. 2. *frag.* Vſque adeo.

—ſolus ferrum mortemque timere
Auri neſcit amor. Lucan. *lib.* 3. *de bell. civili.*

Sed amovendi iſti cum nota infamiæ, & talionis pœna. Ereptum alienas pecunias iuerunt? perdant has, quas habent. Plin. *Paneg.* Hi ſpongiarum inſtar exprimendi, poſtquam affatim biberunt. Suet. *in Veſp. c.* 16. Agri illi ſunt & φιλάργυροι; Mille pœnarum indagine coercendi ſunt. Et quoniam

———dociles imitandis
Turpibus ac pravis ſumus Iuv. *Sat.* 14.

Severiſſima in ejuſmodi milvios animadverſio parata ſit, ut alii à tanta ſceleris immanitate abſtinere diſcant. Apochas ſolventibus bona fide præſtet. *Nov.* 128. §. *inſuper diſinimus Nov.* 17. §. *compellas etiam. l.* 1. §. *ſed & aurum. C. de apoch. publ.* Et quod eo pacto exactum eſt, ad Provinciæ theſaurarios referat. *l.* 1. *C. de Canone largitional. tit. l. diu.* 7. *C. de ſuſceptoribus. l. un. C. de auri publ. perſec.* Iure civili ſi quid exactor retinuerit, vel in ſuos uſus converterit, in duplum tenetur. *l.miſſi.*7. §. *quod ſi ad nos C. de exactorib. Trib. l.* 2. 3. *C. de his quæ ex publ. coll. illata ſunt.* Verum convenientius eſt arbitrariam pro perſonarum & delicti quantitate Magiſtratui pœnam eſſe relictam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXIII.

De Eventu exſolutionis Tributorum.

QVerulas plebejorum voces fluctuante ira exaſperatas paſſim audimus, ſicubi præter ſolitum imperatum eſt tributum. Inde rebellio: & poſtquam non ſubvenitur, remedium ex bello Tac.4. *an*. Docent hoc Friſii, quibus Druſus tributum juſſerat, modicum pro anguſtia rerum, ut in uſus militares coria boum penderent, non intenta cujuſquam cura, quæ firmitudo, quæ menſura: donec Olennius è primipilaribus regendis Friſiis impoſitus, terga urorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Tac 4. *ann. n.* 72.

Nonnunquam enim defectio inde reſultat. Nam cum primi Athenienſes ſociis injungerent tributum, hi defecerunt: Thucyd *lib.* 1. Vnde tutiſſimum, in obſequio ſubditos retinendi remedium eſt, moderata tributorum indictio: Idque potiſſimum in iis, qui recens ſubacti ſunt, locum habet. Nam & his in initio tributa aut condonata, aut deminuta ſunt. Tac. 2. *an n.* 56. At *Cappadoces* inquit, *in formam provinciæ redacti Q. Veranium legatum accepere, & quædam ex regiis tributis diminuta quo mitius Romanum Imperium ſperaretur.* Ita Byzantinis in quinquennium tributa remiſſa ſunt. Tac. 12. *ann. n.* 36.

CAPVT XXIV.

De Collectis Imperii.

COllectæ à tributis differunt, quod non habent certam ac annuam præſtationem, ſed incertam ob neceſſitatem occurrentem: earumque impoſitio non fit ob cauſam ordinariam, ſeu extraordinariam, quæ reiterationem non expectat. Tributa autem certam ſingulis annis, & ordi-

nariam

nariam exactionem habent. Collectę duplices ſunt, Imperiales & provinciales. Illæ generales ſunt, & ad omnes Imperio Romano ſubjectos ſpectant: *Reichsſtewer, oder des H. Reichs anlagen*, Hæ ad certas provincias referuntur, L*andſtewren.* Imperiales collectas ſolus Imperator, ut ſupremæ juriſdictionis, imponit, ob neceſſitatem publicam: Et fere videntur ſucceſſiſſe in locum antiquarum indictionum *l.* 1. *C. de Indict* Gail. 2. *obſ.* 53. *n.* 1. quanquam indictiones ordinariis numeris accenſebantur: Collectæ vero extraordinariis. Immunitatem ab his collectis nemo habet: atque adeo is, qui de comitatu quodam ſub clauſula: *frey geruhiglich ohne Stewer*: inveſtitus, licet exemtus ſit à præſtatione Collectarum provincialium, non tamen immunis erit ab onere Collectarum Imperialium. Modeſt. *conſ.* 4. *in pr. n.* 6. & *ſeqq. vol.* 1.

De eo quæritur: An ſecularis Princeps collectam exigere poſſit à ſubditis Eccleſiaſticorum principum, ob bona eorum in ſuo territorio ſita? Affirmant Baldus, Decius, Curtius, Iun. A. Iſern. Caſtrenſ. & Alex. Negant Bartolus, Corneus, Rol. à Valla, Marta. Mynſ. 5. *obſ.* 22. Aut perſonis ſubditorum præcipue imponitur Collecta: quod fit vel capitatione, vel ſingulorum facultates penſitando, & procedit negativa: quam nonnulli nimis generalem fecerunt, quod forenſibus pro rebus, vel poſſeſſionibus, ſitis in terra, vel ſub juriſdictione collectantium, penſitatio non poſſit imponi: cum collectantes in eos juriſdictionem nullam habeant. Schurff. *cent.* 1. *conſ.* 59. *num.* 26. Aut collecta præcipue & ſingulariter imponitur iis poſſeſſionibus & agris, & procedit affirmativa. *l.* 4. §. 2. *ff. de Cenſib.* atque eo caſu collectam is agnoſcit, qui fructus rei percipit. *l.* 2. *l.* 10. *C. de annon. & trib.*

Ex variis autem cauſis Collectæ iſtæ indicuntur: Si vel neceſſitas urgeat reſiſtendi Chri-

ſtiani

ſtiani nominis hoſti : vel Camerale judicium reformatione indigeat: vel Imperator expeditionem Romanam ſuſcipiat . Priores duæ cauſæ in omnibus fere comitiis ventilari ſolent. Tertia rarior eſt. Suſcepta ejus rei cognitio eſt in comitiis VVormatienſibus à Carolo Cæſ. primum habitis anno 1521. In iis obligatio eſt Imperatoris , ſe ad adipiſcendam coronam Cæſaream , & recuperandas provincias ab Imperio Romano avulſas , expeditionem ſuſcepturum. Status, Cæſari non defuturos, pollicentur.

Ad provinciales collectas pertinet , quod Principes, Comites & Barones in elocandis filiabus ſuis collectam exigunt à ſubditis : atque ita ex publica collecta dotem paratam habent: quod an recte fiat, Dd. diſceptationi relictum eſt. Negant. Paul. de Caſtro, Boer. *deciſ.126.nu 6.* Vaſq. 1.*ill.controv.* 7.3.*per l.4.ibi impenſis propriis C.de ſtat.& imag.l.cum ſatis §.caveant. & C. ne ruſticani l.ab omnibus* 104. *Si Titio de leg.* 1. *l. jubemus C. de SS. Eccl.* Affirmant Zaſ.& Mynſ. *obſ.*21. & rectius.

CAPUT XXV.

De Conſtitutione Vectigalium.

QVod Imperator ait *Nov.*149.*c.ac ſane* Tributis non illatis Remp. conſervari non poſſe : commodum ad vectigalia trahitur. Nam ſine illis retineri imperium nullo modo poteſt Cic. *in epiſt. ad Q. Fr.* Eo conſilio , Neronis vectigalia omittere ſtatuentis, impetum Senatores attinuere: diſſolutionem Imperii docendo , ſi fructus , quibus Reſp. ſuſtinetur, diminuerentur, quippe ſublatis portoriis, ſequens,ut tributorum abolitio expoſtularetur. Tac. 13. *ann. n.* 50. Sic Hannibal vetera vectigalia non abolendo, & nova addendo, id effecit , non modo ut eſſet pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur,verum etiam ut ſupereſſent, quæ in ærario ponerentur. Æmil. Prob.

Eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Eſt autem Vectigal pecuniæ, quæ vel portus, vel venditionis, vel circumvectionis nomine exigitur: unde portarii & Decumorum nomina. Pecuniam dixi: conſiſtunt enim in pecunia numerata: nec ſpecies loco illius ſolvitur. Godden. *conſ.* 7. *&* 8. Differunt à Tributis: nam ratione ſoli poſſeſſores tributa inferunt: Vectigalia negociantes propter uſum viæ publicæ. *l. Si quis* 21. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* Sigiſm. Imper. *in ord. reform. cap.* 2.

Conſtituuntur Vectigalia à ſummo principe, & ſine ejus conſenſu nec reformari, nec mutari poſſunt. *l.* 10. *pr. ff. de publican. l.* 2. *l.* 3. *C. vectigalia nova inſtitui non poſſe c. ſuper quibuſd.* 26. *de publican. Receſſ. Imp. Ratisbon. an.* 76. *in fin.* Si quis vero ſine permiſſu Cæſaris nova vectigalia introduxerit, lege Iulia de ambitu & de vi publica tenetur. *l. un. §. item is.* 2. *ff. ad l. Iul. de ambitu l. ult. ff. ad l. Iuliam de vi publ.* Poteſt & præſcriptione jus exercendi vectigalis acquiri. P. Frid. *lib.* 2. *de mand. jud. c.* 43. *num.* 2.

Rationabili vero ex cauſa vectigal imponendum eſt: quæ vel eſt in utilitate publica, quod aliter planum & ſecurum iter præſtari non poteſt: vel in ſublevanda tenuitate patriæ, cui vectigalium jus conceditur. Recte igitur à viatoribus in recompenſationem ſumtuum vectigal penditur. Illud diſpectione dignum eſt, ne vicina nimis inſtituantur vectigalia, neve juſtam quantitatem excedant: curandum ne quid præter conſuetudinem fiat. *l. ſi publicanus.* 4. *§. fin. ff. de public.* & ne abrogentur facile, quæ ſemel introducta ſunt. *l. vectigalia* 10. *C. de vectig. & commiſ.* Vectigalia non ſint illicita, & nugatoria, quale illud, quod pro aëre & umbra exactum fuit. Cujac. 10. *obſ.* 7. Non omnes ſimul res vectigalis impoſitionem ferunt. Sane à Lyſimacho olim in Troade vectigal ſalinarium conſtitutum eſſe, & natura quaſi id refugiente ſtatim exaruiſſe Salinas, ac remiſſo vectigali rurſus prodiiſſe, refert Athenæus *lib.* 3. *Dipnoſ. c.* 1. De ſpeciebus ad vectigal pertinentibus Marcianus ICtus diſſerit *in lib.* 16. *§.* 7. *ff. de public.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXVI.

De Locatione & conductione vectigalium.

Solent Principes interdum poteſtatem exercendi vectigalia certo precio locare aliis: & Civitates vectigalia ſua locandi licentiam habent. *l. ult. C. de vect.* non tamen Reip. debitoribus: *l. 9. §. 3. ff. de publican.* & Reliquatoribus: *d. l. 9. §. 2.* non minus triennio. *l. 4. C. de vectig.* quo tempore finito, rurſus locanda ſunt *l. 4. §. fin. C. de vect. l. 9. §. 1. ff. eod.* Vectigalia autem penes illum manere oportet, qui ſuperior in licitatione extiterit. *l. 4. eod.* Dum tamen eo nomine ſatisdationem præſtet. *l. 9. pr. ff. de publican.* Ad conducendum vero nemo cogitur invitus. *d. l. 9. §. 1. l. 3. §. cum 6. ff. de jur. fiſci.* Expilatores & fœneratores à conductione prorſus repellendi: ne aliqua exinde ad ipſos locatores redundet invidia.

CAPVT XXVII.

De Commiſſis.

Vectigalis non ſoluti pœna eſt, ut rebus amiſſis illarum dominium Fiſco acquiratur & committatur: unde etiam commiſſæ res dicuntur. *l. 14. l. fin. §. ſi quis 12. de public.* Germanis *Contrabant.* Et quilibet Magiſtratus rem commiſſam jure tanquam ſuam propria auctoritate occupat. *l. cum proponas. verb. fiſcum, C. de naut. fœn.* Ad amittendam tamen poſſeſſionem ſententia declaratoria neceſſaria eſt. Gail. 2. *de P.P. c. 3. num. 11.* Iure Saxonico pœna commiſſi eſt mutata in quadruplum vectigal. *Landrecht. art. 27. lib. 2. in pr. conſult. Saxon. par. 4. q. 24.* In commiſſum vero res incidere dicitur, ſi quis illicitas merces vendiderit, vel vexerit. *l. cotem. 11. §. Dominus, ff. de public.* Quæ autem illicitæ ſint merces, definitur *in l. 2. C. quæ res exportát.* Si vectigal quis non ſolverit, *l. 14. ff. de*

ff.de publican. vel minorem quam habet quantitatem profeſſus fuerit. P. Friderus *lib.2.de mand.jud. cap.43.num.11.*

Cæterum ob non ſolutum vectigal, quibuſdam perſonis ſuccurritur, ne eorum bona in commiſſum cadant: utpote minori. *l. Imperatores,7.§.fi.l.16.§. Divus,ff.de public.* Militi. *l.omnibus 3.C.de vect.* Fiſco *l locatio 9.§.fiſcus, ff. de public.* Legato. *l.8.C. de vect.* Et illi, qui proprii uſus gratia quid vehit. *l.5. C. de vectig.* Ei vero, qui per reſcriptum à ſolvendis vectigalibus immunitatem conſecutus eſt, fiſcus non auferre ſolet. *l.omnium.6.C. de vectig.* Nec ignorantia aliquem tuetur, quo minus ob non ſolutum vectigal res ejus in commiſſum cadant, *l.16.§.licet, ff.de public.&c.*

CAPUT XXVIII.

De Cenſu habendo.

CEnſus eſt æſtimatio ſive deſcriptio, qua cives, omniaque patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas referuntur. Flor. *lib.1.cap.16.* Id olim Cenſorum fuiſſe munus, ex Cic. 3. *de LL. patet: Cenſores,* inquit, *populi ævitates, ſoboles, familias, pecuniaſve cenſento.* Atque ea res ſaluberrima magno futuro Imperio: Livius *lib.* 1. præcipue vero civium deſcriptio: nempe ideo, ut ſuo ſe pede metiri diſcat civitas: ut intelligat, quantum numero militum, quantum pecunia valeat. Livius *lib.* 1. ne ſe gravioribus, quam ferri poſſit bellis implicet. Ita enim com paratum eſt, ut de facultatibus ſuis amplius, quam in iis eſt, ſperent homines. §. 3. *Inſtit. Qui & ex quibus cauſ. manumit.* earumque fiducia majora viribus aggrediuntur. Deinde vel ideo maxime perſonarum deſcriptio expediet, ut certa annonæ & rei frumentariæ poſſit haberi ratio. Talem deſcriptionem Deus à Moſe fieri poſtulat. *Num* 1. *v.* 2. Talem Romani inierunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& neminem incenſum eſſe paſſi ſunt. Qui cenſi non fuiſſent, venditi ſunt, & ideo maxima affecti capitis diminutione. Vlp. *tit. de tutel.* §. 10. Cic. *pro Cecin.*

Patrimonii cujuſque vires adnotandæ ſunt. Illud ad multa utile futurum. Plato *lib.* 12. *de legib.* Non loquor hic de eo, quantum à quoquam exigi debeat, ſupra ea de re actum *c.* 21. Deſcribi velim cujuſque poſſeſſiones, ut certa ſint earum dominia: idque referatur in matriculam, & ex ea cenſitione cuique imponatur tributum ſeu penſitatio.

Dignitatis & officiorum diſcrimina deinde obſervanda ſunt: Sejungendi nobiles à plebeis: peregrini à civibus: & hi viciſſim, qui in dignitate ſunt; ab iis, qui ſine ea degunt. Evitabitur per hanc cenſitionem familiarum confuſio: & quantum fuci diſtant ab apibus, tantum differre videbis exteros ab incolis: quæ res haud dubie commovit Periclem cenſum Athenis augentem, ut quinque millia exterorum, qui ſe in ordinem civium ingeſſerunt; exauctoraverit, & ſub haſta vendiderit. Plut. *in Pericle.*

Ætatis cenſus plurimum commodi ſecum trahet: Ad capeſſendos honores certa præfinita ætas eſt. *l.* 8. *ff. de mun. & hon.* Latinus Pacatus in laudatione Theodoſii: *Non in ampliſſimis*, inquit, *magiſtratibus, ſed in præturis quoque & ædilitatibus capeſſendis ætas ſpectata eſt peritorum. nec quiſquam annos comitiali lege præſcriptos feſtinatis honoribus occupavit.* Hi fuerunt 30. anni olim, deinde 25. *l.* 2. *ff. de min.* Cujac. 21. *obſ.* 32. Et homines vel majores natu, vel minores pro libidine ſe jactitant: & multis hoc pacto imponunt. Id ne fieri poſſet, prudenter juſſit M. Antoninus apud Præfectos ærarii nomen liberorum intra 30. diem, ut nati fuerint, edi. Capitol. *in Antonin.* Pręterea quibuſdam ætas tribuit, ne tributo onerentur. Gail. 2. *obſ.* 52. *n.* 2. Atq; hanc Cenſitionem ſingulis annis fieri tutius cenſet, ob migrationes, mortes, opum augmenta, aut imminutiones. Lipſ. 4. *pol.* 11.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXIX.

De Annona.

DE Annonæ copia & ratione ſubvehendæ habendæve leges ab unaquaque civitate accurate ferendæ ſunt, Plato 8. *de LL.* Exemplum civitas Romana præbet, cui ſumma & ſevera annonæ cura ſemper fuit. Ex Africa & Ægypto, aliiſque provinciis Romam vehebatur frumentum ad alimenta civium: quam vectionem tranſmarinam dicit Tacit. 13. *an. num.* 141. Eoque pacto plebeiorum impetum, qui in annonæ defectu facile erumpit, cohibuit. Certum eſt, quod Lucianus *lib.* 2. ait.

---ſumma favoris
Annona monumenta trahi.

Palam eſt, ſeveriſſimam coercitionem iis irrogandam eſſe, qui annonam flagellant, frumentorumque & aliarum rerum emptionem venditionem cariorem reddunt. *l.* 2. *pr. ff. ad l. Iul. de annona.* Atque iſtud ne fiat, ſint quidam juſſu Magiſtratuum frumento publice emendo præpoſiti. Hos Sitonas vetuſtas dixit: & Sitoniæ munus, id eſt frumentationis. Budæus *in l. Muner.* §. 1. *ff. de mun. & hon. l.* 1. *ff. de vac. & excuſ. mun.*

Officium præfecti annonæ, ſive ædilis Cerealis (ut loquitur ICtus *in l.* 2. §. *capta, ff. de O. I.*) eſt curare, ut incorruptum à fraude advehentium & negligentia, frumentum transfundatur in horrea, nec concepto humore vitietur & concaleſcat, ut ad menſuram ponduſque reſpondeat. Senec. *lib. de brevit. vitæ c.* 19. Ita in officio conſequetur amorem, in quo odium vitare difficile eſt. Sen. *lib.* 1. *c.* 18. Vide Lazium. *lib.* 2. *Com. Reip. Rom. cap.* 15. Stuck. *l.* 2. *antiq. Conv. cap.* 12. Huc pertinet Monopolium quod eſt vendendæ certæ mercis jus, quod unus certive homines ſibi vendicant; jure civili inhibitũ. *l. un. C. de Monopoliis.* Et in Receſſibus Imper. *An.* 77.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XXX.

De Moneta.

MOnetam à monendo deductam volunt. Iſid. *l.15.c.* 17. quod vel de noſtris temporibus futura ſecula commoneat. Caſſiod. *lib.* 6. *c.*7. vel de valore publico. Corraſ. 3. *miſc.*10. *n.*3. M. Hoſtus *lib.* 1. *de re num. c.* 4. vel denique non eſſe fraudem in metallo vel pondere, Iſid. *l.* 15, *c.* 7. Nummi vero appellationem vel ἀπὸ τοῦ νόμου derivant, quod lege proviſum ſit, ut nummus tanquam σύνθεμα, quoddam publica forma cuderetur, qui uſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præberet, quam ex quantitate. *l.*1.*ff. de contrah. empt.* vel à numero, quod nummi functio non minus numero conſtet quam pondere: vel à Numa Rom. Reg. Iſid. 15. *orig.* 17. Cœl. Rhod. *lib.*10. *Antiq. lect.* 21.

Materiam nummorum variam fuiſſe legimus. Æreos nummos uſurpabant veteres, unde ærosa pecunia. *l.*102. *de ſolut.* & Britanni, de quibus Cæſar *lib.* 3. *bell. Gall. Vſi ſunt*, inquit, *nummo æreo, aut annulis ferreis ad certum pondus examinatis pro nummo.* Vnde & in LL. æris nomine omne nummorum genus continetur. *l.* 159. *de verb. ſign. l.* 26 *in fin. de pignor. act.* Spartani ex inſtituto Lycurgi, abrogantis omne aureum argenteumque numiſma, Ferreo utebantur. Plutarch. *in Lyc.* Illud ſolitum aceto tingi ſimul & igne exemptum, ne poſſet procudi, ſed ob tincturam minus duceretur, vel malleo eſſet tractabile. Plutarch. *in Lyſand.* apud eoſdem corium habuiſſe nummorum uſum ſcribit Senec. 2. *de benef.* 14. *Æs*, inquit, *alienum habere dicitur, & qui corium publica forma percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod uſum nummeratæ pecuniæ præſtat.* Stob. *ſerm.*145.

Forma nummi conſiſtit in valore publico, qui pendet

pendet à pondere, charactere & precio. Iac. Bornitius *lib.* 1. *de nummis c.*7. Character nummi varius eſſe poteſt. Olim argentum ſignatum non eſt. Livius *lib.* 4. progreſſu temporis pecudis nota ei impreſſa. Plin. *lib.* 15. *c* 3. & vetuſtiſſimos repertos eſſe nummos, in quibus ſignum ovis boviſque confectum, teſtatur Plut. *in Publicola.* Auguſtus Cæſar nummum argenteum nota Sideris Capricorni, quo natus eſt, percuſſit. Sueton. *in Octav. c.* 94. Olim etiam Ianus geminus altera ex parte ex altera roſtrum navis figuratum. Plin. *lib.* 33. *c.* 3. Hodie fere ſignatur imagine ejus, cujus auctoritate cuditur. Privati cujuſque effigiem auro inſculpi prohibuerunt Impp. Rom. Niceph. *l.* 8. *c.* 3. & hodie illud prohibitum eſt.

Cæterum ut in antiqua Rom. rep. receptum fuit; ita prudens Magiſtratus ad ſuam rempub. noverit applicare ſalutares rei nummariæ leges. Nummos legitimos reprobare nulli fas eſto. Numiſma publice ſignatum nullus violato, neque ad exteros mercandi cauſa transferto. Marq. Freh. *tr. de re mon.* Iure noviſſimo, qui monetam falſam cudit forma & imagine Imperatoris, exurendus eſt igni. *Peinliche Halsgerichtsordnung, art.* 120. *l.* 2. *C. de falſ. mon.* Damhoud. *in prax. crim. c.* 65. *Can.* Moller. 2. *Semeſt.* 25. In Gallia cacabis oleo bulliente plenis injiciuntur. Petr. Gregor. *lib.* 31. *Syntagm. c.* 15. *num.* 3.

CAPUT XXXI.

De Nundinis.

NVndinæ à nono die dictæ, quaſi novendinæ, quod eo celebratæ fuerint. Macrobius 1. *Saturn.* 16. Colum. 1. *de re ruſt.* Sunt mercatus, qui habentur incolarum & mercatorum res ſuas frequenti concurſu deferentium cauſa. Atque illi non poſſunt ex antegeſto in nundinis conveniri. *l. un. C. de Nund.* qui vero in illis contrahunt, fo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rum ibi ſortiuntur. *l.* 19. §. 1. *ff. de Iudic. c. Romana,* §. *contrahentes de for. comp. in* 6. Vſus autem nundinarum non utendo decem annis amittitur. *l.* 1. *ff. de nund.* Gail. 2. *obſer.* 60. *num* 1. Iure vero Saxon. annis demum 31. per non uſum Nundinæ, ut reliqua privilegia, amittuntur. Eodem jure quoque civitas hoc privilegio munita eſt, ne intra milliare circumcirca exerceantur mechanica. Ius Saxon. *art.* 66. *lib.* 3.

CAPUT XXXII.

De Ærario.

ÆRarium eſſe populi, fiſcum principis, ſupra cap. 15. dictum eſt. Poſtremis tamen temporibus de ſolo Principe uſurpatum eſt, fuitque duplex, alterum largitionum, ſive rerum privatarum Auguſti, Auguſtæve. *l.* 1. *C. de loc. præd. civil.* alterum ſacrarum largitionum, ſive theſaurorum. Vtriuſque ærarii proprii erant ſuſceptores, rationales Comites.

Delatio autem in ærarium eſt pecunia publica, futuris neceſſitatibus reſervanda. SCta etiam eo delata eſſe legimus. Livius *lib.* 35. Tacit. 3. *ann.* Igitur factum SCtum, ne decreta patrum ante diem decimum in ærarium deferrentur: Nec rata erant, antequam in ærarium deferrentur. Erat præterea Romæ ſanctius ærarium, in quo pecuniæ ad ultimos caſus reſervabantur. Livius *l.* 27. Cæſ. *lib.* 1. *de bell. civ.* Cicer. *ad Att.* 7. *ep.* 20. Appianus 2. *de bell. civ.* fuiſſe ait, in quo pecuniæ bellici tantum tumultus cauſa aſſervabantur, ſi quis attigiſſet, ejus caput ſacrum fuiſſe. Idque tempore belli civilis juſſit effringi Cæſar, cenſumque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quam Imperium, Flor. *lib.* 4. *c.* 2. Erat & aliud militare ærarium, de quo infra lib. 6. dicemus. Ærario olim præfecti quæſtores: quod immutatum ſub Iulio Cæſ. & ærarii cura duobus ædilibus commiſſa eſt. Auguſtus prætorios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rios ſubſtituit. Dion. *lib.* 53. Auctor ille fuit, referente Sueton. *cap.* 36. ut cura ærarii à quæſtoribus urbanis ad prætorios prætoreſque tranſiret. Quod comprobat etiam Tacitus 13. *ann.* Claudius quæſtores rurſum impoſuit: iiſque ne metu offenſionum ſegnius conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Tacit. *ibid.* Sueton. *in Claudio c.*24. nempe præturas. Dion. *in Claud.* Nero hoc immutans, Præfectos reduxit, quos è prætoriis elegit. Horum in jure frequens mentio. *l.*12.*ff.de his,quæ ut indign. l.*15.*§.*6.*l.* 42.*de jur.fiſci.*

Cæterum præfectis ærariis incumbit, curare ſedulo qua ratione locupletari poſſit ærarium. Locupletatur autem vel ex hoſtium devictorum ſpoliis: vel ex annuis ſociorum penſionibus, vel ex hæreditatibus, vel denique ex prudenti opum ærarii diſpoſitione.

Ex devictorum hoſtium pecuniis augeri ærarii vires convenit, nam quod ex hoſtibus popul. Rom. acquiſitum eſt, in uſum publicum ejuſdem aſſervari debet. Hoc pacto ſuum Romani ærarium mirifice locupletarunt: ut ideo ærarium eorum, cruentarum prædarum receptaculum ſit dictum. Plin. *in Paneg.* Porcius Cato Coſ. cum triumpharet ex Hiſpania, tulit in eo triumpho argenti infecti 15000. pondo: bigati 123000. Liv. *lib.* 24. De Claudio Cenſore id. Liv. 1. *dec.* 5. *in fin.* De Scipione id. *dec.* 3. *lib.* 8. P. Æmilius devicto Perſio ſeſtertium millies & ducenties in ærarium intulit: Cæſar ſubacta Gallia quater millies ſeſtertium. Appian.

Ex annuis ſociorum penſionibus, eo fine ærarium augendum, ut ſi bellum ab hoſtib[us] inferatur, militem ſociis imperare liceat. Ita reges Galliæ annua millia aureorum ex fœdere dependere conſueverunt. Helvetiorum & Rhætorum civitatibus ea lege, ut reges Galliæ exercitus comparare, & auxiliaribus eorum copiis uti ad Imperii ſui tutelam, prætoriaſque cohortes ad corporis obſequium &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cuſtodiam inde conſcribere poſſint. Bodin. 6. *de rep.* 2.

Ex hæreditatibus augetur ærarium, ſi extraneus hæreditatem in rep. adeat, & prius pendat aliquam hæreditatis adeundæ partem ærario. Olim introducta erat viceſima. *l.* 2. §. *ſervus. de orig. jur.* Forcatulus *in Necyom. dial.* 22. *nu.* 1. Alciat. *lib.* 3. *diſpunct.* 6. Zaſ. *ad l.* 2. §. *ab hoc plur. de orig. jur.* Erat & alia viceſima eorum, qui manumitterentur. Cicer. 2. *ad Att.* 16. Ea re haud parvum vectigal inopi ærario additum eſt. Liv. *lib.* 7. Vnde aurum viceſimarum, quod in ſanctiore ærario Romanis fuit. Liv. *l.* 27. Arrian. *lib.* 3. *diſſ. Epict. c.* 26.

Denique ærarii vires ſuſtinentur, ſi prudens ſit opum illius diſpoſitio & erogatio. Magiſtratus ſua habeat rationaria & breviaria, in quæ accepta & expenſa referant, ne plus erogent & profundant, quam ferendo ſit Reſp. Et plerumque Magiſtratus acrioribus oculis ſuos intuetur reditus, connivet ad erogationes & ſumptus. Dion. *lib.* 25.

Concludo caput hoc dicto Conſtantii Imper. quod retulit Polyd. Virg. *lib.* 2. *hiſt. Angl. lib.* 10. *c.* Melius opes à privatis poſſideri, quod apud illos fructum redderent: in arcis vero principum clauſæ ſteriles eſſent & infructuoſæ.

CAPVT XXXIII.

De Comitiis.

DIctum hactenus eſt de augendo regimine Reip. quod augmentum conſiſtit in acceſſione, hominum, armorum, artium, propugnaculorum & opum. Harum in Rep. uſum, acquiſitionem & poſſeſſionem docuimus. Vltimum augendi præſidium eſt in fideli conſiliorum communicatione, quæ cum noſtris moribus inter Imperii proceres fieri ſoleat in comitiis ſolenniter indictis, paucis complectar tum veterum, tum recentiorum

tiorum comitiorum, eorumque cum univerſalium, tum particularium, quædam requiſita, comitia à coeundo vel comeundo dicta ſunt.

In Rep. Romana Calata comitia erant, ubi calabatur, id eſt, convócabatur totus populus per cornicinem. Viglius *ad tit. Inſt. de teſtam.* §. 1. *num.* 6. Fiebant Romæ: nec enim alibi poterant agi. Vlp. *in frag. de adopt.* §. *arrog.* Liv. *lib.* 9. *dec.* 1. & *lib.* 1. *dec.* 1. In campo ſcilicet Martio, at non in urbe: In ea enim nefas erat procinctum habere exercitum. Nic. Gruchus *lib.* 1. *de Comit. c.* 5. In Curiatis comitiis populus per curias diviſas ſuffragium ferebat: In tributis per tribus. In centuriatis per centurias. Et penes populum omne comitiorum jus reſedit in ſtatu libero. Iulius Cæſar primus cum populo hoc jus diviſit. Suet. *cap.* 41. quod cum per bella civilia & impotentem Triumviratum abiiſſet in deſuetudinem, reduxit Auguſtus. Suet. *c.* 40. Dion. *lib.* 53. Tiberius jus omne ſibi & Senatui ſumpſit, excluſo populo. *Tum primum comitia* (inquit Tacit. 1. ann.) *è campo ad patres tranſlata ſunt:* & paulo poſt. *Nec populus ademptum jus queſtus eſt*: Illud populo reſtituere tentavit Caligula. Sueton. *cap.* 16. ſed fruſtra. Sane locum hic habet Tiberiana illa exclamatio de populo Romano aliquoties iterata. O homines ad ſervitutem natos! Nempe in fatis erat, enervari populi potentiam, quam tot annis obtinuerant inconcuſſam, & vegetam. Ceterum de Rom. comitiis vide Gruch. in tribus libris ea de re ſcriptis. Anton. Auguſtin. *libro de LL. c.* 7. & 8. Macrob. *libro* 3. 16. Alia ratio habendorum comitiorum in Spartana Rep. recepta eſt. Candidati per campum comitiorum tranſeuntes populi applauſum captabant. Cui plures acclamaſſent, is vincebat competitores. De his Thucyd. *libro* 1, κρίνουσι βοῇ, καὶ οὐ ψήφῳ. *Clamore decernunt, non calculo.* Plutarchus *in Lyc. Concione*, inquit, *advocata, delecti viri inclu-*

debantur propinqua domo, qui neminem videbant, neque ipſi conſpiciebantur, ſed clamorem exaudiebant, &c. Sed his miſſis hodiernæ Reip. comitia contemplabimur. Ea ſunt univerſalia & particularia. Vniverſalia ſunt Cæſaris & Statuum Imperii conventus, ſuſcepti cauſa Reip. *ein Reichstag, oder gemeine Reichsverſamlunge.* Particularia, quibus pars tàntum Statuum conventum agit. De generalibus priore loco diſſerendum eſt. In his notanda 1. Convocatio Statuum. 2. Perſonæ convenientes. 3. Quibus de rebus haberi ſoleant. 4. Quæ eorum habendorum forma. 5. Qui effectus.

I. Quod ad primum membrum attinet, nempe convocationem Statuum, ſciendum eſt, Imperatorem habere poteſtatem convocandi Status Imperii ad comitia, accedente tamen Electorum ſuffragio: ideoque in convocatione, *im ausſchreiben eines Reichstages* hæc fere ſolet addi clauſula: *Wann dann vns ſampt des heiligen Reichs Churfurſten, nach reiffer ſtattlicher Erwegung vnvermeydentlich vnd vnvmbgenglich zu ſeyn befunden, einen allgemeinen Reichstag an zu ſtellen, darzu vns wolermelte Churfurſten einhellig jhren* conſens, *dem Herkommen gemesz, vnder ihrer Liebden Handſchrifft vnd Siegeln gegeben, die Beſtimmung des Tages hinein geſetzt, vnd als viel die Wahlſtatt betrifft, in vnſers vnd des heiligen Reichs Statt N. vmb erheblicher Vrſachen gefallen laſſen, &c.*

II. Conveniunt ipſe Cæſar, omneſque S. Romani Imperii Status & Proceres, vel per ſe, vel per ſuos Legatos. Summa Imperii poteſtas in duas ſemiſſes tribuitur, quarum unam Cæſar, reliquam Ordines univerſi habent. Ordines diſtinguuntur in tres claſſes: Prima eſt Electorum: altera Principum, Comitum, Baronum, Prælatorum: tertia Liberarum Imperii civitatum. Separatæ ſingulis ſedes: Civitates vero unum conſtituentes corpus in duo latera diſtinguuntur: *in die Rheiniſche vnd Schwabiſche Banck.*

III. In-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

III. Inſtituuntur ibi de graviſſimis ad publicam Imperii tutelam pertinentibus cauſis deliberationes: de firmanda pace publica, de curſu ſummi tribunalis Imperii: de Collectis: de moderatione indictarum penſionum, de ineundis fœderibus: de re monetaria: de redintegrandis Rom. Imperii viribus, & avulſis membris recuperandis, &c. pro varia rerum emergentium copia.

IV. Modum habendi comitia breviter complexus eſt teſtis αὐτόπτης Tob. Paurmeiſterus *lib. 2. de jurisd. cap. 2. num. 23.* Legati à Principibus & reliquis Statibus miſſi nomina ſua profitentur apud Electorem Moguntinum Imperii Archicancellarium, & literas credentiales exhibent. Ad præſtitutum diem Cæſar exquiſitiſſima cum pompa procedit in palatium: præfert Elector Saxonicus ſtrictum gladium: Sequuntur Electores reliqui, & Principes longo ordine: Conſidet Cæſar loco excelſiore & auguſtiore: paulo inferiore ordine ad dexteram eſt Elector Moguntinus, quem ſequitur Colonienſis: Trevirenſis è regione Cæſari opponitur. Ad ſiniſtrum Cæſaris latus ſunt: Rex Bohemiæ: Elector Palatinus: Elector Saxonicus: & Elector Brandeburgicus. Pro Principibus reliquis duo ſunt ſubſellia, uno gradu Electorum, duobus vero Cæſaris inferiora, magnificentiſſime exornata: in quorum dextro conſident Archiepiſcopi: Legati domus Auſtriacæ & Burgundicæ: in ſiniſtro reliqui Principes ſecundum dignitatis cujuſque prærogativam. Facto conſeſſu unus Principum nomine Cæſaris gratias agit Statibus, quod ad comitia frequentes convenerint: Deinde ipſe Imperator gravi brevique oratione gratiarum actionem repetit: & cauſas indictorum comitiorum commemorat, atque ut in medium conſulant, omnes hortatur. Cæſaris Secretarius Propoſitionem de ſcripto legit: eaque finita conſurgunt Status, & paululum collocuti reſpondent per Electorem Moguntinum cognoviſſe ſe cauſas coactorum comitiorum: agere

ſe Cæſari gratias pro exquiſita Imperii tutela, deferre ſe officia ſua in omnibus quæ ad Imperii dignitatem pertinere exiſtimaverint; petere ſe ſubmiſſe prælectæ Propoſitionis copiam. Poſt hæc Cæſar iterum Statibus pro delata opera gratias agit, ac ut de ſingulis propoſitionis capitibus primo quoque die ſuam explicent ſententiam, denuo hortatur. His peractis reducitur Cæſar cum ingenti pompa ad ſuum palatium, & quiſque Principum ad diverſorium ſuum revertitur. Indicitur deinde dies ab Electore Moguntino, quo Status ad deliberandum conveniunt. Ineuntur ſuffragia, ſecundum cujuſque ſtatus præeminentiam. Si omnium trium claſſium, vel duarum major pars conſenſerit, ex parte Ordinum res confecta eſt. Si vero ſingulæ ſingulas tueantur ſententias, ulterius progredi non poſſunt: nec ſi plures ex omnibus claſſibus in idem conſentiant: non enim perſonarum, ſed claſſium vincit numerus. Paurmeiſt. *ibid.*

V. Effectus celebratorum comitiorum eſt, quod pacta conventa inter Cæſarem & Status legis vigorem habent: & tam Cæſar quam proceres omnes Imperii obligant ſe ad decreti comitialis obſervantiam, quod ſcripto comprehenditur, & publicatur. Atque hæc de univerſalibus comitiis ſufficiant. Particularia ſubjungimus. Horum quatuor ſunt ſpecies: Sunt enim Conventus, vel Electorum, vel Regimenti, vel Deputatorum, vel Circulorum.

Electorum Conventus, tum ad eligendum Regem Romanum, tum alias ob cauſas extra ordinem indicitur. Ius autem eligendi Cæſarem ad integrum Electorum collegium ſive corpus pertinet, non ad ſingulos: quod quidem viſum eſt Hoſtienſi *in c. venerabilem ext. de Elect.* Lupold. de Babenberg. *de jure Imp. Rom. cap.6.*

Regimenti Conventus inſtitutus eſt à Maximiliano I. Imp. in Comitiis Auguſtanis an. 1500. In

eo

eo erant 20 Perſonę loco Senatus Imperii: his plena data erat poteſtas de quibuſcunque ſubditorum querelis cognoſcendi, bella contra Turcas ſuſcipiendi: Verum hæc Regimenti conſtitutio ſub Carolo V. Cæſ. in deſuetudinem abiit.

Deputatorum Conventus primum inſtitutus eſt Auguſtæ an. 1555. In eo ſunt Commiſſarius Cæſaris: Sex Electores, ex Principibus quatuor, Archid. Auſtriæ. Epiſcopus Herbipol. & Monaſterienſ. Dux Bavariæ: Ex liberis Imperii Civitatibus: Colonia Agrippina & Noriberga. Et cum perſonale antea eſſet horum munus, decretum eſt Auguſtæ an. 1559. ut ad hæredes eorum eſſet tranſitorium: & prioribus adjecti ſunt Dux Iuliacenſis, Landgravius Haſſiæ, Epiſcopus Conſtantienſis, Dux Burgundiæ, Dux Brunſvicenſ. & Duces Pomeraniæ. Cauſa hujus conventus eſt, ſi motus in Imperio graves oriantur, quibus compeſcendis vires aliquot Circulorum non ſufficiant, hi rem ad Electorem Moguntinum deferunt: Is deputatos Francofurtum ad Mœnum convocat. In Conventu eadem pene ſolennitas obſervatur, quæ in comitiis univerſalibus. Deputatorum nomina eduntur apud Moguntinos: Commiſſarius Cæſari capita deliberationis ſcripto comprehenſo proponit: deinde univerſi in duas claſſes diſcedunt, Electorum ac Principum, & in ſingulis claſſibus ſinguli viritim ſuffragia ferunt, &c.

Circulorum conventus, *die Kreistage*, indicuntur ob cauſam peculiarem iſtis Circulis: Eliguntur Duces eorumque Legati & Conſiliarii, *Kreisobriſte, Rathe vnd Zugeordnete*, Paurmeiſt. *d. loco.* P. Denaiſ. *in l. Cam. tit.* 212. *verb. pacis publ. conſervatio.* Atque hæc de particularibus Conventibus: & in univerſum de munimentis Rerump. quarum domi uſus eſſe poteſt. Sequitur de his, quæ foris ſunt, qualia ſunt fœdera, &c.

CAPVT XXXIV.

De Fœderibus: Quo fine, quibuſve de rebus iniri ſoleant.

SVmma fœderum in rep. neceſſitas eſt, ſumma utilitas. Si tutiore loco remp. conſiſtere volueris, ſi fortiorem civium manum, audacioremque animorum impetum deſideraveris, nullum aliud remedium eſt, quam fœderum ſancta cuſtodia. Iuncti ſumus omnes in hac mundana ſtatione, ad præſtandum mutuum auxilium: nihil tam humanum eſt, quam alterius infortunium ſuum ducere. Ad varias fortunæ viciſſitudines levandas ſocietate hominum opus eſt, æquiore animo fortuita toleremus. Vnita virtus validior eſt, & hoſti terribilior. Neutrales iſti & in ſe ipſos nihil poſſunt ſtatuere atrocius, & vicinos non alia ratione ad invadendum alliciunt. Sane iſti, qui ſocietatem alterius palam induunt, ad alterum per occulta & fida magis inclinant, Tac. 12. *ann.* in utriuſque partis enſes & inſidias incurriſſe videntur. Nam quod tanquam mediam & tutiſſimam conſilii viam, ut quieſcant, abſtineantque armis, eligunt: ea vero non media ſed nulla eſt. Liv. 32. Nuſquam inveniunt gratiam ſtabilem, qui inter duas ſunt partes penduli; fortunam auſis ſuis parem experiuntur: Exſpectant,

Et librant geminas eventu vindice vires.

Claudian. ut fortunæ ſuæ applicent conſilia. Inde præda victori fiunt. Quoſdam ignavia, quoſdam prava calliditas, ut alienis laboribus tuti eſſent, armis abſtinuit. Verum utroſque Nemeſis juſta inſequitur. Ergo ubi vel de religione defendenda, vel conjungendis contra communem hoſtem viribus occurrit conſultatio: impigre ad alterutram partem accedendum eſt. Religionis cauſa videmus ictum eſſe fœdus Smalcaldicum: Ad reſiſtendum hoſtili violentiæ, innumera paſſim extant ſancita fœdera,

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

quæ eo firmiora ſunt, quo honeſtior eſt cauſa, quæ contrahentes in illa animavit.

CAPVT XXXV.

De forma ſanciendorum fœderum.

FOederum variam apud varias gentes pangendorum rationem legimus: Solennia certa iis adhibita, ut eo firmiore nexu ſe mutuo obſtringerent. Horum aliqua enumerabimus. Scythæ hauſtu mutui ſanguinis fœdus ineunt. Solin. *c.* 35 Florus *li.* 4.*c.* 1. Herodot. *li.* 4. Sauciant ſe, exceptumque ſanguinem, ubi permiſcuere, deguſtant, id putant manſuræ fidei pignus certiſſimum, Pomp. Mela *lib.* 1. *Geogr.* Daci cum ad bellum proficiſcerentur, de Iſtro certum modum haurientes ore, in modum ſacri vini, jurarunt ſe ad patriæ fines non regreſſuros, niſi hoſtibus neci datis: quo ſenſu Virg. 2. Iſtrum conjuratum dixit. Baucæi feriebant fœdus ſuper occultam foſſam, & quoad humus ea ita ſe haberet, tamdiu fœdus in ea regione ratum fore ſentiebant. Herod. *lib.* 3. 4. *&* 5. Arabes qualiter fœdere ſe obſtrinxerint, vide apud Herod. *lib.* 3. Itemque Romani *&* Alani apud Livium *lib.* 1. Pannonii apud Avent. *libr.* 2. *an Bo.or.* Tartari apud Cromer. *libr.* 30. *Rer. pol.* Rhadamiſtus *&* Mithridates apud Tacit *libr.* 12. *ann.* Clearchus Laced. & Rex Calangiorum apud Bodin. 5. *de Rep.* De Armenis Valer. Max. *libr.* 9. *cap.* 11 *Sariaſter*, inquit, *adverſus patrem ſuum Tigranem Armeniæ Regem ita cum amicis conſenſit, ut omnes dextris manibus ſanguinem mitterent, atque eum invicem ſorberent.* Et Tertullianus *in Apologet.* Legite nec ubi relatum ſit, diffuſum brachiis ſanguinem ex alterutro deguſtatum, nationes quaſdam fœderi comparaſſe. Neſcio quid & ſub Catilina deguſtatum eſt. Poſterioribus his Tertulliani verbis lucem præbet Saluſt. *in Catil. Fuere,* inquit, *qui dicerent, Catilinam humani*

humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe: inde cum poſt conſecrationem omnes deguſtaviſſent, ſicuti in ſolennibus ſacris fieri conſuevit, aperuiſſe conſilium ſuum. Agathocles; Hamilcari expoſitis ignibus cereis tactiſque in obſequia Pœnorum jurant. Iuſtin. *lib.* 22. Et Regibus morem eſſe refert Tacitus *in Ner.* quoties ſocietatem ineunt, implicare dexteras, polliceſque inter ſe devincire, nodoque perſtringere, ubi mox ſanguis in extremos artus ſuffuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt. De Germanis, Poſidonius apud Athenæum *lib.* 2. *c.* 2. *Dipnoſ. Ferunt,* inquit, *hos in ſympoſiis benigne complexos, venas in fronte abſcindere, & ſanguinem defluentem in poculo miſcentes bibere, ſummum amicitiæ terminum attigiſſe exiſtimantes, cum ſanguinem viciſſim inter ſe deguſtarint.* Fuerunt præterea apud antiquos duo maxime inſignia fœderis & amicitiæ ſymbola, panis nimirum & ſal, quorum quidem uſu & eſu fœdera confirmare ſolebant. Vnum alimenti, alterum condimenti inſtar obtinet: utrumque vero φιλαδελφίας & benevolentiæ teſſera & ſignum eſt. Macedones patrio ritu fœdus, quod ſanctiſſimum vellent haberi, ſic inibant, ut panem gladio diviſum uterque libaret. Curt. *lib.* 8. Cœl. Rhod. *lib.* 28. *antiq. c.* 15. Eandem apud Moſchos conſuetudinem receptam eſſe teſtatur Sigiſm. Baro ab Herberſtein *in deſcri. Moſc.* Sal non tantum in gentilium ſacrificiis adhibitum eſſe comprobat. Plin. *libr.* 31. *cap.* 7. Tibull. *eleg.* 4. *libr.* 3. Horat. 3. *odar.* 23. Et illud Livius *libro* 26. ut ſalinum patellamque Deorum cauſa habeant: Sed etiam gentis Iſraeliticæ. *Levit.* 2. *verſ.* 13 *Num.* 18. quod tum vitæ morumque puritatem, tum divini fœderis cum iſto populo firmitatem & ſtabilitatem adumbrat. Hoſpitibus autem ante omnia ſal apponitur, ut unionis, & amicitiæ ſymbolum exiſtat: & profanam abſque ſalino menſam eſſe cenſet Lipſius. 1. *Saturn. c.* 2. Vnde forte proverbia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

bia orta; multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, ut amicitiæ munus expletum ſit. Cic. *in Lœl.* & ex effuſione ſalis portendi alicui jurgium & diſſolutionem contractæ amicitiæ. Stuck. *lib.* 1. *antiq con. c.* 30. De aliis fœderum ritibus vero Stuck. *d.c.&* Virg. 8. Æn. &c.

CAPVT XXXVI.

Cum quibus pangenda ſint fœdera.

SApiens eſt illud effatum Senecæ *ep.* 109. Sapientem non poſſe in habitu ſuæ mentis ſtare, niſi amicos aliquos ſimiles ſui admiſerit, cum quibus virtutes ſuas communicet. Similes ſui admittere debet: magnam enim vim habet ad conjungendas amicitias ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo. Cicer. *pro Cluent.* diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur. Id *in Lœl.* Vnde neceſſe eſt diſſolvi ſocietatis & fœderum jura, quemadmodum in teſtudine, ſi una ſolummodo chorda diſcrepet, totam harmoniam turbari deprehendimus.

Is igitur qui valet potentia, tales etiam & forte potentiores ſibi adſciſcat, quique in proximo habitent. Ariſt. *Rhet. ad Alex. c. ult.* Qui imbellium ſocietatem ambiunt, quærunt, cum qua gente cadant, ut loquitur Lucanus *lib.* 8. & inclinant in caducum parietem; ut Hadriani Imp. utar verbis. E contra illi, qui jungunt ſe felicitate & potentia florentibus adamantinos pro incolumitate ſua clavos mihi figere videntur. Eo conſilio Abimelech Philiſtinus Iſaaco fœderatus eſſe voluit. Gen. 26. Et Mileſii Ionum ſocii, cum viderent Cyri bellum contra Ionas meditantis, ſucceſſus deficiunt, & pacem fœduſque ineunt cum Cyro. Herod. *lib.* 1.

Sed quid de infidelibus dicendum eſt? fœduſne cū illis facere permiſſum eſt? Ita quidem multis videtur. Laud. *cōſ.* 71. Corſet. *de poteſt. regia part.* 4. *q.* 33.

Socin.

Socin. 20. Afflict. *de feud tit. de pac. jur. fir. in verb. Conventicula n.* 32. quorum argumenta conſiderabimus.

Dicunt 1. Defenſionem cuique à natura permitti: neq; intereſſe, qua quis ratione defendat, per ſe vel per alium? & ignoſcendum eſſe ei, qui ſanguinem ſuum qualitercunque redimere ſatagit *l. 1. in fi. ff. de bon. eor. qui ante ſent.* 2. Deum ipſum in ulciſcendis Iudæorum peccatis gentium miniſterio eſſe uſum. *c. remittuntur.* §. *hinc notand.* 23. *q.* 5. Et Paulum ſuppetias petiiſſe à Centurione. *Act.* 23. *c. ſex differentiæ in fin. & c. ſeq.* 43. *q.* 3. illam confœderationem eo æquiore animo ferendam eſſe, quo majore neceſſitate urgente contrahitur, quæ legi ſubjecta non eſt. *c. quod non eſt licitum: de R. l.* 4. Hoſtes propulſandos eſſe quovis modo adhibito, ſive virtute, ſive inſidiis: quod cum liceat, Infidelium quoque auxilium implorare conceſſum eſſe. 5. Talionis legem hoc requirere: Fideles poſſe ſuccurrere Infidelibus. *c. Iulianus* 11. *q.* 3. Ergo è contra infideles etiam poſſe licito jure adeſſe fidelibus. 6. Naſci ſolere ex iſta cum infidelibus confœderatione diſſenſiones inter ipſos infideles, quibus ſe mutuo conficiant: adeoque magis in tranquillo futuros fideles. 7. Exemplis illuſtribus hanc ſententiam reddi planiorem: Iuſtinianum Imp. aperte profiteri, lætari ſe, quod pacem perpetuam cum rege Perſarum inierit, *l.* 2. *C. de off. præf. præt.* Alia exempla lubens prætereo.

Verumenimvero licet infinitis exemplis opinionem ſuam plauſibiliorem reddere conentur, nihil tamen efficient. Potiora ſunt argumenta negantis ſententiæ, ut plane ſtatuam, fœdus omnino nullum cum Infidelibus contrahendum eſſe. Idem talis eſſe cenſetur, qui ſeſe jungit Chriſtianæ religionis inimico. *c. quiſquis* 23. *q.* 4. nempe cum perverſo perverſus fiet. *Pſal.* 17. Aconiti ea natura eſt, ut etiam contactu necet. Ita quorundam convictus protinus inficit, aut ſi vel tantillum cum illis incep-

ptes

ptes commercii Plin. 29. *c.* 2. Serpunt vitia, & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. Senec. *de tranq. an. c* 7. Illicitum Hebræis erat, cibum cum Ægyptiis capere. Gen. 43. nobis nefas ſit, quicquam conſilii iis concedere: aut viis eorum incedere *Pſal.* 1. An Iudæorum ullum fuit cum Samaritanis commercium? Ioh. 4. Annon abominabile illis accedere ad alienigenas? *Actor.* 10. Annon in ipſo rerum humanarum principio Deus hanc legem ſanxit hominum generi, ut inimicitiæ perpetuæ illi intercederent cum fece infernali, quæ callidi ſerpentis ſibilum libenter audit, & melleum venenum avidiſſime haurit? Audiamus vocem Dei, & plana erit res iſta. *Cave*, inquit, *ne vnquam cum habitatoribus terræ iſtius jungas amicitias, Exod.* 34, *Non inibis cum eis fœdus, Deut.* 7. *pr. Me quærite, & vivetis, nolite in Berſabe tranſire. Amos.* 5. *In viis gentium non incedite. Matt.* 10. *Exod.* 32. *in fin. Væ illis, qui hoc fecerint, Eſa.* 31. Ecce ſæveriſſimam prohibitionem Iudicum 2. Eam tamen Iſraelitæ violant, quo eventu? Facti ſunt illis Philiſtini fovea, in quam ceciderunt, laqueus, quo implicati ſunt, feſtuca & offenſio, qua oculi illorum corrupti ſunt: privati uſura ſuæ terræ. In ipſo fœdere in eos, cum quibus initur ſocietas, quædam amoris & voluntatis communicatio eſt: At quæ poteſt eſſe cum filiis Belial copulatio? qui amor in eos, qui ipſius Chriſti & membrorum ejus jurati ſunt hoſtes? Sane exemplo Davidis hoſtes Dei, ut hoſtes noſtros averſamur· & odio proſequimur. Nonne qui te oderant Domine, oderam? & ſuper inimicos tuos tabeſcam. *Pſal.* 118. Profitemur in Baptiſmo, nos pugiles & palæſtritas ſtrenuos futuros adverſus eos, qui Chriſtum vel ejus membra aut aperte petunt, aut inſidiarum cuniculis occulte tentant. Tertull. *de cor. mil.* Ergo fœdifragi ſumus & periuri, ſi aliter facimus. Age vero ex aliorum infortuniis noſtram præcavere diſcamus ruinam: contemplemur paucis eos, qui contra divinam

prohibi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

prohibitionem, propriamque obteſtationem fœderi ejuſmodi ſe implicuerunt: quo eventu negotium geſſerint, Trapezuntini principes quod Paulum noluerunt audire monentem: Nolite jugum ducere cum infidelibus: meruerunt infidelium ſubire jugum. Palæologi contra Dei vocem exiſtimantes participationem eſſe poſſe juſtitiæ cum iniquitate, ſocietatem lucis cum tenebris, ita abierunt in puluerem, ut Imperium eorum ceſſerit prædæ Turcis; & Conſtantinopolis, qua nihil habuit orbis poſt Romam majus, quæ fuit Palæologorum, horum ſcelere Chriſto perierit & cælo. Franciſcus Galliarum Rex ſic potens, ut cum potentiſſimo orbis dimicaret de Orbe, & una veraque cura ſic complexus univerſos ſuos, ut lis fuerit in Gallia, debeatne illi plus Mars an Minerva: Nobilitas an Plebs: Miles an Mercator: Tantus heros videretur ſummæ felicitatis humanæ apicem attigiſſe, niſi moriens exclamaſſet: Perii, heu perii, quod volui eſſe fœderatus ei, qui hoſtis eſt Chriſtiani nominis! Sleid. *lib.* 15. Cardinali Guiſio ſuggerenti conſolationem ex ſacris literis, Omnis, inquit, miſericordia mihi clauſa eſt; qui ut æmuli mei vel gloriam infuſcarem, vel vindicarem injuriam fœdus pepigi cum Turca, & Chriſtianorum capita tanquam armenta ad Mahometanam ſervitutem vivus videnſque paſſus ſum abigi. Non puto has voces eſſe deſperantis, ſed extreme potius dolentis. Sane præter bellũ, quod florentiſſimam Galliam exercuit, aliis etiã modis ad pœnam tractus eſt Franciſcus. Poſteritatem illius videmus extinctam: Henricus Filius in publico ſpectaculo factus eſt Orbi ſpectaculum: Nepotes, dolor, bellum, venenum, cultellus, ita brevi abſumſit omnes, ut una eademque ætas Valeſiam gentem viderit & ſummam, & propter fœdus Turcicum nullam.

Igitur, inquis, cum Turcis nullæ prorſus induciæ, nulla fœdera iniri poſſunt? an culpandi ideo, quibus pacis jura & amicitiæ cũ illis intercedunt?

Simplici-

Simpliciter iſtud non dixerim: neque adeo ferreus & rigidus ſum, ut fœdus cum Turca non admittendum cenſeam, quod neceſſitate extrema impoſitum non potuit aut arte eludi, aut commode declinari: Illud improbo, quod quidam abſque ulla urgente legitima cauſa, ad pangendum fœdus cum Infidelibus quibuſcunque velut ad jocum & ludum, tranſiliunt: Deus, Deus diſſipabit eorum conſilia. *Pſalm.* 32. & idololatriam iſtam, ſive potius defectionem acerrime vindicabit. Sed quo delabor? Revoco me eo, unde digreſſus ſum. Paucis contrariæ ſententiæ argumenta diluenda ſunt.

Quod dicitur primo. Defenſionem qualicunque modo permiſſam eſſe; atque adeo videri quoque conceſſum, infidelium ambire ſocietatem, noſtræ defenſionis gratia; ſimpliciter intellectum non obtinet: Omnis enim defenſio legitimis terminis ita incluſa eſt, ut ſi paululum extra illos verſetur, pro illicita & injuſta illico haberi debeat.

Quod ſecundo adducitur, Deum gentium eſſe uſum miniſterio atque inde videri idem nobis licere debere: Leve eſt: Nam Deus non jure fœderis, ſed jure abſolutæ poteſtatis illis uſus eſt. Impas eſt noſtra poteſtas divinæ. Illa immenſa, univerſalis & plena juſtitiæ: Noſtra tenuis, reſtricta, ſcatens innumeris ſcelerum ſordibus. Vſus eſt Deus Pharaonis & Attilæ miniſterio ad plectendum & flectendum: Nobis illorum ſodalitas & auxilium, ſi Chriſtiani non dici tantum, ſed eſſe voluerimus, evitandum eſt.

Quod tertio de neceſſitate adfertur: poteſt aliquo modo dari, ſi urgens ulla ſit & evidens: nam ut paulo ante attigi, non ſtatuo rejiciendam omnem pactionem cum iſto hominum genere initam, præſertim ſi aliter fieri nullo modo poſſit: ſed levi ex cauſa ſuſceptam.

Quod quarto loco agitatum eſt, Licere inſidias hoſti ſtruere quovis modo, & per conſequens etiã Infideles in ſocietatem ejus rei perficiendæ gratia

eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſſe admittendos: valde debile eſt. Nam Chriſtiani hoſtibus ſuis ita ſtruunt inſidias, ne quid contra Deum faciant: Poteſt inſidiis eſſe locus, dum ne aliquid ſcelerati fiat. Vbicunque vel Dei majeſtas læditur, vel conſcientiæ parum probe conſulitur, nemo tam ſimplex eſt, qui verſutiam iſtam intempeſtivam tolerandam non eſſe intelligat.

Quintum ex natura relatorum dependet. Sed infirma conſequentia eſt: Neque enim fidelibus ea impoſita eſt neceſſitas, juvandi infideles: quis enim hoſtes ſuos juvet, quos in perniciem ſuam novit eſſe animatos? annon hoc pacto arma contra ſeipſum ferret? Iuliano Imp. infideli militabant fideles. *c. Iulian.* 11. *q.* 3. Obediebant ei, quotieſcunque defendenda eſt reſp. Si adverſum confratres ſuos inſurgere juſſi eſſent, recognoſcebant Imperatorem cœli. Major quippe & ſanctior eſſe debet divinæ, quam temporariæ majeſtatis reverentia:

Quod ſexto loco propoſitum eſt, diſſenſionum ſemina hoc pacto ſpargi inter infideles, quibus ſe mutuo enecent: itidem non firmo talo incedit. Quæro, quo conſilio ſoleat cum infidelibus iniri pactio? Sine dubio hæc cauſa eſt, ut qui potentiorem ſe futurum ſperet, cum ſeptus eſt peregrinorum populorum favore & fœdere. Iam vero fieri poteſt, ut nunquam de diſſenſionibus inter eos, quibuſcum contrahit, cogitarit: & ex accidenti illud contingit: Sed rarum hoc eſt & infrequens, & aliis modis ad mutuam diſcordiam adigendi ſunt, ut facilius debellari poſſint.

Quod ultimo loco de exemplis dicitur, nihil officit, quantacunque eorum ſit copia, non tamen evertunt regulam ex ipſius Dei ore profectam: neque multitudo delinquentium parit ſceleri patrocinium. Iuſtinianum extrema compulit neceſſitas, ut pro ſalute & tranquillitate Reip. pactiones cum Perſis iniret. Idem de aliis ferendum judicium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXXVII.

De Effectu Fœderum.

FOederum initorum hic eſt effectus, ut mutua animorum conjunctione alter alteri in diſcrimine ſuccurrat: Eaque firmiter & ſancte cuſtodienda ſunt. Nam & ſumma fœderum Romanis religio eſt. Flor. *libr.2.cap.6.* Invicta autem erunt, ſi vinculum adhibeatur prudentiæ. Paradin. *in Symb.* vis neſcia vinci.

Quotieſcunque rupere fœdus, impius lucri furor, & ira præceps. Senec. *in Hipp.* Nulla tam gravis excogitari poteſt coercitio, qua non digne ruptores iſti afficiantur. Quo fine Tullus Hoſtilius ruptorem fœderis Metium Suffetium religatum inter duos currus pernicibus equis diſtraxit Flor. *lib.1.cap.3.* In eos vero, qui per rationem juſtam diſcedunt à fœdere, nihil temere ſtatuendum eſt. *leg.1.14.15.& 16. pro ſoc.* Quod ſi ſemel rupta ſint arctiſſima fœdera, diſſidia oriri ſolent, haud facile ſopienda. Vt enim Adamas, ſi frangi contingit malleis: in minutiſſimas diſſilit cruſtas, adeo ut vix oculis cerni queant: ita arctiſſima neceſſitudo, ſi quando contingit dirimi, in ſummam vertitur ſimultatem. Plin. *libr.37.cap.4.* Atque hæc de Fœderibus. Plura VVarem. ab Erenberg. *tr.eod.* complexus eſt, &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI,

Liber Quintus
POLITICORVM.

CAPVT I.

De Statu Monarchico.

IN adminiſtratione Rerump. perpendimus hactenus cauſas, ſubjectum, formam & adjuncta. Nunc ad ſpecies ejuſdem & deſcriptionem Status S. Rom. Imperii accedemus. Species adminiſtrationis Reip. tres ſunt: Eſt enim aut Monarchica, aut Ariſtocratica, aut Democratica.

Monarchicam, regiminis perficiendi rationem antiquiſſimam eſſe nemo negaverit. Principio rerum gentium, nationumque imperium penes reges erat. Iuſtin. *lib.* 1. Cic. 3. *de LL.* Idque in terris nomen Imperii primum fuit. Saluſtius *in Catil.* & apud omnes fere gentes comprobatum, uſuque receptum. Imp. Rom. ſuos habuit Monarchas inde à Iulio: Galli inde à Pharamundo Rege habent: Athenienſes à Cecrope uſque ad Codrum: Lacedæmonii à Lelege uſque ad Cleomenem: Hungari ab Attila: Hiſpani ab Athalarico: Angli à Britone: Poloni à Lecho: Bohemi à Zecho: Dani à Dano: Sueci à Magog: Scoti à Freguſio: Atque his populis hæc gubernandi ratio forte ideo convenientior viſa eſt, quod ad ipſius naturæ curſum quam proxime accedit. Ejuſque rei veſtigia non in hominibus tantum, ſed etiam in brutis cernimus. In apibus rex unus eſt. Plin. *lib.* 11. *nat. hiſt. cap.* 17. & dux unus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

unus in gregib. & in armentis rector unus. Cyprian. *tr. de idol. van.* Inter grues unus veluti conſenſu reliquorum princeps electus agit & moderatur gregem. Ariſt. 1. *de hiſt. anim. cap.* 1. Freigius *in Ornithog.* Et ut partes hominis in uno corde maxime vigent; ita & partes civitatis ſub uno rege. Utque ſolem unum in cœlo eſſe, non plures expedit: ita & unum Imperii corpus unius animo regendum videtur. Tacit. 1. *annal.* quod Lydii objecerunt Crœſo, cum fratrem adſumſiſſet in conſortium Imperii. Stob. *ex Serino ſer. quod opt. ſit Mon.* Et Alexander Darii legatis reſpondit, Mundum à duobus ſolibus non poſſe regi. Curtius *libr.* 4. Idque eo magis ſui valiturum eſt momento, quo pacatior tranquilliorque hic futurus eſt ſtatus: εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεὺς: Homer. *Iliad.* β. Et pacis intereſt omnem poteſtatem ad unum conferri. Tacit. 1. *hiſt.* Neque aliud quandoque diſcordantis patriæ remedium fuit, quam ſi ab uno regeretur. Tac. 1. *ann.* Cujus rei illuſtre documentum eſt, quod Romæ in tanta perturbatione ſumma rerum rediit ad Octavium: qui ſapientia ſua atque ſolertia perculſum undique & perturbatum ordinavit Imperii corpus: quod ita haud dubie nunquam coire & conſentire potuiſſet, niſi unius præſidis nutu quaſi anima & mente regeretur, Flor. *libro.* 4. *cap.* 3. Nec tantum tranquillior eſt hic regiminis modus; verum etiam conſtans, & minus mutationi obnoxius. Hippol. à Coll. *tr. de princ. c.* 1. Iunius *part.* 1. *pol.* 1. Rarius unus, ſecum multi diſſident, Caſus *lib.* 3. *Sph. ciu. c.* 7. Et plures gubernatores, licet artem noverint, tamen invicem ſibi ſunt impedimento. Bodin. *l.* 6. *de rep. c.* 4. atque ideo ſapientes turbata Rep. ad hanc regendi rationem, velut ad ſacram anchoram confugerunt. P. Greg. *lib.* 13. *de Rep. c.* 12. *n.* 7. Ea igitur magni facienda eſt. v. Patric. *lib.* 1. *de regno, t,* 3. Simanca *de Rep. libr.* 5. *c.* 2. Lipſ. 2. *pol.* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT II.

De Ariſtocratia.

EX hypotheſi forte alia politiæ forma cuidam civitati poteſt eſſe accommodatior, eaque vel Ariſtocratica, vel Democratica. Ariſtocratica in qua optimates præſunt: Democratica, in qua populus. Optimatum in Rep. gubernatio eſt nobilior, quo uſus eorum illuſtrior. Nam & in unius imperio, & in omnium dominatione ſemper Senatui ac ſapientibus arcana, ſummamque rerum committere, aut omnia deorſum ſublapſa ruere neceſſe eſt. Bodin. 6. *de rep. cap.* 4. Et ab optimis prudentiſſimiſque viris probabile eſt, ſaluberrima proficiſci conſilia: quemadmodum Megabyzus apud Herodotum *lib.* 3. diſſerit. Vnde commoti quamplurimi populi, hanc gubernandi formam civitatibus ſuis accommodarunt. Romani exactis regibus, ſummam rerum ad optimates detulerunt. Livius *lib.*2. Halic. *lib.* 4. Bodin. *lib.* 6.*c.* 4. Itidem Spartani. Ariſt. 1.*pol.*7. Plut. *in Lyc.* Galli. Cæſ. *lib.* 6. & Ædui. Id. *lib.*7.*bell. Gall.* Nec non Maſſilienſes. Strab. *lib.* 14. Veneti & Norici. In iſta autem gubernandi ratione quædam monita capienda ſunt.

I. Patricii & optimates dignitatem ſuam illæſam conſervent: neque matrimonia cum plebeis ineant Dionyſ. Halic. *lib.* 10. Livius *lib*,4. Iſta enim matrimonia colluviem gentium, perturbationemque familiarum afferunt, ne quid ſinceri, ne quid incontaminati ſit, ut diſcrimine omni ſublato nec ſe quiſquam, nec ſuos noſcat: neque aliam vim iſta promiſcua connubia habent, niſi ut ferarum prope ritu vulgentur concubitus plebis patrumque: ut qui natus ſit ignoret cujus ſanguinis, quorum ſacrorum ſit: dimidius plebis, ne ſecum quidem ipſe concors.

II. Plebeis conventus inhibeantur, præſertim nocturni

nocturni, ne perniciosa coquere conſilia contra optimates poſſint. Ita inhibitos plebis Romanæ cœtus refert. Livius *lib.* 2.

III. Familiis extinctis ſurrogentur novæ, quæ patriciatus honore gaudeant: Exemplo Claudii, qui in numerum patriciorum adſcivit vetuſtiſſimum quemque. Tacit. 11. *ann.*

IV. Patribus in munito aliquo loco ædificare non liceat. Ita enim Romę ad populum latum eſt, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret: poſtquam Valerius ædificaſſet in ſumma Velia: Atque ideo in affectati regni ſuſpicionem venit: Livius *lib.* 2. Multis ſuperant divitiæ, quas profundant in extruendo mari, & montibus coæquandis: binas aut amplius domos continuant, tabulas, ſigna, toreumata emant, nova diruunt, alia ædificant. Saluſt. *in Catil.* Verum iſta ædificiorum magnificentia egenorum perſtringit animos, & nonnunquam ad ſeditiones concitat.

V. Optimates turbata Rep: urbem non deſerant. Ita cum plebs Romana Reges migrare vellet, optimates reſtiterunt, & ſedem avitam ſe retenturos etiam in extremo diſcrimine affirmarunt. Cicer. *l.* 8, *ad Att. ep.* 1. Ariſtocratia autem aliquando in Oligarchiam degenerat; cujus incommoda exaggerat Catilina apud Saluſtium, quemadmodum Monarchia in Tyrannidem. Maxime adducuntur plerique, ut eos juſtitiæ capiat oblivio cum in imperiorum, honorum gloriæve cupiditatem inciderint. Cicer. 1. *Off.* At viri boni in conficiendis Reip. negotiis, reſpiciunt ad eundem finem communem, videlicet civitatis utilitatem & felicitatem. Ariſt. *pol,* 11.

CAPVT III.

De *Democratia.*

DEmocratiæ, ſed moderatiori, patrocinatur Ottanes apud Herodotum *lib.* 3. Agrippa a-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

pud Dionem *lib.* 52. tum quod ipſa poſtulet æquitas, officia iis competere, qui omnia ad ſalutem patriæ conferunt, tum quod hoc pacto ἰσονομία introducitur: & libertas omnium civium ſtabilis efficitur. Ex Democratia erat, ne cui civem Romanum interficere liceret: atque ideo Cicero Coſ. cum ſupplicium ſumpſiſſet de hoſtibus patriæ ejectus eſt in exilium: Plerunque tamen in Democratiis dominantur factioſi & inquieti, qui facundiæ fiducia populum concitant: quales in Rep. Attica Demoſthenes: Demades, Pericles, Alcibiades, & Romæ Tribuni plebis, qui labefactata Optimatum auctoritate calumnioſe accuſarunt multos de Rep. optime meritos. Præterea hic Status ad mutationem & ſeditionem vehementer inclinat, quod evincit trina plebis Romanæ ſeceſſio, una in montem ſacrum. Val. Max. *lib.* 8. *c.* 9. altera in Aventinum. Flor. *lib.* 1. *cap.* 24. tertia in Ianiculum; unde prius redire noluit, quam lege Hortenſia latum eſſet, ut plebisſcita legis vigorem obtinerent. Gell. *l.* 15. *c.* 25. Plin. *l.* 5. *c.* 10. §. 4. *Inſt. de jur natur. gent. & civ.* Incenduntur plebejorum animi regnandi cupiditate: qua nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. Cic. 3. *Off.* Democratiæ igitur ex omnibus his ſpeciebus quam minimum tribuerim. Vid. Bodin. *6. de rep. c.* 4. P. Greg. *lib.* 5. *cap.* 3. Ariſt. 3. *pol.* 7. Patric. *lib.* 1. *de Rep. t.* 4.

CAPUT IV.

De Sacr. Rom. Imperii conſtitutione, & ad Germanos translatione.

TRes dixi eſſe adminiſtrationis ſpecies, nec ſunt plures: mixtas tamen, & aut remiſſas, aut intenſas quandoque deprehendimus: ita tamen, ut ſemper una aliqua præemineat, ex qua dominatio facienda eſt. Videmus & in S. Rom. Imp. iſtarum formarum veſtigia: In ipſo Cæſare Monarchia ſpectatur. In Electorum collegio Ariſtocratia:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cratia: In aliquibus Imperii civitatibus Democratia. Igitur harum ſpecierum declarationem ſuſcepturi, præmittamus quædam de S. Rom. Imp. conſtitutione & vigore. Sane ad conſtituendum hoc Imperium, contendiſſe virtus & fortuna videbantur. Flor. *l.* 1. *in prol.* Felix Romanorum genus omnibus anteponi nationibus omnibuſque gentibus dominari meruit. *l. un. pr. C. de Iuſtin. Cod. confir.* non quidem illicitis artibus, quemadmodum Oldradus *conſ.* 79. cenſuit, ſed armorum & legum ſolerti cura. Nos populum Romanum quaſi hominem conſiderabimus, totamque ejus ætatem percenſebimus, ur cœperit, utque adoleverit, ut quaſi ad quendam juventæ florem pervenerit, & poſtea velut conſenuerit. Et quemadmodum Aquila annoſa ad ſolem pennas exuere dicitur, poſt vero ſe ſalubri lympha merſare, unde renovantur pennæ: *Pſalm.* 103. *v.* 5. Ita populus Romanus variis bellorum æſtibus vires labefactavit ſuas, quæ aliquo modo reductæ & reſtitutæ, ubi ſalutaribus undis cæleſtis doctrinæ renovatus eſt. Ideoque de ſingulis populi Rom. ætatibus, & quomodo Aquila iſta à tempore Caroli M. revixerit, nonnihil attingam.

I. Infantia eſt annorum 245. quibus populus Rom. Regum Imperio, circa ipſam matrem ſuam cum finitimis colluctatus, circummurana pertulit bella. Atque in hac prima populi Romani ætate Reges iſti ſeptem tam varii ingenio fuerunt, ut poſtulabat Reipubl. ratio & utilitas. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, ut invaderet regnum. Quid Numa religioſius? talem res popoſcit, ut ferox populus Deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus? bellatoribus viris tam neceſſarius, ut acueret ratione virtutem. Quid ædificator Ancus? ut urbem colonia extenderet, ponte jungeret, muro tueretur. Iam vero Tarquinii ornamenta & inſignia quantam principi populo addiderunt ex ipſo habitu dignitatem?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Actus à Servio cenſus, quid effecit, niſi ut ipſa ſe noſceret Reſp. Poſtremo *S*uperbi illius importuna dominatio nonnihil, imo vel plurimum profuit; ſic enim effectum eſt, ut agitatus injuriis populus cupiditate libertatis incenderetur. Flor. *lib.* 1. *c.* 1.

II. Adoleſcentia Rom. Imperii annorum eſt 244. à tempore exactorum Regum uſque ad primum bellum Punicum. Hac ætate popul. Rom. orbi terrarum in poteſtatem redigendo par eſſe didicit: Summis laboribus & periculis exercitus eſt, tam in otio, quam in negotio. In otio, ut tranquillior eſſet Reip. Status, leges latæ ſunt 12. tab. anno *V. C.* 302. Feneſtella *lib.* 2. *c.* 14. Solin. *cap.* 2. Inde Magiſtratus legibus cuſtodiendis electi: primi Cenſores anno *V. C.* 212. prætura & ædilitas 388. Flor. *lib.* 1. *c.* 26. In negotio mirandum eſt, ſufficere potuiſſe pop. Rom. in tot hoſtium conflictibus & aſſultibus. Erant Tarquinienſes, Sabini, Vejentes, Latini, Cærites, Tiburtes, Caleni, Privernates, Volſci, Ædui, Hetruſci, Antiates, Ardeates, Faliſci, Capenates, Saſſinates, Picentes, Heurici, Galli, Senones, Aurunci & Samnites: erant quoque domi, hoſtes, quoties deeſſent foris: Varii plebis tumultus contra patres, varia ſeceſſio, variæ interneciones veluti trecentorum Fabiorum ad Cremeram. Gell. *lib.* 7. *c.* 21. Macr. *lib.* 1. *Sat.* 16. Plut. *in Camil.* Flor. *lib.* 1. *c.* 12. & ignominioſa illa pax Caudina. Val. Max. *lib.* 5. *c.* 1. Oroſ. *lib.* 3. *c.* 5. Cic. 3. *off.* Gell. *lib.* 17. *c.* 15. Flor, *l.* 1. *c.* 16. Sed his omnibus neglectis, impenſe gloriatur hæc ætas, ob inſignia fortitudinis & magnanimitatis Romanæ exempla edita. Horatii, Mutii, Clœliæ Virginis. Val. Max. *lib.* 3. *c.* 3. M. Curtii, Manlii Torquati, M. Valerii Corvini. M. Coriolani, Camilli, utriuſque Decii, M. Curii, Appii Claudii Cœci, & Fabricii, qui Pyrrho medicum transfugam animoſe remiſerat. Gell. *lib.* 3. *c.* 8. Sen. *ep.* 121. Cic. 3. *off.* & 5. *de fin.* Plut. *in Pyrrho.* Val. *l.* 6. *c.* 5. Et quid de Dictatoribus hujus ævi commemorem, quorum facta

cedris

cedris inſculpta ſunt? Quinctius Cincinnatus, Servilius, Ahala, Papyrius Curſor, A. Poſthumius, omnes ex virtute compoſiti videntur fuiſſe. His accepto ferendum eſt, quod populus Romanus adoleſcentiæ ſuæ annos feliciter exigere potuit.

III. Tertia populi Romani ætas Iuventus, à primo bello Punico uſque ad mortem Auguſti Cæſaris, annos continet 252. Aquila ſolem irretorto oculo contueri dicitur: at populus Rom. cum ejus eſſet ætatis ſublimi feriit ſidera vertice. Non intuebatur ſolum ſummi faſtigii regna & provincias, ſed etiam aliis excuſſis & ſede dejectis, ipſe conſcendit ſolium & longe lateque extendit Imperium. Vegetam hanc ætatem fuiſſe, & ad omnia pericula fortiter ſuſtinenda paratam, tot tantaque bella feliciter confecta demonſtrant. In tribus iſtis Punicis bellis dubium, utrum plus ſibi virtus an fortuna vendicet. Sed ne caſibus humanis exemptum ſe dicere poſſet, en clades pene irreparabiles, Lacum Thraſimenem quid memorem? quid Cannas? quid Deprani portum in Sicilia? quid Ticinum? quid Trebium? Verum ex altera parte vide tot deductas colonias: Vide devictam Sardiniam, occupatam Macedoniam, debellatam Illyriam & Dalmatiam: contuere tot funeſta urbium excidia, Carthaginis, Corinthi, Numantiæ: cogitatione complectere fortiſſimas tot gentes, quæ torrentis inſtar irruerunt in Italiam, ut vegetæ pop. Rom. juventutis creſcentem gloriam vel obfuſcarent, vel tollerent. En Cimbros & Teutones, en Ligures, en Gallos, en hoſtes domeſticos & in ſinu educatos. Quorſum enim ſeditiones iſtæ, Grachana, Apuleiana, Druſiana, niſi ad deprimendum hunc ſplendorem? quorſum Catilinaria illa conjuratio, niſi ad frangendam optimatum libertatem? quorſum bella civilia? Iſta tamen omnia ad nihilum redacta ſunt: nempe fames illa aquilina exſatianda erat, qua ſedata tantum ad culmen Romana potentia evecta eſt, ut omnes alios exteros Reges lon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

go poſt ſe intervallo reliquerit. Tanta vero apud exteros Romani nominis veneratio ſemper fuit, ut ſocietatem eorum magno precio redemerint.

IV. Quarto loco ingraveſcens populi Rom. ætas ſpectanda eſt, quæ annorum eſt 213. Hic vero populus Rom. ad ſenium vergens, Monarchia confirmata ad vitæ tranquillioris otia conceſſit, & ſolo duntaxat nomine aliquoties viciſſe ſcribitur. Actum ibi de libertate patrum & plebis: Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Vitellius, Domitianus, Commodus, Heliogabalus, non ut hominibus his uſi ſunt, ſed ut mancipiis. Conſulum poteſtas erat enervata, *l. un. de off. Conſ.* Senatus auctoritas humi depreſſa jacebat; omniaque gerebantur nomine principum, non populi. Accedebant defectiones devictorum: Britannia ſubigebatur ſub Claudio; eadem ſub Hadriano deſcivit; Iudæa ſub Veſpaſiano; mox ſub eodem Adriano contumaciter reſtitit, Aſſyria & reliquæ Orientis provinciæ ſtatim atque à Trajano occupatæ ſunt, ab impoſito jugo reſilierunt. In Dacia idem fere contigit. Illud admiratione dignum eſt, in hac decreſcente populi Rom. ætate, in ſummo culmine perſtitiſſe literarum ſtudia: Aluit hæc ætas συγχρόνες. T. Livium, Ovidium, Tacitum, Strabonem, Plinium, Perſium, Valerium Maximum, Lucanum, Dionem, Senecam, Martialem, Aſcon. Pædianum, Proclum, Quintilianum, Suetonium, Statium, Frontinum, Florum, Plutarchum, Celſum utrunque IC. Labeonem, Neratium, Iulianum, Iuſtinum, Galenum, Ptolomæum, Pauſaniam, Gellium, Iulium Africanum Chronographum, Vlpianum, Papinianum IC. & alia ſcientiarum lumina.

V. Ad extremum Senectus conſideranda venit annor. 247. uſque ad Occidentis ab Oriente avulſionem, & occupatam ab Herulis Italiam. Hic vero populus Romanus Imper. inertia & ignavia totus enervatus, non ſolum variis populis deſpectui eſſe cæpit, ſed & ipſa Vrbs ab externis gentibus aliquoties

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ties capta, totque ruinis ac ruderibus paſſim deformata eſt, ut jam non amplius lapidea aut marmorea, qualem ſe olim Auguſtus Cæſar relicturum gloriatus eſt, ſed terrea & lateritia rurſus eſſe incipiat: neque mirum videri debeat, ſi quis Romam in ipſa Roma requirat.

En ſuis & ipſa Roma viribus ruit. Horat. *epod.* 16. En victricem illam Orbis dominam captam à Barbaris? En miſere fœdatam ab Athalarico. Socrat. *l.*7.*cap.*10. quæ res Auguſtinum compulit, ut eruditiſſimos ſuos de ciuitate Dei libros conſcriberet, nempe ut eos, qui cladis hujus cauſam in Chriſtianos transferrent, confutaret. En laceratam à Genſerico. Eugar. *lib.* 2.*c.*7. & direptam ab Odoacre Herulo. Quid vero ad Vrbis deformationem potuit addi majus, quam quod Orbis Chriſtianiſſimus, ſub hac populi Romani ſenectute innumeris cædibus, perſecutionibus & ſuppliciis eſt affectus? Magna ſub Maximino eorum atrocitas, *lib.* 6.*cap.* Oroſ. *libro* 7. *cap.* 12. Major ſub Decio, in qua Martyrum numerum non magis quam arenam maris recenſeri potuiſſe ſcribit Niceph. *l.* 5. *cap.* 29. Inter eos exquiſitiſſimo ſupplicio necati ſunt Laurentius, Babylas, Macarius, Agatha & Apollonia, Euſebius *lib.* 6. 38. & 40. Secutæ ſunt ſub aliis Impp. omnium atrociſſimæ perſecutiones, veluti ſub Valeriano. Euſeb. *libro* 7. *c.*9. Niceph. *lib.*7. *cap.* 10. Sub Aureliano. Oſor. *libro* 7. *cap.* 23. Et catholica illa Diocletiani, per totum Romanum Imperium decennalis; qua intra 30. dies 17000. Chriſtianorum ad varia ſupplicia rapti ſunt: & cum his ipſa quoque Imperatrix Serena. Euſebius. *l.*8.*c.* 3. Zonar. *tom.* 2. Sub Licinio: ſub Iuliano Apoſtata. Theodor. *libro* 3.*c.* 7. Ruffin. *libro* 10. *c.*32. Verum in tot tantiſque perſecutionibus mirum eſt, quantæ hæreſes enatæ fuerint: uſque adeo, ut vel ſolam hanc ob cauſam, iſtam populi Romani ætatem, ſenectuti adſcribamus. Sane nulla ætas hæreſium tam fuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ferax, pleræque tamen repreſſæ ſunt. Excitavit Satan inquieta, curioſa, & ingenii fiducia prolapſa ingenia. Novatum, Sabellium. Epiph. *hær.* 42. Samoſatenum. Id. *hær.* 65. Arium. *hiſt. trip.* 1. *c.* 13. Ruffin. *lib.* 10. *c.* 12. Sozom. *lib.* 2 *c.* 29. Manichæos, Donatiſtas, Photinum, Socrat. *libro* 2. *c.* 18. Aetium & Eunomium. d. *lib.* 2. *c.* 45. Macedonium & Apollinarem, Id. *lib.* 2. *cap.* 35. Anthropomorphitas. Theodoret. *lib.* 4. *cap.* 11. Pelagium *Proſp. Sigeb. Iornand.* Neſtorium. *Zonar. Cedren.* Socrat. *lib.* 7. *cap.* 34. Niceph. *lib.* 14. *cap.* 36. Eutychen. Euagr. *lib.* 1. *c.* 9. Niceph. *lib.* 14. *c.* 47. *&c.* Ad extremum hanc Imperii Romani ſenectutem miſerabiliorem facit iſta Occidentis ab Oriente avulſio: quæ præfigurata eſt divinitus, vel per alas Aquilinas, vel pennas evulſas. Dan. 7. Et quemadmodum Aquilæ *ἄσπονδον* bellum eſt cum ſerpente; ita Romanis conflictatio fuit cum Barbaris immaniſſimisque gentibus, quæ Italiam & Occidentale Imperium uſque ad Carolum M. tenuerunt. Igitur Imperii nomen, quod in Auguſto cœperat, in Auguſtulo penitus eſt extinctum. Euagr. *lib.* 13. *c.* 6. obfuſcata tanta regiminis gloria per Herulorum Gothorumque irruptiones: qui 77. annos tenuerunt Italiam, uſque ad annum Chriſti 553. Paulo poſt à Narſete evocati ſunt Longobardi in Italiam, qui rerum potiti ſunt in Italia annis 206. uſque ad an. Chriſti. 774. Interim in Oriente aliqua Romani Imperii viguit dignitas, ſub Anaſtaſio, Iuſtino I. Iuſtiniano, Iuſtino II. Tiberio, Conſtantino, Mauritio, Phoca, Heraclio, & reliquis: Atque ab iſto tempore extincti Occidentalis Imperii uſque ad ejectos ex Italia Longobardos, pop. Rom. virtus oppreſſa & quaſi ſepulta jacuit inſtar igniculi latitantis ſub cinere, donec divina Clementia Carolus M. expeditionem Longobardicam ſuſciperet, & Longobardi, Deſiderio rege capto, & in exilium miſſo, Italiam victori reſtituere cogerentur. Aliorum ſententia eſt, conjurationem eſſe initam

adverſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

adverſus Leonem Pontificem, eumque urbe expulſum: exinde Legatos ad Carolum veniſſe, multis precibus pro Rom. Pontif. auxilium adverſus conjuratos petentes: annuiſſe Carolum, & cum exercitu profectum ſedaſſe motus, noxiis ſupplicio affectis, & reſtituiſſe Pontificem: eumque pro tantis meritis Auguſtum eſſe declaratum, & axioma Occidentalis Imperii, aſſenſu & applauſu pop. Rom ſuſcepiſſe. Donat. Acciajolus *in vita Caroli M.* Quicquid ſit, duplici jure Carolum & ſucceſſores ejuſdem obtinuiſſe Rom. Imperium conſtat, videlicet, in re belli & transactionis: Illo, quod Italiam & Longobardos armis ſubegerit, reſtituta pace, & legibus præſidiisque munita: hoc, quod cum Imperatoribus Orientis pactiones inierit, qui ut veri Domini omne jus, quod habuerunt in Imperium Occidentis, Carolo conceſſerunt. Idque ad Succeſſores ſtirpis Carolinæ, Saxon. Suevicæ, Franconiæ & Auſtriacæ, continua ſerie devolutum eſt. Nec curioſa indagatione opus eſt, cum hodie ſit Romanum, aut potius Germanicum Imperium Zoan. *tr. de R. Imp. nu.* 142. Illud ad hanc dubietatem tollendam ſufficiat etiam olim translata Rom. Imperii ſede ab Vrbe Roma Conſtantinopolin, Romanum tum nihilominus ſemper fuiſſe Imperium. Zoan. *ib. nu.* 284. & deſignatos Cæſares Conſtantinopolitanos ſeipſos legibus etiam latis nunquam non Imperatores Roman. item Cæſares Auguſtos nuncupaſſe: quod familiare eſt Iuſtiniano Imp. *l.* 35. *C. de inoff. teſt.* & aliis. Et quemadmodum Aquila ſenio non oppetit, nec ægritudine, ſed fame, Plin. *lib.* 10. *nat. hiſt.* 1. & immunis eſt à fulmine: ita hujus Imperii dignitas in omne ævum durabilis, ab extrema deletione prorſus libera futura eſt. Et ſicuti Aquila humeris ſuis portat fœtus: ita Deus auxilio paterno ſublevabit ſingula hujus Imperii membra, omneſque fucos, qui deprædandi ſtudio advolant, potenter repellet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT V.

De præeminentia Sacri Romani Imperii.

CVilibet ἀφθόνως judicando obviam eſſe exiſtimo, S. Roman. Imperium majeſtatis & dignitatis ſuæ apice, cæteris omnibus regnis, quæcunque latiſſima Chriſtiani Orbis orbita continentur, eſſe ſublimius. Hoc revera quartum illud eſt, quod Daniel Propheta, *c.* 2. de Statua agens collocat in tibiis ferreis, & pedibus ex ferro & luto miſtis: de beſtiis vero tractans *cap.* 7. depingit prægrandis & robuſtæ belluæ imagine, quæ dentibus ſuis ferreis longe lateque ſit graſſatura. Sicut igitur ferrum robore & duritie omnia metalla ſuperat, omniaque frangit & comminuit: & ut beſtiæ, quo robuſtiores habent dentes, eo ſunt formidabiliores & nocentiores: Ita quoque hoc Imperium reliqua regna omnia fortitudine ac perpetuitate longe vincit ejuſque majeſtas hactenus invicta ſemper manſit, nec ab ullo enervari penitus potuit. Neque ulli hominum accepto ferenda eſt hujus Imperii conſervatio: Sed ſolius Dei benignæ providentiæ, à qua dependet illius dignitas. *L.* 1. *C. de vet. jur. enucl. Nov.* 28. *c.*24. Neque aſſertionem Zoannetti admiſerim. *tr. de Rom. Imp. n.*49. dicentis, Imp. Romani verticem & cerebrum eſſe Pontificem: Præjudicio, quod aliàs omne tollit judicium, bonus ille vir laboravit, neq; aliter potuit, quin exemplo Baldi, in ditionibus Pontificem pro numine colentibus, hanc ſententiam defenderet. Similiter illorum oculos glaucoma obſedit, ut puriter non videant, qui ideo Romani Imperii gloriam conantur deprimere, quod alia regna ſint ampliora & potentiora, veluti Turcicum & Hiſpanicum. His reſponſum velim, ſummum Imperii ἀξίωμα non æſtimandum eſſe ex regnorum quantitate: ſed ex jure partim ſucceſſionis, partim gubernationis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

bernationis. Succeſſit noſtrum Imperium Romano-Germanicum in locum priſtini illius Imperii, ejuſque juribus præeminentiis & privilegiis omnibus fruitur. Gubernatio aut divina eſt, aut humana: Illa incomprehenſibilis, & admiranda: Hæc prudens, & legibus armiſque probe munita: nullumque ſuperiorem recognoſcens, niſi Deum & Enſem, uti communi Electorum Imperii decreto anno Chriſti 1228. tempore Benedicti XII, P. P. publico pronunciatum eſt. Aventin. *lib.* 8. Præeminentia itaque Romani Imperii in eo vertitur, quod omnes exteri intelligunt, debere ſe comiter Romani Imperii obſervare majeſtatem, neque enim ullum eſt in univerſo terrarum orbe nomen ſanctius. *l. fin. C. de legib.* nullum vel ipſis remotiſſimis barbaris venerabilius.

CAPUT VI.

De Membris Sacr. Rom. Imperii.

Membra Sac. Rom. Imperii diſtinguuntur ſecundum claſſes & circulos. Claſſes, quibus diſtinguuntur, ſunt ſeptem: Circuli decem. De ſingulis pauca complectar.

In prima Claſſe ſunt ſeptem Principes Electores: Ex Archiepiſcopis tres; Moguntinus, S. Rom. Imp. per Germaniam Archicancellarius: Trevirenſis, S. Rom. Imp. per Galliam & regnum Arelatenſe Archicancellarius, Galliæ Belgicæ primas: Colonienſis, S. Rom. Imp. per Italiam Archicancellarius. Ex Principibus politicis ſunt quatuor: Comes Palatinus Rheni. S. Rom. Imp. Archidapifer: Dux Saxon. S. Rom. Imp. Archimarſcallus: Marchio Brandeburgenſis, S. Rom. Imp. Archicamerarius: Rex Bohemiæ; S. Rom. Imp. Archipincerna.

Secunda Claſſis habet Archiepiſcopos, Magdeburgenſem, Salisburgenſem, Bremenſem, & Veſontinam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

In tertia Claſſe continentur Epiſcopi, quorum hoc tempore viginti ſeptem in comitiis locum habent: Papæbergenſis, Herbipolenſis, VVormacienſis, Spirenſis, Argentinenſis, Eichſtadenſis, Auguſtanus, Conſtantienſis, Hildeſienſis, Padebornenſis, Verdenſis, Halberſtadienſis, Monaſterienſis, Oſnabrugenſis, Paſſavienſis, Freiſingenſis, Baſileenſis, Ratisbonenſis, Mindenſis, Lubecenſis, Verdunenſis, Cameracenſis, Metenſis, Tullienſis, Leodienſis, Tridentinus, Brixienſis. His adnumerantur, Abbas Fuldẽnſis, Magiſter Equitum Ordinis Teutonici, Abbas Hirſchfeldenſis, Campidonenſis, Corbeienſis.

Quarta Claſſis comprehendit ordinem Politicorum Principum, quorum hoc tempore 18. ſunt familiæ. Archiduces Auſtriæ, quorum duæ ſunt lineæ: prima Ferdinandi, quæ proprie Auſtriaca: altera à Carolo V. deducta Burgundica dicitur. Duces Bavariæ, in duas itidem lineas diſtincti, quarum una communi nomine Bavarica, altera Palatina appellatur. Duces Saxoniæ, Marchiones Miſniæ, & Landgravii Thuringiæ, Marchiones Brandeburgici: Duces Brunſvicenſes & Luneburgenſes, Duces Iuliacenſes: quorum familia nuper extincta eſt: Duces Pomeraniæ, Megapolitani, VVurtenbergici, Landgravii Haſſiæ, Marchiones Badenſes, Duces Saxoniæ Inferioris, ſive Lavenburgici, Duces Holſatiæ, Landgravii Leuchtenbergici, Duces Sabaudiæ: Principes Anhaltini, Duces Lotharingiæ, Comites Arnbergii à Divo Maximiliano II. inter Imperii Principes ſuſcepti. Quibus adduntur Radzivilii, Lithvanii Principes, qui etiam in numerum principum Romani Imperii cooptati ſunt.

Ad quintam Claſſem pertinent Prælati, & primo Abbates & Præpoſiti, ſecundum matriculæ ordinem: *Reichenaw, Weiſſenburg, Weingarten, Salmensweiler, Walckenridt, Weiſſenaw, Schluſſenruth, Roggenburg, Ochſenhauſen, Gengenbach, Odenheim, Keyſersheim,*

ſersheim, Vrſperg, Augſpurg. Quibus Abbatiſſę adduntur, *Quedlinburg, Eſſen, Hervord, Regenſpurg,* utriuſque Monaſterii : *Lindaw, Gerenroda, Bucha, Rotmunſter.*

Sexta Claſſis Comites & Barones complectitur hac ſerie : *Hohenzollern, Helffenſtein, Lupſen. Hohen Gerolzeck, Otingen, Sultze, Furſtenberg, Solms, Leiningen, Erbtruchſeſſen,* Barones *in Walpurg, Caſtell, Hohenloe, Limpurg, des H. Rom. Reichs Erbſchencken vnd Semperfreyen, Erbach, Schwartzburg vnd Hohenlandsberg, Hanaw, Naſſaw, Eyſenberg, Salm, Winnenberg,* Barones: *Wild, vnd Rheingrafen, Zimbern, Eberſtein, Falckenſtein, Sain, Tubingen, Mansfeld, Stolberg, Barby, Gleichen, Schwartzburg: Die vier Grafen des Reichs, Reuſſen* Barones : *Wied, Oſtfrieſland, Lippe, Oldenburg, Walldeck, Bentheim, Brunckhorſt, Ortenburg, Schaumburg.* His accedunt Barones, *Schomburg, Manderſcheid, Kriechingen, Pirmond vnd Wolffſtein, Paumgarten, Graveneck. Fugger, Fleckſtein, Seinsheim, Herrn Schencken von Tautenberg, Herrn von Birnbaum.*

In ſeptima & ultima Claſſe ſunt Civitates liberæ Imperiales, quæ diſtinguuntur ſecundum ſeſſionem, quam habent in comitiis, eamque vel in Suevico, vel in Rhenano latere. In latere Suevico ſunt. *Regenſpurg, Nurnberg, Rotenburg an der Tauber, Weiſſenburg am Nortgaw, Donawerd, Winsheim, Schweinfurt, Wimpſſen, Heilbrun, Schwæbiſchen Hall, Nærlingen, Dunckelſpiel, Vlm, Augſpurg, Bingen, Bepfingen, Schwæbiſchen Gemund, Eſlingen, Reutlingen, Weil, Pfulendorff, Kauffbeuren, Vberlingen, Wangern, Yſin, Leuthkirch, Memmingen, Goſlar, Turckheim, Verden.* In Rhenano latere ſunt: *Kempten, Buchhorn, Ravenſpurg, Biberach, Lindaw, Coſtnitz, Straſzburg, Keyſersberg, Colmar, Schletſtatt, Rotweil, Hagenaw, Weiſſenburg am Rhein, ober Nehenheim, Roſsheim, Speyer, Worms, Franckfurt am Mayn, Friedberg, Wetzlar, Colln am Rhein, Aach, Offenburg, Landaw, Gengenbach, Zell am Hemersbach, Lubeck, Dortmund, Mulhauſen in Thuringen,* Nor*thauſen in Thuringen.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Thuringen, Munſter in S. Gregorien Thal, Hervorden, Cammerich.

Atque hæc ſunt membra S. Rom. Imperii, per claſſes diſtincta. Nunc videamus, quomodo diſtinguantur in Circulos: Primum autem ſex Circuli tantum conſtituti ſunt Auguſtæ Vind. anno 1500. deinde decem anno. 1522. Noribergæ. Circulus quilibet tres Status continet, Eccleſiaſticorum, Principum ſecularium, & liberarum Imperii civitatum.

Circulus I. Francicus comprehendit Eccleſiaſticos Epiſcopos, Bambergenſem, Herbipolenſem, Eiſtatenſem, Magiſtrum Ordinis Teutonici, & Præpoſitum Cambergenſem: Principes Marchiones Brandeburgicos Onoldinos: Comites Hennebergicos, Hohenloicos, Erpachios & Schvvartzenburgicos: Adjunctus eſt Baronatus Limburgicus: Civitates liberas, Norinbergam, Rotenburgam ad Tubarim, VVinshemium, Schvvinfurtum.

Circulus II. Bavaricus continet Archiepiſcopum Salisburgenſem: Epiſcopos, Ratisbonenſem, Paſſavienſem & Friſingenſem: Principes: Ducem Bavariæ, Comites Palatinos Rheni, Landgravium Leuchtenbergium: Comites Ortenburgicos: Civitates Imperii, Ratisbonam & Freiſtadium Suev.

Circulus III. Auſtriacus habet in ſe Epiſcopos, Tridentinum, Brixienſem, Labacenſem, Viennenſem: Principes, Archiduces Auſtriæ. Formula obligationis Cæſareæ ex Receſſ. Imp. anno. 1522. eſt: *Nemlich, ſollen wir mit vnſerm lieben Bruder Ertzherzog Ferdinanden, &c. mit vnſern Erblanden zu Oeſterreich vnnd Thirol, &c. einen Kreis haben.*

Circulus IV. Suevicus: Illi ſubſunt Epiſcopus Conſtantinus, Curienſis, Auguſtanus, & multi Abbates in Suevia. Principes, VVirtenbergicus, Marchio Badenſis: Comites, ab Hohenzolern, Helfenſtein, Oetingen, Montfort, Furſtenberg, E-

berſtein. Bar. Geroltzek. Civitates: Auguſta Vindelica, Vlma, Memminga, Reutlinga, Eslinga, Heilbronna, Bibraca, Lindavia, Ravenſpurgium, Conſtantia, Schafhuſia, Halla Suevorum, Norlinga, Rotvvila, Kauffbyra, Donaverda.

Circulus V. Superior Rhenanus, huc pertinent Epiſcopus VVormatienſis, Spirenſis, Argentinenſis, Baſileenſis. Principes, Dux Lotharingiæ, Dux Sabaudiæ, Duces & Comites Palatini, Spanheimmenſes & Bipontini, Landgravius Haſſiæ, Comites VValdeccii, Naſſovii, Dillenbergici & Saræpontani, VVitgenſteinii, Falckenſteinii, Iſenburgici, Leiningenſ. Rapoltzkirchenſ. Salm. Morſpurg. Rapoltſtein. Hohen-Rechberg. VVeiſbaden, Itzſtein, Solms. Civitates, Mulhuſa in Alſatia, Colmaria, Keiſersberga, Argentina, Hagenoa, Spira, VVormatia, Francofurtum ad Mœnum, Frideberga VVetteravia, Turckheimium, VVetzlarium. Huc referebantur olim Geneva, Baſilea, Loſanna, Metis, Tullum, Virdunum, nunc membra Sac. Rom. Imper. eſſe deſierunt.

Circulus VI. quatuor Electorum ad tractum Rheni. Huc referuntur Elector Moguntinus, Trevirenſis, Colonienſis, Palatinus. Principes, Comes Palat. Rheni, Magiſter Ordinis Teutonici in Coblentz. Civitates, Moguntia, Colonia Agrippina, Treviris, Gelnhuſa.

Circulus VII. VVeſtphalicus. Huc pertinent Epiſcopi, Padebornenſis, Monaſterienſis, Oſnabrugenſis, Verdenſis, Mindenſis, Cameracenſis & Vltrajectanus, Abbatia Corbeienſis. Principes, Duces Cliviæ & Com. Marchiæ, Duces Iuliacenſes & Bergenſes, March. Badenſes & Lutzenburg. Com. Embdanus Friſ. Or. Seinenſes, Manderſcheid. VVeida, Bentheim, Oldenburg, Schavenburg, Lippa. Civitates: Aquisgranum, Cameracum, Duisburgum, Lemgovia,

Circulus

Circulus VIII. Superior Saxonicus. Epiſcopi: Miſnenſis. Martiſpurgenſis, Naumburgenſ. Brandeburg. Havelberg. Lubecenſ. Abbates: Salvelden ſ. & Quedlinburg. Principes & Domini: Dux Saxoniæ Elector, Marchio Brandeb. Duces Pomeraniæ, Principes Anhaltini, Comites, Mansfeldii, Schvvartzenburgii, Stolberg. Gleichenſ. Hohenſteinii, quorum ſtirps maſcula nuper in Martino Comite, & Magiſtro Ordinis Teuton. extincta eſt Barones de Tautenberg. Huc olim referebantur Gedanum & Elbinga.

Circulus IX. Saxonicus inferior, fovet Archiepiſcopos: Bremenſem & Magdeburgenſ. Epiſcopos: Hildeſienſ. Lubecenſ. Suerinenſ. Sleſvicenſ. Principes, Regem Daniæ, propter ditiones ad Imperium pertinentes, Duces Brunſvicenſ. Luneburg. Lavenburg. Megapolit. Holſatiæ: Comites in Delmenhorſt. Civitates, Lubecam, Hamburgum, Northuſam & Mulhuſam Turingiæ, Goſlariam & Gœttingam: Sane ut de Hamburgo aliter nunc ſentiam, experientia me docuit, quod utique ſuo loco & tempore communicabitur Lectori.

Circulus X. Burgundicus dicitur, quoniam à domo Burgundica inſtitutus eſt: complectitur præcipuos Belgii principes, & ipſum Burgundiæ Ducem: Com. Egmondanos, Hornanos & Naſſovicos in Breda. Atque hæc eſt Circulorum S. Rom. Imp. deſcriptio.

CAPUT VII.

De Alienationibus & Exemptionibus à S. Rom. Imperio.

TAnta olim Rom. Imperii fuit amplitudo, ut illius nec fama terminum, nec gaza modum invenirent: Hodie anguſtis incluſa eſt limitibus, plurimæque pennæ iſti Aquilæ ſunt evulſæ. Exemptos ſe quidam nullo, quidam aliquo titulo docent.

Qui

Qui nullum exemptionis titulum allegare poſſunt, hoc tantum dicunt, noluiſſe ſe munera, functiones, penſitationes, collectas & comitia Imperii agnoſcere atque ita facto ipſo ſeſe ipſos exemiſſe, quod de Duce Sabaudiæ notat Teſſaurus *in dec. præf. n.* 14. *& ſeq.* cui reclamat Bodin. 1. *de rep. c.* 9. Menoch. *conſ.* 2. *num.* 104. Idem fere de Boruſſis judicium ferendum eſt. Conradus Mazoviæ Dux adverſus rebelles Boruſſos, milites Marianos acciverat anno 1228. ſub conditione, ut quæ armis perdomuiſſent, tenerent. Mechov. *lib.* 3. *c.* 34. Ex quo milites iſti ſacri regionem illam cœperunt ſubjugare, debellatis partim atque ab idolorum cultu abductis, partim deletis incolis, noviſque è Germania colonis paulatim cæterorum principum ope introductis, & regione paſſim culta & exornata frequentibus ædificiis Friderico II. Imp. quicquid de provincia illa occupaſſent, tanquam armis Germanicis partum, Imperio aſſerente, & ut Germaniæ conjunctum eſſet, ſanciente. Manſit autem ſub fide & clientela Imperii, donec ab Equitibus Marianis ad Polonos deficeret an. 1454. *Peuc.* 5. *Chron.* Ex iſta defectione natum eſt inter Marianos & Polonos bellum duodecennale, tandem pacificatio inita eſt, ut ditiones Culmenſis & Michaloviensis, Mariæburgum, Elbinga, Turonia cederent Polonis, reliqua retinerent Mariani, ſed ita, ſi in fide & clientela manerent Polonorum. Fuerunt Magiſtri Ordinis Teutonici, uſque ad Albertum March. Brandeb. Is ex Magiſtro ordinis creatur Dux Boruſſiæ à Rege Poloniæ: Sed iſtam conventionem reſcidit Cæſar. Sleid. *lib.* 7. & Albertus à Camera Imp. proſcriptus eſt. Sleid. *lib.* 8. Vnde intelligitur Boruſſiam tum temporis habitam fuiſſe pro membro Imperii.

Sunt alii, qui aliquo titulo exemptos ſe eſſe dicunt: veluti conventionis, privilegii, oppignorationis, præſcriptionis, & occupationis in bello factæ.

Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Conventionem allegant Florentini & Genuenſes, qui ex titulo emptionis libertatem ſibi comparaſſe ajunt. Bodinus *t. de rep.* 9. Sigonius *lib.* 20. *de regno Ital.* Caſtaldus *de Imp.q.* 54. *n.* 12. Menoch. *conſ.* 2.*n.*67.*&* 68. Verum quis non videt conventione iſta non tantum provincias, verum etiam incolas alienatos eſſe? qui cum liberi homines fuerint, alienari nullo modo potuerunt. *l.* 103.*ff. de verb. oblig. l.* 34. §. 1. *de contr. empt.* Ac licet illi in Imperatoris ditione, Imperio ac poteſtate fuerint, tamen multo magis in ipſius fide & clientela fuerunt, neque tam ejus poteſtati permiſſi, quam fidei & tutelæ commiſſi: Subjecti non principis cauſa, ſed princeps ſubjectorum cauſa repertus eſt, poſſuntque ſubjecti eſſe ſine principe, princeps ſine illis eſſe non poteſt. Præterea jus Reip. pactionibus mutari nequit. *l.*2. §. *jus Reip. de admin. rer. ad civit. pertin.* Optime ergo Felinus concludit *in c. ad audientiam.n.*4.*tit. de præſcript.* Conventiones iſtas Rudolphi Cæſaris, cum quibuſdam Hetruriæ civitatibus inefficaces eſſe, tametſi juramentum interveniſſet. Zoanet. *tr. de Rom. Imp. n.*200.

Privilegio Exemptionis frui dicuntur Veneti: quod ſe vidiſſe teſtatur Albericus *in l. cunctos. C.de Summa Trin.* Muſcorn. *tr. de juriſd. n.* 129. Alciat. 2. *diſp.* 5. Gigas *tr. de crim. laſ. majeſt. lib.* 1. *q.* 28. *n.* 1. Ita rex Galliæ, Poloniæ, Vngariæ, Hiſpaniæ, Angliæ, & plerique Principes Italiæ communi Imperii conſenſu, olim ab Impp. partim confirmati, partim conſtituti, & à communi ordine exempti ſunt, P. Frider. *libro* 2. *de mand. jud. c.*67.*n.*4.

Oppignorationem allegant Electores Rhenani: qua de re ex Nauclero Hotoman. *illuſtri. quæſt.* 1. *Carolus IV.* inquit, *Wenceſlaum filium Cæſarem deſignari voluit: promiſit unicuique Electorum centum aureorum millia pro conſenſu, quæ cum ſolvere non poſſet, obligavit illis telonia & vectigalia Imperialia, oppida, proprietates, & jura titulo pignorum.* Verum enormis

enormis eſt iſta Imperii diminutio, quæ merito reprobata eſt. *arg. l. quoties 2. ibi ſine gravi partis l. 7. C. de precib. Imp. off. l. 12. §. 2. & 3. l. ſeq. §. fin. ff. de admin. & per. tut. c. intellecto de jurejur. c. paſtoralis ext. de donat.* Carolus Tapia *ad l. fin. ff. de conſt. princ. c. 9. p. 2. n.* 33. Oppignoratio alienationis eſt ſpecies. *l. 92. de R. I.* Omnis vero alienandi poteſtas adminiſtratori inhibita eſt. *l. 28. de pact.* Et princeps velut tutor eſt, qui tum demum habetur pro domino, cum ſalutem & incolumitatem populi tuetur. *arg. l. 17. de admin. tut.* Zoanet. *d. tr. n.* 179. Nam dominus dicitur non quoad proprietatem, ſed quoad gubernationem & Protectionem. Si proprietatis eſſet Dominus, utique ad hæredes ea transferretur, quod nullo modo poteſt. Zoan. *ibi. n.* 152.

Alii præſcriptione ſe muniunt, quemadmodum de Venetis ſcribit Fulvius Pacianus *conſ.* 149. *num.* 9. Sed quæ præſcriptionis illius ſit efficacia, non obſcure colligitur ex *l. 6. C. de præſcript.* 30. *an. c. cum inter de conſuet. cum non liceat. ext. de præſcript. l. fin. C. de fund. patrim. libr.* 11. Gail. 1. *obſer.* 21. *num.* 16. Quis neſcit, Imperatorem animum poſſidendi orbem terrarum nunquam deponere? quis ambigit, meræ eſſe facultatis, quod terras & Provincias exemtas ſtatim manu militari in ordinem nõ redigit: Porro qui allegant præſcriptionem temporis utcunque longiſſimi contra obedientiam, & ſupremam Romani Imperii juriſdictionem, non niſi Romani Imperii legum, à quibus omnis generis præſcriptio oritur, ope atque auxilio nituntur: Sicque Romani legibus ſubeſſe & vivere, ac per conſequens Romano Imperio obedire ſe non obſcure profitentur. Ergo velut ſibi ipſis contrarii non ſunt audiendi Zoan. *d. tr. n.* 130. *& ſeqq.*

Vltimus titulus ſpecioſe à nonnullis oſtenditur: Ita enim Rex Galliæ Metas, & Verdunum liberas Imperii civitates ſub plauſibili prote-

ctionis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ctionis, vel occupationis in bello, titulo exemit contra Carolum Cæſarem: Quo jure fœderis Helvetici civitates exemtæ ſint, alii viderint. Quocunque titulo quis exemtum ſe gloriabitur, viderit ne Gallicum illud in eum quadret dicterium: *N'estans plus ſoub l'empire ſe ſont empirez.* Et homines tum demum ſua intelligunt bona, cum ea, quæ habuerunt, amiſerunt, & quoties libertatem, quam ſub Imperii Romani tutela contineri poterant, cum ſervitute commutant, &c.

CAPVT VIII.

De Electione Cæſaris, & præſtatione Iuramenti.

DE loco & modo Electionis Cæſareæ Electorumque juramento Aur. Bul. docet *tit.* 2. Sleidan. *l.* 8. Peracta Electione, Capitulatio, ut vocant, Cæſari proponitur, quam obſervare tenetur; Eſtque fere talis ad præſcriptum Carolinę illius apud Sleid. *lib.* 1. Catholicam Romanam Eccleſiam defendat; Iuſtitiam æquabiliter adminiſtret: neminem cauſa indicta proſcribat: aut extra Imperii terras vocet in judicium: Auream Bullam Carolinam confirmet: Senatum Imperii, ut & alia munera, non exteris, ſed originariis committat? Libertatem & privilegia Statuum Imperii ſarta tecta conſervet. Liberam Electoribus poteſtatem relinquat: conventus eorum ad deliberandum de Reip. negotiis admittat: Imperium Romanum non tanquam hæreditarium, ſed cujus ipſe adminiſtrator ſit & patronus, agnoſcat: ne quid ex Imperii bonis alienet: neve ad ſuam familiam transferre conetur: confœderationes ſubditorum contra Principes Imperii plane tollat: novas ſine Electorum conſenſu non ineat: nulla comitiorum indictio, nulla vectigalium impoſitio, nulla belli denunciatio, militiſve peregrini deductio permittatur, niſi accedentibus Electorum ſuffragiis: eos,

qui

qui titulo non bono Exemptionem à juriſdictione Romani Imperii præ ſe ferunt, ad obedientiam reducat: apud Pontificem, ne adverſum pactiones antiquas libertatemve Imperii quid fiat, ſedulo procuret: bona vacantia Imperii nemini concedat: & ſi Statuum auxiliis provinciam occupavit, eam Imperio cedat, ea quæ ab Electoribus Palatino & Saxonico tempore Interregni geſta ſunt, rata habeat: literas omnes aut Teutonica aut Latina lingua conſcribi mandet: Electorum Rhenani Circuli vectigalia non minuat: & denique Statibus omnibus & ſingulis, amorem, defenſionem, juriumque conſervationem præſtet.

Ad obſervantiam hujus Capitulationis vi juramenti Cæſar aſtringitur: quod vel ex ipſis Iuris Sax. verbis. *l.4.art.* 54. colligitur: Ea de Imperatore intelligenda ſunt: illo enim jure, ut feudali, Rex & Imperator idem ſunt. Vult. 1. *Feud. n.6.* Verba juris Saxon. hæc ſunt: *Als man den Konig wehlet, ſo ſol er dem Reich hulde thun vnd ſchweren, das er die warheit fogen wolle, vnd alles Vnrecht krencken, vnd das er des Reichs Gerechtigkeit beſchirmen wolle, als beſt er konne oder moge. Sonſt ſol er nimmermehr keinen Eydthun, es were den das jhn der Papſt beſchuldigte, das er an dem gerechten Glauben zweifelte, &c.*

Alia forma juriſiurandi Cæſarei proponitur in *Clem. un. de jurejur. Clem. lib. 2. tit. 9. & in c.tibi Domino diſt.63.* Rittersh. 1. *de feud.cap.10. n.11.*

Hoc loco quæri video, an vi ſolius Electionis Cæſari competat juriſdictio, an vero tum demum, ſi ſubſecuta fuerit Papalis coronatio? Et dixerim intrepide, ſolam Electionem ſufficere. Id enim aperte confirmat Carolina Aurea Bulla. *tit.2.§.ult.* peracta ſtatim electione regem Romanorum tum alia Imperii negotia adminiſtrare, tum privilegia quoque largiri poſſe. Tobias Paurmeiſt. *lib. 2. de juriſdict. cap. 4. n.5.* Sic laudatiſſimos heroes Rudolphum I. Maximilianum I. & II. Ferdinandum I.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& invictiſſimum Rudolphum II. ſtatim legitime expedita electione, plenum jus obtinuiſſe notorium eſt. Vid. Pacian. *libr. 2. de probat. cap. 35. nu. 32.* Molin. *in conſuet. Pariſ. tit. 1. num. 73.* Hanc ſententiam ſatis confidenter multis oppugnant: qui loquuntur ad nutum Pontificis; quorum numero ſunt Oldradus *conſil. 90. num. 7. vol. 2.* Salicet. *in l. bene à Zenone. num. 7. C. de quadrien. præſcript.* Lancellotus *in templ. om. jud. lib. 1. cap. 5. §. 9. 5. per c. venerabilem ex. de Elect.* Sed quis eſt adeo ſimplex, qui neſciat, diſtincta eſſe munera Cæſaris & Pontificis. In regnis mundanis Pontifici nihil juris eſt: Chriſti Vicarius audit; Chriſtum imitari debebat; ſi quod audit, eſſe cupit. Chriſtus in forma Servi redemptionis opus peregit: hic in forma Dei alicujus terreſtris, jubet Reges & Principes ad pedes ſuos proſterni: quo jure, ipſi facile vident, ſed contra ne hiſcere quidem audent. Perſuaſiſſimum ergo nobis eſt, abſque ulla Papali coronatione pleniſſimam Imperatori juriſdictionem competere.

CAPUT IX.

De Coronatione Cæſaris.

EX more antiquo Imp. recens electus triplici corona inſignitur: Aquiſgrani ferream imponit Elector Colonienſis. Aur. Bul. *tit. 4.* ad deſignandam ferream contra rebelles ſeveritatem: mox Trevirenſis unctionem peragit. Phil. Mel. *in orat. de coron. Caroli V. in fin.* Mediolani argenteam coronam ejus loci Epiſcopus exhibet: qua ſerenitas & ſplendor futuræ præeminentiæ oſtenditur. Romæ Pontifex confert auream, quæ forte mores Principis auro conformes eſſe debere adumbrat. aurum igne non ſolum non fit deterius, ſed magis ac magis eniteſcit: Sic principis virtus in adverſis conſpectior. Aurum tractabile eſt & ductile: ſic & Princeps: præſertim ad clementiam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tiam. Aurum cum liquatur, nulla exhalat excrementa, verum ſuaviſſimi eſt odoris: Ita Princeps nil niſi quod optimum eſt ſpirat, Pontificia vero illa coronatio nihil novi tribuit, ſed electionem rite factam eſſe declarat; Onuph. Panuinius *tr. de Comit.tit.qua rat. Impp. Franci, &c.*

CAPVT X.

De Cæſaris Superioritate Majeſtatica, & num Pontifici aliquid in Cæſarem juris competat?

ELectionem, Coronationemque legitimam poteſtas Cæſarea ſequitur: Ea vel reſervata eſt, vel communicata. Reſervata ſunt: Superioritas Majeſtatica; Sanctio legis univerſalis, ejuſque interpretatio: Indictio belli & collectarum generalium: Extrema provocatio, Infeudatio, Creatio Ducum & Nobilium, Privilegiorum conceſſio, fundatio Academiarum, nundinarum novorumque vectigalium, &c. Ius legitimandi, famæ reſtituendi, & veniam ætatis concedendi. De ſingulis nonnulla ſubjiciam.

In reſervatis iſtis primum eſt, Supremum Majeſtatis jus, quod Cæſar nulli mortalium ſubeſſe dicitur. Nam mundi dominatus Cæſari attribuitur. *l. 9. ff. ad L. Rhod. de jactu. Nov.* 105. *c.* 2. *in fin.* Gail. 1. *de P.P.c.* 11. *num.* 4. & univerſalis juriſdictio. *c. in apibus* 7. *q.* 1. Qui enim ſuis conſiliis, ſuiſque laboribus pro toto terrarum orbe diu noctuque laborat, quare non habeat dignam ſua prerogativa fortunam? *l. fin. C. de quadrien. præſcript.* Quæ res commovit Bartolum *in l.* 24. *num.* 7. *ff. de captivis,* ut aliter ſentientem hæreſeos crimine notaverit: cui obloquitur Covarr. *in relect. c. peccatum. p.* 2. *§.* 9. *nu.* 5. Vigore hujus univerſalis juriſdictionis, Cæſar etiam ſupra omnes leges auctoritatem obtinere dicitur. *Nov.* 105. *cap.* 2. *in fin. l.* 31. *de LL.* 3. *C. de crim. ſacril.* eique ſoli nomen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

principis competit. Cravet. *conſ.* 982. *num.* 12. Lancell. *in templ. om.jud. lib.*1.*cap.*1.*num.*7.nec non majeſtatis, quæ majorem ſtatum vel poteſtatem denotat. Hier. Gigas *tr. de crim.læſ majeſt.lib.*2.*tit. quotuplex ſit maj. n.* 24. cujus capax eſſe nequit inferior. Natta *conſ.*636.*n.*170.

Sed quid ad hoc aſſeclæ Pontificis? Papam pro ſummo Principe agnoſcunt. Covarr. *c.alma mater.* §.1.*num*,4. *de ſent. excommunicat. lib.*6. & quantum Sol Lunæ, aurum plumbo, anima corpori præſtat, tantum etiam Papam præſtare Cæſari nugantur.*c. ſolitæ.* §. *præter ea.de majorit. & obed. c. duo ſunt.cum ſeqq. diſt.* 96. Eique ſupra omnes leges conſtituto. *cap. propoſuit de conceſſ. præb. cap. Si Papa.* 41. *diſt. cap. nunc autem. diſt.* 22. fas eſſe ipſis etiam Imperatoribus illudere: quod in Fridericum Cæſarem æterna memoria digniſſimum, Alexander Pontifex Veneti ſtatuere non erubuit. Peuc. 4. *Chron.* Verumenimuero nihil obtinent faſtuoſo iſto ſupercilio: Scimus Romanos præſules initio fuiſſe Epiſcopos: ſcimus Bonifacium III. circa annum Chriſti 607. Oecumenici & univerſalis Epiſcopi, ſive pontificis ſuperbum & inſolentem titulum à Phoca emendicaſſe, Scimus ſucceſſores hunc titulum retinuiſſe mordicus, ipſis tamen Cæſarib. ſubjectione devinctos, id aperte fatetur Leo IV. *cap. de capitulis.* 10. *diſt. c. ult.ead.* Et Iohannes *VIII. c. vides. & ſeq. diſt.* 10. At vero Imperatoribus jurisdictionem in Pontifices competiſſe, inde liquet. quod Henricus IV. Imp. Pontificatum Benedicto X. abrogaſſe ſcribitur *c. quia igitur. c. nobis. c. Agatho c. Hadrianus c. in ſynodo. diſt.* 63. Nec bruta iſta Pontificum in Imperatores icta fulmina quicquam proficiunt: vana eſt ſine viribus ira: & extra territorium jus dicenti impune non paretur. *l. ult. ff.de jurisd.*Marſil.Patavinus *in defenſore pacis c.*2.25.i Cabotius. 1. *diſp.* 5. Ad illud quod de Alexandri in Fredericum Imp. poteſtate decantari ſolet, ipſe optimus Cæſar reſpondet his verſibus ab Henrico Meibomio compoſitis:

Cur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Cur nomen de pace tuli, ſi prælia nuſquam,
Nuſquam implacati pectoris hoſtis abeſt?
Inferior nulli, tibi ceſsi Roma; timoris
Cauſa tamen pietas, non Papa, non Veneti:

Vid. Vrſpergenſem, Blondum, Platinam.

Alia hic ſuboritur Dubitatio: qui Cæſar poſſit dici obtinere ſummum majeſtatis jus, cum interdum Turcarum Sultano tributum pendere ſoleat: Mallem penſionem dicerent, & res eſſet expeditior. Tributum Subditi Magiſtratui præſtant in quandam Superioritatis recognitionem: Expenſionis præſtatione nulla ſubjectio inducitur. Turcarum Sultano penſio mittitur, non quidem in ſervitutis auctoramentum, ſed pacis fruendæ gratia. Quin ipſe etiam Turca ex pactione veteri Reg. Æthiopum penſionem præſtat, ut Ægypto, & accolis montium Arabiæ, in Agro Damaſceno libere frui poſſit. Bodin. *in Met. hiſt. c. 5.* Ita Reges Iudæ pacis obtinendæ gratia, penſionem Aſſyriacis regibus mittere ſoliti ſunt: ſalvum tamen iis remanſit Majeſtatis jus: ſalvum in terris ſuis juriſdictionis omnimode exercitium. Sic & Iudæorum Ammonitarumque reges Davidi annua ſolverunt ſtipendia. 1. *Sam.* 3. Faceſſat ergo iſta in S. Cæſaream Majeſtatem inſultatio. Nulli, ut dixi, mortalium ſubjecta eſt, Libertate vero ſumma à ſolo Deo donata cenſetur.

CAPVT XI.

De ſanctione Legis univerſalis, ejuſque interpretatione Imperatori reſervata.

SVmmum ſummi Imperii eſt, leges dare, non accipere. Curt. *lib.* 8. quod ſoli Principi reſervatum eſt. *l. ult. C. de legibus*, qui idem tam conditor quam interpres legum jure exiſtimandus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dus eſt, ut ait Iuſtinianus *in d. l. ult.* Nam ejus eſt jus interpretandi leges, cujus eſt & ferendi jus. *cap. ult.* 25. *q.* 1. Cui convenit quod Conſtantinus ſcripſit *in l.* 1. *C. de legibus.* Inter æquitatem juſque interpoſitam interpretationem ſoli Imperatori & oportere & licere inſpicere. Et quod Impp. Leo & Zeno *in l.* 11. *C. eod.* Cum de novo jure, ajunt, quod inveterato uſu non adhuc ſtabilitum eſt, dubitatio emergit, neceſſaria eſt tam ſuggeſtio judicantis, quam principalis ſententiæ auctoritas. Nec evertit hanc ſententiam, quod cum conſenſu Statuum Imperii legem condere Imperator dicatur, ex illa clauſula, quæ plerumque Receſſibus Imperii ſolet inſeri: *So haben wir vns demnach mit den Standen des Reichs, vnd ſie hinwiederumb mit vns ſich verglichen, &c.* Nam ſpectatur id, quod principalius eſt, & quoniam Imperator principales potioreſque in hac legiſlatione partes obtinet, ideo eam huic ſoli adſcribimus. Sed neque ex eo quod diximus, ſolius principis eſſe leges interpretari, poſſis inferre, nullam idcirco in eam rem hodie ſupereſſe prudentum auctoritatem.

Hanc enim ipſe Iuſtinian. Imp. d. l. ult. C. de LL. exceptam diſerte voluit, poſtremis illis verbis: nihil hac lege derogante veteris juris conditoribus: & ſubjecta etiam ratione quia & eis hoc majeſtas Imperialis permiſit, Auguſti nempe Imperatoris, qui ut major haberetur juris auctoritas, conſtituit, ut prudentes, qui ſtudiorum ſuorum fiduciam haberent, non ſolum reſpondere de jure poſſent. ſed ex ipſius etiam Imperatoris auctoritate reſponderent. *l.* 2. §. 47. *ff. de orig. jur.* & conſequenter ut ex Imperatoris auctoritate jura interpretarentur: nimirum, quatenus juris jam inducti ratio, legumque latarum tenor & ſententia pateretur: non etiam ut ſupplere quicquam poſſent, aut novum jus facere. *d. l.* 11. *C. de LL,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

C A P V T XII.

De Indictione belli, & Collectarum generalium.

OLim ante legem Regiam populus Romanus indicendi belli jus habuit, *l.* 24 *ff. de captiv. & poſtlim. reverſ. l.*118, *de V. S.* poſtquam vero lege Regia populus omnem ſuam poteſtatem conceſſit principi, §. 7. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ. l.*1.*ff. de conſt. princ.* cœpit jus illud belli indicendi ſoli Imperatori competere: cui belli paciſque arbitrium eſt relictum. *l.* 3.*ff. ad l. Iul. maj. c. quid culpatur.* §. *ordo autem* 23. *q.* 1. *l.* 17. *C. de re mil.* 12.*C.* 36. *l. un. Cod. ut annorum uſus. l.*3. *C. de agentib. in reb. Vult.* 1. *de Feud.* 5. *num.* 6. Et in crimen læſæ majeſtatis incidit, qui bellum in Imperio ſine licentia Cæſaris movet. *d. l.*3. *ad.l.Iul. Maj.* Gail. 1. *de P. P. c.* 4. *num.* 9. Obrecht. *diſp. de bell. th.* 173. neque bellum, ſed latrocinium & deprædatio dicitur. *l.*24. *de captiv. l.*118. *de V. S.* & pœna fractæ pacis coercetur. Gail. 1. *de P.P.cap.* 4. *n.* 4. Atque ut ab omni armorum motu libera ſit reſp. neque externi Principes poſſunt ſine permiſſu Cæſaris copias in Imperio conſcribere. P. Denaiſius *in jur. Cam. t.*190. *verb. Milit. delectus n.* 17.

Hoc autem indicendi belli jus, ut & reliqua omnia majeſtatis jura, ſummo Principi, ex natura majeſtatis in ſe conſiderata, competit: Sed ex pacta conventione, tanquam de accidenti, à jure illo ſuo, ſalutem patriæ concernente recedit, poteſtatemque hanc cum Electoribus communicat: ut hodie ex novis Imperii conſtitutionibus non indicatur bellum, niſi Cæſaris & Electorum ſuffragiis. Quod ſi peregrina quædam gentium colluvies ditiones R. Imperii devaſtet, Imperator vero eandem reprimere ceſſet, integrum eſt Electoribus, habere delectum, & hoſtes è finibus Imperii repellere. De modo belli denunciandi dicam infra. *lib.*6.*c.*10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Quod Impoſitionem Collectarum generalium attinet, dixi ſupra lib. 4. Cæſarem ſolere vi ſupremæ juriſdictionis Collectas in Imperio imponere. Harum remiſſio in totius Imperii præjudicium vergit: atque ideo Cæſar non poteſt alicui ab his Collectis immunitatem concedere: quippe in communi periculo non fas eſt aliquem eximi: Adverſa fortuna non diſiungat, quos ſecunda junxit, Præterea ob immunitatem uni conceſſam cæteri prægravantur; ut plus impendere cogantur, quod naturalis ratio fieri non concedit: neque enim ulla juris ratio permittit, ut ſuum alicui auferatur *l. meminerint. C. unde vi:* idque nec Cæſar ex plenitudine poteſtatis facere poteſt. Gail. 2. *obſ.* 52. *n.* 1. Vrgentiſſima tamen ex cauſa immunitas iſta concedi poterit. *arg. l* 4. *C. de exactor. trib. lib.* 10. Carolus Tapia *de conſt. prin. c.* 4. *n.* 31.

CAPVT XIII.

De extrema Provocatione.

IN libera Rep. Romana penes Coſſ. ſummum jus erat, ab eis tamen, ne per omnia regiam poteſtatem ſibi vendicarent, provocatio fuit permiſſa, *l.* 2. §. 16. *ff. de or. jur.* Idem repetitum eſt Duellia rogatione Tribunitia, qua cautum, ut qui magiſtratum ſine provocatione creaſſet, eum jus faſque eſſet occidi, neve ea cædes capitalis noxæ haberetur. Liv. *lib.* 3. Ea tamen Dictatoris fuit majeſtas, ut ab eo provocare non licuerit, Id. *lib.* 2. Edictum quippe illius pro numine ſemper obſervatum: Id. *lib.* 8. Nec adverſus Dictatoriam vim, aut tribuni plebis aut ipſa plebs attollere oculos aut hiſcere audebat, Id *lib.* 6. Hodie provocatio nulla datur ulterior, præterquam ad Cæſarem. *l.* 1. §. 1. *ff. à quibus appellare non licet*, adeo ut nunquam jus illud à Duce, Comite vel Marchione, ne ab illo ad Cæſarem provocetur, præſcri-

præſcribatur. Covarr. *in relect. c. poſſeſſor.* §. 2. *n.* 10. exceptis iis, qui privilegio ſpeciali jus illud quæſitum habent, de quibus infra c. 34. Bodin *lib.* 1. *de Rep. c.* 10.

CAPUT XIV.

De Infeudatione.

ELecto Cæſare, Principes omnes, Comites, Barones & reliqui Vaſalli, immediate Imperio ſubjecti, Inveſtituræ renovationem ab eo petere coguntur: Similiter mortuis Vaſallis ſive Politicis ſive Eccleſiaſticis, ſucceſſores eorum, quemcunque ſucceſſionis ſuæ titulum præ ſe ferant, intra annum inveſtituram petere, & fidelitatis juramentum pręſtare tenentur. Et conſuetudine olim feuda Imperio aperta Imperator, cui volebat, in feudum dabat. Ita enim videmus Rudolphum I. Imp. cum anno. 1282. deficeret ſtirps Auſtriaca, Imperio vendicaſſe Auſtriam, eamque Alberto filio conceſſiſſe, unde Archiducum Auſtriæ origo. Roboratur illa conſuetudo expreſſa Sanctione Carolina. Aur. Bul. *tit.* 7. Ejus vigore Sigiſmundus Imp. extincta familia Vrſorum in Alberto, Electoratum Saxoniæ Imperio apertum Friderico I. Marchioni Miſniæ in feudum dedit, ex qua deſcendit modernorum Electorum proſapia. Peucer. 5. *Chron.* Hodie pactis inter Cæſarem & Electores conventis continetur, ut Cęſar nemini conferat feuda Imperio aperta, ſed in fiſcum vel patrimonium publicum referat: pro ut ex Carolina capitulatione colligitur. Sleid. *l.* 1. Illud vero ad aſſerendam S. Cæſ. Majeſtatis præeminentiam & dignitatem plurimũ facit, quod ſi de Feudis Ducatus vel Comitatus inter duos Imperii Vaſallos contentio ſit, nec Cameræ juriſdictio, nec Auſtragorum beneficium locum habeat, ſed ſolus Imperator juriſdicendi poteſtatem ſibi reſervaverit. Ita enim in Ordina-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tione Cameræ. *par.* 2. *tit.* 7. §. 1. his verbis expreſſe cautum eſt: *Ob auch Sachen vorfielen Furſtenthumb, Hertzogthumb, &c. belangend, ſo vom Reich zu Lehn ruhren, ſo einem Theil gentzlich vnd endlich abgeſprochen werden ſolten, derſelben Erkentnis wollen wir der Keyſerl. Majeſt. oder jhrer Liebd vnd Keyſ. Majeſt. &c. abweſens, vns als Romiſcher Konig hierin, doch ſonſt in andern Sachen dieſer Ordnung vnabbruchig, vorbehalten haben, aber damit dieſelben aus dem Reich Teutſcher Nation nicht ziehen.* Vid. Gail. 1. *obſ.* 1. *num.* 31. P. Frid. *l.* 1. *de proceſſibus. c.* 19. *n.* 8. Vult. *lib.* 2. *de feud. c.* 2. *n.* 2.

CAPUT XV.

De Creatione Ducum, Comitum Palatinorum, & jure nobilitandi.

DVbium non eſt, Cæſarem eſſe omnis dignitatis & nobilitatis fontem. Dd. *arg. l.* 3. *ff. de nat. reſtit.* Schrad. *p.* 4. *de Feud. c.* 1. *n.* 2. Tantæ enim celſitudinis eſt, ut parem ex mortalibus habeat neminem: Indè promanat Regalis ſplendor, Ducalis autoritas, comitiva dignitas, Nobiliumque omnium jura inde ſuam originem trahunt. In conferendo Regali honore, multis ex actibus apparet, ſoli Cæſari hanc reſervatam eſſe poteſtatem. Poloniæ principem Boleſlaum Acrem ſalutabat regem Otto III. Imp. impoſito ei tributo. Peuc. 4. *Chron.* Eodem tempore Cæſarea poteſtate prævia, Vngaria regni titulum uſurpavit: quem poſt Ottonem confirmavit Henr. II. Imp. *id.* Et Fridericus I. Imp. Petro Daniæ Duci regium ſtemma dediſſe ſcribitur. Trithem. *c.* 17. Vratiſlaus Dux Bohemiæ ab Henrico V. primus regio titulo exornatus eſt. Dubravius. *lib.* 9.

Marchionatum Auſtriæ Ducatus dignitate donavit Fridericus I. Peuc. 4. *Chron.* Idem Fridericus poſtquam Henricum Leonem, omni Principatu exutum pepuliſſet in exilium Bavariam cum Pala-

tinatu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tinatu ad Rhenum Ottoni VVittelsbachio : Saxoniæ partem cum Ducis titulo Bernhardo Anhaltino Alberti Vrſi filio, utrique propter egregie navatam in bello operam attribuit, Id. *lib.* 4. Ita Pomeraniæ Domini cum contuliſſent ſe à Polonis ad Rom. Imp. adſciti ſunt in ordinem Ducum Imperii, ob præſtitam fidelem contra Danos operam Id. *libr.* 5. Sic etiam ex ordine Comitum in ſublimiorem Ducum Imperii ſedem, Sigiſm. Imp. collocavit eos , qui nunc ſunt Sabaudiæ & Cliviæ Duces. Id. Peuc. 5. *Chron.* Bodin. 1. *de Rep.* 9. A Rudolpho I. Imp. Fridericus Comes ab Hohenzollern obtinuit Munus & dignitatem Burggraviorum Norimbergenſium , & ut hæc deinceps jure hæreditario tranſiret in poſteros impetravit. Id. *l.* 5. Sic Rudolph. II. invictiſſimus Imp. anno 1595. Sigiſmundum Bathoreum , Principem Romani Imperii ex proprio majeſtatis jure creavit. Indubitatum ergo eſt, Cæſarem vi ſummæ poteſtatis ſibi reſervatæ creare Duces, iiſque concedere Regalia *c.* 1. *pr. de feud. March.* Atque illi in jure feudali dicuntur Capitanei , quaſi capita & vertices inter Vaſallos eminentes . Comites Palatini *des H. Römiſchen Reichs Hofegrafen* , nomine ac vice Imperatoris poſſunt creare tabelliones , inſignia nobilitatis conferre, natalibus & famæ reſtituere. Tob. Paurmeiſter. *lib.* 2. *de juriſd. d. c. pen. nu.* 19. atque hanc poteſtatem non aliunde habent, quam à Cæſare , niſi iſthæc & alia Nobilitatis jura indulget etiam homini novo , ad eum effectum, ut torneamentis ſive ludis haſtalibus ab Henrico Aucupe Imperat. introductis intereſſe poſſit. Pruckman. *tr. de regal. part. memb.* 1. *eff.* 4. Atque iſta nobilitandi conſuetudo, cujus hodie in aula Cæſarea frequens eſt uſus , antiquiſſima eſt . nam & Zenonis Imp. tempore eam in uſu fuiſſe legimus. Lagus in *Meth. jur. civ. part.* 2. *l. quoties.* §. *viros C. ubi Senatores vel clariſſ.* Eguin. Baro *in tr. de Nob. lib.* 3. *cap.* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XVI.

De Conceſsione privilegiorum & Immunitatis.

LEge XII. Tab. vetitum erat irrogare privilegia: quoniam æquitatis fruendæ cauſa leges ſanciuntur, ut ſummi cum infimis pari jure retineantur, Cic. 3. *de LL.* & jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur. *l.* 8. *ff. de LL.* Verum uſu receptum eſt, quoties perſonæ vel rei circumſtantiæ urgentes ſunt, privilegia concedi, quæ de una tantum perſona vel re concipiuntur. Cui. 15. *obſ.* 8. atque ideo ſingularia jura vocantur, quod paulum aberrent à regulis juris communis. *c. cum contingat. de foro comp.* Eſt enim privilegium quaſi lex priva ſive ſingularis: quippe priva dixerunt veteres, quæ nos ſingula dicimus. Gell. *lib. c.* 20. Privilegia autem à ſolo Cæſare dari & confirmari recte petuntur. *l.* 1. *§. fin. l.* 3. *ff. de conſt. princ. §.* 6. *Inſt. de jur. nat. gent. & civ.* ſicuti & immunitates. *l.* 1. *&* 11. *ff. de cenſib. l. un. C. de his qui à pri. vacat. accep.* Lancellot. *in templ. om. jud. l.* 1. *c.* 1. *§.* 4. quæ in exemplum trahi non debent. *c. ult. §. item Hier.* 25. *q.* 1. *c. non exemplo.* 26. *q.* 2. *c. privilegium* 6. *& c. quod alicui* 74. *de R. I. & in* 6. *l.* 68. *de R. I. in* 6. *l.* 68. *de R. I. l.* 2. *de LL. c. conſtitutus* 11. *§. fin. de conceſſ. præb.* neque ſine cauſa revocari. Vigel. *libr.* 1. *M. jur. controv. c.* 3.

Hoc loco quæritur, an privilegium conceſſum ad revocationem & beneplacitum concedentis, morte concedentis finiatur? Negatur *arg. l.* 56 *ff. de condit.* Gail. 2. *obſ.* 62. *n.* 15.

CAPVT XVII.

De fundatione Academiarum, Nundinarum, Poſtarum & novorum vectigalium, &c. Cæſari reſervata.

IN Academiis illi, qui ſtudiorum ſuorum fiduciam habent, ſperantque poſſe Remp. in partibus

tibus ejus ſibi credendis gubernari, dignitatibus & honoribus cumulari ſolent. Vnde illæ manant? nonne ab eo, qui dignitatum ſcaturigo eſt? nempe ab ipſo Cæſare: qui privilegiis Academiam fundavit, honoribus auxit, & plena libertate frui juſſit. Alterius approbationem non requirimus, neque etiam Pontificis: Illa namque merito ſpernenda eſt juriſdictio, quæ extra territorium jus dicentis exercetur. *l.fin. ff. de juriſd.*

Similiter Nundinarum jura ſolus Cæſar largitur. *l.un. C.de nund.* Ius Saxon. *lib.3.art.66. & lib. 2. art.* 26. Theſſaurus *deciſ.264. num.* 2. Gail. 2. *obſ. 69.n.* 24. Olim à Senatu hoc jus poſtulatum eſt *Briſſon.* 1. *ſelect. antiq.*15. Nunquam autem Cæſar conſuevit alicui dare Nundinarum privilegium, niſi prius adjacentibus & vicinis civitatibus, quarum intereſſe poſſit, auditis. Gail. 2. *obſ.69.n.25.*

Poſtarum etiam, quas curſus publicos dicimus, inſtitutio Cæſari reſervata eſt. Vide Cui. *ad pr.tit. C. de curſu publ.*32. *C.* Thomas Michaelis *tr.de juriſd. th.*12.*b.*

Præterea vectigalium novorum indictio de reſervatis principis eſt, adeo ut à cæteris ſuperiorem recognoſcentibus inſtitui nequeant, Mynſ. 5. *obſ.* 29.*n.*1.*&* 2. Ex Capitulatione autem Carolina poteſtas illa Cæſaris limitata eſt: ut videlicet vectigal imponere non poſſit, niſi accedentibus Electorum ſuffragiis. Huc etiam pertinet jus civitatis condendæ. *arg. l.*1. *C. de Metrop. Beryto libr.* 11.

CAPVT XVIII.

De Iure legitimandi, famæ reſtituendi, & veniam ætatis concedendi.

NAturales vel hodie ſpurii, aut etiam damnato ex coitu procreati: Fachin. 3. *controv.* 57. Covar. *p.* 2. *c.* 8. §. 8. *de Sponſal.* nullibi legitimari poſſunt, niſi in aula Cæſaris, vel ejus, cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cui Cæſar nominatim hanc poteſtatem dedit. *Nov.89.c,9.* Iis quorum intereſt ad actum legitimationis citatis. Vult. *lib.* 1. *Iuriſpr. c.* 23.*num.* 13. juſta legitimandi cauſa urgente, Vult. *ib.* Atque illi, qui hoc modo legitimati ſunt, nihil à legitimis differunt. Schurff. *conſ.* 2. præterquam quod ad feudorum ſucceſſiones ſunt inhabiles. Mynſ. 5. *obſ.* 42. *num.*5. Gail. 2.*obſ.* 14. *num.*8. Borch. *de Feud. cap.* 7. *part.* 2. *n.* 48. Vult. *ad* §. *fin. Inſt. de nupt. in fin.* niſi nominatim ad feuda legitimatio facta ſit. Mynſ. *d. obſ. num.* 6. Vult. 1. *de Feud.c.*9. *num.*93.

Illud quæſitum eſt, an Princeps, extantibus legitimis liberis, naturales in ipſorum præjudicium legitimare poſſit? Negat Treutler. *diſp.* 2. *th.* 7. *volum.* 1. & nonnulli alii relati à Gabriele *concl.* 6. *num.*4. Sed affirmativa ſententia verior eſt. Gail, 2.*obſ.* 142.*num.*8. Peregrin. *de fideicom. art.*23.*nu.* 57. & 60. Roſenthal. *de Feud. cap.*7. *concluſ.* 19. *num.* 25. Couar. *de Sponſal.p.*2.§.9. *nem.* 8. Quamvis enim certum ſit jure ordinario, tum demum liberos naturales per reſcriptum principis legitimari, cum nulli juſti liberi extant. *Novell.* 89. *cap. in princip. & cap.*11. §.8. *Novell.* 74. *cap.* 2. *in fin. pr.* Si tamen certò conſtet, & patrem & Principem liberos naturales, etiam juſtis liberis exiſtentibus legitimatos velle, dubitandum non eſt, quin illud abſoluta & extraordinaria Principis voluntate effici poſſit. Primum enim Princeps ex juſta cauſa, quæ de ipſo, ſi de certa ejus ſcientia conſtet, præſumitur aliquid ſupra, imo contra leges concedere poteſt, quoniam legibus eſt ſolutus. *l.* 31. *ff. de LL.* nec ſibi legem dicere poteſt, à qua ei recedere non liceat. *arg. l.* 22. *ff. de leg.* 3. nec prædeceſſorum ſuorum conſtitutionibus adſtringitur. *c. innotuit* 29. *ext. de Elect. & Elect. poteſt. l.* 4. *de recept. arb. l.* 13. §. 4. *ad SC. Treb.* Deinde certum eſt liberos naturales per oblationem Curiæ legitimari, etſi juſti liberi extent. *Nov.*89.*cap.*2.§.1. *c.* 3,*pr.*

c. 3. pr. & c. 11. §. 1. Quid igitur prohibet, quominus per reſcriptum principis, juſta ex cauſa liberi naturales, extantibus legitimis legitimari queant? Firmat hanc ſententiam. *l. 7. ibid. Impp. ff. de natal. reſt. l. 2. §. ſi quis 16. ff. ne quid in loco publ.* Facit, quod arrogatio juſta ex cauſa extantibus legitimis liberis fieri poteſt. *l. 17. §. 3. ff. de adopt.* Sed hæc de legitimatione per reſcriptum Principis alibi à me tractabuntur accuratius.

Pertinet præterea ad reſervata Cæſarea, Ius famæ reſtituendi. Cacher. *deciſ.* 101. *num.* 1. Itemque veniæ ætatis conceſſio. *l. 1. & tot. tit. C. de his qui ven. ætatis* quæ tum demum impetrari poteſt, cum quis viceſimi anni metas impleverit, *l. 1. C. de his qui ven. ætat.* Sic Rudolphus II. Cæſar veniam ætatis conceſſit Sereniſſimo Daniæ Regi, per decretum, *anno* 1593. *die* 26. *Apr.* Hering. *tr. de fidejuſſ. c. 7. n.* 110.

Atque hactenus de poteſtate Cæſaris reſervata dictum eſt: Impoſterum de ea videndum eſt, quæ tum Regi Romanorum: tum Cameræ Imperiali: tum judicio Rotvvilenſi, tum Statibus Imperii communicata eſt.

CAPVT XIX.

De Rege Romanorum.

REx Romanus eligitur in comitiis non univerſalibus, ſed particularibus Electorum, quæ dicuntur *Wahltage*. Et quidem ſuperſtite adhuc Imperatore, ut certus in Imperio habeatur ſucceſſor, & extra Imperii fines degente Imperatore ſit, qui domi Reip. curam ſuſcipiat. Eo conſilio Carolus V. Imp. cum ſæpius abeſſet, Ferdinandum Fratrem, Regem Romanum creari ab Electoribus petiit, & obtinuit: quanquam Statibus compluribus, & potiſſimum Electore Saxonico vehementer repugnante. Electus eſt Ferdinandus anno

1531.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

1531. die 5. Ianuarii: coronatus Aquiſgrani die 11. Iohan. Sleidan. *lib.7. in fin.* Beuther. *lib. 3. hiſt.* Maximilianus Ferdinandi filius anno 1562. die 24. Novemb. Invictiſſimus Rudolphus ann. 1575. 27. Octob. omnes ſuperſtite adhuc Cæſare.

Eſt autem Rex Romanus, ut perpetuus Imperii vicarius: & ordinariam, non mandatam juriſdictionem habet: cenſeturque unum cum Cæſare habere tribunal. *c. non putamus. de conſuet. in 6.* nec appellabatur ab uno ad alium. *c. cum Romana de appell. in 6.* Imperatore abſente omnia facere poteſt, quæ ipſe præſens faceret, *arg. l. 2. C. de off. ejus qui vicem alicujus jud. c. ſi Epiſcopus 2. q. 6.* majora etiam Imperii feuda concedit. *Aur. Bull. tit. 5.* De bonis vero patrimonialibus, quod ad alienationem, diſponere nihil poteſt, non enim in alienando, ſed in adminiſtrando poteſtas ejus conſiſtit. *arg. l. 12. C. de tranſact. l. 3. §. plane ff. quod vi aut clam.* Gail. 2. *obſ.* 72. Contra eum etiam crimen læſæ majeſtatis committitur. Gigas *tr. de læſ. majeſt.* Mynſ. *conſ.* 44. *num.* 10.

CAPUT XX.

De Camera Imperiali Spirenſi.

CAmera Imperialis eſt ſummum Imperii Tribunal, quo apud Imperii Iudices ſive Aſſeſſores legitima rei controverſæ inter litigantes tractatio inſtituitur, Auctor hujus judicii eſt Maxim. I. Imp. qui conſentientibus Imp. Statibus VVormatiæ in Conventu ann. 1495. illud inſtituit, conſtitutis 16. aſſeſſoribus, partim nobilitate, partim publ. doctrinæ teſtimonio ornatis, Iudice ordinato illuſtri dignitate Comitis vel Baronis conſpicuo. Spira Vrbs Imperialis libera, Tribunalis hujus eſt ſedes: indeque exceptis belli & peſtis temporibus injuſſu Cæſaris & Ordinum transferri non poteſt. *Ord. Camer. part 2. tit. 34.* Subſunt illius juriſdictioni omnes Imperii Romani ſubditi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſubditi, tam mediati quam immediati. *Ordin. Cam. part.*1*.tit.* 27. Illi quidem ex ſecunda, hi ex prima inſtantia. *Ord.p.*2*.t.*1*.&* 28. Exemptionem tamen ab illius juriſdictione quidam Status habent: veluti Domus Auſtriaca ex Caroli IV. anno 1366. Sigiſmundi an. 1437. conceſſa immunitate, & ſubſecuta confirmatione Carol V. an. 1530. In cauſis tamen fractæ pacis Camerali judicio ſubjecta eſt. Mynſ. 5. *obſ.* 58. *num.* 1. Ex contractu Statuum Imperii cum Carolo V. exemptus eſt Dux Burgundiæ. Ex tranſactione inter eoſdem Imperii Status & Ducem Lotharingiæ, ratione iſtius Ducatus juriſdictio Cameralis ceſſat. Sed iſti omnes non minus onerum quam honorum Imperii participes manſerunt.

Ratione cauſarum quarundam Cameræ juriſdictio nulla competit: veluti in cauſis matrimonialibus, & quæ fori Eccleſiaſtici ſunt: neque etiam de crimine hæreſeos aut adulterii cognoſcere ſolet: quippe nulla criminalis accuſatio ibi admittitur, præterquam de fracta pace. Mynſ. 2. *obſ.* 98. *num.* 8. *&* 5. *obſ,* 52. Appellationes tum demum recipiuntur, ſi ſumma 300. florenos excedat, quemadmodum noviter in Receſ. Deputatorum anno 1600. proviſum eſt. A ſententiis Cameralium provocatio ad Cæſarem permiſſa non eſt, *arg. l.* 1. *§. fin. ff. Quis à quo appellat. Ord. part.* 2*.tit.* 35. Ordinariam enim juriſdictionem obtinent, & jus dicendi facultatem habent vice Cæſareæ majeſtatis. *Ordin. t.* 27. Vnde & mandata, ſententiæ & decreta ſub nomine & ſigillo Cæſaris emanant. P. Heigius *lib.* 1. *q.* 9. *num.* 4. Atque hoc modo Camera Cæſarem repręſentare dicitur. Schrader. *p.* 10. *ſect.* 2. *num.* 41. *de feud.* Pleniſſimam enim juriſdictionem Cæſar Cameræ attribuit, adeo ut nec controverſias ad eam ſemel delatas avocare poſſit. Schrad. *p.* 10. *ſect.* 1. *num.* 183. Exercitium quippe Cameralis juriſdictionis impedire nullo modo debet. Gail. 1. *obſ.* 41. *num.* 3.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXI.

De Rotwilenſis Dicaſterii Iuriſdictione.

Dicaſterium Rotvvilenſe, *das Keyſerliche Hoffgericht zu Rotweil,* inſtitutum eſt à Conrado Duce Sueviæ Imp. anno 1147. *Refor. Iud. Rotwil. Maximil. I I. part.* 2. *tit.* 5. & juriſdictionem obtinet, non quidem univerſalem, veluti Camera Spirenſis, ſed in certo ac limitato diſtrictu per Suevicum, Auſtriacum & Rheni circulos: Et in omnes cujuſcunque ſunt ordinis, diſtrictu deſignato comprehenſos juriſdictio Rotvvilenſis competit; niſi ſingulari privilegio pro ſe & ſubditis ſuis ſint exempti; ut ſunt Electores ad tractum Rheni. P. Prid. *lib.* 1. *de proceſſib. in fin.* & Comites in Hohenzollern. Prætoria dignitas feudi titulo attributa eſt Comiti à Sultz, quam hucuſque poſteri ejus retinent. Agnoſcit itaque hoc judicium ſolum Imp. auctorem, & ſoli Cæſari Comes Sultzenſis ut Vaſallus obligatur: Solus Cæſar de ordine & forma hujus judicii conſtituit. Aſſeſſores ex Senatu leguntur. Νομοθεσία tota Imperatori relicta eſt. *Refor. Maxil. I I. p.* 3. *tit. ult.* §. *fin.* Cauſas decidere poteſt non voluntariæ tantum Iuriſdictionis, ſed etiam contentioſæ. *d. refor. p.* 2. *tit.* 6. *&c.*

CAPVT XXII.

De Iuriſdictione Statibus Imperii communicata.

Statibus Imperii partim ex contractu & inveſtitura feudali, partim privilegio, vel expreſſo, vel tacito, communicatum eſt jus territorii à Cæſare. *Die Landsfurſtl. Hochheit vnd Oberkeit.* Olim perſonæ collata eſt, & ſimul cum illa extincta. *c. un. pr. de Feudo March. I. F.* 14. Hodie ad poſteros tranſmittitur. Eccleſiaſtici quidem Status reſignant Capitulo. *c. cum olim* 14. *de major. & obed.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

obed. Gail. 1. *obſer.* 20. *num.* 10. Seculares ad filios tranſmittunt: & ſinguli in obvenientibus ſibi provinciis Iuriſdictionem & jura Imperii in ſolidum ſibi vindicant: Iuriſdictio enim individua eſt, totaque in toto territorio & qualibet ejus parte. Hartman. 2. *obſ. tit.ob.* 15. Nec fas eſt Imperatori adimere juriſdictionem pro lubitu, ſine legitima cauſa. Coler. *de proceſſ.p.2.c.1. n.* 140. Th. Grammat. *deciſ.46.num.2.& 3.*

CAPVT XXIII.

De mero & mixto Imperio Statibus conceſſo.

VIgore hujus communicationis, Ordines Imperii eam exercent juriſdictionem in ſuis ditionibus, quam Imperator in univerſo Imperio: adeo ut in ſuis reſcriptis & edictis titulum uſurpent: *Wir von Gottes Gnaden*: & regalia ejuſdem ſuperioritatis jure, in ſuis territoriis ſibi vindicent, non ſolum ea, quæ in c. un. Quæ ſint reg. expreſſa ſunt, tam majora, quam minora: ſed & ſi quæ alia ſunt. quæ conſuetudine pro regalibus habentur: ut hodie ſunt Iuriſdictionalia, Merum & Mixtum Imperium. Ergo poteſtatem judicandi, judicatumque exequendi tum in civilibus, tum criminalibus cauſis pleno jure habent, mulctaſque & pœnas pro delictorum qualitate exigunt.

CAPVT XXIV.

De jure remittendi pœnas capitales.

EX mero Imperio, quod Statibus indultum eſt, dependet, quod Reis pœnas capitales remittere poſſunt. *l. cum indulgentia* 10. *& tot. tit. C. de ſent. paſſ. & reſtit. l. relegati* 4. *in fin. l.* 9. §. 11. *in fin. l.* 27. *l.* 31. *ff. de pœn.* Qui textus licet de ſummo Principe tantum loqui videntur, nihil tamen impedit, quo minus hodie idipſum de Ducibus, Marchionibus &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

bus & Comitibus accipiamus. Rol. à Vall. *conſ.* 4. *num. lib.* 3. Teſſaur. *deciſ.* 21. Verum Principes meminerint, non facile pœnam reo remittendam eſſe, ne laxior peccandi licentia inducatur, *l. ſi operis* 14. *C. de pœn.* Et intempeſtiva eſt miſericordia, nocentem dimittere.

Per reſtitutionem autem illam non tollitur infamia. *l. ult. C. de generali abolit. l. generalis* 7. *C. de ſent. paſſ.* Huc pertinet, quod Statibus etiam jus famæ reſtituendi indultum eſt. *arg. l. Divi fratres* 27. *ff. de pœn. l.* 1. *C. de ſent. paſſ. l.* 1. *§. de qua autem* 10. *ff. de poſtul.* Proſp. Farin. *in pract. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 17. *num.* 21.

CAPUT XXVI.

De Iure præſtandi ſalvum conductum.

SAlvum conductum, ſive ſalvam Guardiam concedunt principes, tam bannitis, quam iis, qui per ditiones ſuas peregrinantur. Bannitis quidem & aliis datur de violentia, quæ de facto contra jus infertur. Mynſing. 1. *conſ.* 82. *l. relegati* 4. *in fin. ff. de pœn.* Boer. *deciſ.* 178. *num.* 1. Coler. *de proceſſ. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 177. Menoch. 2. *arb. cent.* 4. *caſ.* 336. *num.* 27. Farinac. *pr. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 17. *num.* 110. Si quis eos offenderit, qui ſalvum conductum habent, in crimen læſæ majeſtatis incidit. A. Reyger. *in theſ.* 1. Eſtque illa poteſtas euntes redeunteſque per vias publicas ſui territorii deducendi juriſdictionis quædam portio. VVeſenb. *conſ.* 33. *num.* 3. *&* 10. niſi forte alius hoc jus ſibi quæſitum eſſe afferat. Cæterum, qui ſalvum conductum impetrarunt, violari jure non poſſunt. Nam quæ ſemel data eſt fides, ſeruanda eſt. *c. noli* 22. *quæſt.* 1. *arg. l.* 1. *C. de his, qui ven. æt.* Fach. 9. *controv.* 69.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXVI.

De jure recipiendi Iudæos, & Inducias moratorias concedendi debitoribus.

EX Conſtitutione Aureæ Bullæ & ordinationis politicæ, anno 48. & 77. tit. 20. publicatæ, nemini, niſi qui regalia à Cæſare & Imperio obtinet, aut ſpeciali privilegio hoc jus quæſitum habet, Iudæos recipere permiſſum eſt: ita tamen ut legibus cujuſque Magiſtratus, ſub quo degunt, ſubjecti ſint. *l.* 8. *C. de jud.* & quinque in annua centum mutuo data poſtulent, immodicisque iſtis exactionibus, obligationibus & fidejuſſionibus abſtineant. Iuſtiſſimum ſane eſt, coerceri horum hominum avaritiam, quorum ars ſola in eo poſita eſt, quo pacto Chriſtianos circumvenire poſſint.

Debitoribus, qui fortuitis ex caſibus facultatibus ſuis lapſi ſunt, Induciæ moratoriæ concedi ſolent, vulgo *die Quinquenel oder Anſtandsbrieff. Ordin. pol. Francof. anno* 77. *tit.* 23. ne in iſto quinquennii ſpatio creditores eorum quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulandum: quatenus ſub induciis illis & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia. Caſſiod. *lib.* 2. *var.* Cujac. 2. *obſerv.* 10. Atque iſtæ aliter non valent, quam ſi fidejuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præbeatur. *l.* 4. *C. de precibus Imper. offer.* VVurmſ. *in pr. obſer. tit.* 28. *num.* 9. Konig. *in proceſſ. cap.* 2. *in addit. num.* 33. Gail. 2. *obſer.* 46. *num.* 14. aut juramentum præſtetur. Teſſaur. *deciſ.* 186. *num.* 7. Contra fiſcum induciæ iſtæ obtentæ nihil operantur. Chaſſan. *de glor. mund. p.* 5. *conſid.* 24. *nu.* 199. nec contra opifices, & alios, quibus ad laborem perſonæ debitor obligatus eſt. Moller. 4. *Semeſtr.* 6. *num.* 2. nec in cauſa dotis, alimentorum, vel ſimili, quæ dilationem non admittit. Peckius *de jure ſiſtendi. c.* 45 *num.* 20,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XXVII.

De jure ſuccedendi in bonis damnato ex coitu ſuſceptorum, & ſine hærede morientium.

Mortuo eo, qui natus eſt ex damnato coitu, ſine liberis, non admittuntur ejus fratres uterini & ſorores, etiam ex legitimo matrimonio procreati, ſed ſuccedit fiſcus, aut alius temporalis Magiſtratus, Mynſing. 3. *obſer.* 91. Gail. 2. *obſ.* 88. *num.* 1. Hartm. *lib.* 2. *tit.* 43. *obſ.* 9. Carol. Tapia *in l. fin. part.* 1. *c.* 2. *num.* 49. *de conſtit. princ.*

Idem jus ſibi vindicat Fiſcus in rebus eorum, qui ſine legitimo hærede deceſſerunt. *l.* 1. *C. de bon. vacant.* 10. *C.* 10. *l.* 96. §. 1. *ff. de leg.* 1. Berch. *de regal. num.* 67. Boer. *dec.* 50. *n.* 14. *conſ.* 92. *num.* 2. Peregrin. *de jur. fiſci. lib.* 4. *tit.* 3. Hoc jus Cæſar communicavit cum Statibus Imperii, qui ſuperiora iſta Regalia etiam in ſuis territoriis exercent.

CAPUT XXVIII.

De jure mutandi Religionis exercitium.

Ex conſtitutione pacis Religionis, liberum eſt Statibus in diſtrictibus ſuis tam Auguſtanæ Confeſſionis, quam Catholicæ Religionis exercitium mutare. Subditos tamen pacifice viventes non poſſunt ad hanc vel illam religionem amplectendam cogere: Incivile enim eſt, invitum hominem jubere facere, quod facere non poteſt. *l.* 9. §. 10. *ff. de pœn.* Id autem quis cenſetur facere poſſe, quod libera quadam voluntate animi facit nemine cogente: Eaque quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt. *l.* 15. *ff. de condit. inſtit.* Et religionem imperari non poſſe, dixi ſupra *lib.* 3. *cap.* 11.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT XXIX.

De Iuriſdictione Foreſtali Statibus conceſſa.

IVriſdictio Foreſtalis, *die Forſtliche Oberkeit*, conſiſtit in banno ferino, quod nobis *VVildban* dicitur: ex jure foreſti: cujus proprium eſt Saltuarios conſtituere, ſilvam nexilibus plagis cingere, pœnamque ab iis, qui contra edictum venantur, exigere. Atque hodie principes non tantum in publicis locis, verum etiam privatis jura venationum recte exercent. Idque per præſcriptionem, diuturnam Subditorum patientiam, & privilegia ſummi principis.

Præſcriptio pleniſſimam iis parit ſecuritatem, nulla admiſſa, de mala fide aut titulo, quæſtione. Garſ. *tr. de expenſ. c.* 9. *num.* 21. Mos etenim fideliſſimæ vetuſtatis diligenter retinendus eſt. *l.* 18. *C. de teſtam.*

Patientia ſubditorum magis conſpicua eſt: acquieverunt enim in prohibitionibus, ſeque Principum conatibus favere, patientia ſua oſtenderunt. Menoch. 2. *arb.* 77. *c.* 60. *num.* 11. Non enim in publicis tantum locis principes hanc ſibi ſumpſerunt poteſtatem, ſed etiam in ipſis privatorum hominum agris. Loca publica quin ad principes ex ſublimi territorii jure pertineant, nemo negaverit. *l.* 3. *§. pen. ff. de jur. fiſci. l. ſervitutes* 14. *§. publico de ſervit. l.* 2. *merito* 3. *& l. ſeq. ff. Ne quid in loco publ. l.* 9. *ff. ad l. Rhod. de jactu.* In privatis etiam non minor licentia iis indulta. Eorum enim poteſtati Deus reliquit beſtias, quibus ſubjecit territorium. *Daniel.* 2. *v.* 38. *Ierem.* 27. *v.* 6. *& c.* 23. *v.* 24. Præterea publice intereſt, non omnibus paſſim concedi debere venationis ſtudium. Nam primò ſi indifferens eſſet venatio, torpeſcerent homines, & præ nimia venandi dulcedine ab agricultura aliiſve neceſſariis vocationis officiis abduci ſe paterentur, *auth. agric. C. quæ res pignori.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

pignori. l.2.ff. de feriis. Deinde ne privati ad diſcordiam, cujus fomes eſt communio, eſſent procliviores. *l. cum pater. 77. §. 23. ff. de leg. l.2. l. ſi non ſortem 76. §. ſi centum: de condict. indeb.* Et denique ne ἀταξία eſſet in inferendis armis, ſine quibus venatio haud facile expediri poteſt.

Singulari Cæſaris privilegio venandi jus conceſſum eſt Electoribus Imperii, Ducibus, Comitibus, aliiſque Nobilioribus, quibus venatio eſt inſtar acceſſionis ditionum, & ſervitutis in fundis ſubditorum juriſdictioni principali debitæ. Zoanet. *tr, de venat. num.* 204. *vid.* Pet. Heig. *q.* 15. *num.* 53. *cum ſeqq.* Pruckm. *ad §. venatio c.* 2. *num.* 11. Roſenth. *de ven. c.* 5. *concl.* 94. *num.* 8. Atque hoc reſpectu dici poteſt, jus venandi recte referri inter regalia. Heig. *d. loc. num.* 44. *cum ſeqq.*

CAPUT XXX.

De Probatione Iuriſdictionis, & juris territorii.

POſtquam de exercitio juriſdictionis nonnulla adducta ſunt, de probatione & effectu ejuſdem paucis nunc agendum eſt. Probatur autem Iuriſdictio I. ex Inſigniis Principis in Curia aliiſve locis depictis. Chaſſ. *in Catal. glor. mund. concl.* 55. VVeſ. *conſ.* 21. *n.* 98. Hier. à Monte *tr. fin. reg. c.* 75. *n.* 5. Rol. à Vall. *conſ.* 84. *num.* 23. *vol.* 2. II. Et ſolenni Principum introitu. Boer. *deciſ.* 217. *num.* 21. Schurff. *conſ.* 35. *n.* 13. Claves mihi tradi ſolent, qui juriſdictionem ſatis arguunt. *arg. l.* 74. *ff. de contrah. emt.* III. Ex juramentis Subjectionis, *Huldigung vnd Erfpflicht, c. un. ibi, ſub juris. Qual. jur. Vaſal. deb.* Gail *de arreſtis cap.* 7. *num.* 30. Schurff. *conſ.* 35. *num.* 13. *cent.* 3. Maſcard. *de prob. concl.* 946. *n.* 19. & 21. IV. Ex edictorum & mandatorum obſervantia: qui enim paret mandatis, ſubditus eſſe cenſetur. Pacian. *de prob. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 16. & 21. V. Ex perceptione redituum, *l. ſi quis ſuper C. fin. reg.* & ſolut. cenſus. *cap. cum olim. c. omnis anima,*

ſua, de cenſib. l. competit. C. de præſcript. 30.*&* 40.*annor. Weſ. conſ.*62.*v.*12. Denique ex fama communi, Fab. à Monte *d. cap.* 52. *num.* 10. VVeſenb. *conſ.*2.*num.*68. maxime vicinorum ejus loci: qui in hoc caſu ſunt teſtes magis idonei. *l.* 1. *ff. de flum.* Mynſ. 6. *obſ.*25. *num.*8.*&* *obſ.ſeq.*

CAPUT XXXI.

De effectu Iuriſdictionis Statibus communicatæ.

Effectus juriſdictionis eſt, quod ad defendendam juriſdictionem ſuam Statibus competit actio. VVeſenb. *in par. ff. de juriſd. n.* 13. quin etiam hodie pœna fractæ pacis tenetur, qui alienam juriſd. violat. VVeſ. *ibid.* Et in territoriis ſuis, omnibuſque eorum acceſſoriis & pertinentiis fundatam intentionem principes habent. *arg.l.* 1.§.4. *ff.de off.pr.urbi.l.*76. *de R.V.* Gail. 2.*obſ.*62.*n.*9. *& de pign. obſ.*8.*n.*6. Nam unumquodque cenſetur Iuriſdictionis illius, cujus eſt Territorii. *c.*2. *de reſtit. ſpolias. in* 6.*c.cum Epiſcopi* 7.*ff.de off. ord.*

Atque hactenus de poteſtate Cæſaris tam reſervata quam communicata dictum eſt. Sequitur tractatio de Statibus S. Rom. Imp. quorum tres ſunt claſſes: Electores, Principes & Liberæ Civitates.

De Electoribus dicam, quæ eorum origo, quæ poteſtas, tam in Electione, quam extra eam.

CAPUT XXXII.

De Origine Electorum.

Diverſum ſentiunt Politici, quo tempore conſtitutum fuerit in Imp. Romano Septemvirale Collegium. Alii quidem Ottonis III. Imp. hoc factum fuiſſe ſcribunt. Marſil. Patavin. *de tranſlat. Imp. c.* 11. Leopold. de Baben-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

berg *de juribus regni & imperii.* 12. Rudolphus de Columna *de tranſlat. Imp.* Platina *in vita Greg.* Simon Schard. *lib. ſing. de Elect. orig. cap.* 1. P. Heigius. *lib.* 1. *qq. jur.* 2. A Knichen *de jur. Saxon. non provoc. verb. Electorum cap* 1. Sed vehementiſſime refragatur illis, quod omnes fere Imperatores, qui poſt Ottonem III. rebus præfuerūnt, tum ab univerſis Imperii Principibus Eccleſiaſticis & politicis, quorum quatuor & quinquaginta fuiſſe ſcribit, Bodin. 6. *de rep. c.* 5. tum etiam à quibuſdam populis, veluti Saxonibus, Suevis, Bavaris, aliiſque nonnullis electos deprehendimus. Otto Friſing. *lib.* 6. *cap.* 27. & 28. *cap.* 12. Abbas Vrſperg. *in Chron. an.* 1035. & 1106. *Sigebert. de an.* 1126. Alii ad Rudolph. I. Imperat, tempora referunt. Sed graviter illis obſtat, quod anteceſſori illius VVilhelmo Hollandiæ Comiti imperium ab Electoribus aſſignatum eſſe legimus. Alii ad Friderici Barbaroſſæ ſeculum referunt. Peucer. 4. *Chron.*

Quid ſtatuendum in harum opinionum conflictu? Sane Delio natatore hic opus eſſet, adeo intricata res eſt, & involuta conjecturarum nebulis. Si quid tamen conjectura aſſequi poſſum, dicam quod res eſt: nempe non certo aliquo Imperatorum, vel univerſi Imperii decreto & ſanctione hoc introductum eſſe: ſed tacito conſenſu Principum Imperii paulatim irrepſiſſe, interveniente longi temporis curſu, quo titulo nullus eſt validior. Idque per Friderici II. Imp. tempora fere contingit. Nam & illa ætate numerum ſeptenarium exprimunt, & familias ſuffragantium adnotant hiſtorici. Aventin. *libro* 5. Onuph. Panuin. *tr. de comit.* Sanctionem nullam hac de re extare, inde colligitur, quod Carolus IV. iu Aurea Bulla nullam ejus mentionem fecerit, ſed tantum uſus longævi, & laudabilis conſuetudinis. Ad extremum hoc loco ineruditam eorum aſſertionem exterminandam eſſe liquido patet: nempe quod Carolum IV. Collegii hujus faciunt fundatorem. Scire debebant,

debebant, anteceſſores Caroli, Adolphum Naſſovienſem, Albertum Auſtriacum, Henricum VII. Ludovicum Bavarum, & Fredericum Auſtriacum à Septemviris ad Imperii faſtigium fuiſſe evectum. Non igitur Carolo hujus rei origo adſcribi poteſt.

CAPUT XXXIII.

De Electorum poteſtat in Electione & Degradatione Cæſaris.

Electoribus jus eligendi Cæſarem competere dubium nullum eſt. *c. per venerabilem ext. de Elect.* Aur. Bul. *tit* 7. Laudenſ. *tr. de princ.* non quidem uni aut pluribus, ſed toti collegio: ut dixi ſupra lib. 4. c. 33. Nec prius ex Electionis loco illis decedere fas eſt, quam ſi legitima omnibuſque numeris abſoluta electio fuerit peracta: Si ſpacio 30. dierum non conſenſerint, ex Aureæ Bullæ diſpoſitione pane & aqua tamdiu alendi unt, donec voluntates eorum in unum conſpirent. Dixi Electionem omnibus pariter competere. Sed quid eſt, quod jure Saxonico diſponitur. *lib.* 3. *art.* 57. his verbis: *Der Schencke des Reichs* (videlicet Rex Bohemiæ) *hat keine VVahl, darumb, das er nicht Teutſch iſt. Electio denegatur Regi Bohemiæ, qui tamen Elector eſt, quoniam Germanicæ nationis non eſt.* Ceſſante igitur hujus legis ratione, ceſſat ipſa diſpoſitio: alias ſi conſentientibus ſuffragiis tres Electores in unum conſpirent, reliqui tres in alium, poteſtatem habet Rex Bohemiæ, alterutrum ex illis eligendi, & ad Imperatoriam dignitatem evehendi. Libera autem iſta eſt Electio, videlicet ut ex Germanis Principibus, quem velint, eligere poſſint: Alium quam Germaoicæ nationis non poſſunt, Lancell: Conrad. *in templ. om. jua. lib.* 1. *c.* 1. *quæſt.* 1. *&* *q.* 3. *n.* 16. *&* 45.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Degradatio eidem Electorum Collegio compe-tit, non Pontifici: nec ferenda eſt iſta Pontificialis inſolentia, quod degradandi licentiam ſibi ſumit. *cap.2.de Sent. & re jud. in 6. c. venerabilem cap. 34, de Elect.lib. 1.cap.alius 15. q.6.* Nam quod quidam dicunt, abſolutiſſimam Imperatori poteſtatem eſſe relictam, ut mutare poſſit quadrata rotundis. Alciat. *conſ.201.num.14.* Petr. Anton. de Petra *tr.de poteſt princ.c.3.q.2.* id vel hac ipſa ex degradatione facile refellitur. Eſtque ea ſimilis conſuetudini vetuſtæ, qua Imperatores à Senatu fuerunt judicati hoſtes: quæ pœna fuit ut cervix insereretur furcæ, corpus virgis ad necem cæderetur. Suet. *in Nerone, cap.45.* Forte etiam illi pœnæ æquiparari poteſt, qua quis jure civili à gradu & dignitate dejicitur. *l. aut damnum in pr. de pœn.* Ita VVenceſlao abrogatum Imperium an.10001.communi ſuffragio. Peucer. 5. *Chron.* Mynſ. *conſ.19. num. 6.* Dauth. *ad l. 3. C. de teſtam. num. 1. b.* Cuſpin. *in Wenceſl.* Raphael Volaterr. *lib.23,&c.*

CAPUT XXXIV.

De poteſtate Electorum Imperii extra Electionem.

Electoribus peculiaria quædam munia impoſita ſunt, quæ exerceri ſolent, ſicubi Imperator vel Rex Romanorum ſolennes Curias ſuas celebraverit. Aur. Bul.25. Elector Palatinus Archidapifer eſt S.Rom. Imp. qui vicarios habet Barones VValpurgicos Truchſeſios. Saxonicus Archimarſchallus eſt, cujus vices gerunt Barones de Pappenheim. Brandeburgicus Archicamerarius eſt, illiuſque vicarii ſunt Comites ab Hohenzollern. Aurea Bul. *ibid.* Stuck.*lib.2.antiquit. cont.cap.23.*

Totius autem Electoralis Collegii inſignis eſt aucto-

auctoritas, tum in comitiis, tum particularibus Conventibus, de quibus ſupra lib. 4. cap. 33. dixi: Singuli etiam nonnulla privilegia habent. Elector Palatinus adminiſtrator & proviſor Imperii, eo vacante, poteſtque pleno jure exercere judicia, præſentare ad beneficia Eccleſiaſtica, colligere reditus, inveſtire de feudis, juramenta fidelitatis vice & nomine Sacri Imperii recipere, feudis principum duntaxat exceptis, & illis, quæ *Fahnlehn* vulgo appellantur, quorum inveſtitura & collatio ſoli Imperatori vel Regi Romanorum ſpecialiter reſervata eſt. Ipſe tamen Comes Palatinus alienationem ſeu obligationem rerum Imperii, adminiſtrationis illius tempore, expreſſe ſibi noverit interdictam. *Aur. Bul. tit.* 5. Vaſq. *illuſt. quæſt. lib.* 1. *c.* 22. *num.* 1. Schrad. *p.* 10. *de feud. ſect.* 3. *n.* 174. Eodem jure adminiſtrationis illuſtriſſ. Dux Saxoniç, fruitur in illis locis, ubi obſervantur jura Saxonica. Aur. Bul. *ib.* Præterea Elector Palatin. eſt Iudex Cæſaris, judicio in Imperiali Curia inſtituto. *Aur. Bull. ib. in fin. tit.* 5. Exinde autem male Bodinus colligit, Cæſarem ea de cauſa non cenſendum eſſe Monarcham: quippe convenitur Cæſar coram Comite Palatino non ut coram ſuperiore ſive Magiſtratu, ſed ut coram inferiore, qui judicium tantum in cauſa propoſita exercet. Ipſe igitur Cæſar, depoſita quodammodo majeſtate, de ſua cauſa Comitem Palatinum El. judicare jubet. Et alias jure civili receptum eſt, eoque jure utimur, ut ſi quis major vel æqualis ſubjiciat ſe juriſdictioni alterius, poſſit ei & adverſus eum jus dici. *l.* 14. *ff. de juriſd.* Idque non modo in privatis ac magiſtratibus, ſed etiam in ipſis Principibus locum habet: ſive aliorum Principum, ſive ſuorum judicia ſubire malint. Bodin. 3. *de Rep. cap.* 6. Ita Rex Galliæ Parlamenti Pariſienſis judicium ſubit: Rex Bohemiæ reſpectu Sileſiæ ſubjicitur judicio ſuperiori Vratiſlavienſi, & reſpectu Ducatus Glogovienſis patribus Curiæ iſtius Ducatus: Schrader. *part.* 10. *de feud. ſect.* 5. *num.* 53. Electo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

res Saxonici coram ſuprema ſua Lipſienſi Curia Electorali ſeſe conveniri patiuntur. Archiduces Auſtriæ, cum ſint immunes à juriſdictione Imperii, ortis controverſiis aliquem è ſuis Vaſallis judicem conſtituunt, coram quo conveniantur, & jus accipiant, Cuſpin. *in Auſtr.*

Huc pertinent alia privilegia Electoribus indulta: Inter illa potiſſimum eſt: quod vel plane inhibita eſt provocatio à ſententiis quorundam, ut Saxonici & Brandeburgici: vel intra certam quandam ſummam.

Privilegium de non appellando primum conceſſum eſt Electori Saxoniæ ex Aurea Bulla: deinde Sigiſmundi Imp. beneficio: tertio idipſum plenius conceſſum à Ferdinando Cæſ. anno 1559. die 2. Maji. Credidit enim Princeps, eos, qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii magnitudinem adhibentur, non aliter judicaturos eſſe, pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret judicaturus. *l. un.* §. 1. *ff. de off. præf. prat.* Vtuntur autem jure & prærogativis antiquorum Prætorii præfectorum. VVeſenb. *in par. ad titulum. à quibus appell. n.* 3. Peuc. 5. *Chron.*

Præterea Electores Saxoniæ defenſores ſunt juris Saxonici, cujus in Camera Imperiali nulla habetur ratio. Non igitur fas eſt Subditis Electoribus Saxonicis tentare provocatiomem ad aliena judicia: aliàs illis à male informato ad eundem melius informandum permitti ſolet provocatio. I. Eyrer. *in proceſſ. cap.* 4. *obſ.* 4. *n.* 22.

Intra certam ſummam etiam provocari ab Electoribus vigore privilegiorum, receptum eſt.

A Curia Electorali Moguntina non licet appellare, niſi cauſæ valor aſcendat ad ſummam 40. flor. ex privilegio collato anno 1521. Principis Electoris Palatini ſubditi, *im Untern und Obern Fürſtenthumb der Pfaltz am Rhein und Beyern*, non poſſunt appellare, niſi mille florenos excedat cau-

ſa

ſa ex privilegio anno 1566. & 1578. indulto, &c.

Sed nos his relictis deſcendimus ad ſecundam claſſem Statuum Imperii, nempe ad Principes, tam Eccleſiaſticos, quam Seculares, atque inter illos primo loco rractamus de Archiepiſcopis, deinde de Epiſcopis, denique de Abbatibus & Prælatis: Inter hos potiore loco de Archiducibus & Ducibus, deinde de Marchionibus & Landgraviis, denique de Comitibus & Baronibus.

CAPUT XXXV.

De Archiepiſcopis.

DE Principibus Eccleſiaſticis in univerſum verum eſt, ſortiri eos forum Cæſaris ratione regalium. Gail. 1. *de TP. c.* 8. *num.* 8. In cæteris cauſis proprium habent forum, ſive Conſiſtorium. Tres autem ſunt Eccleſiaſticorum Principum ordines: Archiepiſc. Epiſcopi, Abbates & Prælati.

Archiepiſcopi non unius tantum civitatis, ſed uuiverſæ provinciæ plures civitates complectentes Eccleſiæ inſpectioni ſunt præfecti. Nomen habent à Græco ἀρχὴ & ἐπισκοπεῖν, quod inſpicere ſignificat. Dignitatis ſuæ inſigne gerunt pallium, quod à Patriarcha vel à Pontifice illis communicatum eſt. *cap. antiqua* 23. *ext. de priv. Diſt.* 100. *per tot.* Sine eo nec Archiepiſcopi nomen jure ſibi vendicat. *c.* 3. *ext. de auct. & uſu pallii*: nec ea quæ ordinis ſunt Epiſcopalis recte exequitur. *c. quod ſicut* 28. §. *pœn. in fin. ext. de Elect.* Atque illi alias Metropolitani dicuntur. *cap. per totam* 9. *q.* 1 quod in Metropoli, id eſt matrice aliqua civitate jam olim conſtituti ſint. Differunt à Patriarchis: quod illi non uni tantum provinciæ, ſed integræ nationi, quam plures provinciæ continent præſident: horum numerantur quatuor: Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus Hieroſolymitanus. *c. antiqua de privilegiis. c. ſacroſanctæ. c. venerant. ſ. cap. definivimus.* 22. *diſtenct.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Covarr. 4. *reſol. tom.* 2. His adnumerantur inferioris ſubſellii Patriarchæ : Aquileienſis, Cantuarienſis, Biturigenſis & Gradenſis. Duar. *de SS. Eccleſ. lib.* 1. *c.* 9. Differunt etiam à Primatibus : nam illi Archiepiſcopos dignitate antecedunt. *c. de primatibus, diſt.* 99. Sunt autem Primates in Germania Archiepiſcopus Magdeburgenſis: in Italia Aquileienſis : in Gallia Trevirenſis : in Gallia Celtica Bituricenſis ; Grandienſis & Lugdunenſis : in Anglia Cantuarienſis : in Hiſpania Toletanus. P. Greg. *libr.* 15. *Syntag. c.* 10. Differunt a Cardinalibus: nam & illi axis & cardo reliquarum Eccleſiarum dicuntur. *c. ſacroſanctæ* 22. *diſtin.* P. Greg. *ib. c.* 4. Archiepiſcopi autem cognoſcunt de crimine Epiſcopi vel Suffraganei ſui. P. Greg. *lib.* 15. *Syntag. c.* 11. & de controverſiis, quas Clericus habet cum aliquo ex Suffraganeis. *c. ſi clericus* 11. *q.* 1. ſupplendoque Epiſcoporum negligentiam, agunt quod Epiſcopi eſt officium. *c. cum ſcimus* 9. *q.* 3. *c. per tuas* 40. §. *fin: de ſent. excom.* 5. *Decret.* 39.

CAPUT XXXVI.

De Epiſcopis.

EPiſcopum eligunt cujuſcunque Eccleſię Canonici. *c. in Geneſi: c. Eccleſiis c.* 2. *Cumana de elect.* intra tres menſes à die vacationis. *c. ne pro defectu de elect. c. poſtquam* 50. *diſtinct.* cum ſcilicet, qui legitime natus, trigeſimum ætatis ſuæ annum exceſſit, quique probatæ eſt vitæ & ſcientiæ : *c. cunctis ext. de elect. Concil. Trid. ſeſſ.* 7. *c.* 1. *& ſeſſ.* 22. *c.* 2. Electionem ſequitur confirmatio, inde conſecratio, nonnunquam etiam conceſſio pallii. *c. cum in juventute* 15. *ext. de præſumt.*

Confirmatio Epiſcoporum Germaniæ præſtatur à Pontifice, *c. nihil.* §. *cæterum. c. cum venerabilis* 7. *ext. de conſuet.* Omnis autem Epiſcoporum poteſtas pontificialibus conſtitutionibus diſtribui-
tur

tur bifariam. *c. dilectus de off. ord.* ut alia competat ex lege juriſdictionis, alia ex lege diœceſana. Ad legem juriſdictionis ea referuntur, quæ in Canonica obedientia, correctione, &c. conſiſtunt. *c. dilectos. c. conquerente de off. ordin.* Ad legem Diœceſanam referuntur primo reditus illi; qui in ſingulis miniſtris ultra poſſeſſiones temporales ſunt attributi: ut vectigal cathedraticum, ſive Synodaticum, quod Cathedræ ſive honori Epiſcoporum penditur. Deinde Enthroniaſticum, honorarium illud, quod Epiſcopis munus ſuum auſpicantibus Eccleſiæ ſubjectæ largiuntur. *Nov.* 123. *Duar. de benef. Eccleſ. lib.* 8. *c.* 5. De aliis Epiſcoporum muniis. *v. P. Greg. lib.* 15. *Syntag. univerſi jur. cap.* 12. *num,* 33.

CAPVT XXXVII.

De Abbatibus & Prælatis,

ABbatis appellatio inter Monachos ſive Eremitas honorario titulo primum attributa eſt ei, qui cæteris inſtar patris eſſe viſus eſt. Sozom. *lib.* 5. *c.* 10. P. Greg. *lib.* 15. *Syntag. cap.* 13. Hodie præpoſituram Monachorum denotat. Eligitur autem unius Monaſterii Abbas tantum unus. *c. clericus.* 21. *q* 1. habetque juriſdictionem & coercitionem in ſuos Monachos. In Abbatiſſam nulla eligitur, niſi 30. an. compleverit ex conſtitutione Bonifacii VIII. *c. in indemnitatibus* 43. *pr. de elect. lib.* 6. Ex Concilij vero Trid. ſeſſ. 15. *cap.* 7. præſcripti anni 40. requiruntur. Suis etiam defenſoribus nituntur Abbatiæ, itemque Epiſcopatus, quos patria lingua vocant *Kaſtenvægte vnnd Schirmherren.* A. Knichen *tr. de iure ſuper. c.* 4. *n.* 325. quæ defenſio in antiquis priuilegiis & fundationibus dicitur Mundeburdium.

Prælati à præferendo dicti ſunt Antiſtites Eccleſiaſtici. P. Greg. *lib.* 16. *c.* 3. Lancell. Conradus

in templo om. jud. lib. 2. c. 10. Hodie ii tantum Eccleſiaſtici Antiſtites hac voce comprehenduntur, qui licet immediate imperio ſubjecti, partim etiam Principum titulo ſunt decorati, jus tamen ſuffragiorum ſinguli in ſolidum, ac par Principibus non habent: ſed univerſi unius tantum Principis vicem ſuſtinent, ut ſunt proprie & regulariter Abbates, Præpoſiti, Abbatiſſæ & Commendatarii. Atque illi eandem in diſtrictu ſuo poteſtatem obtinent, quam Principes in ſuo. Paurmeiſt. *lib. 2. de juriſd. c. 9. n. 16.* Cæterum Abbates opulentiores titulo Principum Imperii decoravit Carolus IV. Imp. A Knichen. *tr. de jure ſuperioritatis. cap. 1. n. 15. ex Cruſio annal. Suev. p. 3. lib. 5.* quales ſunt Fuldenſis, VVeiſſenbergenſis, Campidonenſis & Murbacenſis.

CAPVT XXXVIII.

De Archiducibus & Ducibus.

INter ſeculares Principes ſummam juxta Electores dignitatem obtinent in S. R. Imp. Archiduces, & quidem Auſtriaci. De privilegiis eorum integrum ſcripſit tractatum Thomas de Haſelbach, quem allegat Cuſpinianus *in vita Friderici Barbaroſſæ Imp.*

Ducis appellatio à ducendo eſt, vel quod ducat & regat exercitum, unde *Hertzog* dicitur, vel quod ipſe alios ad virtutem ducat. Frec. *de ſub. feud. lib. 1. quis dic. dux. num. 8.* vel denique quod inveſtitus ſit de Ducatu. Motz *de his. qui feud. dare poſſ. nu. 16.* Inter duces autem, qua Duces, nulla differentia eſt, ſed duntaxat ordo in ſeſſionibus. Vult. 1. *de feud. 4. n. 14.* Ex ordine dependet, quod alii ſunt Duces Imperii, vigore ſanctionis Ottonianæ, qua ſingulæ claſſes S. R. Imp. in quatuor membra diſtinctæ ſunt A. Kn. *de jure territorii c. 1. num. 84.* Alii ſimpliciter ſunt Duces. Duces Imperii quatuor ſunt: Brunſvicenſis, Bavariæ, Sueviæ & Lotharingiæ, Reli-

Reliqui ſuo ordine, ſuoque jure cenſentur. Atque hodie dignitas eorum ad hæredes eſt tranſitoria: olim perſonalis tantum fuit: quod adhuc obtinet in Hiſpania: nam apud eos Ducalis dignitas, niſi per Regem renouetur, ad hæredes non tranſit. Rodericus Suarez. *in l. quoniam, Dub.* 1 *.circa fin.& dub.* 2.*n.*10.*de inoff. teſt.* Heig. 1.*q.*2.*n.*37. Duar. *in Com. feud. c.* 6. *num.* 8. P. Greg. *lib.* 6. *ſynt. juriſd. c.* 9. *num.*15.

CAPVT XXXIX.

De Marchionibus & Landgraviis.

IN derivatione verbi Marchiæ mira eſt eruditorum diſſenſio. Alii à Marcomiro Francorum Duce: alii à Marcomannis, equitatu pollentibus populis, ut Alciat. *tr. de Duell. cap.* 32. quos aliquando rerum potitos eſſe conſtat in Marchia Brandeburgica, deducunt: alii à mari: alii à marca diſtinctione, quæ fines ſive limites ſignificat. Vult. 1. *de feud.*4. *num.* 14. poſt Albertum Crantzium, Petrus Heig.*lib.*1.*q.*2.*num.* 57. alii à Marciſia Celtico vocabulo, quo denotatur ala equitum. Verumenimvero conjecturis meris, non argumentis rem agere mihi videntur. Tutius eſt dicere, eſſe nomen Græcum & corruptum. Nomarchia enim Græce dicitur provincia: unde prima ſyllaba ablata natum eſt verbum Marchia, eo fere tempore, quo Exarchatus cœpit in Italia: tum enim nomina Magiſtratuum mutata: & plerunque Græca pro Latinis uſurpata ſunt. Etenim Vicarius Imperatoris in Italia tum Exarchus eſt dictus: provinciæ, quæ olim Conſulares & prætoriæ erant, dici cœperunt, aut Ducatus, aut Nomarchiæ, aut Toparchiæ, aut Catapanatæ. Ea nomina deinceps Longobardorum ſeculo corrupta ſunt: nam Apuliæ quædam pars à Frontone fl. ad Aufidi ripas, quæ tum dicta erat Catapanata, eo, quod à Catapanis præfectis gubernabatur, hodie immu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tatis literis Capitanata dicitur; quippe qui Catapanus fuerat, nunc vulgo appellatur Capitaneus. Tranſlato Imperio ad Germanos, temporibus Henrici Aucupis, Marchiones dici cœperunt, qui tuendis finib. Rom. Imp. præfecti. Baro *lib.* 2. *de feud.c.* 3. Daonmarchiæ nomen inde eſt, quod Germone Danorum Rege devicto Henricus Auceps huic genti Marchiam Sleſvicenſem in Cimbrica Cherſoneſo oppoſuit præſidio firmatam. Peuc. 4. *Chron.* Idem contra Henetos ultra Oderam ſtatuit Marchiam Brandeburgenſem. Id. Peuc. Igitur Marchiones ceu præſides limitanei aſſidue ad Imperii limites excubabant in armis; cumque finium curam agerent, ſimul populis, quos armis defendebant, adverſus vicinos hoſtes jura dabant. Hodie quatuor ſunt Marchiones Imperii: Brandeburgenſis, Miſnenſis, Moraviæ & Badenſis. In Italia Marchiæ, Tuſciæ, Veronæ, Aquilejæ, &c. quarum appellatio multo ante conſtitutas in Germania Marchias viguit P. Heig. 1. *qq.* 2. *n.* 58.

Landgravii erant judices totius alicujus provinciæ. Horum quatuor in Imperio ſunt: Thuringiæ, Haſſiæ, Alſatiæ, Leuchtenbergenſis. De origine Landgraviorum Thuringiæ & Haſſiæ v. Peuc. 5. *Chron.*

CAPUT XL.

De Comitibus & Baronibus.

NOmẽ Comitis à comitando & ſequendo eſt. *l. item apud Labeonem* 16. §. *Comitem* 15. *ff. de injur.* Turneb. 21. *adverſ.* 28. Inde Comites appellati ſunt, qui Magiſtratus provinciales, tanquam negociorũ publicorum adjutores, ſequebantur veluti legati. *l,* ὃ *μόνον* 10. §. ὁ *περιμίπιλος. de excuſ. tut.* & judicantibus aſſidebant *l. pen. & ult. ff. de aſſeſſor.* Alciat. *lib. de ſing. certam c.* 22. Comites ſic dictos putat, quod ex comitatu Cæſaris

ad

ad regendam aliquam provinciam mitterentur. Succeſſu temporis factum eſt, ut Comitis nomen de omnibus negotio alicui præpoſitis uſurparetur. Vnde Comites ſacrarum largitionum, de quibus II *in* C. Lazius *lib.* 2. *Com. reip. Rom. c.* 11. Turneb. 15. *adverſ.* 16. *& lib.* 28. *c.* 2. Vox *Grave* ſignificat judicem, unde appellationes iſtæ in S. Rom. Imp. receptæ *Centgrave.* Knich. *de jur. territorii. c.* 4. *n.* 54. *& ſeqq. Grave, Freygrave, Holtzgrave, Dinggrave, Saltzgrave*, Cujac. *l.* 1. *de feud. c.* 1. Knich. *d. c.* 1. *num.* 69. *Gograve* in I. Saxon. Iudex eſt, qui neceſſitatis tempore in cauſis, quæ dilationem non admittunt, judicat. Germanis enim vox *goch* celeritatem denotat. Comites Palatini jus dicebant bello partis pacatiſque provinciis. Burggravii in terris fere quæ donatione Imperatorum acceſſerant Eccleſiæ, Peuc. 5. *Chron.* Illi ipſi tamen Burggravii præfecti erant certi alicujus præſidii, ut Burggraviatus Magdeburgenſis, qui eſt Elect. Saxoniæ: Burggraviatus Noribergenſis à Rudolpho I. Imp. commendatus Friderico Comiti de Zollern: quem poſteri ejus tenuerunt deinceps uſque ad Fridericum, qui quadringentis millib. aureorum Marchiam Brandeburgenſem, cum dignitate Septemvirali à Sigiſmundo Imp. obtinuit, & ad hodiernos Electores Brandeburgicos tranſtulit. Peuc. 5. *Chron.* Hodie plures etiam dicuntur Burggravii, quibus arcis alicujus cuſtodia commiſſa eſt. Petrus de Andlo *lib.* 6. *de Rom. Imp. c.* 12.

Comites autem dicuntur noſtris moribus, quibus dignitas Comitatus codicillis Cæſareis, vel uſu longævo acquiſita eſt Petr. Greg. *lib.* 6. *Syntag. c.* 8. Sigon. *de regno Ital. lib.* 7. *n.* 30. Ex his quidam Principum loco cenſetur, reliqui ſuo ordine conſiſtunt. Illi dicuntur. *Gefurſtete Grafen*, quales olim fuere Hennebergenſes, & hodie Arnbergii. Prætereà ſciendum eſt, ex Comitum ordine quatuor familias præcipue in claſſem Comitum Imperii receptas eſſe, Clivenſes, Sabaudicos, Cilienſes, &

Schvvartzburgenſes. Pet. de Andlo. *c.* 16. Munſter 2. *Coſmograph. c.* 18. Clivenſis & Sabaudicus in ordinem Principum adſciti ſunt: Cilienſes extin, cti an. 1436. & ſola adhuc Schvvartzburgenſium familia in hoc ordine reliqua eſt.

Nunc pauca reſtant de Baronibus. Nomen vel à Græca voce βαρὺς eſt, quod eorum munus fuerit in ipſis Ducatib. non ſolum militare, ſed prudenter atque graviter Ducibus conſulere. Baro *de jure beneficiorum lib.* 1. *cap.* 3. vel à βάρȣ, h.e. *mole vel vaſtitate corporis.* Forcat. *de feud. c.* 3. *n.* 7. Borch. *de feud. cap.* 5. vel ab Hebræo Bar, quod filium ſignificat: vel à Latino pares, quod pares ſint Comitib. Vult. 1. *de feud.* 4. *n.* 14. vel à Germanico *Banner*, h.e vexillo: Barones autem ſunt proceres proximo poſt Comites nobilitatis gradu ornati. Chaſſan. *catal. glor. mund. conſid. ult.* Lancell. Conr. *in templ. om. jud. lib.* 1. *c.* 6. Duar. *de feud. c.* 6. *n.* 8. Sunt autem dignitate omnes pares. Paurmeiſt. *lib.* 2. *de juriſd. c. pen. nu.* 39. quod ex decreto Comitiorum Auguſtanorum anno. 1548. publicato patet, *& Ord. Cam. part.* 1. *tit.* 1. Nec refert, quod quidam dicuntur *Semperfreyen*, veluti Barones Limburgici, S. R. Imperii Pincernæ hæreditarii, & ſimpliciter *Herren*, ut Barones Ruſſi, itemque *Edle Herren*, ut Comites Mansfeldii & de Lippa: communiore etiam nomine *Freyherren*, ideo forte, quod liberum illis ſit, comitivam dignitatem ſuſcipere. Vult. 1. *de feud. c.* 4. *num.* 14. Atque hactenus de ſecunda claſſe Statuum S. Rom. Imperii: poſtremo ſequitur, quæ liberarum eſt Imperii Civitatum.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XLI.

De Liberis S. Romani Imperii Civitatibus.

IN Germania duo Civitatum ſunt genera: unum earum, quæ directo Cæſaris Imperio ſunt ſubjectæ, & dicuntur liberæ Imperii Civitates, *Freye Keyſerliche Reichsſtaette:* alterum, quæ imperatorum beneficio principibus, retento jure ſuperiore, commendatæ ſunt, & dicuntur provinciales, *Land oder. Furſtenſtaette,* Sunt præterea quædam Civitates, quæ certa lege & conventione ſuperiorem agnoſcunt, & extra pacta & conventa ſua placide libertate fruuntur. Gail. 2. *obſ.* 54. *n. fin.* Ita autem definitur Civitas Imperii, quod ſit communitas directo ſubjecta Rom. Imperio, jus ſeſſuræ & ſuffragiorum in Comitiis habens. Dico ſubjectam eſſe Rom. Imperio: exinde illius dependet dignitas: dico amplius, jus ſeſſuræ & ſuffragiorum in Comitiis illi competere: qua in re ſciendum eſt labi Peucerum. 5. *Chron.* dicentem: Civitates non ferre ſuffragia, nec dicere ſententiam in Comitiis: Id enim quotidiana dictante experientia refellitur. Quo pacto ſuffragia ferant, differit Paurmeiſt. *lib.* 2. *de juriſd. c.* 2. *nu* 24. Omnes autem pari jure cenſentur, & communi appellatione *der Frey vnd Reichsſtaette* comprehenduntur: ſed quatuor illæ primariæ, Auguſta, Aquisgranum, Metis, Lubeca, privilegiis peculiarib. ornatæ ſunt: Iuriſdictionem habent in ſuis diſtrictibus, quam Principes, Prælati, Comites in ſuis provinciis obtinent. Gail. 1. *de P.P. c.* 6. *n.* 11. Scip. Gentil. *lib.* 3. *de juriſd. cap.* 22. Ipſæ tamen Civitates Imperiales non ſolum à civibus, ſed à quolibet recte in Camera Imperiali immediate conveniuntur, exceptis iis, quæ *vermoge der Austrage*, in prima inſtantia ſingulares judices ex privilegio habent, ut Argentina Memminga, Noriberga, VVormatia, Gail.

obſ.

obſ. 1.*n.*80. Aquenſes ne quidem in Camera conveniri poſſunt, excepto caſu denegatę vel protractæ juſtitiæ, ex privilegio anno 1376. 1434. & 1570. indulto. De Appellationibus, quæ devolvi ſolent à Civitatibus Imperialibus ad Cameram, vide P. Frid. *lib.* 1. *de proceſſ. in fin.*

Atque hactenus de adminiſtratione Reip. togata ejuſque efficiente, ſubjecto, forma, adjunctis, ſpeciebus, & declaratione regiminis S. Rom. Imperii dixi, aggredior nunc adminiſtrationem militarem, & ex veterum Scriptorum velut hortis Sententiarum flores lego, ac intexo in libri ſequentis corollas. &c.

GEORGII SCHONBORNERI,

Liber Sextus

POLITICORVM.

CAPVT I.

De Belli notatione, definitione, fine: & rei bellicæ Scriptoribus.

BEllum κατ' ἀντίφρασιν quaſi minime bellum dicitur. Eo enim ſemel exorto, nunquam fere priſtina pax renaſci ſolet. Regna, fatali hac concuſſa Erynnide, ſubinde bella ex bellis parturire ſolent; non coit ſocietas, quæ ſemel rupta eſt: pugnam quippe cum Lernea quadam hydra ſuſcepiſſe videntur, cui capite uno reſecto, aliud aliudque duplicatur & accreſcit. Et exploratum compertumque habemus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

omne bellum ſumi facile, cæterum ægerrime deſinere, nec in ejuſdem poteſtate initium & finem eſſe. Saluſt. *in Iugurtha*. Solet & alia adduci notatio, bellum à belluis dictum, quod belluarum ſit non hominum, in mutuum ſævire exitium. Feſtus. Henricus Bocerus. *lib.* 1. *de bello c.* 3. *n.* 2. Denique bellum quidam de Græco βόλ@, quod telum ſignificat, deducunt, Connan. 9. *com. jur. civ.* 5. *n.* 1. Boet. *ib.*

Bellum definit Lipſius 5. *pol.* 3. vim & arma in principem aut populum alienum Idem *lib.* 1. *de mil. Rom. c.* 2. Militiam definit aptam & compoſitam in armis, ad vim faciendam aut arcendam ſub certa lege, Althuſ. *c.* 19. *pol.* actionem hoſtilem ad injuriam propulſandam vel vindicandam, à Magiſtratu vi armiſque contra hoſtes, pacis retinendæ vel conſequendæ cauſa, legitime ſuſceptam & adminiſtratam. Bocerus *lib.* 1. *c.* 3. *n* 3. definit pugnam duorum exercituum, rite prius indictam. Althuſii definitionem probo & quæſtionem adnecto: Liceatne Magiſtratui Chriſtiano bellum gerere?

Negant Anabaptiſtæ, & cum iis Tertullianus *tr. de idololatr.* & Lactant. 5. *Inſt. divin.* 22. & 29. Ajunt illi, hominis Chriſtiani mores ad lenitatem humanitatemque non ad truculentiam debere eſſe compoſitos: ſævum & inexplebilem in bellis eſſe animum, vindictæ cupidum, ἐπιχαιρεκακον & immitem, variaſque ad peccandum illecebras ſuppeditari: vexari innocentem, ali improbitatem, omnia rapinis, cædibus, ſtupris, commiſceri, laxatis, pudoris & verecundiæ vinculis, morum ſanctitatem & caſtimoniam profligari, patriam denique ex libertate in ſervitutem, ex florenti rerum ſtatu in cineres redigi, adeoque totam conſumi.

Verumenimvero nihil iſta officiunt, quo minus ſtatuamus, poſſe Chriſtianum hominem bona cum conſcientia bella gerere. Rod. Gocl. *in qq. Ethic. q.* 55. Chriſtianus enim non aberrauerit, ſi & ipſius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

& ipſius Dei mandatis obtemperaverit, & ſancto-rum veſtigiis inſtiterit, & vim truculentiorem ſibi illatam defenſione legitima averterit. Mandatum eſſe à Deo bellum certiſſimum eſt. *Exod.* 17. *v.* 14. *Ioſ.* 1. *v.* 2. *&* 2. *v.* 2. *&* 8. *v.* 1. 1. *Sam.* 23. *v.* 4. 2. *Sam.* 5. *v.* 19. Et æternus ille rerum conditor à militia cognomen Dei Zebaoth, id eſt, exercituum, hauſit, atque ideo Magiſtratum ea armavit poteſtate, quæ ad oppreſſos defendendos, invaſoreſque reprimendos eſſet ſufficiens. *Rom.* 13. *v.* 4.

Et quis cunctetur proba Sanctorum imitari facta? Moſes, Ioſua, Gedeon, Dauid, Ioſias, Maccabæi, exemplo præeunt: non equidem ultione, aut privata quadam vindictæ cupiditate arma ſumſerunt: Sed divino afflatu exciti, fortiter obviam iverunt hoſtibus, ſueti adverſum fortuita divinam implorare & ſentire clementiam.

Defenſionis vero ſuiipſius quis non rationem habeat: à Deo habemus dexteras, ut & nobis ipſis & aliis injuria affectis opem feramus, ut ſcelera è medio tollamus, ut his, quibus vis & damnum adfertur, ſimus portus & refugium. Chryſoſt. *homil.* 134. *in Pſ. tom.* 1.

Hoc & ratio doctis, & neceſſitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper vim, quacunque ope poſſint, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent. Cic. *pro Mil.* Quid multis? jura, judicia, leges, religio, omniumque rerump. opes & potentia, ſub militaris diſciplinæ clypeo continentur: Tutiores cives facit rei militaris ſtudium, ab improborum invaſionibus: nemo quippe audet provocare eum, aut injuria afficere, quem intelligit promptum & expeditum ad defendendum. Liv. *dec.* 3. *lib.* 5.

Quæ pro contraria ſententia dici ſolent de bellorum incommodis, ita quidem ſeſe habent: Verum ſi quæ gens violenter laceſſat, an illi impune hoc futurum? annon lateri aptabimus enſes, ad retundendam iſtam violentiam? In ipſam naturam

ram eſſemus injurii, ſi quod natura nobis implantatum eſt, defenſionem nempe, negligeremus.

Finis belli eſt in duobus capitibus: ut mali coerceantur, & boni juventur. *cap. apud veros* 22. *q.* 1. Bocer. *lib.* 1. *de bello cap.* 6. *n.* 1. & ut acquiratur

——— *Pax optima rerum.*

Quas homini noviſſe datum eſt.

Sil. Ital. *lib.* 2. *bell. Pun.* Nam in bello legitimo nihil aliud, quam pax quæritur. Cicero 1. *off. c. noli.* 23. *q.* 1.

Scriptores rei bellicæ ſunt & veteres vel recentiores. Inter veteres primo loco collocandum puto Fl. Vegetium, qui ex commentariis Caronis, Celſi, Trajani, Hadriani & Frontini libris quatuor complexus eſt Epitomen Inſtitutorum rei militaris: atque illis in præſenti rei militaris tractatione, plurimum me uſum eſſe palam profiteor. S. Iulius Frontiuus Stratagematicon libros quatuor ſcripſit: Ælian. *de inſtituendis aciebus.* Cato ille major cum & armis invictus eſſet, & Conſul exercitum ſæpe duxiſſet, plus ſe Reip. credidit profuturum, ſi diſciplinam militarem conferret in literas. Veget. *lib:* 2. *c.* 3. Lacedæmonii etiam pugnarum experimenta de eventibus colligentes, artem præliorum ſcripſiſſe firmantur. Id. *lib.* 3. *in prol.* Horum ſequentes inſtituta Romani, Martii operis præcepta & uſu retinuerunt, & literis prodiderunt. *ibid.*

Recentiores ſcriptores illuſtriores ſunt: Daniel Speckle Architectus Argentinenſis: VVilhelmus Bellai: Iacobus Comes [illegible] Purlilien: Leonhardus Fronſperg, Lazarus Suendius, Iuſtus Lipſius, Henricus Bocerus IC. Elias Reuſnerus Med. L. VVilhelmus Dilichius, & alii, de quibus vide Clariſſ. Rittershuſium *in expoſ. Nov. M. S. C.* 1.

C A-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPVT II.

De diſtinctione Bellorum.

BElla diſtinguuntur varie, aut ratione objecti, aut finis, aut ſubjecti, aut adjuncti temporis & loci. Objecti ratione bellum aliud eſt cum vicinis, aliud cum remotioribus: Illud ſemper ſolet eſſe periculoſius & funeſtius. Hoc eo felicius conficitur, quo vicini ſunt amicabiliores, ut tutius per eorum regiones, ſi opus ſit, pateat tranſitus. Finis ratione, bellum eſt offenſivum vel defenſivum. Ex Subjecto, vel in cauſa propria, vel communi. Illud eſt ex cauſis unam tantum Remp. concernentibus: hoc ex iis, quæ attingunt plures. Si commune eſt periculum, turpiſſimum fuerit, deſerere eum, cui ſocietatis jure obſtricti ſumus. Ex adjuncto temporis bellum eſt vel continuatum, vel interruptum. In continuato bello hoc incommodi eſt, quod hoſtes magis magiſque ad rem militarem redduntur alacriores: & ex aſſidua armorum tractatione quandam voluptatem capere videntur. In interrupto poſſunt vires ſemel amiſſæ recuperari atque hæc bellandi conſuetudo Romanis utilior viſa eſt. Lipſ. *l.* 1. *de Mil. Rom. c.* 2. Ratione loci bellum eſt, terreſtre vel navale. Terreſtre plerunque funeſtius eſt & magis ſævum. Navale inſignem apparatum navium inſtrumentorumque nauticorum requirit: & commeatum à terreſtri diverſum, quoad præparationem & aſſervationem poſtulat. Vid. Ranzov. *lib.* 5. *com. bell.* Vilior etiam iſta militia habita eſt: cujus rei cauſas exponit Lipſ. *lib.* 1. *de Mil. Rom. c.* 2. Denique bellum aliud eſt externum, aliud civile ſive inteſtinum. *Cic.* 5. *ep. fam.* 12. Externum utique tolerabilius eſt civili. Eſtque Civile vel Subditorum in Principem, vel Principis in ſubditos, vel ſubditorum inter ſeſe arma capientium. Vide Bocer. *lib.* 1. *de bello. c.* 4. *n.* 13. Lipſ. *lib.* 6. *pol. c.* 1. *&* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT III.

De cauſis bellorum manifeſtis.

ANte omnia cauſæ bellorum probe cognoſcendæ ſunt, ut intelligatur, ſatiſne pium, tutum, glorioſum, an indecorum ſit, quod quæritur. *Mithrid. ad R. Perſ. apud* Saluſt. Cauſæ autem ſunt manifeſtæ vel occultæ. Manifeſtas appello, quæ incurrunt in oculos conſiderationemque hominum, & plerumque juſtiori nituntur titulo: Occultas, quæ latent in intimis animorum receſſibus nec ſe exerunt, niſi quibuſdam ſignis. De utriſque videbimus. Cauſam belli manifeſtam, tum in defenſione, tum in invaſione non male collocaverimus. Quæcunque illa ſit, mirabilis ejus ad obtinendam victoriam ἐνέργεια *eſt.*

Frangit, & attollit vires in milite cauſa;
Quæ niſi juſta ſubeſt, excutit arma pudor.

Propert. 4. *eleg.* 6.

Defenſionis cauſa bellum recte ſuſcipitur, ſive peregrina quædam gens populo Romano vim & injuriam intulerit. *c. juſtum c. Dominus* 23. *q.* 2. Illud eſt non modo juſtum, ſed etiam neceſſarium bellum, cum vi vis illata defenditur. Cic. *pro Mil.* Defenſio autem illa vel noſtra vel aliorum cauſa comparata eſt. Noſtra cauſa, cum libertatem, patriam, parenteſque armis tegimus. Saluſt. *in Catil.* itemque juriſdictionem noſtram contra rebelles defendimus. Bocer. *lib.* 1. *de bello. c.* 6. *num.* 16. quod factum anno 1522. quo contra ruſticos *ἀνασταςοῦντας* ſeu ſeditioſos juſta arma ſumpta ſunt. Goclen. *q. Eth.* 104. Aliorum cauſa, vel injuria oppreſſorum, vel ſocietatis vinculo nobis devinctorum arma capimus. Oppreſſos defendere tenemur juſſu naturæ: quæ cognitionem quandam inter homines conſtituit. *l.* 3. *ff. de juſt. & jure.* Qui non defendit, nec obſiſtit, ſi poteſt, injuriæ,

tam

tam eſt in vitio, quam ſi parentes, aut patriam, aut ſocios deſerat. Cic. 1. *Off.* Quin imo fortitudo, quæ per bella tuetur à barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus ſocios, plena juſtitia eſt. Ambroſ. *de offic.* Socios ut juvemus, ipſa fides & teligio pactorum jubet. Injuriam paſſos (ait Ariſt. Rhet. ad Alex.) oportet pro ſeipſis arma capere, ſive pro cognatis & beneficis, itemque ſociis injuria affectis auxiliari. De diviſione & numero Sociorum pop. Rom. vid. Lipſium. *lib.* 2. *de Mil. Rom. cap.* 7.

Invaſio etiam licita eſt & juſta, veluti ſi quis res noſtras rapuerit, clarigatione facta invadere ditiones raptoris permiſſum eſt. Atque hic duplicia rerum tecuperandarum remedia ſunt, utraque jure gentium comprobata. Clarigatione res raptæ clare repetuntur: niſi reſtitutio fiat, confugiendum eſt & ad arma: iis nempe, quibus nulla niſi in armis ſpes relinquitur, Livius *lib.* 9. Quod ſi judicio quiſpiam ſe ſiſtit, arma ſiſtenda ſunt, graviter cenſente Archidiacono, apud Thucyd. *lib.* 1. In eum, qui jure agere & ſatisfacere paratus eſt, nefas bellum ſumere. tanquam in injurium.

Interdum etiam, qui paſſi ſunt injuriam, non equidem è veſtigio ad ultionem ſe parant: ſed interim, ut religione impellantur, votum concipiunt: Id veteribus plerunque ad ſubmiſſionem barbæ & capillorum directum. Tacit. *de Mor. Germ. Aliis*, inquit, *Germanorum populis uſurpatum rara & privata cujuſque audientia, apud Cattos in conſenſum vertit crinem barbamque ſubmittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum.* De geſtis Longobardorum Paulus Diaconus. refert. *lib.* 3. *c.* 3. Sex millia Saxonum, quæ bello ſuperfuerant, devoverunt ſe neque barbam, neque capillos raſuros, niſi ſe de Suevis hoſtibus ulciſcerentur. Quod illud ipſum Romani uſurparunt interdum, ut Iulius Cæſar, de quo Sueton. *c.* 67. Diligebat quoque milites, uſque adeo, ut audita

dita clade Tilutiana, barbam capillumque ſubmiſerit, nec ante demſerit, quam vindicaſſet. Argivi etiam cum pugnaſſent cum Lacedæmoniis de agro Tyræo, & victi eſſent, votum fecerunt, ſe imposterum intonſos & calvos manſuros, nec prius comam alituros, quam Tyræos recuperaſſent. Herodotus *lib.* 1. Atque interim dum eo habitu uterentur, lugentibus ſimiles videbantur. Luctus enim indicium fuiſſe abſciſſionem comæ, diſcimus ex Curt. *lib. ult.* & Suet. qui de interitu Germanici ſcribit, barbaros quoſdam regulos barbam poſuiſſe, & uxorum capita raſiſſe. Sed nunc à manifeſtis ad occultas bellorum cauſas deſcendamus.

CAPUT VI.

De occultis bellorum cauſis.

OCcultæ bellorum cauſæ ſunt Ambitio & Avaritia. Ambitio quidem una & vetus cauſa bellandi eſt. Sal. *in frag.* & gliſcit plerumque in magnis animis ingeniiſque. Cic. 1. *Off.* Etenim illi libidinem dominandi cauſam belli habent, & maximam gloriam in maximo imperio putant. Saluſt. *in Catil.* Agebat infelicem Alexandrum furor aliena devaſtandi, & ad ignota mittebat. Non contentus tot civitatum ſtrage, quas aut vicerat Philippus, aut emerat, & alias alio loco projicit, & toto orbe arma circumfert: nec ſubſtitit unquam laſſa crudelitas, immanium ferarum modo, quæ plus quam exigit fames mordent, &c. Sen. *epiſt.* 94. Hanc illi ambitionem exprobrant Scythæ: Si Dii, inquiunt, habltum corporis tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet: Altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, &c. Curt. *lib.* 7. O infelices illos, qui jus dominandi trans maria cupiunt mittere! Senec. *epiſt.* 113. Alloquor te, Pompeie, anſuaſit tibi virrus an ratio, domeſtica externaque inire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

inire bella? Non equidem diffiteri potes, te inſanum amore magnitudinis falſæ, modo in Hiſpaniam & Sertoriana arma, modo ad cogendos piratas, ac maria pacanda iviſſe: Quid te in Africam, quid in Septentrionem, quid in Mithridatem & Armeniam, & omnes Aſiæ angulos traxit? Infinita ſcil. cupido creſcendi, cum tibi uni parum magnus videreris. At Tu C. Cæſar, dic, quid in tua fata, pariter ac publica te immiſerit? gloria & ambitio, & nullus ſupra cæteros eminendi modus. Sen. *ep.94.* Pulchrum tibi videbatur Romæ potius eſſe primum, quam in municipio ſecundum.

Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis
Lorica, & fracta de caſside buccula pendens,
Humanis majora bonis. Iuv. *Sat.* 10.

Tibi viſa ſemper ſunt. Tu vero C. Mari, an ſolius virtutis inſtinctu tot appetiiſti pericula, cum Teutones Cimbroſque concideres, cum Iugurtham per Africæ deſerta ſequereris? Tu exercitum, te ducebat ambitio. Tu Pericles, dic quæ te cauſa moverit, ut funeſtiſſimum illud Peloponneſiacum bellum ſuſciperes, an non tua ambitio, pertinacia & præcellendi cupiditas? Vera hæc, niſi fallor, cauſa fuit: Interim, ut fieri ſolet, prætextus erant, Megarenſium proſcriptio: excluſio à portubus & Potideæ obſidio. Thucyd. *lib.* 1. Tu denique M. Antoni, cum arma in Octavium induiſti? en præliatum tibi Octavium furens inexplicabile contra adoptionem acerrimi juvenis ſuſcepiſti bellum! Florus *lib.*4. *c.*4. Et quis alloquatur omnes? Stant longo ordine, qui cum Polynice apud Senec. dicere non verentur, ſe pro regno velle patriam, penates, conjugem flammis dare. Abſalonem contra patrem movit iſte furor. Tullia, ut marito Tarquinio Superbo aditum ad regnum conciliaret, parricidio redemit. Livius. Mithridates cum ipſo patre bellum de dominatione gerit. Val. Max. *lib.* 9.*c.*11. Itemque Sariaſter, qui adverſus patrem Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis conſen-
ſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſit, ut omnes dexteris manibus ſanguinem mitterent, atque eum invicem ſorberent. Valer. *ibid.* Eſt & in horum numero Heinricus V. Imp. qui adverſus patrem nefaria arma movit. Quid multis? non me fallit conjectura, plures futuros, qui ſalutem ſuam negligerent, ſi regni adipiſcendi ſpes affulgeret. Agrippinam imitantur, cui conſulenti ſuper Nerone reſponderunt Chaldæi, fore, ut imperaret, matremque occideret: atque illa, occidat, inquit, dum imperet. Tacit. 14. *an. c.* 1. *in fin.*

Altera belli cauſa eſt, profunda cupido Imperii & Divitiarum. Saluſtius *in frag.* & amplificandi imperii. Ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effœminat, ſemper infinita & inſtabilis eſt, neque copia neque inopia minuitur. Sal. *in Catil.* Acerrima in eos arma movet, quibus victis ſpolia maxima ſunt. Sal. *in frag.* Eo fine Semiramis arma movit in Staurobarien Indorum regem. Sennacheribus Aſſyrius in Ezechiam R. Iudæ: Craſſus in Parthos: Carus in Maſſagetas: Xerxes in Græcos: Annibal in Romanos, &c. Vnde eſt, quod majores bellorum ſtrepitus in regionibus auro fœcundis perſonent, maximumque illis diſcrimen ſit, penes quos aurum & opes præcipuæ bellorum cauſæ. Tac. 4. *hiſt.* Hiſpaniam vide, an non ideo à Romanis, à Saracenis petita, quod fluvii illius plerique divites auro, quod in paludibus vehunt? Iuſtin. *lib.* 44. Gallæciam ſpecta, auro ditiſſimam, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas excindant Iuſtin. *lib.* 44. at quæ ſtrages, quæ cædes in ea? Quæ res Hiſpanos in Indos commovit? quæ Turcas in Hungariam? an aliud quicquam de iis poteſt, quam quod de Macedonibus Darius apud Curt. *lib.* 5. *in pr.* dicit: Occupet Gazam avidiſſima gens, & ex longa fame ſatiet ſe auro, mox futura præda ſibiipſi, &c. Mirabitur forte Hiſpanus iſthæc de gente ſua dici: at mirari deſinet, ſi quid cum Attabalypa geſtum, in

memoriam ſibi revocaverit. Sed his miſſis ad apparatum bellicum tranſeo.

CAPVT V.

De Subditis ad tractationem armorum adſuefaciendis.

Apparatus bellicus conſiſtit vel in ſubditis ad tractationem armorum exercendis: vel in cura inſtrumentorum, qualia ſunt pecunia, commeatus, arma ductilia, machinæ bellicæ: vel denique in jure clarigationum. De ſingulis videbimus.

Subditi ad tractationem armorum adſuefaciendi ſunt: Nihil enim neque firmius, neque felicius, neque laudabilius eſt Repub. in qua abundant milites eruditi. Veget. *lib.*1.*c.*14. Exercitatio illa dimicandi nutrit audaciam. Veget. *l.*1,*de re mil.c.*1. nemo facere metuit, quod ſe bene didiciſſe confidit. Idem. Et quantum exercitia illa laborioſa conducant, ex illo Hippocratis *lib.*2.*de diæta* intelligimus: Deſidia humectat, & imbecillum corpus fluidumque reddit: labor ſiccat, & robuſtum ſtrictumque corpus facit. In iſto bellorum certamine exercitata paucitas ad victoriam promptior eſt, quam rudis & indocta multitudo, expoſita ſemper ad cædem. Veget.*lib.*1.*c.*1. *in fin.* Miles in media pace decurrit ſine ullo hoſte, vallum jacit, & ſupervacuo labore laſſatur, ut ſufficere neceſſario poſſit. Senec. *ep.*18. Eo conſilio Romani antiquitus etiam pacis tempore habebant armatas militias. *l.*5.§.1.*ff. de re mil.* in quibus ſubditi quotidiana armorum tractatione ad bella ſe præparabant: armabantur & alebantur à Rep. *l.* 1. 5. *C. de re mil.*12.*C.*36. ut Remp. ab omni bellorum neceſſitate defenderent. *l.*31. *in fin. C. de loc. & conduct.* Ejuſmodi armatas militias quidam S. Rom. Imp. Principes magna cum laude fovent: Vnde ſubditos peritia armorum pollere neceſſe eſt

Præterea

Præterea vilius conſtat armis erudire ſuos, quam alienos mercede conducere. *Veg. libro* 1.28.

Quod ſi princeps ſibi metuit, conſurgere poſſe ſubditos adverſum ſe, non ita multos ad iſta exercitia adhibeat: iiſque expeditis arma in publicum armamentarium deponi jubeat: Deinde præfectum iis conſtituat, qui certis temporibus iſta progymnaſmata reaſſumat.

Generatim vero illud ad exercitationem ſubditorum pertinet, ut adſuefiant labori, vigiliis, frigori & fami, &c. exemplo Romanorum, qui ſuos ſtrictiſſime ad armorum tractationem tempore pacis adegerunt. Ita enim de iis Ioſephus *lib.* 3. *excid. Quod ſi quis alium Romanorum ordinem in militia inſpexerit, videbit hoc grande Imperium eos habere virtutis meritum, non fortunæ beneficium. Non enim initium illis armorum, ipſum bellum eſt, nec ſolum cum uſus aut neceſſitas eſt, manus movent, in pace feriati, ſed tanquam congeniti armis, nunquam pauſam exercitii faciunt, nec exſpectant occaſiones. Meditationes autem illis ſive exercitia nihil à vero uſu fortitudinis & audaciæ abeunt, ſed quiſque quotidie miles omni alacritate tanquam à bello exercetur. Quo fit, ut facillime, & pene ſine laboris ſenſu pugnas tollerent. Neque enim vel confuſio eos à conſueto ordine amovet & diſſipat, vel metus reddit attonitos, vel labor fatigatos. Sequitur vero victoria ſemper eos, cum in hos pugnent, qui non pariter confirmati. Nec ſane erraverit, qui dixerit, exercitia eorum pugnas ſine ſanguine, pugnas exercitia cum ſanguine eſſe, &c.*

Pedites diſcant arma tractare, atque adeo vel punctim vel cæſim iis uti, & vel uim conferendo, vel declinando & excipiendo: Militarem greſſum & inceſſum, curſumque celeriorem & tardiorem, & in eo bajulare pondus addiſcant. Veget. *libro* 1. *de re mil.* 19. Præterea etiam

natare diſcant, more Germanorum veterum, qui etiam armati flumina tranare ſoliti ſunt. Dion.*lib.* 60. Non enim ſemper flumina pontibus tranſeuntur, ſed & cedens & inſequens natare cogitur frequenter exercitus. Veget.1. *de re mil.c.*10.

Ad hæc caſtra conſtituere & munire diligenter ſtudeant: nam recte munitis caſtris, ita intra vallum ſecuri milites dies noctesque peragunt, etiamſi hoſtis obſideat, quaſi muratam civitatem videantur ſecum ubique portare. Veget. 1. *milit.* 16. Diſcant commodum tractare machinas bellicas, & in acie ordines & intervalla cuſtodire, diſpoſitoſque ordines ſervare, nec ultra quam decet conglobare vel laxare agmen. Norint tractare ſcutum & obliquis ictibus venientia tela deflectere. Veget. 1.*c.*4. eaque omnia, quæcunque evenire in acie atque præliis poſſunt, in campeſtri meditatione prænoſcant. Id.

Equites exercitia ſua habeant, celeriter ex utroque latere equum aſcendere & deſilire, cujus rei gratia olim Equi lignei, hyeme ſub tecto, æſtate ponebantur in campo: Super hoc juniores primo inermes, dum conſuetudine proficerent, deinde armati cogebantur aſcendere. Tantaque cura erat, ut non ſolum à dextris, ſed etiam à ſiniſtris partibus & inſilire & deſilire condiſcerent, evaginatos etiam gladios vel contos tenentes. Veget. *lib.* 1. *Mil.c.* 18. Deinde in concitatiſſimo equorum curſu vel haſtam vel ſclopetum gubernare diſcant. Dillichius. *part.* 1. *lib.*1.*rei mil.* atque inter armorum ſtrepitus & bombardarum tonitrua poſſe frenare equum, ne diſſipetur agmen. Toloſ. 11.*cap.* 3. Lipſ. *lib.* 3. *de mil. Rom. dial.*7. *&c.* Alia exercitia periti ducis ſolertia ſuggeret.

CA-

CAPVT VI.

De Pecunia bellorum nervo præcipuo.

QVemadmodum negant Medici, ſine nervis homines ambulare poſſe: Petron. *Satyr.* Ita politici ſine re monetaria bellum. Et bellum eſt non in armis maxime, ſed in expenſis & ſumptibus, per quos efficacia arma & utilia fiunt. Thucyd. *lib.* 1. Militares expenſæ & hoſtium incurſiones multa egent diligentia, & non poſſunt citra pecunias hæc agi. Imperator Iuſtin. *in Novell.* 8. *cap.* 10. §. 2. Ob nummorum defectum ſæpius arma de manibus excutiuntur, aut frigide tractantur. Bocer. *l.* 1. *c.* 15. *n.* 6. Solus quod ſciam Machiavellus. *lib.* 2. *diſcurſ. de Rep. c.* 10. hoc vocat in dubium. Sed diſtinctio facienda eſt, inter cauſam belli principalem, quæ in virtute eſt poſita, & inſtrumentalem, quæ nulla alia eſt quam pecunia. Iunius *part.* 2. *pol. qq. q.* 73. Petr. Gregor. Toloſan. *libro* 11. *c.* 2.

Romæ temporibus Auguſti, ut perpetuo ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos milites proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare inſtitutum eſt. Sueton. *in Aug. cap.* 49. *Tac.* 1. *an. Centeſimam,* inquit, *rerum venalium poſt bella civilia inſtitutam, deprecante populo edixit Tiberius, militare ærarium eo ſubſidio niti.* Noverat enim, principi, antequam inchoatur bellum, de copiis expenſiſque ſolicitum debere eſſe tractatum. Veget. *lib.* 3. *c.* 3.

CAPVT VII.

De Commeatu.

NE penuria potius quam pugna conſumat exercitum, providendum ſedulo eſt de annona & re frumentaria in Expeditionibus. Hoc unum & maximum ſit conſilium, ut tibi ſufficiat victus, hoſtes frangat inopia. Veget. 3. *Mil.* 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Deinde reliquis caſibus poteſt in tempore ſubveniri, at pabulatio & annona in neceſſitate remedium non habent, niſi ante condantur.

Accedit, quod diſciplinam non poteſt ſervare jejunus exercitus. Caſſiodor. 4. *Var.* 13. neque miles timet, niſi veſtitus, armatus, calceatus, & ſatur, & habens aliquid in Zonula, Lamprid. *in Alex.* Et ſine ferro vincitur, qui frumentum neceſſariaque non præparat. Veget. 3. *Mil.* 26. Quod expertus eſt Cambyſes: qui decimum quemque militem ſorriri necarique in cibum juſſit. Senec. 3. *de ira.* Herod. *lib.* 3. Idem de Vſipiis refert Tacit. *in Agric.* qui eo ad extremum inopiæ venere, ut infirmiſſimis ſuorum mox ſorte ductis veſcerentur. Idem experti ſunt Samaritani à Syrię rege obſeſſi 4. Reg. 6. Athenienſes obſidione cincti a Demetrio Poliercete: Hieroſolymitani à Tito Imp. & plures alii, de quibus infra *c.* 21. Cæterum de commeatu & ejus ſupputatione vide Ranzov. *lib.* 1. *Com. bell. c.* 9. P. Greg. *lib.* 11. *c.* 3. Dillich. *pag.* 2. *lib.* 2.

CAPVT VIII.

De armis ductilibus.

REm militarem armis conſtare & viris, eleganter docet Vegetius 2. *Mil.* 1. Arma autem in genere dicuntur omnia, quibus noceri poteſt. *l.* 3. *§. armis. ff. de vi & vi arm. l. armorum l. ſi calvum, &c. §. verum ff. de V S. §. armorum Inſt. de Interd. l armatos ff. ad l. Iul. de vi pub.* Suntque vel ductilia, ſive portatilia, vel vectilia. Ductilia minora ſunt arma, veluti gladius, machæra, rhomphæa, enſis falcatus, acinaces, haſta, bipennis, jacula, ſagittæ, ſclopeta minora, ſcuta, quæ omnia milites habent quaſi ſua membra. Sil. *lib.* 40.

Ac ne nocte quidem clypeive, enſeſve repoſti,
Non pharetra, aut jacula, & pro membris arma fuere.

Gladius qui fuerit Romanis, deſcribitur à Polybio:

bio: *Vna cum ſcuto*, inquit, *gladium imperant, quem fert ad dextrum femur: Appellant Hiſpanienſem, habetque mucronem eximium, & ictum utrinque vehementem, quoniam lamina ejus firma eſt & ſtabilis.* Vid. Lipſ. *lib.* 3. *de Mil.Rom. Dial.* 3. Machæra à Græco verbo μάχομαι deſcendit: ea voce Iuvenalem. *Sat.* 7. Apuleium *lib.* 7. *de Aſ. aur.* & Plautum eſſe uſum reperio. Rhomphæa gladius eſt longior. Scurum, cui nomen παρὰ τὸ σκύτος, id eſt, à loro, è quo factum, differt à clypeo, quod rotundus & in orbem juſtum relatus fuerit clypeus: ſcutum in longum exierit. Lipſ. *d.l.*3.*c.*2. Huc pertinent Galeæ & Loricæ. Galeam antiqui ex ære factam, criſtis terribilem, ut loquitur Virg. 8. *Æn.* habuerunt: eamque Annibali tribuit Silius *lib.* 2.

--- vibrant cui vertice coni
Albentis niveæ tremulo nutamine pennæ.

Et Claudianus Honorio:

Quod picturatas galeæ Iunonia criſtas
Ornat avis.

Cares hujus rei auctores fuiſſe dicit Strabo *libro* 14. & Herodot. *in Clio* Pulchra ea ſpecies viſa eſt, hoſtique formidoloſa. Polyb. atque exinde deſcendunt tam varia familiarum inſignia. De Loricis vid. Lipſ. *Mil.* 6. Romani autem ad bellum undique muniti progredi ſoliti ſunt. Galea tegebant caput, lorica pectus, totumque clypeo corpus. Egeſipp. *libro* 3.*c.*24. Atque hoc modo dimicandi acriorem ſumebant audaciam, cum munito capite vel pectore non timerent vulnus. Veget. 1. *Mil.*15. *in fin.* Qua in re callidiores fuerunt Herulis, qui depugnabant nudi, rati per eum modum aptiores ſeſe & magis expeditos ad bellum fore Polyb. 3. *hiſtor.* Cicero *pro Cal.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT IX.

De Machinis bellicis vectilibus.

MAjora arma ſive vectilia ſunt tormenta ſeu machinæ fulminales grandiores. In his notetur Inventio, Vſus & Species. Inventionem Bombardarum collocant Chronologi in annum Chriſti 1380. ſub Imperium VVenceſlai. A. Bucholtz. Funccius. Poly. Virg. *lib. 2. de re. inventoribus cap.* 11. Sabellic. *lib. 9. Ennead. cap. 9.* P. Camer. 2. *med. hiſt. c.* 28. In inventorem tale eſt Epigramma:

Cum parat humano generi Chymiſta medelam.
Sulphura Mulciberis dum ſale miſta coquit,
Mulciber oſtendit mortalibus acre venenum,
Quo nullum letho corpora plura dedit.
Quæ latuere alios, Munſterus nomina ponit.
Bertholdumqve vocat nomine reque Nigrum.

Vſus harum machinarum hoc ſeculo notior eſt, quam ut multis deſcribi poſſit. Non collocanda tamen in iis certa ſpes victoriæ: Interdum quippe gladiis plus proficimus. Phil. Camer. 2. *med. hiſt. cap.* 29.

Species harum machinarum variæ ſunt, variiſque efferuntur nominibus. *Chartaunen, Nachtigal, Scharffentinle, Nothſchlangen, Falckenetlin, Feldſchlangen, Singerin, Morſer, Scharffmetzen, Baſiliſcus, Petarden, &c.* De his & aliis vide Lipſ. *in libris* Polioreticon. Vegetium *lib. 4. de re mil. cap.* 13. 14. 15. Dillich. *part. 2. de re mil. lib. 2.* Speckle *lib. 3. Architectura cap. 5.*

CAPUT X.

De Clarigationibus.

CLarigatio eſt legitima belli denunciatio ſive indictio: In ea obſervo Neceſſitatem, Ritus & Inſtrumenta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Neceſſaria omnino eſt belli denunciatio. Bocer. *lib.*1. *cap.*7. *num.* 3. Eſtque illa quodammodo belli initium, Id. *num.*7. & monet ante Indictionem, non aperto Marti, non inſidiis locum dari.

Ritus clarigationum varios legimus. Carthaginenſes cum bello petere vellent Romanos, haſtam miſerunt Romam. Cælius *lib.* 21. *lect. ant. cap.*16. Idipſum obſervarunt Romani, cum bellum indicerent Latinis, Fecialis haſtam ferratam aut ſanguineam præuſtam ad fines hoſtium ferre, & non minus tribus puberibus præſentibus dicere ſolebat: Quod populi priſcorum Latinorum, hominesve priſci Latini adverſus populum Romanum Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod populus Romanus Quiritium bellum cum priſcis Latinis juſſit eſſe, Senatuſque populi Romani Quiritium cenſuit, conſenſit, conſcivit, ut bellum cum priſcis Latinis fieret: ob eam rem ego populuſque Romanus populis priſcorum Latinorum hominibuſque priſcis Latinis bellum indico facioque. Id ubi dixiſſet, haſtam in fines eorum emittebat. Livius *lib.*1. Halic. *lib.* 2. Plut. *probl.* 62. Feneſtel. *cap.* 9. *de ſacerdotiis.* Cicer. 1. *Off.* A Marcell. *lib.* 19. Gail. *lib.* 16. *cap.*4. Alex. ab Alex. *lib.* 5. *c.* 3. Bocer. *de jur. bell. lib.*1. *c.*3.

Inſtrumenta clarigationis ſunt, tum fecialis tum literæ. Fecialis, qui & pater patratus dicitur, hodie *Herold*, eſt præco, quem princeps mittit ad bellum hoſti denunciandum, atque is jure legatorum fruitur, & violari nequit. De fecialibus conſultis ab Cos Sulpitio, utrum bellum, quod indiceretur regi Philippo, ipſi nunciari juberent. vide Liv. *li.* 1. *dec.* 4.

Literæ clarigationis, *Feind vnd Abſagbrieff*, eadem de cauſa per puerum mitti ſolent. Quæ requiſita illarum ſint, patet ex iis, quas proteſtantes miſerunt ad Carolum Cæſarem anno 1546. Sleid. *lib.* 17. Itemque Ferdinandus rex Romanorum, & Mauritius Elector Saxoniæ, anno 1553. ad Albertum Marchionem Brandeburgicum. Sleid. *lib.* 25.

CAPUT XI.

De Ducibus.

VEriſſimum eſt illud Curtii *lib.* 10. Militarem ſine Duce turbam eſſe corpus ſine Spiritu: & illud Demadis, qui defuncto Alexandro M. exercitum Macedonum Cyclopi excæcato adæquabat. Plut. *in Galba*: & illud Taciti *de mor. Germ.* Plus eſſe in Duce, quam in toto exercitu. Ipſius enim Ducis adſpectu milites adverſum fortuita refoveri ſolent. Tac.

Ducum vero duo ſunt genera. Vnum, qui ſummæ rei imperant, ſuiſque auſpiciis & ductu rem gerunt: Alterum, qui ab his conſtituti ſunt. Lipſ. 5.*pol.*15.

Ex poſteriore Ducum genere deprehendimus, plurimis ideo belli provinciam demandatam eſſe, ut objicerentur periculis, & ita ſub ſpecie honoris ii, qui alia via è medio tolli non poterant, occumberent in prælio: Eo conſilio Saul rex Iſraelis Davidem belli præfecit negotiis. Ioſeph. 6. *antiq. c.* 11. Halic. *l.*7. de Ariſtodemo à Cumanis hoc modo tractato: *Proceres,* inquit, *Optimatium Ariſtodemo infenſi, & timentes, ne ille in aliquam calamitatem conjiceret Remp. videbantur ſibi egregiam occaſionem nacti tollendi hominis ſub prætextu honeſtiſſimo,* &c. De Iaſone Iuſtinus *lib.*42. & Val. Flac. *lib.* 1. *Argonaut.* De Perdicca Iuſtinus *lib.*12. De Amalaſuntha Procopius. *lib. de bell. Goth.* De Metello Livius *lib.* 22. De Pompeio Dion *lib.* 36. De Cypſelo Poliænus *lib.* 5. De Marco Catone Vellejus Paterculus. *lib.* 5. & Plut. *in Cato. M.* De Sejano Suetonius *in Tib. c.* 65. De Theodoro Stypiota Nicetas. *lib.* 1. *Manuel.* Sed his miſſis virtutes bonorum Ducum paucis complectar.

I. Ante omnia favorem militum probe ſibi concilient. Eo enim pacto & tutiores ſunt ipſi; & milites

milites ad obediendum habentur promtiores. Sic vulgo favorabilis Germanicus, ut plurimi tradunt, quoties aliquo adveniret, vel ſicunde diſcederet, præ turba occurrentium proſequentiumve, nonnunquam eum vitæ diſcrimen adiiſſe. Suet. *in Calig. c.*4. Militum autem iſte favor, ut largitione & ambitu male acquiritur, ita per bonas artes haud ſpernendus. Tacitus 1. *hiſt.c.* 6. Potiſſimum vero exercitatione corporis inter ipſos, & laboribus ſtrenue obeundis acquiritur. Alexander Tyrum oppugnans, cum amplam foſſam mœnibus Tyriorum adjectam ſuperare cuperet, primus ipſe corbem arena refertum apportavit. Macedones cum Regem ſuis manibus opus facere viderent, confeſtim abjectis chlamydibus celeriter loca æquarunt. Poliæn. *libro* 4. *Strat.* Antoninus Baſſianus Imperator nullum non militiæ munus promte obire, & ſive quid fodiendum foret, primus fodere, ſive pons flumini imponendus, aut extruendus agger, ſive quod opus manuum faciendum, aut labor ſubeundus, primus omnium occupare conſueverat. Herodot. *lib.* 4. M. Porcius Cato Coſ. parſimonia, vigiliis & labore cum ultimis militum certavit. Livius *decad.* 4. *lib.*4. De Cajo Cæſ. Tacit. *lib.*1. *an. Militari*, inquit, *vocabulo Caligulam appellitant, quia plerunque ad concilianda ſtudia vulgi eo tegmine pedum induebatur.* Vid. Lipſ. *d. loc. in notis num.* 142. De Valerio Duce Liv. *lib.* 8. *Non alius*, inquit, *militi familiarior Dux fuit, omnia inter infimos militum haud gravate munia obeundo: in ludo præterea militari, cum velocitatis viriumque inter ſe æquales certamina ineunt, comiter facilis vincire ac vinci, vultu eodem: nec quenquam aſpernari parem, qui ſe offerret: factis benignus pro re, dictis haud minus libertatis alienæ, quam ſuæ dignitatis memor: & quo nihil popularius eſt, quibus artibus petierat magiſtratus, iiſdem gerebat.* De Catone Lucanus. *lib.*9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Ipſe manu ſua pila gerens, præcedit anheli
Militis ante pedes: monſtrat tolerare labores,
Non jubet.

His accenſendus Parmenio, qui 70. natus annos, juvenis, Ducis, & ſæpe etiam gregarii militis munia explicuit, acer conſilio, manu ſtrenuus, charus, principibus, vulgo militum acceptior. Multa ſine rege (Alexandro) proſpere, rex ſine illo nihil magnæ rei geſſerat: Feliciſſimo regi, & omnia ad fortunæ ſuæ exigenti modum ſatisfecit. Curtius *lib.*7.

II. Sint in re militari probe exercitati, nullumque genus belli ſit, in quo illos non exercuerit fortuna. Cic. *pro L. Manil.* Sint ſecundarum ambiguarumque ſcientes, eoque interriti. Tacit. 1. *annal.* Corpus ſit patiens inediæ, algoris, vigiliæ: qualis Caligula, Maſiniſſa, Scipio. Item Metellus, qui in agmine in primis modo, modo in poſtremis, ſæpe in medio adeſſe, ne quiſquam ordine egrederetur, ſolebat. Saluſt. *in Iugurth.*

III. Cauti ſint & circumſpecti: nulloque loco, niſi quantum neceſſitas cogat, committant ſe fortunæ. Liv. *lib.*22. qualis Corbulo. qui, teſte Dione *lib.* 26. *q.* 709. non ſolum genere clarus & viribus corporis, ſed etiam prudentiſſimus erat: poteratque cum veteribus Romanis comparari: Vir magna fortitudine & juſtitia & fide, non modo in ſuos, ſed etiam in hoſtes.

IV. Alacritatem & lætitiam fronte præ ſe ferant.

--- Vultu ſemper celante timorem
Intrepidi,

Lucan. *lib.*1. *de Iul. Cæſ.* ſintque ſecundis temporibus dubiiſque erecti. Horat. 4, *Od.*9. quoniam neceſſe eſt ad fugam parati ſint, qui ducem ſuum ſentiunt deſperare. Veget. *lib.*3. *c.* 22. Hac de re egregia eſt monitio Gregoræ. *lib.*8. ut videlicet princeps (utar Virgilii verbis) ſpem vultu ſimulet, premat alto corde dolorem: *Si non tua*, inquit, *at aliorum*

cauſa,

cauſa, & linguam tuam & te totum ad hilariorem habitum conformato. Imitare ſolertes gubernatores. qui & adventantibus & jam urgentibus periculis triſtitiam diſsimulant: Nam cum ſciant ſpem ſalutis victorum omnium à ſuis pendere labris, eos in ſpem bonam erigunt & confirmant: quamvis ſæpe & mare fundo exæſtuet imo: & præruptus aquæ mons ſupra caput aſtet, & imber violentus è nubibus erumpat, & diſcrimen ante oculos verſetur. Calluerunt hanc artem ſummi quique in re bellica Duces. De Papyr. Livius. *l.* 10. *Illud*, inquit, *memoriæ traditur, non ferme alium Ducem lætiorem in acie viſum, ſeu ſuopte ingenio, ſeu fiducia bene gerendæ rei.* Archeſilaus conſueſecerat ſe, ut quoties in metu eſſet, hilaritatem præ ſe ferret, rebus contra ſecuudis humilis eſſet. Xenoph. Et Alexandri vultus interritus certam ſpem victoriæ militibus promiſit. Curt. *lib.*4. Eadem virtute præditum fuiſſe refert Vercingetorigem Cæſar *lib.*7. *bell. Gall.* Herodem Ioſephus, Scipionem Liv. *lib.* Tiberium Tacit, 2.*annal.*

V. Ne felicitate nimia patiantur ſe mergi in voluptates. Curt. *lib.* 10. Raram enim facit mixturam cum moderatione recens proſperitas. Quod innuere viſus eſt Aſdrubal in ſenatu Rom. ut ſcripſit. Liv. *l.* 30. *Ex inſolentia*, inquit, *quibus nova bona fortuna ſit, impotentes lætitiæ inſanire, populo Romano uſitata ac prope jam obſoleta ex victoria gaudia eſſe.* Turpe eſt, virum bellicoſum, quem non vincunt arma, ſubigi voluptatibus. Vt adamas non molleſcit, niſi illinitus hircino ſanguine: ſic illi non prius virilem animum exuunt, quam deliniti fuerint voluptatum fomentis. De Alexandro vide differentem Curt.*li.*9. De Hannibale, Antiocho & Ptolomæo Phyſcone. Val. Max. *lib.*9. *c.* 1. & Senec.*ep.*51.

VI. Ne ſe patiantur corrumpi largitionibus: Occæcant homines munera, & à recto virtutis tramite abducunt. Deprehendimus hoc in Pauſania quem Xerxiana munera rapuerunt in tranſverſum:

videmuſque Aratum Achæorum Ducem nonnihil deflexiſſe, quod à Ptolomæo Philopatore R. Ægypti decem talenta dono accepiſſet. Plut. *in Arato.*

VII. Felicitate ſint præditi. Ea ſane comes fere conſilii & rationis eſt, ſed tamen paulo benignius quibuſdam attributa à Deo. Alexander cum plurimum virtuti debuerit, plus debuit fortunæ, quam ſolus omnium mortalium in poteſtate habuit. Quoties illum à morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? vitæ quoque finem eundem ille, quem gloriæ ſtatuit. Curt. *lib.*10.*c.*5.

Illi ipſi tamen, quibus ad votum omnia fluunt, bene ferre magnam diſcant fortunam. Horat. 3. *Od.*27. *in fin.* Imponant felicitati ſuæ frænos, faciliuſque illam regent; Scythæ ad Alexandrum apud Curt. *lib.*7.*&c.*

CAPVT XII.

De conſcribendis militibus.

IN conſcribendis Militibus tria obſervanda veniunt. 1. Modus conſcriptionis, 2. Vnde conſcribendus ſit miles. 3, Qualis ſit conſuetudo.

I. Modus conſcribendi militem ſit vel deliberato, vel ex improviſo. Quum deliberato leguntur milites conquiſitione emittuntur, quorum non leve eſt officium. Veget. *lib.* 1. *c.*7. Hi publico ſigno dato, ad expeditionem milites alliciunt: allecti nomina ſua profitentur, & partem ſtipendii capiunt. Ex improviſo facienda eſt militum electio, ſicubi hoſtis impetum in urbem fecit, incautis civibus oppreſſis: Vel per pulſum campanæ, vel per ſonitum fulminalis machinæ, vel per vexillum expanſum.

II. Miles unde legendus ſit: Hic velim ſequentes conſiderari regulas.

1. Fortior miles è confragoſo venit: Segnior eſt urbanus & verna. Sen. *in ep.*

2. Non-

2. Nonnunquam ex plebe ruſtica ſunt etiam milites non comtemnendi: nam inde viri fortiſſimi, & milites ſtrenuiſſimi gignuntur. Cato *de re ruſt. c.* 1 Nutritur illa, ſub divo, & in laborc ſolis patiens, umbræ negligens, balnearum neſcia, delitiarum ignara, ſimplicis animi, parvo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris: cui geſtare ferrum, foſſam ducere, onus ferre, conſuetudo de rure eſt. Veget. *lib,* 1. *c.* 3. His nec labor inſolitus, nec locus ullus aſper arduus erit, non armatus hoſtis formidoloſus. Sal. *in Catil.*

3. Septentrionales populi, remoti à ſolis ardoribus, inconſultiores quidem, ſed tamen largo ſanguine redundantes, ſunt ad bella promptiſſimi. Veget. *l.* 1. *c.* 2. Atque illi ipſi terræ ſuæ ſolo & cœlo acrius animantur: Tacit. *de mor. Germ.*

4. Dulciarii, omneſque qui aliquid tractaſſe videnrur ad gynecea pertinens non admittendi. Veget. *lib.* 1. *c.* 7. Namque degenerat à robore ac virtute miles adſuetudine voluptatum. Tacit. 2. *hiſt.*

5. Opificum vulgus, & ſellularii, minime militiæ idoneum genus, Liv. *lib.* 8.

De qualitate militum hæc ſunt, ut ſpectetur ætas, corpus, animus, mores.

Ætas ſit juvenilis & vegeta. Sic juventus olim ſimul ac belli patiens erat, in caſtris per laborem uſu militiam diſcebat. Saluſt. *in Catil.* Melius enim eſt, ut exercitatus juvenis cauſetur ætatem nondum adveniſſe pugnandi, quam doleat præteriiſſe. Veget. *lib.* 1. *c.* 4. Ætatem autem in milite definiunt annis ſeptendecim. Ariſt. 8. *pol.* 4. Gell. *lib.* 10. *c.* 28. Petrus Crinitus. *lib.* 5. *de honeſta diſciplina c.* 9. Alex. ab Alex. *lib.* 1. *Gen. dier.* Menoch. *conſ.* 102. *num.* 31. *& ſeqq. lib.* 1.

Corpora Militum ſint ſalubria & ferentia laborum. Tacit. 5. *hiſt.* 2, non pinguia nimis, non ſtaturæ infirmæ. Grandes adſcivit Marius, qui ſenos pedes, vel certe quinos & denas uncias haberent.

Veget.

Veget. *lib.* 1. *cap.* 5. & Pyrrhus Frontin. 4. *Stratag.* 1. Sit autem adoleſcens Martio operi deputandus vigilantibus oculis, erecta cervice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modicus, exilior cruribus, ſuris & pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed nervorum duritia collectis. Veget. *lib.* 1. *cap.* 6. Olim qui manci aut debiles erant, inhabiles ad militiam judicabantur, & nominatim ii, quibus pollices aut digiti non eſſent. Vnde is, qui filium debilitavit, ut inhabilis militiæ ſit, deportatur. *l.* 3. *ff.* §. 12. *de re mil.* Lipſ. 1. *de mil. Rom. c.* 4.

Nec tantum corporibus milites, ſed & animis præſtantiſſimi legendi ſunt. *Ib. c.* 5.

--- quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus.

Lucan. *lib.* 1. Qui ad ſuſpicionem vulneris non palleſcunt: verum audaciter cruorem ſuum ſpectant: qui legum metuentiſſimi, iidem in hoſtes audaciſſimi, & pati quidvis minime verentur, qui male audire maxime verentur. Plut. *in Agid.*

Denique in legendo milite mores apprime ſpectandi ſunt, ne vel infames, vel ſervilis abjective ingenii homines eligantur. *l.* 4. §. *adulteri, ff. de re mil. l.* 2. §. *miles ff. de his, qui not. infam.* Servi quidem non admiſſi ſunt ad militiam. Ita enim Gratianus, Valentinianus & Theodoſius edicunt. *lib.* 7. *C. Theod. tit.* 13. *Inter optimas lectiſsimorum militum turmas neminem è numero ſervorum dandum eſſe decernimus, neve ex caupona ductum, vel ex fumoſarum miniſtris tabernarum, aut ex cocorum, aut piſtorum numero, vel etiam eo, quem obſequii deformitas militia ſecernit, nec tracta de ergaſtulis nomina.*

CAPUT XIII.

De Luſtratione.

LEcti milites convocari ſolent in certum locum, eumque amplum & patentem, quo explorantur mores & arma: ut utrum vere tanto operi apti ſint, poſſit cognoſci. Veget. *lib.1.c.8.* Inepti rejiciuntur, cæteri de novo inſcribuntur in peculiarem catalogum. Atque hic actus probatoria militum dicitur. Bocer. *lib.* 1. *de bello cap.9. num.* 3. à Cicerone *lib.* 15. *epiſt.* 4. Luſtratio, noſtris *die Muſterung*, fiebat olim à Tribunis. *Pol. lib.* 6. ex conſtitutione vero Zenoniana ſolus Princeps probandorum militum jus habuit. *l.*17. *C. de re milit. l.9.C.de diverſ. offic.* 12.*cap.*60. Hodie hunc actum expediunt militares Commiſſarii. Receptis datur approbationis aliquod ſymbolum, videlicet vel pecunia, vel aliquod armorum genus Olim cingebantur Zona appenſo enſe. *l.*25.*l.*38.*§.*1.*l. pen.ff.de teſt. mil.* tam equites, quam pedites. Bocer. *lib.* 1. *de jur. belli, cap.*11.*num* 5.qui ibid.*num.*9. ex priſco illo cingendorum militum ritu conſuetudinem fluxiſſe ſcribit, qua Imperator in equeſtrem ordinem recipiens aliquem, humeros ejus ſtricto gladio ferit: qua itidem hodie principes & equites miniſtris ſuis perfectam ætatem adeptis, Iura geſtandi gladium ſolenniter concedunt inflicto colapho, quo colophonem imponunt nugis & ineptiis primæ ætatis: & ſimul eum ex poteſtate ſua dimiſſum declarant. Bald. *in l.* 1.*§. miles, ff. de teſt. mil. &c.* Ad luſtrationem præterea pertinent, ut ſingulis annis, imo ſingulis pene menſibus, in decedentium locum juniorum turba ſuccedat: quod niſi fiet, quamvis copioſus exhaurietur exercitus. Veget. *lib.*3.*c.* 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XIV.

De Receptione & Auctoratione Militum.

Miles antequam recipiatur in numerum, juramento ſe adſtringit, ſe Ducis imperio morem geſturum, nec fugam captaturum, nec mortem detrectaturum. Veget. *lib.* 2. *cap.* 5. articuloſque militares, ut vocant, ſtrenue obſervaturum. Primum namque militiæ vinculum eſt religio, & ſignorum amor, & deſerendi nefas. Senec. *epiſt.* 69. Sacramentum hoc olim fiebat pollicibus elevatis, & ſtrictis gladiis cervicibus admotis. Liv. *lib.* 2. *&* 5. *dec.* 3. *& lib.* 7. *dec.* 1. Polyb. *in caſtram.* Nonius Marcell, *lib.* 21. Iurabant in Principis ſalutem. Arrian. *lib.* 1. *c.* 14. Deo præſtandum nobis jusjurandum eſt, quale militibus Cæſari: At illi mercede accepta jurant, rebus omnibus ſe præpoſituros ſalutem Cæſ. Ita milites Iuliani Imp. juſſi in ejus nomen jurare, ſe ſolenniter gladiis cervicibus ſuis admotis, ſub execrationibus diris, verbis jurare conceptis, omnes pro eo caſus, quoad vitam profuderint, ſi id neceſſitas exegerit, perlaturos. Amm. Marcell. *lib.* 21. Atque ideo Nero à milite quærit, cur oblitus ſacramenti, perditum ire voluerit. in cujus ſalutem juraverat. Tacit. 15. *annal.* Hoc ſacramento præſtito miles habebat auctoramentum, id eſt, militandi in militia legitimam facultatem. Gell. *lib.* 16. *cap.* 4. Solebant etiam pictis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti jurare. Veget. *lib.* 2. *cap.* 5. Gail. 1. *de P.P. cap.* 4. *num.* 23. Ea vero ſtigmata manibus impreſſa fuerunt, ut latitantes hoc modo cognoſci poſſent. Gail. 2. *obſ.* 118. *num.* 3. Horum Chryſoſtomus meminit Hom. 3. *in* 1. *ad Corinth.* Sicut militibus ſignaculum, ita fidelibus ſpiritus imponitur, & ſi ordinem deſerueris, notus omnibus fies. Eadem ſtigmata in manibus hydrophylacas geſtaſſe, ex *l.* 10. *C. de aquaductu* 11. *C.* 42. colligitur, itemque Fabricenſes.

ricenſes. *l.* 3. *C. de Fabric.* 11. *C.* 9.

Vltimum ſolenne deligendorum militum eſt relatio in numeros. *l.* 4. *l.* 38. §. 1. *l.* 42. *ff. de Teſtam. milit.* Sunt autem numeri militum certæ totius exercitus partes, certo militum numero conſtantes, ut ſunt legiones, contubernia, cohortes, turmæ, &c. quibus inſeruntur milites: neque diſcedere inde ſine ſuo periculo poſſunt. *l.* 45. *ff. ex quibus cauſ. major.*

CAPVT XV.

De Diſtinctione militum & Officiariorum in militia.

Diſtinguuntur milites varie, 1. In equites & pedites. 2. In gravis & levis armaturæ. 3. In primarios & gregarios. 4. In tyrones & veteranos. 5. In ordinarios & ſubſidiarios. Ordinarii ſunt. qui conducuntur à principe in omnem eventum belli: Suntque vel certis locis regni adſtricti, vel in ſuis domiciliis relicti. Illi dicuntur Stationarii, ſuntque vel Limitanei, qui limitibus regni tuendis diſpoſiti ſunt: vel præſidiarii, qui ad locum aliquem ſervandum collocantur, *die in der Beſatzung ligen*, vel prætoriani, quos princeps circa ſe habet, quales ſunt apud Turcas Ianizari: Ordinarii, qui in domiciliis ſuis relinquuntur, ſunt illi, qui actu nondum militant, armis tamen expediti ſunt ad poſtulationem principis. Subſidiarii milites dicuntur, qui ordinariis tempore neceſſitatis majoris adduntur: Suntque vel domeſtici, vel externi. Domeſtici colliguntur ex civibus: Externi vel ex confœderatis ſive ſociis, vel ex alienigenis. Sunt præterea externi milites, vel ſpontanei, qui ſponte adventant, vel auxiliarii, qui vocati, &c.

Equites præferendi ſunt ratione univerſi belli, & reſpectu loci plani & expediti. Verum in univerſum æſtimandi, plus penes peditem roboris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſſe videtur, Tacit. *de mor. Germ.* quin etiam major peditum numerus ſumptu & impenſa minore nutritur. Veget. *lib.* 2. *cap.* 1. Ex quo intelligitur magis neceſſarios Reipubl. pedites, qui poſſunt ubique prodeſſe. Id. *lib.* 2.*c.* 2. Sed nec in equitatu totius aleam belli collocatam habere oportet: alioquin idem accidet, quod Vladiſlao & Ludovico Hungariæ regibus. qui ſuum equitatum Turcarum numeroſiſſimo equitatui oppoſuerunt, ſeque ipſos in extremam perniciem conjecerunt.

Domeſticum autem potius militem, quam externum legi ſuaſerim. Major & ſanctior domeſticis fidei cura eſt: adeoque non fortitudinem magis quam fidem colunt. Curtius *lib.* 9. nempe conſenſu quodam protegendi amandique regem conſpiraſſe intelliguntur. Senec. 1. *de clem.* Patriam enim, pro cujus incolumitate pugnant ardentius defendunt. Dux igitur genitos ſibi milites præferat adſcitis. Curt. *lib.* 10. Quod ſi extranei omnino adſumendi ſunt, cavendum, ne corpus exteri faciant, ſed ſolummodo membrum. Duces ideo circumſpecti non ita externis credunt auxiliis, ut non plus ſui roboris, ſuarumque proprie virium in caſtris habeant. Liv. *lib.* 25.

Quid igitur, inquit, conſultumne eſt externos milites, auxiliarios adſciſcere? Sane non expedit: plerumque enim externo peſſundata milite regna. Auxiliares iſti conducti ex diverſis locis, nec diſciplina inter ſe, nec affectione conſentiunt. Fr. Patricius *libr.* 9. *de rep. tit.* 3. Sine pudore flagitii, ſine cura ducum abeunt, fugiunt. Tacit. 1. *ann.* non juberi, non regi amant, verum cuncta ex libidine agere. Tacit. 4. *hiſt.* imo vero omnia tanquam externa aut urbes hoſtium, urere, vaſtare, rapere conſueverunt, Tacit. 2. *hiſt.* populatores terræ, quam à populationibus vindicare debebant. Curtius. *li.* 3. Sæpe etiam qui extranei in auxilium vocantur ab incolis, inſidioſe tandem fiunt illorum domini. Daneus *in Aphor. pol.* Vide Grepor. Richterum

ax. pol.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ax. pol. 147. exemplis 32. hoc confirmantem. Nunc à miljtibus tranſeo ad eorum Officiarios.

Militum Officiarii ſunt vel reſpectu totius exercitus, vel reſpectu certæ ejus partis. Reſpectu totius exercitus Officiarii ſunt vel ſuperiores vel inferiores. Superiores ſunt: 1. Dux belli. 2. Illius Vicarius. 3. Supremus rei armamentariæ præfectus. 4. Supremus excubiarum præfectus. 5. Supremus Metator atque menſor. 6. Supremus Commiſſarius ſive conſiliarius. 7. Supremus ærarii Caſtrenſis Præfectus, ſive Quæſtor. 8. Supremus annonæ Præfectus 9. Supremus rerum capitalium Præfectus: Inferiores ſunt. Secretarius Ducis belli. ejuſque amanuenſes: & Fecialis. De ſingulis nonnulla ſubjiciam.

Dux Belli, *der Feldherr oder Feldobriſter*, in re militari probe ſit exercitatus, virtutibuſque quamplurimis, pietate, temperantia & juſtitia ornatus. Verum hoc loco de virtutibus Ducum diſſerere propoſiti mei non eſt: adumbravi quaſdam ſupra cap. 11. atque eo candidum lectorem remitto.

Vicarius Ducis belli ſive legatus, *der Generalobriſte Leutenant*, omnia juſſu & nomine Ducis peragit: quandoque etiam Magiſter Equitum *der Feldmarſchalck*, exequi ea ſolet, quæ hujus ſunt muneris.

Supremus rei armamentariæ Præfectus, *der obriſte Zeug oder Artillereymeiſter*, his artibus imbutus ſit, neceſſe eſt: Pyrobalia *der Fewrkunſt*, Metrica *Mes vnd Abreiſkunſt*, Baliſtaria *Buchſenmeiſteren*, Geometrica, Architectura, & Arithmetica: Verbis Scriptorum rei militaris utar, ut dilucidius res explicetur: *die Kunſt zu bawen, zu brechen, beſchieſſen, miniren, beſturmen, ſol jhm wol bekandt ſeyn, Item, wie anfanglich die Lauffgraben, nachmaln die Battereyen, vnd dann die Approſchen vnd Minen gemacht, vnd alſo dem Feinde ſeine Gewalt genommen werden. Auff Waſſerbawen vnd Schiffbrucken, damit ein Zeug fuglich vber die Paſſe moge*

gebracht

gebracht werden, ſoll er ſich wol verſtehen, &c. Vide Fronſpergium *libr.* 4. Suendium *in diſcurſu mil.* Dillichium *lib.* 1.

Supremus Excubiarum Præfectus, *der obriſte Wachtmeiſter*, excubias ordinat, & educit, reliquos inferiorum ordinum præfectos in ſevera diſciplina continet. Teſſeram militarem acceptam à magiſtro Equitum clam diſtribuit: excitato tumultu, exercitui indicat, quo locorum concertatio fieri debeat. Suend.

Supremus Metator atque Menſor, *der obriſte Quartiermeiſter*, Caſtra locat: qualitatem loci bene explorat, ne quid periculi extimeſcendum ſit: omnia denique juſſu Magiſtri Equitum expedire ſolet. Fronſp. *li.* 3.

Supremus Commiſſarius ſive Conſiliarius peculiarem ſuam, ut vocant, Capitulationem habet, ſecundum quam luſtratio & receptio militum ſtipendiorumque exſolutio fieri debeat: præterea nervos & ſubſidia belli, qua poteſt induſtria procurat: nempe munitiones, commeatus & pecuniam. Præterea Conſiliarii bellici ſunt vel ordinarii vel extraordinarii. Ordinarii ſunt Magiſter equitum, Magiſter rei armamentariæ, & Præfectus peditum: Extraordinarii delecti ex toto exercitu, nempe veterani, & qui ſingulari experientia pollent. Fronſp. *li.* 3. *a.*

Supremus Quæſtor, *der obriſte Pfennigmeiſter*, pecunias conquirit, conquiſitas aſſervat & diſponit. Fronſp. *lib.* 3.

Supremus annonæ Præfectus, *der obriſte Proviantmeiſter*, frumentariæ rei præeſt: curat, qua ratione commeatus adduci poſſit, & quam commode diſtribui. Suend. Fronſp. *lib.* 3. *b.* Dillich. *lib.* 1. *p.* 1.

Supremus rerum capitalium Præfectus, *der obriſte Feld-Profos* juſtitiæ eſt adminiſter, delinquentes coercendos ttadit Præfectis juſtitiæ inferioribus: ſecuritati itinerum proſpicit, & ne quid

quid in tranſitu rapiant milites. Fronſp. *libro* 3. Suend.

Secretarius Ducis belli, ipſo nomine quid officii ſui ſit admonetur, videlicet ut ſecreto habeat ſibi commiſſa, &c. vid. Fronſp.*d.libr.* 3.

Fecialis *der Herold*, ſi quid publice denunciandum eſt, fidem & diligentiam ſuam probet. Id. *d. loco*. Atque hi ſunt officiarii totius exercitus.

Reſpectu partis in exercitu, ejuſque vel majoris, vel minoris, Officiarii ſunt, qui ſequuntur. Ratione partis majoris, vel in regimine equitum, vel pedeſtri, vel rei armamentariæ.

In regimine equeſtri ſunt: Magiſter equitum, *der Feldmarſchalck*, qui cuſtos eſt diſciplinæ militaris. Vid. Dillich. *par.* 1. *lib.* 1. Suend. Fronſp. *lib.* 5. *pr.* Ejus Vicarius *Feld Leutenant*. Præfectus equitum, *Befelchshaber vber die Reutery*. Equeſtris metator, *der Reyſigen Quartiermeiſter*. Præfectus excubiarum: Prætor *der Reuterſchafft Profos*. De quibus omnibus vide Fronſp. *d. loco* Suend. *&c.*

In regimine peditum Officiarii ſunt: Magiſter peditum. *General Befelchshaber vbers Fuſvolck*. Vicarius illius: Tribuni peditum: Decuriones *die Rottmeiſter*. Iudex generalis peditum *der Regiment Schultheis*, ejuſque aſſeſſores: Præfectus vigilum: pedeſtris annonæ ſtructor, *Proviantmeiſter vbers Fuſvolck*, Metator pedeſtris: & Executor rerum capitalium *Profos*. Lixarum & Calonum Ductor *vber den verlohrnen Hauffen*, apparitor judicis: carceris cuſtos, lictores, qui capiunt condemnatos, & in carcerem conjiciunt. *Steckenknechte*.

In re armamentaria ſunt: Supremus rei armamentariæ præfectus, de quo dixi paulo ante. Vicarius illius. Quæſtor armamentarius *Zahlmeiſter*. Aggeribus ſtruendis præfectus *Schantsmeiſter*. Quæſitor *der Artillerey Profos*. Cuſtos *der Zeugwarter*,

warter, Aurigarum præpoſitus *Geſchirrmeiſter*, Quadrigarum ſive vehiculorum præfectus *Wagenmeiſter*: Foſſorum & Cunicularioruṁ præpoſitus *der Schantsbawren Hauptman*: Pontium magiſter *der Bruckenmeiſter*, Præfectus machinæ fulminalis *der Buchſenmeiſter*, Nitrati pulveris cuſtos *der Pulverhuter*. Chirurgus armamentarius *der Artalerey Balbierer*. Huc pertinent Cunicularii *die Schantsgraber*. Atque hi ſunt Officiarii reſpectu partis exercitus, & quidem majoris.

Reſpectu minoris partis ſunt, Officiarii, cohortum, tum in equitatu, tum peditatu. Cohortum in equitatu officiarii ſunt: prę́fectus equitũ. *Befelchshaber vber ein Fahnlein Volck*. Illius Vicarius vexillarius: Equeſtris diverſoriorum deſignator *der Reyſigen Fuhrier*, Decuriones equeſtres. Inter pedites Officiarii cohortum ſunt: Superiores quidem. Tribubunus peditum, qui totam cohortem gubernat: ejus Vicarius: Signifer: Ordinum ſtructor ſuperior *der obriſte Feldweibel* Inferiores ordinum ſtructores ex veteranis eliguntur, ut in expeditione militem intra factos ordines contineant, & pulverem nitratum inter Sclopetarios diſtribuant. Sequitur pedeſtris diverſoriorum deſignator, *des Fusvolcks Fuhrer*. Ordinum ductor, *der Fuhrer*. Decuriones pedeſtres: Plerumque enim decem ſclopetarii & ſimplares milites, vel ſex duplares conſtituunt unum contubernium, cui qui præeſt, decurio pedeſtris dicitur. Atque hæc de diſtributione militum.

CAPUT XVI.

De Diſtributione Exercitus in certos ordines.

EX collectione plurium militum Exercitus eſt. *l.2.§.1.ff. de his, qui not. infam.* qui ex re ipſa atque opere exercitii nomen recepit, ut ei nunquam liceret oblíviſci, quod vocabatur. Veget. *libr.*

cap. 1. *in fin. ff. de teſt. mil.* Diſtribuitur autem Exercitus ſecundum conſuetudinem vel priſcam, vel novam. Priſco Romano more erant manipuli, ex iis cohortes, ex his legio tota. In legione manipuli erant triginta, cohortes decem. Gellius. *libr.* 16. *c.* 1. Lipſ. *lib.* 2. *de mil. Rom. dial.* 3. In cohorte tres manipuli. Lipſ. *ibid.* Legio ab eligendo appellata eſt, quod vocabulum eorum deſiderat fidem atque diligentiam, quibus milites probantur. Veget. *lib.* 2. *cap.* 1. Romulus fecit eam trium millium, cum ſumeret è ſingulis tribubus, quarum tres erant ſingula millia: Exactis regibus quatuor millium facta, Dionyſ. Halic. *lib.* 6. Livius. *lib.* 6. Stadius *in not. ad Flor. lib.* 1. *c.* 1. Ad quina millia ventum in bello Hannibalis. Livius *lib.* 22. A Scipione in Africam trajecturo ſex millium facta. Livius. *lib.* 30. quod forte diu manſit. Nam & Vegetius. *lib.* 2. *cap.* 2. *In legionibus*, inquit, *ſingulis ſena millia, interdum amplius militare conſueverunt.* Equites in decem turmas antiquis diviſi ſunt. Polyb. Turma ter denos, id eſt, triginta equites continuit, Lipſ. *lib.* 2. *dial.* 6. Vegetius. *lib.* 2. *c.* 14. triginta duos contentos: eumque qui præfuit Decurionem, qui ſub ejus cura turmalos vocatos ſcribit. Fœderatorum auxilia dicta ſunt optiones. Bocer. *lib.* 1. *de bello. c,* 12. *n.* 9.

Ex nova conſuetudine exercitus diſtribuitur in Regimen, equitum, peditum, & rei armamentariæ. Regimen equitum ſecatur in cohortes & turmas, quæ pro arbitrio Ducis & præfectorum modo plures, modo pauciores continent equites. Vt plurimum tamen ſingulæ cohortes ducentis & quinquaginta vel trecentis: & ſingulæ turmæ quinquaginta conſtant equitibus. Regimen peditum dividitur in cohortes & contubernia. Cohors 300. vel 400. pedites continet, interdum etiam plures pro Ducis arbitrio. Contubernium continet 10. pedites levioris armaturæ, ſive ſingulares, vel quinque duplares. Regimen rei armamentariæ

itidem pro arbitrio Ducis in certos ordines dirigitur, &c.

Cæterum de univerſo exercitu quædam obſervanda ſunt. I. Nimium copioſos exercitus magis propria multitudine, quam hoſtium virtute depreſſos. In omni conflictu non tam prodeſt multitudo quam virtus. Veget *lib.* 1. *c.* 8. pluribuſque caſibus ſubiacet amplior multitudo. Veget. *lib.* 3. *cap.* 1. quod Xerxianis, Darianis & Mithridatici copiis liquido demonſtrari poteſt. Amplius juvat virtus quam multitudo. Veget. *lib.* 3. *cap.* 26. II. Nimium in exercitu ornatum non mereri laudem. Horridus miles eſſe debet, non cælatus auro argentoque, ſed ferro & animis fretus. Liv. *lib.* 9. Darius uſu edoctus, ferro geri bella non auro ait. Curt. *lib.* 5. *pr.* Hujuſmodi exercitum Antiochus oſtentabat Annibali, ſed ab eo feſtiviter deluſus eſt. *Macrob. lib.* 2. *Saturn. c.* 2. quippe illa, præda verius quam arma ſunt: nitentia ante rem, deformia inter ſanguinem & vulnera Liv. *lib.* 9. III. Maximè providendum eſt, quemadmodum ſanitas cuſtodiatur exercitus. Id fieri ſolere locis, aquis, temperie, medicina, exercitio docet Vegetius *lib.* 3. *c.* 2. *&c.*

CAPVT XVII.

De Connexis Exercitus.

Connexa Exercitus ſequuntur: ea ſunt digniora & minus digna. Digniora ſunt, artifices ſive opifices omnis generis, quos exercitui intereſſe expedit. P. Greg. *lib.* 11. *c.* 5. videlicet fabros lignarios, inſtructores, carpentarios, piſtores: qui arma per vehicula cæteraque genera tormentorum vel loca faciant, vel quaſſata reparent. Veg, *lib.* 2. *c.* 11. Tibicines, Cornicines, buccinatores. Veg. *lib.* 2. *c.* 22. Minus digna ſunt Calones & Lixæ *der Troſs.* Item mulieres focariæ, quæ atteſtante Dario apud Curtium *lib.* 5. *pr*
nihil,

nihil aliud ſunt quam onera & impedimenta. Romanis pernicioſiſſimum videbatur ineſſe mulierem comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant. Tac. 3. *ann*. Eo conſilio Scipio ad Numantiam duo millia ſcortorum rejecit è caſtris. Flor. *lib.* 22. *cap.* 18. Et Philippus Maced. Rex bello Thebano, cum duo Juvenes pſaltriam mercede conductam in caſtra duxiſſent, re cognita ambos extra fines regni ſui relegavit. Eandem conſuetudinem temporibus Friderici I. Imp. viguiſſe teſtatur Guntherus, his verſibus:

Non erit in noſtris nobiſcum fœmina caſtris,
Qui reus extiterit. ſpoliis nudatus abibit
Turpiter. & naſo mutilabitur illa reſecto.

Atqui ubi tale quid hodie? Scorta ſecum ducunt, ut ſic enerventur facilius.

CAPUT XVIII.

De Hoſte.

OBjectum belli eſt Hoſtis, cui ſolenniter bellum indictum eſt. *l.* 118. *ff. de V. S.* Geil. *de PP c.* 4. *n.* 7. Quantuluſcunque ille ſit, contemnendus tamen nullo modo eſt. Sæpe & contemtus hoſtis cruentum certamen edidit, & incliti populi regeſque perlevi momento victi ſunt. Liv. *lib.* 21. Male id ceſſit Xerxi, Antigono, & in univerſum omnibus, qui nimium audaces hoſti debitam detraxerunt laudem. Spineus *li.* 2. *de tranq. animi* Quin potius qualitas illius ad amuſſim inveſtiganda eſt. Nihil tuto in hoſte deſpicitur, quem ſpreveris, valentiorem negligentia facies. Curt. *lib.* 6. Conſilio autem & armis hoſti obviandum eſt, non venenis. Peſſima illorum hominum conditio eſt, qui non aperta vi, ſed clanculum nocere ſtudent, inſtar urticæ, quæ ſine aculeis adurit, ac vulnerat ſua lanugine, ſoloque contactu. Plin.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

lib.26.c.18. Sunt & belli, ſicut pacis, jura, juſteque ea non minus quam fortiter debes gerere. Liv. *lib.* 5. Barbari ſolent inficere ſagittas veneno: unde toxica dici putantur à τοξέυεϑαι, vel à taxo arbore. Mylius in *hort. Phil.* Et perpetua infamia flagrat Manuel Comnenus Imp. quod depopulatus eſt exercitum Conradi Suevi Imp. ſubmiſſis panibus paratis ex farina infecta commoliti gypſi tenuiſſimo pulvere, Peuc. *lib.4. Chron.*

M. Aquilius Aſiatici belli reliquias confecit: mixtis, nefas! veneno fontibus ad deditionem quarundam urbium: quæ res ut maturam ita infamem effecit victoriam: quippe cum contra fas, Deum, moreſque majorum, medicaminibus impuris in id tempus ſacroſancta arma violaſſet. Flor. *lib.2.c.ult.*

Hoc loco quæritur: Sitne fides hoſti ſervanda? Quod omnino affirmandum eſt. Turpiſſimum enim eſt, fidem datam fallere. Bodin. 5. *pol.* 5. Patricius 8. *de regno* 10. Chaſſan. *de glor. mundi conſ.* 41. Hotom. *quæſt. illuſt.* 7. Peck. *in c. mutare conſilium. num.* 5. *de R.I.* Fides quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt, contra quem bellum geritur. *c. noli* 23. *q.* 1. Et Ambroſ. *libr. de off.* 1. *c.* 29. *Liquet*, inquit, *etiam in bello fidem & juſtitiam ſervari oportere, nec ullum decorum ſervari oportere, ſi violetur fides.*

CAPUT XIX.

De Caſtrorum locatione, & ductione Exercitus.

IN Caſtrametatione eligatur locus, ubi & lignorum & pabuli, & aquæ ſuppetat copia: ſpectetur loci ſalubritas: cavendum ne mons ſit vicinus altior, qui ab adverſariis captus poſſit officere: Conſiderandum etiam, ne torrentibus inundari conſueverit campus, & hoc caſu vim patiatur exercitus. Veget. *lib.1.c.21.* & *libr.* 3. *cap.* 8. Interdum autem quadrata, interdum trigona, interdum ſemirotunda,

mirotunda, prout loci qualitas aut neceſſitas poſtulaverit, caſtra facienda ſunt. Veget. *lib.* 1. *c.* 23. De munitione caſtrorum vid. eund *lib.* 1. *cap.* 24. & 25. Caſtellan *lib.* 2. *c.* 45. 47. 52. Alex. ab Alex. *lib.* 1. *t.* 12. Dillich. *part.* 1. *lib.* 2. *de re mil.*

Recte locatis caſtris, de commoda Exercitus ductione vel eductione diſpiciendum eſt. Exercitum autem Princeps ducit vel per ſuam ditionem, vel alienam: Si per ſuam, deprædationes omnes interdicat militibus: Si per alienam, eamque hoſtilem, inſidias evitare ſtudeat, ne forte inter prædandum opprimatur Frontin. *lib.* 1. *c.* 4. Si vero per ditionem alterius cujuſdam amici exercitus deducendus, exquiſitiſſime milites in officio continendi ſunt. De ducendo exercitu per loca anguſta V. Ranzov. *lib.* 2. *de bello c.* 10. Caſtellan. *li.* 2. *de off. reg. c.* 18.

CAPUT XX.

De Excubiarum Conſtitutione: Teſſera militari: & vexillis.

IN Excubiis conſideranda Requiſita & Connexa. Requiſita ſunt I In Excubiis tam diurnis quam nocturnis milites vices inter ſe diſtribuant ſtationum: idque ſorte & olim factum eſſe non obſcure innuit Virgilius:

Omnis per muros legio ſortita periclum
Excubat, exercetque vices, quod cuique tuendum eſt,

Et quoniam impoſſibile videbatur in ſpeculis per totam noctem vigilantes ſingulos permanere, ideo in quatuor partes ad clepſydram ſunt diviſæ vigiliæ, ut non amplius quam tribus horis nocturnis neceſſe ſit vigilare. Veget. *lib.* 3. *c.* 8. Lucan. *lib.* 5.

——— jam caſtra ſilebant,
Tertia jam vigiles commoverat hora ſecundos.

Quies, inquit, in caſtris erat, & tertia hora parabant ſe vigiles ſecundi.

II. Dux curet ſubinde viſitari excubias, & ipſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

etiam eas obeat; non tam diffidentia futurorum, quæ imperat, quam uti militibus exæquatus ſit cum Imperatore volentib. labor. Saluſt. *in Iugurth*. Si qui negligenter ſuo officio functi deprehenduntur, capitali ſupplicio in eos animadvertat. Nulla enim eſt negligentiæ venia, ubi de ſalute certatur. Veget. *lib.* 3. *c.* 5. Ita Epaminondas vigilem, quem dormientem invenerat, gladio transfixit. Geil. *lib.* 1. *de opp. c.* 3. *n.* 32. *ex Plut.*

Connexa excubiarum ſunt, Teſſera militaris & ſigna ſive vexilla. Teſſeram unico verbo conceptam eſſe tutiſſimum eſt, ut puta: Victoria, palma, virtus, DEUS nobiſcum, triumphus Imperatoris, & alia quæcunque voluerint dare ii, qui in exercitu habent maximam poteſtatem. Veget. *lib.* 3. *c.* 5. Iſta vocabula quotidie varianda ſunt, ne ex uſu ſignum hoſtes agnoſcant. Veg. *ib.* Olim etiam, ne milites in tumultu prælii à ſuis contubernalibus aberrarent, diverſis cohortibus diverſa in ſcutis ſigna pingebant, quæ ipſi nominabant ſtigmata. Præterea in diverſo ſcuto uniuſcujuſque militis literis erat nomen adſcriptum, addito ex qua eſſet cohorte, quave centuria. Veget. *lib.* 2. *c.* 18.

Nunc pauca de ſignis ſive vexillis, quorum non tantum in excubiis, ſed in univerſo bello uſus eſt, ſubiiciam. Potiſſimum apud Romanos vexillum ſemper fuit Aquila. Paradin. *in Symbolo:*

—*Cœlo Imperium Iovis extulit ales.*

Præterea plura ejuſmodi animalia prætulerunt, nata in pugnas aut raptus Plin. *lib.* 10. *c.* 4. *Romanis*, inquit, *legionibus Aquilam C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo proprie dicavit*. Erat & antea prima, cum quatuor aliis, Lupi, Minotauri, Equi, Apri, quæ ſingulos ordines anteibant: Paucis ante annis ſola portari in aciem cœperat, reliqua in caſtris relinquebantur, Marius in totum ea abdicavit. Minotaurus inter militaria ſigna relatus eſt, quod

quod non minus occulta debeant eſſe conſilia Ducum, quam fuit domicilium ejus labyrinthus, Feſtus & Veget. *lib.* 3. *c.* 6.

In vexillis etiam nomen Principis puniceis literis inſciptum fuiſſe deprehendimus. Vide Dion. de Craſſo in Parthos movente *lib.* 40. Suet. *in Veſp. c.* 6. Aſſenſere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus ſine mora inſcripſerunt. Idem teſtatur Dion de Virginio Rufo. Quinetiam imagines principum habebantur innexa ſignis, ſed aliorum, quod Princeps ſibi velut æquabat Lipſ. *ad.* 1. *ann. Taciti num.* 147. ex Sueton. *Tiberio.*

Draconis quoque imaginem uſurpaſſe Romanos, Veget. *lib.* 2. *c.* 13. Ammian. *lib.* 16. Iſidor. *lib.* 17. arguunt, more tracto vel à Perſis. Vopiſc, *in Aurel.* vel Dacis, tempore belli à Trajano contra Decebalum geſti, Honorii principis ingreſſum Claudian. in. 6. illius Conſulatum Draconibus ornat.

—quid fixa Draconum
Ora velint, fluitent ventis: an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi dentibus hoſtem.

Signorum autem in Romana militia accutata ſemper cura habita eſt. Signiferi ſigno amiſſo virgis cæſi, aut ſecuri percuſſi ſunt. Liv. *libr.* 2. Lipſ. *lib.* 4. *Mil. Rom. cap.* 7. Si proſpera eſſet militia, ſigna ornari ſolebant lauru, floribus, unguentis. Sueton. *in Claud. c.* 13. Plin. *lib.* 3. *c.* 4. *Aquilæ,* inquit, *certe ac ſigna pulverulenta illa ac cuſtodiis horrida, inunguntur etiam feſtis diebus.* E contra ſi male gereretur negotium, ſigna horrida & incomta fuerunt, Tac. 4. *hiſt. Revulſæ Imperatorum imagines, innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis, &c.*

CAPUT XXI.

De Obſeßionibus.

OBſidionum duæ ſunt ſpecies: Vna, cum adverſarius importunis locis præſidiis

 ordina-

ordinatis, continuis inſultibus impugnat obſeſſos, altera, cum vel aqua prohibet incluſos, vel deditionem ſperat à fame, quando omnes prohibuerit commeatus, quo conſilio ipſe otioſus, ac tutus fatigat inimicum. Veget. *lib.4.c.7.* Munia autem tam obſidentium, quam obſeſſorum cognoſcenda ſunt.

Obſidentis munia hæc fere ſunt.

1. Pavorem quocunque modo incutiendum eſſe meminerit incluſis: quod feciſſe Philippum, Pelopidam & Cyrum memorat Frontinus. *libr.* 3. *Stratag.* 8.

2. Eliciat obſeſſos per inſidias. Frontin. *libr.* 3. *c.* 10.

3. Diſceſſum ſive regreſſum ſimulet. Front. *ib. c.* 11.

4. In oppugnando temere ne quid faciat, quemadmodum Chaones feciſſe legimus in oppugnatione Strati Acarnanum urbis apud Thucyd. *li.* 2.

5. In ſubterraneo atque ſecreto oppugnationum genere exquiſita utatur prudentia. Veget. *li.* 4. *c.* 24.

Obſeſſorum vero munia ſequentibus fere monitorum cancellis incluſa ſunt.

1. Si bene inſtructi ſunt munitionibus & annona, fortiter obſidionem ſuſtineant, exemplo Romanarum mulierum, quæ citius abſciſſos crines viris ſuis offerre pugnantibus voluerunt, quam ſe hoſti dedere. Veg. *lib.4.c.9.* Sagunti in novem menſibus feſſi fame, machiniſque ferro & igne, verſa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum, tum deſuper ſe ſuoſque cum omnibus opibus ſuis ferro & igne corrumpunt. Florus. *li.* 2. *cap.* 6. De obſeſſorum conſtantia. v. Front. 3. *Strat. ult.* Noſtro tempore miram Conſtantiæ laudem meruit obſeſſa ultra triennium Oſtenda. Hęc quantum valeret conſilio & armis, univerſo Orbi ſatis ſuperque oſtendit. Tanta vero quorundam Obſeſſorum fuit conſtantia, ut potius extrema perpeti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

peti, quam deditionem facere maluerint. Cretenſes obſidione Metelli ad ultimam uſque penuriam compulſi, ſua jumentorumque urina ſitim torſerunt, juſtius dixerim, quam ſuſtentarunt: qui dum vinci timent, id paſſi ſunt, quod eos ne victor quidem coegiſſet. Val. Max. *lib.* 7. *c.* 6. Conſilinates obſidione Hannibalis clauſi, alimentorumque facultate defecti, lora neceſſariis vinculorum uſibus ſubducta, èque ſcutis detractas pelles ferventi reſolutas aqua comederunt. *Ibid.* Numantini humanorum corporum dapibus uſi ſunt. Val. *Ibid.* Vellejus *libr.* 2. Calguritani uxores ſuas natoſque ad uſum nefariæ dapis verterunt. Val. Max. *Ibid.* De Byzantinis â Severo Imperat. obſeſſis vide Dionyſium. *li.* 74. De Memacenis vide Curt. *lib.* 7.

2. Videant obſeſſi, ne premantur aquæ inopia. In omnibus publicis ædificiis, multiſque privatis ciſternæ ſunt diligentiſſime ſubſtituendæ, ut receptacula aquis pluvialibus, quæ de tectis effluunt, præſtent. Veget. *lib.* 4. *cap.* 10. Si ſal defuerit, liquor ex mari ſumptus per alveos aliaque patula vaſa diffundatur, qui à calore ſolis duratur in ſalem. *Id. lib.* 4. *c.* 11.

3. Obſeſſi præ ſe ferant, abundare ſe in his, quæ maxime deſunt: quod feciſſe Athenienſes, Caſilinos, Thraces, refert Frontinus *lib.* 3. Stratag. *c.* 15. Et Romani cum à Gallis obſideretur Capitolium, extrema famis neceſſitate preſſi, panes in hoſtes ejecerunt, ut abundare commeatibus viderentur: Hoſtes ad pactionem omittendæ obſidionis compulſi ſunt. Val. Max. *lib.* 7. *c.* 4.

4. Obſeſſi ab exordio dimenſione ſalubri per idoneos procuratores erogationem temperent. Veget. *lib.* 4. *c.* 4. Nunquam periclitati ſunt fame, qui frugalitatem inter copiam ſervare cœperunt. *Ib.*

5. Obſeſſi, ſi aliquos civium vel peregrinorum de deditione agere deprehenderint, eos muneribus & dehortationibus potius delinire, quam

 vi re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

vi reprimere debent. Exemplum eſt apud Polyb. *lib.* 1.

6. De armis, quibus olim obſeſſi ſe defenderunt, vide Veget. *lib.* 4. *c.* 22.

7. Hoſtibus in urbem irrumpentibus de eminentiore loco, ſaxis aliiſque generibus telorum obviandum eſt: atque eo caſu portæ civitatis aperiendæ, ut reſiſtere deſinant, fugiendi poteſtate conceſſa. Veg. *lib.* 4. *cap.* 25.

CAPVT XXII.

De Eruptionibus Obſeſſorum.

Solent interdum obſeſſi eruptionem facere, vel ipſa edocti neceſſitate, vel nulla.

Si neceſſitas ſumma eſt, plerumque felici eventu eruptiones fiunt. Clauſis ex deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido. Curt. *lib.* 5. Ignaviam neceſſitas acuit, & ſæpe deſperatio ſpei cauſa eſt. Cæſar. *lib.* 3. *Gell. ibid.* Unam eſſe ſpem ſalutis docent, ſi eruptione facta extremum auxilium experirentur, &c. Acerrima namque virtus eſt, quam ultima neceſſitas extundit, Sen. 1. *de Clem. c.* 2. Juſtin. *lib.* 2. *de Lacedæmoniis*; *Nihil*, inquit, *erat difficile perſuadere perſuaſis mori: ſtatim arma capiunt, & ſexcenti viri caſtra quingentorum millium irrumpunt*, &c. Onoſand. *cap.* 38. Neceſſitas enim quædam virtutis eſt deſperatio in hoc caſu. Veg. *lib* 4. *c.* 25.

Si nulla neceſſitas hoc ſuadeat, tutius eſt intra mœnia manſiſſe, quam temere erupiſſe. Nullam enim iſti faciunt tam parvam jacturam, quin eis & propter paucitatem ipſorum, & ſimul propter difficultatem recuperandi nova præſidia, longe maxima videri debeat. P. Comineus *lib.* 3. *Vide* G. Richter, *ax. pol.* 126.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

C A P V T XXIII.

De Antecedentibus prælii, & Duello.

ANtequam eamus in prælium, contemplabimur primum Ducis ipſius præſentiam, ejuſque actiones ſive officia, in ſelectione loci & temporis pugnæ, ac inſtructione aciei, deinceps de allocutione, claſſico & ſigno pugnæ, denique de duello videbimus.

Ipſius ducis præſentia exercitui plus animi, plus conſilii, plus virium addit. Nam in milite unius ſors eſt, in Imperatore univerſum periculum. Ægeſippus *c.* 5, 30. Et nihil Reip. damnoſius, nihil homini turpius, quam ſi illius fidei credatur exercitus, qui in imperando primas in bello ſibi vendicat: ubi ad manus ventum eſt, poſt principia ſibi cavet loco, Guevara *in H. P. lib.* 1. *c.* 3. Conſentiunt omnium fere populorum ſuffragia & mores: ex quibus nonnihil delibare placet.

Macedones ab Illyriis prælio pulſi, rege ſuo in cunis prolato, & ante aciem poſito, acrius certamen repetivere: tanquam ideo fuiſſent victi antea, quod bellantibus ſibi regis ſui auſpicia defuiſſent. Juſtin. *lib.* 7.

Curru Darius, Alexander equo vehebatur: utrumque dejecti tuebantur, ſui immemores: quippe amiſſo rege non poterant. Ante oculos ſui quiſque regis mortem occumbere ducebat egregium: & ſibi quiſque cæſi regis expetebat decus. Curt. *lib.* 4, *& 7. Tanta erat*, inquit, *apud eos veneratio regis, ut facile periculi quod horrebant, cogitationem præſentia ejus excuterent.*

De Mithridate R. vid. Appianum *lib.* 1. *de bellis ejuſdem.*

De Tito, Ægeſypp. *l.* 5. *excid. Hieroſol. c.* 35.

Cum Eumenes Imp. ęgrotaret, exercitus, pugnã detrectavit, in lectica adveheretur in campum, ut ejus auſpiciis ac ductu pręliũ inirent. Plut. *in Eumene.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Bartholdi ſæpe parva manu fuderunt Brabantinos, eo quod ducem non haberent: Tandem Ducem vagientem in cunis aſportari juſſerunt, ibi ſumma alacritate triduo pugnatum eſt. Ianſon. *l. 6. Merc. Gallo-Belg.* Eſt igitur Ducis ea cauſa præſentia in prælio valde neceſſaria. Nicetas de Manuele Imp. *l. 3. Studia*, inquit, *Romanorum atque audaciam æmulatio, Latiniſque præcellendi aviditas, & Imperatoris oculi, indices actorum incendebant*: quippe nemo, qui teſtem habet laborum ſuorum Imperatorem, eos defugere ſolet. Sineſius. *lib. de regno.*

Sic Scipio oppugnans Carthaginenſes, hortatur, imperat, quæ in rem ſunt, quodque plurimum ad accendendos militum animos intererat, teſtis ſpectatorque virtutis atque ignaviæ cujuſque adeſt. Livius. *libr.* 26. De Germanico. Tacit. *Ann. Quin & Inguiomerum*, inquit, *tota volitantem acie, fortuna magis quam virtus deſerebat, & Germanicus, quo magis noſceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque inſiſtere cædibus, &c.*

Atque ea cauſa eſt, quod cum Epaminonda quoque Vires Reip. ceciderint. Nam ſicuti telo, ſi primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris: Sic illo, velut mucrone teli ablato, duce Thebanorum, Rei quoque publicæ vires hebetatæ ſunt: ut non tam illum amiſiſſe, quam cum illo interiiſſe omnes viderentur. Iuſtin. *lib.* 7. Quin & ejus Ducis præſentia petita, cujus incuria ipſi pereuntes peribant: Plut. *in vita Craßi. Craßi vero*, inquit, *etſi omnium eum calamitatum autorem exiſtimarent, conſpectum & vocem deſiderabant tamen.* Sic Varronis adventum gratum habuit populus Romanus poſt cladem Cannenſem. Val. Max. *lib.* 3. *c.* 4.

Dubium idcirco nullum relinquitur de Ducis in prælio præſentia, præſertim ſi ſtatus Imperii, aut ſalus provinciarum vertatur in diſcrimine. Tacitus. 4. *hiſt.*

Illud ducis eſt probi, ut publico certamine nun-

nunquam niſi ex occaſione aut nimia neceſſitate confligat. Veget. *lib*. 3. *c*. 26. *Gell. lib*. 13. *cap*. 3. Nunquam miles in aciem producendus eſt, cujus antea experimenta non feceris: aut inopia, aut ſupervenientibus, aut terrore melius eſt hoſtem domare, quam prælio, in quo ſolet amplius fortuna poteſtatis habere, quam virtus. Veget. *ibid*. Igitur nunquam ſuſcipiendum prælium, niſi cum major emolumenti ſpes, quam damni metus oſtenditur. Sueton. *in Aug*. *c*. 25. Laudata illa Scipionis vox eſt, quod maluerit unum ſervare civem, quam mille hoſtes occidere. Hunc ſequi oportet omnes, qui bellis præſunt. Alieno ſanguini tanquam ſuo parcant, & ſciant homini non eſſe homine prodige utendum. Senec. *ep*. 89. Si tamen omnino res ita poſtulat, commoditates loci & temporis probe ſpectandæ ſunt.

Locus pugnæ tanto utilior judicatur, quanto ſuperior fuerit occupatus. In ſubjectos enim vehementius tela deſcendunt, & majore impetu obnitentes pars altior pellit. Veget. *lib*. 3. *c*. 13. Frontin. *lib*. 2. *c*. 2. De tempore ad pugnam deligendo vid. eund. Frontin. *lib*. 2. *c*. 1. Illud cavendum, ne laſſi aut confecti fame milites producantur ad prælium: operaq; danda eſt, ut hoſtem adhuc jejunum & famelicum allicias. Potiſſimum vero quid milites pugnaturi ſentiant, inveſtigandum eſt. Formido vel fiducia ex vultu, verbis, inceſſu, moribus cernitur: quippe animis pene omnium hominum hoc naturaliter evenit, ut trepident, cum ad conflictum venerint. Veg. *lib*. 3. *c*. 12. Plerumque etiam vanis & inanibus magis, quam juſtis formidinis cauſis milites commoventur. Curt. *li*. 4. Et ut excelſiores ſpiritus concipiant milites, ſubſidia poſt aciem collocanda ſunt, refecta lectiſſimis militibus, ut ſicubi hoſtis vehementer inſiſtit, ne rumpatur acies, provolent ſubito, & ſuppleant loca. Veget. *lib*. 3. *cap*. 17. Atque illi, qui ſuperveniunt, terribiliores ſunt hoſti iis, qui in manibus ſunt, & pugnant. Thucyd *lib*. 5.

Cæterum

Cæterum de inſtructione aciei vide Ranzov. *lib.* 3. *cap.* 4. Leo Imper. *de appar. bell. cap.* 18. Lipſ. *lib.* 4. *de mil. Rom. dial.* 6. *&* 7. Veget. *lib.* 3. *c.* 14. Dillich. *part.* 1. *lib.* 1. *& ſeqq.* Bellay. *lib.* 2. *de regim. cap.* 3. Plurimum vero momenti eſt in inſtructione aciei: Si ſapienter diſponitur: plurimum juvat: ſi imperite, quamvis optimi bellatores mala diſpoſitione franguntur. Veget. *lib.* 3. *c.* 15.

Allocutio nunc ſequitur; quæ eſt, cum publice Imperator ſuos milites affatur, eoſque vel retinet, vel impellit: retinet aliquando nimis aut propere geſtientes: impellit tardantes, aut timentes: Vtilis iſthæc monitio: nam deſperantibus creſcit animus adhortatione ducis, & ſi nihil ipſe timere videatur, creſcit animo, ſi ex inſidiis vel occaſione aliquid fortiter fecerit. Veget. *lib.* 3. *cap.* 9. Tunc inimicorum ignavia vel error oſtendendus eſt, vel ſi antea à nobis ſuperati ſunt, commemorandum, &c. Veget. *lib.* 3. *cap.* 12. Fiebat olim iſta allocutio in Tribunali, quod è ceſpite ſubito erigebant. Lucan. *de Caſ. lib.* 5.

--- ſtetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus vultu.

Plin. *in Paneg.* Trajani: Decora facies Conſulis, multa poſt ſecula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantum, ſed pilorum ſignorumque honore circumdatum. De Bunduica Regina Britanniæ Dion. *lib.* 62. Comparato exercitu ad centum viginti millia hominum, in Tribunal factum ex terra paluſtri, more Romano conſcendit, fœmina proceriſſimo corpore, &c. Tale igitur alloquium erat, quod vel approbatio, vel improbatio ſequebatur. Approbatio plerumque per clamorem facta eſt. Liv. *lib.* 7. vel concuſſionem armorum, ſicut hoſtis ferirent ſcuta. Amm. Marcell. *lib.* 20. Tacit. *de mor. Germ.* Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur: ſi placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum genus aſſenſus eſt, armis

laudare.

laudare. Cui conſentit Cæſar *l.* 7. *de bell. Gal. Conclamat omnis multitudo , & ſuo more armis concrepat, quod facere in eo cenſueverunt , cujus orationem approbant.*

Allocutio finit. Claſſicum excipit. Quoties pugnatur , & Tibicines & Cornicines pariter canunt. Veget. *lib.* 2. *cap.* 22. Auditur ſtridor lituum clangorque tubarum. Lucan. *lib.* 1. Vide Quinctil. *lib.* 1. *cap.* 16. Tympana pulſantur : quorum uſus Romanis ignotus. Lipſ. *lib.* 4. *de mil. Rom. Dial.* 10. Parthos iſta uſurpaſſe , Plutarchus in Craſſo refert: & Indos Curtius *lib.* 8.

A Claſſico differt ſignum pugnæ: Illud auribus, hoc oculis ſerviit , & tempore claſſicum præivit. Romani cum pugnare decreviſſent , tunicam puniceam in prætorii faſtigio extendebant in haſta, ut diſperſi convenirent,& ad conflictum ſeſe preparent. Plut. *in Bruto & Fabio.* Cæſar vexillum ruffum propoſuit, *lib.* 2. *bell. Gal.* Lipſ. 4. *Mil. ult. & in not. ad l.* 1. *annal.* Tacit. *nu.* 137.

Nunc ad Duellum progredior, quod plerumque veteribus iu uſu ante prælii initium : Et ſane plurimum illis tribuiſſe plurimos reperio. Germani olim ejuſmodi obſervationem auſpiciorum habuiſſe dicuntur , qua gravium bellorum eventus explorarunt. Tacit. *de mor. Germ. c.* 4. Ejus gentis, cum qua bellum eſt , captivum quoquomodo interceptum cum electo popularium ſuorum,patriis quemque armis committunt , victoria hujus vel illius pro præjudicio accipitur. Rittershuſ. *in paratit. feu.* Et Alexander eo modo eventum belli adverſus Darium ſuſcepti cognoviſſe ſcribitur. P. Camer. 2. *med.* 19. Longobardi quotiescunque deeſſet probatio, judici perduellium fidem faciebant. Alciat. *lib. de duello cap.* 4. *pr.* Et in Dania olim Fronto Rex legem tulit , ut omnes controverſiæ duello definirentur : quod adhuc in Moſcovia vſitatum eſſe refert Bodinus *l.* 4. *repub. c vlt.* Exemplum controverſiæ per duellum deciſæ adducit Cujac. *ad*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

tit. 4. 1. *feud.* Hotom. *illuſtr. quæſt.* 3. Borcholt. *cap.7. num.* 50. *de Feud.* Tiraqu *de jur. princ. quæſt.* 40. Grammatic. *deciſ.* 1. *nu.* 24. Verum enim vero quam maxime improbanda eſt hujus probationis ſpecies. *cap. conſuluiſti.* 2. *quæſt.* 4. fieri enim facile poteſt, ut vincatur is, cujus cauſa juſtiſſima eſt *c. ſignificantibus ext. de pugna vulgari*, tametſi evenire ſoleat, ut eventus belli, velut æquus Iudex, vnde jus ſtat, ei det victoriam. Liv. *lib.* 21. Duellum vero illud, quod ob patriæ ſalutem ſuſcipitur, omnino licitum eſt. Ferdinand. Vaſqu. 1. *contr. illu.* 49. quale fuit illud Davidis cum Goliatho, 1. *Reg.* 17. Vaſqu *ibid. nu.* 18. Cujuſmodi etiam eſt, quod miles permiſſu ducis cum milite hoſtis ob bonum publicum æquis legibus inſtituit. Alciat. *lib. de duello. cap.* 3. Alia ratio eſt in Duce, qui, ſi ab hoſte ad ſingulare certamen provocatus fuerit, temere ſe ſiſtere non debet. Caſtellan. *lib.* 2. *cap.* 29. ne ſi occubuerit, animum deſpondeat exercitus. Quapropter Carolo V. vitio verti non poteſt, quod Franciſco Galliarum Regi provocanti non comparuit. Sleidan. *lib.* 6. Cœterum hoc loco obſervatu dignum eſt; provocatorem plerumque à provocato vinci. Ita vincit David Goliathum, Manlius Torquatus Gallum, Romulus Acronem, Heraclius Imperator Coſroen Regem Perſ. & multi alii provocatores ſuo exemplo docent, non ſatis feliciter ſibi iſtud ceſſiſſe.

CAPVT XXIV.

De actu Prælii.

IN ipſo prælio inconditos quoſdam clamores, tum in hoſtium terrorem, tum in ſuorum incitamentum, à variis populis fieri planum eſt ex hiſtoriis, Inde pauca depromam.

Macedonum clamore, inquit Curtius, *lib.* 3. *ingens fit victoriæ initium: quia fortiores videntur, qui provocare*

ocare non dubitant, & plus animi eſt inferenti pericu-um, quam propulſanti. Lipſ. *lib.* 4. *Dial.* 11. *in fin.* Germani (antiquitus) in prælium ituri, alta voce anunt. Tacit. *de mor. Germ. cap.* 1. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem Bardinum ocant, accendunt animos, futuræque pugnæ for-unam ipſo cantu augurantur.

Perſæ idipſum facere ſoliti ſunt. Diodor. Sic. *l.* 17. Amm. Marcell. *lib.* 24. *Curt. lib.* 3. *Iam in conſpectu,* nquit, *ſed & extra teli jactum utraque acies erat, cum riores Perſæ inconditum & trucem ſuſtulere clamorem.* ic & Iſraelitæ, cum occupati eſſent in oppugnan-lo Hierichunte, ex mandato Dei clamorem ingen-em fecerunt. *Ioſ.* 6. *v.* 20. 2. *Mac.* 15.

De Romanis Gellius *lib.* 7. *cap.* 11. *Quid ergo,* nquit, *ille vult ardentiſſimus clamor militum Roma-orum, quem in congreſſibus præliorum fieri ſolitum ſcri-tores annalium memoraverunt?* Illius etiam meminit Veget. *lib.* 3. *cap.* 18. & Saluſt. *in Iugurtha.* Et quod magis eſt, de eventu pugnæ ex clamore ju-dicarunt: Ita enim Livius de conflictu Volſcorum & Romanorum. *lib.* 4. *Clamor*, inquit, *indicium primum fuit, quo res inclinatura eſſet, excitatior, cre-briorque ab hoſte ſublatus: ab Romanis diſſonus, impar, ſegnis, ſæpe iteratus, prodidit pavorem animorum.* Nec tantum clamore Romani ſunt uſi, ſed ſtrepitu etiam & concuſſione armorum. Polyb. *lib.* 1. & 12. Dion. *lib.* 36. & 47. Amm. Marcell. *lib.* 14.

In actu prælii interdum capiendum conſilium ex tempore, quippe minime omnium bellum ex decretis procedit, ſed ipſum ex ſeſe multa invenit, & ut res ſunt natæ. Thucyd. *lib.* 1. quale cœpiſſe legimus Scythas pugnantes cum exercitu Ioan. Comneni apud Nicet. *cap.* 4. Omnes currus in orbem conjunxerunt, iiſque non exigua ſuarum copiarum parte impoſita pro vallo ſunt uſi, ac multos obliquos aditus platearum inſtar in iis reliquerunt.

Plurimum enim in præliis poteſt celeritas: arri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

pienda occaſio, quæ in bello ſolet amplius juvare quam virtus. Veget. *lib.* 3. *c.* 26, ne detur ſpatium perterrefactis hoſtibus ſeſe rurſus colligendi: atque omnino ſi fieri poteſt, acies hoſtium turbanda eſt. Front. *lib.* 2. *c.* 4. Iulius Cæſar tantam ſibi apud ſuos auctoritatem, tantam apud poſteros famam conciliavit μηδὲν ἀναβαλλόμενος.

Nil actum credens, ſi quid ſupereſſet agendum.

Lucan. Id eſt viri & Ducis, non deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu flectere ad conſilium. Liv. *lib*, 28.

Præterea Dux cohibeat primum impetum Militum: quemadmodum ſcribitur Marius contra Cimbros militem tenuiſſe in caſtris, donec invicta ea rabies & impetus, quem pro virtute barbari habent, conſeneſceret. Florus *lib.* 3. *c.* 3. Temeritas enim ubi primum impetum effudit, ſicut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet. Curt. *lib.* 4. Deinde in actu prælii omnes incedendi ordinem ſervent: ut æquali legitimoque ſpatio miles diſtet à milite. Veget. *lib.* 1. *c.* 26. nec ultra quam expedit, aut conglobent agmen, aut laxent: *Ibid.* Quod ſi trepidæ apparent res, major ſumenda eſt audacia. Infirmi ingenii eſt, lapſu aliquo, ſummæ rei diffidere, cum exiguis momentis ſubito inclinentur omnia, quæ in bello geruntur. Ægeſipp. *lib.* 4. *cap.* 2. In rebus aſperis, & tenui ſpe, fortiſſima quæque conſilia tutiſſima ſunt. Liv. *lib.* 25. Plurium quandoque præliorum eventus inter initia contra illos magis, quibus victoria debebatur. Veget. *lib.* 3. *cap.* 25. Atque eo caſu incitandi ſunt militum animi conſilio, manu, voce, Tacit. 3. *hiſt.* exemplo Cæſaris, qui teſte Lucano *lib.* 7.

Verbere converſæ ceſſantes excitat haſtæ.

Atque hactenus de præliis nonnulla ſignaſſe ſufficiat.

Nunc ad præliorum conſequentia animum, quam pauciſſimis potero, convertam.

C A P V T XXV.

De Conſequentibus prælioꝛum.

PRæliorum conſequentia hæc fere ſunt, quæ ſequuntur. 1. Militum vulneratorum cura habenda eſt. Rantzov. *lib.* 3.*cap.* 14. Præit ſuo exemplo Trajanus Imper. qui quoties deficerent ea quibus vulnera militum obligarentur, fertur, ne veſti quidem ſuæ peperciſſe, quin etiam diſcidiſſe ad obliganda vulnera militum; cæſiſque in prælio ſtatuiſſe aram, & quotannis parentari juſſiſſe. Dion. *lib.*68. Sic & Metellus ſaucios cum cura refecit: meritos in præliis more militiæ donat: univerſos in concione laudat, atque agit gratias, hortatur ad cætera, quæ levia ſunt; parem animum gerant pro victoria, ſatis jam pugnarum, reliquos labores pro præda fore. Saluſtius *in Iugurth.*

2. Cadavera cæſorum terræ mandanda ſunt. P. Camer. 2. *med. hiſt. cap.* 64. ex inſepultis enim cadaveribus magna morborum ſeges pullulat. Atque hæc res Alexandrum, movit, ut ingruentibus morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius caſtra moverit. Curt. *lib.* 5. In clade Cannenſi pons de cadaveribus juſſu ducis factus in torrente Gello. Flor. *lib.* 2. *c.* 6.

3. Obtenta victoria cohibendi ſunt milites, ne cito nimis diffundantur in prædam. Sæpe enim obſtitit vincentibus pravum inter ipſos certamen, omiſſo hoſte, ſpolia conſectandi. Tacit. 4. *hiſt.* cujus rei documentum eſt miſerabilis illa Chriſtianorum ſtrages ad Agriam Hungariæ anno. 1596.

4. Fuſi hoſtes non nimis longe inſequendi ſunt. Caſtel. *lib.* 2. *cap.* 28. nec temere hoſtibus occludendæ ſunt viæ, quo facilius deleantur fugientes. Nam clauſi licet exigui numero, & infirmi viribus, hoc ipſo tamen ſunt hoſtibus pares, quia deſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

rantes ſciunt, aliud ſibi licere nou poſſe, ſed

Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Virgil. 2. *Æn.* Veget. *lib.* 3. *cap.* 21. Frontin. *lib.* 2. *cap.* 6.

5. Quicunque eventus fuerint, colligendi ſunt ſuperſtites bello, erigendi adhortationibus congruis, armorum inſtauratione refovendi. Veget. *lib.* 3. *c.* 25. dubiorumque animi in fide retinendi ſunt. Exempla vide apud Frontin. *lib.* 2. *cap*, 11.

6. Cum inſperata accidant magis ſæpe, quam quæ ſperes. Plaut. *in Moſtell.* adverſa iſta, quæ inciderunt diſſimulanda ſunt. Exempla vide apud Frontin. *lib.* 2. *cap.* 7. Saluſt. *in Iugurth.* *Res*, inquit, *humanæ ita ſeſe habent, in victoria vel ignavis gloriari licet: adverſæ res etiam bonos deterrent. Tum demum religione incenduntur hominum animi: neglectiſque rebus omnibus iratum numen reconciliare ſtudent.*

Tanta adeo cum res trepidæ, reverentia divum
Naſcitur.

Sil. Ital. *lib.* 7. *bell. Pun.*

CAPVT XXVI.

De Conſiliis bellicis directis.

AD bellum fructuoſe gerendum, & Senibus, qui conſultant, & Juvenibus ſtrenuis, qui decreta perficiunt opus eſt. A. Guevara. *lib.* 1. *H. T. cap.* 8. Quid enim ſine conſiliis omnes iſti bellorum apparatus? fumus: quid viri? funus. Lipſ. 5. *pol.* 16. Difficulter vincitur, qui vere poteſt de ſuis & adverſarii copiis judicare Veget. *lib.* 3. *c.* 28. Quinimo plerumque conſilium plus expedit rebus bellicis, quam arma: quod vel Aquilæ docet exemplum, quæ commiſſura cum hoſte Cervo prius in puluere volutat ſe, deinde cornibus inſidens cervinis, puluerem pennis collectum in ocu-

los

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

os ſpargit, alis ora verberans, donec excœcatum
a rupes det præcipitem. Paradin. *in ſymb. Heroic.*

Ardua deturbans vis animoſa quatit.

x Plinio. Conſilia autem iſta occultiſſime haben-
a ſunt: Dux bonus ad exemplum Caroli V. quid
ieri velit, tractet cum multis, quid vere facturus
it, cum pauciſſimis ac fideliſſimis vel potius ipſe
ecum. Veget. *lib. c. vlt.* Imitetur Metellum, qui
i conſilii ſui interiorem tunicam conſciam eſſe
enſiſſet, continuò eam cremari juſſiſſet. Val. Max.
ib. 7. cap. 4. Nullà conſilia meliora ſunt, quam
lla, quæ ignoravit Adverſarius antequam facias.
Idem lib. 3. cap. 26. Exempla vide apud Frontin.
lib. 1. c. 1. & lib. 4. cap. 7. Hoſtium vero conſilia,
ad amuſſim ſi fieri poteſt, exploranda ſunt. Id
Scipionem, Q. Fab. Max. Carthaginenſes, & a-
lios complures feciſſe, refert Front. *lib. 1. Strata-
gem. c. 2.* Tuum vero conſilium cum adverſariis
proditum cognoveris, diſpoſitionem mutare te
convenit. Veget. *lib. 3. c. vlt.*

CAPVT XXVII.

De Stratagematis.

QVæritur: An Stratagematis uti glorioſum & honeſtum ſit? Negatur à pleriſque.

1. Ajunt iſta eſſe bonæ fidei è diametro contraria: Virum ſanctum & ſapientem ſcire veram eſſe victoriam, quæ ſalva fide & integra dignitate paretur. Flor. *lib. 1. c. 12.* quin imo aperta odia armaque palam depelli; fraudem & dolum obſcura, eoque inevitabilia. Tacit. 4. *hiſt. nu.* 37. Et Saluſtius, *Hoſtem*, inquit, *adverſum deprimere, homini ſtrenuo haud difficile eſt: occulta pericula neque vitare facile bonis in promptu eſt.*

2. Pleriſque populis vili ea habita & viro gravi indigna. Achæis quippe hoſtes fraude circumve-

cum venire nefas eſſe viſum eſt: cenſentibus neque ſplendidam, neque firmam ullam victoriam, niſi quis palam & ex condicto depugnans, amicos, quoque dejeciſſet adverſariorum. Polyb. *l.* 13. Sic & Divico legatus Helvetiorum ad Cæſarem miſſus ait de Helvetiis, eos ita à patribus majoribuſque ſuis didiciſſe, ut magis virtute, quam dolo contenderent. Cæſar *lib.* 1.

3. Idque eo ſtudioſius eos curaſſe, quanto decentius eſſe judicarunt viro, non fraude, neque occultis ſed palam & armatum hoſtes ſuos ulciſci. Tac. 2. *ann.*

4. Quinimo illa ipſa ad plenam victoriam parum efficacia cenſeri, quandoquidem inſurgant facilius, qui eo pacto ſubacti: non virtute ſed occaſione, & arte ducis victos ſe rati. Tacit *in Agric.*

Verum enim vero potior eorum ſententia eſt, qui Stratagematibus in bello plurimum tribuendum eſſe exiſtimant. Nam & Deus ipſe mandavit Ioſuæ, ut civibus Æmiticis ſtrueret inſidias. *Ioſ.* 8. *v:* 2. Et Davidi, ut à tergo adoriretut Philiſtinos. 2. *Sam.* 5. *v.* 23. Quinimo laudabilius eſt aſtu & calliditate hoſtes ſuperare, quam vi aperta: Et Lacedæmonii, cum Stratagemate hoſtem ſuperaſſent, bovem Marti ſacrificarunt, cum vi aperta gallum: cujus rei rationem reddit Plutarchus in inſtitutis Laconicis: quod ita vellent aſſuefacere Duces, ut non modo bellicoſi eſſent, ſed etiam calliditate, quæ in Impp. requiritur, ad Stratagemata pollerent. Crag. *lib.* 3. *de repub. Lac. cap.* 15. Atque ideo boni Duces non aperto Marte prælium, in quo eſt commune periculum, ſed ex occulto ſemper attentant, ut integris ſuis, quantum poſſunt, viribus, hoſtes interimant, certe vel terreant. Veget. *lib.* 3. *cap.* 9. Et quacunque ratione hoſtilibus obviare conatibus permiſſum eſt. Nihilque ad juſtitiam intereſt, cum juſtum bellum ſuſceperis, utrum aperta pugna vel inſidiis vincas *e.*

Dominus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Dominus 3. *quæſt.* 2. Machiavell. *lib.* 3. *diſp. cap.* 10. Nullo diſcrimine virtutis an doli, proſperi omnes laudantur bellorum eventus. Amm. Marcell. *lib.* 17. Et ſicut nihil intereſt, quomodo captivus reverſus ſit, utrum dimiſſus, an vi vel fallacia potestatem hoſtium evaſerit. *l.* 26. *ff. de captivis*: ita nihil refert, dolum vel vim in oppugnando hoſte adhibeas. Idque ſecundum jus ratiocinationis gentium: cujus etiam barbaræ Reip. intereſt, ut hoſtium ſuorum vires quocunque modo frangantur, minuantur, enerventur, Coſtalius *ad l.* 5: *ff. de juſt. & jur.*

Nec officit, quod paulo ante dictum eſt, bonæ fidei iſta eſſe contraria. Iſtud dari poteſt de privatis ſimultatibus: aliud vero eſt in bellis: nam dolus an virtus quis in hoſte requirat? Et cum res militaris tota dependeat ex conſiliis, quis neget, Stratagematibus maximam eorum partem accepto referendam eſſe. Omnis militaris prudentia laudem meretur: cur non Stratagemata, in quibus flos iſtius prudentiæ ſuavem odorem emittit? Quin imo illi, qui calliditate adverſariorum ſuorum ſubacti ſunt, ipſius naturæ ductu intelligunt, ſe illis ſubeſſe debere, quos naturæ donis & artis præſidiis ad gubernandum conformatos, & quodammodo divinitus evectos cognoſcunt. Cæterum de Stratagematicis vide Poliænum Frontin. Reuſn. Val. Max. *lib.* 7. *c.* 4.

CAPUT XXVIII.

De Conſiliis bellicis minus acutis.

PRæter Stratagemata ſunt aliæ inventiones bellicæ, in hoſtium perniciem directæ, quales ſunt, quæ ſequuntur.

1. Procuratio diſſidiorum & ſeditionum in exercitu hoſtili. Nulla enim quamvis minima ratio poteſt ab adverſariis ſuis perdeleri, niſi propriis ſimultatibus ſeipſam conſumperit. Veget. *lib.* 3. *c.* 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

c. 9. Et nihil præſtare magis fortuna poteſt, quam hoſtium diſcordiam. Tac. *de mor. Germ.* Quibus hoc mediis fiat, docet Rantzov. *lib.* 2. *c.* 14.

2. Exploratio vel per proprios homines, vel per captivos, vel per occultas epiſtolas. Quæ per proprios homines fit, cautione ſumma peragi debet, ne ſi intercipiantur illi, conſilia noſtra emanent. De modo examinandi captivos, ut ſecreta prodant, vjde Rantz. *lib.* 2. *cap.* 4. Quæ per occultas epiſtolas fieri ſolet exploratio, itidem ſumma prudentia fieri debet. Varia hujus rei apud priſcos deprehendimus veſtigia. Andronicus tabellariorum veſtibus inſuit litteras: Gregoras *lib.* 9. Siculi bacillis uſi. Nic. Olaus *in Attila c.* 18. Romani columbis. Lipſ. 2. *Stra.* 6. Iulius Cæſ. lacte tithymali. Plin. *lib.* 26. *c.* 8. & mutatione ſitus literarum. Gell. *lib.* 7. *cap.* 9. Harpagus exenterato lepore. Herodot. *lib.* 1. Poliæn. *lib.* 7. Hiſtiæus ſervo raſo. Herod. *lib.* 5. De Lacedæmoniis vide Gell. *lib.* 17. *cap.* 9. & Athen. *lib.* 10. *c.* 17.

3. Miſſis corruptoribus exuendam ad fidem hoſtes emercari expedit. Tacit. 12. *an.*

4. Duces hoſtium apud ſuos in ſuſpicionem adducendi ſunt. Sic Hannibal ſuſpectum conatur facere Romanis Q. Fabium: Archidamus Athenienſibus Periclem, &c.

5. Proditio procuranda eſt hoſtilis exercitus. Front. *lib.* 3. *c.* 3.

6. Inſidiæ ſtruendæ ſunt, quibus hoſtis ex improviſo percellatur. Danda eſt opera duci, ut hoſtem obruat imparatum, cibum capientem, ex longo itinere laſſum, equos paſcentem, ac nihil tale cogitantem. Veget. *lib.* 3. *c.* 22.

His delectatum Romulum Q. Fab. Max. Sempron. Gracchum, & cæteros tradit Front. *lib.* 2. *Strat. c.* 5. De Hannibale vid. Val. Max. *lib.* 7. *c.* 4.

7. Interceptioni etiam vel militum, vel commeatus ſtudendum eſt. Rantz. *lib.* 2. *c.* 15.

8. Mora denique vel ad hoſtem eludendum,

& occa-

& occaſionem rei bene gerendæ ei præcidendam, vel ad premendum fame adhibenda eſt. Multa bella impetu valida per tædia ac moras evanuerunt. Tac. 2. *hiſt.*

Feſtinare nocet, nocet & cunctatio ſæpe:
Tempore quæque ſuo qui facit, ille ſapit.

Myl. *in horto Philoſ.* Plin. *lib.* 16. *cap.* 25. Morus noviſſima omnium germinat, & tamen parit inter primas: ita, qui tempus idoneum operiuntur rei conficiendæ, etiamſi ſerius cœperint, tamen maturius conficiunt. Plin. *l.* 15. *cap.* 24.

CAPUT. XXIX.

De diſciplina militari, & delictis militum, eorumque pœnis.

PRæcipuum decus & ſtabilimentum Imperii eſt militaris diſciplinæ tenaciſſimum vinculum. Val. Max. *lib.* 2. *cap.* 7. quæ antiquior fuit parentibus Romanis, quam caritas liberorum. *l.* 19. *de capt. & poſtl. reverſ.* illa ſane acriter retenta principatum terrarum Romano Imperio peperit. Val. *d. loco.* Igitur omnibus Imperii nervis Duces ad revocandam priſtinæ militiæ diſciplinam conniti, omnes culpas militares legibus vindicare, nullique errantium ignoſcere debent. Veget *lib. c.* 10. exemplo eorum, qui plurimum in re bellica potuerunt.

Tiberius inter eos potiſſimum diſciplinam acerrime exigit, animadverſionum & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis. Suet. *in Tib. c.* 19

Belliſarius ruſticorum tantam curam habuit, ut in ducendo exercitu, neminem eorum violari, nemini inferri damna pateretur: ne poma quidem ex arboribus pendentia milites ſui attingere audebant, Aretin. *lib.* 3. *de bello contra Goth. pr.* quem hac in re noſtro tempore in expeditionibus Hungaricis imitatus eſt laudatiſſimus heros Comes Schvvartzenbergicus.

X Toti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Totilas agrorum cultoribus per omnem Italiam mali nil quicquam intulit, ſed terram ut intrepide colerent, nil ſecius antea imperavit, ſibique ac reipub. tributa dependerent, & fructus domini reportarent. Procop. *l.3. de bello Gothico.* Poſſent teſtimonia veterum de aliis maxime ſtrenuis diſciplinæ militaris aſſertoribus adduci, veluti Iphioratis apud Prob. Aureliani Imper. Peſcennini Nigri apud Æl. Spannian. &c. Sed ad coërcitionem militarem deflectimus.

Pœnæ militares conſiderantur in militibus vel ſingulis, vel univerſis. In ſingulis militibus pœnæ olim erant non capitales, quædam vero capitales, quibus vita adimitur. Illarum loco habeo, fuſtiarium, miſſionem ſanguinis: & miſſionem ignominioſam.

Fuſte percuſſi milites hoc modo: Fuſtem capiens Tribunus condemnatum leviter tangebat, quo facto omnes ferientes, alius fuſtibus, alius lapidibus, plerumque ſubſecuta inde mors eſt. Fuſtes illi ex vite fuerunt, aut alia materia: qui ex vite, reſervati ſunt civibus. Liv. *lib.* 17. Plin. *lib.* 14. *c.*1. Myl. *in horto Philoſ.* Patricius *lib.*3. *de regno tit.*4 *in fin. & lib.*7. *tit.*1.

Sanguinis miſſio ita fiebat. Moris erat jubere ignominiæ cauſa militi venam ſolvi, & ſanguinem dimitti. Gell. *lib.*10. *c.*8. quid ita? an ideo (quod placuit Gellio) hoc factum in militibus ſtupentibus animi, & à naturali habitu declinatis, ut non tam pœna, quam medicina videretur? an quod probat Muret. *lib.* 13. *var. c. ult.* ut ſanguinem, quem cum gloria fundere pro patria noluerant, eum cum ignominia amitterent? an vero nota fuit meritæ & ultimæ animadverſionis, cum clementia remiſſæ.

Miſſionem ignominioſam experiebatur, qui ob delictum ſolvebatur militia. *l.*2. *§.* 2. *ff. de his, qui not. inf.* Huc pertinet Exauctoratio, quæ eſt detractio militarium inſignium. Ita Severus Imper. mili-

milites petulantes zonis veſtimentiſq; exutos militaribus nudos dimiſit. Herodian. *in vita Severi.*

Aliæ etiam militares ignominiæ huc referendæ veluti ſi quis caſtris excedere juſſus eſſet. Liv. *l.* 10. Val. Max. *lib.* 2. *c.* 7. Ita Corbulo apud Tac. 15. *ann.* præfectos militeſque tendere omnes extra vallum juſſit. Si quis ſtipendio privaretur. Val. *d. loco.* Front. *l.* 4. *c.* 1. Si militibus hordeum daretur pro tritico Dion *l.* 49. de Antonio. Liv. *lib.* 27. de Marcello Suet. *c.* 33. de Auguſto vide Veget. *lib.* 1. *c.* 13 Idem Auguſtus diſcinctos ſtare juſſit. Suet. *c.* 24. Iulianus amictos veſte muliebri ſtare juſſit, ratus militibus, qui viri eſſent, eam pœnam graviorem morte futuram. Zoſimus. *l.* 3.

Capitales pœnas nunc attingam paucis, primum quibus ex cauſis illæ irrogatæ, deinde quibus modis.

Ac primo ſciendum eſt, capite puniri Deſertores *l. non omnes.* 5. §. *deſertor. l. qui excubias* 10. *in pr. ff. de re mil.* Liv. *lib.* 24. Sueton. *de Auguſto, cap.* 24. Centuriones ſtatione deſerta, itidem ut manipulares capitali animadverſione puniti. Deinde qui in acie prior fugam fecit, propter exemplum capite punitur. *l.* 6. §. *qui in acie: de re mil.* Sic Lacedæmoniis probroſa fuit fuga ex acie: manentes in ordine vincebant, aut occumbebant. Herodot. *lib.* 7. Cragius *lib.* 3. *de repub. Lac. c.* 11. De aliis pœnis, quibus Lacedæmonii affecere milites ignavos vide Plut. *in Ageſilao.* Apud eoſdem clypeum abjicere, pro ignominioſiſſimo eſt habitum. *Ibid.* P. Camer. 2. *med. hiſt.* 29.

Et apud Germanos ſcutum reliquiſſe, præcipuum flagitium: nec aut ſacris adeſſe, aut conſilium inire ignominioſo fas: multique ſuperſtites bellorum infamiam laqueo finiverunt. Tacit. *de mor. Germ. cap.* 2. *in fin.* Apud Romanos vero, ſi miles in acie per metum abjeciſſet arma, capitale fuit. Liu. *lib.* 2. Valer. Max. *lib.* 3. *c.* 2.

Species exequendi in delictis iſtis capitalibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

non uniuſmodi fuiſſe liquet. Apud Macedonios obruti lapidibus. Curt. *lib.*6. Arrian. *lib.*4. Apud Romanos gladiis reos objectos fuiſſe liquet ex illo Tac.1. *ann.* Stabant pro concione legiones, diſtrictis gladiis:reus in ſuggeſtu per tribunum oſtendebatur: ſi nocentem acclamaverant, præceps datus trucidabatur, & gaudebat cædibus miles, tanquam ſemet abſolveret. Vid. Amm. Marcell. *lib.*29. Securi percuſſos memorat Liv.*lib.*2. *&* 82. Animadverſiones autem in caſtris extra vallum fiebant, quemadmodum in oppidis, extra muros. Tacit.1. *ann.*115. Sen. 1. *de ira. cap.*16. Veget. *l.*1. *c.* 23. Atque hæc de pœnis ſingulorum militum.

Quod ſi plures peccaſſent, aut decimatio, aut viceſimatio, aut centeſimatio uſurpata eſt. Decimatione decimus quiſque ad ſupplicium eſt electus. Liv. *lib.* 2. Ea Romanis patria quædam punitio in eos, qui ordines reliquiſſent, aut ſigna deſeruiſſent. Dionyſ. Hal. *lib.*9. Poſteriorum animadverſionum meminit Capitolinus in Opilio Macrino, qui eos quandoque centeſimauit, qui digni eſſent decimatione atque viceſimatione. Iſti ſupplicio & dedecus inerat, & terror triſtitiaque gignebatur, circa ipſam punitionem in omnium aſpectu. Plutarch. *in Craſſo.* Interdum etiam legio aliqua tota ſacramento ſolvebatur, ſignis aquilaque ademptis, non tamen dimittebatur protinus, ſed ſeorſim in exercitu agebat ſub uno aliquo vexillo. Appian. *lib.* 2. donec præmia ſolverentur. Interea erat immunis ab excubiis & vigiliis, excepta pugna in hoſtem.

CAPUT. XXX.

De Stipendiis & præmiis militaribus.

MIlites pœna & timor in ſedibus corrigunt, in expeditione ſpes & præmia faciunt meliores. Veget. *lib.* 3. *ult.* Igitur ſtipendia & præ-

& præmia conferri illis debent, alias periculum eſt, ne forte caſtrenſis oriatur ſeditio. Stipendia autem tam veterum militum quam noſtrorum attingam.

Veteribus ſtipendium triplex: In pecunia, frumento, veſte. Apud Romanos antequam Galli occuparent urbem, privato ſumptu ſe alebant milites. Liv. *lib.*4. Polybiano ævo ſtipendium pedites accipiebant in diem obulos duos, ductores ordinum duplum, equites drachmam, id eſt, triplum. Pediti in diem duo obuli dati, in menſem denarii, hoc eſt, Philippeus Hiſpanicus. En veterum parſimoniam & mores! an illa unquam Reſpub. major, aut ſanctior, boniſve exemplis ditior fuit, aut in quam tam ſero avaritia luxuriaque immigraverint, vel ubi tantus ac tamdiu paupertati ac parſimoniæ honos fuerit?

Verum quamdiu illi frugalitati honos? Primus Julius Cæſar legionibus ſtipendium in perpetuum duplicavit. Sueton. *cap.*26. Et poſt eum Auguſtus omnes ubique milites ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam adſtrinxit. Sueton. *c.*49. Eum modum fuiſſe decem diurnos aſſes, ex illa Peſcennini querela apud Tacit. *lib.*1. patet: ubi dicit, denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari. Vide Lipſ. *ibid. in not.* Domitiani ævo ſtipendium menſtruum erant aurei terni, atque ita in diem viginti quinque aſſes. Zonar. *in Domit.* Ulteriore ævo, credibile eſt plus militibus eſſe datum: quin etiam non raro donativa in eos collata: ita tamen ut illius dimidiam partem ſequeſtrarent, apud ſigna, ibidem ipſis aſſervandam, ne per luxum aut inanem rerum comparationem à contubernalibus poſſet abſumi. Veget. *lib.* 2. *c.*20. Sueton. *in Domit. cap.*7. Tacit. 1. *ann. nu.*132. Duplici fere fine, ut continentior eſſet miles, & ut majore pro ſignis ſuis dimicaret audacia. Homines enim in iis maximam habent curam, in quibus ſuam vident poſitam eſſe ſubſtantiam.

Pecuniæ additum eſt frumentum: idque ideo ut militi victus ſuppeteret, ne cogeretur inopia ad rapiendum aut deſerendum. *Frumenti modum* (inquit Polybius) *accipiunt pedites Attici medimni duas partes:* Medimnus autem, atteſtante Suida, ſex modios habuit. Equitibus duo medimni, id eſt, duodecim modii dati ſunt. Cæſar vero frumentum, quoties copia eſſet, etiam ſine modo menſuraque militibus præbuit. Sueton. Legumina etiam quædam militi data deprehendimus apud Plut. *in Craſſo.* Quidquid eam in rem datum erat, vendere non poterant: ſi qui vendidiſſent, prompta erat in eos animadverſio. Exemplum hujus rei apud Sueton. eſt in Galba. *c.7. Militi*, inquit, *qui per expeditionem annona arctiſſima, reſiduum cibariorum tritici modium centum denariis vendidiſſe arguebatur, vetuit, ſimul atque indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri: atque is fame extabuit.*

Præter frumentum etiam Veſtes datæ ſunt militibus. Ita enim loco Taciti paulo ante adducto milites queruntur de ſtipendio ſuo, & decem aſſibus veſtem, arma, tentoria redimenda eſſe. Lampridius *in Alexandro: Donavit*, inquit, *& ocreas & braccas, & calceamenta inter veſtimenta militaria.* Quin imo & boum tergora ſuppeditata. Tacit. 4. *annal.* Sed hactenus de ſtipendiis veterum.

Noſtro ævo non fixum habent milites ſtipendium: pro perſonarum qualitate nunc augetur, nunc minuitur. Vide Dillich. *part.* 1. *lib.* 2. *rei mil.* Ordinarium vero minorum militum ſtipendium plerumque quatuor florenorum Imperialium eſſe conſuevit: quo contenti vivant, neminemque concutiant. *Luc.* 3. *v.*4.

Præmia militaria apud veteres fuerunt torques, armillæ, phaleræ & haſtæ. Torquem virtutis præmium fuiſſe diſcimus ex Vegetio *lib.* 2. *c.*7. & Tacito 1. *ann.* ubi Flavius Arminii frater jactat aucta ſtipendia torquem & coronam, aliaque militaria dona. Ita Auguſtus Cæſar Aſpernatem lapſu equi debi-

debilitatum aureo torque donavit. Sueton. *cap.*2. Ita Belliſarius, iis qui proſpere pugnaſſent, armillas & torques præmia donavit. Suid. Armillæ etiam in hoc genere. Liv. *lib.* 10. *Equites*, ait; *omnes ob inſignem pluribus locis operam corniculis armilliſque argenteis donat.* Atque ideo Feſtus Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas eſſe exiſtimat, quod antiqui humeros cum brachiis Armos vocabant. Phaleras in illorum donorum numero fuiſſe Silius docet *lib.* 15.

— phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Haſta denique fortes viros Romani donarunt. Feſtus: quæ pura dicitur à ſcriptoribus, quod ſine ferro fuerit. Atque hæc de præmiis. Eorum loco etiam habitæ ſunt Coronæ, de quibus infra cap. 27.

CAPUT XXXI.

De Privilegiis militaribus.

PRæmiis militaribus adjungo Privilegia: quæ etiam beneficia dicuntur *lib.* 3. *ff. de teſt. mil. l. ult. pr. C. de jur. delib.* Atque illa in hoſtimentum egregie navatæ operæ conceduntur, ut plures reperiantur, qui pro patria dulce & decorum eſſe putent mori. Ex iſtis privilegiis hæc fere ſunt. 1. Milites immunes ſunt à muneribus *l.* 3. §. 1. *ff. de mun. l.* 10. §. *angariorum. ff. de vac. mun. l.* 2. *C. de re mil.* 2. Milites etiam veterani in ſolutione moram facientes non conjiciuntur in carcerem. VVeſenb. *conſ.* 50. *n.* 20. *var. reſol.* 1. *num.* 4. Menoch. *arb. libr.* 1. *q.* 88. *n.* 9. 3. Torturæ non poſſunt ſubjici. *l.* 8. *pr. C. de quæſtionib.* 4. Si condemnati ſunt, non tenentur ultra, quam facere poſſint. *lib.* 6. *pr. lib.* 18. *de re jud.* 5. Filiusfam. miles peculium ſuum caſtrenſe habet, in quo patri nihil juris. *l.* 3. *C. de caſtrenſ. pec. l.* 10. *ff. eod.*

— — nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus.
Omne tenet cujus regimen Pater.

Iuven. *Sat. ult.*

6. Contra milites non currit tempus petendæ reſtitutionis in integrum. *l. ult. C. quib. non objicitur longi temp. præſcript.* nec præſcriptio. *l. ult. C. de reſtit. milit.* 7. Excuſat eos ignorantia juris. *l. 8. ff. de jur. & fact. ign.* quoniam magis arma quam jura ſcire præſumuntur. *l. fin. C. de jur. deliber.* 8. Milites tam in civilibus quam criminalibus non alibi quam coram ſuis ducibus conveniendi ſunt. *l. fin. Cod. de re milit.* 12. *C. 36. 9.* Filius fam. miles hæres inſtitutus etiam citra juſſum patris ſui arbitrio pro hærede ſe gerere poteſt. *l. miles. 5. ff. de caſtr. pec.* Bocer. *lib. 1. de bello. c. 19. in fin.* 10. Denique jure militari abſque ſolennibus teſtamentum condere poſſunt. *tot. tit. ff. & Inſt. de teſt. mil.* Bocer. *libr 1. c. 20. & ſeqq.* quod quidem privilegium illis non tantum remunerationis cauſa indultum eſt, ſed etiam ratione ſimplicitatis & juris ignorantiæ. Viglius *ad pr. tit. Inſt. de mil. teſt. n. 8.* Idque etiam obtinet in militibus limitaneis: nam & illi propter ſubita quædam pericula in expeditione degere cenſentur. *arg. l. 6. §. 1. de V. S.* Gail. 2. *obſer.* 118. *num.* 5. Bocer. *libr.* 2. *de bello c. 28. num.* 11. Atque etiamnum hodierni milites, qui honeſta merent ſtipendia, veterum militum privilegiis gaudent. Craſſus. §. *Subſtitutio q. 66.* Bocer. *ibidem n. 8.* Vagantes vero iſti: *Gart vnd Hernloſe Knechte,* privilegiis his nullo modo frui poſſunt. *Reichs Abſchied zu Augſpurg*, de anno. 1555.

CAPUT XXXII.

De Cædibus & Stragibus in bello.

Expeditis belli actibus, deſcendendum nobis eſt ad adjuncta belli, qualia ſunt: cædes, vaſtatio,

tio, incendia, & captivitates. De Cædibus & Stragibus nonnulla ſubjiciam. En quæ belli ſit conditio!

Nobilitas cum plebe perit lateque vagatur
Enſis, & à nullo revocatur pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaque rubentia cæde
Lubrica ſaxa madent, nulli ſua profuit ætas.
Non ſenis extremum piguit ferventibus annis
Præcipitaſſe diem, nec primo in limine vitæ
Infantis miſeri naſcentia rumpere fata.
Crimine quo parvi cædem potuêre mereri?
Sed ſatis eſt jam poſſe mori.

Lucan. *lib.* 2. *bell. civil.*

In Iudæa diverſis vicibus duodecies centena & quadraginta millia hominum cæſa ſummatim retulit Lipſius *lib.* 2. *de conſtantia. c.* 22. Pecca R. Iud. uno die centum viginti millia cæcidit. 2. *Paral.* 25. *ver.* 26. In pugna Attilæ cum Romanis in campis Catalaunicis, anno poſt. *N. C.* 451. utrinque cæſa referuntur. 162000. In bello civili, quod inter ſe geſſerunt filii tres Ludovici Pii Imp. plus quam centum millia hominum in primo conflictu cecidiſſe perhibentur. Peuc. 4. *Chron. in vita Lotharii I. &c.* Iulius Cæſar quinquagies collatis ſignis cum hoſtibus dimicaſſe, & undecies centena ac nonaginta duo millia hominum in præliis occidiſſe ſcribitur. Poſſem recenſere plures funeſtioreſque ſtrages, quas quælibet abunde ſuggerit hiſtoria: Verum ego

Tempore deficiar, tragicos ſi perſequar ignes,
Vixque meus capiet nomina nuda liber.

Ovid. 2. *Triſt.* Ideoque hinc ad cætera belli adjuncta tranſitum facio.

CAPUT XXXIII.

De Vaſtatione, Incendiis & Rapinis in bello.

ALterum belli adjunctum eſt depopulatio agrorum & territoriorum per incendia & rapinas: quo nomine miſera bella appellat Auguſtinus *lib. 2. de Civit. Dei cap. 25. & lib. 3. c. 10.* Hæc quidem, ut & ipſum bellum, licita eſt, ſed ita, ut frugibus, agris & hortis parcamus, niſi vel ſumma neceſſitas, vel utilitas aliter ſuaſerit. *Deut. 20. & 23. Joſ. 8. 1. Sam. 15. 2. Reg. 3.* Alb. Gentil. 2. *de jur. belli c. 23.*

Miſera quidem iſta bellorum conditio eſt, illa vero miſerrima, quod vidimus rapi virgines, pueros, divelli liberos à complexu parentum, matresfamiliarum pati quæ victoribus collibuiſſent: fana atque domos ſpoliari: cædem, incendia fieri, poſtremo armis, cadaveribus, cruore atque luctu omnia compleri. Saluſt. *in Catil.* Sortem hanc experti ſunt VValdenſes, cum juſſu Franciſci I. Regis Galliarum exſtirparentur funditus, Sleidan *l. 16.* Cæterum de belli incommodis vide Damhoud. *in pract. crim. c. 82. n. 1.* Geil. 1. *de PP. c. 4. n. 43.* Vaſquius *lib. 1. controu. c. 10. n. 9.*

CAPUT XXXIV.

De Captivitate.

TErtium adjunctum belli eſt Captivitas, cujus deploranda eſt conditio. Capti enim ad viliſſima quæque munia adiguntur, & morte quavis graviora ſupplicia experiuntur. Seſoſtres barbarica inſolentia quatuor reges captos currum trahere coëgit. Tamerlanes Bajazetem tractavit miſerrime. Saporis in Valerianum Imp. inhumanitas omnibus nota eſt: nec non Baſilii II. Imp. tyrannis, qui victoria contra Samuelem Bulgarorum

R. po-

R. potitus, quindecim millia captivorum excœcavit. Zonar.

Sane qui vincit, plenum jus in victum captivum obtinet: ſed hominem eſſe meminerit exemplo Cyri, Crœſum captivum ſuſcipientis: cogitet nullo in loco nulla in perſona ſtabilibus nixam radicibus conſiſtere fortunam, ſed incertiſſimo flatu huc atque illuc actam, quos in ſublime extulit, improviſo decurſu deſtitutos profundo cladium miſerabiliter immergere. Val.Max. *lib.* 6. *c. ult.* Non complectar hic eorum nomina, paucos attigiſſe ſufficiat, En Syphacem Numidarum Regem, quam miſere ille in Tyburtinum cuſtodiam conjicitur? En Aſtronicum en Chilpericum & Ludovicum Galliæ Reges: En Regem Angliæ Richardum: en Ludovicum Sfortiam Ducem Mediolani, qui cavea ferrea iucluſus periit?

Iſtam Captivitatis miſeriam ſtudioſe evitare quidam victi conati ſunt, & extrema quæque perpeti maluerunt, quam vivi in manus victoris incidere. Numantini duces ſuos, ſeque patriamque ferro & veneno, ſubjectoque undique igne peremerunt, ne in manus Romanorum inciderent. Florus *lib.* 2. *c.* 18. In everſione Carthaginis uxor Aſdrubalis, comprehenſis duobus liberis, à culmine ſe domus in medium miſit incendium, imitata Reginam, quæ Carthaginem condidit, Flor. *lib.* 2. *c.* 15. Didonem intelligit, quæ vitam ſibi, conſcenſo prius rogo, gladio finivit. Iuſt. *lib.* 18. Virg. 4. *Æn. in fin.* Cleopatra: ne viva permitteretur victoris arbitrio, pectori ſuo adhibuit aſpidem, cujus morſu dulciter periret: nam ſerpens ille ictis oculis caliginem inducens, cum nonnulla voluptate perimere dicitur, & abſque labore. Diſcorid. *l.* 6. *c.* 38. Dion. *l.* 51. Simrius R. Iſraëlis tantum per dies ſeptem oppugnatus ab Amrio, Sardanapalum imitatus eſt, & ſeipſum in ignem cum ſuis conjecit. 3. *Reg.* 16. *v.* 18. Perdiccas bello innoxio Ariarathi R. Cappadocum illato, prælio victor, nihil præmii præter

vulnera & pericula retulit: quippe hoſtes ab acie in urbem recepti, occiſis conjugibus & liberis, domos quiſque ſuas cum omnibus copiis incenderunt: eodem congeſtis etiam ſervitiis ſemetipſos præcipitant, ut nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præterquam incendii ſpectaculo frueretur. Juſtinus. *lib.* 13.

Atq; hæc de belli adjunctis hactenus: Sequuntur ejuſdem Effecta, tam triſtia, quam læta. Inter triſtia præfero ſubactionem: inter læta victoriam, pacificationem & dimiſſionem exercitus.

CAPVT XXXV.

Qualem ſe Victor erga ſubactos gerere debeat.

EGregia eſt illa apud Æmyl. Prob. *in Timoleonte* ſententia: Eam ducendam eſſe præclaram victoriam, ex qua plus ſit clementiæ, quam crudelitatis. Nam quemadmodum aut Balſamum, ſi vim ferri adhibeas, læſum emoritur. Tacit. 5. *hiſtor. c.* 2. *pr.* Solin. *cap.* 38. Freigius *lib.* 28. *Phyſ.* aut Ozimon fragrantiſſimum, ſi tractetur aſperius, ſummum fœtorem ſpirat: Ita recens victi, ſi rigide nimis habeantur, aut deficiunt, aut pro grato obedientiæ ſucco, grave rebellionis virus exhalant. Joh. Major *Poëta.*

Ozimon eſt fragrans, ſi leni pollice tractes;
Plus æquo preſſum, ceu grave virus, olet:
Aſperitas ſemper peccat, ſed gratia raro:
Hic jus eſt, ubi jus, qui moderetur, erit.

Clementiam propriam Victoris virtutem eſſe debere dico: & dixi ſupra *lib.* 2. *polit. cap.* 31. apud principes ſeveritatem debere eſſe abditam, clementiam in promptu, Quemadmodum Leoni tantum ex feris clementia in ſupplices, proſtratis parcit, & ubi ſævit, in viros potius quam in fœminas fremit, in infantes non in magna fame, Plinius *lib.* 7. *cap.* 16. Ita ubi ſoli, qui rebus præeſt, hæc virtus

tus competit, adeo ut tum demum victoria quam minimum invidiæ ſit habitura, cum plurimum humanitatis habuerit. Diſcat victor ex optimis quibuſque, qui vincere norunt, qualem ſe ergà ſubactos gerere debeat. Siſtam ex multis Alexandrum, collocabo Cyrum, ponam L. Paul. Æmylium, Philippum Macedonem, & Aurelianum Cæſarem. Alexander humaniſſime tractavit Darium. Curt. *lib.* 4. & Porum Indorum R. Eum enim ob honorem virtutis incolumem in regnum remiſit Juſtin. *lib.* 12. Idem captivas egregia forma virgines & regia ſtirpe genitas non modo dimiſit, ſed etiam reſtitui eis ſuas opes juſſit. Curt. *lib.* 6. Cyrus quam clementer Crœſum ab ſe devictum tractarit, Herod. *l.* 1. commemorat, & ego ſupra nonnihil attigi. De L. Paulo Æmilio Florus *l.* 2. *c.* 12. *Sed nec reverentior*, inquit, *captæ majeſtatis* (Perſici ſc.) *alius Paulo fuit, quum in conſpectum veniſſet & hoſtis, in templum recepit, & in conviviis adhibuit, liberoſque admonuit ſuos, ut fortunam, cui tantum liceret, revererentur*. Philippo Macedoni bellum cum Athenienſibus fuit, quibus per inſidias victis, metu belli gravioris, cum interficere omnes poſſet, incolumes ſine precio dimiſit. Juſtin. *lib.* 7. Idem cum oppugnaret Methonem, & oculo eſſet privatus, nec ſegnior in bello, nec iracundior adverſus hoſtes factus eſt, adeo, ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit. Juſtinus *lib.* 7. Egregium autem Aureliani eſt factum, qui cum urbem Tyana obſideret, Juravit, ne canem quidem militares gladios evaſurum, ſi urbem expugnaret: urbe capta cum ad crudelitatem illum improbi exacuerent, canes ad unum mactari juſſit. Vopiſc. *in Aureliano*.

E contra ex aliis è diametro oppoſitis narrationibus intelligere victor diſcat, quanto ſcelere ſeſe obſtringat, ſi nimium in victos deſæviat. Educo ex multis Caracallam Imper. cujus truculenta in Alexandrinos ſubactos crudelitas paſſim decantata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eſt Xiphil, Herodian. & ex eo Lipſ. *l.* 2. *de Conſtant. cap.* 24. Quid ſceleratius excogitari poteſt, quam quod Sulla quatuor legiones contrariæ partis fidem ejus ſecutas, in publica villa, nequicquam fallacis dexteræ miſericordiam implorantes obtruncari juſſit? Val. Max. *l.* 9. *cap.* 2. Non jam dicam de C Mario, de Mithridate, de Hanniballe: Valerius loco adducto pro me dicit Illud admiratione non indignum, etiam eos, qui alias laudem habent clementiæ, interdum aliquanto graviorem exegiſſe vindictam. Triſti orbi ſpectaculum ira præbuit Alexandri, *Duo millia*, inquit Curt. *l.* 5. *cap.* 4. *Tyriorum, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens littoris ſpatium pependerunt.* Miſericordiam etiam movere poſſet homini, cui robur & æs triplex circum pectus. Horat. 1. *od.* 3. quod Auguſtus Peruſia capta trecentos è dediditiis electos utriuſq; ordinis ad aram D. Iulio extructam, hoſtiarum more mactavit. Suet. &c. Sed ex his factis quid fugiendum, ex ſuperioribus quid complectendum, victor non inſolens eligere noverit.

CAPVT XXXVI.

De Victoria habendæ modo: & qualis victor, reſpectu Dei & ſuiipſius eſſe debeat.

VIctoria Deo adſcribenda eſt præcipue, eique ſolennes gratiæ in publico perſolvendæ. Iudic. 6. 1. Sam. 24. Pſal. 143. 76. 23. Illud agnoſcimus in populo Iſraëlitico, qui hoſtibus ſæpe viribus & numero fuere inferiores, & palmam nihilominus auſpiciis Domini retulerunt. Non certe adſcribendum eſt aut prudentiæ aut robori Abrahami, quod trecentis octodecim ſervis potentiſſimos ſubjugavit Reges. Gen. 14. Ioſeph. 1. *antiq.* 11. ſed Domino: Non Gedeon innumerabiles Midianitarum copias trecentis ſuorum fundere potuiſſet, abſque Domino: Non David Goliathum, nec

Jona-

Jonathan cum armigero mille Palœſtinos cæcidiſſet, niſi adjutus divina clementia; nec Amaſius exiguis ſuis copiis ſtraviſſet decem millia Idumæorum, ſi abſque Domino fuiſſet: nec Antoninus Philoſophus Imper. contra Marcomannos pugnans victor receſſiſſet, niſi victoriam exoraſſet à Domino fulminatrix illa legio. Dion. *lib.* 71. nec trecenti Lacedæmonii univerſum Xerxianum exercitum fundere potuiſſent, niſi fataliter Perſis hæc clades contigiſſet. Quid eſt, quod Lucullum ſuperiorem fecerit, cum duceret exercitum contra Tigranem, vix vigeſimam ejus copiarum partem? 10000. hominum occidit, vix 100, ſuorum vulneratis, & 5. cæſis: Quid de pugna Theodoſii Imp. cum Arbogaſto & Eugenio dicendum? Imperatorem parva manu hoſtes aggreſſum venti juvant. Jovian. Pontan. *lib.* 2. *de fortuna c.* 15.

Cum vero de felicitate ſuperbius & incautius mentes efferantur humanæ, Veget. *lib.* 3. *c.* 25. victor inſolentiam & ſuperbiam ob rem bene geſtam cane pejus & angue effugiat, & ſe hominem eſſe tum maxime cogitet, cum Deus undique conſalutatur. Senec. *de vita beata cap.* 25. Plerique omnes fortuna aſpirante felicem rerum ſuarum exitum nacti inflantur, inſoleſcunt, ac per ſuperbiam humanos & communes caſus parum conſiderant: indeque non pauci conſpiciuntur ſecundam fortunam non ſecus ac graviſſimum onus minus commode ſuſtinere. Diod. Sicul. *lib.* 18. non cogitant iſti, quam infida fiducia ſe extollant. Thucyd. *lib.* 1. Exemplum refert Iuſtinus *libr.* 8. *pr. de Lacedæmoniis.* Ideoque prudenter monet Onoſander *c. ult.* Poſtquam omnia feliciter & ex animi ſententia ceſſerint, fine bellicis negotiis impoſito, caveat Imperator, ne ob res ſecundas elatior aut gravior videatur, ſed placidus ſit ac benignus, neve faſtum minaci ac truculento vultu præ ſe ferat, ſed civilem atque amabilem benevolentiam comiter omnibus exhibeat. Illa enim invi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

diam ac livorem gignunt: iſta mutuam amorem conciliant.

Præterea victoria leniter & moderate utendum: ita tamen ut eam perſequaris, & non tantum ſcias vincere, ſed etiam victoria utiliter & recte uti &c. Exemplo eſt Metellus apud Saluſt. *in Iugurth.* qui quo clarior poſt devictum Jugurtham, eo magis anxius erat: Igitur eo intentior ad victoriam niti, omnibus modis feſtinare: cavere tamen necubi hoſtibus oportunus fieret: meminiſſe, poſt gloriam invidiam ſequi.

CAPUT XXXVII.

De Triumphis, Trophæis, Ovationibus & Coronationibus.

Victoria obtenta declaratur triumphis, trophæis, ovationibus & coronationibus.

Triumphi magnificentiam deſcripſit Ovid. 4. *Triſt. el.* 2. Illius ſignum palma eſt arbor, quæ non cedit aut flectitur, ſi magna pondera impònas, ſed adverſus ea reſurgit, & ſurſum nititur. Gell. *lib.* 3. *cap.* 6. Plin. *l.* 16. *cap.* 42. Tale victoris eſt ingenium, quod urgentibus opprimentibuſq; non cedit. Plut. *in* 8. *Sympoſ.* In triumpho autem ante currum Reges captivi deducebantur. Ita enim Ovidius 4. *triſt. el.* 2.

Vinclaque captiva Reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos.

Sic Perſeus Macedoniæ, Gentius Illyriæ reges ducti ſunt. Liv. *libr.* 5. *dec.* 5. Andriſcus etiam in urbem catenis ductus eſt, hoc quoque illi in malis ſuis indulgente fortuna: ut de eo populus Romanus, quaſi de novo Rege, triumpharet. Flo. *libro* 2. *cap.* 14. *in fin.* Jugurtham cum duobus filiis Marius in triumphum duxit. Stadius *in not. ad Flor.* Diocletianus de Perſis & rege eorum Narſe triumphum egit, & cum cæteros captivos nobi-

nobiles militareſque præfectos ante currum duxit, tum imprimis uxorem, ſorores & liberos regis, memorandum regiæ fortunæ inter pauca exempla ſpectaculum, & Gazam Perſicam opulentiſſimam prætulit. Sigon. *lib.* 1. *de Occident. Imper.* Zenobia, quæ diu geſſerat bella cum Aureliano Imp. tandem cum liberis Romæ captiva in triumpho ducta eſt. Mel. 3. *Chr.* Honorius in triumpho Attalum ipſum vinctis poſt terga manibus ante currum duxit, quem peracta de more pompa, truncata in pœnam repetitæ perfidiæ dextera, Liparas relegavit. Sigon. *lib.* 11. *de Occ. Imper.* De Odoacri triumpho idem *lib.* 15.

Nec tantum captivi in triumphum ducti, ſed & omnis præda in bello capta. Anicius triumphum agens de Gentio R. Illyriorum tranſtulit in triumphum multa militaria ſigna, ſpoliaque alia & ſupellectilem regiam, auri pondo 27. argenti 19. denarium tria millia & centum triginta millia Illyrici argenti. Liv. *lib.* 5. *dec.* 5.

In Curru triumphali ſedebat carnifex, qui coronam auream gemmis diſtinctam ſuſtinens, victorem admonebat, ut reſpiceret, id eſt, ut reliquum vitæ ſpatium provideret, nec eo honore elatus ſuperbiret. Lipſ. *lib.* 2. *de Conſtant. cap.* 26. Appenſa quoque erant currui nola & flagellum, quibus notabatur ipſum in eam calamitatem incidere poſſe, ut & flagris cæderetur, & capite damnaretur. Nam qui ob facinus ſummo ſupplicio afficiebantur, nolas geſtare ſolebant, ne quis inter eundum contactu illorum piaculo ſe obſtringeret. P. Cam 1. *med. hiſt.* 12.

Trophæa appellantur ſpolia fixa in ſtipitibus, teſte Nonio. Inde etiam monumenta victoriæ erigi cœpta ex marmore ſaxoque in jugis montium & editioribus locis. Iſta quidem victis ipſa graviora victoria videntur, quod patet ex illo Tacit. 2. *ann.* *Miles in loco prælii Tiberium Imperatorem ſalutavit, ſtruxitque aggerem, & in modum trophæorum arma,* *ſub-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſubſcriptis vicinarum gentium nominibus, impoſuit. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quam ea ſpecies dolore & ira affecit. Qui modo abire ſedibus trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt, plebes, primores, juventus, ſenes, agmen Romanum repente incurſant, turbant, &c.

Ovationes differunt à triumpho, quod pedibus urbem ingrediebantur ovantes, triumphantes vero curru. Ovantes myrtea corona cincti. Freig. *lib.* 28. *Phyſ.* Ovans uno equo utebatur interdum, & à plebeis vel ab equitibus Romanis deducebatur in Capitolium, & de ovibus ſacrificabat, vnde & Ovatio dicta eſt. Triumphantes quatuor albis equis vecti, & Senatu præeunte in Capitolio de tauris ſacrificabant, &c.

Coronationes apud Romanos de præclara in bello navata opera commonebant. Corona civica ex foliis quernis tributa eſt illi, qui civem ſingulari periculo in pugna liberaſſet. Gel. *lib.* 6. *c.* 6. Plut. *in qq. Rom.* 92. Plin. *lib.* 16. *cap.* 4. Lucan. *lib.* 1.

Servati civis referentem præmia quercum.

Paradin. *in ſymb. Servati gratia civis.* Claudian. *de laudib. Stilic.*

Mos erat in veterum caſtris, ut tempora quercu
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte
Caſurum potuit morti ſubducere civem.

Militaris corona ex auro in formam muralium pinnarum facta, conceſſa eſt illi, qui primus vi & armis hoſtium mœnia tranſcendiſſet. Parad. *ibid.* Obſidionalis è gramine erat decerpto è loco, qui obſidebatur, quia ſummum victoriæ indicium erat, herbam porrigere victos. Plin. *l.* 22. *cap.* 4. Hanc P. Decio impoſitam eſſe ſcribit Livius *l.* 7. vid. Parad. *in ſymbolum. Merces ſublimis honorum.* Corona Caſtrenſis, quæ & vallaris dicta, illi indulta eſt, qui primus oppugnando vallum hoſtile occupaſſet. Parad. *in Symbol. Hoc valli inſigne recepti.* Aurea navalis illi, qui navali prælio claſſem hoſtium armatus ingreſſus

greſſus eſſet. Parad. *in Symbol. Claſsis monumenta ſubacta.* Denique de oleagina corona quandoque legimus: velut apud Dionem *l.*49. de Auguſto,& alibi.

CAPUT XXXVIII.

De Pacificatione & Induciis.

Alterum belli effectum lætum eſt Pacificatio, cujus tractatio prudentibus atque fidis hominibus committenda eſt. P. Comin. *l.* 1. Nec tutum eſt in ea tractatione ipſos Principes intervenire. Idem *l.* 3. ſeptem exemplis hoc confirmat. Quod ſi tamen illis ita placuerit,armatos eſſe convenit Duces de Pacificatione tractantes. Bodin. 5. *de rep.c.*6. P.Gregor. *l.*4.*de rep.c.*10. Ant. Mach. *l.*3. Antiqui Oratores miſerunt

Velatos ramis oleæ,veniamque rogantes.

Virg. 11. *Æn. Et* 7. *Æn.*

Tum ſatus Anchiſâ delectos ordine ab omni.
Centum Oratores auguſta ad mœnia Regis.
Ire jubet, ramis velatos Pallidis omnes.

Eſt enim olea pacis ſignum. Idem. 2. Georg. Gen. 8. *v.* 11. Athenæ quoque victores olea coronant. Plin. *li.* 35. *c.* 4. Cæterum in pacificatione ineunda Inſidiæ prudenter evitandæ ſunt. Frequentius enim conventionum paciſque ſimulatio crudelis, quam arma nocuerunt Veget. *lib.* 3. *c.* 3.

Pax ſit tuta & ſecura, itemque honeſta, ſimplex & candida, nam turpi pace mors eſt potior, & tutius eſt bellum apertum pace ſuſpecta. Potius eſſe ſtatuat vir fortis, cum dignitate cadere, quam cum ignominia ſervire: paciſque nomine involutum bellum reformidet. Lipſ. 5. Pol. 19.

Induciæ autem ſemel pactæ ſtrenue cuſtodiendæ ſunt: Violatores earum acerrime puniendi Gr. Richter. *ax.pol.* 275. Bodin. 5. *de rep.* 6.

CA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XXXIX.

De Obſidibus.

AD pacem firmandum dari ſolent Obſides, itemque pro ſervandis induciis. Gail. 2. *de PP. c.* 2. *n.* 12. ut ſi domeſtici Imperii tædeat, ſit regreſſus ad Principem. Tacit. 12. *ann. c.* 3. hi fere dati ab inferiori, accepti à ſuperiori. Cæſar *l.* 1. *de bell. Gall.* de Helvetiis. Et Dion. *lib.* 59. ait: Vitellium coegiſſe Artabanum ad dandos obſides.

Si, qui dederant deſciſcerent à fide, capite luebant obſides. Itaque cum Volſci fidem fefelliſſent, Romani trecentos Volſcorum obſides ſecuri percuſſerunt. Dionyſ. Halic. *lib.* 6. Et Tarentinorum obſides fugientes retracti ac virgis diu cæſi de Tarpejo dejecti ſunt. Livius *libr.* 35.

Notandum autem Obſides ut plurimum degenerare in mores eorum, apud quos degunt: quod comprobat Tacit. *de Venone.* 2. *an.* 1. *&* 11. *annal.* §. 5. *&* 14. *ann.* §. 4. & Perſeus de fratre Demetrio apud Liv. *lib.* 40. De Joviniano. Marcellinus *l.* 18. & de filio Arminii Tac. 15. *an.* 5. Sic Philippus Alexandri M. pater adhuc puer obſes datus eſt Thebanis, & triennio obſes habitus, primæ pueritiæ rudimenta in urbe ſeveritatis antiquæ, & in domo Epaminondæ ſummi & Philoſophi & Imperatoris depoſuit. Iuſtin. *lib.* 7.

CAPUT XL.

De dimiſſione exercitus.

BEllo confecto Duces & milites perſolutis ſtipendiis dimittendi ſunt: non retinendi in ditione principis, præſertim ſi ſint externi, ne ſeditionem moveant, vel latrocinia exerceant. Militibus deinde teſtimonia & literæ publicæ, quas noſtri *Paſſport* vocant, indulgentur. Atque iſtæ laudes, quibus haud minus quam præmio gaudent

militum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

militum animi, Liu. *lib.* 2. impellunt eos ad edenda potiora virtutis ſuæ documenta.

Præterea dimiſſo Exercitu, Dux & autor illius damna ſubditis illata reſarcire tenetur. Gail. 2, *obſ.* 7. *n.* 6. *& li.* 2. *de PP. c.* 19, *n.* 25. Peucer. *l.* 1. *de bello c.* 29. *n.* 6. De ducibus belli invicem paciſcentibus, an & quando præjudicent ſubditis, quo minus contra eos, qui damnum dederunt, agere poſſint. vid Mynſ. 4. *obſ.* 9. Atque hæc hactenus de re Militari rudi penicillo delineare volui.

Tu quæſo ſumme pacis arbiter Deus optime maxime, potentiorum pectora ad pacem probe cogendam flecte & dirige. Tu triſtes inimicitias, ſanguineumque illud bellonæ flagellum, quo defœdatur florentis imago Reipublicæ, diſcute. Tu ſub umbra alarum tuarum nos protege: Sic grata mente tuas in omne ævum prædicabimus laudes, & vivemus.

Finis libri VI. Politicorum G. S. D.

GEOR-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

GEORGII SCHONBORNERI,
Sileſ. Phil. & I. V. D.

Conſil. & Cancellarii Zollerini

Liber VII.

POLITICORVM.
De Rerumpublicarum Everſionibus.

CAPVT. I.
Providentia divina everti Reſpub.

DIxi hactenus de Rerump. conſtitutione & adminiſtratione, tam togata, quam militari: Reliquum eſt, ut de earundem everſionibus nonnihil diſſeram. Temporum vices verti vides, ita & Reſpublicas. Perpetua iſta in omnibus rebus lex eſt, ut ad ſummum perductæ rurſus ad infimum, velocius quidem quam aſcenderunt, relabantur. Natura hoc, quod vides regnum mutationibus temperat: nubilo ſerena ſuccedunt, turbantur maria cum quieverunt: flant invicem venti: Noctem dies ſequitur; pars cœli conſurgit, pars mergitur. Contrariis rerum æternitas conſtat. Senec. *ep.*107. Inter peritura vivimus. Id. *ep.* 91. In eum intravimus mundum, in quo his legibus vivitur. *Ibid.* Flores, odoreſque in diem gignit Natura, magna, ut palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatiſſime floreant, celerrime marceſcere. *l.*21 *c.*1. Idem de Rebuſp. quod de earum incolis dico: Nihil publice ſtabile eſt: tam hominum quam urbium fata volvuntur. Sen. *ep.*91. Quæ domeſticis bellis ſteterant regna, quæ exter-

externis impellente nullo ruunt. *Ibid.* Circumagi & velut in orbem recurrere fortuna verſante ro-am videntur. Vſque adeo nil ſibi quiſquam ſpon-dere poteſt firmum & ſtabile. Sen. *in Octav.* atque.

Omnia mortali mutantur lege creata.

Manil. 1. *Aſtron.* O mira & nunquam compre-henſa Neceſſitatis Lex! Lipſ. 1. *de conſtant. c.* 16.

Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt: hanc ſequatur, huic pareat: & quæcunque fiunt, debuiſ-ſe fieri putet, nec velit objurgare naturam. Opti-mum eſt pati, quod emendare non poſſis: & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, ſine murmuratio-ne comitari. Sen. *ep.* 107.

— Cede tempori
Deoque: rebus omnibus
Viciſſitudo debita: Hæc mori vides
Repentè, at illa oririer.
Neceſſitati ut obſequare, te monent
Tot urbium cadavera.
Ferire viſa vertice ante quæ ſuo
Poli utriuſque cardinem:
Ubi illa jam imperare ſueta Regibus
Superba Septimontium?
Ubi Mycenæ? ubi incluta urbs Agenoris,
Corinthos, Argos, Ilium?
Minuta, magna, ſumma & ima reſpice,
Perenne ſub polo nihil,

Joan. Douza.

Igitur Deum, ut Rerump. fundatorem beni-gnum, ita everſorem juſtum agnoſcimus: Manus tua, Domine, gentes diſperdit, & plantaſti eas, af-flixiſti populos, & expuliſti eos. *Pſal.* 44. *v.* 3. Tu ſolio regali imponens reges, eoſdemque inde de-turbas. Dan 2. *v.* 21. Tu regnis terminum conſti-tuis, tu certos naſcendi pereundique limites re-gnas: Concede clementer inexhauſtam tuam ſa-pientiam, bonitatem infinitam, juſtitiam ſupra omnem humanum captum, nobis exinde agno-ſcere, eamque ſummis poſſe efferre præconiis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT II.

De Everſionibus Rerump. ob Magiſtratuum Injuſtitiam & Impunitatem delictorum.

REgna non modo à gente ad gentem, ſed etiam à familia ad familiam transferuntur propter injuſtitiam. Siracid. 10. v. 8. Omnem enim injuſtitiam averſatur Dominus. *Deut.* 25. & adverſus iniquos judicia ſua æquiſſime exercet. *Pſ.* 97. v. 1. Idque etiam metuendum hoc noſtro ſeculo, quo

Victa jacet pietas, & virgo cæde madentes
Vltima cœleſtùm terras Aſtræa reliquit.

Ovid. *Metam.* Iuven. *Sat.* 6. & quæ antea fuerunt vitia, fiunt mores. Multi poſtquam nihil ſcelerati reliquerunt inauſum, non tantum impune dimittuntur, ſed ad ſummum admoventur Reip. gubernaculum. O tempora! O mores! heu! quam ſeculo premimur gravi, quo ſcelera regnant! Sen. *in Octau.* In atrociſſimis delictis, proh dolor! tantum abeſt, ut ſanguine ſuo malefactor luat, ut etiam ære ſceleſtum corpus redimat! Pravos judices lex vetus privabat oculis: proh hominum fidem! ſi hodie iſthæc adhiberetur ſeveritas, quam paucos integris oculis reperias!

At vero an non ceſſante executione legis civilis, qua multentur, divina vindicta ſeſe exeret? Ita ſane eſt, ubi conſummata eſt infelicitas, cumque placet & delectat Turpitudo, deſinitq; remedio eſſe locus, pœnam promeritam Deus exigit. En tribum Benjamin florentiſſimam! an ullam aliam ob cauſam hanc exſtirpatam putas, quam quod nollent ſiſtere Gibeonitas, qui ſtuprarant Levitæ conjugem? *Iudic.* 19. An Lacedæmoniorum Remp. ulla alia re labefactatam & concuſſam arbitrabimur, quam quod Magiſtratus connivere maluerunt filiarum Scedaſi in Leuctris habitantis ſtupratoribus ſubditis ſuis, quam ullam ab iis exigere

gere vindictam? Quid aliud evertit Corinthum amœniſſimam urbem, quam quod impunitos dimiſiſſent cives, qui legatos Romanos lotio perfuderant. Florus *libro. 2. cap.16.* Quid cauſæ eſt, quod flammis exuſſerint Galli urbem Romam? Arunti Hetruſco à Gallo quodam Conjux rapitur, raptor impunitus dimittitur: Arunx rei indignitate motus attrahit Gallos in Italiam, unde malorum lerna, cædes civium, & agrorum depopulatio. An non eadem nobis extimeſcenda? An non terrere nos debebant veſtigia? O miſeros nos, qui furenter noſtras ruimus in clades! Ubi conſilium? Ubi ratio? Sed tu clementiſſime Deus, ab imminentibus iſtis benigne nos protege: da vires animumque redeundi ad frugem, Tu magiſtratuum, Tu civium flecte voluntates, ne quis eorum ſuo deſit officio. Et ſic ab interitu vindicabitur Reſp.

CAPUT III.

De Rebuſpublicis ob diſcordiam everſis.

ALter gradus Ruinæ Imperiorum eſt Magiſtratuum Diſcordia: cujus imago Laurus eſt, Camerarius *in Embl,* Vim ex vi.

Damna dat atque facit vis vi colliſa potentum,
Ramorum attritu ut flamma reſultat edax.

In eam naturaliter proni ſunt hominum animi: ii præſertim, qui ſe cæteris plus poſſe confidunt: Suffænos iſtos, ſive Narciſſos intelligo, de quibus Eſaias Propheta loquitur *c.5. v.21.* Hos ſic paulatim afflavit Caſia illa Diva, miſere furialis abripit Erinnys ad ſerenda diſcordiarum ſemina: nihil tam conſiderate ab aliis dici ſcrive poteſt, quod non iſti in calumniam rapiant. Altèr meritos alteri invidet honores, ſuam obfuſcari laudem exiſtimans, niſi creſcentem gloriam alienam oppugnatum eat. Unde neceſſe eſt, negligi ſalutem Reipubl. permiſcerique fretum cœlo: quo nomine diſcor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

diam exultare canit Silius 13. *bell. Pun.* Namque ubi Magiſtratus Sophiſmatibus indulgent, faciuntque pluris odia ſua, quam patriæ commoda: Hanc civitatem neceſſe eſt à Deo deſeri, & mergi in imum calamitatum barathrum. At vero videamus, quam conſortis impatiens ſit poteſtas, quam nulla fides regni ſociis! Romanos geminos unum non cepit regnum, quos unum uteri cepit hoſpitium. Cyprianus *in lib. de Idol. vanit.*

Fraterno primùm maduerunt ſanguine muri. Lucan. *lib.* 1.

Initium vero poſtremæ ætatis in populo Dei ante Chriſtum natum extitit à contentionibus, & diſſidiis ſummorum Pontificum, qui cum atrocibus cædibus & odiis dimicarent de Pontificatu, attraxerunt reges Syriacos, & paulo poſt iſtis ſublatis Romanos. Sic & Alexandri Magni ſucceſſores, colliſis inter ſe viribus, ſeipſos mutuam in perniciem egerunt. Sic Occidentis Imperium primo diſſidiis ſucceſſorum convulſum, paulatimque velut nervis inciſis ac ſolutis compagibus inclinatum ad ruinam, poſtea exterarum gentium impetu ac violentia gravius impulſum pene corruit: his per ruinas violentibus & rudera diripientibus, nemine prohibente, imo conſternatis omnibus ac trepidantibus. Sic & Romanum Imperium à tempore Philippi Imper. Friderici Barbaroſſæ filii uſque ad Rudolphum I. diſcordibus electionibus & interregnis valde labefactatum eſt. Sic Johanni Lucemburgico Regi Bohemiæ, diſtractis per diſcordiam Sileſiæ proceribus, occaſio oblata eſt avellendi Sileſiam à regno Polonico: Atque ita non magno negotio effectum eſt, ut aliqui ſponte, aliqui expugnati minis vel precio, plurimi blandis capti pollicitationibus, libera colla obvio jugo Bohemico ſubdiderint. Cureus *part.* 1. *annal. Sileſ.* Beucer. 5. *Chron.*

Cum igitur diſcordiæ accepto ferenda ſit, vel

Everſio Reipubl. vel Converſio, maximopere colenda eſt illa

-- parvis dives Concordia rebus.

Sil. Ital. 9. *lib. bell. Pun.*

Quam invictiſſimis argumentis Apoſtolus *in epiſt. ad Epheſ. cap. 4. v. 3. & ſeqq.* divinitus ſuadet. Vide quæ dixi ſupra *l. 1, c. 5.* Utinam vel cornicum exemplo mutuam & intemeratam coleremus fidem! Alciat. *Embl.* 38. Utinam politicæ gubernationis Cenſores naturam haberent Geryonis! Juſtin. 44. Utinam Mercurialem illum anguibus circumvolutum ſpectarent caduceum! Dubio procul Rempubl. haberent florentiſſimam & ab exterorum incurſionibus, incolarumque molitionibus inviolabilem.

CAPUT. IV.

De Rerumpubl. jactura ex ambitione & plura habendi cupidine.

VEriſſimum eſt, quod Thucydides in deſcriptione ſeditionis Corcyreæ tradit: πάντων κακῶν αἴτια ἡ ἀρχὴ διὰ πλεονεξίαν, ϗ φιλονεικίαν. Omninm malorumcauſa Cupiditas Imperii ex ambitione: Civitates factionibus ſcinduntur in partes: honoribus cumulantur indigni, ſimpliciores opprimuntur, fraudes & technæ laudantur. Ejus rei exemplum ſuppeditat Reſp. Romana Democratica, quæ ſane ob paucorum ambitionem everſa eſt. Craſſus, Cæſar & Pompeius inſatiabili fame imperandi perciti non prius quieverunt, quã mutatum bellis civilibus Reipub. ſtatum vidiſſent: Sunt alii quorum ſupra *lib. 6. cap. 4.* mentionem feci, qui nihil magis habent in votis, quam ut

--- Lybiam remotis
Gadibus jungant, & uterque Pœnus
Serviat uni.

Horat. 2. *Op.* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Nempe hac ratione feliciſſimos ſe judicant, ſi multas per milites provincias obtineant, & novas veteribus adjungant: Ignari quod ſit illud ingens paratumque regnum: Imperare ſibi maximum Imperium eſt, Sen. *epiſt.* 113.

— *Tunc omnia jura tenebis,*
Cum poteris Rex eſſe tui.

Claud. *de* 4. *Hon. conſ.* Præterea cum ſuis non ſunt contenti limitibus pluribuſque inhiant provinciis, perdunt ea, quæ jam ante in tuto locaverunt: exemplo Civitatum Græciæ, quæ dum imperare ſingulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Juſtin. *lib.* 8. *pr.* Trajanus ſola gloriæ cupiditate incenſus Armeniis Parthiſque bellum intulit. Dion *l.* 68. armaque Romana ultra Euphratem flu. Romani Imperii terminum tranſtulit: Verum iſti ſubacti jugi Romani impatientes, paulo poſt reſilierunt, & ſeſe in libertatem aſſeruerunt. Eſt igitur urbium regnorumque peſtis, iſta regnandi tam dira cupido. Virg. 1. *Georg.*

CAPUT V.

De Abdicatione Magiſtratus intempeſtiva.

SI quis vel ætate, vel valetudine impediatur, quo minus ſupereſſe poſſit negotiis civilibus, magiſtratui ſeſe abdicare poterit. *c.* 1. *de renunciat. in* 6. neque eorum, qui renunciarunt exempla deſunt. Diocletianus apud Nicomediam ſponte Imperiales faſces relinquens, in propriis agris conſenuit. Aurel. Vict. Attalus omiſſa regni adminiſtratione, hortorum culturæ animum applicuit. Juſtin. *lib.* 36. Sic & Timoleon depoſito Imperio privatim Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Æmil. Prob. *in Timol.* De Suatacopio Rege Bohemiæ & Moraviæ vide Æn. Sylvium *c.* 13. *hiſtor. Bohem.* & Phil. Camer. 1. *med. hiſt.* 45. De Car. V. Cæſ. Beutherum *l.* 9. *hiſt. in pr.* Dreſſer. *lib.* 6. *Chr.*

Dixi

Dixi abdicationem eſſe licitam : Turbata vero Republ. & domeſticis externiſque conquaſſata motibus , abdicationem iſtam plurimum ſecum trahere incommodi nemo negaverit. Nam ſi quis eo tempore renuntiet , quo ob ingruentes rerum neceſſitates maximus ejus poterat eſſe uſus ; nulluſque reperitur, qui vicem ejus cum laude ſupplere poſſit : ruit in exitium præceps orbata Rectore Civitas; & in iſta ἀναρχίᾳ ſuo pleraque nutu agere incipit Bellua multorum capitum : Ardet omnibus animus & alterum conatur opprimere , quo minus evehatur ad id faſtigium : unde Rempubl. concidere neceſſe eſt.

CAPUT. VI.

De violatione diſciplinæ publicæ in Religionis negocio.

FIrmiſſima Reip. columna eſt diſciplina publica, quam ſupra *lib.* 3. in tuitione legum, religionis , commerciorum & juriſdictionis poſitam eſſe diximus : Si quid horum violetur, periculum eſt , ne diſrumpantur omnes civilis ſocietatis nervi. Religio vero potiſſimum vinculum & firmamentum Reip. ab omni violatione probe munitum ſit oportet : Si conſervabitur ſocietas : tam princeps quam ſubditi ſuum facient officium: evitabiturque terræ hominum ac rerum confuſio.

Ita autem muniatur iſtud vinculum , quemadmodum *lib.* 3. *cap.* 11. ſcripſimus: ne conſcientiis ea eripiatur libertas , quam cuique ſua ſuggerit Religio. Corporibus imperat Magiſtratus, non animis : Religionem ſuadeat, non vi & armis cogat : fidem afflatu cœleſti cordibus hominum ingenerari cogitet, non vero minis aut ſuppliciis . Certoque liberrimum Deo placere cultum, non coactum, perſuaſum ſibi habeat : Quod credibile eſt conſideraſſe inclytos illos Heroas, quorum fama & virtus per univerſum terrarum orbem diffuſa eſt, videli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cet optimos Principes Sileſiæ Epiſcopos, Iacobum à Saltza J. U. Doctorem, & Capitaneum Ducatus Glogovienſis, & Balthaſarum à Promnitz. Hi tempore renaſcentis Evangelii, neminem ſuorum ad hujus vel illius religionis profeſſionem ſuſcipiendam coegerunt. Cureus *part.* 2. *annal. Sileſ.* atque exinde tranquillum obtinuerunt Imperium, & omnibus Sileſiæ incolis, ejuſmodi principes ſingulari voto expetendi ardentiſſimum ingenerarunt deſiderium. Exigit idipſum etiam ſalus Reip. nam perpetuis ſeditionibus ſcatet regnum, in quo rigide nimis imperatur religio. Superioribus annis, nec Carolus V. turbatam Germaniam, nec Henricus IV. Galliam, nec Maximilianus II. Auſtriam, nec Stephanus Poloniam, aliter ſedare potuerunt, niſi liberum omnibus religionis permitterent exercitium. Quod ſi annis ab hinc. 43. Belgii Statibus Philippus Hiſpaniarum Rex indulſiſſet, non implicatus eſſet bello, quo ſane juxta Ovidianum illud. 7. *Metamorph.*

Inter utrumque volat dubiis victoria pennis.

CAPVT VI.

De Rebuspub. everſis ob Idololatriam, blaſphemias & perjuria.

IDololatria eſt crimen læſæ majeſtatis divinæ abominabile & execrabile, qua & varii commentitiiq; coluntur Dii & honor ſoli Deo conveniens tribuitur cuicunque rei, quæ non eſt Deus: & Deus alligatur ad Statuas. Chytræus *in R. V.* Evertit hæc res plurimas Reſp. quarum aliquas adducam. Salomon Rex omnibus virtutibus cumulatiſſimus, polluens ſeſe Deorum plurium cultu, cauſam præbet divulſioni regni & defectioni decem tribuum, 1. *Reg.* 12. Regnum Samariæ exſcinditur à Salmanaſſare Rege Aſſyriaco, ob cultum idololatricum. 2. *Reg.* 17. *v.* 9. *Ezech.* 23. *v.* 9. *Hoſ.* 10. *v.* 7. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Propter illam ipſam idololatriam, deletum eſt à Nebucadnezare Regnum Iuda, abducto populo in Babylonem, templo ſpoliato, & urbe diruta. 2. *Reg.* 25. Occidentalis Imperii ab Orientali avulſio non aliunde, quam ex Idolorum cultu ſecuta eſt. Peucer *lib. Chr.*

Blaſphemiæ vocem deducunt à βλὰξ βλακὸς genere piſcis viliſſimi & inſipidiſſimi; à quo ſtupidi & fatui βλακὲς nominantur. Inde βλασφημια, indigna eſt & contumelioſa de Deo locutio, qualis eſt, Atheorum, Epicureorum, Hypocritarum & Deſperantium.

Ob hoc ſcelus Pharao fluctibus aquarum maris rubri obruitur. Et Sennacheribi poſteritas ob effuſas in Deum criminationes per Rabſace, integrum regnum conſervare non potuit: partem, Chaldæi occupant. 2. *Reg.* 18. *v.* 30. *&* 19. *v.* 10. 22. 2. *Paralip.* 32. *Eſai.* 36. *v.* 15. Sic & Nebucadnezar meritas ſuæ bſaſphemiæ pœnas luit. *Daniel.* 4. Quod itidem Regi Tyriorum contigit *Ezech.* 28. *v.* 2. *&* 8. Huc pertinent perjuri, qui

---- fortunæ in caſibus omnia ponunt.
Et nullo credunt mundum rectore moveri.
Natura volvente vices & lucis & anni:
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

Iuvenal. *Sat.* 13.

Ex multis adduco Zedechiam Regem Hieroſolymitanum, qui fidem fefellit jurejurando confirmatam Regi Nebucadnezari: urbs expugnatur, & flammis victricibus deletur. 2. *Reg. ult.* Plura vide G. Richt. *ax Oecon.* 74. Peuc. 5. *Cron.*

CAPVT VIII.

De everſionibus Rerump. ex Confuſione libidinum.

NOn tantum regna, ſed & gentes ob fœdum libidinis propudium, exciſas, diſſipatasque ſæpius legimus. Pete ex ſacris documenta:

obvia, ſunt magno numero. Prioris mundi incolæ voragine aquarum omnes, exceptis octo hominibus abſorpti ſunt, quod libidinibus ſeſe polluiſſent. *Geneſ. 6. v. 2.* Eadem de cauſa exciſæ ſunt quinque amœniſſimæ urbes, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim & Segor. *Geneſ. 19.* in deſerto. 24000. hominum propter fornicationem occiſa ſunt, & ſuſpenſi omnium tribuum Principes. *Num. 25.* Præterea tota tribus Benjamin, cum hoc ſcilicet ſeſe obſtrinxiſſet, deleta eſt. *Iudic. 20.* Profanos ſcriptores conſule: infinita exemplorum vis ſeſe offert. Vrbs Troja opulentiſſima ſolo æquata fuit, Principibus cæſis, & nobilibus matronis ac puellis in captivitatem abductis, idque propter raptum Helenæ. Ioniam Cyrus vaſtavit, in has miſerias à ſcortationibus ſuis conjectam. Romæ regia Reip. gubernandæ ratio deſiit, quod Tarquinius ſtuprum intuliſſet Lucretiæ: Sublataque eſt Decemvirorum poteſtas propter tentatam ab Appio pudicitiam filiæ Virginii. Sic & Thebæ everſæ propter raptum Chryſippe & inceſtum Oedipi. Sic in Leuctris poſtquam violatæ eſſent Scedaſi filiæ à duobus Lacedæmoniis, eodem loco, bello cruentiſſimo Lacedæmoniorum vires debilitatæ ſunt. Melanchthon. *lib. 2. Chron.* Spinæus *lib. 5. de tranquil. anim.* Hiſpania eandem ob cauſam ceſſit Saracenis, Spinæus *ib.* Roder. Tolet. *lib. 3. rerum Hiſp. c. 18.* vide plura apud G. Richter. *ax. pol. 26.* Igitur cum Sophocle, ab his libidinum ſcopulis, ſicut à Domino agreſti ac furioſo profugiamus. Cic. *in Catone Mai.* eosque velut latrones inviſos habeamus. In hoc enim amplectuntur, ut ſtrangulent. Senec. *ep. 51. in fin.* vide Boiſſard. *Embl. 37. & 38.* Thom. Chalonet. *de Rep. Anglorum lib. 6.* Bodin. 4. *de rep. c. 1.*

CAPUT IX.

De rebuſpubl. ob luxum & ſuperbiam everſis.

VIx ulla Reſp. diu ſtetit, quæ luxurioſo ſuorum conſilio geſta eſt: Vix ulla concidit, quam non ebrioſi everterunt. Cato Cenſorius mirabatur, quomodo Civitas, in qua piſciculus carius venderetur, quam bos, diu ſtare poſſet, & recte: nam qui delitiis opimantur & exſaturantur, pigri & inſolentes fiunt: hinc ruina & interitus. Molle enim ocium illos facile in bellum aut civile, aut cum vicinis impellit: & cum molles & effœminatos reddiderit, efficit etiam, ut bellum temere ſuſceptum male adminiſtrantes vincantur. Atque eo conſilio Fabius Maximus exercitum Annibalis in delitias induxit, permiſſa ei Campania, in qua aliquandiu commoraretur: proſpiciens fore, ut poſt labores ocio & dulcedine frugum illius regionis deguſtata, genio indulgerent, itaque molles, pigri & obtuſiores redditi facile debellarentur. Balſaare Rege Babylonico agitante convivia cum principibus, facile fuit Darianis invadere

Urbem ſomno vinoque ſepultam.

Virgil. 2. *Æn.*

Quemadmodum & Gothi nullo negotio occuparunt Italiam, imperante Honorio, & paulo poſt Theodoſio. Eadem hodie agitaretur fabula, ſi Deus hoſtilem immitteret exercitum: Non jam amplius naturæ deſideriis contenti vivimus: Epulæ noſtræ non labore, non ſudore, non fame condiuntur more Laconico. Plutarch. *in Lycurgo*: non Pythagoram, non Cyrum, non Epaminondam, non Auguſtum Cæſarem ſequimur, quibus omnibus eximia frugalitatis cura fuit. Xenoph. *in Cyro*. Plut. *in Apoph.* Verum pulchrum eſſe videtur inſiſtere veſtigiis luxurioſorum hominum, Apicii, Heliogabali, Muleaſſi, & quæ alia naturę portenta agnoſcimus; infinitaſque palati irritamenta accerſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

mus; vinum Cretenſe, uvas Damaſcenas & Corinthiacas, ſpecies Indiæ Orientalis, nec contenti unquam ſumus iis rebus, quas noſtra regio parit, quamvis utiliores ſint nobis & ſalubriores iis, quæ importantur aliunde. Vbi vero ſunt leges illæ ſumptuariæ? Vbi Orchia Fannia, quam Lucilius Centuſim vocat, quod vetaret ultra. 100. aſſes in convivio inſumere: Vbi Didia, Licinia, Cornelia, Antonia? Macrob. 3. *Saturn. cap.* 18. Vbi Oenoptæ Athenienſium, qui quid qniſque biberet in convivio obſervabant? Athenæus *lib.* 10. *c.* 7. Vbi lex Minois, ne compotationibus uſque ad ebrietatem indulgendi detur licentia: Plato *in Min.* Vbi lex Baſilidis, qui eos, qui publice ebrii conſpicerentur, in carceres conjecit, non depromendos inde niſi triduo ante Paſcha? *P.* Oderbonius *lib.* 1: *de vita Baſilid.* Sed quid dico de legibus? Mores leges perduxerunt jam in tempeſtatem ſuam. Plaut *in Trinum.* Summum amicitiæ terminum noſtri exiſtimant, ſi convivantes uſu rationis & ſenſuum, memoriaque amicorum, famulorum & domus ſuæ privent. Non jam vitio hoc alicui vertitur: Timidum pro cauto, tardum pro conſiderato, imbellem pro perito belli vocant. Liv. 22. Temperantiam tenacitatis: Zelum & fortitudinem temeritatis, conſtantiam pertincaiæ, juſtitiam crudelitatis, magnanimitatem arrogantiæ appellatione infuſcant. Virtus non eſt niſi ad affectus eorum conformata, nec vitium niſi ab iiſdem diſſentiat. At vero horum voces prudentioribus eodem loco eſſe videntur, quo ventre redditi crepitus. Sen. *ep.* 19. Luxui conjuncta eſt Superbia: quæ propter dona quædam à Deo conceſſa plurimum ſibi ipſi tribuit, & alto ſupercilio deſpicit cæteros. Atque ut Ebrii objecta geminata intuentur, proprer fumos in oculorum nervos penetrantes, qui ſpiritum viſivum reddunt impuriorem, atque perturbant: Ita Superbi ſua ſi quæ habent dona multo majora eſſe ſomniant, quam revera ſunt. Divitias miratur Craſſus:

Alex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Alexander potentiam : Niobe polypædiam : Goliathus robur & vaſtitatem corporis : atque ideo iſti omnes majores ſibi videntur ; quam quibus poſſit fortuna nocere. Ovid. 6. *Metam*. Verum in omnia ſcelerum præcipitia ruunt. Sirac. 10. *v.* 14. ſequiturque eos ultor à tergo Deus. Sen. *in Herc. fur.* Nam & regium imperium propter nimiam Tarquinii ſuperbiam finitum eſt Val. Max. *lib.* 4. *c.* 4. Deus principes ſuperbos detrudit ſolio, atque humiles evehit. Sirac. 10. *v.* 17. Deus per Abdiam Prophetam. *c. vn. v.* 3. Idumæis ob faſtum denunciari jubet: *Ecce*, inquit, *parvum diſpoſiturus ſum te inter gentes, contemptus eris valde: Superbia animi tui decipit Te : ô qui habitas in fiſſuris petræ, qui exaltas ſolium tuum, qui dicis in corde tuo : Quis detrahet me in terram : Si exaltatus fueris, ut aquila, & ſi inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Ierem. 49. *v.* 16. Eadem fere comminatio eſt apud Eſajam *cap.*3. *v.*16. & 17. *v.*1. Exempla ubivis obvia ſunt. G. Richter. *ax. pol.* 166. Spinæus *lib.* 2. *de tranq. an.*

CAPUT X.

De Oppreßione Pauperum.

PAupertas priſca apud ſecula omnium Civitatum conditrix, omnium artium temperatrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud omnes nationes percomta. Apul. 1. *Met*, non vili habenda eſt. Nam præterquam quod αὐτοδίδακτ⊙ hæc eſt virtus. Spin. *lib.* 1. *de tranq.* omneſque artes perdocet, ubi quem attigit. Plaut. *in Sticho* Namque Deus ipſe inſignem pauperum curam gerit, eoſq; evehit, *Pſal.* 113. *v.*7. 1. *Sam.* 2. *v.*8. Et magiſtratibus tenuium patrocinium ſuſcipientibus florentiſſimam opibus & victoriis Remp. gubernandam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

dam tradit. Qui vero egenorum quantamcunque reliquam ſubſtantiam diripiunt, magnas ſibi & Reipub. accerſunt clades: quod comminatur Dominus per Prophetam Amos *c.* 5. *v.* 11. *Idcirco*, inquit, *quod diripuiſtis pauperem, & prædam electam tuliſtis ab eo: domos quadrato lapide ædificabitis; & non habitabitis in eis: Vineas plantabitis amœniſſimas & non bibetis vinum earum*, &c. Hodie eo mores redacti ſunt, ut paupertas maledicto probroque ſit, contemta divitibus, inviſa pauperibus. Sen. *ep.* 115. Sed ſi rectius æſtimaverimus, pauperies inter mala referenda non eſt. *c. illa cavenda.* 15. *q.* 1. Gail. 2. *obſ.* 95. *n.* 21. quandoquidem illius horridior reſpectus ſolidus & certis bonis abundet. Val. Max *l.* 4. *c.* 4. *pr.* quod non niſi à Publicolis, Æmyliis, Fabriciis, Curiis, Scipionibus, Scauris intelligitur. *Ibidem.* aut ſi faciendum illud eſt, nulli malum erit niſi repugnanti. Sen. *ep.* 123. *in fin.* Neque deforme eſt egeſtatem fateri. Thucyd. *lib.* 2. Turpe eam evitare nolle. Turpiſſimum vero pauperem deprimere, & deplumare.

CAPVT XI.

De Factionibus.

FActio eſt paucorum aut plurium inter ſe coitio: & cum aliis diſſenſus Lipſ. 6. *pol.* 3. Alio ſenſu de factionibus loquitur Iulius Cæſar. *lib.* 6. *de bel. Gal. In Gallia*, inquit, *non ſolum in omnibus civitatibus atque pagis partibuſque, ſed pene etiam in ſingulis domibus factiones ſunt: earumque factionum ſunt principes, qui ſummam auctoritatem eorum judicio habere exiſtimantur, quorum ad arbitrium judiciumque ſumma omnium rerum conſiliorumque redeat.* Id ejus rei cauſa antiquitus inſtitutum videtur, ne quis ex plebe contra potentiorem auxilii egeret: Suos enim opprimi quiſque & circumvenire non patitur, neque aliter ſi faciat, ullam inter ſuos habet

bet auctoritatem. Quibus verbis Clientelare jus notari ſcribit. P. Gregorius *lib.* 47. *Syntag. jur. c.* 7. *n.* 17.

Factiones autem iſtæ, de quibus nos loquimur, Rebuſp. plurimum nocent: eæque fuere eruntque pluribus populis magis exitio, quam bella externa, quam fames morbive, quæque alia in Deûm iras, velut ultima publicorum malorum, vertunt. Liv. *lib.* 3. in Anglia ſurſum deorſum omnia verſa, ex factionibus & partialitatibus familiarum illuſtrium: In Iudæam attraxit Antiochum Regem Syriæ depopulatorem factio Menelaica. Sic tempore belli civilis inter Cæſarem & Pompejum factio alia Pompejana erat, alia Iuliana; quibus peſſundata eſt Reip. facies. Quandoq; etiam factionum altera pars, quæ domeſtico certamine inferior eſt, externo potius ſe applicat, quam civi cedat. Liv. *libr.* 34. Vnde peregrinis munita auxiliis confidentius rem gerit, & ſi primo impetu ſors non abnuat, ſævit in cives, gaudetque eorum deletione plenaria. Neque alius eſt diſcordiarum exitus inter claros & potentes viros, niſi aut vniverſus interitus, aut victoris dominatus & regnum. Cic. *de Aruſp. reſponſ.*

Factionibus vero obviandum: Primum ut legibus interdicantur. Ariſt. 5. *pol.* 8. Deinde ambitioſa certamina prorſus exſcindantur, atque adeo nec nomina nova aut aliud quid, ex quo oriri diſſidia poſſint, permittantur. Dion *l.* 52. Et iſta quidem in principio ſedulo curanda ſunt, ut diſſipentur Magiſtratuum potentiorumque contentiones. Ariſt. 5. *pol. c.* 4.

Principiis obſta, ſero medicina paratur.

Præterea cœtus & conſilia, & ſecretas conſultationes eſſe non ſinas. Liv. *lib.* 34.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT. XII.

De Defectionibus.

Subditi deficiendi occaſionem plerumque arripiunt ex nimia Tributorum exactione. Exemplo ſunt Friſii, de quibus dixi *lib.5. cap.23.* Ita cum primi Athenienſes ſociis imperarent Tributum hi defecerunt. Thucyd. *lib.1.* Frequenter etiam aſperiore gubernandi modo Defectio naſcitur: qua de cauſa defectionem decem Tribuum expertus eſt Rehabeam. 2. *Par.* 10. *verſ.*14. Nulli autem ad deficiendum ſunt procliviores, quam qui recens ſunt ſubacti. Exemplum eſt apud Tac. 4. *annal.* de Terneſtinis, & apud Liv. *l.*8. de Privernatibus.

Verum pœna in Defectores ſevera ſtatuenda eſt. Celibrorum rebellium ad quindecim millia cæſa aut capta: ſigna adempta duo & triginta Liv. *lib.*1. *dec.*5.

M. Portius Cato Cos. cum multos ſubjugaſſet Hiſpaniæ populos, iique defeciſſent, arma eis ademit, quam rem adeo ægre paſſi, ut mortem multi ſibimetipſis conſciſcerent. Liv. *lib.*4. *dec.*4.

Bergeſtani ſub corona venêre omnes, ne ſæpius pacem ſolicitarent. Liv. *dec.*41. *lib.*4.

Severior pœna in defectores Babylonios ſtatuta eſt: Victor enim tria millia procerum patibulis affixit, data cæteris venia urbem incolendi Hero. *l.*3. *in fin.* Nec non in perfugas bello Punico ducentos & nonaginta: namque illi Romam miſſi virgis in Comitio cæſi, & de ſaxo dejecti ſunt. Liv.

CAPUT. XIII.

De Seditionum ſubjectis, origine & progreſſu.

Seditio definitore Lipſio 5. *pol.* 4. eſt multitudinis in Principem aut magiſtratus ſubitus & violentus motus. Origo illi à cauſis variis, tum reſpe-

reſpectu Magiſtratuum, tum ſubditorum, tum cladium publicarum.

Ex parte Magiſtratuum pullulat iſtud malum, quoties violatur aut religio, aut non recte habetur regimen Reip. Ob violatam religionem ſæpiſſime exulcerantur hominum animi ad ciendam ſeditionem: quemadmodum plebs Conſtantinopolitana ob impietatem Anaſtaſii Imp. quaternitatem adorare præcipientis, ſeditioſa commovit arma. Euagr. *lib.3. cap.43. & ſeqq.* Niceph. *lib.16. cap.38.* Nihil enim eſt, quod magis infixum ſit hominum animis, quam religio: in qua ſi rigidius quid fuerit imperatum, continuo.

Fit via vi, rumpunt aditus, loca milite complent.
Virgil.

Si vero male habetur Reip. regimen, idque aut intenſius aut remiſſius, naſci ſolet ſeditio, tum ex oppreſſione, tum ex indulgentia.

Oppreſſio quantopere in adminiſtratione Reipub. officiat, ſupra aliquoties tetigi: Temperata cohibent animos: aſſidua vero & acria extremaque in audaciam jacentes excitant, & omnia experiri ſuadent. Senec. 1. *de clem. c.12.*

Officium ut faciat, nimis ô Rex ne preme plebem,
Suavius ut ſpirent, ozyma ne terito.

Cam. *in Embl.* Quo mollius, eo ſuavius, vide ſupra *lib.6. cap.35.* Sic populus conqueritur de nimia oppreſſione à Salomone facta. 1. *Reg.12. v.14.*

Oppreſſionis ſpecies eſt fœnebre malum, quod Tacitus *lib.6. an.3.* ſeditionum diſcordiarumque celeberrimam cauſam eſſe dicit.

Ex altera parte Indulgentia ſeditionem nonnunquam parit: quæ ſententia eſt Appii, apud Liv. *lib.2.* dicentis: Non miſeriis, ſed licentia, tantum concitum turbarum, & laſcivire magis plebem, quam ſævire. Atque hoc pacto Magiſtratus anſam ſeditionibus præbent.

Subditi plerumque ex ocio nimiaque felicitate & ſatietate eo impelli ſolent. P. Gregor.

*lib.*13.*cap.*7. *&* 23. Meliorum perniciem quærere, dare nutriculas ſeditionis, plebis eſt libertate pereuntis. Typot.*lib.*1. *de legibus*. Sane negotium nomine horridum, civitatis Romanæ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. Val.Max. *lib.*7.*cap.*2. Reſpectu cladium publicarum divinitus immiſſarum, qualia ſunt annonæ gravitas, bellum, peſtis, etiam ſeditioſi concurrere ſolent, cauſam malorum in homines conferentes. Talis orta ſeditio ſcribitur ſub Antonino Pio apud Aurel.Victorem:& ſub Tyberio apud Tacit. 6.*ann.*3. *Iiſdem*, inquit, (*Conſulibus gravitate annonæ juxta ſeditionem ventum, multaque & plures per dies in theatro licentius efflagitata, quam ſolitum adverſus Imperatorem*. Caſtrenſium ſeditionum exempla ubivis obvia ſunt.

Nunc de Subjecto ſeditionum, nempe qui concitare eas ſoleant, paucis dicendum eſt. Sunt primum Inopes, deinde qui ære alieno gravati ſunt, tum qui commiſſo ſcelere pœnam metuunt, denique ambitioſi quidam & ventoſi.

Inopes primum in eam valde proni: namque illi bonis invident: vetera odere, nova expetunt: odio ſuarum rerum mutari omnia ſtudent. Sal. *in Iugurtha*. Atque illi imitantur piſcatores, qui non niſi ſtagno turbato capiunt anguillas: quo nomine Cleon apud Ariſtophanem his verbis Latine redditis reprehenditur:

Namque id, quod iis, anguillas qui captant, uſu tibi venit:
Vt Vnda ſi ſtabilis ſiet, nil quicquam capere poßint,
Sin ſuſque deque concitaverint lutum in palude,
Captura præſto eſt, ut lucrum tibi mota civitate.

Obærati, decoctis rebus ſuis, eodem propendent. Quippe afflicta illis fides in pace, ſuntque rebus turbatis alacres, & per incerta tutiſſimi. Tacit. 1. *hiſtor*. Exinde orta eſt Corcyrea illa ſeditio apud Thuc. *lib.* 3. Idemque illa Panormitana, de qua P. Camer.1. *med. hiſt.* 40.

Illi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Illi vero qui perpetratis maleficiis pœnam metuunt, commovendo ſeditiones pervenire volunt, priuſquam ea inferatur. Ariſt. 5. *pol.* 3. P. Greg. *l.* 23. *de Rep. c.* 5. Aretius 2. *probl.* 156.

Denique ambitioſi quidam vehementer ad turbandam ſeditionibus Remp. accenduntur. Illi privatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei niſi per diſcordias habent. Tacit. 11. *annal.* honoreſque, quos quieta Repub. deſperant, perturbata conſequi poſſe arbitrantur. Cicer. 2. *in Catilin.* Huc pertinent & alii, qui non tam præmiis periculorum, quam ipſis periculis læti, pro certis & olim partis, nova, ambigua, ancipitia malunt. Tacit. 2. *hiſtor.*

Progreſſus talis fere eſſe conſuevit. Aliud clam, aliud palam agunt. Clam cœtus cogunt: nocturniſque colloquiis, aut flexo in veſperam die, dilapſis melioribus, deterrimum quemque congregantes. Tacit. 1. *annal.* Cauſa atque origo omnis furoris penes auctores eſt, reliqui contagione inſaniunt. Liv. *lib.* 28. Querelas inferunt, & ambiguos de principe ſermones, quæque alia turbamenta vulgi. Tacit. 1. *hiſtor.* Palam ſpecioſa prætexunt nomina, Libertatem præ ſe ferunt: Durum, inviſum, grave eſt illis ſervitia ferre. Seneca *in Troad.* Idipſum Catilina conjurationis ſuæ ſocios conſiderare jubet. *En*, inquit, *illa, quam ſæpius optaſtis, libertas: præterea divitiæ, decus gloria in oculis ſita ſunt: fortuna ea omnia victoribus præmia poſuit.* Saluſt. Inde rerum novarum ſtudio peſſimi quique accenduntur: primo leviſſimus quiſque & futuri improvidus, ſpe vana tumens. Tac. 1. *hiſtor.* Mox quod in ſeditionibus accidit, unde plures erant, omnes fuere, ibid.

Tum vero indomitas ardeſcit vulgus in iras.
Ovid. 5. Met.
Iamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.
Virg. 1. *Æneid.*

Quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

fidus, rebuſque motis potior habetur. 1. Tac. 1. *an.* Omneſque eum extollunt, quem procaciorem audacioremque in certamen ruere viderunt: cunctantes impellunt, trahunt, objurgant: ſæpius etiam antequam confectum fuerit negocium, honores invicem diſtribuunt. Atque iſta ſeditionum ſunt flagella, hi fomites. Nunc videamus de earundem remediis.

CAPUT. XIV.

De Remediis Seditionum & pœnis.

Remedia Seditionum hæc ſunt:

I. Occurrendum in tempore: nam omne malum naſcens facile opprimitur; inveteratum fit plerumque robuſtius. Cic. *Philip.* 5. Nihilque in diſcordiis civilibus feſtinatione tutius, ubi facto magis quam conſulto opus eſt. Tac. 1. *hiſt.* 16.

II. Ad ſopiendam ſeditionem plurimum confert Eloquentia, Lupum ajunt auribus non teneri, at populum & civitatem auribus maxime oportet ducere. Plutarch.

Tum pietate gravem, ac meritis ſi forte virum quem
Conſpexere ſilent. arrectiſque auribus aſtant,
Ille regit dictis animos; & pectora mulcet.

Virg. 1. *Æn.* Sic Menenius Agrippa populum à patribus cedentem oratione ſua flexit. Liv. *lib.* 2. Plut. *de vir. illuſt. c.* 18. P. Scipio militum ſeditionem ex diuturno partim otio, partim ſtipendiis non ſolutis, ortam compoſuit. Liv. *lib.* 28. *Polyb. lib.* 11.

M. Popilius Lænas Cos. plebis contra Patres ſeditionem concitatam, cum auctoritate, tum oratione ſua ſedavit. Cic. *in Bruto.* Et Pyrrhus ipſe fatebatur à Cynea Oratore ac legato ſuo plures urbes oratione, quam à ſe armis expugnatas eſſe Plut. *in Pyrrho.*

Divus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Divus Iulius ſeditionem exercitus verbo vno compeſcuit. Quirites vocando, qui ſacramentum ejus detrectabant. Tac. 1. *ann.* Lucan.

---Diſcedite caſtris.
Tradite noſtra viris ignavi ſigna Quirites.

Divus Auguſtus vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruit. Tac. 1. *ann. p.* 14. Quod itidem de Caligula notat Sueton. *c.* 9. quod milites in furorem uſque præcipites ſolus haud dubie conſpectu ſuo flexerit.

III. Si vires jam egit ſeditio, fortioribus remediis agendum. Tac. 1. *ann.* Si imperium detrectetur, bello certandum. ib. Sic Vitalianus mota ſeditione contra Anaſtaſium Imp. navali prælio victus à Mariano Duce Anaſtaſii. Proclus Mathematicus naves ſeditioſorum incendit arte Archimedica, adhibitis cavis ſpeculis, à quibus radii ſolis accenſi vicinas naves inflammarunt. P. Melanth. *lib.* 3. Et Theodoſius Argobaſtum & Eugenium ſeditioſos ingenti prælio vicit. Et Henricus IV. Imp Rudolphum Sueviæ Ducem ad Mersburgum.

IV. Plebs ſeditioſa variis artibus verſanda eſt. Divellendi auctores ſeditionum, quo remedio tutiſſime conſenſus multitudinis tollitur. Tac. 9.

V. Auctores ſeditionum occultis præmiis alliciendi ſunt ad obedientiam. Non deerunt, qui gratiam melioris partis bono publico velint quæſitam. Livius *lib.* 2.

VI. Quidam per fallaciam demulcendi ſunt, mittendi ad eos, qui eadem velle ſimulent, quo plus auctoritatis conſiliis inſit. Tac. 1. *hiſt.*

VII Plebs etiam ambiguis promiſſionibus induci poteſt, ut quieti ſe tradat: Sin inſtantius urget irrita facile faciet princeps, quæ per ſeditionem populus extorſerit. Tac. *l. annal.*

VIII. In ſeditioſos culpam deprecantes, ſupplicio non animadvertendum eſt? Sufficiat ſi nefariæ ſeditionis auctores ſanguine luant, quod amiſerunt. Liv. *lib.* 28.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

IX. In complices Seditioſorum non nimis anxie inquirendum eſt:non qui conſiliis, non qui opibus juviſſe dicentur, ſeverius indagandi. Tacit. 2. *ann.*

X. Arma ſeditioſis adimenda ſunt. 1. *Sam.* 13. *v.* 19. Gail. 2. *de P. P. c.* 9. *num.* 34. Alber. Gentil. *de jure belli. lib.* 3. *c.* 1.

Pœnæ autem pro varietate circumſtantiarum varie infliguntur. Olim apud Suevos & Francos, prædones, incendiarii & ſeditioſi, ſi nobiles eſſent, antequam morte plectebantur, ignominiæ cauſa canem ferre de comitatu in proximum comitatum cogebantur. Gunther. *lib.* 5. *Lig.* Cuiac. 11. *obſ.* 22. Peuc. 4. *Chron.* De Muntzero, Johanne Leidenſi & Cnipperdolingo ſeditionum auctoribus vide Sleid. *lib.* 10.

CAPUT XV.

De Bellis Civilibus.

BEllum civile eſt motus Subditorum truculentior, in principem, aut inter ſeſe (ut ſi in Orbe Romano Princeps contra Principem, vel civitas contra Principem, aut aliam civitatem imperialem inſurgat) *l. un. in pr. ibi. ex bellis civilibus, quæ in ſe populus Rom. movebat. C. de caduc. toll.* Idque proprie non vocatur bellum, ſed quædam civilis diſſenſio *l. ſi quis ingenuam §. ult. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Quid vero eſt? hæccine civilis diſſenſio evertit Remp. Audi Saluſt. *ad Cæſ.* his verbis: *Ego ſic exiſtimo, quoniam orta omnia intereunt, qua tempeſtate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conſerturos:* Ita defeſſos & exſangues Regi aut nationi prædæ futuros. Aliter non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere queant hoc imperium. Nam quid quæſo ſalvi eſſe poteſt ruptis diſciplinæ repagulis? Illam in pace inexorabilem diſcordiæ civium reſolvunt, paratis utrinque corruptoribus,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

perfidia impunita. Tac. 1. *hiſt.* quid reſtat amplius ad complementum ſcelerum, ſic ubi pedibus onculcatur.

Illud amicitiæ ſanctum & venerabile nomen?

Ovid. 1. *Triſt.* Atque fluxa eſt per diſcordias militum fides. Tac. 2. *hiſt.* eſtque.

— — ibi fas ubi maxima merces.

Lucan. *lib.* 10. *bell. civil.* quid addi poteſt ad interitum Reipubl. ubi proſcriptiones innoxiorum ob divitias, cruciatus virorum illuſtrium, vaſtæ urbes fuga & cædibus, civium miſerorum bona, quaſi præda venum aut dono dantur? Saluſt. *in orat. Lep.* Sane Reipubl. nomen ſanctum polluitur. Proſperum ac felix ſcelus virtus vocatur. Sen. *in Herc. fur.* Caſtra ex una parte contraria, & parentum liberorumque ſacramenta diverſa, Senec. 2. *de Ira.* O miſeram illam rerum faciem! O crudeles, qui in eam ſunt proni! hos horrens genuit.

Caucaſus, Hircanæque admorunt ubera Tigres,

Virg. Iſti miſceri cuncta, & privata vulnera Reip. malis operire ſtatuunt. Tac. 1. *hiſt.* publicam ruinam malunt, quam ſua proteri. Vell. *lib.* 2. Nec privatos focos, nec publicas leges, nec libertatis jura cara habere poteſt, quem diſcordię, quem cædes civium, quem bellum civile delectat, eumque ex numero hominum ejiciendũ puto. Cic. *Phil.* 12. Qualem ſe vir bonus in bellis civilibus gerere debeat, quieſcat, an abeat in partes. Vide Lipſ. 6. *pol.* 6.

CAPUT XVI.

De Proditionibus.

NUnc Proditio occultum & inſidioſum malum latebris ſuis extrahendum eſt. Valer. Max. *lib.* 9. *cap.* 6. quod tantum incommodi humano generi affert, quantum ſalutis bona fides. Val. *ibid.* quodque uno momento perdit diu magna induſtria ſervatam Rempub. Ideo Claudian. *in Ruff. lib.* 2. exclamat:

Heu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Heu heu! quam brevibus pereunt ingentia cauſis!
Imperium tanto quæ ſitum ſanguine, tanto
Servatum, quod mille Ducum peperere labores:
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor unus iners anguſto tempore vertit!

Propendent in hoc ſcelus:

1. Homines leves, & qui pendent ex ancipiti mutatione temporum. Curt. *lib.* 4. quibus mos eſt.

--- humili læſiſſe veneno
Summa, nec impoſitos unquam cervice volenti.
Ferre Duces. Statius *in Thebaid.*

2. Simulatores, qui abſcondunt pectoris aſtus. Corn. Gall. qui aliud lingua promptum aliud corde clauſum habent, quos non ante intelligas, quam proditus Sen. *controv. lib.* 7. Atque ut facilius fallant, fideliſſimos ſe præſtant ad tempus: & in parvis fidem præſtruunt, ut cum operæ pretium ſit, cum mercede magna fallant. Liv. *lib.* 38.

3. Avari, qui famæ, fidei, omnibusque rebus commodum ſuum anteferunt. Sal. *in Iug.* qui incubant gazæ,

Vt magnus Draco, quem canunt Poetæ.
Cuſtodem Scythici fuiſſe luci

Martial. *lib.* 12.

Pœnæ autem atrociſſimæ in eos conſtituendæ ſunt. Exoſum enim ſemper eſt viſum hoc hominum genus:

Romani ſcelerum ſemper ſprevere miniſtros,
Noxia pollicitum domino miſcere venena
Fabricius, Regi nudata fraude remiſit,
Infeſto quem Marte petit, bellumque negavit.
Per famuli patrare nefas: actosque Camillus
Trans murum pueros, obſeſſæ reddidit urbi.

Claudian. *de bell. Gild.*

Germani proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt, ignavos & imbelles, & corpore infames cœno ac palude, injecta inſuper crate, mergunt.

unt. Tacit. *de mor Ger. cap.* 5. jure Sax. ſtatuta eſt roditori pœna ordinaria rota, tex. *in art.* 19. *lib.* 2. t recte quidem: Nulla enim eſſe poteſt in tanti celeris immanitate punienda crudelitas. Cic. 4. *in atilin.* Idque non tam ulciſcendi cauſa, quam ut n præſens ſceleratos cives timore ab impugnanda atria deterreas, & impoſterum documentum ſtauas ne quis talem amentiam velit imitari Cicero. *d Brut. ep.* 25.

Quod vero præmiis quibuſdam proditores affectos legimus, non hercnle ideo factum eſt, quod llo honore digni haberentur, ſed ut aliorum ſollitarentur animi. Curt. *lib.* 5. Et Auguſtus ſuo illo licterio, proditionem amare ſe, proditiones odiſſe, ignificare voluit his, qui proditione profuerunt, ihil deberi gratiæ: licet enim officium, quod præſtant, pro tempore gratum eſt, ipſi tamen habentur pro malis & fœdifragis.

CAPVT XVII.

De Conjurationibus.

Conjuratio nunc ſequitur, qua & ipſe Reip. ſtatus & magiſtratus evertitur. Ad eam induci facile ſeſe patiuntur, qui novis ſtudent rebus, exoſumque in pace ſervitium habent: & contumaciam cum pernicie, quam obſequium cum ſecuritate malunt. Tac. 4. *hiſt.* 17. *in fin.* Ita plurimos in Neronem animavit ſpes, quæ ex novis petebatur Tac. 15. *ann.* Et Belgæ mobilitate & levitate animi, novis imperiis ſtudentes contra. P.R. conjurarunt. Cæſar. *lib.* 2. *Bell. Gall. in pr.* Deinde etiam Inopes, & qui ære alieno laborant, animum ad hoc ſcelus applicant nempe ſublatis è medio principibus opes adepturos ſe ſperant. Talis erat in conjuratione Catilinaria Cn. Piſo, adoleſcens nobilis, ſummæ audaciæ, egens, factioſus, quem ad perturbandam Remp. inopia atque mali mores ſtimulabant. Saluſt. *in Catil.* Denique omnium maxime ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ad conjurationem ineundam inclinant, qui injuria aliqua affecti ultionem non aliter, niſi nefariis iſtis adverſus inferentem agitatis conſiliis, meditantur: quomodo ad ſocietatem conjurationis Neronianæ Lucanum Poetam accendit, quod famam carminum ejus premebat Nero. Tacit. 15. *ann.* Arctiſſimis autem fœderibus ſe ſolent obſtringere, ut tutiora maneant eorum conſilia. Saluſt. *de Catil.* *Fuere,* inquit, *ea tempeſtate, qui dicerent Catilinam oratione habita, cum ad juſiurandum populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe, inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtaviſſent, ſicut in ſolennibus ſacris fieri conſuevit aperuiſſe conſilium ſuum*, &c. Cæterum de Conjurationibus vide late tractantem Scip. Gentil. IC.

CAPVT XVIII.

De Conjurationum divulgatione & pœna.

EXpedit Reipub. pernicioſa iſta & clancularia conſilia emanare: ideoque Deus variis modis patefacere ſolet machinationes iſtas hoſtiliter ſubtiliterque ſtructas; Facilius erumpunt, ſi plures adhibeantur in conſilium: fruſtra ſilentium & fidem in tot conſciorum animis & corporibus ſperes. Tacit. 15. *annal.* 8. Sæpius etiam à mulierculis conjuratorum emanant arcana: quomodo Fulvia Catilinæ conjuratos ad Ciceronem Cos. detulit. *l.* 8. *ad l. Iul. Mai.* Sal. *in Catil.* Philotæ itidem conjuratio hoc pacto prodita eſt. Arrian. Bodin. 4. *de rep. c.* 7.

Pœnam in conjuratos ſeveram ſtatui neceſſe eſt: præſertim in ipſa conjurationis capita. Liv. *lib.* 8. Solent etiam de Conjuratorum filiis ſumi ſupplicia, quoniam in iis paterni ſceleris metuuntur exempla *l.* 5. *C. ad l. Iul. Majeſt.* Ita in liberos Seiani animadverſum eſt. Tac. 5. *ann.* omneſque

ejus

ejus ſocios vno dicto necari juſſit Tiberius. *Id. lib.* 1. *ann.* 3. Ita Mucianus Vitellii filium interfici juſſit, manſuram diſcordiam contendens, ni ſemina belli reſtinxiſſet. Id.

Hic vero quæritur: Vtrum ſciens conjurationem contra principem vel remp. & non revelans puniendus ſit ordinaria violatæ majeſtatis pœna? Negat *l. Metrodorus ff. de pæn. ar. l. 2. ff. ad l. Pomp. de patricid.* Sane capitalem pœnam in eum ſtatuendam, Dd. communiter placuit. Mynſ. 5. *obſ.* 40. *n.* 1. Diſtinguit Fachineus. 9. *controu.* 86. inter accuſationem & denunciationem: teneri eum ad denunciandum, non vero ad accuſandum, niſi probationibus bene ſit inſtructus.

CAPVT XIX

De ſtructura Inſidiarum.

INſidiæ ut plurimum iis ſtrui ſolent, qui ſolute leviterque vivunt. Nam cum contemtui omnium ſint obnoxii, fieri non poteſt, quin multas oportunitates præbeant inſidiantibus. Ariſt. 5. *pol.* 10. Nec enim facilis aggreſſu, aut contemtu ſobrius, ſed ebrioſus, nec vigilans & excitatus, ſed ſomnolentus. Id 5. *pol.* 11. Deinde non raro naſcuntur inſidiæ, quoties princeps non ſatis tenax ſuæ eſt diſciplinæ, nec defungens parto parabilique victu ad implenda naturæ deſideria, in peregrina & victarum gentium mala appellitur. Exemplo eſt Alexander apud Curt. *lib.* 6.

Inſidias autem Principibus plerumque ſtruunt, qui illis ſunt familiariſſimi. Regum exitus ſi reputaverimus, plures à ſuis quam ab hoſtibus interemptos reperiemus. Curt. *lib.* 9. Vt enim ligna abſumuntur carie in iis generata, & à tineis in veſtimento natis ipſum veſtimentum abroditur: Ita ſæpe intra parietes aliquis eum nutrit, cujus ſcelere deinde & vita & dignitate ſpolietur. A. Guevara *in hor. prin. l. 2. C.* 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Hac de re conqueritur Auguſtus ad Liviam apud Dionem *lib. 55. Illud inter cætera*, inquit, *difficilimum eſt in Imperio, quod non reliquorum more tantum nobis ab hoſtibus, ſed ab amicis quoque timemus quodque multo plures ab his, quam ab alienis perniciem invenerunt.*

Ella R. Iſraelis, filius Baſæ, à miniſtro ſuo primario Simri qui ei deinceps ſucceſſit, interemtus eſt cum eſſet ebrius, 3. *Reg.* 16. *v.* 9.

Amon R. Iudæ ob tyrannidem anno regni altero familiarium ſuorum conjuratione oppreſſus eſt. 4. *Reg.* 21. 2. *Par.* 33.

Sic Ioas ſuorum conſpiratione occiſus eſt. 2. *Par. v.* 25. 2. *Reg.* 12. *v.* 20.

Et Simon Maccabæus per inſidias una cum filiis à Ptolomæo genero interemtus. 1. *Mac. vlt. v.* 12. *& ſeqq.*

Alexander II. R. Mac. Filius Amyntæ, patruus Alexandri M. inſidiis Eurydices matris appetitus occubuit. Iuſtin. *lib.* 7.

Meleager R. Mac. regni menſe altero à ſuis peremtus, cui ſucceſſit Antipater, eandem fortunam expertus, cum regno præfuit dies. 45.

Hiempſal filius Micipſæ per inſidias ita cæſus eſt à Iugurtha. Saluſt. *in Iugurtha.*

Agamemnon à Conjuge adultera Clytemneſtra, Vlyſſes à filio Telegono nato è Circe.

Mithridates puer tutorum inſidias paſſus eſt, eum fero equo impoſitum, equitare jaculari que cogebant, &c. Iuſtin. *lib.* 37.

Tiberius Imp. inſidiis Caligulæ interemtus eſt.

Arminius potitus armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit. Tac. 2. *ann. in fin.*

Domitianus oppreſſus eſt amicorum libertorumque intimorum conſpiratione, ſimul & uxoris. Sueton. *in vita ejus c.* 14.

Numerianus Imp. adoleſcens egregiæ indolis, cum oculorum dolore correptus lecticula vehere-

tur,

tur, impulſore Apro, qui ſocer ejus erat, per inſidias occiſus eſt: & cum dolo occultaretur ipſius mors, fœtore cadaveris res prodita eſt, *lib.9.*

Albertus I. Imp. à fratris filio Iohanne, cui tanquam prodigo adminiſtrationem Sueviæ ademerat interfectus eſt. Peuc. 5. *Chron.*

Horum omnium, quorum feci mentionem, recognoſce exemplum, qui familiarium ſuorum inſidiis perierunt, aut aperta vi aut dolo, & intelliges, non pauciores ſervorum ita cecidiſſe, quam Regum. Senec. *ep.* 4. Vide ſupra *lib.* 1. *cap.* 9. Id vero juſtiſſima Talionis lege ſæpiſſime evenit, ut ſtructæ in autorem recidant inſidiæ.

Circumretit enim vis atque injuria quemque.
Atque unde exorta eſt, ad eum plerumque revertit.
Lucret.

Nec iniquum eſt, fraudulentiſſimos quoſque fraude ipſa in inſidias deduci. Florus. Sic Pruſias Bithyniæ Rex dum Nicomedem filium interimere cupit, ipſe hoc ſcelus luit. Iuſtinus *lib.* 24. Sic Heliogabalus quas Alexandro Severo inſidias ſtruebat ipſe experiebatur, Lamprid. Sic Gryphus periit. Iuſtin. *lib.* 38. Sic Haman. *Eſth. c.* 7. *v.* 9. *&* 10. Sic duo illi pudicitiæ Suſannæ inſidiatores ſupplicio quod paraverant aliis, affecti ſunt. Daniel. 13. *v.* 26.

—— neque enim lex juſtior ulla eſt,
Quam necis artifices arte perire ſua.
Ovid.

De Carolo IV. Rege Francorum, cum pomo ſuo venenato huc referendo, vid. Froſſard. *lib.* 4. Bernhard. Girad. *lib.* 18. *hiſt. Gall.* Hug. Falcand. *lib.* 6. *de Sicil. calam. c.* 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

CAPUT XX.

De ratione evitandi inſidias.

INterdum nulla providentia humana laqueos inſidiarum evitare poſſunt principes; quibus alias hoſtem adverſum opprimere haud difficile eſt: occulta pericula vitare non poſſunt. Sal. *ad Caeſ. manſueſcunt corda ferarum, at quorundam hominum magis magiſque indureſcunt: minantur antequam feriant feræ: odia hominum improviſo erumpunt. Hi qui te dominum vocant, heu quam parvo precio venale genus & inſtabile, quam levibus ex cauſis mutabuntur, & ex militibus hoſtes fient! Blandi vultus in horrorem, datæque tibi dexteræ tuam forſitan in perniciem convertentur, neque ſi fiat, novum erit aut inſolitum.*

Remedia tamen quædam cape.

I. Eſt Diligens indagatio: ne principem lateat quid quiſque ſubditorum faciat aut dicat. Ariſt. 5. *pol.* 11. Facta dictis conjungo. Raro enim niſi male locuti, malefaciunt, & linguæ temeritas pervenit ad gladios Curt. *lib.* 6. Indagandi, qui aut ipſum Principem criminantur, aut ſermonibus vituperantium criminantiumq; faciles aures præbent. Curt. *lib.* 8. Indici præmia decernenda, pecunia & impunitas. Sal. *in Catil.* Non tamen omnibus, quæ ab illo dicentur, fides adhibenda eſt: quin potius acriter examinanda & diſcutienda ſunt, ex illo Mecænatis monito apud Dionem *lib.* 52. Quod ſi facile fidem habeat Princeps de inſidiis ſibi ſtructis, vulgi rumore lacerabitur, tanquam viros inſontes ob invidiam aut metum extinxerit. Tac. 15. *ann.*

II. Remedium eſt, ut in eos, qui ſemel deprehenſi ſunt, gravis parata ſit animadverſio, ut deterreantur cæteri à ſimili audacia. Interdum tamen diſſimulatio locum habebit, ſolum ſæpe inſidiarum remedium eſt, ſi non intelligantur. Tac. 14. *ann.* Sic Principes & Senatores Carthaginenſes Han-

Hannonis evitarunt inſidias. Juſtin.*lib.*21. Sic Eteocles Lacedæmonius militum conſpirationem evaſit. Xenoph. *lib.*2. *hiſt. Græc.*

III. Remedium eſt innocentia Principum, in qua plus præſidii, quam in cuſtodia aliquot millium hominum. De illa gloriatur Titus Imp. Apud Dion.*lib.*66. *Nemo*, inquit, *injuria me afficere, aut inſequi contumelia poteſt: propterea quod nihil ago, quod reprehenſionem mereatur: ea vero quæ falſo de me dicuntur, prorſus negligo.* Ea etiam mens quandoque fuit Caligulæ, qui libellum de ſalute ſua oblatum non recepit, contendens, nihil ſibi admiſſum, cur cuiquam inviſus eſſet, negavitque ſe delatoribus aures habere, Suet. *c.*15. *in fin.*

IV. In remediis pono Calliditatem ſive Aſtutiam: qua ratione Commodi Imper. inſidias vafre evitavit Sixtus ille Condianus apud Dion. *lib.* 72. Equum conſcendit poto leporis ſanguine: ex eoq; paulo poſt cecidit conſulto, & ſanguinem, quem biberat, pro ſuo evomere cœpit: mox erectus à ſuis, quaſi eſſet ſtatim moriturus, domum illatus delituit. Tum aries pro ejus corpore in arcam conjectus, combuſtuſq; eſt: Ipſe deinde diu hinc inde variis in locis vagari cœpit. Aſtutum fallere difficile eſt. Terent. *in And.* & ut Seneca ait in Troade:

——non facile eſt tibi
Decipere Ulyſſem,

Id eſt, vafrum, aſtutum, verſipellem.

V. Denique fortiſſimum contra inſidias telum eſt Divina protectio: qua tuti ſunt Principes. Deus cuſtodit eos, ne capiantur. *Prov.cap.*3. Si vero gratioſam ſuam præſentiam iis ſubtraxerit, fruſtra ſè munierint loricis, galea, armis præſidiiſque militum.

Præbenda eſt gladio pulchra hæc & candida cervix.
Juv. *Sat.* 4.

CAPUT XXI.

De Cauſa Everſionum formali, & quomodo à Converſione & mutatione differat.

RESp. everti dicitur, cum leges, magiſtratus, ſubditi abolentur & extinguuntur, quod fit, ſi ἀναρχία ſit, & populus deleatur funditus. Αναρχίαν Ariſtoteles. 5. *pol.* 3. vocat confuſionem Reipub. in qua Imperantium & Parentium diſcrimen ſublatum eſt.

Converſio enim Reip. ſive mutatio eſt, ubi forma adminiſtrationis alicujus Reip. mutatur in aliam formam: veluti cum popularis gubernatio mutatur in regiam: aut hæc in Tyrannidem: aut etiam ubi Reſpub. tranſplantatur in aliam.

Quatuor verò modos τῆς μεταβολῆς τῶν πολιτειῶν proponit Ariſt. 5. *pol.* quos in duos contrahit c. 7. inquiens, *omnes reſpub. mutari vel in eam formam, ad quam magis inclinant, h. e. in ſibi vicinam, vel in contrariam.*

Cauſas 15. Converſionum in Rep. recenſet Id. 5. *polit.* 3. & 4.

Democratia mutatur vel in Oligarchiam, vel in Tyrannidem, vel in Democratiam prorſus intolerabilem.

In Oligarchiam mutatur potiſſimum ex nimia Tribunorum plebis improbitate: qui aucupantur gratiam populi: & ditiores cives apud plebem falſo traducunt, tanquam libertati omnium inſidientur. Vnde iſtis metus incutitur, ne aliquando impulſu Tribunorum opprimantur ex improviſo: atque ideo ſatius eſſe putantes prævenire quam præveniri, conſpiratione inter ſe facta Imperium Civitatis ad ſe pertrahunt, hocque modo ex Democratia Oligarchiam conſtituunt. Hoc quinque exemplis declarat Ariſt. 5. *pol.* 5.

In Tyrannidem verò mutatur, ſi vel tribuni,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

quibus ſumma gerendi belli commiſſa eſt, deficiunt à populo, & ſibi ſolis imperium ſumunt: vel cives operis ſuis intenti non animadvertunt, quomodo paulatim aliquis potentiorum civium, totam gubernationem ad ſe pertrahat: qualis apud Athenienſes Piſiſtratus, apud Megarenſes Theages, & apud Syracuſanos Dionyſius.

In extreme malam mutatur bona Democratia, cum præcipui magiſtratus tantum per ſuffragia imperitæ multitudinis creantur, nulla habita ratione virtutum, tum per largitiones facile extorqueri poſſunt ſuffragia.

Oligarchia interdum mutatur in alias formas, vel ex injuſtitia Magiſtratus Oligarchici, vel ex ſeditionibus. Ariſt. 5. *pol.* 6.

Ariſtocratia mutatur ex ſeditionibus & incuria negligentiaque juſtitiæ. Ariſt. 5. *pol.* 7.

Monarchia mutatur. 1. Ex injuſticia illata perſonis, famæ & bonis ſubditorum. Ariſt. 6. *pol.* 10.

2. Ex metu ſubditorum: nam quem metuunt oderunt, quem quiſque odit, periiſſe expetit. Cic. 2. *off.* Et id. 1. *off.* Nulla vis imperii tanta eſt, quæ premente metu poſſit eſſe diuturna.

3. Ex contemtu Monarcharum: quod declarat Ariſt. 5. *pol.* 10. quinque exemplis.

4. Ex cupiditate honoris, gloriæ & lucri: cum quidam ex interfectione Monarchæ gloriam & præmium ſe reportaturos confidunt. Ariſt. *pol.* 10.

CAPVT XXII.

De Everſionibus Vrbium.

EVerſas Rerump. partes contemplabimur, urbes & earum incolas.

Vrbem ab interitu tueri non poteſt, vel ædificatorum ſtructura magnifica, vel præſidiorum vis inexhauſta, vel ſolers indigenarũ cura, & vigilantia Idemque illis accidit, quod magnis arboribus, hæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

diu creſcunt, una hora exſtirpantur. Scithę ad Alex. *apud* Curt. *lib.* 7. Audi Livium de Albæ ruderibus *lib.* 1. diſſerentem: *Egreſſis Urbem Albanis, Romanus paſſim publica privataque omnia tecta adæquat ſolo, unaque hora quadringentorum annorum opus, quibus Alba ſteterat, excidio ac ruinis dedit.* Audi eund. *lib.* 7. de Satrico diruto *Volſci, ferocior ad rebellandum, quam ad bellandum gens certamine victi, fuga effuſa Satrici mœnia petunt, & ne in muris quidem ſatis firma ſpe cum corona militum cincta jam ſcalis caperetur urbs, ad quatuor millia præter multitudinem imbellem ſeſe dedidêre: Oppidum dirutum atque incenſum*, &c.

Corinthus exciſa, & tuba præcinente deleta eſt, Flor. *lib.* 2. *c.* 16. Simili modo Athenæ everſæ à Lyſandro ad tibiarum cantum.

De Carthagine deleta v. Flor. *lib.* 2. *c.* 18. Stad. *in not.* De Numantia eundem *d. loco.* Solin. *c.* 40. de Thebis dirutis Juſtin. *lib.* 11. Ovid. *l.* 13. *Metam.*

Clara fuit Sparte, magnæ viguêre Mycenæ;
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces;
Vile ſolum Sparte eſt, altæ cecidêre Mycenæ;
Oedipodianæ quid ſunt, niſi nomina, Thebæ?
Quid Pandioniæ reſtant, niſi nomen, Athenæ?

Livius *lib.* 7. *In Veliternos*, inquit, *veteres cives Romanos, quod toties rebellaſſent, graviter ſævitum: & muri dejecti, & ſenatus inde abductus, &c.*

Mediolanum à Friderico I. Imper. everſum, ita ut per medium urbis in modum crucis aratrum traheretur. Marianus. Bardevicum eodem modo everſum eſt ab Henrico Leone. Crantzius *lib.* 7. *Saxon. c.* 2.

Leodium à Carolo Burgundo expugnatum, direptum & crematum. Tilius, Gaguinus, Nauclerus, Crantzius *lib.* 12. *Vandaliæ c.* 40.

Quod vero de urbe Roma ait Lipſ. *in lib. de Amphitheatro c.* 6. his verbis: *Tres ad pulcherrimum hoc mundi opus evertendum Dii conſpirarunt: Venus, Vulcanus, & Pater ipſe gentis:*

Non

Non tamen annorum ſeries, non flamma nec enſis,
Æternum potuit hoc abolere decus.

Satis convincitur, quod toties ſolo æquata Romana mœnia: & urbis ruderibus plane deformata fuerit: præſertim à Totila anno *C.* 546. ab Alarico anno. 410. *Socrat. lib.* 7. *c.* 10. Genſerico anno 472. & ab Odoacro Herulo anno 476.

Cæterum in everſionibus Vrbium ſæpius ſal more à Iudæis ducto, ſuper everſæ urbis ſolo ſpargitur: ſcilicet ut in fundatione juncti taurus & vacca ſymbolum futuræ ſobolis & fœcunditatis: ſic ſal ſterilitatis & inopiæ rerum omnium. A Romanis quoque lentem & ſalem πενθίομα credi, h. e. lugubria, ac proinde mortuis opponi conſueviſſe. Plutar. *in Craſſo* refert.

C A P U T XXIII.

De Exſtirpatione hominum, & tranſlatione in ſervitutem.

VRbium incolæ exſtirpantur aut divinitus aut humanitus. Divinitus deleti ſunt Sodomitici tractus accolæ: de quibus præter ſacras literas *Geneſ.* 19. Oroſ. *lib.* 1. Tacitus. 5. *hiſtor.* 2. *Haud procul*, inquit, *inde campi, quos ferunt olim uberes, magniſque urbibus habitatos, fulminum jactu arſiſſe: & manere veſtigia, terramque ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe. Nam cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſive herba tenus aut flore ſeu ſolitam in ſpeciem adolevere, atra, & inania, velut in cinerem vaneſcunt. Ego ſicut Iudaicas quondam urbes igne cœleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoque fœtus ſegetum & autumni putreſcere reor, ſolo cœloque juxta gravi.* vid. Sol. Polyb. *hiſt. c.* 28.

Humanitus exſcindi dicuntur urbes, cum hominum induſtria vna cum incolis delentur: quemadmodum Byzantini à Suero Imp. Dion. *lib.* 74. *in*

 fin.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

fin. Hieroſolymitani à Tito. Ioſephus *lib. 7. excid. c. 9. & ſeqq.* Tacitus 5. *hiſtor.* 2. & ab Hadriano Imperatore Euſeb. *lib. 4. c. 7.* Idem de illis ferendum judicium, cum rediguntur in ſervitutem. Nam mortalitati comparatur ſervitus. *l. 209. ff. de R. I.* Sic capto & diruto Satrico quatuor millia venditi. Liv. *lib. 7.* Ità Thebani captivi ſub corona venduntur, quorum precium non ex ementium commodo, ſed ex inimicorum odio extenditur. Iuſt. *l. 11.* Coronæ in modum diſponebantur capti, quo facilius ab emtoribus conſiderari poſſent. Gell. *lib. 7. c. 4.*

CAPVT XXIV.

De fatali Rerump. periodo.

SApienter Cræſus ad Cyrum, humanarum rerum curſum inſtar circini eſſe ait, qui rotatus ſemper eoſdẽ fortunatos eſſe non ſinit. Herod. *lib. 1.* Quicquid enim ex imo ad ſummum perductum claritatis faſtigium rurſus reſolvitur in ſuum principium, & ad nihilum redigitur: Quod evidenter in Imperiis mundanis conſpicitur: Oriuntur, moriuntur: creſcunt, decreſcunt: florent, plorant: vigent, rigent: & certa plerumque ætas illis præſtituta eſt certique limites: his velut carceribus gloria eorum circumſcripta eſt: hæc meta creſcentis potentiæ. Quingentos annos plus minus ex collectione aliquot documentorum, obſervavimus tam ex ſacris, quam profanis ſcriptoribus.

A principio collectionis populi Dei, nempe vocationis Abrahami ex Haran, anni ſunt 435. ad egreſſum Iſraelitarum ex Ægypto: Regnum Iudaicum à Saule ad Zedechiam ultimum annis quingentis quinque floruerat: Reverſa Iudæorum gens à captivitate Babylonica patriam incoluit annis fere totidem uſque ad extremam πανολεθρίαν & excidium urbis.

Lacedæmoniorum Reſp. à Lycurgo fundatore ſub Heraclidis, ad Alexandri M. ætatem quæ condidit, eadem periodo circumſcripta eſt: uti etiam Romana Democratia à tempore exactorum Regum ad Auguſtum: Occidentalis Imperii dignitas ab Auguſto totidem ſeculis uſque ad Auguſtulum concluſa eſt. Inter Conſtantinum M. ſedem Imperii Conſtantinopoli figentem, & Carolum M. veterem Imperio Occidentali, pulſis Longobardis, gloriam reſtituentem, ille ipſe annorum occurrit numerus. Atque hodie mira hujus rei obſervatio.

En florentiſſimæ Pannoniæ limites! illam ad regiam dignitatem evexit Henricus II. Imp. exacto quingentorum annorum curriculo concuti ac labefactari cœpta eſt hujus regni gloria, capta Buda, Metropoli, potioribuſque ejus provinciis devaſtatis, violentia Mahometica. En Poloniam! Ejus regni initium collocatur circa annum Chriſti milleſimum. Peuc. 5. *Chron.* Hodie quo longius exceſſit fatalem periodum, eo ſqualidior eſt illius facies. Conquaſſatur nunc malum! fœda ex inteſtinis bellis ſtrage: diſſenſionibuſque civilibus labefactatum pene nutare videtur.

In aliis autem regnis dimidia tantum periodi quingentorum annorum occurrit: iſta fere. 250. annis circumſcripta ſunt: Monarchia Perſica, quæ à Cyro uſque ad Darium ultimum opibus & potentia floruit, annorum 230. annis Alexandri M. diſſoluta corruit. Et Regnum Longobardicum in Italia. 240. annis floridum, à Carolo M. exciſum eſt.

Quibuſdam etiam ſeptingentorum annorum curriculum attributum: Carthago enim poſt annos ſeptingentos triginta ſeptem exſcinditur, quam fuerat extructa Solin. *cap.* 40. A Roma condita uſque ad civile bellum Cæſaris & Pompeii ſunt anni. 795. uſque ad Actiacam Auguſti victoriam anni. 729. A tempore, quo Romana Reſp.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ſummo faſtigio collocata eſt, videlicet Carthaginis deletæ uſque ad devaſtationem à Totila Gothico Rege factam, anni ſunt 688. Septingentis etiam annis Mauri incoluerunt Hiſpaniam.

Cæterum hoc loco notandum eſt, omnia regna fere fatales habere limites, ultra quos progredi feliciter non poſſunt. *Act.* 17. *verſ.* 26. *Pſal.* 104. *verſ.* 9. R. Imp. limites fuere ad Occidentem Oceanus, à Septentrione Rhenus & Danubius, ab Oriente Tygris, à Meridie Atlas: idque in fatis fuit Romanis armis, ut Cteſiphontem tranſire non potuerint. Fl. Vopiſc. *in Car. Imp.* Diocletianus tamen tranſiit. Pomp. Lætus *in Diocl.* Et Trajanus rebus magnis ad Orientem geſtis limites Imperii ad rubrum mare promovit. Tac. *lib.* 2. *ann.* Craſſus itidem ad Zeugmam Aſſyriæ urbem ad citeriorem Euphratis ripam poſitam, pervenit, ſed ſucceſſu parum proſpero. Flor. *lib.* 3. *cap.* 11. Aſſyriaci Imperii terminus fuit Helleſpontus *Pol. lib.* 1. Et Darius Hyſtaſpes movens in Scythas ultra Tanaim non eſt progreſſus. Sed nos ad ſigna Everſionum progredimur.

CAPUT XXV.

De Signis Everſionis Rerumpubl.

INter ſigna Everſionum referimus primum Cometas, deinde Terræ motus, tum Eclipſes.

De Cometis multorum ſeculorum docet obſervatio, magnas clades orbi Terrarum, excidia Civitatum, regnorum mutationes, & alias calamitates publicas per eos denunciari Freig. *lib.* 85. *Phyſ.* Peucer. *de divinat.* Garcæus *in Meteorol.* Camer. *lib.* 2. *de oſtentis.* P. Gregor. *lib.* 21. *de Rep. c.* 6. Mizald. *lib.* 2. *Cometogr.*

Terræmotus vero tum ſigna ſunt everſionū. Garcæus *in Meteor.* tum earundem inſtrumenta. Vnus ſub Tiberio Terræ motus duodecim celebres Aſiæ

urbes

urbes evertit. Tac. 2. *ann.* 7. Totidem Campaniæ oppida alius ſub Conſtantino : & unum aliquod Attilæ bellum plus quam centenas, Lipſ. *de Conſtant. cap.* 16. Quandoque etiam totæ inſulæ abſorptæ, Helice, Bure, Athlantis, & in Zelandiæ partibus duæ inſulæ cum oppidis viriſque. Lipſ. *ib.*

Eclipſes licet naturales ſuas habent cauſas, attamen mutationes in imperiis futuras portendunt. Freig. *lib.* 14. *Phyſ.* Præterea plures ſoles fere viſos conſtat, cum nova eſſent fœdera conſuta, aut ſtructæ adornatæque conſpirationes, vel ad rapienda imperia vel eos qui præſiderent de faſtigio dejiciendos, aut omnino niſi aliqui res novas molirentur, à quibus impenderent innovationes, turbationeſve etiam in religione. Peuc. *de divinat.* P. Greg. *lib.* 21. *de Rep. c.* 7.

Quid vero de Numeris Platonicis? Obſcuritate nimia res involuta eſt. Plato *lib.* 8. *de Rep.* cauſam mutationis & interitus regnorum tranſfert in converſionem & revolutionem quorundam orbium cœleſtium, factam certo annorum numero, quem poſtquam res attigerunt, incipiunt rurſum quodammodo retrogradi, & paulatim in deterius mutari. Communior eſt eruditorum ſententia: Platonem notare voluiſſe, miram eſſe efficaciam numeri ſeptenarii & novenarii cum ſuis quadratis & cubicis: qua de re vide Peuc. *de divinat.* & Bodin. 4. *de Rep. c.* 2.

CAPUT XXVI.

De Migrationibus Gentium.

EVerſis Rebuſpubl. aut Urbibus Migratio gentium ſequitur: de qua duodecim libros ſcripſit VVolffgang Lazius. Eaque fere ſemper ex Septentrione fieri conſuevit. Ex Cimbrica Cherſoneſo in Italiam erumpunt Cimbri & Teutones: itemque Gothicæ gentes, quæ olim tenuerunt utramque ripam Viſtulæ. Ex illis quidam Italia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

cedentes progreſſi ſunt in Thraciam atque ibi Getæ appellati ſunt. Sic & Turcæ ex Caucaſi anguſtiis Septentrionalibus irruperunt in Aſiam. Peuc. 4. *Chr.* Sic Suevi ſedes ſuas diu tenuerunt in Pomerania, exinde novas quæſiverunt ſedes in Rhetia Vindeliciaque provinciis Romanorum. Idem. 4. *Chron.* Sic Longobardi relictis antiquis ſedibus, in tractatu Magdeburgenſi, duce Albonio per Noricum & Pannoniam Italiam adierunt, totaque pene Ciſalpina Gallia ad Apenninum uſque occupata regnum conſtituerunt. Id. 4. *Chr.* 618. Nonnullos etiam ex orientalibus terris in Occidentales migraſſe reperias. Lipſ. *l.* 1. *de Magnitud. Rom. c.* 3. & cum iis ſacra imperia, artes ab Oriente fere in reliquum orbem paulatim defluxiſſe. Id. *l.* 1. *poliorcet c.* 3. Inde eruperunt Dacę, Heneti, Sarmatę, Hungari & Tartari, &c.

CAPUT XXVII.

De Remediis Everſionum.

Induſtria prudentium hominum declinari poſſunt cauſæ everſionum tum portendentes, tum invaleſcentes. Quæ everſionem portendunt, diligentiſſime inhibenda ſunt: Vitetur ſecuritas: quippe nemo celerius opprimitur, quam qui minus timet: Tollatur ocium: neque negligantur minima eorum initia: In legibuſque moribuſque receptis nihil immutetur: Religio ſancte colatur: Tribunorum plebis inſolentia, & in commovenda plebe audacia compeſcatur: Rerum ſummæ præficiantur viri probi. Talis enim eſt Reſpub. qualem eam ſolertia vel incuria Magiſtratuum efficiet.

Contra ingraveſcentes autem caſus notetur, æqualitatem inter cives eſſe obſervandam: diligenter proſpiciendum, ne quis ultra menſuram creſcat, & in univerſum ut pia, ſobria, juſtaque tam imperantium, quam parentium ſit vita. *D. Paulus ad Tit. c.* 2. *v.* 12. Singula remedia aliquanto plenius ſupra ſuis locis aſſeruimus, *&c.*

S. S. TRI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

S. S. TRINITATI
Sacrum,
DEO OPT. MAX.
Incomprehenſibilis Eſſentiæ, Immenſæ Potentiæ,
Æternæ Immortalitatis;
RERUMPUBLICARUM
FUNDATORI, CONSERVATORI, INSTAURATORI
Sapientiſſimo:
PER QUEM REGES REGNANT,
& Conſiliarii juſta decernunt:
Qui omnia efficit ex conſilio voluntatis ſuæ:
Hominem creat ad ſuam Imaginem: Eique omnia ſubjicit: Infirmum ſuſtentat: Lapſum erigit:
Qui nos ex intimo, & ſpontaneo ſuo beneplacito pronunciat
Liberos, Juſtos, Sanctos, Fratres, Cohæredes; Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec non Spiritus ſancti Organa & Templa:
Laus, Honor & Gloria ſoli debetur in omne ævum.

F I N I S.

INDEX

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

INDEX
Rerum & verborum.

A.

Abbates 417
Abdicatio Magiſtratus 419
Aborigenes ſine legibus 185
Abortus quæ cauſæ 28
Abigentis partum pœna 28
Aconiti natura 356
Aciei inſtructio 470
Academia 293. *earum fundatio ad Cæſarem ſpectat* 397
Adamas 361
Adoleſcentia 50. *ejus vitia* ibid.
Adulterio ſolvitur matrimon. 33. *ejus turpitudo* 34
Adulterorum pœna variæ. 35. *iis abſcinduntur aures* 221
Adulatores. 232. *tollendi. ibid. ſimiles hyacintho lapidi ib. heliotropio ib. magna eorum ubique copia* 233
Advocandi munus nobilitati non obſtat. 263. *Advocati utiliſſimam reip. operam præſtant.* 265. *Advocati Fiſci* 327
Adminiſtratio rei familiaris 25
Allocutio in bello 470
Ædificia publica in urbe, quæ 75. *privata.* 79. *ædificare ad æmulationem alterius non licet* ibid.
Ædificia nimis ſplendida 81. *ſarta tecta habenda* 82
Ædium privatarum ornata diſpoſitio ibid.
In ædificando nimii 365
Ægyſthus à capris enutritus 29
Æqualitas in conjugiis 12
Ære alieno gravati admittendi ad ger. remp. 104
Ærarium militare 344
Ærarii locupletandi ratio 345
Ærarium ſanctius 346
Ætas contrahendi matrimonii 14
Ætas idonea accedendi ad remp. 227

Æſcu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Æſculapii templum 267
Affectus judicio obſtant 235
Agrippina 116
Agricolæ genus hominum reip. fructuoſum 278
Agriculturæ laus ibid.
Agathoclis natales, 98. perfidia 132
Alexandri Severi Conſiliarii 225
Alexand. M. vult dici Iovis filius, 147. diffluit luxu Perſico, 153. Utitur veſte Medica, 156. formoſiſſimus, 149. ejus Conſiliarii, 150. liberaliſſimus, 170. ejus in Calliſthenem animadverſio. 213. in Tyrios, 494. ejus ſucceſſores, 150. vocatur à Lucano prædo orbis terræ, ſed malè, 127. ambitioſus, 431. ſeverus in Tyrios devictos 494
Alea quidam Principes ſe delectant, 158. quæ in ea mala ibid.
Alphonſus M. doctiſſimus, 168. conſiliarios mortuos adit ibid.
Alchimiſtæ 268
Alimenta quæ maritus uxori debet. 24. duplicia. ibid.
Alfenus IC ſutor 381
Alimenta præſtanda liberis pro modo facultatum 38
Alienigenæ electi 97. 101
Alienationes ab Imperio 381
Amicitia cum quibus ineunda 355
In amico deligendo quæ cura adhibenda 16
Amicitia inter pares firma 12
Amicitia inter pocula contracta vitrea eſſe ſolet 253
Ambaſſadores unde dicti 242
Ambitio bellandi cauſa, 431. everſionis reip. 507
Ambitioſi. 105. Amaſis lex in otioſos 203
Ambulatorius an perpetuus eſſe debeat Magiſtratus 95
Annulus ferreus ſponſo datus 22
Annulus aureus ſignum traditæ poteſtatis 134
Anaſtaſii Imp. natales 98
Annona, 341. annonæ præfecti officium 341
Armillæ 486
Antonius capita proſcriptorum civium cupide inſpexit 216

Anglia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Anglia, 85. *Academia*, 293, 294. *Antoninus Pius Imp. fortiſſ.* 150
Α᾿παύλια 21
Apes eligunt regem inſignis formæ, 96. *oderunt homines à coitu olidos* 143
Apparitores 284
Aquila ad ſolem pennas exuit 367
Aquæductus 78
Armamentaria 77
Artaxerxis Reg. Perſ. clementia 213
Ariſtidis & Themiſtoclis ſimultates 235
Artemiſia 32
Armorum ſtudium quam neceſſarium & utile 9. 320
Armatæ militiæ Romanorum 438
Arma ductilia 439
Arces, 321. *præſtetne eas planis an montoſis locis collocari* ibid.
Arnolphus Imp. ſpurius 111
Ariſtocratia, 364. *quandoque degeneret in oligarchiam* 365
Archiepiſcopi 415
Archiduces 418
Aſyla, 75. *quibus patere debeant* ibid.
Athenienſes ocioſos mulctarunt 202
Attalus teſtamento hæredem ſcripſit pop. Rom. 130
Attilæ titulus 148
Athletæ 282
Avaritiæ turpitudo, 229. *bellandi cauſam præbet* 433
Αὐτοδίδακτοι 290
Auſtria Imperio vindicata, 313. *Ducatus dignitate donata.* 394. *Auſtriaca domus exempta eſt à juriſd. Cameræ* 401
Auſtriaca domus per connubia crevit 128
Auſpicia Rom. in nupt. 21
Auguſtus Caſar, ejus natales, 97. *formoſus*, 150. *eloquens*, 166. *utriuſq; linguæ autores evolvit*, 168. *ejus veſtitus*, 155. *recreationes*, 157. *frugaliſſimus*, 152. *medicum ſuum honore afficit.* 268. *clemens in Caracotam*, 164. *ejus moneta*, 343. *prudentia in gubern.* 363

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Auctoritas Magiſtratuum 174
Augylæ lenones 24
Aulicorum mores. 25. *eorum lingua ab animo diſcrepat* 253

B.

B*Annum.* 314. *ejus decernendi forma.* 315. *effectus* ibid.
Baſilidis Moſchi ſævitia 213
Barbitonſores 382
Babylonis magnitudo 74
Babylonicarum mulierum impudicitia 208
Babylonici muri 77
Balnea 78
Baiazethis captivitas 147
Barones 422
Benevolentia populi in principem arx fortiſſima. 174
Belli jus. 391. *Belli indictio.* 441. *notatio.* 424. *definitio.* 425. *finis.* 427. *ſcriptores rei bellicæ.* 427. *Bellorum diſtributio* 428. *Bella civilia* 524. *Bellorum cauſæ manifeſtæ* 429. *occultæ* 43. *In bellis innumeræ cædes* 489. *vaſtationes, rapinæ* 490. *captivitas* 141
Beſſus vires ſuas mero gravis jactat 141. *conſilium init inter epulas* 231
Bona Eccleſiæ non alienanda 288
Bodinus refutatur 6
Boruſſia 381
Bohemiæ rex 413
Blaſphemiæ notatio 511
Bibliothecæ ad orientem collocandæ 76. *reditus ad conſtit. Bibliorum* ibid.
Bombardarum origo 440. *ſpecies* ibid.
Brandeb. Marchia 420
Brephotrophia 290
Burgfriede 124
Burggraviatus Norib. 421
Burggravii ibid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

C.

CAmera Imperialis Spirenſis 400. ad eam non pertinet controverſia de feudis Imperii 532. nec matrimoniales cauſæ, &c. 401
Cadavera cæſorum in bello terræ mandanda 475
Calones & lixæ 458
Caſtrorum locatio 460
Cabadis lex 186
Catilinæ conjuratio 354
In Cælibes animadverſio 11
Cæſaris Electio & præſtatio juramenti 384. illi competit juriſdictio vi ſolius electionis 385. ejus coronatio 386
Cæſar Gallus 98
Catzenelnbogen Comitatus quomodo pervenerit ad Landgr. Haſsiæ 128
Caſtitas principi commendata 142
Capitatio 329
Calliſthenis ſupplicium 213
In carceres conjectio 222
Calumniis in aula onerati 254
Calceamentorum variæ ſpecies 281
Caligulæ Cæſ. prodigalitas 909. Amore civium ſeptus 175. Variis ſuppliciis homines affecit 213. ſupplicia cupide ſpectavit 216
Campagus 135
Caduceatores unde dicti 242
Cadavera non ſunt violanda 298
Carnifices 284
Captivitas cauſa ſervitutis 53
Capitulatio Cæſari præſcripta 384
Caricæ mulieres vituperio dignæ 31
Captum in bello, dominio Victoris ſubjicitur 127
Captivitatis notæ ibid.
Cenſorum cura in matrimonialibus 11. eorum initium 368. munus quinquennale 95. eorum officium 193. Iulius Cæſar cenſor. ibid. Effectus notæ cenſoriæ. 194 Cenſorum ſeveritas in Rufum 206. Cenſoria nota in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

eos, qui ſumptuoſius viverent. 207. Cenſus quomodo habendus 339
Celeres à Romulo lecti 249
Calatores 284
Civitas quid, 58. quomodo à repub. differat & ab urbe ibid. Civitas eſt inſtar unius hominis, 69. obligatur ex mutuo, 70. poteſt res ſuas alienare ibid. obligatur ex delicto, 71. quomodo puniatur ibid.
Civitates liberæ Imperiales 423
Cingari 204
Circulorum conventus 348
Chamaleontis natura 119
Charondas legem ab ſe latam primus violat 187
Carthagine duces pravo conſilio bella gerentes, cruci adfigebantur 217
Cidaris 35
Circuli S. Rom. Imp. 378
Cingulum militare 449
Claudius Imperator doctus 167
Clementia principi quam neceſſaria, 162. & victori 492
Clarigatio 440
Claßicum 471
Clamor militum in præliis 473
Cometæ 540
Collectarum indictio 334, 391
Commeatus 437
Communio rerum, 80. ejus incommoda ibid.
Comitia Romæ, 347. Spartæ, 470. in S. Romano Imperio ibid.
Comites Palatini 314
Comites S. Rom. Imperii 421
Corona Cæſarea triplex 386
Coſroes Rex doctißimus 168
Conviviorum luxus cohibendus 205
Conſtantia in gubernando 210
Conſtantii Imp. Conſiliarii 233
Conſtantia inſignis virtus, 238. in religione 370
Continentia 235

Conſenſus liberorum liberrimus eſſe debet in contrahendis nuptiis 41
Converſio Reip. 502
Collegii notatio, 62. definitio ibid. Collegiorum conſtitutio ex autoritate ſuperioris, 63. Collegia abolita à Claudio ibid.
Collegæ habent res communes, 64. quod debetur collegio, non ſingulis debitum intelligitur ibid.
Collegia Canonicorum libera ibid.
Collegiorum diſſolutio 65
Collectæ Imperii, 334. provinciales 335
Coloniarum deductio 9
Colum cum lana in ritibus nuptiarum 22
Colloquia ſpurca vitanda 143
Corona civica, 498. Caſtrenſis ibid.
Coralii natura 4
Converſatio cum ſapientibus quantum operatur 5
Confuſionis in rep. pernicies 6
Conſcientia mala, 7, 173. ejus vis in adulteris. 35. in Nerone, 173. in Tyrannis 179
Conſcientia bona principi eſt ſolatium 173
Commodus Imp. 152
Comites & Barones Imperii 377
Concordia inter cives creſcit reſp. 9
Concordiæ maritalis excellentia 28
Connubia fato fiunt 12
Conjuges participes adverſæ & ſecundæ ſortis 19
Connubiale conſiſtorium 28
Convitia principes ſpernant 144
Contra-band 338
Conſilia bellica directa, 476. minus acuta 479
Conjurationes, 527. earum divulgatio & pœna 528
Conſiliarii nullius precii qui tantum ex libris ſapiunt, 229. Illi deligendi, qui rebus propriis bene conſuluerunt. 228. eorum in Doctrina ἀκρίβεια explodenda ibid. Pietate ſint inſtructi, 229. modeſtia. ibid. non ſint avari ibid. eorum ætas, 227. neceſſitas, 224. Conſiliarios bene noſcat princeps, 161. Conſiliarii mortui, 170. quales eſſe debeant in ipſa conſultatione,
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

ne 230. ſint ſecundis dubiiſque recti temporibus 235.
Conſiliariorum privilegia 240. præmia 241
Coqui 277
Corporis cultus in principe non erit nimius, nec aliunde adſcitus 155
Corinthus à Romanis cur deleta 241
Crantzius taxatur 130
Credentiales literæ à legato exhibendæ 245
Crematio 219
Crux Imperii inſigne, 134. Crux Polycratis, 146. ejus ſupplicium, 218. variæ ſpecies ibid. ſervile apud Romanos 217
Credulitas vulgi 274
Cupreſſus imago æqualis parentum in liberos affectionis 39. non fert tineas aut blattas, 234. ſignum funeris 297
Currus triumphalis 497
Curtii vanitas 238
Cunctatio 232
Cyrus abſtinet à conſpectu Pantheæ, 143. ejus erga captivum Crœſum humanitas 146
Cytiſus magnanimitatis ſymbolum 194
Cynegirus miles fortiſſimus 145

D.

DAcorum pœna quod male pugnaſſent, 26. eorum confœderatio 353
Dardanarii 373
Darii luxus in veſtitu 155
Damnatione in metallum ſervi fiunt 54
Damnatio ad beſtias, 221. ad carceres perpetuos ibid.
Daniæ ſtatus, 86. Danomarchiæ nomen unde 420
Decollatio 219
Dejectio è rupe Tarpeia 220
Delphinatus regi Galliæ qua lege donatus 129
Delatores 179
Deportati 221
Cum deſperatis male pugnatur 463

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Deus rerump. fundator 2
Defectiones 506
Defectionis ſuſpicionem quomodo declinarit Themiſtocles 7
Defectio ex indictione tributorum 334
Deſertores capite puniuntur 483
Decimatio 484
Defenſio ſui ipſius 427
Deformes 13. *deformitas ingrata* 97
Defenſio uxoris legitima 25
Degradatio Cæſaris 412
Deſertio ſolvit matrimon. 36
Deputatorum Conventus 351
Deferentis rem ad fiſcum præmium 327
Democratia, 365. *ejus vitia* 466
Delicta militum & pœnæ 282
Diſparitas civium cauſa incrementi reip. 8
Diſciplina laxa 11
Diſciplina domeſtica in liberos 17
Diſciplina ſcholaſtica 291
Diſcipulorum officium 292
Diœcæſis quid 65
Ditiones remotæ difficulter retinentur, 66. *quo ſunt fertiliores, eo incolas habent pejores* 68
Domini nomen Romæ infenſum 147
Diocletiani natales 98
Diadema 133
Dictatoris poteſtas 529
Diſciplina militaris 481
Divitiarum cupido nimia, 10. *enervat animos hominum* *ibid.*
Divitiarum efficacia 20
Dives omnes qui ſit quærimus, nemo an bonus *ibid.*
Dies inauſpicati ad nubendum 21
Dionyſius Tyr. factus ludimagiſter 62
Diffidatio 312
Diſcordia inter conſuaſores. 235. *Magiſtratus* 504
Diſciplinæ publicæ violatio cauſa everſionis reipublicæ 509

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Doctrina principi quam neceſſaria, 165. *non ſit tamen nimia* 169
Docti ejiciuntur à Tyrannis 180
Docilitas 292
Donatio Conſtantini ficititia 129
Dolor uxoris ſit moderatus 32
Dos propter conjugii onera marito ſolvitur 19
Dote magna imperium maritus vendit ibid.
Lycurgi lex de dote, 29. *dotare tenetur pater* 42
Domicilium unum idemque conjugibus 37
Domicilium conſtituit ſubditum, 254. *quanto tempore contrahatur* 255
Domus cujuſque quæ eſſe cenſeatur 83
Domini erga ſervum officia 54
Domeſtici præ exteris ad magiſtratum evehendi 94
Domitianus pavidus, anxiuſque, 178. *adulatoribus circumſeptus* 233
Dorophagia judicum 223
Duellum 471
Duces 418
Ducum creatio 314
Duces bellorum quales eſſe debeant, 442. *Ducis in bello præſentia plurimum operatur* 467

E.

Ebrietas voluntaria inſania, 139. *In ebrietate necati* 141
Ebrii ruunt in Venerem, ibid. rixas, ibid. ſecreta enunciant ibid.
Eclipſis 541
Ech er 314
Educationis vis, 51. *modus apud priſcos Germanos* 48
Electorum conventus, 350. *origo,* 555. *poteſtas in Electione & degradatione Cæſaris,* 411. *extra electionem* 412
Elector S. Rom. Imp. an in teſtamento tutelam filii ſui impuberis poßit adimere agnato proximiori, 125. *Elector*

ctor in anno 18. æt. non tantum dignitatis ſit electoralis, ſed etiam adminiſtrationis capax ibid.
Eloquentia an cauſa ſit ſocietatis humanæ 6
Electio ſitne reip. utilis, 88. neg. ibid. aff. 89. Electio voti liberi, 90. reſtricti, 94. Electio Extraneorum, 101. Exteris in remp. admiſſis quantum periculum. ibid. Electio quandoque caret effectu 107
Erbverbruderung, 120. ejus exempla ibid.
Epiſcopi 416
Epiſtolarum occultandarum ratio 480
Ephialtes oblatis muneribus abſtinet 223
Epicuri opinio de ſocietatis humanæ primordiis 6
Ἐπαύλια 21
Ephori Laced. 84
Epaminondæ recuſanti omnia imperia delata 108
inſignem rei mil peritiam habuit 164
oblata munera repudiat 223
Equitum Exercitia, 435. eorum regimen 457
Ex eventu quidam judicant de conſiliis 239
Everſio reip. divinitus contingit, 502. ex Magiſtratuum injuſtitia, 504. diſcordia, 505. ambitione, 507 abdicatione intempeſtiva, 508. ob idololatriam 509
Everſionum cauſa formalis, 520. Signa 540
Everſionis Reip. remedia 542
Exercitus diſtributio in certos ordines, 542. nimius in exercitu ornatus fugiendus. 458. actio 460. dimiſſio 500.
Exercitatio ſedula eruditionem conſummat. 291
Exercitatio 220
Excubiarum conſtitutio 461
Exercitatio armorum 9. 434
Exoticotamiæ 97
Expoſititii 28

F.

FAmiliæ appellatio, 72. familia quid, ibid. familiarum in Rep. neceſſitas, ibid. familia quomodo conſtituatur, 58. familiarum pacta, ibid. Injuria uni

uni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

uni de familia illata, omnibus facta cenſetur 60. familia non delenda ob unius delictum 61
Familiæ interdum delentur ob parentum ſcelera 62
Familiarum honorem conſervari expedit 113
Familiæ pacta inter illuſtres 120
Familiæ principum S. Roman. Imp. 476
Famis pœna 220
Famæ reſtituendi jus 398
Faſces 134
Fabulæ poëtarum inſignem continent prudentiam 271
Favor militum erga Duces 442
Factiones 517
Felicitas principum, 171. ducum in bellis 604
Felicitas nimis multos peſſundat 171
Feſtinationis incommoda 232
Feciales 242
Filiusf. eſt capax omnium dignitatum, ut paterf. 45
Filiationis probatio quomodo facienda 51
Filiis regis, quorum alter ante adeptam à patre dignitatem, alter poſt eſt natus, quis in ſucceſſione potior. 110
Fiducia nimia noxia 236
Fiſci obventiones, 325. privilegia 328
Flagellatio 222
Fluminum perennitas documentum divinæ providentiæ 316
Fl. & torrentis differentia 317
Fluminum derivationes infeliciter cedunt 318
Fœneratores, 198. fœneratio crimen furto deterius 199
Fœdera quo fine & quibus de rebus iniri ſoleant, 352. eorum ſanciendorum forma, 353. effectus, 361. fœdera an ineunda cum infidelibus 355
Formæ ratio habenda in eligenda uxore, 13. forma brevi durat. ibid. formoſi plerumque degeneres, 14. forma magnum donum, 148. ex forma judicamus de animo ibid.
Forma virum neglecta decet 154
Fœminæ quo anno nubere debeant, 15. fœminæ fortes 114

Forum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Forum, 76. *ejus tres ſpecies* ibid.
Fortitudo, virtus principis propria 145
Fortunæ nihil invium, 172. *fortuna ſine pedibus eſt*, ib. *tranſmutat incertos honores* ibid.
Fontes 78
Foreſtalis juriſdictio 407
Fridericus Comes ab Hohenzollern. 395
Fridericus I. Imp. 388
Fridericus II. Imperator πολύγλωττος 168
Franciſcus I. Gall. Regis querela de fœdere cum Turcis ſancito 358
Frugalitas militaris antiqua 485
Frumentum olim militibus datum 486
Fucus mulierum 16
Furor ſuperveniens non ſoluit matrimonium 49
Fulmen vinum in dolio gelat 140
Furca ut differat à cruce 219
Fuſtigatio 222
Funerum pompa 297
Funus tacitum quid ibid.
Fuſte percuſſi milites 282

G.

Galliæ bella civilia 195
Galli veſtitum in horas mutant 207
Gallicæ Academiæ 294
Galeæ 439
Gargores 35
Ganerbinatus 123
Gerontocomia 209
Germaniæ Academiæ, 295. *ſera apud Germanos juvenum Venus*, 15. *Germanicæ mulieres fortiſſimæ*, 115. *Germani antiqui non ſoliti ſunt nutricibus delegare infantes*, 30. *eorum vita omnis in Venationibus*, 159. *Vſurarum fuere neſcii*, 199. *lauti cibum cepêre*, 205. *Proditores ſuſpendebant arboribus*, 217. *Conſultabant inter epulas*, 231. *quæ ratio ineundi fœderis apud illos* 354

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Generis habenda ratio in eligenda uxore. 13. & Magiſtratu 97
Generandi potentia quando evaneſcat 16
Genuenſes, quo pacto glorientur ſe ab Imp. Rom. eſſe exemptos. 382. itemque Florentini ibid.
Gynæcocratia. 114. ſtabilitur: ibid. refellitur 117
Γυναικοκρατούμενοι 26
Gynæceum ut gubernandum 160
Gladius Hiſpanienſis 439
Gratitudo erga præceptores 292
Grues 362
Gymnoſophiſtæ otium oderunt 202

H.

HAſta 487
Hageſtoeltzen 12
Haſta Imperii inſigne 134
Hadrianus Imp. à pleriſque Græculus dictus 169
Hæreſes variæ 372
Helena cauſa excidii Trojani 14
Hercules Omphales monitis paret 26
Helvius Pertinax Cæſar. 98. coactus Imp. factus ibid.
Herodes 181
Heliogabali vecordia. 104. prodigalitas. 181. faciem fuco oblinit. 154. adſumit habitum peregrinum. 156. exigit pecunias nimias. 332. meticuloſus eſt. 178. ejus cadaver quomodo tractatum 181
Hæretici ab omnibus honoribus excluſi 104
Heliotropium herba ſolaris 232
Hæreditate augetur ærarium 346
Hiſtoriarum cognitio quam fructuoſa 168
Hippoclides procus 16
Hieronis natales. 29. expoſitio. ibid. veſtitus. 155. liberalitas 170
Hiſpania fertilis 74
Hiſpaniæ Ordinum in regem auctoritas 86
Hiſpanis magna Taciturnitatis cura 237

Hiſpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Hiſpaniæ Academiæ 294
Hiſtriones unde dicti. 385. *ſunt infames* ibid.
Homo politicum animal. 1. *moroſiſſimum animal artificioſe tractandum* 112
Hoſtis qualiſcunque non contemnendus. 459. *hoſti data fides ſervanda eſt* 460
Hungaria regni titulo donata 395
Hyoſciami natura 10
Hymenæus dictus 22
Hyæna 253

I.

Ianitrices 23
Iezabel Achabum impellis 26
Idololatria cauſa everſionis reip. 510
Ignis prælatio, Imperii inſigne 136
Imperator convocat ſtatus ad comitia. 348. *ſolus habet poteſtatem L. condenda.* 384. *juramentum ejus in coronatione* 389
Imperia celſa fortunæ objacent 148
Imperia omnia an vi cœperint 6
Immunitatibus conceſſis creſcunt Reſp. 8
Immuninatis conceſſio eſt de reſervatis Cæſaris. 396
Impunitas delictorum 505
Induciæ 499
Infeudatio 393
Infideles non ſunt adſumendi in ſocietatem fœderis 355
Initia magiſtratuum meliora, & finis inclinat 212
Inconſtantia vitium 274
In mulieribus 119
Initiis bonis male ſæpe ſuccedunt eventus 240
Ingeniorum magna diverſitas 97
Inſidias quomodo evitare ſtuduerit Dionyſius 178
Iræ affectus noxius. 236. *per iram ne quid faciat princeps.* 215
Ira mulierum 27
Ingratitudo ibid.
Indicæ mulieres maritos vehementer amant 32

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Infantia, 47. *præcepta in ea obſervanda* ibid.
Inſignia, 60. *Magiſtratus* 133
Infames non poſſunt gerere Magiſtratum 137
Inviti ad Magiſtratum evecti 107
Inauguratio Magiſtratus 133
Induciæ moratoriæ debitorum 405
Invaſio quando licita 430
Inſidiarum ſtructura, 717. *ratio evitandi inſidias* 532
Inſidiæ ſtruuntur principibus à familiariſsimis 530
Iſtrum quo ſenſu Virgilius conjuratum dixerit 353
Italiæ Academiæ 294
Iudæi an ſint habendi numero civium, 258. *Iudæorum Synagogæ prohibitæ*, ibid. *Iudæi convertentur ante mundi finem* ibid.
Iudaica politia quantum à ſuis legibus degeneraverit tempore Chriſti 203
Iudæos recipiendi jus 405
Iudicandi munus nobilitatem non obfuſcat 263
Iudicium vulgi perverſum 273
Iuſtitia ſtabilitur principatus 162
Iuriſdictio quid, 210. *ejus probatio*, 408. *effectus*, ibid.
Iuriſdictio criminalis, 213. *civilis*, 223. *Eccleſiaſtica pontificiorum ſuſpenſa* 305
Iuriſconſulti 265
Iuvenes dolis facile decipiuntur, 227. *quando ad remp. gerendam admittendi* 105
Iulii Cæſar. fortitudo 145
Iurandi forma apud veteres 137
Iuramentum Cæſaris 284

L.

LAconum pœna in cœlibes, 11. *iidem faciles in communicanda uxore*, 24. *eorum ſervi*, 56. *ratio ædificandi*, 83. *Status reip. Laced.* 84. *eorum coqui.* 278. *Laconum ſeveritas in otioſos*, 202. *habitus*, 208. *mulierum ib. non conceſſerunt peregrinis aditum in urbem*, 256. *non permiſerunt cuiquam laudare apud ſe Athenienſium jura* 190

Lacta-

Lactationis & Nutricationis onus incumbit matri 30
Landgraviorum Haſsiæ pactum familiare cum Ducibus Sax. 121
Largitionibus adipiſci Magiſtratum. 132. *ne quis ſe illis patiatur corrumpi* 224
Laboris utilitas 201 & *ſeqq.*
Latronis ſupplicium 219
Lapidatio 220
Labeo IC. egregius Conſiliarius 230
Landgravii 419
Lanii 277
Laurus non timet fulmen 173
Lex eſt anima & ſpiritus Civitatis. 284. *ſine ea gubernatio civilis nulla haberi poteſt.* 185. *Lex quid ibid. Moſaica, forenſis; an neceſſario obſervanda in Chriſtianorum politiis ibid. Legulatores* 86. *ſuis damnati legibus.* 187. *Legum finis.* 188.*forma ibid. LL. effectus.ibid. earum multitudo.*190. *Interpretatio.* 191. *Abrogatio* *ibid.*
Lenocinium 24
Leibeigene 56
Legatorum uſus in rep. 241. *Legatio pronuba officioſa, libera.*242. *Legati ſunt inviolabiles.*243. *Legati hoſtium.* 244 .*quomodo puniendi, qui violant Legatos.* 245
Legatorum virtus, ibid. doctrina, ibid. quales eſſe debeant poſt legationem obitam. 246. *eorum privilegia* 247.*præmia* 248
Lenitas adſumenda in imperando 213
Leo morboſus eſu ſimiæ reſtituitur 234
Legum ſanctio & interpretatio eſt de reſervatis Cæſaris 389
Legitimandi jus 397
Legiones 457
Licinius Imp. rudis literarum 169
Liberalitas principum. 170. *Liberalitatis fontes duo* *ibid.*
Libertate conceſſa creſcunt reſp. 8
Libertas ſuadendi 230

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

In liberis fere parentum reſidet improbitas. 13. Liberorum procreatio. 23. venditio. 40. Liberorum officia 42. Liberorum in parentes pietas. ibid. ἀστοργία. 44.
Liberi ſequuntur familiam paternam. à parentibus liberis debetur ſucceßio. 511
Libidinis turpitudo. 45. cauſa everſionis Reip. 143
Liber non eſt, qui corpori ſervit 205
Locrenſium lex in eos, qui novam vellent ſancire legem. 192. Locoricæ 433
Lucar unde dictum 385
Luctus tempus. 33. Luctus tempus non obſervans mulier ut puniatur ibid.
Lupanaria tollenda. 200. eorum Turpitudo ibid.
Luſtratio militum 449
Luxuriæ inſtrumenta cara mulieribus 17
Luxus quantum malum. 143. 207. evertit remp. 513
Luxus fungi in modum ſuffocat 10
Lycurgus legislator 186

M.

Magiſtratui Chriſtiano liceatne bellum gerere. 425
Magnanimitas Magiſtratuum 144
Machæra 439
Machinæ bellicæ 440
Mandata de non offendendo 311
Martialis adulator 232
Manheimium 9
Majo menſe nubere 20
Mariti officia 23
Maritalis concordia. 27. Conjunctio 11
Martyres 37
Matrimonii contrahendi tempus. 20. diſſolutio 37
Mætrimonii domicilium eſt mariti domus 87
Matrimonii dignitas. 10. Majeſtas Cæſaris. 387. nec refert, quod penſionem Turcæ præſtat 389
Marchiones 419
Marchiæ notatio ibid.

Maſculi

Maſculi præferuntur fœminis in obtinendis familiæ bonis 59

Mercatori rapinam paſſo dominus iſtius territorii tenetur reſarcire damnum 67

Mercatores diffuſam negociationem exercentes. 304. *reſtrictam* 104

Mercatura nobilitatem dedecet 264

Metropolis 72

Mecœnatem enervat felicitas 171

Meretriciæ artes 200

Mendicantium importunitas cohibenda 203

Membrorum diſſectio 220

Membri amputatio. 300. *in Medicos quæ dici ſoleant.* 221

Medicinæ dignitas 268

Menſa absque ſalino profana 354

Merum & mixtum imperium 403

Μισόγαμοι 9

Milonis robur 149

Miniſtri quomodo à principe gubernandi. 160. *quomodo eligendi.* 249. *an peregrini* 250

Minos legislator 186

Milites quales conſcribendi. 447. *eorum qualitates.* 448. *receptio, auctoratio.* 450. *Iuramentum ibid. relatio in numeros. ibid. diſtinctio* 451

Miles domeſt. legendus 452

Militum impetus cohibendus. 474. *eorum vulneratorum cura habenda* 475

Miſsio ignominioſa 482

Migrationes gentium 541

Moſes expoſitus 39

Monſtra abjicienda. 29. *portendunt aliquid* *ibid.*

Morbi contagioſi matrimonio contrahendo obſtant, non contracto 37

Morum pravitas 10

Mores boni nobilitati præferuntur 16

Morum argumentum ex minimis capere poſſumus 164

Modeſtia principum 146

Modeſtia propria Conſiliariorum virtus 239

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Monetæ notatio 342
Monetariæ leges 343
Monarchicus ſtatus optimus. 362. *aliquando degenerat in Tyrannidem* 463
Mora in bellis 481
Monarchia quomodo mutetur 540
Mulierum caſtigatio 27
Muliebria certamina fortiſsima 115
Mulieres ſunt calidæ. 11. *fluctuant affectibus.* 118. *ſunt crudeles.* 119
Mulieres honore maritorum fruuntur 33
Mulierum mora. 119. *Veſtitus* 208
Mulieres an vitandæ 12
Mulierum virtus quomodo exploretur. 17. *delinquens mitius punitur* 215
Muri. 77. *ſunt ſancti* ibid.
Munerum vis 223
Muneralis lex ibid.
Mulaſsis luxuria 153
Muſica inſtrumentalis 158
Mulctatio. 22
Municipes qui 319

N.

N*Aufragio facto fiſco nihil acquiritur* 426
Narciſſus φίλαυτος 235
Nachſtevver 255
Negotiatores ſordidi non admittendi ad magiſtratus ſuſceptionem 103
Nero habitu aurigæ permixtus plebi. 156. *aliena indiguit facundia.* 171. *fuit in aſsiduo metu.* 173. *vectigalia abolere voluit.* 336. *incendit urbem.* 180. *ejuſdem in reos ferina rabies.* 213. *juſsit ſcelera, non ſpectavit.* 216. *Senecam oppreſsit præceptorem.* 292. *adulatoribus pluribus ſtipatus.* 233. *carminum ſtudium affectavit* 271
Nobilitatis tres gradus 261
Nobilium privilegia ibid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Nobilitas quibus rebus amittatur 263
Nobiles mitius puniendi 261
Noſocomia 209
Novum ſub ſole nihil 4
Nominis gentilitii communicatio in familiis 59
Nummorum materia, forma 342
Nundinæ. 343
Nucum luſus pueritiæ conveniens 22
Numeri Platonici 541
Numerus civium 260
Nuptiæ immaturæ 15
Nuptiarum ritus 21
Numa. 103. *ejus uxor* 116
Nymphea 13

O

OBſeßiones 463
Obſeſſorum munia. 464 *eruptiones* 466
Obſides 500
Obedientia quam ſubditi debent Magiſtratui 259
Obſcuri homines ad principatum evecti 97
Obſtetricum munus 382
Occidentis ab oriente avulſio 367
Oculorum obtutus laſcivior 18
Oculi cohibendi 143
Officiarii in militia 451
Opes ſunt Imperii nervi. 324: *earum moderatus & verus uſus* 325
Oppidi notatio 73
Ordo proprium naturæ effectum 6
Ordinis vis in docendo 291
Orphanotrophia 209
Oratores 270
Ornamenta cum corporibus non ſunt condenda. 296
Otioſi pellendi è rep. 201
Otia enervant mentem ibid.
Ovationes 498
Ozimon 492

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

P.

POenas capitales remittendi jus 403
Pœnæ militarcs 482
Pœnæ æqualiter exigendæ. 214. non præcipitanter irrogandæ. 215. pœnæ capitales 216
Palæologorum interitus 358
Palatinus Elector eſt proviſor Imperii 413
Pantomimi 385
Panis & ſal Symbola Φιλαδελφίας 354
Papinianus IC. à Caracalla occiſus 231
Patricii non ineant matrimonia cum plebeis. 364 non liceat illis ædificare in munito aliquo loco. 365 turbata rep. non deſerant urbem ibid.
Parabolani 209
Parthi fœminas domi continent 18
Partum concipere & tueri mulierum officium. 28
Paris expoſitus 29
Παῤῥησία Conſiliariis ſæpe damnoſa 231
Paragaudæ quid 380
Parricidii pœna 44
Patronatus jus 287
Patris officium in quibus conſiſtat. 38. ejus in liberos vehemens affectus 39
Patris officium in elocando 41
Parentum dignitas ſæpe extinguitur in liberis 52
Paupertate nimia oppreſſis non committendus Magiſtratus. 105. paupertate non amittitur nobilitas 263
Pauperum oppreſſio cauſa everſionis Reip. 615
Pax religionis. 299. ejus commodum. 309. Pax publica 311
Peregrinationis utilitas 4
Perſæ Taciturni 237
Peregrini non ſunt habendi numero Civium nec eligendi in Magiſtrat. 100
Pedis abſciſſio 221
Perſicorum regum perſona ſub majeſtatis ſpecie occultata. 214. eorundem apud ſuos auctoritas 150

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Perſecutiones variæ 368
Peucerus refellitur 423
Peditum exercitatio 436
Pecunia bellorum nervus 437
Pharmacopæi 381
Phaleræ 695
Philopœmen dux deformis 151
Philippi R. Maced. clementia 164
Philoſophi. 269. *operam dent, ut verbis opera concordent* ibid.
φιλαυτία 234. 292
Piſtores 277
Piſcatores. 280. *piſcatio thynnaria* ibid.
Pictores 384
Picturæ honos 158
Pietas conſiliario inſit. 229. *Magiſtratui* 138
Pilæ luſus 158
Plumarii 380
Platanus 50
Politicæ præſtantia 1. *ejus ſubjectum.ibid. finis ibid. notatio.*2. *definitio* ibid.
Poëtis quantum tribuendum 271
Polycrates ſuſpenſus 217
Porciæ in maritum amor 21
Polonici regni ſtatus 890
Poloni Piaſtum eligunt 85
Poloniæ regni titulus quando cœpit 314
Pomeraniæ Duces 395
Poſtarum inſtitutio 397
Prælati 417
*Prælii antecedentia.*469. *locus.ibid. tempus ibid. ſignum prælii.*471. *Actus.*472. *Conſequentia.* 475
Prægnantium pœna differtur poſt partum 214
Preces ſubditorum pro magiſtratu 259
Præmia militaria 486
Præmiorum & pœnarum jure ſuſtinetur reſp. 282
Præda ex hoſtibus in ærarium delata 345
Præceptorum officium 290
Primicerius 213

Pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Primogenituræ jus 112
Princeps ſecularis an poßit collectam exigere à ſubditis Eccleſiaſticorum principum ob bona eorum in ſuo territorio ſita 335
Princeps novus an mutare debeat conſiliarios anteceſſoris 225
Principes multi quomodo educentur 160
Princeps eſt ſolutus LL. 198
Principum mores imitatur populus 103
Principes invident vicinis liberis civitatibus 69
Privati hominis nomen ſupra principis attolli periculoſum 210
Privilegiorum conceßio 296
Privilegia militaria 487
Propugnacula 322
Πϱοαύλια 21
Proditiones. 725. qui in eas proni ibid. & 726
Prodigi principes 909
Procrys à Cephalo marito jugulata 31
Provocatio extrema 392
Prudentia Principi maxime neceſſaria 165
Ptochotrophia 209
Pudicitia 17
Purpurea veſtis Imperii inſigne 135
Pulchritudinis donum 149
Pueritia 49
Puerorum inſtitutio debet eſſe publica 50

Q.

Quæſtores 344

R.

Ratisbonenſis Curiæ inſcriptio. 236
Rabulæ forenſes reprehenſi 266
Rationi qui ſe ſubjiciet, omnes ſibi ſubjicit 3
Reip. definitio. 5. differt à civitate. 68. ejus forma. 83. ſpecies. ibid. finis. 86. Reſp. vitioſa. 84. Incrementa reip. 86. Rerump. fatalis periodus 540

Reli-

Religionis cauſa an inconſulto magiſtratu liceat habere collegium 63

Religio eſt fundamentum totius reip. 194. *an expediat diverſas eſſe in rep. religiones.* 195. *unitas religionis maxime expetenda* 197

Religionis pax 299

Religionis exercitium mutandi jus 407

Relegatio 222

Recipiens proſcriptum Imperii violat pacem publicam 413

Regimenti conventus 351

Repotia 23

Recuſant quidam delatum Imperium, & tamen flagrantiſsime cupiunt 107

Receſſus principum. 157. *& recreatio* ibid.

Rex Romanorum 399

Robur principum 152

Romanis ſumma fœderum religio 361

Romanis omnibus gentibus dominari meruerunt 367. *Romani Imperii ætates. ib. & ſeqq. Præeminentia.* 374. *gubernatio qualis.* 375. *ejus membra. ibid. Claſſes.* 7. *ibid.*

Romulus & Remus abjecti 29

Romulus multitudini gratus 175

Remi occiſor 77

Roma terrarum Dea capta 369

Rom. Imperii ſtatus mixtus 84

Roſa brevi durat 13

Rotvvilenſis dicaſterii jurisdictio 402

S.

SAcrificuli ejecti à Maſsilienſibus 202

Sagarum probatio. 297

Sacrorum communio inter familiares 59

Salix imago adoleſcentiæ 50

Salutipotatores 206

Salis uſus 354

Samſonis robur 152

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Samſon uxorius 26
Saporis titulus 141
Sartores 380
Sariaſtris adverſus patrem conjuratio 354
Sævitia intollerabilis ſoluit matrimonium 36
Saxon. Elector coram Lipſienſi curia convenitur. 414
habet privil. de non appellando ibid.
Sphariſterium 158
Scandalarii 384
Scholæ Triviales 289
Scotia 86
Schuz und Schirmher. 306
Scythæ quomodo fœdus ineant. 357. *eorum ſervi* 55
Sceptrum 135
Scutum Imperii inſigne 136
Senatus conſulta in ærarium delata 544
Senes capulares non idonei ad gerendum Magiſtratũ 106
Senes ſunt avari ibid.
Senes à 60 anno immunes à reip. adminiſtratione 227
non deſeritur ab uxore in morte 32
Servorum in Oeconomica uſus 53
Servi humaniter tractandi 81. *eorum officia* 54
Seditionum in exercitu hoſtili procuratio 479
Severitas in gubernando adhibenda 211
Securitas noxia 235
Selymi in Muſtapham Baſſam animadverſio 213
Seditio quid. 318. *ejus ſubjecta ibid.* 520. *progreſſus* 521 *remedia.* 522. *pœnæ.* 524. *in eam propendet vulgus* 275
Sepulturæ jus. 295. *qui ſepeliendi.* 296. *quæ forma ſepulturæ ibid. qui locus* 298
Sepulcrorum violatores ibid.
Sepultura privabant cælibes Corinthii 11
Servii Tulli natales 99
Seræ populi Scyth. Aſiat. 26
Seguſiani nendi morem habent ibid.
Sermo articulatus 6
Silentium in Conſiliario 237
Silentii numen apud Perſas ibid.

Simia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Simia 44
Simulationes in homine 14
Signa bellica 462
Solon mercaturam exercuit 27
Solonis lex in ſpurios 112
Sociorum penſiones 345
Sortitione in quoſdam animadverſum 71
Sortis uſus in electione 90
Sortes temperantur à Domino 93
Societatis humanæ quæ cauſæ,6. qui gradus 8
Solitarii culpantur ibid.
Spurii non cenſentur habere patrem 112
Sponſi & Sponſoris promiſcua nomina 21
Spes agricolas 37
Statibus Imperii communicata juriſdictio 402
Stephani R.Pol. Apophthegmata 196
Stigmatis inuſtio 222
Stigmata militum 482
Sterilitate non ſolvitur matrimonium 37
Sterile conjugium ibid.
Stratagemata 577
Stipendia militaria 484
Sodomitici tractus everſio 512
Subditus quis ſit 258
ejus officium ibid.
Submerſio in aquam 220
Succeſſio expediatne reip. neg. 108. *aff.* 109
Succeßio in regnis jure belli facta. 127. *connubiorum ib. donationis* 29. *teſtamenti* 30
Succedendi jus in bonis damnato ex coitu ſuſceptorũ 406
Superbia commune nobilitatis malum 250
evertit rempubl. 512
Suſpicio Tyrannorum proprium 177. *& vulgi,* 274. *ex ſuſpicionibus condemnati* 214
Supplicia more modoq; veteri à ſontibus ſumenda 213
Suppliciorum irrogatio non ſit frequens, 214. *princeps non ſit ſuppliciorum ſpectator* 216
Superioritas Majeſtatica Cæſaris 380
Sutores. 381

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

T.

Taciturnitas 237
Talionis pœna. 224. ejus exempla ibid.
Tarquinius priſcus. 135. Superbus 181
Terræmotus 540
Territorii notatio, 65. Definitio 66
Territorii jura. 67. ut probentur 408
Templa 75
Temperantia. 139. Magiſtratui injuncta ibid.
Textores 381
Toſſera militaris 461
Theatra 79
Theologorum dignitas 265
Therſites 151
Thraces fletibus excipiunt partum, 35. fœminæ inſiliunt defunctorum conjugum rogos 32
Tibicines 385
Tiara 136
Tituli inſolentes à principibus uſurpati 148
Titus Imp. clementiſſimus. 163. liberaliſſimus. 170. ejus animadverſio in Iudæos 218
Tiberius ſeverus cenſor. 194. ſimulator. 165. in ſenectute deformis. 151. receſſus. 157. adverſus convitia patiens 144. Domini appellationem reſpuit, 187. frugalis. 152. Diſciplinam milit. aſpere rexit 481
Torques præmium mil. 406
Trabeæ Imp. i ſignia 135
Tributi præſtatio 260
Tributorum exactio nervum continet reip. 328. à quibus exigenda. 329. quid & quantum. 330. non ſint ſordida. 331. non levi ex cauſa indicta ibid.
Tributi & vectigalis differentia 337
Tapezuntini principes infidelium jugo ſubjecti 358
Trajanus electus Imper. 100. juſtus. 162. formoſus 150
Triumphi 496
Trophæa 497
Turcæ varias tolerant ſectas. 195. an paciſci cum iis liceat 358

Tur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Turturum mutuus amor 32
Turres 77
Tullus Hoſtilius 99
Tutores illuſtrium perſonarum 125
Tyrus urbs 74
Tyranni qui olim 176
Tyrannis quid ſit. ibid. ejus acquiſitio, ibid. mores, 177. converſatio. 179. abolitio 181
Tyrannis intolerabilis dominari conſcientiis 196
Typographia inventa 383

V.

VEſtes datæ militibus loco ſtipendii 485
Venceſlaus Imp. degradatus 412
Venus cochleæ inſidet 18
Venus propera priſcis Germanis exoſa 15
Venetis quæ dos, ſi patricius plebeiam duxerit 20
Veneti exempti ab Imperio 382
Velum ſponſæ obductum 22
in Veſtitu exceſſus vituperatur 383
Veſtitus peregrinus ibid. principum 207
Veſpaſiani clementia 164
Venatio. 159. principes venationi dediti. ibid. ejus jucunditas, ibid. quo jure principibus competat 407
Vectigalia à Carolo IV. Cæſ. oppignorata Electoribus 382
Vectigalium conſtitutio. 336. quid ſit vectigal. 337
Vectigalis non ſoluti pœna 338
Vectigalium novorum inductio 337
Vexilla bellica 240
Vicinitas bona 83
Virginitas perpetua 23
Vigiliæ militares 461
per Violentiam quidam ſeſe ad Magiſtratum gerendum ingerunt, 131. aliqui per vinolentiam. 132
Ulpianus I C. 240
Ulyßis forma 149
Virgæ Laureatæ 136

Victus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Victus principum 152
Veſtitus ibid.
Victor qualis eſſe debeat erga ſubactos 492
Voluptati iudulgere quantum malum 140
Veracitate ſui quidam perierunt 231
Votum pro ultione 441
Vſus quæ efficacia 2
Vſuariæ fœminæ 24
Vrbs quomodo à civitate differat 53
Vrbis notatio, ibid. locus. 74. fertilitas ſoli ibid.
Vrbium excidia 536
Vulgi natura, 272. & ſeqq.
Vxor unde dicta, 23. eſt pars corporis mariti 27
Vxor oculorum & aurium judicio ducenda 14
Vxoris officium 28. & ſeqq. ſine uxore homines eſſe non poſſunt 12
Vxoris permutatio apud Germanos 24
Vxorii 26
Vxorum communio Platonicis. 58. Scythica ibid.
Vxorum privilegia 33
Vxorem quomodo recte regat princeps 160
Vxorem puſillam ducens Archidamus mulctatur 151

X.

XEnodochia 209
Xerxes inſtituit certamina potatoria 142
formoſiſſimus, 149. Effodit Beli monumentum, 299

Z.

ZAleucus Legislator, 186. paucas dedit leges 189
Zelotypia extremus ſupremuſq; omnium affectuum in fœmina 30
Zigeuner 205
Zonam ſolvere 22
Zoanettus refellitur 374

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 25